

AMSTERDAMSCH
EPOS
HET VOLK
GOD'S
MENSCHEN
HARTEN
DOOR
ISQUERIDO

SCHULTENS
& GILTAY
AMSTERDAM

AMSTERDAMSCH EPOS
HET VOLK GOD'S
MENSCHEN-
HARTEN
DOOR
ISQUERIDO

Titel:

[Menschenharten](#) : [roman](#) / door Israël Querido

Auteur:

[Israël Querido \(1872-1932\)](#)

Jaar:

[1932]

Uitgever:

Amsterdam : Scheltens en Giltay

Reeks:

[Het volk God's ; 2](#)

Annotatie:

portr

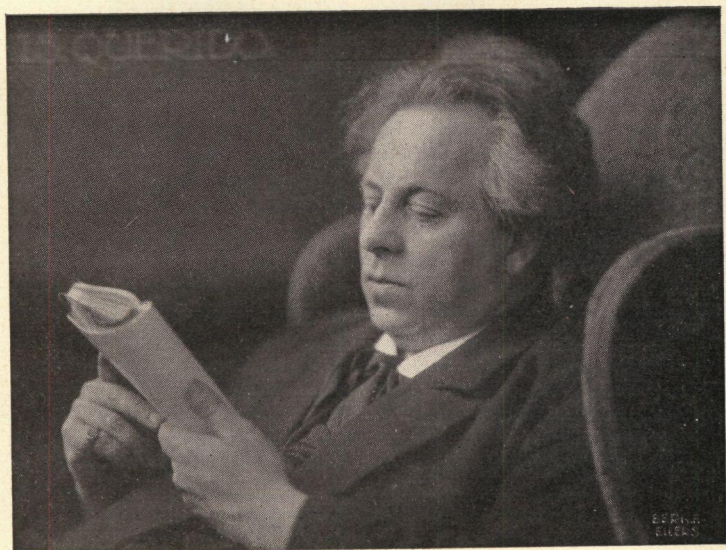
Omvang:

519 p

Formaat:

19 cm

HET VOLK GOD'S
MENSCHENHARTEN

AMSTERDAMSCH EPOS
HET VOLK GOD'S
MENSCHEN-
HARTEN

ROMAN DOOR
ISRAËL QUERIDO

EERSTE DRUK

SCHOLTENS & GILTAY AMSTERDAM

1932

EERSTE HOOFDSTUK.

I.

Rebecca Hereira ademde in een wonderlijk-eenzame droomsfeer. Zij zag geen buurtgrauw; zij hoorde geen vrachtauto-geraas en straatkinderengekrijt. Langs muur-ruïne van een halfgesloopt Onkelboerensteegpand doolde over het donkere keukentje-achterruit, een purper nagloeisel van late avondzon, die bleeken goudglans spiegelde op benedenruitjes.

Zelfverloren staarde Rebecca door het trillende raam-lichtweb heen... Voor het eerst van haar leven verborg zij een geheim; een echt, teeder en diep, een éigen hartsgeheim. Zij verborg dat geheim voor stil-schuwen vader Josua, terwijl zij het onrustige hart hoorde bonzen. Zij verborg het voor haar roerige, goddelooze broers; voor naïef-drentelenden en brommerigen Oom Salomon; al verklaarde deze altijd:

— Versta wèl, mijn kan je alles toevertrouwe... ikke bin luchdich!...

Rebecca verborg haar geheim voor tong-struikelende, rondsnuffelende tante Truddie; voor de zachtzinnige, armelijke oudjes, juffrouw Groen en juffrouw Barzelaai, aan den overkant. Zij verborg 't zelfs voor het vurig zinnen-duivelinnetje, het dartelblonde benedenbuurtje, Reintje Plukker met haar hel-flikkerende, wulpsche verleidings-oogjes; Reintje, die haar gisteravond nog luidruchtig, onder het omzichtig uitwrijven van oogenzwartsel, kwam vertellen dat een rijke stoomcarroussel-houder, in een nachtcafé, haar een dartel Venusdierke had gedoopt. Wist Rebecca wat dat zeggen wou?... Maar Rebecca lachte schuchter; zij snapte niets.

O, het wás een onbegrijpelijk-groot, een sidderend-

angstig geheim voor Rebecca. Eigenlijk begonnen met een vertwijfelenden schrik, op een Zaterdagavond, bij éérste ontmoeting, aan het onderste trapje van de Zanddwaarsstraat-woning, ná de Habdalah-zegening! Toen, inéén, hoorde Rebecca die ontsteld-haperende woorden, op haar vraag in de kromte van het schuw-donkere portaalje...

— Wie is er?

— Ik... ik ben... Uriël Rozenheim...

In de beduusde stem suisde iets van een gongklank na. Even, argeloos, doodgewoon herhaalde ze...

— Uriël... Rozenheim?...

Maar plotseling ontscheurde zij aan het taaie lijm van haar geheugen, onder geheel onverhoedsch verschijnen van Uriël, een verbijsterend, krampachtig besef van wat er gebeurde en greep haar een zotte duizeling.

Rebecca hoorde nog altijd den wreeden schrikslag waarmee zij de deur had toegesmeten. Godallemachtig! En het was toch alweer ruim een jaar geleden... Vader vroeg dien avond zoo ontsteld-wantrouwelijk, wie er zoo driftig schelde? Nou al een schnor-partij?...

Josua zat, na het heilige Sabbath-eindgebed, al maar in het duister vertrekje te turen. Gelukkig voor Rebecca. Want onmiddellijk had zij, onder een heimelijk, angstdreigend voorgevoel besloten, déze ontmoeting met haar neef tegen een ieder te verzwijgen. Zij jekte maar wat,... och, niets... Een fopschell!

Josua, argwanend, vroeg beklemd:

— Ah negá..... hoorde ik je dan niet spreken, kindje?

— Met twee-hoog!

Sjemabenie,... nou begreep Josua dien dreunslag van de deur; zoo erg, dat het heele huis ervan beefde. Het was allemaal van vreemd fatsoen.

Schnor-partij = bedelpartij.

Rebecca was natuurlijk boos geweest om die fopschel. Josua hield niet van dat soort-genre gijntjes!...

Van den Zuidertoren rinkelde een glasachtige melodie los, die somber d'avondstille inviel.

Voor Rebecca klonken de luiklokken dreigend en streng-vonnissend, toen het hééle uur sloeg. Zij had gelogen tegen haar goeden vader,..... schandelijk-resoluut gelogen, in koelen bloede en op hooge zeilen. Moest hier niet een Gods-verborgen oordeel op volgen?...

Schichtig, in het duister, koerste zij het keukentje binnen, toen Josua het licht ontstak. Zij durfde hem niet meer de grijze, vrome oogen inzien.

II.

Rebecca, hoewel zij zich tegenover al de huisgeenooten bedwong, leefde in een stillen geluksroes, in een scherpe koorts, een verteederende ontroering; één uur overheerscht door alles-omwoelenden angst, dán weer verzonken in zaligloome bevangenis. Schoon een ganschelijk-onervaren meisje, van eigen emotionaliteit zich nauwelijks bewust, vaak argeloos als een zomersch molendorpje in groene verte, vermocht zij toch al te zwijgen over haar heimelijkste gevoelens; over iets, dat haar op het hevigst geschokt en aangegrepen had en Rebecca zelve tegelijk ondoorgrondelijk van lotswending toescheen. Instinctief en overwijs besefte zij, van deze eerste ontmoeting en ook van latere wandelingen met Uriël Rozenheim, niemand een woord te zullen reppen. Noch van het naamloos-blijë dat haar hart in het verborgene nu overrompelde; noch van het prangend noodlotsbesef, râmpen-voorgevoelens, die Rebecca's verrukkingen verwrongen.

Op een triesten Novemberavond, maanden na het eerste schrik-gesprekje met Uriël op de trap, klonk

de straatschel weer met dien wild-afgebroken knalruk en het vreemd-schommelend, lange naklingelen.

Josua was naar Synagoge. De broers zouden laat naar huis keeren. Rebecca stond in het voos-belichte, kale keukentje, alleen, verzwommen in eenzelvige gedachten, midlerwijl wat spijs voor Josua te reinigen. Wintergrauw donkerde over het rumoerige Zandwardsstraatje. Uit den groenduisteren paardenstal van Dekker's Ijsfabriek walmden een schroeilucht van hoeveneelt en heet ijzer óp. Toen, dwars door haar koortsig, vaag mijmeren, rinkelde de bel! Rebecca rilde, verstijfde. Dit geluid roerde haar smartelijk geheim... In wilde spanning luisterde zij. Onschuldig-coquet futselde Rebecca rap haar wat verwaaide kapsel saâm. Een hartvormige vlek op het helroode jakje, overspreidde zij schaamtelijk met de hand. Stond zij er niet een beetje erg afgesloofd bij? Zij meende den heftigen schelruk te herkennen... Opgewonden rende zij naar de trap. Dennie Goudswaard misschien, om Jaap?... Ellendig! Zij zou nu geduld missen voor den bleuen venter, met zijn geverniste marktboert en guitige reisverhaaltjes...

Rebecca was blijven staan, trok de straatdeur nog niet open. O, het was vreeselijk; vreeselijk, als „hij” er niét zou zijn, maar ook als „hij” er wél zou zijn... Rebecca beefde; haar hart bonkte, bonkte. Zou neef Rozenheim den brutalen moed hebben nâ haar deursmak-in-verwoedheid, toch weer terug te keeren?...

Droomrig talmde zij. Godallemachtig,... wanneer vader nou eens thuis was geweest, of Sem, die rotte-appelen-gooier? Of Moos? Of, het ergste... tante Truddie met haar gulzige rimpellipjes en broddelend roddelmondje, dat glinsterende borduursels breide aan ieder buurtnieuwte? Een stortgolf van zinledig geklets zou er ongeremd en plotseling zieden rondom hun twee'tjes...

Rebecca stond weer suffig te aarzelen, in onbegrip, toen opnieuw de bel wanhopig klingerde. Neen, zoo driftig schelde ook Igmaniz niet. En groothartige tante Truddie trok altijd „per ongeluk” verkeerd... twee-hoog of een-hoog, om onbelemmerder en driester Rebecca te kunnen verrassen. De vriendinnen van wit-gepoederde of roze-geschminkte Reintje Lokster bekreunden zich toch niet om een étage hooger of lager? En ál te mal kon nooit winnen!

Ja, maar nu moest Rebecca wel opendoen. Want de onderburen wisten, dat ze thuis was; hadden haar hooren stommelen in het keukentje. Dié zouden er zich omslachtig mee gaan bemoeien en „terloops” het dochttertje van Hereira helpen in het „avontuur”.

Snel wiesch zij, zóó van de casjere spijzen, haar handen. Toen een touwruk,... hóórde zij in het portaal-duister die vreemde, zachte stem weer met het trillende nagegons erin. Ja, ja,... het was toch zoo. Iemand, beneden, vroeg schuw, ingetogen, angstig bijna, naar juffrouw Rebecca Hereira.

Uriël,... Uriël!...

Even duizelde Rebecca. Maar, van wie wist hij haar naam?...

— Ik kom!

De stem zong helder. Haar handen tintelden. Hoe durfde zij,... hamerde haar hart.

Rebecca ging, heel langzaam, stil, het hoofdje vol zware gedachten. Overrompelend-snel verscheen haar in-een Igmaniz' gelaat; ontwaarde zij tusschen vochtig-donkere trapmuurtjes, den zachten kroes van zijn bruinen baard. Uit Igmaniz' stuitergroene oogen schoot een scherpe vlam.

Godvreezende Rebecca ontstelde van haar eigen wild-koortsige verbeelding. Een prop zwol dik in de keel op. Zij hóórde Igmaniz met vader Josua zacht-fluisterend spreken over zekeren Sabbataï, uit

Casjer: ritueel geoorloofd.

Smyrna,... een Messias, een profeet!... Alles verbeelding, dwaasheid... Vader noch Igmaniz waren boven!...

Toen stond ze, in tijdloos gevoel, wonderlijk-gelukkig en ontroerd, maar tegelijk hevig-beklemd voor haar neef.

God, ze verlangde zoo naar Uriël; zelfs nú, vlakbij hem. Iets smeekte en weende zacht in haar: bezat je maar één greintje van Reintje Plukker's poeder en opsmuk; van haar spotflirt en flikflooiërij...

Zij hadden elkaar schuw bekeken en stijf gegroet, half buiten het portaaltje. Zij, in zelftrots, gejaagd, nerveus, bevallig, even glimlachend om den hoed, dien Uriël voor háár, — nee... zóó iets! — in de hand hield;... híj schijn-kalm, bedeesd, heel jongensachtig-eeerbiedig. Schoon neef bijna niets zei.

Ook Rebecca zweeg. Haar heerlijke, oogenglans-temperende wimpers trilden. Zij kón niet spreken. Gek... al wat zij plotseling doorleefde. Een wrang-scheurend verdriet om haar verraad tegenover vader, een snijdende hunkering naar toenadering, naar saâm-zijn met... familie. Zij kon wel gillen van wee, en toch scheen haar keukentjes-droom werkelijkheid te worden. Rebecca dacht afschuw voor een Rozenheim te zullen gevoelen, zoodra zij er ooit een zou ontmoeten. En nu sprak zij, zelfs met den jongsten zoon van oom Henri..... „Oom Henri“?..... Het klonk Rebecca zoo mal-onbestaanbaar in de ooren. Het leek een zinsbegoocheling... Oom? Oom?... Een man, dien zij nimmer nog één tel gezien had?... Zij dacht benard en verward aan de „instopsels“, de verbrokkelde verhalen in het kastdonker keukentje, van oom Salomon; verhalen over de Rozenheim's, met half-gesmoorde stem versmonseld, uit vrees voor broer Josua. Zij onthieven veel van haar benauwenis. Zij hoorde oom Salomon weer over oom Henri en de

kinderen; over Uriël's moeder; maar veelvuldig over Uriël zélf!...

— Versta wèl... dié, Bekkie,... die U-ri-ël... is... is heelegaar van ander deeg gekneed as... as ze broer, die avekaat in de Rechte,... die voor eige prevé heel knap mot weze...

Die jongen, U-ri-ël, was ook heel anders dan de zusters, had oom Salomon er gewichtig bij-gegalmd.

Zij staarden elkaar aan, pal in de oogen, bij het violet-scheemrig, electrisch straatlicht.

Rebecca stond kaarsrecht, slank. Zij was zoo lang als Uriël. Hij keek, keek maar. Een woordelooze liefdewil overmeesterde hem geheel... Dwaze ver-tooning, vond Rebecca. Een oogenblik dacht zij aan vader's vroom gebed op Kol-Nidré: In de stilte is God... Een zoete aanhankelijkheid kroop in haar binnenste op en trok haar naar Josua. Zij moest zijn tallith nog wegbergen.

Onverwachts zette Rozenheim zijn hoed vlug op en drukte hij haar de hand; knelling van ijsklamme, nerveus-bevende vingers. Uriël vroeg, smeekte bijna of hij Rebecca niet eens ergens rustiger spreken mocht. Een brokje uitgerafeld touw beschaduwde het halfverlicht trapmuurtje, als afgrijselijk-behaarde torrensprietten.

Rebecca begreep nauwelijks wat met haar gebeurde. Zij hoorde alles dóóf aan! Zij verzonk in een tijdellooze diepte van herinnering. Even ontglipte zij het portaaltje en staarde naar het groene donker, onder de overzweepende, ruischende beukenkruin van de Raamgracht. Rebecca schrok. Zij herkende het wildbleek, bloedbevlekt gezicht van den kippenslachter, dat schimde in lantaarnschijnsel. Onmiddellijk wilde zij weigeren; haar vergrijp was té gemeen. Maar Uriël's zachte, vragende stem omkoesterde haar zalig;

Kol Nidré: avond van den Verzoendag. — Tallith: gebedskleed.

knakte haar meisjesfier verzet; deed iets in haar branden. Zij wurgde haar geweten...

In de Hoogstraat ontvlamde de vurige rook van een reclame-stellage vóór de strikken- en lintenwinkel van Firma Soep.

Rebecca verdoolde... Zoo een innerlijke aanraking had zij nog nooit ondervonden. Zij dacht aan lucht-hartige Reintje Plukker en het brutaal-geblankette, mooie snuitje. Zij zag Reintje's valsch diamant-snoertje op het perziken-fluweelen boezempje hel flonkeren en zij hoorde haar, week-zelfgenoegzaam, „De Kleine Garde-officier” fluiten.

Vreemd, die duizel... Sterker voelde Rebecca weer haar eigen afkeer van al het buurt-werkelijke. De kippenslachter naderde; naast hem de breed-geschorte, zwaarbuikige Sjochet Blanes. Zij dacht dat hij grijsde... Rebecca Hereira ook al banale „afspreekjes” met „heeren”? Zij?... Zij?... Zonder dat haar goed vadertje wist waar zij was?... En dan nog wel met Uriël, met een Rozenheim!... Waar bleef haar rust en koele bezinning? Maar,... maar hoe vaak vond zij vadertje niet heel dwars, ouderwetsch-hardnekkig, midden op haar weg? Al hield zij dolveel van hem, toch begeerde zij haar eigen raadselachtigen droom te beleven.

Rebecca huiverde bijgeloovig en bevocht zichzelf in angst. Deed zij beter een zot gansje, een mal-onnoozel, stom en afhankelijk wicht te blijven, door de gewetenlooze broers her en der gesmakt?... Al ruim tweeëntwintig! Zij kon toch doen en laten wat zij wilde! Zij dacht weer zelftartend aan de valsch-roze-kleurige lokwangetjes van lichtzinnige Reintje en haar wulpsche praal...

Rebecca knikte al maar door naar Uriël, die zacht en schuchter, telkens iets zei. Eén vonkglanzige haar-

Sjochet: slachter.

golf hing boven haar rechteroog. De fijne lipjes trilden zacht, nerveus... Neen, zij kón niet spreken, niet antwoorden. Rebecca stapte weer het portaaltje in. Haar tong leek te zwellen tegen haar gehemelte. Zij stikte half. Haar hart rilde; haar lippen beefden. Zij had een onbepaalbaar gevoel, een gewaarwording, alsof zij ergens willoos neerdwarrelde als boombladeren in herfststorm.

Uriël scheen iets van haar sidderende ontdaanheid te begrijpen. Hij noemde bijna fluisterend-vleiend naam van een gracht en verlegener nog, een uur. Zou zij komen? Ja? Já?...

Rebecca knikte maar, terwijl zij schichtig opkeek naar de oûmoertjes juffrouw Groen en Barzelaai, aan d'overkant, die nauwelijks een hemd aan het lijf hadden; zoo dacht zij er dwaselijk tusschen. Ja-ja,... zij zou komen! Ja-ja... Toch wou zij dien vreemden neef geen oogenblik bewust behagen, want droefheid overmande Rebecca. Zij bleef half verlamd, stil-inwendig steunen. Zij begreep niet waarom zij toegaf aan zulk een in-lage afspraak, zulk een achterbaksche ontmoeting en... aan zoo iets dubbelhartigs en bederfelijks tegenover haar argeloozen vader, juist nu gauw weer treurtijd naderde van moeder-zaliger's sterfdag. Wat verlangde die „meneer" eigenlijk juist van háár?...

Zij lachte bedeesd, zenuwachtig-smartelijk. Haar goudbruine oogen met den gouden lichtkring, smeekten: ga, gá!... Want Rebecca rilde van vrees, dat vader of broers of Igmaniz of oom Salomon haar met dién jongen hier, in het groezelig portaaltje, zouden betrappen. Zij riep heel diep in zichzelf: moedertje, moedertje! En zij hoorde vader in zijn ochtendgebed, met geheimzinnig-gedempte stem bidden: mijn God, de ziel die Ge mij gegeven hebt is rein... O, zij verafschuwde wekelijk zelfmeelij, maar nu werd het

haar toch te machtig. Zoo een jongen zou zij, geloofde Rebecca, kunnen lief krijgen...

Rebecca's woorden verstikten in een klanklozen huil; een schokkenden snik.

Uriël verdween stilaan, als gesnoeid door de duisternis. Zij staarde hem na in het schaduwdonker van den geweldigen Zuidertoren, smeeklijk door haar tranen heen. Al haar zelfbeheersching slonk. Een leege, weeë pijn bleef in haar nábranden. Zoo ellendig-alleen had zij zich nog nooit gevoeld...

III.

Een week later ging zij toch, ver voor het afgesproken uur. Vader's eten had zij klaar gezet. Hij was naar een Gedenksteen-plaatsing voor een Joodsch Weeshuis. Mijnheer D'Ancona had hem meegetroond en hij zou niet vroeg, tegen den avond thuis zijn.

Sem Bullebak had er grof bijgehoond:

— Koekemol... wat 'n golem!... Hij heb kouwe voete... alderabbe... Mot ie ze late afzette... En la je zik maar mitééne mit die mesjokkene Eendarm an mekaar inmetzele... Bi jij en dat gazzet van alle sooris en weitik af!...

Sem's geel mom ontwong Chineesch-wreed.

Tante Truddie hoorde Sem's vloeklasteringen en beefde. Zij, vol klein en kruiperig bijgeloof, dacht: bij zoo een vloek, terwijl Josua Gedenksteen en Weeshuis bedacht, moest er een erg ongeluk gebeuren!... Al berispte Josua haar wel eenige keeren per week, om haar gejammer bij voorttekens, zij kon niet nalaten, te sidderen. Tante Truddie droeg altijd iets bij zich, tegen slemazzel hiervoor en slemazzel daarvoor..... Maar onder Sem's vloekwoord verbleekte zij en trilde aan handen en voeten.

Golem: pop. — Alderabbe: gelukkig maar. — Gazzet: zwijn, — Sooris en weitik: zorg en ellende. — Slemazzel: ongeluk.

De stille hemel glansde nog kwikzilverachtig licht af. Rebecca drentelde een beetje aarzelend. Het kon niet donkeren. Op de Staalstraatbrug bleef zij staan. De Zuidertoren rees violet en heel hoog tusschen de stille herfstwalletjes. Schemerflauwe schijnsels roodgoud, vluchtten onder boomen, de oevertjes over. Een dwarsstraat schoot plots vol mensen. Een ongeluk... Een troep weeskinderen, smonselend, wolkte er dwars doorheen. Gewoel overal; brallende volte.

Rebecca drentelde voort. Zij wilde niet naar Uriël toe,... zij moest. Innerlijk weigerde zij. Want de Rozenheim's hadden haar moeder meedoogenloos beleedigd en waren nog steeds gemeene krenk-vijanden van haar vader. Neen,... zij zou terugkeeren, subiet! Zij walgde van die rijkgeblonde Rozenheim's! Dat wist ze, dat voelde zij. Zij wou subiet omdraaien, naar huis...

Iets hilde in Rebecca. Zij wilde niet langer in het geheim handelen. God, god, haar lieve, liëve moeder! En toch, schroomvallig maar gewetenloos ging zij, zij, Rebecca Hereira, dochter van Josua Hereira, 's avonds in het verborgene, licht-van-stap, naar dien totaalvreemden jongen; doodvreemd, al was hij haar neef; haar neef, door wien zij zich zoo wonderlijk-snel en onbeheerscht had laten inpalmen... Zij vonniste zich als een heel slecht, heel laag kind, dat de nagedachtenis van haar diep-in-stilte-vereerde moeder wrang schond. Haar vreugde verschraalde. Rebecca hoorde Josua's weeklaaglijke stem kreunen. Zij huiverde. Zij zag het grauw-bleeke van vader's uitgemagerd, vroombaardig gezichtje, wanneer de dierlijk-ronkende armoe-broers hem tergden en dreigden, „oome Henri” te zullen gaan opzoeken. Als hij dán, gewond door hun verzet, woest uitbarstte, deinsden nog stéeds de schimpende jongens ontdaan terug. Wat deed zij, vader's „bezienswaardigheid” en „muziek van het

Vondelpark" nu? Nog veel vuiler en laagzieliger dan de baldadige brallers, die brulden om negotie-duiten. Zij leek wel een zieke zigeunerin; een erbarmelijk schepsel, met heimwee naar ruimte en verte. Zij handelde in alles tegen gebod van vader en eer van moeder Judith in... met een Rozenheim wandelen! Zij had vandaag zelfs expres haar effen-zwart japonnetje met wit kraagje aangetrokken. Zij had zich om den blanken hals, een glaskralen colliertje gehangen. En haar hommelglanzig hoedje met coquet randje van kant,... om maar aardig uit te zien; doordouwerigheid van Reintje, al vermoedde die niet waar Rebecca heenging. Zij kreunde. Snikkend-zacht en zuchtend sprak zij in gedachte met haar innig-vereerde moeder en smeekte háár vergiffenis af. Rebecca begreep niets meer van haar eigen huichelachtig leugen-doen; van haar brandend-verward en verheimelijkt denken. Een pijnigend verdriet en een allerellendigste rampzaligheid verscheurden heel haar eenzame wezentje.

Zij liepen naast elkaar als doodvreemde, luimlooze menschen. Zoo dacht zij! Maar van binnen was het Rebecca, alsof zij Uriël al jaren en jaren kende; alsof zij dien jongen zoo-ineen alles, álles kon geven wat zij bezat. Een zoete, bijna hartstochtelijke verteedering drong in haar op. In willoos verlangen droomde zij naast hem, wakende. Naar buiten bleven zij voor elkaar geheel onbekende, stille, onbedwelmd menschen, die zwijgzaam kuierden op donkere Burg-walletjes; die geen klankje van hun ontroering zwichten lieten. Rebecca dacht: hoe aartsdom zal hij me vinden... Het deerde haar echter niet, want zij had veel vreeselijker, veel snijdender verdriet dan hij. Om haar bedrogen, diep-gekrenkten vader; om haar moeder-zaliger, eens zoo vernederd!

Van een zandsleeper in de gracht daverde een

roepstem op, naar duistere schuiten. Rebecca, nerveus, ontstelde. Uriël bewonderde, hoe stil zij ook was, haar ongedwongen loopen. Nog heel iets anders dan looze bevalligheid. Het geleek een dansrhythme. Bij stukjes en brokjes begon hij te spreken; een enkel keer schichtig iets te vragen over Rebecca's dagelijksche leven. Zij bemoeide zich nauwelijks met de wereld. Zij wist van het maatschappelijk bestaan luttel. Toch giste zij intuïtief en begreep heel snel.

In Uriël herkende zij onmiddellijk den eerlijken, maar schuwen en teederen jongen. Zij vond hem hartstochtelijk en toch koel, afgemeten, beheerscht. Hij wandelde uit de terugspiegelende tooverspheer van haar oogendroom regelrecht op haar af. O, hij leek heel, héél anders dan Dennie Goudswaard, dan Igmaniz, dan al de kereltjes uit de buurt. Maar dat hij een zoon was van Henri Rozenheim, kon zij hem nauwelijks vergeven. Dat wroette en wrokte in Rebecca.

Haar handen streelden licht de wenkbrauwboogjes. Onder den kant-rand van haar bij-glanzig hoedje golfde, in natuurlijken val, haar prachtig-kastanje-bruine haarlok, zijdeachtig vonkend.

Langs oud-donkere tabaks-pakhuizen, stapten zij voort. Blauwgroene luiken schemerden onder lantaarnlicht.

Van haar moeder repte Uriël niet; goddank! Die was door zijn vader gruwelijk beleedigd. Dat wist Rebecca van háár vader! Wat? Waarin? Waarom?... Had Josua Hereira in zijn hevigsten toorn nooit verteld. Ook oom Salomon, in het keukentje, scheen het met geen spoor of zweep te ontpersen. Hij sloeg er boertig de trommel overheen. Zelfs tante Truddie zweeg mat of pruttelde wat onverstaanbaars. Maar wél hadden zij haar verteld, dat Henri Rozenheim, op zeker tijdstip, zijn bloedeigen zuster, — háár lieve,

liëve moeder, — niet meer wilde kennen. Het gilde in haar,... de schoft! Rebecca hoorde weer de bevende smartstem van vader Josua en zijn kermenden afschuw... die man is dood voor me!... Ik heb voor den Eeuwigen God gezworen, dat ik liever mijn handen laat afrotten, dan ooit een cent van dien miskleurigen kerel meer aan te nemen!...

Die zwakke, deemoedige, kleine vader van haar, liet zijn verachting niet wegkruipen in een laf en gluiperig hoekje van levens-berekeningen. Hij durfde tuimelend en toomeloos te toornen, tot pijnigens toe, als iemand zijn hartebloed schond...

Rebecca sidderde. Ja, goddank dat Uriël den naam van haar moeder vergat. Zij zou in snikken uitgebarsten of weggeloopt zijn. Hoe kon zij dien rijkelui's-zoon ooit een idee van haar vromen vader geven en, — hachelijker nog, — spreken over Josua's afkeer van alle Rozenheim's?...

Uriël durfde Rebecca maar heel vluchtig te bekijken. Aldoor zei hij in zichzelf,... wat is ze mooi; onbegrijpelijk, verbijsterend-mooi, en zoo onopgesmukt... Hoe graag zou hij naast zulk een meisje, koen en avontuurlijk zijn geweest; speelsch, geestig en overbluffend. Maar hij bleef bleu, stil, temperamentloos. Hoe mooi was zij. Zij liep zoo wonderlijk-licht en snel op de kleine voetjes in de geelbruine laarsjes. Haar stem klonk weemoedig, hoog-helder en toch een beetje verlaten. Hij dacht ineen aan Sakuntalâ, op College in vogelvlucht behandeld; Sakuntalâ, de heilige dochter van een Rishi, een Indische wijze, een kluizenaar. Maar Sakuntalâ leefde onder een doem, een vloek... Hij was een malloot, om deze lichtgedaante met Rebecca saâm te brengen! Maar zij was zoo mooi als Sakuntalâ. Zoo moest Sakuntalâ...

Uriël stuitte de vaart van zijn eigen verbeeldingspel. Rebecca was ook zoo mooi. Wat zou fiere Mama

wel van haar zeggen? Alleen te schuw, te zwijgzaam, te droomrig en te schrikkerig... Neen, ook tegenover Mama zou hij die ontmoeting verzwijgen.

Uriël onderging, wat alle mannen doorleefden bij Rebecca,... de begoocheling van haar reinen blik, de eindelooze zachtzinnigheid in de donkere, goudgeringde oogen. Zij keek zoo ontroerend-zuiver als een verbaasd kind; toch guitig soms. Een oogenblik later droef en bang, en dan plotseling weer ontstraalden ze hel licht en brak er een stille vurigheid door. Een mengsel van onschuld, onwetendheid en ingeving; van onbewuste wijsheid en fijn-tastende intuïtie,..... zoo schatte hij Rebecca. O, dat verrukkelijk kopje, met de kastanjebruine vonkharen in zwellende vlechten op het achterhoofd saamgestrengeld. Hoe aanbiddelijk en geheel het meisje, wars van opgesmukte en opgeschroefde jongens-brutaliteit. Heel het slanke, bijna tenger-ranke lichaam bewoog zich hartstochtelijk-lenig en natuurlijk-vrijmoedig, met een geheel onbewuste, bijna hooghartige gracie. In verwondering ontdekte Uriël ook, dat dit meisje zich niet poederde, geen lippen verfde noch wangen pastelleerde. Zoo iets had Uriël in zijn omgeving nog nooit gezien onder moderne meisjes. Ja, Uriël vond zijn eenvoudig, onwetend Jodinne-nichtje goddelijk-mooi; echt góddelijk-mooi en zoo lief, zoo zoetjes-aan ernstig, al had zij heelemaal niets „moderns”. Zij was niet oostersch en niet westersch. Toch geleek ook zij een madonna, — o, heel anders dan Mama! — méér een Italiaansche madonna mét het raadselachtig-glimlachende van een Da Vinci-vrouw. En Sakuntalâ? Was Sakuntalâ niet óók een heilige vrouw? Maar Rebecca,..... Rebecca, het argelooze Jodinetje van de Zanddwaarsstraat, een doodgewoon meisje..... Waarom drong dat gevoel-naar-gelijkenis dan zoo in hem op?... Bij zijn zusters was alles luxe-raffinement, slordigheid, broeische

luim, prikkelbare aanvlieging, vernielzucht, kwijning, verfijning of levenswreedheid. Bij Rebecca, hoe kort hij haar kende, ontdekte hij slechts natuur-charme en schalksche onbedorvenheid, als het Spaansch-oostersche, fiere van zijn moeder. Maar veel onbekrompener, milder. Ook Rebecca was een rasechte Hereira, zooals zijn Mama een rasechte Suasso y Arias da Silva.

Rebecca, naast hem, liep met danslichten tred. En zoo lief-trots en rechtop en rijzig als een koningskind, constateerde hij telkens weer met ontroering en vreugde. Haar gebaartjes bleven wonderlijk-snel en rustig. Maar soms zonk zij roereloos wég in een droomerig staren, om onmiddellijk voort te schuifelen, alsof zij staande sliep. God,... Uriël zelf voelde zijn doezelende zwaarte van binnen opgelost in iets ijsls en gewichteloos. Een doodgewoon, heerlijk-slank Jodinnetje, dat een dochter van zijn vader had kunnen zijn, zoozeer geleek zij Henri Rozenheim.

Uriël murmelde het onhoorbaar binnensmonds, om zijn opgewondenheid te ontnuchteren, wyl hij zich schaamde over eigen insipide verrukking. Hij verfoeide in anderen en in zichzelf, romantische opzweeperijen en zinnelijke verliefderigheid, grootsprakig, ontijdig-snel en zorgeloos geboren. Bits en gemelijk zocht hij naar iets onbehaaglijks in haar lenig-ranke wezen; bespote hij zijn eigen gevaarlijke, onberekenbare weekheid..... Maar Rebecca bleef angstig-verwonderd kijken, als een geschrikt meeuwtje op het broos nestje. Dat huiverend-ingetogene, westersche-gevoelige overblufte Uriël. Zelfs haar stem was vol gevoel en bekoorlijke goedheid. Toch vond hij het teerhartige, aanhankelijke, in zichzelf absurd, verhevigd en frenetiek-verhit in het tragische mijmeren over deze arme, onbeschaafde familie, door Papa Rozenheim zoo doodelijk-wreed verstooten.

Rebecca wilde naar huis. Het was al heel laat. Vader zou opgejaagd rondkijken en uitstaren. Uriël begreep zoo weinig van haar verstarring en weerspannige zwijgzaamheid.

Zij liep weer snel, rank en licht op de fijne voetjes. Ja, het scheen een eigenaardig zweefloopen.

Zij hadden amper eenige zinnen gewisseld. Weer toetste Uriël omzichtig... Hield zij van bioscoop?

Rebecca schudde besluiteloos het glimlachende kopje. Zij sprak zangerig:

— Heelemaal niet... geef ik niks om!

De goudvochtige oogen droomden roereeloos, wijduit.

— Rookt u?... vroeg Uriël er snel overheen.

Nu lachte zij helder óp; toch klonk weer iets verlatens in de stem. Moest zij een examen afleggen, als modern meisje? Klaar en rustig antwoordde zij, dat zij rooken akelig vond.

Weer haperend herbegon Uriël:

— Leest u veel?

— Nooit.

Dit zei ze kort, vást, toch achteloos en ongedeerd. Zij wilde zich in niets verontschuldigen. Rebecca rekte den hoogen, matblanken hals en de gouden ring om haar oogappel trilde. Zij verzonk weer in haar vreemde droefheid, terwijl zij wel stilletjes had willen juichen, zwellend juichen, dat neef Uriël naast haar liep.

Hij tobde,... neen, zij bleven toch doodvreemden voor elkaar. Uriël vervloekte zijn eigen hardnekkig-romantisch idealiseeren van mooie vrouwen en meisjes... Waanzinnige knul! Zag hij nu niet Rebecca's stukgewerkte handen? Voelde hij dan niet het bekrompene en bijna ordinair-botte, het stug-elementaire van zulk een huishoudstertjes-bevatting, met den eigenaardigen hoogmoed van het zichzelf-overschat-

tende, mooie volkskind? Voilà,... Rebecca had voor niets belangstelling! Zij vroeg niet naar zijn moeder, niet naar zijn zusters, niet naar zijn vader of zijn broer. Zij vroeg niet naar wat hij zelf deed; zelfs niet waar hij woonde. Een doodgewoon, heel knap, onopgevoed Jodinnetje, zwijgzaam, onbeschaafd-verlegen,... met geen greintje jeugd-onstuimigheid; van alle instinct verstoken. Gauw uitblusschen het wit-felle vuurtje...

Rebecca verzocht Uriël heel benard, klemmend, bijna beschaamd of hij niemand, niémand iets wou vertellen van hun ontmoeting en hun heimelijk saâm-zijn. Nu werd haar blik hem weer een stralende bedwelmung. Onstilbaar heimwee droomde in die zacht-hartstochtelijke oogen. Dat leek toch heelemaal oostersch, maar nergens zwoel of sentimenteel, en heelemaal van de aarde af. En die wonderlijk-rijzige gestalten, die echte zweefdans in haar stap... en dat kuisch-schuwe van het ongerepte meisje in al haar gebaren... Neen, neen, hij voelde zich gebiologeerd. Dat was niet alleen maar een doodgewoon mooi Jodinnetje, zonder bontheid en luidruchtigheid. Zijn koppige drift had iets in hem opgehitst: mal krachtsbewustzijn, al een héélen baas zich te voelen in oordeel over meisjes-karakters. Onontwarbaar bleef hem alles.

De avond om hem heen verging.

Een trillende groene trechter van duisternis zoog Uriël op. De ruimte zong; of was het zijn hart? Hij zag alléén Rebecca's gelaat, heel sereen, heel edel en telkens, bij lantaarnlicht, die goudbruine staarogen en den droom erin, den wijden, geheimzinnigen droom.

Inbeelding?... Hij wilde wat vragen van hââr vader, dien Uriël zoo bewonderde om zijn onbegrijpelijke karakterkracht, nu oom Josua al een kwarteeuw den

rijken Rozenheim zoo hoog-trots weerstond. Maar hij durfde niet.

Een dik nachtuiltje bonsde blind-dom tegen zijn hoofd op; dwarrelde zijn gezicht in.

Toen Uriël iets van de buurt vroeg, antwoordde Rebecca bijna bits, met het scherpgelijnde, fijne neusje óp:

— Bemoei ik me niet meel!

En onder een soort driftige kortsluiting van gevoel, hekelde zij met enkele gedoornde zinnnetjes, opdringende aanhaligheid van Breestraat-kereltjes, die haar omsnaterden, het hof maakten en opgeschroefde liefdesbrieven schreven.

Uriël genoot ineen fel van Rebecca's fiere intelligentie. Zij hield niet van de Joodsche Riviera met haar broeische minnaars...

Heel slank rekte zij zich op.

Daar drong het al naar voren, van binnenuit; saamgekoppelde karakterkracht van oom Hereira en oorspronkelijk verweer, zonder afgerichte schoolsche verstandelijkheid. Uriël haatte nu weer zijn, eerst meedravende, keurende nuchterheid en ontstemming, door Rebecca's zwijgen.

Hij bracht haar tot de Raamgracht, waar, onder takgeruisch, de nacht gluipend rondsloop achter boomstammen en tusschen donkere wal-oeverdjes.....

Rebecca murmelde iets, bij een zachten, toch sterken handdruk; een vertwijfelenden groet. Zij was werkelijk heel laat!

De Zuidertoren-buurtbewaker hamerde elf waar-schuwendende slagen door de ruimte. Een loome, rumoerige dwarrel van klanken boven in de zwarte lucht.

IV.

Sem Bullebak, zwaar, breed, harig, zat in den rieten leunstoel van Josua, met Moos vraatzuchtig na te kijken over inkoop, voorschotten, tekorten, en hekelde alderlei gazzeirem en ramsjers van de markt. Vooral het antiquairtje, die smiecht Sallie Blik, zette hem grimmig tot wrok aan. Hij dreigde woest:

— As... as... as ik an die halfgare gattes,... an die vuile gannef, die spekslikker te pakke krijg... kneuz ik an 'm... stamp ik 'm an brij,... trap ik 'm nog 'n bloedspuging d'r bij!...

Sem rook naar een appelenzolder. Zijn geel-tintige tronie glom van sjouw-zweet en in zijn donkere haat-oogen lichtte gierglans.

Rebecca kwam binnen, bleek, ontdaan en moe.

Sem grinnikte onder kastijdend spotlachen en fantaseerde in het wilde-weg, om inlopende Rebecca te krenken:

— Zoo, stuk-meziek-van-'t-Vondelpark!... Hei-je teugeswoordig nachdiens as ...as vrijster-in-de kou?... Oj, de kesjel bromt... komeroef!... Die slons Reintje heb na je gevraag of je deelt mit d'r!...

Rebecca schrok. Haar geheim! Een toëspeling?...

Haar broer's stem schaafde heesch, baldadig-boos, alsof hij iets ontmaskeren wilde. Zijn wreede, eelt-grove, morsige linkerhand bonkte op tafel.

Rebecca ontstelde; snauwde gejaagd:

— Stil kerel... vader slaapt!

Grinnikend negeerde hij haar angst.

Met woeste dreigebaren joeg zij Sem toen uit vader's stoel...

— Wou je nou al, vader's plaats inneme?... Alo... d'r uit!...

Gazzeirem: gemeene kerels. — Ramsjers: opkoopters van ongeregelde goederen. — Gattes: boef. — Gannef: dief. — Kesjel: ketel.

Vader's plaats! Het ontroerde haar hevig! Die schoelje!

Sem, speelsch toegevend, krachtbewust, zijn zus met één slag te kunnen verpletteren, smakte zich op een krukje. Maar de heesche stem schaafde voort:

— Loop me gesjiewes-zussie van pórzelein me mit 'n goosen van goudh... nōjanōnee?... Mit 'n kristemens? Of magge wullie niks wete?... Wat 'n inbors... nōjanōneel...

Rebecca glimlachte, maar van binnen wrong schrik haar de keel dicht. Altijd Sem, Sem, dat ronkende schepsel, die Esau-natuur, gemeen, grofhartig, met zijn rauwe, sarcastische schimptaal en zijn hartstocht om eeuwig vijandschap te veroorzaken tusschen de menschen. De Edomiet,... zoo noemde vader hem geprikkeld, wanneer hij Josua, van Snooge soms sarrèrend opwachttte en spotte:

— Binne weer al de Spaansche name van de Theba gerold?... Ik vertrouw jouw steek-oppassers geen steek!...

Josua lag al te bed, in het kil-donkere achterkamertje. Zijn rood kalotje hing stil aan den deurknop.

Moos schold heftig op Sem, den grijsmond van woede scheefgetrokken; beest dat beest aanblafte. De kippige oogen loerden valsch naar Bullebak. Moos' hel-oranje dasje, onder het armelijke licht geleeke een bloedende kin-striem.

— Versjwartste nar, behema!..... Bekkie en 'n jongel... Zekers uit 't Blaeu-straatje!... De rechte soort, goochem... ij-zé-ré-hein!... As... as Sabba Nagamoe op Zondag valt!... Noh... jij heb nou geregeld alles... alles,... behalleve lood en verstajem... Laat je zik hangel!...

Gesjiewes: lieveling. — Theba: Voorzangersplaats. — Behema: stom dier. — Sabba Nagamoe op Zondag: een onmogelijkheid.

Sem's wulpsche tronie verwrong. Hij brulde dik-tongig, gekrenkt:

— Jezwiet, sjtinkzwam, Moosjemak, vodde-Izzere-liet,... hou je reep digh!... Noh, wat 'n kattestrop... atteprij!... Of zij zik daarnéé inbeeldt azdat de kat van de koning haar nichie is!...

— Zool!

— Ze heb nou al an 'n blauwene spreij gekoch... nôjanônee!... As ik wil, verkien ik 'm zool!...

De verscheurder, grinniker, slachter, wilde zelf nooit beleedigd worden.

Rebecca begreep, dat Sem maar wat had uitgelaald; niets wist. Zij keek met een prangend weemoedsgevoel naar het portretje van haar moeder tegen den uitgevreten vochtmuur. De lage zolderingbalken bleekten zwak schijnsel af.

De Zuidertoren kartelde het kwartier los, boven de duistere daken.

Ruw kreet Moos naar zijn zuster:

— Bekkie... geef je zik je prinzepaal van 'n broer es effe 'n glas pompenheim... Ikke stik kepleet van dors!... Vier zukke moote versche zalm venawend... 'n kunsj... 'n akkevietje!...

— Jij smuigert,..... jij vreet as 'n larf, vuile potschruimer... Je vreet je geloosjes tut je sterfuur!... schoot Sem nijdig uit.

Moos gierde kwaadaardig en beet er een schunnigheid tusschen, scherp, bitter.

— Krijsch zoo nie,... je scheurt geregeld an me trommelvliez!... Ik speul doch geen baatsjeke mit je?...

— Weet jij dan,... gierde Sem, gulzig de lippen besmakkend, in tegenwoordigheid van Rebecca,..... az wanneer je twéé vissche heb, wie d'r van de twee 't vrouwtje is?...

— Nega!

Moosjemak: marktzwerper. — Kattestrop: catastrofe. — Verkien: verkoop. — Pompenheim: water. — Geloosjes: misselijk.

— Gamoor,... neturelek die an de gróótsste bek heb!
 Moos' mond kraakte open met een rochelenden schater. Toen, schel naar Sem, nu in het kamertjes-duister op zijn krukje verzonken:

— Mot je hoore,... as jij an die smerige gannef, an die gattes mit ze zwere in ze neus, as je an 'm spreek...

— Die azzesponem van 'n Sallie Blik?...

— Zoo zal ikke zwere hebbe... noh! Nee, je weet wel,... Heimie van die... van die diriktwoarsbroekies... Smak 'm munt!...

— Die heb louw sjoegel... Kenijve-koopie?...

— Zeg an 'm alvas, asdat alles ze-eige schruld is...

— Weróm ze-eige schruld?

— Weróm?... Waasjviel!... Mot ik nog éérs bedenke!...

— Goed is iel... Wach effe... an 'n straks staat ie mit kuitjes en levertjes en zwarte pietermanne en mit hom en mit groote spiering op 't Plein...

— Noh?...

— Wát noh?... Heb ikke 'm noodig... Ik hou me snajim...

Moos vloekte en raasde dat het kaatste.

Josua, in het achterkrot, ontwaakte door het woest gekrijsch en gegier. Bedeesd, bijna bang vroeg hij naar Rebecca. Zijn duimen duikelden nerveus over elkaar.

Rebecca schrok. Doodonnoozel vraagje van vader... Toch wankelde schriel haar stem, toen zij uit het keukentje terugriep:

— Ik kom!

Josua herkende elke nuance erin. Er klonk nu iets zwak-ontwijkends, dat hij nooit zoo had gehoord. Die stem ontgrendelde een verholen gebeuren... Josua werd onrustig en angstig in bed. Met gedempte ont-

Gamoor: ezel. — Azzesponem: overbrutale kerel. — Louw sjoegel: weinig kennis. — Smak hem munt: sla hem neer. — Kenijve: van diefstal. — Waasjviel: weet ik veel. — Snajim: mond.

zetting en schrikoogen vroeg hij Rebecca, toen zij vóór hem stond, schuw omkijkend of de broers ook meeluisterden:

— Negá kind,... is er wat?

Rebecca weerde schuw af. Niets,... absoluut niets. Zij was te ver afgedwaald. Zij had erg gejaagd om hem... om gauw thuis te zijn... een beetje zenuwachtig. Was het goed gegaan met den Gedenksteen?...

Naast Josua's bed brandde een ouderwetsch oliedrijvertje van kurk, op een stoeltronkje. Hij kon slechts éven, in het flauwgele bibberglansje, Rebecca's gezichtje onderscheiden. Stil, troosteloos en gekweld, zonder een woord meer, ging hij weer liggen. Morgen zou hij vasten, den heelen dag, om alle menschenwanoop... tot de Sabbath-heiliging.

Rebecca ging meestal het laatst naar bed. Zij wachtte, tot rumoerig elkaar verdringende broers hun vlieringkrotje opstommelden; tot zij vader's keppeltje over den deurknop hangen zag. Bij de buren achter stokte dan ook het molenklepperend geluid van een vouwmachine.

In alle armelijke buurtgezinnen, woelden jongens en meisjes, mannen en vrouwen schaamteloos dooreen. 's Morgens en 's avonds kleedden, ontkleedden en waschten zij zich vlak bij elkaar, onder allerlei ijle reukjes. Rebecca rilde van die onverhoedsche intimiteit en duldde ze nimmer. Zij werd onder hartstochtelijke woede bespot om haar „sijniks” en haar meisjespreutschheid. Maar Josua kende haar maagdelijken schroom. Twee druppelen water Judith!

— De Pottegiezerin,... spotte kromtongig Sem,... de Pottegiezerin,... 'n aardig-fijne ekzellenziel!... Ja die laat zik ooren annaaie!... Nôjanônee... ze drink lievers 'n slok bloed!...

Sjniks: trots.

— Pas op,... viel giftig Moos bij,... keizer's paard pist óók in groote plasse!...

Sem sprong van zijn laag zeteltje... Zijn gele neus glom als roomijs.

En Jaap, de violist-bokser-mandolinist, de Jazz-band-fanaticus, die weer in loterij scharrelde, beschermde Rebecca op zijn wijze... Hij zou gauw met een Band, een Noorsch gezelschap, uit het land vertrekken. Nu al heimwee... naar de sportstad Amsterdam? Naar het Stadion? Ja! Naar zijn vader? Neen! Naar Bekkie? Ja!... Daarom vervloekte hij nu zijn rauwe broers...

— Pèspleekesje!..... Jullie stoote Bekkie áls jullie poote in d'r gat... Ze heb d'r evegoed az Naatje van Hoorn d'r eer... noh!...

— Ozloo... kwijllap zeit wat!...

— Ja, ikke zeg wat!...

— Nog 'n stuk koegel, meneer Spiktakel?..... Is zoeter as gestole water!...

Sem brulde heesch en plakte zich weer op zijn krukje.

Alle gehak liet Rebecca onverschillig. Natuurlijk, gekrenkte scherts van de verslinders. Het vorig jaar sloep zij nog in de vochtig-duffe, naar mispelen riekende bedsteê. Toen, plotseling, weigerde Rebecca onverbiddelijk, sinds de kijvende tweelingbroers Jaap en Moos eens smoorzat, midden in den nacht waren binnengewaggeld en pal vóór het duistere steêhol, weerzinwekkende taal uitbraakten over een schunnige straatmeid. De hart-verblinde rasjangs! Hoe arm ook,... Rebecca begeerde nadien in een eigen afgeschut hokje te liggen, buiten het oog van vader en broers. Dan hoefden die niets meer te verbloemen. Achter de keuken had zij een bijna lichtloos kotje met een heel hoog, smal-klein tuimelraampje schoon-geboend. Dennie Goudswaard zou het betimmeren

Pèspleekesje: pestkoppen. — Rasjangs: boosaards.

met wat oude planken, ook een kwastje kalken en langs de muurkuilen heen, een beetje behangen. Daar nestelde Rebecca, 's nachts althans, van gezin en nieuwsgierig-glurende overburen verlost. Dennie knutselde zelfs een electrisch lichtje tegen het tuitgevelig-schuine muurtje. Een engellief glimlachje was zijn loon. Hij kuchte en kleurde.

Er stond een vuurhouten tafeltje met eenig beschadigd waschgerei, van stalletjes op het Waterloo-plein. Rebecca's trapnaaimachine werd er ook geborgen; een ouderwetsch meubelstuk, — nog van moeder, — dat Rebecca met verteederde eerbiedszorg angstig bewaakte en ook weleens schichtig kuste, zooals een priester den altaarsteen. Er pronkten zelfs, tusschen het waschgerei, een paar flaconnetjes. Eén slank fleschje met lavendelwater, schaarsch geschenk van Jaap, toen hij bij een stads-kampioenschap de „gouwe plak" inpikte. Rebecca was er kinderlijk-verzot op. Ook dát flaconnetje beschermde zij als een antieke amphora.

In het keukentje, waar het tienkaarsen-ballonnetje vlekkerig licht schemerde over bruinoker-gebrandgootsteen-muurtje, stoomde borrelend kookwater met een sneersch heet gilletje telkens. Buiten toeterde een auto. Het klonk kort, als het geroep van een klaagbazuin. Hoe gek liep toch alles... Eérs de schrik met Sem, om zijn boosaardigen spot. Een pijlspits in haar hart. Toen vader's pruilende argwaan, zijn vrees, onrust en zijn zwijgend-ontdaan wijken voor de schreeuwers. Kon zij zich, in haar onbevangenheid, toch door iets verraden hebben? Rebecca wou naar kniples gaan, dichtbij in de buurt, had zij tegen Moos en Bram zoo terloops losgelaten. Zou de juffrouw-van-de-kniples soms aan de trap geweest zijn, toen vader alweer thuis was?

Gouwe plak: medaille, eerste prijs.

Rebecca zat uitgeput na te mijmeren. De Zuider-toren speelde dof, als in een mistlucht. Eén uur sloeg de slagklok met een strengen, tragen nagalm.

Rebecca hoorde niets, niets.

Er was vanavond heftig geruzied om Sallie Blik, om oom Salomon, om tante Truddie, om ontvangsten. De jongens verdienden zoo weinig, en onvertroetelde vader durfde nauwelijks zijn stem meer laten hooren. De schoeljes vloekten hem wég. Sem had, vernam Rebecca ontzet, met moorddadige drift, vader Josua bij zijn thuiskomst een slag in den nek gegeven. Heetbloedige Bullebak tierde en raasde:

— Noh!... 'n Gedenksteen gaant ie mee-zette... 't Steekt op tijd!... Noh... maar geen kors leegem in eige honk!... Noh, sterf of hang je op... thá!...

Toen was vader Hereira, bevend over heel zijn lichaam en even-zacht-kreunend-stil, zijn bed ingekropen. Daar lag weer zijn beschadigd negotie'tje in lint, wol, sajet...

Die schoft,... gilde het schreiend in Rebecca. O, als zij erbij had gestaan, zij zou Sem's vetglanzigen, gelen kop hebben gebombardeerd, al was hij ook honderdmaal sterker dan zij... en al had hij haar ongelukkig gevloekt en uitgeschimpt voor vuil kreng!

Rebecca verslikte een snik. Er drong kwelzorg voor huur; voor het hoogst-noodige! Zelfs de Sabavrouw kon haar halve piek over de maand niet beuren. Daarom barstte er telkens krakeel los... Die kolk, die kolk!...

Rebecca moest alles beredderen, uitstellen, terugwijzen en vragen; vragen aan de schimpende jongens. Er bestond niets vreeselijken, afgedwongeners. Zij moest vader vragen... vader! Arm onthutst vadertje, geslagen door de pokhouten handen van dien Bullebak. O, blijmoedig vadertje! Een maand her nog, had

Leegem: brood. — Sabavrouw: Gaat Vrijdagavond over vuur en licht, dat door de Joden dan niet mag aangestoken of uitgedoofd worden; port ook de kachel op.

Josua haar van een klein overwinstje, stotterend-verlegen, wat geld in het portemonnaie'tje geduwd, om een „pietsie” stof te koopen voor een „nuwt” japonnetje. Mazzaal Tob!... Hij schonk het heelemaal niet wee-zoetelijk of verteederd. Toen had ze zelf een bruin-velours manteltje in elkaar geprutst, met behulp van Reintje; en van dat luxe-buurmeisje een, voorvuil-weggeworpen, smal-kaal bontkraagje er als nieuw opgewerkt. Stond haar mesjokke-mooi, vond tante Truddie en het oūmoertje, juffrouw Barzelaa aan d'overkant, met haar afgekookte-snijboonenluchtje en haar grauwpapieren, verschrompelde wantjes. Zij zoende Rebecca smeigend het jonge gezicht vol. Zij ontspoorde van overdreven vervoering, en zij speekselde noodweer over haar verrukte woordjes.

— Bij mijn gezond, bij mijn eeuwige leve,... je bint 'n prach... 'n bruidsbeket!... Waar?... Jij ken nou geregeld an alles... Waar?... Jij krijg nog an 'n gelant, die je geregeld in 't vierentwintig kraat goud draag!... Geen sjtosj!..... Je mot maar nie mit me inteime, waar?... Za-je náges an me beleve...

Ineen viel zij wild-vurig uit:

— Engel... gésjiewes... éngel!... Bekkie... Shjim Borroegoe zal an je zegene... honderd jaar, omein wie omein... thá... thá!...

En weer kuste het zevenenzeventig-jarige, harts-tochtelijke vrouwtje met het rimpeldroog kopje, Rebecca als een bruidsdochter, smeltend van loutere innigheid en overgave.

Maar nu zat vader Josua ermee. Nu hurkte hij in het achteronder! Geen huur; wél een korst brood, maar sukkelen met het avondeten... En tusschen de bijtende en grijnzende zorgen in, was zij bezig een vluchtend en dwalend droomspel van haar eigen onbe-

Mazzaal Tob: geluk ermee. — Nages: plezier, genot. — Sjtos: onzin.

wuste liefdedrift, in het bange geheim te verwezenlijken... met een vreemden jongen, zoon van een man, die haar vader en haar moeder doodelijk beleedigd had. Was zoo iets niet als een bloemkweker in het gevang?...

Eerst meende Rebecca, dat nooit meer een wezen zoo liefdehunkerend en fanatiek naar haar kijken zou als onbereikbare Igmaniz. Behalve dan die rauwe slokop, die achterdochtige en roddelende Raf Cahen, met de akelige uitpuiloogen; door Dennie Goudswaard altijd het gedrochtelijke Jodenbreestraat-salamandertje gescholden, en door Rebecca in de verte besnuffeld als een dierentuin-hyena, die bloederig stonk naar vleesch en aarde. Maar Rebecca onderging het indringende en toch zelfverlorene staren van Uriël Rozenheim sterker nog en verwarrender dan bij Igmaniz. Het in-melancholisch, bloë gezicht van den Gallicischen geleerde, trof Rebecca soms wroegend. Wijl Igmaniz' dwepende bewondering en aanbeddende onderdanigheid haar altijd min of meer gemelijk stemden en zelfs weerzin in haar opwekten. Want op denzelfden toon van aanbidding en onderwerping, sprak hij ook over de Hebreeuwsche Universiteit in Jeruzalem, en met vader, smeeklijk zacht, over Chochma nistara...

Zulke weeë verteederingen en zulk sentimenteel bestaren deden haar huiveren en griezelen en vond zij eigenlijk van alle mannen beleedigend. Koel-krenkende Sem beloerde ironisch Igmaniz' troebel-zinlijken blik, als een vale gier, wreed-begeerig aas. Maar van Uriël ondervond Rebecca, tot haar eigen verbazing, het met-de-oogen-verorberd-worden nooit als iets naars; als iets, dat haar innerlijk schrijnde en afstootte. Dit besepte zij vanavond, zoo stil-peinzend in haar triest keukentje, al heel diep.

Chochma nistara: verborgen wijsheid.

V.

Ja, nu was het wonderlijke en verbijsterende toch met en in haar gebeurd en doorleefde zij een duizelend-vreemd geluk; een vurig-zoet, bevangen gevoel, dat al één moment bij Igmaniz' verschijnen, Rebecca had doorschokt. Doch nu veel heviger, koortsiger, angstig-heerlijker en zonder innerlijke verhoovaardiging over het malle geval. Bij Igmaniz voor het eerst, mijmerde zij zoo-maar, in schaamtelijke verwarring berooid en onder onbegrepen rillingen, over een jongeman, door goedhartigen Rebbe Herschel meegebracht; zag zij telkens zijn ernstgezicht en schamelstugge gestalte; hoorde zij telkens zijn vezelige stem en ontwaarde zij de groene vlam van zijn oogen, schichtig flikkerend. Dan wemelde en wentelde een oogenblik alles in haar keukentje. Tegenover den vromen, onbeholpen Galliciër, die zijn genegenheid nooit ontbladerde, bleef Rebecca eigen denken dwaas, dweperig en opgeschroefd vinden. Hoe kon zij toch onafgebroken, wroegend piekeren over een vreemden jongen, zonder liefde-verlangen en hunkering naar zijn wezen? Zij wilde zich het vorige jaar losscheuren van kleinzielige bekrompenheid, duffe benauwenis. Zij was nog uit den tijd van de kermistent, werd er om haar heen gehoond en gespot. Maar Igmaniz' botverrukt kijken en zijn hulpelooze exaltatie in houding en gebaar, hinderden Rebecca ieder keer erger. Hij keek soms zoo star-droef als een grafsteen. En dan, zijn prangende vroomheid, die eeuwig-en-altijd van goedsblijheid repte; in sombere, half-dreigende, half-voorspellende woorden. Die als hoogtepunt van heil, het Goddelijke leven begeerde naar omlaag te trekken, op te zuigen met al de zinnen, om beter de wereld vast te kunnen klemmen... Bij het namijmeren over Uriël,

voelde zij zich integendeel heelemaal onbekommerd en vol stoeische verteedering. Zooals een duivenzwerm immer weerkeert naar zijn til, zoo keerden al Rebecca's uitzwervende gedachten terug naar Uriël Rozenheim. In dien jongen voelde zij instinctief stille droefheid, méér dan drift en hartstocht. In zijn eigenaardige zinnelijke bewogenheid bleef iets koel-reins en toch liefelijks, dat Rebecca heelemaal omwikkelde en deed beven van vreemd geluk.

Zij betastte weer zacht het teere boogje van haar schoongelijnde wenkbrauwjes. En zij rilde bij de gedachte, dat vader neef Uriël eens zou ontmoeten en keuren, in tegenstelling met het ongeschonden wonder Igmaniz van Talmud en Thora; Igmaniz, die Josua onafgebroken toeriep:

— Haal de diepte omlaag... de diepte! Het hoogere moet tot het lagere afdalen...

Igmaniz, kenner en doorgronder van het Goddelijke Woord...

— Akiaay kind... zou vader zeggen... dat is toch heel wat anders!... Igmaniz is de zoldering, die andere, nog nie eens de vloer! Jechi Hameleg!...

Maar praatvaar, oom Salomon, met oudemannetjes-zwierigheid, duimen diep de vest-armgaten ingestoken, zou de naïeve, groote fonkeloogen sperren en verzot op eigen melodramatische stem, ze laten grommen als brons...

— Versta wèl, Bekkie... dat is 'n fons... 'n fóns... 'n honderdduizend uit de loterij!...

Oom Salomon beierde:

— Ik sjmoes je geen blare an je hoof, kind... Maar dat is kasjuweel... groote God,... dat is... addesjim,... dat is tweemaal de honderdduizend!... Addeproi!... 't Andere is allegaar froterigheid en menschelike jammer... versta wèl... geléeerde froterigheid!... Die andere late je van de trappe afdanse na hullie toe.

Jechi Hamelig: De Koning leve!

Maar die... die gesjebes van 'n rijke neeft, komp na jóu toel...

Arglistige tante Truddie, in haar kakelbonte verwondering, zou à contrarie groeien tot de balken van trots; parelen huilen van geluk en Igmaniz dadelijk roddelend verloochenen.

Zacht, zonder beschaming, schoot Rebecca in een lach om de kattesprongen van haar eigen fantasieën. Ook drieste Dennie Goudswaard bedacht zij weleens in stilte met aanhankelijke, innig-ademende woordjes. Dennie kon haar zoo deemoedig-eerbiedsvol bestaren en dan plotseling weer schroeien met zijn begeerteblik. Die brutale, toch zoo rechtschapen standwerker verschrompelde, ten profijte van zijn genegen verrukking; smoorde zijn markt-luidruchtigheid; sprak be-deesd, in Rebecca's bijzijn óf kreeg onverwachts een smartelijk-woeste opstandigheid en angstwekkende veroudering in zijn trekken, die haar ontstelde. Eerst later vernam zij, door den jenever-morser Sem, die den venter in een havenkroegje, met grootspraak tot drinken lokte, onder het spottend zingen van Sjier Hamangalous. Maar de gedachte aan al deze mensen verzonk in Rebecca heel diep, zonder een zweem van spijt, naast het teederste gevoel voor den weinig spraakzamen Uriël, al verborg zij haar ontroering en al verstak ook hij misschien zijn waren aard.

Opgeblazen en levenswellustige buurtjongens beschimpten Rebecca's duldelooze hoovaardij en „sjniks"; haar koel-ongenakelijke houdinkjes. Niets dan jaloersche reactie op Rebecca's aangeboren welvoegelijkheid, die zij niet konden havenen of overbluffen. Grond ook, voor alle valsche geringschatting en verfoeing. Had zij al duizendmaal gehoord. Nu glimlachte zij fijntjes. Naast Uriël wist zij zich doodgewoon en zonder geringste inbeelding. Met zijn

Sjier Hamangalous: een psalm.

hooge, zuivere kalmte overheerschte hij haar geheel. De innerlijke verwarringen, die Uriël in Rebecca veroorzaakte; zekere onrustige verlangens, onderging zij met een zoete ontstelling, alsof de lente aan haar bloed zoog. De wereld begon voor haar pas te bestaan, nu neef Uriël er was. Zij had hem lief, zonder wikken en wegen. Hij was in haar hart geankerd, haar angstig hart, dat bonzend oordeelde... Zij voorvoelde in Uriël een mannelijken wil, een verblindende, magnetiseerende kracht, een wijd-uitstroomende opstuwing naar nieuw leven. Tegenover het hijgend gekrijsch van haar twistzieke zeeschuimers-broers, hoorde zij bij hem een diep-trillende zielestem. Toch was Uriël misschien van nog stiller, zwijgzamer geaardheid dan zijzelve, ondanks zijn veel beweeglijker geestes-energie.

Dennie had in zijn verkwistend-slimme oogen, van lieverleê het hartstochtelijk-fascineerende opdringen, het kirrend-driftige toeneigen naar intimiteit, iets lichamelijk-zwoels gekregen, dat haar huiveren deed. Zij droomde immers van heel andere dingen, in haar beangstigend, half-onbewust heimwee. Allerlei tegenstrijdige wenschen en gekortwiekte begeerten doolden en dwaalden in Rebecca rond. In haar diep-onbewuste, vrouwelijke rijping, had zij geen voorstelling van een minnaar, maar wêl van een man tot wien zij, verweesd moederkind, altijd kon opzien. Eigenlijk was het dikwijls iets droefs, dat zij begeerde lief te hebben; iets, dat zij mocht opheffen en omkoesteren. Zij zocht een vriend, die oneindig ver en hoog boven haar stond en die haar tot zich nam, in al haar kleine ongewichtigheid, in haar verborgen en troebel verdriet. Iemand, die het de moeite waard vond haar leventje te sterken, haar armelijk, ontgoocheld en schrijnend leventje te willen kennen. Het was geen ziekelijk smachten naar zelfbegoocheling. Eêr een droomerig bestaren van

haar dwaas bestaan; een tegenspel, een sidderend verlangen naar stille vereering van één schepsel dat zij, zij in haar nietigheid, toch vreugde wist te geven. Maar ook drong in haar óp een drang naar iets sombers en bangs bijwijle. Het was haar teerste droom, — voor Rebecca zelve gansch versluisierde puberteit, die eigen wezen ondoorgrondelijk verhulde in weemoed en geluksdrift, — met een héél lief iemand, zalig-lang te kunnen praten over haar lieve, jonggestorven moeder; over pijnigende verwarringen en heete woelingen in haar eigen onnoozele ziel, naast en soms tegenover vader's vroomheid, al voelde ook zij zich vaak onaanrandbaar-blij, gelukkig in het Joodsch-religieuze, maar heel anders dan Hereira; minder strak-omkneld van stichtelijkheid, van grimme ceremonie en kleineerenden ritus. Zij verlangde iemand, met wien zij alles, álles kon uitspreken. Vooral over haar eigen heimwee, over dat vreemde, onbestemde, jagende droomen en doelloos hunkeren naar iets, dat gansch en al boven bevrediging van persoonlijke belangen uitsteeg en dat zij in zichzelf niet verstond: een licht-grillig fladderen in de ruimte.

Bij haar Igmaniz-gemijmer was dat overstelpend hunkerings-gevoel éven opgedeind, maar door een onverklaarbare tegenmacht in haar, van binnen, weerbarstig-snel, bijna nijdig geremd en uitgewischt. Het scheen verzonken en keerde niet terug, als een vteemd-vervluchtende geur. Al verlangde Rebecca, een enkele maal gefascineerd-bewogen, naar zijn geheimzinnige stem-dempingen, naar zijn droeve vertelsels over het Poolsche Ghetto, door moord en pogrom-tragedie wreedbloedig omduisterd; al verlangde zij hunkierend naar zijn woorden, wanneer Igmaniz leerde, dat de volmaaktheid van het Oppervezen niet bestond in Zijn oneindige, eeuwige alomtegenwoordigheid, maar in Zijn oneindige liefde voor

al het geschapene; dat het laagstgezonkene schepsel nog een vonk van het goddelijke in zich verborgen hield...

Dan kon Rebecca soms opnieuw hevig ontstellen van zijn vlamgroene stuiteroogen, die op een afstand nóg vleiend zengden. Dan wankelde er iets in haar naar den Galliciër; vooral naar zijn innige veredeling van het alledaagsche; een drang, die uit heel zijn geheimzinnig-stille wezen opdook.

Bij de ontmoeting met Uriël, — wondere uitwerking van liefde-ontroering en onbewust-erotische aandrif, — was haar droom glanzend omhuld en doorstraald van illusiën, als een lichtwolk blijven hangen in het duistere keukentje. Uriël scheen onverhoeds, zooals een argeloos en schoon avondvlindertje, ritselend een donkere traliëkooi komt binnenfladderen, Rebecca's leven ingetreden. Want een kooivogel voelde Rebecca zichzelf in het daverende, heete of grauwe Zanddwarsstraatje, gevangen door verstrengelde plichten en nog eens plichten, tegenover vadertje, tegenover zwoegende broers, tegenover het ritueele huishouden, de sjofele familie; tegenover en onder de menschen van kwaden en goeden wil... Het bange, vreemde, weeke geluk, dat haar hart omkroop, zwol sterker aan. Zij ademde in een tuin vol goudenregen...

Uriël, Uriël, Uriël,... zong het in haar popelend meisjeshart. Een wiekend verlangen bewoog sidderend en wonderlijk in haar stille binnenste. Rebecca zweefde langs den blauwen hemel... Heimweeddroom ging werkelijkheid worden. Zoo onverhoeds en overstort van vreugde moest dat alleene meisjeshart, het mysterieuze, teedere, dat hartstochtelijke, wild-gelukzalige raadsel meedragen. Zij alleen moest zelve die liefde oplossen, begripen. Hevige hartkloppingen en zoete verwarringen bevingen haar iedere minuut. Zulk een innig-zalige, gewelddadige en toch verzadigende

ontroering had zij nog nooit gekend. Het was, alsof dat stil-kermend hart een kerf kreeg, waardoorheen een vreemd wezen, tot in het verborgenste, het intiemste van haar bestaan binnengluurde. Zij kromp schaamtevol saâm, schuw, inéén bits-van-tong; gekrenkt in haar onkreukbaarheid. Maar die vreemde was hij, hij,... Uriël!

Nu liet, vermurwend en vroom, liefdegeluk tranen blinken in haar gouden oogen. Zij stond niet meer zoo snerpnd-smachtend te staren naar het portretje van moeder Judith, tegen het vervuurde rechtermuurtje en naar het afgesleten lijstje. Het was Rebecca, alsof zij een levenssteun, een geheimzinnige kracht van haar moeder leenen ging en tegelijk alsof zij deze iets terugschonk, dat Judith onzeggelijk verheugde. Geurige zomerbloemklokjes bloeiden om het ebbenhouten lijstje... Het snikkend-teedere verlangen naar haar moeder, — die zij, zelfs in herinnering niet, op vader's streng verbod, bij den voornaam noemen mocht, — kreeg plots jubelende volheid. Het werd in haar een aanzwellende bevrediging, een geruchte-looze blijheid.

Vader ontwaarde óm haar moeder het lichtglanzen van cherubijnen. Maar ook zij zag haar moeder in een vlamme-loozen gloed staan...

Met niemand had Rebecca, hier in de Zanddwarsstraat, zoo droomerig en intens-verborgen saâmgeademd als met moeder. Maar altijd verheimelijkt, smartelijk-gescherpt en schuldbewust; omdat haar eigen doelloos bestaantje, Judith's onzelfzuchtig leven had gekost. Dat vlietend pijnigingsgevoel, dat snijdend-weerstrijdige in haar hunkerend wezen, wankelde wég nu zij Uriël kende en sprak en Rebecca zich, ieder uur dieper, haar jeugdliefde bewust werd. Het geleeek een blozende en klarende herovering van haar lot, op ijdelheid en egoïsme. O, zij wou geen

genegenheden verspelen en geen breuk met Igmaniz. Maar zoo iets had zij nimmer doorleefd, noch onder vriendschap van den schuchteren Galliciër noch bij half-verholen bescherming van haar schuwen vader. Voor het allereerst, na de ontmoeting met Uriël, bracht die ziele-volte, dat stormend-ontwakende, dat licht-gelukkige, die zachte of onstuimige verrukking ook tegenover Rebecca's overleden moeder, een afwenteling in haarzelve van het onverzettelijk dwangschuldgevoel: door haar geboorte oorzaak te zijn geweest van Judith's dood. Haarscherp werd zij zich dit bewust. Zij huiverde soms voor vader's dwepende vereering van moeder's nagedachtenis; vereering die zelden rust bracht; eêr wroetend en schrijnend verbonden bleef aan wraak op, en haatdragend-dreigenden wrok tegen de weeldezieke Rozenheim's.

Als heel jong meisje al, kwetsten haar die twee gescheiden dingen in Josua's liefde. En nu sprak ook Igmaniz van de vele engelenkoren, die den Algoede zingend omringden en haar moeder's ziel naderden. Judith werd bewaakt en beschut en haar moeder beschermde kuischelijk weer Rebecca... Toch vreesde zij de twee groene, stille vlammen in Igmaniz' geelachtig gelaat, als hij het verlepte, bleeke portretje van moeder Hereira te lang bestaren bleef, en fluisterend bijna sprak van het wonder, dat de Oneindige God in den eindigen mensch binnendrong met een heilige liefde. Igmaniz' besluerde stem vond Rebecca heerlijk om naar te luisteren; vooral wanneer de Galliciër diep bewogen uit den Bijbel vertelde en vóór haar verbeelding, uit een geheimzinnige schemering, figuren versprongen naar een lokkend-lichtende verte. Dan zag ook zij 's nachts, den Zuiderkerk-romp als een duister gevaarte in de Zanddwarsstraat oprijzen, tot het duizeldiepe azuur en er wondergroote sterren boven glanzden.

In Rebecca gloeide het Joodschvrouwelijk-heroïsche, maar gansch onbewust. Zij beefde van vervoering, bij Igmaniz' wonderlijke Pantateuch-verhalen. Haar vonkende verbeelding wierp er zich hongrig op... Zij, die niet van lezen hield, tusschen krakeelmenschen en achterbuurt-herrie, zij genoot er zoo bedwelmend van, als bij muziek. Muziek stilde voor een poos, Rebecca's teeder heimwee. Rebecca verzink er met haar heele virginale ziel in. Zij begreep van haar eigen smachtend-nijpende ontroeringen en spanningen weinig; nog minder van haar verborgen-mystische natuur en ontwakende zinnelijkheid. Ook bij die adembenemende Bijbel-geschiedenissen werd haar de zichtbare wereld al grooter, verhevener, grenzenlooser, ijler... Wat zij bij muziek doorleefde: het droef-gelukkige en het oneindige, dat onderging zij nu, in het liefkoozende denken aan Uriël. Zij vergrootte zijn heele wezen in haar koortsige exaltatie. Zij zag hem als een wonderlijk-stouten redder uit een vernederend lot, als een toekomstig verdediger tegen de ruwe broers; als een ontstuijming uitstraler van liefde, altijd liefde en overgave..... Zij zou zich koesteren aan zijn hart. Want Uriël was alles-in-één; wist alles, begreep alles, vreesde niets. En zij bad God, in nachtstille, om nederigheid, plichten-onderwerping, bij kreunende ontbering; om gehoorzaamheid.

VI.

Het was een louter kuisch en maagdelijk-beschroomd openbloeien van een eerste liefde-vervoering voor een wezen van het andere geslacht, zonder een enkele sensueele voorstelling of vaag-wellustige begeerte naar aanrakingen-in-roes. Het stilde brandende droefheid van Rebecca's heimwee, dat open en tegelijk verborgen in haar stralend-gouden oogen uit-

scheen. Het eeuwig-dorstende en verlatene in haar ongekunstelde dweep-natuur en sombere kwelverlangens, verdween. Alles verzonk naast het gelukglanzende van haar liefde; ook hartzeer en krenking. Al vermocht de gejaagde en omstormde meisjesziel, haar onbewusten grondaard, aandrift noch geluk, zélf te omvatten. Zij ergerde zich niet meer, al boende en schrobde zij den ganschen dag; al sprong het vel op haar handen. Noch schramde of wondde zij zich aan de sarcastische weerhaken van Moos' opvliegend-ruig humeur, wanneer zijn bijziende oogen ontuchtig en woest begonnen te glimmen als steenkolen. Oproerige schimp, schrikkelijke vloeken en baldadig-botsend geweld van de revoltante jongens, van den dierlikgulzigen Bullebak vooral, deerden haar nauwelijks meer. Zij verloor allen zintuigelijken angst en alle opstuivende lichtgeraaktheid. Zij zou immers het bruidje worden! Haar streelend-teedere natuur vergaf en vergat nu iedere grofheid van anderen. Zat in het bloed,... al vond vader Josua, Rebecca in vele dingen een ondoorgrondelijk schepseltje. Zorg en misère tilde zij nu lucht-licht op. Vader Hereira had haar altijd voorgehouden,... alleen hij wordt arm, die met trage handen werkt...

Voor het eerst las zij, bekoorlijk-nieuwsgierig, zelfs eenige hoofdstukjes in Josua's vertroetelde perkamentgelige „Kandelaar des Lichts“-deeltjes. Maar zij begreep er geen snars van, wyl het haar hart geen ontroering bracht en haar ooren geen lief gezang werd. Rebecca's in-zichzelf-gekeerdheid en bijna stugge zwijgzaamheid, veranderden in verdiepte aandacht en warmhartige deelname aan allerlei gebeuren. 's Nachts, in gebed, dankte zij den Schepper voor al het nieuwe in haar bestaan. Zij vreesde geen afsnauwen, beleedigende en ruwe woorden van onbetaalde en norsche leveranciers meer. Modderige ellende van

armelijke buurtkinderen, die op straat ravotten, in hun vodden en drellen, joelden en krijtten van plezier, bezag zij nu minder smartescheurend, onder haar eigen geluks-vroomheid. Wél vermolmd en wanvormig, wijk en behuizing, maar tóch, met overgave en oneigenzinnige daden, óp te halen uit angstwekkende rampen en menschelijke verschooiëring. Zij voelde zelfs haar hart niet meer krimpen van pijn, bij het zien van vader's ál magerder gezichtje, bij zijn stamelende hulpeloosheid en de narigheden, die hem omringden. Zij zou de goor-sjofele wijken, de uitgemergelde ooms: heethoofdigen, tartenden Sak en rumoerig-goedhartigen Salomon, immers de blijde boodschap brengen van haar jonkvrouwelijk geluk, van haar binnenste vreugdelicht, dat alles beschijnen ging. Vroéger, een jaar geleden nog, kon zij snikkend-verbeten schreien bij het opmaken van vader's geroest-ijzeren bedje en om al het zielig-trieste en vereenzaamde van zijn bestaan zonder Judith en tusschen de rauwe knapen. Nú keek zij alleen maar, innig-aanhankelijk en heel opgeruimd naar zijn grijslichte, schuldelooze oogen; naar zijn grappig manoeuvreeren met het rood keppeltje, van kruin naar neus; van neus naar achterhoofd. Zelfs het armelijke kreunen en kraken van zijn kapotten, rieten stoel bracht geen zucht en geen traan meer in haar deernis-oogen. Wat vader, bewust en onbewust beleed in zijn vroomheid, voelde en beleed ook zij nu in haar liefdedroom: overgave aan het Onzienlijke.

Rebecca stond weleens angstig-vertwijfeld of zij, schoon kind uit Josua's bloed, ooit door vader begrepen kon worden en of zij hém naderen zou. Rebecca sloot zich van binnen af, zonder zich los te scheuren van de omgeving. Maar ook Josua. De gonzende stilte tusschen hen, wanneer zij alleen waren, liet een innerlijk gloeien, een snijdende onrust tieren; schiep een striemend-tegenstrijdige gewaarwor-

ding van wég-willen en blijven-willen. Maar nú, door haar eigen eeuwig-verlangend gevoel voor aarzelenden Uriël, waaruit zij haar afschuw van het plat-alledaagsche ervoer; nu, door haar dán zwijgzame, dán dartel-hartstochtelijke stemming, begreep zij veel rijper Josua's vroomste verrukkingen en zijn, soms typisch-roekelooze vergetelheid tegenover dringende broodzorgen, wanneer hij tusschen hemelen en sterren ademde. Maar een anderen dag weer, kwamen stormachtige benauwenis en meelij Rebecca overvallen en haar innerlijk geluk wrang ómwroeten. Zij leek wel gek, stapelgek, totaal verblind en even rauw-hardvochtig als grinnikende broer Sem met zijn heesche, schavende stem. Vergat zij, in haar egoïstisch smachten, in de zinsverrukkingen, die haar verteerden, vader Josua nu heelemaal? Vader, die haar met groote ontzag-oogen in de avondstille, bij het slapen gaan, als kind, het eerst „Shjemang Jisraël, Adonaï Elohenoe Adonaï Egad” had vóórgebeden en ingeprent? Het gebed met den huiveringwekkenden heiligheidsklank; klank van aanroep, van smeking en eerbied! Zag zij vader niet grauwwerkeken, als hij op Kol Nidre-avond, toen hij ziek te bed lag, nog vruchten- en bloemvensters met negotie hoorde roepen op den Heiligen Verzoendag? Dan sprak hij snel, gejaagd, iets van de Snooge-lichtjes. Want zijn zoons stonden ook op de Jodenbreestraat te sjacheren..... Hij luisterde angstig, alsof hij in de verte het zachte gerinkel der Kroon-belletjes kon hooren, en hij mompelde:

— Goeie vaste, Bökkie...

Als vadertje hoorde, dat zij „liep” met een Rozenheim, zouden schrik en ontzetting hem half wurgen. Zij kende vader's duister-diepe gehechtheid aan eeden en zijn bovenaardsch gevoel-van-onschendbaarheid voor vrome geloften. Rebecca was zijn oogappel.

Shjemang Jisraël enz.: Hoort Israël, de Eeuwige, onze God, is een Eenig, Eeuwig Wezen!

Amin, dat wist zij! Maar ook, dat zij hem met deze daad van binnen heelemaal zou verblinden, verguizelen, ondanks zijn geloofs-blijhartigheid en godsvruchtige vervoeringen. Josua, die zachtmoedige, onderworpen man, zou uit zijn diepst-gewond innerlijk haar vervloeken of ongenaaklijk in zijn gebeden, van Rebecca afsterven. Het zou een verwoesting, een oorlog worden in het gezin, tusschen kiffbroers, tusschen rampzaligen vader en zijn eenige, opstandige dochter. Hij zou haar misschien het huis uitdrijven en Widdoei over haar zeggen, al ging hij snikkend het Opperwezen om kracht en moed smeeken. Bij die bewustwording, in teederst meelij en overvol van hart, schrok Rebecca op! Wie zou zich, in vader's droefkreunend smeekbieden, bekommeren om hem en het huishouden? Wie zou vreesachtig en stil vadertje beschermen tegen haat-uitvallen, tegen minachting van zoons en schimpende mishandeling van Sem Bullebak? Wie zou zijn schrikstem van jammer hooren aanzwellen? Wie zou hem verzorgen, koesteren, als hij krank neerlag? Tante Truddie, met haar duizend mondjes? Die kon alleen konkelend zichzelf in meelij behuilen en bidden alsof zij iets slurpte. Wie zou vader's zalige feestdagen optooien, zijn Sabbath-avond meevieren, mee-heiligen en het vrome licht zegenen? Hoe doorscheurd van smart en pijn-verkrompen zou hij, op Rosh-Haschanah, Abienoe Malkenoe aanroepen!... Had zij hem niet pas over zwakzieligen Bram, onvergetelijk-stil en voor zich heen hooren mompelen:

— Alles,... alles scheurt eens van mekaar... Alles, alles op aarde laat los... Eens zal de zwaarste dwarsbalk vermolmen...

En hoe zou orthodoxe vader den Grooten Verzoendag kermend verkruipen en beschaamd, voor God weigeren te verschijnen, nu zijn Rebecca..... Ach, neen,... zij kon het niet eens uitspreken! Wie zou zijn

Widdoei: doodsgesbed. — Rosh-Hashana: Nieuwjaar. — Abienoe Malkenoe: Onze Vader, onze Koning.

jubelzang op Soekoth hooren? Dán gebroken jubel over de hut..... van vrede! Wie moest hem bij het schemeren troosten, als de Thora zijn bevende handen ontzong en hij uit zou breken in schrei en snik om het bestaan, met al zijn jammer en vergankelijkheid? Wie? Wie?..... Neen, neen, zij zou het besterven. Verstijfd van geheimen angst, overdacht zij zulk gebeuren en haar eigen... nietswaardigheid. En toch, toch kon zij vadersje niets zeggen van haar overstelpende liefde-genâ. Het zou Josua vaneenrijten of zoo onverdragelijk krenken, dat hij geheel radeloos, in woede en smart verstikte. Er was een ander wezen niets te zeggen van haar geheimzinnig-doorleefd geluk. Alsof alle bloemen bloeiden; alsof alle licht uitstraalde voor Uriël en voor haar alléén. En toch geen verblind egoïsme... Maar dat heerlijke zingen, dat altijd maar murmelend zingen van het verliefde hart, dat overzalig en overdadig verrukt zijn, dat eeuwig-één blijven met droom en werkelijkheid; tintelende pijn of smart zelfs te voelen als iets zoets; dat ademloos hunkeren en smeekelijk verlangen naar elkaar's bijzijn; dat zoete, hevig-zoete dringen van het hart; dat niets anders willen zien of hooren dan zijn oogen, zijn mond,... neen, dat kon zij, geslotene en zwijgzame natuur, Josua en eigenlijk niemand biechten. Rebecca voelde zijn vadersvloek als het afgrijselijkste, dat haar, in vlucht naar Uriël, zou kunnen grijpen of treffen; als iets waanzinnigs, dat haar neersloeg en verpletterde. Zij stond alleen, heel alleen! O, die bijtende weemoed bij het avondduisteren; dat knagend verkwijnen nu in alderlei angsten, waardoor haar broos geluk onder een schaduwend noodlot stond gesmoord. Hoe zou het afloopen?

God alleen wist het,... kermde Rebecca, terwijl zij schreide en snikte. Zij zocht in moeder Judith's oogen hulp, maar het portretje bleef onbewogen staren en

zij zat volgepropt van benauwenis. Dat verbitterde, martelde haar nog erger. Er was één man, wien zij in haar wanhoop misschien raad, inzicht kon afsmeeken: verkleefden Rebbe Herschel! Dien engel van goedheid, met den vermurwden mond, dien zou zij wel iets kunnen zeggen van het onzichtbare, van de betoovering, die haar met heel de ziel naar neef Uriël toetrok en Rebecca zoo hartbrekend en kneuzend deed verzinken in verdriet om vader. Rebbe Herschel, met zijn zacht-donkere meelij-oogen achter den halsstarrigen schitterbril, ja,... dien durfde zij wel iets van haar somber noodlots-gevoel uitstamelen, — indien Josua althans wat vernam van Uriël en haar. De goede rebbe begreep zooveel van menschelijke verwarring en beklemming. Ook den angst van een verliefd meisje?... En streelend wegmoffelen dat aanbiddende geluk, die stil-bedwelmende geheimenis van haar liefde, zij vermocht het soms niet langer. Ééns moest zij er toch mee voor den dag treden. O, dat zij nu ook een lieven jongen, een aangebeden heerlijkheid van een jongen had; dat de Almachtige haar die reine vreugde schonk en gunde, onder de eeuwige heimweehunkering in haar binnenste, naar moeder Judith. Martelend leed bleef haar het moeder-gemis, hoe alzegenend vader Rebecca ook bejegende en koesterde. Ook smartelijk gemis bleef haar, haar zusterloosheid. Over al het vrouwelijk-eigene kon zij met vader noch broers een woord reppen. Ieder gesprek met Josua, dat slechts even het intieme meisjesleven roerde, ontvluchtte zij als een monsterlijke onkieschheid.

Het nonachtige, schuw-kuische was Rebecca ingeboren. Dat gisten de jongens, en des te wreeder kwelden zij Rebecca in haar reine schaamte. Hoe kon zij, alleen, heel alleen, als meisje, die wilde brullers en razers baas worden? Ook met ontlusterde Reintje

durfde Rebecca nauwelijks praten over zichzelf; wél over Reintje's eigen leventje. Reintje bespote en hekelde tergend en óver-zelfbewust, alle liefdes-verhoudingen. Zij raadde Rebecca, zich nooit aan iets of iemand te hechten. Bleef je vrij van alle verdriet en ellende! Laat de mannen naar je snakken,... blind-gretig, krankzinnig, die smeerlappen! Zij zijn niet beter waard. O, o, als Reintje haar eens mocht vertellen, wat zij van alle soort kerels, van den hoogsten tot den laagsten stand, op de vlakke, ondervond! Moest zij maar eens mee naar het nachtelijk Rembrandtplein. Die schenners en wellustelingen, die genotjagers en halve pooiers...

Rebecca beseftte, dat Reintje alleen van Bar- en nachtcafé-minnaars repte. Ontdaan en rillend keerde zij het blonde schalkje den rug toe. Reintje, verachtelijk, gaf een gil en proestte...

— Onnoozel bloedje... kippetjes benne we allemaal! Tante Truddie was zoo mal-preutsch, dat zij bij kleinste toespeling op lichamelijke verzorging, over baden, reeds terugdeinsde met ontstelde gebaren; lachwekkend als het achterwaartsche loopen van een spin... Hoe zou zij vader nu ooit over dat hoogste en ijste gevoel voor Uriël kunnen reppen? Over dat zinsverrukke, dat duizelend-gelukzalige, dat goddelijke, bedwelmende, dat haar heele ziel had gegrepen en haar alles heel anders deed zien en beleven, wíl zij liefhad háár Uriël, met hunkering en brandende drift. Hoe zou vadertje van zulk een zinneloozen levensomkeer in dat zwijgende, onwetende wicht, zijn „Bekkie”, ooit iets kúnnen beseffen; van haar blozen; van haar huilen, lachen, van haar wild verlangen, van haar droomerig uitstaren en wachten op ieder geluks-oogenblik in saãmzijn met hem? Zou hij ooit een greintje kúnnen voelen van dat oneindig-teedere en zoete en verzaligende tusschen neef en nicht?

Zou de menschenkenner Rebbe Herschel, vader niet zoetjesaan moeten voorbereiden, alsof hij begon, haperend, met een verhaal over Rabbi Jochanan ben Levi, of iets over de Selichot-dagen en de heilige Chajjoth?... Maar wacht, wacht...

Rebecca duizelde. Een heete warrel van tegengedachten woei haar als zand het gezicht in. Waar rende zij toch zoo onbesuisd, zoo gek-teugelloos heen? Zij, zij, Rebecca Hereira voelde wél dat geluk van een uitersten liefde-hartstocht voor Uriël, in staat tot iedere offering, maar hij?... Hij ook voor haar? Was dat zeker, écht, echt zeker?... Wat wist zij eigenlijk van dien zwaarmoedig-stillen jongen, al bekeek hij haar nóg zoo verrukt en al vertelde hij, op de laatste wandeling, uit zichzelf van zijn huisgenooten. Hoe zag hij er eigenlijk uit? Hé, zij wist het niet, al stonden zijn gezicht en gestalte ook honderdmaal in het uur vóór haar. Ja toch,... hij was erg knap en zoo beleefd, zoo heel anders dan anderen. Wel erg bleek, maar heel slank. En het haar als een Spanjaard, prachtig gloedzwart en zwaar van val. En lichte, heel lichte oogen, met een droomrigen azuurglans erin. Wél wonderlijk-droef het te witte, fijne gelaat. Maar,... maar Uriël had nooit één zinspelend woord gerept van hun twee'tjes. Over dat,... over die begoocheling, dat lentegevoel van binnen. Over het allerteerste... Zeker, voor háár vader, vaak vroom-blijhartig, ondanks martelende zorgen en hartzeer om de stierwoeste jongens, zou het een striemende zielsramp worden, die hij misschien niet eens overleefde.

Maar ook voor Uriël's Papa, een verpletterend ongeluk, een verscheurend leed. Zou Uriël, indien hij haar verlangde als vrouw, niet te zwaar-worstelend moeten vechten voor het Zanddwardsstraatsche Jodinnetje, voor de indringster met het afgekaald japonnetje? Worstelen en vernielend vechten tegen

Selichot-dagen: Boetedagen. — Chajjoth: Engelen.

zijn heerschzuchtigen vader, tegen zijn hemelhoog-tronende dames-zusters, tegen zijn duivelschen spotbroer, misschien ook tegen zijn aristocratische mama,... nu hij zoo een onbeschaafd schepsel kwam uit te kiezen? Want al zijn bloedverwanten had Uriël, op den laatsten wandeltocht, kort, maar scherp-in-het-geheugen-griffend, gekarakteriseerd. Zóó dat Rebecca schrok. Iets in haar verwrong en stuiptrekte van vrees voor zulke snijdende, hoonende, laatdunkende rijkelui's-menschen. Zichzelf wist zij een onnoozel schaap, een doodarm, aartsdom jongmeisje, dat niets kende, niets had geleerd; een, die ploeterend tusschen armoe en brandende zorgen, het huishouden beredderde bij haar ziekelijken vader en zelfs kleine vreugdetjes ontbeerde. Bovendien, op háár manier, vrome Jodin, die eigen jurkje, mantel en kleeren moest saâmprutsen; die zich ook wel een keertje écht schaamde voor haar smadelijk-stukgewerkte handen. En Uriël,..... een Jood, maar klokvrij, rijk, die lak had aan Sabbathgeboden, aan Snooge en Rabbijnen...

Hoe zou dat verschrikkelijke en dat heerlijke toch, allemaal afloopen?

De Zuidertorenklok beierde. Een twinkelende melodie brak glashelder open en besprenkelde den zuiveren nacht. Rebecca ontstelde en sprong op; kaarsrecht. De kastanjeglanzige, prachtige golvloek viel haar voor de oogen.

— Drie uur... allemogendste God!

Geruchtloos ontkleedde zij zich en stapte, om vadertje niet te wekken, op de teenen haar donker slaaphokje in.

TWEEDE HOOFDSTUK.

I.

Mijmerende Uriël, omwolkt van droomen, verwachtte op zijn zoemend-stille kamer met de licht-hooge en breede ramen, haast vlak onder den nokbalk, een troepje studenten en eenige jonge, dartele kunstenaars. Hij bestaarde strak de Pronomen-Relativum-paragrafen in Stoett's „Middelnederlandsche Spraakkunst". Hij hield van ontledende syntaxis. Maar nu raasden alleen klanken zijn ooren in. Er zou onder twist en hoon, preludieerend, snoevend of wraakzuchtig gekeuveld worden over menschen en dingen; over het oprichten van een nieuw tijdschrift-voor-jongeren, aan literatuur, poëzie, critiek, beeldende kunst, wijsbegeerte en film gewijd. Stemde Uriël uiteraard kriebelig-nerveus. Hij voelde nog steeds fellen afkeer van insipide gezwam, van opgewonden dazers en sociale phraseurs. Altijd dacht hij aan den kristalklaren en goud-zuiveren Herman Gorter in dit verband, die te heerschen wist zónder heerschersdâad.

Frans Tillema Lubbers had Uriël bijna er toe gedwongen mee te doen. Het zou alleen een avontuurlijke of bandelooze kletspartij blijven. Alles vrij naar nuk en gril, en zonder een zweem van vergaderings-sfeer. Door Tillema scheen Rozenheim zich wel te willen laten overrompelen. Frans was een betrouwbare knul. Hij handelde in die dingen heelemaal onzelf-zuchtig en zonder hatelijke gewichtigdoenerij. Maar, verzekerde Uriël zijn vriend Tillema met klem,... hij zou zijn heftigen afschuw van groen, brallend gelal, van bazar-kanonnetjes-gebulder over kunst en maatschappij, van pieterige broekjes en blagen-revoluties,

niet bedompt onder stoelen of banken steken. Zij mochten voor zijn part, al naar persoonlijke beleving, als luidruchtige volksvischventers, Mahler verheerlijken of allerbelabberst in mootjes snijden; zij mochten Beethoven een ouden-zeur-met-een-pot-geranium-voor-den-neus noemen, een duf-senielen na-zaniker-van-zichzelf, of hem als grootsten muziek-mysticus binnenhalen; zij mochten schreeuwen en radbraken, het oude ontrukken, het moderne voorzien van medailles en insignes,... dat alles kon hem kwetsen noch verheugen. Maar hysterisch-boosaardige schimp op religie zou Uriël onverzoenlijk vertrappen...

Toch hield Uriël van velen dier vlam-vurige, sarcastische jeugdgeuzen, onvergelykelijke wilfiguren vol brandende illusiën, vol wreed-zakelijke visioenen en tartend-uitspattenden humor. Toch leefde hij onder die grillig-stoute phantasten en soms sterk-gesloten geesten, voetstoots en ziedend saamgegroeid met hypermoderne techniek, spannend mee. Toch bekoorde hem hun geheimzinnig geestelijk woelen en ómwroeten van verdorde dogma's, van verslapte, erotische verbeelding en verarmlijkte gedachten, uitermate. Zij geleken, hoe verschillend ook van richting en levensaanschouwing, Uriël vaak koene betasters van de doorruischte ruimte, nauwelijks meer gebonden aan zwaartekracht en natuurwetten. Zij geleken hem schepselen, die vroegere, halfbovenzinlijke voelorganen verwisselden voor angstwekkend-gecompliceerde constructie-instrumenten en als kant-en-klaar-geboren ontdekkers van nieuwe dimensiën opdoken uit het mysterie der Wording. Zij schenen hem onverschrokken aantijgers van het nijpend-absolute toe; aantijgers, die de blauwe oneindigheid niet meer als buitenaardsche bezwerers van het goddelijke, maar als stoute createurs, als techniek-

monsters vol brandenden avonturenlust, poogden te doorgronden; die lucht en oceaen, hartstochtelijk, daemonisch aan hun verbeterd leefdrijf en brutaalste uitvinders-instincten onderwierpen.

Uriël bewonderde in deze jeugd-enthousiasten, deze vurige, Homerische minnaars van de ruimte, verzot op Dood en Leven beide, de gulzig-opschuimende vitaliteit, die hen de gansche schepping verwoed liet overstijgen met ongehoorde gewrochten, uit dol-waaghalzerigen moed en vernuft geboren. Al deze jeugd-intellecten, al deze miraculeuze verbeelders, rillende opbranders, opslurpers, onuitroeibare wégstooters en koud-heftige brekers van tradities; al deze vormers van nieuwe levenskrachten, haters van bloedarmoedige dichtsterij en geestelijke atrophie, verschenen hem als kakelbonte paganistische uitdagers, zwartgallig of in verrukking, moderne heidenen, krasse veristen, met een romantisch atavisme in het oversombere of blij-springende bloed; romantisch bloed, dat zij verafschuwden en tegelijk in een „nieuwe zakelijkheid” weer terugzogen.

De felste, meest opgezweepte en revolt-uitstormende geesten onder die koel-trotsche jeugd-drilmeesters, geleken hem temmelooze prairiehengsten, steigerend en woest bij geringste cultuurbeknelling. Onder deze moderne Argonauten in heldendienst, ontpopten zich nachtelijke aviateurs, die zee-mysteriën in aetherduisternis roekeloos tartten; die uit ontzettend-vergrootte bril-uilenoogen keken en het heelal met wild-striemend vuur, met angstwekkende zoeklichtkruisen doorzwaaiden. Zij ronkten tusschen bronsglanzige wieken, over smaragd-donkere oceanen naar onbekende landen, met een vaart van den duivel, zoodat de nacht sidderend onder hen verzonk in het slurpende Niet. Zij onthulden zich als luchtdoorclievers, die apollinisch, vlam-feeëriëen van het Noor-

derlicht tegemoet zweefden. Dat vonden zij stouter dan het flinkerend godenglanzen van sneeuwende mythen, bleek-poëtisch, met machteloze treurstrophen te bezingen, terwijl een huiselijk grocje in den strot, ootmoedig onder het gehemelte gist en borrelt, en een stuk kinderspeelgoed op een luiert, over den vloer zwerft. Uriël zag onder de verschillend-gearde jongeren, laboratoria-koppen, cerebrale abattoir-slachters, lont-in-het-kruit-gooiers, hersen-acrobaten, onbewogen, kil, klaar-doorzichtig en koen opklauterend tusschen hun reusachtige, glinsterende en ronkende machinerieën, magische gedrochten van automatisme, met woëdend bewustzijn bezielde. In alles het tergend tegendeel van larmoyante scharrelaars en klef-romantische slappelingen. In alles geeselaars van het stil-diepe, het droef-kwijnende.

Toch schatte Uriël onder de jongeren, zoekers van het Verhevene, eerbiedige erkenners van het Zijns-mysterie, religieuze naturen, het hoogst; dichters, eenzame vogels op wiegelenden tak, droomers met karmijnen oogenglans als duiven; denkers, scheppers van nieuwe geestelijke waarden; scheppers van geestelijke wezens, hoe synthetisch en symbolisch ook uitgeworpen, in hun verschijningen nochtans van vleesch, bloed en zenuwen. Al klonterden deze jonge beeldstormers, loeiende verwoesters en traditiescheners, ook alles wat bewoog op moeder aarde en heel de wereld saâm tot één brij, die zij slikten, om deze later als schimp, in dyonisische taal weer lillend uit te spuwen, — wanneer zij maar, in krampvloed en hunkering, naar het goddelijke dóórgroeven, naar het Eeuwige trachtten te grijpen, dan voelde hij, kleine beginner, zich aan het divine in deze vermetele zwervers door lucht, zon en vuur, verwant.

Alleen quasi-verfijnde paskwillen, knarsend-vleugelige sprinkhaantjes onder modernen, valsche imbe-

cielen, onmachtigen en koude-drukte-makers; alleen opgeblazen ijdeltuigen, boosaardige knoedels, ziek-afgunstige paranoïa-lijders en inwendig-verzweerden; dolle verpletteraars, grommend uit wellust en ziedend sadisme, die zelf het leven tot een grof kijkspel, dansspel en wassenbeeldenspel verlaagden,... die zouden hem altijd even onverzoenlijk in afkeer en walg, als vijand ontmoeten.

II.

Het laatste jaar was Uriël benauwend-stil in huis geworden. Nog veel zwijgzamer, onbestemder en zwaarmoediger dan vroeger. Het trof zelfs Henri Rozenheim, ondanks mildlooze aandacht; mildloos, wijl heelemaal door de vernietigings-crisis in het „vak" opgeslurpt. Mama echter, kon er niet van slapen. Zij probeerde Uriël langs allerlei wegen iets te ontlokken, maar hij zweeg hardnekkig. Vreemd, heel vreemd en verontrustend. Wat deed de jongen nú voor een pruijk op?

Esther maakte zijn gedrag dol-zenuwachtig. In haar woeldroomen zag zij Uriël telkens met groote gele schrikoogen op haar aanrennen. Zij herkende haar schuwen, toch altijd hoffelijken en luciden jongen niet meer. Zij had in dezen verstikkenden zorgentijd Uriël's genegenheid en kinderliefde dubbel nodig. Voelde hij dan geen zier voor den bangen toestand van Papa, nu hun heel hebben en houden bedreigd en op het spel stond? Na het gebeurde, tijdens het feest, ruim een jaar geleden, scheen Uriël totaal de kluts kwijt en besprak hij ook met háár geen enkel persoonlijk-vertrouwd ding meer.

Bijna hostiel, zwijgzaam en minachtend scheen hij zijn moeder toe. Een enkel keer krenkte hij haar zelfs met galgenhumor.

Was het niet zijn onvervreemdbaar recht, met brandende ziel, de waarheid op eigen wijze te zoeken? En dan giste zij weer... Deed hij zoo koel om haar schrikhouding tegen Uriël's optreden onder het diner? Om haar huivering en angst, dat hij de Hereira's werkelijk zou bezoeken? En Papa's woedend verbod dan? Och, zij wist toch wel iets van zijn dieperen aard, van zijn rein-vurige natuur... En nu dát gestrompel en krampachtige zwijgen! Uriël stelde Mama met wat koude zinnnetjes gerust. Maar zijn schijnkalmte en afgemetenheid misleidden haar niet. Het teeder-hartstochtelijke in Uriël was niet verdwenen, maar verplaatst.

O, het spotgezwatel en de sluwe laatdunkendheid van Meester Leo negeerde hij volslagen...

Op een middag barstte Uriël los, toen Meester Leo in de groote zaal, met faunige boosaardigheid, Beethoven's „Mondschein" bespote voor wat rookende en mal-flirtende, opgewonden-raaskallende vriendinnen van Maggie. Bleek zonlicht kabbelde met forelglanzingen over een gebrandschilderde erkerruit.

Meester Leo verklaarde, dat de Quasi-una-Fantasia, deze van maan-bestraalde romantiek, net zoo weinig had uittestaan met „Mondschein" als met Schubert's..... groote teenen.

Leo koesterde zijn dyonisische bui..... in Nietzscheaansch welbehagen.

Uriël huiverde altijd van Beethoven's liefdebiecht: het inhouden van een snikkend schreien. Het Adagio van „Mondschein" was voor hem een mijmerzoet klagen, zooals alleen zielseenzame minnaars dit beleefden. Een, — als hij het zoo noemen durfde, — stigmatische lyriek, die uit geheimzinnige liefdewonden bloedde.

Dezen middag krenkte hem hevig het, als bros ijs afknappend spotwoord van zijn cynisch-overbluffen-

den broer, die nooit iets vermocht te bewonderen,... want dan tastte hij in het onzekere. Een vlam sloeg uit Uriël en hij hekelde met tegen-sarcasme den Mr. Kwast in zijn ijdelst welbehagen. Zoo fel en snijdend-ironisch was Uriël's terughoonende aanval geweest, dat Leo wrokkend ervan verstelde en de Maggie-vriendinnen verschrikt-elkaar-aanstootend, zwegen. Verbeeld je... die toon van Ur... die scherpe stem!... En bleek als de dood... En oogen, neen... één flikkering van drift.

III.

Na de lunch zat Uriël op zijn hooggelegen kamer, doezelig te overmijmeren uit „Van vrouwen ende van minne”...

Naest desen soe mint die colerijn
Alre serst, dat si u cont
Die flemmaet ende melancolijn
Minnen cume tenegher stont...

Gestommel achter de portière. Tillema Lubbers stapte binnen.

Frans Tillema Lubbers was een aristocratisch student, zeer vrijzinnig opgevoed, van Remonstrantschen huize. Hij bezat een vlijmscherpen, onuitputtelijk-polemischen geest en een fel-agressief, ironisch karakter. In Universiteits-kringen en er buiten, verkreeg Tillema faam om zijn, soms blindelingschen vernielingshaat tegen alle levens-verstarring, scholas-tisch gescharrel en intellectueele zwaarlijvigheid. Bij velen werd hij gevreesd om zijn splijtende oprechtheid, zijn dreunende activiteit en spits-getandrad, giftig vernuft. In alles, tegenstelling met Uriël's nostalgieke, inwendig-brandende natuur en diens hekelend roman-tisme. Altijd en overal ging Tillema Lubbers ongeveinsd, recht op den man af. Hij ergerde zich dood

aan het langdradig sarcasme en de taaie, listige ironie der Germanen, die, met een potlood, „flegmatisch” den flits-zigzag van den bliksem poogden nâ te teekenen. Tillema was eigenlijk de eenige intimus van Rozenheim. Hij hield veel van Uriël om zijn fijne, Spaansch-voornamen en zuivere type en om het innig-menschelijke, schoon verborgene, van zijn diepere, zwaarmoedige wezen. Hij had Uriël enkele keeren hooren losbarsten, toch tot in zijn vingertoppen beschaaft, en Tillema werd bekoord door zulk een koppigen, zwijgzamen ras-trots, door zulke onbedwongen, niets-ontziende verachting van alle arrivisme in het maatschappelijke; verachting van de leer: jij zit met je gat op het schellinkje, ik lekker op stalles-fluweel. Maar met lispelend en idyllisch humanisme en een beetje luchtige bedelmuziek, keuvel ik toch geveinsd-tragisch mee over harde banken en slechte plaats..... Goddamn!

Tillema Lubbers had vroeger, in Leiden, in de Rechten gestudeerd, maar was na zijn Candidaats glunder naar Amsterdam overgewaaid en er blijven plakken. Dé heimelijke pointe van zijn onromantische studenten-loopbaan. Hij liep traag College. Hij schold ze spuw-vervelend. En als hij een schaarsch keertje, schijnstrak naar Profs zat te luisteren, dacht hij plots aan de ranke schoonheid van een Byzantijsch kapieteel of aan de slanke kuit van een pas geziene mooie vrouw. Voor practica en privatissima voelde hij evenmin en het allerm minst voor vak-disputen. Tillema Lubbers vergooide zich, werd er gemompeld. Tillema monkelde op zijn beurt: de stumpers! Hij leefde eigenlijk alleen voor literatuur, kunst, filosofie, geschiedenis, en verwaarloosde eigen studie. Noemde hij: bijstudie. Het wonderlijk-verslindende en ontbindende vernuftsspel van advocaterij, vonniste Tillema als smadelijke ontluistering van den synthetischen,

den scheppenden geest. De zesentwintigjarige teerde nóg op zijn Candidaats-wijsheid, al wist hij zich zélf met meer levenskennis dan met réchtskennis geladen. Voor den roekeloos-geestigen en zielssterken Tillema, die zoo uitdagend en met jeugd-hartstocht de polemiek-castagnetten klapperen liet, voelde ook Uriël wérkelijke genegenheid. Het verheugde Rozenheim, dat Tillema bedankt had als redekavelend Vice-Praeses-Quaestor en zich nu onverbrokkeld aan eigen arbeid geven kon. In Tillema leefde geen opschepperij, geen studentikooze dikdoenerij, geen zwalpende luidruchtigheid om domme burgers te overdonderen met opgecierde landauers en gek-toegetakelde koetsiers, onder wier malle steken, pruikensneeuw glinsterde.

Deze ongeïnspireerde, quasi-heroische straatlol, waanzinnige burleske, harlekinade en vuiligheid tegenover benauwd-dobberende bourgeoisie en schimpend Jan Rap, lag al jaren áchter hem. Tillema was zéér zelfbewust; zag zich weleens gaarne bekeken als een middelpuntig, synthetisch ómschepper van groote gedachten; wist zich ontvonker van vuursteen, maar bleef toch altijd eenvoudig, frisch, opstandig, jong, opgewekt. In zijn antwoorden: een compendium van eigen strijdnaam. Ook bewonderde Uriël in Tillema een fel-geestelijke, doorzichtige klaarte, een ontvankelijkheid, een innerlijk nuancen-gevoel voor fijnste en ingewikkeldste levensvormen, die van zulk een recht-door-zee-stappend, struisch man scherp verrasten. Tillema leefde hevig dézen tijd en begeerde niets anders. Zijn geest bezat een hagedisachtige gewindheid en lenigheid; schichtig en toch brutaal van sprong. Rozenheim waardeerde hem guller als emotioneel-breidelloos hater van kliederige en fleemerige fatsoensbraafheid, van valsche verhevenheid, die met diepe, zuivere karakterdeugd niets uitstaande had.

Tillema kon wrang-sarcastisch het pseudo-heroïsche in een ieder afstraffen. In zulke onminzame buien, vond Uriël den vriend op zijn best.

— Ga zitten of blijf staan, maar draai niet als een toll!

— Ur,... in godsnaam zoo weinig mogelijk aandacht! Láát me vrij fladderen,... jij, met je ellendige, Joodsche overgevoeligheid.

Uriël gromde iets onverstaanbaars.

— Is Branders er nog niet?

— Zie jij hem?

— Goddamn, wat spinnig!

Tillema sloot even de oogen. Zijn athletische gestalte donkerde hoog, vlak voor de glinsterende spiegelruit. Zijn fijne hand streek strak over de zwartglimmende haren, in scherpe zij-scheiding gekapt.

— Komt zijn meisje?

— Ja.

— Zeker?

— Zeker?... Hm... wat is zéker?

— Goddamn, Ur,... Hamlet of Pyrrho, of monnik in de Orde der Genade... al direct ná de lunch?... Te zwaar voor een gevulde maag, boy!

Plots met een levendige stemwending, het rustig-fijne gelaat licht-ironisch vertrokken:

— Wat heeft dat antiquairtje met zijn sluwe vogelenbakkes,..... Sallie Blik of Blikslager uit de... de...

— Onkelboerensteeg!

— Precies... me beetgehad met zijn oud-Engelsche prentjes!... Hoj... wat 'n poetskurk, dat listige zwendelkereltje!... Móóie aanbeveling van jou, moet ik zeggen... dat zwendelaartje met zijn behaarde ooren!

Uriël keek sip; draaide er toen verlegen omheen...

— Ik kende hem niet... Ik liep laatst in de buurt en

hij klampte me aan... Maar over een uurtje komt hij zélf hier. Hij heeft mij óók leelijk bedot... Kun je 'm te grazen nemen.

— Wat?... Tüsschen 't dispuut?

Uriël glimlachte.

— Waarom niet?

— 'n Bonk... Goddamn, die zweetklier!... Dan liever 'n Kina...

Tillema plakte heftig de natte glimharen met de slanke, spits-vingerige hand. De atletische gestalte rekte zich rijzig op. Zijn stem klonk wonderlijk-diep en innig naar Uriël:

— Ik heb weer wat geks van je gehoord, Ur.

— Wat?

— Zooals jij dien vroegeren nihilist, dien armen donder Dogger bijspringt!... Wat gore jolijtboenders, wat vunze whiskey-soda-zwelgers en souper-zwijnen en wat branderige ijdeltuiten zijn wij toch naast zóo iets!...

Uriël schrok en stoof op; snauwde woedend, de lichte oogen wijdopen...

— Heeft de kerel nou tóch gekletst?

— Gekletst? Geklétst?... Noem jij dat maar kletsen, amice!... Toch niet tegen filisters!

Uriël bruiste:

— Ja zeker, kletsen!... Die vent gaf me zijn eerewoord. Vuns..... bah!..... Laat hij maar gauw een film-scenario ervan schrijven...

Uriël, schoon zonder prikkelenden dadendrang, bezat nochtans Henri Rozenheim's overgulle geef-natuur. Hij kón geen ellende zien en hij wilde nooit hulp weigeren. Hierin was Uriël groepsmensch, buiten Corps of Unitas: bevorderaar van huisvlucht... Rozenheim had na een vergadering van het Dietsche Studentenverbond, wreed-tragische verhalen gehoord over het vreeselijk-naargeestig tobben van arme col-

lega's en van goren nood, waarin berooide Muzenzonen leefden, om hun studie te kunnen volhouden; zelfs met romantische bohémien-opsmuksels à la Murger en Rudolphe, in trieste realiteit niet te benaderen. In eeuwigen rui, ondanks verzorgers van zekere studiekosten en instituten met sociale doelstellingen.

Uriël juichte de plannen van „Arbeidsbemiddeling voor Studenten” en het werk van het „Centraal Studenten-Bureau” toe. Hij had Papa aangeklampt en een flinken duit voor het maatschappelijk humanisme van C. S. B. losgekregen. Maar jeugdigen Dogger met het professorale, fijn-schrandere brillengezicht en de zachtmoedige oogen, kende hij persoonlijk van Colleges; werkend in hetzelfde vak. Van hem had Uriël vóór het Candidaat, dictaten geleend, omdat hij, droomerige slapjanus, maanden verzuimd had, goede Colleges van Stoett en van Prinsen. Dogger was een kei in Middelnederlandsche syntaxis, in historische grammatica, in vergelijkende taalkunde; een nobel vossier, die spontaan zich liet plunderen van studiestof, materiaal en scripties, nu hij voor het doctoraal-examen werkte. Bij toeval had Uriël eens vernomen op welk een drastisch-tragische wijze deze harde, gevoelige en scherpzinnige zwouger een deel van eigen studie bekostigde, door het verrichten van allerlei wanhopende, pijnlijk-vernederende bij-baantjes, bij gebrek aan eigen en familie-fondsen. Om wat extra geld in vacaties te bemachtigen, liep Dogger heel den fel-brandenden zomer met een blauwen bril, onherkenbaar op den Scheveningschen Pier, zélf ijverig strandfokken te verkoopen. Toen een waaierig aristocraatje, — hooghartig Corpslid, — hem herkende, hoonde Dogger zóó diep-beleedigend met de dolle drifttoogen den muzenzoon, dat deze zijn,

eerst tot spot en schimp geneigden mond, nijdig dichtklemde en afdroop.

Wel kreeg Dogger studie-beurssteun van de Amsterdamsche Universiteits-vereeniging en van de Gemeente, tot het betalen van College- en examen-gelden, maar voor rechtstreeksch bestaan bleef er potsierlijk-luttel of niets over. Uit zeer armlastig huisgezin, wilde hij zijn verdere benoodigdheden zelf bekostigen door allerlei arbeid en om niet meer te bedelen bij particuliere liefdadigheids-inrichtingen. Liever zou hij dan maar zijn studie onderbreken en kellner worden, of... god-helpe, klerkje op een schurftig krukje.

Uriël bewonderde dezen eenvoudigen, zeldzaam-begaafden studiegeest en verwonderlijk-energischen werker; zoo-op-het-oog, een sjofele figuur, met kale kleëren en gelapte laarzen, die door het College van Curatoren zou zijn voorbijgelopen als een straat-zwerfer. Dogger was langzamerhand, naast Tillema, Rozenheim's vertrouwdste makker geworden. Maar nooit kon Dogger zich ergens spontaan bij aansluiten; bij geen tennis-, geen kaart-club, bij geen muziek- of tooneelgroep, uit knellend gebrek en uit trots, zulk gebrek te toonen. Soms kreet de nood, al scharrelde hij nog zoo zuinig rond in zesdeklas-restaurantjes en verminderde hij weleens zijn maaltijden en rookerij. Kleëren, schoenen, waschgoed, boeken, eten en drinken eischten nog zooveel! Inderdaad moest hij duizend malle toeren verrichten, om student te kunnen blijven; zich wringen en kronkelen naar de gril van wat schaarsche duiten. Maar soms, in al angstwekkender zorgen, raakte Dogger de kluts kwijt. Want tentamen en examen-doen lieten niet op zich wachten. Maar ook zijn ploerterij eischte prompte betaling. Bekostiging van belangrijke studieboeken werd hem vaak een keel-beklemmende obsessie. Hij moest reeds veel ont-

beren: lokkende gezelligheid van sociëteits-, kroeg- en vereenigings-leven, die de beter-bedeelde collega's van dag tot dag, tot een sterker behoefte werd. Hunkeren deed hij er naar. Maar... maar al gaf hij, voor zoover zijn bevoegdheid reikte, in Gotische en historische grammatica, in vergelijkende literatuur-geschiedenis en in Middelnederlandsch, inpomptlessen; al schreef hij wel stukjes: wetenschappelijk allerlei, in couranten en tijdschriften, hij bleef een kaalkoppige, hongerige daggier, die aasde op bijbaantjes en vrije ontspanningsuren voor eigen zak moest exploiteeren. Toen,..... een paar jaar terug reeds, — was Uriël bijgesprongen, inwendig beangst, dat trotsche Dogger hem zou terugwijzen en in Rozenheim's helpverlangen, kwetsend-zelfgenoegzame rijkelui's-protserigheid zou zien. Aanvankelijk weerde Dogger ook hulp af met Don-Quichottisch gebaar. Hij had geen behoefte aan Wein, Weib und Gesang en aan aetiologie tegen zijn armoezaaijerij. Op de college's, aan tafeltjes, bleven zij vrienden; werkten zij in het Gotisch Ulfilas door, verscherping van Evangeliekennis; Schönfeld, Stoett, Kalff en Te Winkel. Maar Dogger weerde alle kamerbezoeken af.

Toch, wonderlijk en onverklaarbaar voor eigen wezen,... schuwe Uriël hield aan, schoon het hem martelend-zwaar viel.

Toen nood-verzwijgende nihilist Dogger ervoer, wie Uriël was; hoé fijne en eerlijk-kiesche kerel, hoe haast bedremmeld en beschaamd Rozenheim zijn verlangen tot helpen uitstamelde, gaf Dogger zich gewonnen en bekende zijn prangende benauwenissen, zijn sarrende kommer en ellende, waarbij het woord „krap" nog als een hoonend lolletje klonk. Hij stond geestelijk los van alle groepen. Dogger was niet Christelijk-vrijzinnig; niet in te passen bij de Sociëtas Studiosorum Reformatorium. Hij hoorde niet bij Roomsche-Katholieke

groep thuis noch bij sociaaldemocratische clubs. De zwaarte van zijn maatschappelijk juk verpletterde hem half; hij hoorde alleen bij Zijne Gesjochtenheid...

Uriël, bleek, bedeesd, zweeg en vertrok, maar voelde het tobbend lot van zijn medestudent als een schande in zichzelf branden. Rozenheim vloekte en kolderde niet op het Amsterdamsche vee, op burgers en proletaren, gelijk een aristocratisch, vermogend Senaatslid placht te doen met vies-hoogopgetrokken neus. Uriël greep in en hielp, schonk.

De laatste twee jaar onthief Rozenheim Dogger van nijpende zorgen, onder den dreigenden eisch, dat deze er nooit en nimmer één syllabe, met wien ook, over spreken mocht, tijdens zijn vaak gedwongen gemeenschap met collega's en studie-centra, waar hij de baas was als aanstaand Germanist, historicus en in Middel-nederlandsche spraakkunst. Behoeftige Dogger weigerde toen weer alles. Hij aanvaardde van niemand voorwaarden bij hulp. Het minst van een collega. Trots hief hij zich boven zijn wolkerige behoefteigheid uit. Zijn diepst studiegeluk kon toch niemand hem ont-rooven en zijn verdriet, niemand van hem aftillen. Uriël voelde door deze houding nog ontroerender aan-hankelijkheid voor dien sterken eenling, dien dapperen, in-stilte-vechtenden idealist, die in zulk soort bijstand, valstrikken of beleedigingen onderkende. Toch té eclecticisch en te subjectief in zijn fierheid.

Uriël doordrong Dogger van het besef, dat hij, rijkelui's-zoon, het als een prangende plicht en eer beschouwde, een minder „stoffelijk bevoorrechte” met zóó scherpe en uitgesproken gaven voor studie, als Dogger, bij te mogen springen. In Uriël's schemer-donker besef dook Dogger op als de... laatste der Mohikanen! Uriël verafschuwde zélf braverigheid en deernisvertoon tegenover zulk een worsteling. Dog-ger's behoefteigheid kwelde hem erger, wanneer hij

dezen machtigen ploeteraar, — veel meer man van diepe en oorspronkelijke vakstudie dan hij en anderen, — vergeleek met de zorgeloos-losbandige studenten, steenrijke pietschoppers, die overal aanmatigend, door maatschappelijken rang en stand gesteund, bestiaal, in en buiten sociëteits-leven plaats en ruimte opeischten; die met wijschuijms op de stotterende tong, parasiteerden op Papa's duiten; die met een afstootelijk air, vaak smoorzat, zich allermalst de meerderen voelden van novieten, varkens, spoelhonden, nihilisten en noodduftigen als Dogger; als Dogger, in naargeestige eenzaamheid zich door zijn gebrek afzonderend, aan den pink knapper dan zij aan het heele doorgedurd en gebaad lichaam, op een Dies Natalis van het A. S. C. bepronkt met linten en kwasten.

Henk Dogger, met zijn snijdend-psychologisch en zijn, soms huiveringwekkend-menschkundig inzicht; die bij improvisaties vaak een bedwelmd-beeldende en lyrische kracht openbaarde; Dogger, die oneindig meer begreep en verwerkte van wetenschapstudie en leven dan al de schelle baretten-snobs tezaam, met hun verkwistende en luidruchtige liefhebberijen, — mócht niet het loodje leggen in een kil-tragischen, materiëelen strijd-om-het-bestaan.

Uriël, zonder den geringsten ophef of neerbuigende vriendelijkheid-van-beschermer, verzorgde toen allereerst Dogger een goêd pension en tegelijk schonk hij zijn studiemakker, uit eigen middelen, een vasten steun, waardoor Dogger aan allerlei afbeulende bijbaantjes te ontspringen wist. Tevens had Uriël bij stille goëddoeners als Jonas Fontein, omzichtig, zonder Dogger een oogenblik prijs te geven aan neerdruk-kende en opgeblazen philanthropie, een soort van studiebeurs bijeengebracht. Dogger, zonder de geringste kruiperige dankbaarheid, bloeide van innerlijk geluk. Want hij beminde het leven in zijn diepe heer-

lijkheid en schoone verborgenis. Al zijn moeilijkheden, al zijn pessimisme en bestaans-angst, cynische vloek-ironie, tobberijen en verbittering verslonken. Wel weigerde Dogger hardkoppig, overtollige luxe en besnoeide hij zich zelfs tot het noodige. Maar nu kon hij zich vrijer bewegen aan de „Doorluchtige School”; wist hij ergste economische afhankelijkheid opgeheven. Nihilist zijn uit geniepigen nood en gebrek, was hem altijd een gruwel gebleven. Hij had nu te kiezen tusschen Unitas, A. S. C., Studentenbond, gezelligheidsvereenigingen waarbij hij, door aard, drang en middelen makkelijkst zich voegen kon, al was voor hem inauguratie gelijk novitiae en novici, groentjes, eerstejaartjes, die te verwerken kregen, een beetje belachelijk; hij met zijn derdejaarskop en candidaatschap. Hij begeerde in veelzijdigheid van eigen studie, maar ook onder mēnschen de wereld te kennen. Vrienden en kennissen snapten maar niet, over welke geheimzinnige hulpbronnen de vroeger krachteloze nihilist plotseling beschikte. Dogger zweeg, zweeg grimmig, op dreigend-dringenden eisch van Uriël. Tot al de stralende warmte en goedheid van Rozenheim ondervonden, op een zomeravond hem naar de keel kroop, toen Tillema onverwachts zijn kast opliep en hij dezen alles vertelde; alles van zijn vroegeren levensangst en tobberijen, van zijn verschrikkingen, martelende geldzorgen, en uit welke kwellingen en werk-verbrokkelingen Uriël hem gered had.

Tillema staarde en zweeg, maar voelde nog verknochter vriendschap en genegenheid voor Rozenheim, die zijn goede daden verborg; ze ganschelijk verzweeg of slechts „pochte” op eigen tekortkomingen. En ook nū weer Rozenheim’s hartstochtelijke woede, dat de echt oud-Hollandsche Dogger, uit opgekropte dankbaarheid, toch tot hem, tot Tillema,

alléén geklapt had over den „edelaardigerd” Rozenheim, gelijk Uriël zichzelf nijdig besmaalde...

Dof, achter deur-portière, klonk gedempt: klop, klop.

— Binnen!

— Hier Bränders... Op tijd?

Een gil van opgeschroefde vreugde klonk achter bioloog Brander's rug. Toen, een hysterisch-overmoedige, veel te hooge vrouwenstem:

— En mijn bont-bevederd persoontje!..... Edelgrootachtbare Heer Branders is ná zijn Doctoraal, een truffel van beleefdheid! Hij loopt vóór me uit als een rector-magnificus!..... Precies een poffertjesavond op de Soos... Jakkig, jakkig!... Ur, haal je hart aan me op,... ik kom van de meisjeskroeg!... Een hel-blond, ietwat puisterig bobby-kopje verscheen hijgend tusschen portière en deur. Drieëntwintigjarige, snerpPEND-intelligente Minnie Halbersma, medisch studente, stapte binnen in wit-voile japon. Spitse, fijne, anemische vingertjes beplukten nerveus de smalle volants. Geëxalteerd, schril kreet zij:

— Tjonge Ur, wat woon je hier reuze, reuze!... Wat 'n hoogte!... Lieve honnigheid, 't lijkt wel 'n wolkenkrabber!... Geen klap zou ik hier uitvoeren, boy!... Alleen maar vertrapt-lekker kijken en donders veel lol maken. Wég met de snijzaal en alle mandibulaire reflexen... Tjongetjoep, wat 'n luizig-zalige kast... Hola, wat begin je Ur, als de Adventischen gelijk hebben en de wereld over vierentwintig stonden vergaat?... Donders, je valt zóó met je neus op Long Island... Hè!... Nog iemand hier?...

Tillema plakte de hand op zijn glimmend-natte haren en viel ironisch-lachend uit:

— Dank je Mammel!... Zie je mij en me pilsie niet?

Minnie, schijn-minachtelijk riep:

— O jij Herr Hauptmann?... Moel houwe, zwamneus... Leidsche spoel hond... Doloris est antidotum!.....

Gezang, opgewonden lachgil...

— Hoe vindt jullie dat zalig Septemberweertje, lui? Bijna October!..... De meteorologen van het Athenaeum voorspelden: paraplu's... Laat ze doodwaaien!... Al vijfduizendzeshonderd-tweeënnegentig jaar lang vergissen de heeren zich verkeerd!..... Marasmus... je reine marasmus!... Onderhuidsche inspuitingen, dertig gram morphine minstens!...

Minnie sloeg woest haar jurk op en zakte ademloos in een grooten, grijzen crapaud. Eén seconde stilte. Toen, schrill weer:

— Een reuze-uitzicht, Ur... Als ik zoo'n Pipa had, die me zoo iets plofte, nou... dan wist ik 't wel, jog!

Een Zionistisch student trad binnen, Jacob Andriessen. Zijn groote, kwijnend-zwarte oogen slurpten licht. Teringachtig-mager schrompelde het broze, kleine lichaam saâm.

Uriël begroette hem vluchtig en de Assyrisch-opgekrulde lippen van Jacob mompelden iets schichtigs terug.

Zwierig-beshuierde Minnie rumoerde aanstellerig voort; gilte dunne zinnnetjes, dikke zinnen, slingerzinnnetjes uit, doorknoopt met bijzinnen, weer losgerukt door caricaturale afkortingen en dwarrelende conjuncties. Zij hijgde, proestte, al maar vragend en ieder antwoord straal negeerend.

Plots sprong Minnie uit den crapaud op en manoeuvreerde ongegeneerd met haar vaag-doorzichtige, wit-voile japonnetje door Uriël's kamer. Snelvuur, machinegeweer, zoo ratelde zij af; alles vlak achter elkaar, onder zenuwachtig-schel lachen. Tusschenin-schreeuwers, twee toosters holde zij ruw omver.

Een bleu theoloogje streelde zij, met quasi-aanminnige mimiek, onder de kin... Hij bloosde. Zij gierde en hoonde:

— Insania, vadertje! Neem je in acht voor het vleeschelijk schoon!

Toen, naar alle richtingen zwenkte haar keelhooge stem: of Uriël's zus Caro ook nog in de apekooi kwam? Hoeveel standjes zij al opgelopen had van Prof. Kakebeen?... Moest haar geen bliksem kunnen bommen! Kabaal, alleen kabaal er tegen! Voor niets inkrimpen!... Of Tillema geen mooien rashond bezat? Hoeveel er gingen ankeren op Uriël's kast, vandaag? Och, zij zou haar vervelenden toeter maar houden... Dat zij van het laatste college van Prof. Snapper geen bal had gesnopen. Symptomencombinatie?... Nou, goeje... haar een biet!... Zij was snip-verkouden geworden op 't Lab... Met welk driedubbeldoorgehaald-gloeiend-gesjeesd mispuntsonder-wenkbrauwen, Uriël gisteravond bij Kras had gedanst en aan den sjouw was gegaan?... Een lollige bak gewoon!... Of hij wel ooit eens orkanig en zwalpend verliefd was geweest?... Op wie? Op een Jordaansche, dacht zij wel..... Kon je mendacia unguium van krijgen..... Of Tillema zijn haar nóg platter kon plakken dan plat?... Of een niét-faculteits-vereeniging...

Zij sprong weer wild den grooten grijzen crapaud in, haar sluijerkurk in ongegeneerden kreukenvallig oplichtend. Plots onderbrak zij zichzelf opgewonden, toen zij vaag een naam hoorde noemen.

— Nee,... dié Prof niet,... een lammeling, een fluim gewoon, een praatmaker!... Draait met alle winden mee!... Hoor maar... Elk bégrip hééft... een ideëelen... én een concrèten zin... Jakkig!... Flausies gewoon!... Eén tennis-middag en je bent den boel weer kwijt..... Gedecideerd de knapste is Ariëns

Kappers... Wat 'n fijne kerel, lui!... Evident de nobelste... En Prof Bolk was de knapste... daverend!... Je stond altijd te beven op zijn college!...

Minnie, in eeuwige deining, het fijne mondje rad en rap, hekelde en prees wel twintig Proffen scheldriftig door elkaar. Dié was een schapenslachter, maar de andere een toffe snoes! Die een vitter, een echte frik-bovenmeester, jakkig!... De andere, een gluiper, een fijne stinkerd. Die... ultimus... en dié, dié, o Galeen,... die was een gevaarlijke charmeur. Eerst kabaal tegen pagekopjes en bloote armen op College... Nou dát veranderd! Ook alweer af... Meisjes, oppassen! Zijn heele leven is één hekel-dicht!...

Zij sprong nog eenmaal woest overeind, jeukte van haar brutaal-mooi gezichtje de puistjes stuk en schril gilte haar lachstem weer:

— Heeren,... kijk jullie toch Branders eens giftig loeren... Aï, mijn „beminde”!... Hij zou wel een schotje tusschen ons en de Profs willen timmeren!... Oergekke sneeuwmuus!...

Zij oreerde spottend:

— De vrouw moet een wezen van liefde zijn..... jakkie, zoo zeit-ie!... Maar zelf is hij een bliksemende stiekemer, tusschen Juni en October!..... Wat jij jog?... Op ons dispuut, niet boy?... Dán weet je 't wel, onder je bioleúgenaars en onder je tiendaagsche groenloopers...

Zij bespote, bestreed, overratelde zichzelf en anderen, met fictieve vechtbewegingen. Zij noemde haar „beminde” nooit meer biolóóg, sedert hij repititor was geworden. Zij zwalkte in haar witsluerende jurk als in een wolk...

Branders' uitgerekt, roodachtig gezicht zakte nog langer wég. Hij werd telkens overbluft door de opge-

wonden en vermete le jongensachtigheid van zijn meisje.

Uriël glimlachte over den alles-verwringenden praatrant, de woord-zwiepsels en onkuische ostentatie van Minnie, die vrouwelijke studenten-clubs verafschuwde onder gillerige lachkrampen. Zij was vol-op studiose en collega van de mannen; mannelijk mét mannen...

Uriël dacht aan Rebecca Hereira's droomstarend zwijgen; aan haar kiesche, schuwe, onbewuste voor naamheid en aan het smartelijk-verborgene van haar heele leventje...

Tillema Lubbers plakte zijn haren al platter en bekeek het universitaire en convulsieve spraakwonder sarcastisch en doodvoorzichtig, uit vrees, dat zij het te bemerken kwam! Zeker, Tillema zou meedoen aan het nieuwe studenten-tijdschrift, met Uriël. Maar hij ontstelde nu al van die draaikolk, die flappervlag met haar verwilderde intelligentie en opjagende nervositeit, die onverwachts onnoozele reflex-trekken van een zuigeling op het puisterig gezichtje groefde.

Minnie kreet al ongeduldiger en geëxalteerder:

— Hoe doopen jullie 't ding nou, lui?..... Het Mysteriespel van Uriël Rozenheim... de vermomde Da Costa?...

Er tegenin warrelde:

— De Antichrist!

— De IJzerbijter!

— De Bánjer... de Banjer!... schreeuwde Branders. Zijn breede mond scheurde wijdopen. Leelijke, groene tanden grijnsden. Branders' gezicht werd een vlam.

Tillema wendde zijn athleten-gestalte van het raam. Schamper klonk zijn diep-zachte stem:

— De Wesp...

Een hoonende gierlach scheurde.

— De Pragmatist!

Jacob Andriessen, uit een donker hoekje, riep week, haperend:

— Man en vrouw!

Zwaarmoedige oogen lichtten.

Minnie ontwoei de blonde haren en bejeukte de gezichts-puistjes. De doorzichtige sluiervoile weer in beweging. De kwellend-hooge stem kreet:

— Wég met „meisjes”-studenten..... Gelijke nonnen gelijke kappen!... Werpt woekerwinsten af!...

Stemmen overrompelden elkaar...

— Io Vivat!... Io Vivat!... Nostrorum sanitas!...

— De Vijf Faculteiten...

— Moel houwe!

— Hoc est amoris...

— Bek houwe, pummel!

Minnie's lachgil overheerschte alles.

— Bravo tegen de prollen!

— Bravissimo!

— Reuze...

— Wie logeert er in de Zwartehandsteeg?

— We zullen die ouwe ramenassen, die pachydermen, effetjes villen op 't Corpslustrum!...

— Hoe achemant!

— Dat heb je van Lector Pruim...

— Of uit Hegel's Logica!...

Branders, Minnie's „beminde”, brulde.

— Leugen!

Minnie, uit den crapaud, viel schimpend naar hem uit:

— Hoor mijn „galant” zinvol balken!... Gek type, lui! Chronische ontsteking van de lachspieren!...

Spiegeltje en donsje doken uit haar tasch op. Minnie's gebaren doorsneden hoekig-woest de lucht.

Zij neuriede pril tusschen de tanden een Chat-Noir-cabaretwijsje:

J'suis républicain, socialisse,
Compagnon, radical, ultra,
Révolutionnaire, anarchisse
Egcaetera, egcaetera!...

Zij bleef, al poederend en spiegelend, schateren, overmoedig doorschimmen en kwastte het branderig-opgewonden, brutale snuitje nu meelwit. Zij bestoof haar hals; het dampte krijt rond haar wit-voile jurk. En zij eindigde met een vollen uithaal... nos jungit amicitia, tusschen de incarnaat-geverfde lipjes.

Klop klop... klonk weer gedempt, dof, achter de zware portière. Zeven nieuwe gasten stapten binnen. Voorop Piet Huygens, een jong schilder, ultra-modernist, in geribd-fluweelen wambuis; ook wel Piet-hiettede-die genoemd. Zijn geestige, violetglanzige oogen flikkerden onbeschaamd. Het stroogeel borstelhaar stond als pieken overeind. Zijn roze, vleezige varkens-wroetsnuit met rond-open neusgaten, snuffelde onrustig. Hij had den dood aan huilebalken, rot-melancholieken en traditionalisten.

Minnie Halbersma, terwijl zij haar helblond bobby-kopje opnieuw wild uitkamde, snauwde gillend uit haar crapaud, naar den kunstschilder toe:

— Achterlijk, Huygens!

— Wat?

— Jij, met je „artisten“-fluweel en je „beeldende Idee"... Ik zeg maar... Piet-hiettede-die is de Rector Magnificus van de ververs!...

Huygens knipperde het linkeroog; spotte, in zijn sas:

— Zwammerij, funest,..... goudlokkige juffrouw Epidemiologie!... Kies jij maar tusschen koolzuur en zuurkool! En... en kalmeer je op den schoot van je Danton!

Danton was Branders' bijnaam in den kroegjoolkring. Doctorandus Branders noemden zij allen een schriklijk scherprechter en bloedrood verguizer van vele tartende reputaties, die godlof in diepen zomerslaap zwegen. Hij vonniste heel de wereld met verniel-critiek. Dan bewoog hij heftig en druk zijn breede vroedvrouwen-handen en trok zijn gezicht bietenrood.

Ook een Robespierre was er in het gezelschap. Een dwepende Sovjetter, met de absolutistische allure van het lid der Nationale Conventie. Het allereerst ontwaarde men een ontzaglijken bril. Dán den kop, met het haar gekruld als Robespierre's pruik. En het gezicht, met den even schuin-gestooten haakneus, strak-streng, onverbiddelijk-koel. De Rooij was zijn werkelijke naam. Een oolijke Mickey-Mouse-trek groefde om zijn wulpschen mond. Op zijn bril fonkelde, als hij iets las, plotseling nóg een bril. Robespierre stond voor zijn Doctoraal Wis- en Natuurkunde. Phantomale blokker, maar geestelijk heftig mioop... Russiomaan, ondanks zijn studie van differentiaal-meetkunde. De Rooij gaf geen spaan om standen. Hij kon wel picnicken of knikkeren met proffen en curatoren...

Pierre Dijkstra, psychiater, met roode koetsiers-snor, schimpte en kreet verachtelijk:

— Wát Danton en Robespierre, naast de Russische Omwenteling van 1917!... Geen klap waard! Allemaal ouderwetsche revolutiehelden met leeropdrachten... Stinken al bijna anderhalve eeuw in de historie... Lijkengif!...

De Rooij manifesteerde ijselijk:

— Rusland... je wære!... Alsjeblieft uit Frankrijk geen Panopticum-herossen-in-ontbinding meer!...

Minnie gilde, dramatisch-valsch:

— Tsarenmoord! Tsarenmoord!... Gasoorlog van

analphabeten!..... Wég met Trilby De Rooij!.....

Spotstem van een vaag tweedejaars-fascistje
waarschuwde naar De Rooij:

— Illustere Robespierre onthalt „z'n eige" zonder
ba of boe!...

— Eerelid van den „Bond van Goddeloozen" in
Sovjet-Rusland en tegelijk voetkussen van den
Academischen Senaatssecretaris!... Voor hem bestaat
alleen Gulliver Majakofsky!..... Of Ludwig von
Goethe...

— Al lang mortibus!

— Piet-hiettede-die... of Wolfgang von Beet-
hoven...

Vroedvrouwen-handen van Branders woelden om-
hoog, tusschen felle sprekers-monden.

Geluiden vochten en krinkelden dooreen...

— Nikolai Lenin, wrochter van de K. P. R., van
de Derde Internationale,..... dát is grootheid.....
Trotzki onder de Ostiaken, op de schouders van
soldaten... de gevangenis in!... Het andere,... ge-
kwijl, zuiplappen, alcoholdieven!... Godskristus wat
een pan!...

— Wég met de Joodsche rendieren!... Trotzki is
een ras-verrader, een roover... een afperser!...

Jacob Andriessen had de schuimende lippen ont-
kruld.

— Aha, Semitica snuift een neusje meel... Nos
kennimus nos... Hij heeft zwaar gevost op de inva-
rianten, de getallen- en vormen-theorie...

Jacob Andriessen grinnikte verlegen en scheen te
huiveren onder zijn magerte.

Branders, ostentatief verachter van Andriessen,
spotte:

— Mogen jelui Israëlieten den duivel nuttigen?...

De Zionist grinnikte verlegener nog.

— Ja zeker,... hield Branders vol,... de duivel is „kooser"!...

Alom geroep:

— Kooser?... Kooser?... Kooser?

Branders genoot van Andriessen's gêne en halfverkropte woede.

— Hij heeft immers gespleten hoeven en herkauwt!

— Ohei, falderalderie!...

— Al eeuwen lang herkauwt hij...

Minnie, met haar één-octaaf-te-hooge stem, gilte weer hysterisch:

— Ik ruik eerstejaars-vleesch! Gepiept!... Nachtelijke stilte... Onontkoombaar heeren... dissertatie in het Russisch... reuze knal!...

Zij proestte het uit en vertrapte haar witte wolkevoile.

Een eerstejaars-student, eierzuchtig en zelfverheerlijkend leerling van De Rooij, zwatelend aangegrepen door het Russische jeugd-communisme, had dol-geestdriftig uitgeroepen en herhaald:

— Stalin, de nuchtere boer!... Dictatuur!...

Schimpmonden spotten stomp terug:

— Réchts uit de flank, stokebrand, voor aardsch Moscou... klooiër!

— Feestdag der Marxisten!

— Een pij en gespijkerde sandalen!

— Heel Rusland, met Siberië en alle Tartaren op den koop toe... Leve de koepels van Moscou en de wereldrevolutie!

— Leve de onbestorven Sovjet-Unie en het Vijfjaarsplan!

— Supper-sensatie!

— Hè, Eerelid van Studiosi Iuvare Delectamus... een wiskey, die mijn lippen brandt...

Uriël lachte grimmig naar de fascineerende oogen van het heftig-sputterende eerstejaartje. Toekomstige

bef, toga en baret worstelden en woelden nú al woest en beleedigend tegen elkaar in. Alle in-zich-zelfgekeerdheid en toegespitstheid kreeg ransel van die vurig-stotterende knapen.

Weer drong een troepje laatkomers binnen.

Semi-arts Bruinsma, jonge, blonde reus met mescherp profiel. Zijn stem klonk trillend-diep en vol. Geestig-vroolijke kwant. Nihilist. Schoof dadelijk naar de dames.

Jurist Hoeyendos, kraan in Nederlandsch Staatsrecht, — hij repeteerde Kranenburg uit zijn hoofd, — raakte slaags met Van Haaften, dien hij liefstallig, met zweempje ironie: *simia in pelle leonis* doopte; in den gevleugelden stijl van den oud-Gymnasiast zélf. Tegen diplomatischen Hoeyendos, spotlustige zonder harts-tocht, was geen hunner opgewassen. Hoeyendos sprak virtuoos-brillant, met stylistische en declamatorische effecten en wendingen, als een geboren redenaar. Zijn knap, ironisch-spiritueel gelaat scheen alléén lachende beminlijkheid en hoofscheid. Hij smoorde zijn eigen heftige vitaliteit in tucht. Hij versloeg alle debaters uit Studieclubs, maar zoo wreedfijn en voornaam, dat zijn meest gehavende tegenstander hem nog allervriendelijkst meende te moeten bejegenen. Hij, en twee jonge student-dichters, raadden het oprichten van een nieuwe periodiek klemmend af. Er waren al zooveel klak-kliekjes en kringetjes! In de bestaande tijdschriften kon genoeg gezegd worden.

— Grondwetsherziening dames,..... afstemming heeren!... Bekijkt het van Staatskant,... de waarborgen der geestelijke vrijheid blijven toch streng gehandhaafd...

Hoeyendos telde vele toonaangevende jongeren in literatuur en kunst, onder zijn trouwste vrienden in Corps en U. S. A. Zij snakten zelf, volgezogen van dualisme, naar concentratie, maar met volkomen

behoud van fel-onafhankelijke en scherpste critiek op en onder elkaar. Waarom nú weer een orgaan, dat doodgedrukt zou worden tusschen andere?

Verschillenden vielen Hoeyendos bij. Dichter Hendrik de Grauw snerpde een speechje uit, driftig, gruwelijk-beknopt. Zakelijk. Geen klap aan..... Hij keek na eigen woord, verzaligd-vroom, alsof hij een angelus in de lucht hoorde zwermen.

Hendrik de Grauw was een mistroostig aanhanger van Geerten Gossaert. Vroéger, in de commissie van de Stichting voor Religieus-Monistische Cursussen. Hoe was hij toch in die horde hier verzeild geraakt. bij dien trotsch-aristocratischen, zwijgenden Jood Rozenheim, zoo felle tegenpool van het groezelige Ghetto-droomertje Andriessen? Och, hij moest zichzelf erkennen, zijn hunkerende habitus,... gelokt en gelonkt in de Oudemanhuispoort, door d'onkuische oogen van Annie Buiéns. Hij zelf dichter, ab-actis van U. T. G., weigerde ieder verband te erkennen tusschen kunst en maatschappij, tusschen novieten-festijn en Karel Marx! Wat Gossaert indertijd had uitgestooten in heel-, half- en zelf-ironie, als poëtische zelfbestemming, beaamde hij gulzig, maar met gedurfde consequenties. Geen tijdschriften meer! Het leek hem alles ranzig geknoei, verhit gezwets, kriebelig dilettantisme. De kunstenaar heeft maar één fellen vijand: de maatschappij. En iedere kunstenaar van innerlijke waarde, staat op spitsuren, verachtend tegenover de samenleving. Lichtekooien en dichters zijn paria's in de maatschappij. Hun vertrapte zielen omstrengelen elkaar in broeisch platonisme. Gossaert durfde het uit te branden met dramaturgie en..... slagzinnen! Als de dames en heeren maar meevoelden zijn walg tegen huldigingen met Orden en Leeuwen en eeredoctoraten! Onnut, luxure, bederf, maandroomers zijn dichters en kunstenaars. Zij brengen

niets in. Zij geven alles uit. Zooals zij kakelen in rijm dwang! Zij zijn de belichaming van het onnoozele, het vloekend-individualistische, van de a-moreele omwoeling der dingen.

Maar meer zou dichter Hendrik de Grauw nu niet zeggen, om niet te epateeren..... Soli Deo Gloria! Alleen, wég met tijdschriften en hoe minder literatuur, hoe beter voor normale hersens.

Annie Buiens, heel gedistingeerd meisje, in Classieke Letteren, maar modern-elegant, en Freule Boogaers van Swaen, in Classieke Archaeologie en Kunstgeschiedenis, teeder en rank als een ballet-fee, beaamden alles wat jurist Hoeyendos zoo snaaks en schitterend beweerde. Ook zij meenden, dat al dat gewroet moest worden overgelaten aan het mindere volk. Van Hendrik de Grauw's beulsbloederigheid gruwden de jonkvrouwen voegzaam.

Plots knalde Robespierre wat los over Studenten-Vredes-actie en over de jonge Russen, als stoute lesgevers van Europa, al had Rijksdaalders-zware Sir Henry, politiek-obscure dreiger, de Sovjet een regiem van misdaad gescholden

IV.

Een huisknecht bracht soda's, wijn, thee met bonbons en sandwiches, en Uriël een telegram van Dogger. Was uitstedig. Jongste chauffeur van Rozenheim fungeerde als Ober; diende cigarettens en sigaren rond. Tillema, die schoon niet aangesloten bij S. D. A. P., veel voelde voor hun geweldig werk, hoonde:

— Het lijkt hier wel een tooneel-repetitie-zaaltje van Sovjet's rondzwervende ijsberen!

Van allen kant botsten stemmen...

— Politiek verboden!... Scherpe schaduwen van het bezit!

— Responsie-College in socialerigheid...

— Lustrum-feest van Vrijzinnig-Christelijken.....

Tableaux vivants van Heliogabalus en Couperus in vrijzinnige houdingen!

De Rooij's bril-op-bril glinsterde louter bijtende woede uit. Hij verachtte Tillema om zijn dun en tam sociaal-patriotisme. De Mickey-Mouse-trek om zijn wulpschen mond groefde zich dieper uit. Onverbidde-lijker keek zijn strenge kop, terwijl hij iets las. Voor hem bestond alleen Sovjet-literatuur, verwonderlijk-nieuw, rijk en diep. Hij citeerde heele brokken van Lebedef, Olesja, Jezerski, Pasynkof, uit het hoofd.

— Alle donders! Tante Bet kauwt gummie...

— 't Tijdschrift!

— Maf ze met hóopies!

— Sla spijkers met koppen, molecule!

— Funest!

— Wég ermee, Tippelaar!..... Eerst een keel wiskey... Alleen „vaste sterren"-medewerkers... En alle pagina's blanco,... niets bedrukken... Zuinigst verbalisme!...

Weer rinkelde het waarschuwende woord van brillanten Hoeyendos. Al dringender, geestiger, hoffelijker. Zijn stem lichtelijk twinkeleerde. Kwinkslag op kwinkslag smeet hij uit, al zoeler en edelaardiger glimlachend.

Onweerstaanbaar en bizar bleef Hoeyendos toch,... mompelde Freule Boogaers van Swaen, in Classieke Archaeologie. Gewoon super-sensatie!...

Als een balletdansfee strekte zij haar slanke kuit en spitsvoetjes.

Huygens' varkensneus wroette, hijgde en snorkte van het lachen. Piet-hiettede-die, werd er uit alle hoeken gezongen. Hoe zou hij ooit in die fuifpan kunnen spreken over Duitsche vormenspraak en Fransch futurisme, over surrealisme, constructivisme,

expressionisme en het radiumstralend Mondrianisme? Hoe kon hij een caricatuur saamklitsen van Marinetti, Boccioni en Severini?

Er klonk lijmerig en deinend begin-gezag: van Neerland's vlag die wá-apper-de lá-angs den vloë-oéd... den vloed van Heye...

De genoodigden wisten allemaal, dat gastheer Uriël, studentenliederen, onder drankverhitting uitgebruld, een kwelling vond. Om hem te hinderen zette een saâmzwaggelend expansie-troepje „Hittepetit" in, dat dadelijk ziedend oversist werd. Toen, voluit, zongen zwalkende stemmen:

Groen benne we, als groentesoep zoo groen,

Maar groener nog dan groentesoep...

Onverhoeds brak er een vroolijke stem luid doorheen:

— A, a, a, Valeté Studia... Valeté Studia!...

Tillema donderde inéén stentorisch er tegenin:

— Wat 'n gekalfskopte, misselijke pesterij van jullie, Almanak-maniakken!... Brul dat geleuterkous in jullie Kroegjoolhol of in een Bar... niet hier, in het huis van meneer Rozenheim!...

Het zwaaiende troepje Alma Mater-zonen verstomde. Wanneer Tillema Lubbers werkelijk boos werd om zuur gedonder, kropen niet alléén lafbekken in een hoek. Zij herdachten liever den Dies Natalis van hun eigen weekblaadje...

— Keurig, keurig,... weergaasch af!

Mademoiselle Alice van Duinaarde, in Sociale Geographie-met-een-knierok, had het woord.

Mademoiselle sprak met een mannenbas. Zij wist alles! Zelfs de bonk van Aristarogus en zijn werkelooze zusters. De middenscheiding in heur haar leek een venijnige krijtstreep. Mademoiselle's Amerikaansche bril was van dubbeldik-gevlamd hoorn. Zij voelde zich getapt wetgeefster in ieder gezelschap.

Afgrijselijk geleerd. Brandend geleerd. Oudemanhuispoortachtig-bestoft-geleerd. Frenetiek college-loopster. Uil Minerva zelve, geleek Mademoiselle Alice. Haar bril flikkerde wijsheid en wetenschappen giftig af. Zij kende grondiger sociographie van Rusland dan alle Russomanen hier aanwezig. Steinmetz was haar debat-begunstiger, dr. Van Bemmelen's rechterhand in Physische Geographie... Zonder haar kon Prof. Kleiweg de Zwaan niet ademen en met Brugmans liep zij, dialectisch gezeid, gearmd. Buiten studie scheen Alice van Duinaarde alles belachelijk en slap. Zij zou in staat zijn, Newton's afgedankte emissie-theorie weer in genade aan te nemen, om Goethe te hinderen...

Ook zij doopte „'t ding" en adviseerde scherp over den inhoud. Alsjeblieft geen „Liber Amicorum".

Haar bril lichtte en vonkte naar allen kant. Een brandpunt van helderheid, gelijk haar betoog een litanie. Gericht vooral tégen hoofsch-glimlachenden Hoeyendos en een Bestuurslid van „Unitas Studiosorum Amstelodamensium".

Het messcherpe profiel van den blonden reus Bruinsma scheen haar te willen aansnijden, zoo dicht drong hij zich naast Alice. Twee elementen streden in Alice's moderne vrouwelijkheid: Gartenlaubeachtige, weezoete zachtzinnigheid en stierlap-roode vechtdrift, genadelooze, wreede afkamerij. Een groep mensen, — pas geïnaugureerde leden van Vereenigingen, — kende haar als de sentimenteel-beminlijke, dol op souper'tjes en weeë strijkjes; een andere groep, — sociale propaganda- en cursorische voordrachten-commissies, — als de pétroleuse, die Henriette Roland Holst's gevallen revolutie-vaandel van de straatsteen had opgeraapt.

Uriël overschouwde het luidruchtige kringetje met zijn waanzinvlagen van overmoed, hoon, spot en ernst, ironisch. Allemaal roovers met en zonder de

befaatde „borstelige brauwen”; allen hartgrondige zwammers, bespat met een droesem van styleeringsdrang. Jantjes-student en Jannetjes-zonder-vrees in één Jan Plezier... Zeker, hij voelde zich van ánder bloed, van andere casuïstiek. Maar enkele prachtkoppen telde Uriël er toch onder; kerels met vlijmenden geest, met meedoogenloos en onbegoochelbaar levensinzicht. Achter en onder geschetter en blague, school veel schichtige timiditeit, fijnheid en zuiver idealisme. Nog niet dood-geaesthetiseerd, en geen deunzieke psalmen-zangers.

De waanwijze ultra-modernist, oud-Gymnasiast Van Haaften, a-student, was de gevaarlijkste dreiger en tuchtmeester in den troep; een haatdragend opschepper, — onder het epigonendom een dom epigoon, — die alles in bruuut-bloederig daemonisme, met dolk, mes en geweer wou afslachten. Zelf talentloos onder talentrijken, met zéér begaafden onverklaarbaar hartelijk bevriend, scheen hij door wonderlijk-verknoopte relaties, sterkste werkers onder jongeren als manager en als levensproloog te dienen. Hij knabbelde, als Rasputin, zwarte beschuiten met nog zwartere thee; alleen de Vroegmis liet hij anderen over.

Van Haaften was archi-millioenair, werd beweerd door een zuchtende Asschepoes-stijlkenster en phantasmagoriste. Hij hielp, duister, opdringerig, krank-van-bemoëizucht, met woord en daad het neo-moderne, het dol-opstandige, en grinnikte bij iedere wreed-revolte uitbarsting. Hij leefde in een visioenair rumoer, alsof hij alles wat God geschapen had, in vogelvlucht overschouwde en keurde; alsof hij in speelsche verbeelding Don Quixote's rocinante voor het heele leven kwam af te huren. Deze praatzieke zwijger schold met grof sarcasme, alle kunstenaars, die het waagden boven de dertig te zijn, voor oude sokken, rapalje, seniele rammelaars. Hijzelf was

precies veertig, wyl hij zich slechts kieskeurig met groene vijgen voedde.

Van Haaften gromde, brulde, brouwde verbijsterend-veel angstwekkend-vreemde woorden en spreuken saâm; verklaarde nochtans den oorlog aan iederen gevoelsmetaphoor. Zoo wilden het Unamuno en hij! Op het onverwachtst schudde hij het sistrum van zijn terminologie; vielen luisteraars flauw en verdronken zich anderen. Voor Van Haaften, de koelzinnige martel-indiaan, was d'oudere literatuur en kunst van heden in haar geheel, balkende lapswanserij, afgeleefde cultuur! Zelfs Dante's terzinen irriteerden hem; klonken voor zijn modern oor als gebarsten brons. Weg ermee, onder de valbijl. Dood aan illusionisme en afbeeldsels. Niets ontzien... as you like it! Alles oude rommel, physio-plastiek, post- en neo-impressionisme!... Geen fit, geen tempo... opruimen! Vooral „les femmes savantes!...

Van Haaften's initiatie tot het nieuwe leven, in wezen diep anti-artistiek.

Mademoiselle Alice van Duinaarde, in Sociale Geographie, ontstelde. Zij eischte hulp óp voor de studeerende vrouw, eenige jaren her in zijn feestrede, door professor Burger haar gebracht...

Alice van Duinaarde's bril ziedde en flikkerde uitdagend.

Van Haaften's woord motorde ronkend voort..... attachez le grelot!... Opruimen, nek-omdraaien... je eigen vader, je eigen moeder, bliksemt niet..... opruimen! Sectie, altijd sectie. Ontzag? Goed voor gure deurwaarders-klerkjes of voor Stadhuisboden. Wég ermee! Ruiken niet naar geweer-riemen. Stoot ze onder den electrischen lichtboog van Humphry Davy. En alsjeblijft géén zinnelooze menschenliefde; heelemáál geen liefde... nóg beter! En geen trilgekwel van nachtegalen. Alle wanstaltige tragiek moest

overwonnen en de straat-prostituée's van het zwervend gevoel,... emotie, romantiek, lyrisme, epiek... Alles vunze lokkerij, naar publiekelijke en natuurlijke vormenspraak.

Soms kweelde zijn liefelijk keeltje ook weleens:

— A bas les Juifs!... Conspuez les Juifs!...

Maar als er een knokploeg voorbij-marcheerde, hikte zijn Hitleriaansche stem en brak. Hij kon eigenlijk niet één „Yankee” luchten. Toch vreesde hij Tillema's ironisch gezicht; kreet hij tegen Hitler, om zijn objectiviteit te bewijzen.

Zoo knetterden zijn vuurpijlen het avondruim in.

Van Haaften was heel schraal, lang en grauw van vel. Zijn oogen schenen met melkgrijs vocht ingespoten. Alles stak beenig en spichtig uit zijn dor lichaam, vaal als zijn beschimmelde geest. Hij minachtte de vrouw, van instinct „de hoere Babylons”.

Tillema duldde den sluwen indringer Van Haaften nauwelijks. Wyl Van Haaften, opkooper van nieuwste meeningen, aan de beste krachten symbiotisch en smeulend vastgezogen zat, wist Tillema hem ook uit dit gezelschap niet te weren. De kerel overrompelde alle jeugdige geestdriftelingen met brutaal-afstootelijk flair en verblindend negativisme; met een superioriteits-air, een kwellend sadisme en quasi-daemonisme. Tillema begreep maar niet, waarom zooveel spitscherpzinnige, koele koppen, pezige, harde werkers, zinsfijne tasters en begrijpers, zich zóó door dien heimweeloozen tusschenwringer, met zijn hautaine walg van al het maatschappelijke, lieten begoochelen. Deze grafschenner en renaissancistische gifmenger, verstikte ze ten halve onder de razernij zijner sjacherende vriendschapsdiensten. Hij speelde met gluiperige, doch weggewerkte accenten van wantrouwen, de genereuse bewonderaar, de geestelijke supporter, de innigst-belangstellende en meelevende

tegenover de bloeiende, vurige jeugd. Maar alles, om bemantelde, zieke eerezucht en eigen faam te bevredigen. Inwendig vermolmd, verkrompen van folterenden waan, begeerde hij bloed en merg van jongeren om eigen uitzwakking te verbergen. Zijn vampyrische leefdrijf vervloekte, bevuilde en overdonderde het onmodern-moderne en het modern-onmoderne... onder een pathologischen overspanningsangst, wyl hij zichzelf al voelde verkwijnen en verrotten op het ondermaansche. Maar Tillema doorgrondde zijn verpestend, foetaal en bijtend verderf, zijn morrend verwarring-stichten, zijn troebele ophitserij en aasgierig Mephistophelisme. De oud-Gymnasiast en vormvernieuwer kwam in het geveel van Katholieke kunstenaars, echte geestelijke skyspringers en edele mystici, maar ook lijmden hij hondsche materialisten, fanatieke communisten en luidruchtige fascistten saâm op één slempartij. Om de vampiers in zijn binnenste: Haat, Wrok, Nijd, te kunnen voeden met versch bloed.

Tillema en Uriël rilden van zijn duiveltje-spelen en zijn zelfbezoedeling. Zij walgden van Van Haaften's opzettelijk origineel willen zijn; van het baldadig vertoon. Ook nu weer beet Tillema hem, onder rumoerige wirwar van meeningen en tegen-meeningen, wond met sarcasme:

— Jij speelt maskerade-revolutie, Van Haaften, met schunnige middeltjes en soms sluw overwogen..... Jij aast op lijken,... je dartele obsessiel... Jij speelt Maldoror-op-zolder en Dionysos-in-den-kelder... De valbijl klieft het éérs jouw eigen nek!... Al het ge-daas over jongeren en ouderen, modern en onmodern, is bij jou geestelijke verkalking...

Eenigen riepen dooreen:

— Dorre lammeling!

— Haafie, koop Veenhuizen voor ons!

— Nereus...

— Bek houwen!

— Bollandiaan, die op de holle handen loopt.....

Vermomde waanzin van De Zuivere Rede, wou je Benedetto Croze scheppen?...

Tillema donderde er bovenuit:

— Jij, Van Haaften, bent met je oeverloos oproer alweer een paar jaar ten achter, jongenheer..... Jij stijgt door verminderde zwaarte... Schimpend op ontleding van zielstoestanden en op boekenfabrikanten, doe je niets anders dan het grove rumoer, gedruisch en krakeel van je eigen Ikje luchten, per meter en per pond...

— Pierlala!

— Komt hier al bij en hoort een klucht...

— Geef dien droogkomiek drie maanden minstens... uit naam der Profs!...

Tillema oversprong de zang-interrupties:

— Je hinkt als een geit met gebroken achterpoot! Je bent zelf een stokoude moderneling, wanschapen voortbrengsel van een uitgezwakt geslacht... Je bent ruimte-schuw individualist...

— Ik zing van Pierlala...

— Een drollig ventje...

— Vol genucht!

— Genucht, hij?... donderde Tillema naar de zingende onderbrekers... Dat is blasphemie!... Nijd en Haat verknagen hem... Hun koortsige tronies doopt hij in zijn groene gal... Ze broeien zijn monsterlijke „vonnissen” uit..... Op de kraakstoelen van „American”, waar gezwam, gezwets en rimram boven de leestafel, boven de pilsjes en bittertjes wolken, zitten nu anderen weer te schimpen op zijn kreupelen geest en op Van Haaften's mageren strot te loeren...

Gezang deinde op...

Mihi est propositum,
In taberna mori;
Vinum sit appositum
Morientis ori!

Tillema hoonde:

— Hoor, de achterkleinkinderen en zuigelingen van Kneppelhout brullen!..... Zie je, Vernieler Van Haaften,... jouw zoogenaamde jongeren gaan ook al naar de veertig toe... naar kalen kop of grijze haren... Jeugd is begoochelende fictie!..... Een bloedroode klap van het lot... en je ligt op apegapen!... Dát is het electrische genre!...

Van Haaften, oproerig, verbitterd, trok den snuit van een roofsprinkhaan, wien prooi ontsnapt is. Schraal drong hij in zijn tengere lengte naar voren. Zijn fletse oogen lichtten melkerig; de Weltvernichtungsídee. Zijn stem trilde van woede:

— Jouw non-combattant gerochel raakt me de kouwe kleeren! Ik veracht al jouw opgeblazen organo-mechanismen!..... Ik zoek de ziel van het volk langs schemerachtige wegen, waarop onze aristocraat-met-proleten-biceps, Tillema Lubbers, zich nooit alléén waagt!...

Weer daverde het rondom:

— Ho-ho, leve het ideoplasme van Van Haaften!

— En de failliete boedel van Marinetti en Co....

— Pikant!

— Lang leve Aldo Comini!

— Hij nadert de sterren...

— Jij Perogrullo,... schreeuwde Van Haaften,... klapwiekt en fladdert als een onnoozele kip over een hei-wegje... Je sluit een verzekerings-polis op je martelaarschap...

Alice van Duinaarde in haar onkwezeligste bui, genoot van het striemend woordgevecht. Zij begeerde deze gevoelsspanningen hevig nu en zij lonkte naar

twee kanten; naar vriend en vijand. Zij dampte een dikke cigaret zacht-knetterend-snel op en mikte de asch met haar pinknagel in een bakje, vlak voor Hoeyendos' handen.

Tillema smaalde terug; liet snel de polemiëcastagnetten klapperen:

— Ik leen jouw lakschoenen toch niet voor je triest Mephisto-bal,... de waarde der onwaarden!

Tillema, naar de luisterenden zich richtend, hield vol:..... onder de oudere generatie leefden nóg de grootste, scheppende krachten, de diepste...

— Weg ermee, nos pama natamus, notaris-ziel!... schimpte Van Haaften weer naar Tillema..... Oûkleer, glibberige gletschers, pachydermen... oiseau-mouches!... Poignardeer ze!... En Tillema,telaatgeborene, apologet van gebarsten testen, testamentair executeur,..... de onvergankelijke Candidaat-Jurist, met de opgezwollen oogleden van het vossen, snapt niets van het nieuwe beeld, het nieuwe rhythme!... We zijn telkens weer een ander! Maar diep in het veranderlijke is het onveranderlijke!... We wisselen Buzzi met Govani uit... Verlept, verlept..... Fiumi, verdord, Gozzano verlept...

Tillema plakte zijn glimharen, overwoog.

— Sla dood Heeren, wanneer ge de waarheid lieft, spuw dan gif, gif, gif!...

Zoo gierde bioloog Branders, in reuzelol.

— Wég met prosodie, met caesuren, met visueele ziening!...

— Io Vivat!

Branders' uitgerekt gezicht schoot in purpervlam; daaronder het sulphur van zijn groene tanden. Hij bralde:

— Op voor het modern-dynamische metrum, voor den bovenmensch, de machine en voor de gedisciplioneerde zelfbepaling!...

— Ja, la garde meurt et ne se rend pas!... jammerde, quasi-sentimenteel, Huygens.

Hij streek met een heroïschen ruk door zijn piekende pruik en zijn oogen gloeiden als brandend violet.

Spotstemmen van kringleden:

— Piet-hiettede-die!

— Uitvinder van den wereld-aether..... het cosmische poeder!

— En van de gekromde blauwe ruimte!

— Kwast- en verf-collega van Rembrandt en Einstein!

Nu mengde Alice van Duinaarde's mannenbas zich in het gekeuvel. Zij flapte iets zeer geleerds uit. Zooals zij ook in het college-lokaal deed vóór Professor's komst. Zij oreerde iets over de metaphysische verschijning van de werkelijkheid. Het was een vergeestelijkte voorstelling...

Dubbelbril van Robespierre—De Rooij begon dreigend te fonkelen. De Rooij walgde van al dat zoutelooze gesnoef en gesnork, nu de omwentelings-Russen geen beurt kregen...

— Jan Klaassenspel, niets dan Jan Klaassenspel!

Minnie Halbersma gaapte, loeiend-lui en onbeschaamd tegen al de debaters in. Haar spits-nerveuze vingers bepluisden weer de wolk-witte japon-volants. Tusschen de tanden zong zij verveeld en haar voetjes trampelden de maat...

Trijn, Trijn, Trijn...

Zij luisterde nog liever naar een taaie cursus over spirochaeten en allerlei micro-organismen. Dan had zij tenminste nog „lol” in die koortsverwekkende kronkelslangetjes.

Zionist Jacob Andriessen, in schuwe onuitgesprokenheid, mompelde iets onverstaanbaars naar blonde Minnie, van wie hij bemerkte dat zij óf haar puistjesgezichtje of haar japonnetje bepluisde.

Pierre Dijkstra meende, dat er eindelijk eens spijkers met koppen moesten worden geslagen. Al die vlijme zinspelingen van Hoeyendos ergerden hevig. Het voor- en tegen-geleuter zonder resultaat, hing hem de keel uit. Met welk doel waren zij hier bijeengetrommeld? Foxtrot-bohème?...

Pierre Dijkstra was vies-bij! Baldadig-bij. Een woeste kraan. Behoorde óók tot de uitverkorenen die een jaar lang het Rockefeller-Institute in New York-City mochten bezoeken voor wetenschappelijk werk. Een kei in zijn vak; en ongelooflijk verliefd op zijn vak. Een vosbeest bovendien,..... schold Bruinsma, zélf een college-hengst. Dijkstra werd ook wel Piet-Pierre genoemd door Tillema Lubbers, wjl deze hem een echten Hollandschen Piet vond met Franschen woordzwier, en ook ter onderscheiding van Huygens, die Piet-hiettede-die hiette...

Tegen het schimpend schreeuwgedaas van den a-student-aestheet Van Haaften en Danton-Branders in, meende de rood-gesnorde psychiater Piet-Pierre, dat het nieuwe tijdschrift allereerst onbewimpelde voorlichting en ontleding moest geven op het gebied van sexualiteit en libidineuze problemen, om den ondoorgrondelijken liefdedrang als oer-drift ál maar grondiger te doorgronden. Dat sexueele probleem, verklaarde de toekomstige zielsziekte-dokter, is kern van heel het moderne leven en al zijn stuwingen. Van ieder gebeuren. Want het dionysische heerscht nog in ons allen. Zelfs in het heete geblaas tegen Freud, van Dokter Van Dieren. In de bedwelmende uitspattingen en losbandigheden, in den tintelenden danswellust. De moderne tijd grijpt in veel naar den oertijd terug... Doorzie latentie-periode, regel puberteit en je hébt het meisje en den jongen. Regel liefde en je hébt de vrouw. Preciseer hartstochten en je hébt den man! Analyseer het Onderbewuste en je door-

grondt individu, staat, gemeenschap, maar vooral,... Eros, in winter- en zomerslaap! Alle kunst, als aesthetische levensuiting en gezindheden, bleef voor Dijkstra een soort van libido-bevrediging met symbolisch karakter. De oerdrift werd wel gesublimeerd tot een geestelijk begeeren, maar bleef, onafleidbaar, primitieve hartstocht. Men moest veel, veel zoeken in de afgrondelijke diepte van het Onbewuste, het vermoord-sexueele. Ieder maagdeke kan een spel in den nevel van het leven aanvangen als een meisjes-nayade,... maar tevens als geraffineerde vrouw, handig de sloten-horretjes van een bordeel open-schuiven...

Piet-Pierre sprak scherp, snel en slagvaardig, onder fellen afkeer of sympathie. Hij was een voorstander van Freud, maar niet door dik en dun. Kon daarom het heete geblaas van dokter Van Dieren zelfs billijken. Hij hoorde erin hijgen den christelijken adem tegen den zondeval... Dijkstra vermeed geulen en verachtte den rhetorischen zwaai.

De meest verheven dichtkunst kon, naar Dijkstra's meening, in glorie en val bio-genetisch verklaard, tot in haar diepste symbolische wezen. Ook dwepende liefde en religie moesten naar de oerbron van mensche-lijke driften worden terug-opgespoord; de beschermende moederliefde zoo goed als de magische liefdes-idylle tusschen twee jonge wezens, ook al stuitten wij op de Phallus-razernij. De dronkenschap van den zinnelijken hartstocht laat de menschen niet zichtbaar waggelen langs den weg. Maar ze moordt binnen-kamers, onder een ontuchtig spel van Bachus-fluiten. Al zou het velen een besmeuren van heilige zaken toeschijnen. De kern van alle surrealistische kunst was: het hunkerend terugkeeren naar die oerbron; naar dat mysterieuze droomleven waar, volgens André Breton en Pierre Naville, de geheele nieuwe

dichterlijke verbeelding weer haar stijging, kracht en gloeiing aan ontleende. Ook de surrealisten hebben Freud als een soort van Messias van het Onderbewustzijn triumfantelijk binnengehaald. Wat er woelde op den mysterieuzen grond van ons onbekend Zijn, dát was het innerlijke, verborgen, teruggedrongen leven, waardoor al het naar buiten-tredende kon worden herkend...

Voor Pierre Dijkstra bleef de onopgetooide adolescence alles, zooals Maldoror het was voor de surrealisten. Het onderbewuste schiep licht-diffusie van ziel tot ziel, om schitterend óp te klaren onder analyse van onzen bewust-werkenden geest. Het onderbewuste alleen doorwoelde het ongezuiverd-zuivere Tragische Ik van ieder mensch, het brandend-gekwelde of naar rust snakkende Ik, verward, verstrikt in eigen geheimenis-drang van het libidineuze...

Uriël luisterde nú eerst met bewogene ziel naar dien geestelijken opiumschuiver, en huiverde even. Hij voorvoelde het handenwringende en toch glimlachende gevaar, de zinnelijke doorschroeidheid van deze probleemstelling.

Maar Van Haaften sprong plotseling op en rende puistjesplukkende Minnie voorbij, die onhebbelijk in haar crapaud zat te rooken en een grillige aquarium-damp-in-zon om zich heenwolkte.

— Gezwam in de ruimte... Ivan Goll slaat bij jullie allen de ruiten in... óók een surrealist!

Een stem:

— Zúre realist!

— Tzara!

— Merde!

— Les Pas perdus!...

— Óók bliksemende beelden, óók nieuwe woord-schikking!... Dijkstra wil lijmen en plakken. Maar we moeten met alles juist breken, breken!

— Ook met derdejaars-diners?

— En met N. I. A.?

— En met mollige Leen?

Tusschen gegier en geraas bleef Van Haaften's roerdompstem benauwd dreigen en afpersen:

— Bréken, onverzoenlijk en hardnekkig breken met al het seculaire!... Inauguratie voor ruimte voor de jongeren... Sat cito, si sat bene... De wereld is een draaiend dolhuis!

Toen, al woester van stem:

— Bréken en dúrven,... dúrven zeggen dat de Germaansche haan Goethe niet meer voor ons kraait!... De heele vóór-expressionistische poëzie is leugen, levensvervalsching... Zooals Walder zei... precies.

— Walther?

— Ja, Walder... Die zei,... het liberale burgerdom is door en door verdwaasd... Goethe wordt niet meer naar de kunst, maar de kunst naar Goethe geschat,... je reinste dolheid!

— Hiep, hiep hoera... dat Goethe ga! Leve Pater Van Ginniken!...

— Manifest van noviet Van Haaften...

— Avunculi... luistert naar kwakzalverij en socra-tische ironie... Van Haaften zit vol krijgslisten...

Gezang deinde op:

Het mooiste meisje uit de stad

Dat is Jannetje uit het straatje...

Van Haaften rees op en zwaaide de knokelige vuisten...

— Goethe vormde niet, ordende, schiep niet... Hij analyseerde alleen!..... Hij arefaceert, deze trage histrio van het leven. Niet meer digestibel!... Het heele Deutsche schuimbierwoud dol-dikke lyriek moet opgespoten... Weg ermee!

— Weg ermee!

— Het zwartgelokte hoofd van Zeus!

Van Haaften verachtte al hartgrondiger de onderbrekers, aangevuurd door Hoeyendos. Nijdig keek hij neer op freule Boogaers van Swaen's gestrekte dansfeebeentjes en voetjes. Een storm van de moeilijkste vreemde woorden overborrelde zijn lippen. Hij gromde, brulde en brouwde. Rauw herhaalde hij:

— Wég ermee... zanglijsters en slampampers met omogia erbij!... Repristinatie brengt alleen verderf, afstomping, ontreddering! Breken en dúrven breken! De wereld is alleen maar slijk en modder...

Een spotstem eerbiedig klonk:

— Il parle!

— Dúrven spuwen,..... ziedde Van Haaften voort,... spuwen... durven verklaren dat ook schalk en tragicus Shakespeare ons bijna niets meer doet in dézen tijd... Hoor maar de jonge Russen!...

— Juist, juist,... zie maar naar de Lofoftsi en het Protestantsche Holland,... kreet Robespierre, terwijl zijn wulpsche Mickey-Mouse-mond koel-wreed verstrakte.

— En doodsbang voor de Profs!..... ironiseerde Tillema.

Van Haaften keek weer wild-nijdig naar De Rooij, zwaaiende afwerend de spichtige handen en vervolgde, met een stem donker als van een roerdomp-in-benauwenis:

— Wij bonzen tegen dit onnipotente, verouderde genie op... Deze lubrieke stiekemerd zonder ingenium, maakt schamele dooltochten door de menschelijke ziel. Hij is veel te gekunsteld, duldeloos kletserig en tegelijk plat en insouciant! Deze onfrugale mensch geeft niet twee, maar duizend stokoude beelden van éénzelfde ding... Een koopman in onbetamelijkste metaphora... Wég ermee!... Miltgeelzucht krijgen we van zulke contrafaciente kwinkslagen en humor-van-taaitaai!

Tillema plakte heftig zijn haarglimsel en gromde:

— Die steekt ook zijn pijpje aan de zon op.

Huygens' varkensachtige wroetneusgaten begonnen plots onkiesch, wijdopen te snuffelen en te snorken. Hij nam alle tegenstanders op de pieken van zijn gele haren. Hij donderde barsch los tusschen Van Haaf-ten's pronk-woordvormen en Dijkstra's flauwe klets. Huygens bulderde bijna, dat de jonge schilders een geheel nieuwe beelding eischten. Al duizendmaal hadden zij zonneklaar betoogd, dat natuurlijke kleuren op een schilderij, het weergeven van natuurlijke atmosfeer en normaal-perspectivischen afstand, voor hen volslagen waardeloos waren geworden..... Met alle traditie en slaafsche vormnavolging moest worden gebroken. Wij hebben de Nieuwe Beelding, de abstracte Realiteit en de strakke gespannenheid eener geheel nieuwe constructieve plastiek!..... Met Van Haaf-ten riep hij uit: wég met het oude!... Weg met alle gebondenheid van den natuurlijken vorm...

— Wat?... kreet Huygens, terwijl zijn wroetneusgaten snuffelden... Zelfs Rembrandt is ons waarde-loos en Pablo Picasso een Meester! Ja, natuurlijk,... ik begrijp het best,... nu wijzen de menschen naar mijn voorhoofd..... Gek, stapelgek is dat heer!..... Gelukkig tikken zij tegen hun eigen kanes op!... Doet er niet toe. Het *is* heel, héél moeilijk voor te stellen, na eeuwenlange beroemdheid en verheerlijking, dat... dat de toekomstige kunstenaars éénmaal tegenover Rembrandt.....

— Bar... bar!...

— Piet-hiettede-die!...

— Tegenover Rembrandt, den Leidschen-polder-profeet...

— Die zijn koningskroon stiet tegen den hemel!

— De profeet,... hervatte Huygens,... ééns vol-komen koud en onverschillig zullen staan, door de vrije beelding..... Ja, het *is* bijna *niet* in te denken!

Tegenover een der grootsten van de wereld van nú!...

Stemmen spotten:

— Rembrandt... bar, bar!...

— Piet-hiettede-die!

Onversaagd holde Huygens verder:

— Toch zal de wereld hém, — alte Lebensauffassung, — volkomen loslaten en óns aanvaarden. Ze zal hem voorbijgaan of zien als conventioneel, oudbakken, als doodelijk-vervelende vormstelling!... De nieuwe zakelijkheid zal hem uitbannen, ondanks zijn réalisme magique!... De kunstenaars van toekomstige tijden en de latere wereld, wanneer ze de werkelijkheid te boven zijn, zullen eenmaal de suggestieve begoocheling van den nationalen en internationalen roem ontworstelen,... de opeengestapelde meeningen van elkaar eeuwig-nawauwelende, afgestompte klets-critici, en Rembrandt zien als een sfeertaster, een apologet, zwaar geteisterd door de natuurlijke kleurdriфт... Maar ook erkennen, dat hij, in dit gedramatiseerd kleur- en licht- en schaduw-realisme, armelijk van stijl, gering van diepte, geen plaats had voor God of voor eeuwigheid. Omdat hij de natuurlijke sfeer der dingen alleen zintuigelijk beleefde en niet de geestelijke...

— Piet-hiettede-die!

Huygens snuffelde en snorkte voort:

— Omdat hij het abstract-religieuze, het bovenaardsche niet beleefde... Hij, die de Heilige Schrift copieerde in natuurlijke phantomen, geheel buiten den goddelijken droom van het onzienlijk-verhevene...

Van Haaften grinnikte, maar overkreet Huygens en kringde weer met arends-wiekslag neêr op Dijkstra's laf lijmen en plakken.

De „roode snor” kreet zwoel naar Van Haaften:

— Van het heele libido-probleem en de erotiek snappen je muizenhersens geen bal!...

— Abstracte rekenkunde!

— Je stomme smoel gáápt maar!..... Jij, drie-maal doorgewinterd idiotenbakkes, jij ongenietelijke narcist.....

Van Haaften onderbrak Piet-Pierre:

— Bliksemt niet, al je borreltafel-invectieven en estrapaties!

Piet stotterde iets. Van Haaften „overhaafte” hem:

— Het leven op zichzelf is a-moreel!... Humanistische critiek is ontaarding van het leven... Neglectis urenda felix innascitur agris... Wat drek is, zal als drek verstuiven!..... Zelfvernietigings-principe en simultaneïsme...

Van Haaften schudde zijn vreemde-woorden-sistrum.

— Goddamn!... kreet Tillema met genarcotiseerd gebaar,... zoo een dictatendief!

Zijn katgroene oogen flitsten hel.

— Al die luidjes,... en Van Haaften wees naar Tillema's, Dijkstra's hoek en naar enkele nieuwe Corpsleden... temen: audiatur et altera pars!... Ze prostitueren een baantje, naar hun geaardheid... Ze hunkeren naar de schunnige vertelseltjes, arsenicum in fondantpil, van Schnitzler..... Ze prevelen: gescheiden-ongescheiden denken... Ze verwekken een stoet havelooze gedachten-kinderen, progenituur voor nieuwe gruwelkamer... Ik zeg stik!... In Rusland zeggen ze allemaal stik!

Bruinsma, met zijn vol-diepe stem, bulderde er overheen:

— We stikken allemaal, behalve jij en je versloeberde karkas!

— Neen,... kermde Van Haaften... Ik stik óók... Maar eerst breken, bréken met alles!... Al lijk je heel of half gek...

Hoeyendos schertste:

— De prik!
 — Salve Gambrine!... galmde Branders...
 Van Haaften stond pal; werd angstwekkend...
 — Wég met rasanten Bach en weg met Beethoven!...

— Il parle!..... werd weer met spot-ontzag geroepen.

— Roomtaart of schuimtaart, om 't even..... Wie dienst wil doen als bucranion... hij ga zijn gang!... Wij niet en de spes patriae ook niet...

— Even balken heer... Lange Albatros...

— Wij hebben onze eigen oerkracht, onze eigen pneo-biomantische systemen van onderzoek en verwerping. Wij streven naar het beeldlooze beeld, naar den klankloozen klank... Wij raken verlost van het natuurlijke!... Er is razzia, oorlog... er zullen bloedhemelen openschemeren...

— Je reinste Nietzsche..... de blaaspoepers-aantreder!

Van Haaften zwaaide de knookhanden, spooft giftig uit:

— Al dat geloovige monniken-gespuis kan ons de pet likken!

— Reuzelollig!... kreet een tweedejaars.

— Zweetpreek van infina forma.

— Vuns, dun zég!... Jakkig!

Minnie Halbersma's gilstem.

Lang-schrale Van Haaften kreeg pas den smaak te pakken, nu er oproerigheid ging grommen rondom. Een wreed vuurtje zoog lichtend achter zijn melkerige oogen. Vooral wou hij den piekeman Tillema pesten en overdonderen en de kleverige Weltschmerz van Uriël Rozenheim zien uitspatten. Hij bleef doordazen over literaire lorren, schilderslorren, poëzie-lorren van heden... Ersatz, Ersatz van alles!... Er was niets op velden of wegen te zien. Cultuurparia's alleen à la

Roland Holst en Havelaar! Er was niets, niets..... Alleen Van Schendel kón iets; dééd iets, en misschien nog enkele jongeren!... Verder alles Heilsleger-gebler, stompzinnige jankers, narcose, weemoed en machteleosheid van kotsmisselijke promotiefuivers. Hij zou wel het schavot bedienen. Want de beulsknechten bibberden zelf voor den huiverglans van het scherpe, nekklievende staal...

Toen Van Haaften, al branderiger van woord, en het scherpst wel, de luisteraars naar „De kreet van Abel's bloed", mystiek bedrog van God's naamkwijlers wou hekelen, barstte er een geweldig lawaai los en klonken kreten van wilde verontwaardiging.

Jacob Andriessen rekte zich ontzet uit zijn verschrompelde kromheid en sprak ongemeen-vurig en opgewonden over het Joodsche Vraagstuk, het Zionistisch levens-ideaal van hem en eenige vrienden. Zij zwoeren trouw aan Zion! Zij verafschuwden Joodsche Reform en alle assimilatorische propaganda. Zij waren zich hun ballingschap diep bewust. Al minden zij hun land en stad van nu,... Jerusjalaïm was toch het onbedroombaar Heilige, hun brandend en teeder heimwee. Chesterton had gelijk, en niet Rabbie Lasker, de moderneling. Een Jood bleef altijd een Jood; is nooit een Rus, een Italiaan, een Franschman, een Engelschman... Hij is alleen een Fransch of Duitsch of Hollandsch onderdaan. Het kon Andriessen niet schelen, of en wat Buber hiertegen mocht inbrengen. Een Jood is een Oosterling, altijd, en dat blijft hij... De Jood is een „die tijden tart en wreed geweld niet vreest". Zoo zong Jacob Israël de Haan... Zoo was het, zoo is het, omdat hij zonnevleugels heeft, alle innerlijke gebrokenheid ten spijt...

Andriessen hijgde. Zijn assyrische lippen raakten bevochtigd. Nog een vlag! Zij dachten allicht dat hij zou gaan spreken over de Palaestijnsche Hypotheek-

en Credietbank,... over het Joodsch Nationaal Fonds, niet waar... een Jood en handell... Maar hij droomde in een andere sfeer van Zion: in die van dichters en schrijvers; van zielshunkeraars, gebrokenen en door de overlevering gevoeden. In de Hollandsche literatuur greep alléén Jacob Israël de Haan naar de Joodsche ziel, de Zionistische werkelijkheid, in zijn weemoed en ondergangs-gevoel. In heel West-Europa en in Nederland, ontdekte hij er niet één! De schrijf-Joden voelden Zion niet met prophetischen bloedklop door de polsen. Dat jagend-fanatische en heilige, die intuïtief-geestelijke spanningen ondergingen alleen de Oost-Joden. Met scherpe, nerveuze stembeving verklaarde hij, Jacob Andriessen: de Nederlandsch-Joodsche schrijvers beteekenden voor Palestina nul. Zij waren Westersch, heidensch, in alles hervormd en geassimileerd, vervreemd van ritus, van rasziel en van de groote instincten uit het Oosten. Hij wees op Sam Goudsmit, kleinburgerlijk branie-type van den Hoogduitschen provinciaal-Jood, bekrompen, stompzinnig, valsch-sluw-bescheiden en zichzelf schijnbaar-uitwisschend, inwendig vol bijten-den waan en afgunst. Hij hekelde hem als een broeisch woord-morphinist, vol rimram, en gewrongen, schijn-diepzinnig, duister, riekend naar zwaar-aardschen mestgeur. Grof-beschilderd duiveltje-in-een-doojsje, maar gevaarloos..... Hij wees op Israël Querido, Sephardisch Jood, met een quasi Spaanschen gloed; paganistischen gloed van bollenfelden, tulpen, hyacinthen, narcissen. Maar ook Querido, bijna geheel heidensch van aandrang; een meng- en kruisvorm van Joodsch-Moorsch-Katholiek geloof; Querido met zijn onuitstaanbare groote-mannen-allure, zijn snijden-de aanmatiging en lachwekkende ijdelheid, zéér vulgair, opgeblazen en ten opperste smakeloos; ook deze omgevallen boekenkast-heros en bombastische war-

hoofd, ook deze in-vooze, goedkoope-bazarwoord-kunstenaar, reclame-virtuoos en zelfverblinde, be-teekende niets voor het scheppende, Zionistische Jodendom. Heyermans, de ergerlijke wanfiguur, de baldadig-brute verkrachter en verwringer, beschimper van de heiligste Joodsche ras-instincten, moest niet eens genoemd. De edele Van Campen, die ééns vroom-Joodsche psyche tastte, zweeg; zweeg al jaren. En Carry van Bruggen bleef in haar nobelste verheffing nog het zuiverst verwant aan het edel-religieuze van haar broeder Jacob Israël. Ook Van Collem, ééns zionistisch dreiger en machtig voortstuwer, was voor Andriessen niets dan de Jood, die de pantheïstische schaduw van Spinoza inzoog en weer als een dichterlijke vuurkolom den mond uitademde. Rensburg noemde hij een literairen kangoeroe, die de oneindigheid afhuppelde, maar in plaats van zijn beenen, zijn staart hiervoor gebruikte. De oudere Joodsche schrijvers waren afvallige, socialistisch-verfijnde of gemakzuchtige heidenen. O, den heftigen en hevigen oud-Zionist Kleerekoper in zijn latere zelfbegoochelingen, mocht hij wel hier een oogenblik gedenken, met smartelijke bewondering. Maar wat dankte Zion aan al de anderen? Van den stemmings-verijler Aletrino, breedsprakige ontleder van z.g. „zieleroerselen”, tot den koddig-parmantigen Canter; van den pathetischen Bonn, — later weer onder betoovering van Zion, religie en Mattan-Touroh, — tot den mijmerend-beeldenden De Rosa; van den stroeven Henri Hartog tot den ideëelen zwalker Booleman; van den folkloristischen Joseph Cohen tot de prikdistel D'Oliveira; van den scherpzinnigen Martin Premssela tot den koel-sterken Herman van den Berg; van den fantast Maurits Dekker tot den boeren-beschrijver Herman de Man, door zijn bekeering een gruwel voor den vromen geloofs-Jood? François Pauwels was

mengproduct van katholicisme en onbewust jodendom. En begaafde Benno Stokvis een volslagen heidenziel. De fijnzinnige Siegfried Van Praag stond wel met diepste ontroering in Jodendom en Zionisme, maar hij keek té uitsluitend op zonverblindingen en naar verduisteringen van Ghettomuren. Ook Joseph Gompers, dichtertelijke en schrandere Jood in alles, bleef te aarzelen staan tegenover den grooten, hevigen Zionstrijd... Alleen de oude, de groote volkskenner, de rijpe begriper Henri Polak bleef trouw aan Zion en aan eigen diepste, Joodsche rasworteling. Al noemt hij zichzelf geen Zionist, hij maakt toch deel uit van het Curatorium van het Palestina Opbouwfonds.

Onder de jongeren ontwaarde Andriessen alléén rein-Joodsch, innig-zuiver, klaar en zionistisch, Pinkhof, Hiegentlich, Victor E. van Vriesland en Mr. Kisch, met hun diep-indringend gevoel, hun scherp begrip en kennis van de Joodsche psyche en de Joodsche cultuur...

Verder waren er niets dan de Oost-Joden: Perez, Scholom Asch, Bialik, de vuurdroomer, en Jabotinsky. Dié waren zich stam-aard van Jood en Arabier bewust. Die hoorden nog de Hebreeuwsche weemoed-, klaag- en jubelziel, in het Hebreeuwsch.

Jacob Andriessen's groote zwarte droomoogen verloren hun kwijning. Hij scheen te groeien. Zijn assyrische lippen smakten zacht. Gelucht had hij zich eens eindelijk tegen anti-Zion uit Zion...

Ook de twee jonge dichters, — één met blank meisjesgezicht en maagdelijk-blauwe oogen, de ander, donker als een Maleier, met Schillerkraag, bloot tot de maagholte, — verzetten zich scherp, kort, tegen de platte, onbenullige schimpboert van Van Haaften. De jeugdige met het blanke meisjesgezicht, edel en zeer sereen van trekken, was onstuimiger en revolutionnair-

der van natuur dan zijn boezemvriend, de donkere Guus Merkelbach.

Uriël sympathiseerde met den Maleier, en nog sterker met den fijnen, ietwat vrouwelijken Evert Deetering. Zij spraken onbekookt vaak, maar naar Uriël's gevoel, uit het diepe, ontroerde hart. Zij onderscheidden zich vooral, in dit roezige bende'tje, door zelfbeheersching en spreek-soberte.

Freule Boogaers van Swaen, in haar kuisch-zwarte tafzijde met ijl-tullen rand, beduidde met een keurig aristocraten-mondje, dat Van Haaften's griezelig-onhebbelijke taal hier eigenlijk niet moest worden geduld. Ook Annie Buiens, met een onkuischen blik, beaamde freule's woorden gul. Zij wreef een stofje van haar ontbloote armen en keek hunkerend-scheel uit naar schalkschen Hoeyendos, om hulp. Maar die malloot was een kwartiertje her vertrokken.

Minnie loeide al haar minachtelijke gapen uit en lachte zich „naar". Poezig, die freule toch. Fiat! Weer een gaap, nog een en nog een! Zóó alleen liet zij be-seffen, hoe weinig haarzelve al dat revolutionnaire gebalk roerde en hoe gruwelijke verveling er onder broeide.

Van Haaften zweeg almachtig. De wonderbaarlijke oud-gymnasiast was een weinig magisch uitgeput; ademde asthma-achtig-kort en gejaagd in de guurte van neusoptrekkend dames-verweer en noodlots-geloof!... Hij had ook vanmiddag zoo zwaar gebag-gerd door modderpoelen van onbenul en snorkend dilettantisme, onder eerste-, tweede- en derdejaars. En zonder erbarmen, stomme aperij van opgeblazen zwabbers en gloeiende mispunten als Tillema, in psychische zelfsplijting, versplinterd en mét hem, een studententype, dat zich geestelijk chirurg en super-aestheet waande, aan de kaak gesteld. Hij had ook het kleverig-humanitaire, het vooze gedweep, en de ge-

heimzinnig-phosphoriseerende intelligentie, een doodpor toegebracht. Ja, hij kon en mocht moe zijn, onder zulke felle spanningen. Voor velen dezer studentelingen was hij immers de ongehonoreerde levensrepetitor, de luizig-knappe toovenaar, die met één staf alle hemelstreken raakte.

Sigarenrook wolkte als uitgerafeld sluier-blauw door het vertrek.

Uriël gooide, driftig grommend en bleek, twee hooge vensters open. Om te stikken hier, op zijn kast!

V.

Tillema Lubbers leunde tegen den raammuur en mijmerde stug en verbeteren... Was dat nu de Amsterdamsche studentenwereld? Om te schateren! Een belabberd, wriemelend troepje sociëteitelingen en boenders, geteisterd door baldadig kankeren en pesten, waarin het goede vaak heelemaal wégplaste. De stille, geluksdronkene onder hen, was misschien alleen Uriël Rozenheim, de eenzelvige, die geen stom woord beweerde. Kom kom, het grootste aantal studiosi verbloedde niet aan animisme, aan gistende nieuwlichterij, aan wereldwee en ideaal-smachting; noch verstonden zij het Van Haaftensche verminken, zijn wrange woede en nietig satansspel van wrok en afgunst. Bij de massa bereikte de hinkende eunuch Van Haaften niets, met zijn androgijsche fluim-stem. De meesten werkten hard, ijverig, nuchter-intelligent en daasden niet tandenknarsend over kunst en leven.

Tillema Lubbers hield van de Alma Mater en van de Amsterdamsche Corps-studenten. Hij dacht heel anders over hun geestelijken habitus dan Rozenheim. Eenzelvige Uriël zag allereerst in hen, herrieschoppers, brallende dispuut-zwetters, kwansuis bestormd door hervormingen; aanstellerige losbollen, grove

zwabbers, gespeend van iedere zelfironie. Uriël voelde zich Galoeth-Jood, al wist hij niet waarom; vreemdeling ad interim tusschen het blonde en Noordelijke menschengeslacht. Hij haatte hun koude drukte en de verkillende beklemming eener westersche gepassioneerdeheid...

Tillema vond de Hollandsche studiosi alleraardigste railleerende snaken, gezelligheids-broeiers, pittige joolknapen, die zelfs muf-stinkende klabakkariums opvroolijkten met hun geestige invallen. Hij voelde voor de opgewonden blagen, voor hun onstuimige pret en dol-jool, als deze niet ontaardden in waaghalzerij of onguire grappen. Natuurlijk waren er oer-malle kwasten, knalstudenten, boosaardige, patserige bierzwelgers, zwabbers uit Leiden, zuiplappen uit Groningen en onooglijken uit alle oorden onder. Maar de meesten verachtten lamlendige schooierstreken en valsche wreedheid van donderaars. De meesten voelden écht respect voor een eerlijk, leiderskrachtig rector en bestuur van het Illustrisimus Senatus Studiosorum Amstelodamensium. Wortelde dieper dan in uiterlijk-nationale traditie... Tillema gunde ze hun luidruchtige, de stad in rep- en-roer-brengende rijdonder- en groen-jolen. Ondanks hun wild en onberekenbaarwoest spel, hun geblen en gezang en hun jenevertje met absinth-glans, was er geen haar boosaardige gemeenheid in te ontdekken. Kommerloos, fideel en jeugdlustig renden ze vooruit, als hun tukkerige paardjes in October, bij rondrit en kroegfestijn; als de paardjes, met hun opsierselen en wiegelende pluimen op de edel-fiere koppen. Zwabberachtig-verzonken baret-ridders en cadaver-nasleep, als opgeladen zatten in hun statie-karossen, maar ze leverden niets anders dan mise-en-scène; heerlijk-stoeisch of dom-uiterlijk vertoon, enthousiaste praal-parade of openbaring van groepsgeest.

Galoeth: Ballingschap.

De meesten blokten, hengstten, vosbeestten voor examens. Hun pret leek een flappervlag van scheluitdagende vlamkleurtjes. Maar toch ondergingen zij diep den ernst van het heden en verschrikkingen van maatschappij en oorlog. Er bestond onder hen geen trekschuiten-ideaal meer, geen Kneppelhoutsche rhetoriek over Muzenzoon, kroeg, slokjens, pedel, ploerten, over custos en oppasser. Zij waren niet meer pronkerige tentoonstellers van geraamtekoppen, van skeletten op studeerkamers. Er ademde geen koddigtamme psychologie meer over College-hengsten of gesjeesd worden. Er bestond geen De Genestetsche sfeer van pathetischen wereld-weemoed meer. Het buurten was aftandsch; een korf van zes of negen kreeg ze nóg. Klieken en knorren slobberden vaak uit één trog. Piet Paaltjes' snik- en grimlachjes-pastei was opgesnoept door burger- en academieploerten. Aan Klikspaansche roerigheid, grove typeerdrift; aan slijmerige almanakken-moraal en dorre liefdes-verzaking hadden zij een broertje dood. Niet alleen Gerard Brom had Flanor's en Klikspaan's overspannen geusachtighedens van een quasi-aristocratische verbeelding, opgepraald met de sierlappen van een buitenlandsch-vooze romantiek en er grondig mee afgerekend. Ook Tillema Lubbers in zijn eentje. Maar altezaâm waren zij gebleven koene, schalksche snaken, luidruchtige opvroolijkers van zichzelf en anderen, trouwe, geestige en soms heldhaftige kerels. Het hachelijkste fuiftype met al antieke haarpijn, de wraakzuchtigste student-donderaar bleek, in verder bestaan, in eigen levenskring, als mensch, een vaak roerend-braaf vaderhart, een gul broederhart, een edelaardig verloofde-hart. Och, het was een voosklooiig kunstje, ijzervreterachtig te schimpen op die fuivende rot-bourgeois-snaken, die stuk voor stuk later, als afgestudeerden, potentieele krachten in de

samenleving zouden vertegenwoordigen. Het was een mak gedoe, hen insipide reactionairen te schelden, zich verzettend tegen iedere vrijere cultuur en volksgroei. Het was wel goedkoop, ze uitsluitend te bekijken als stom-driftige slempers, pestbuilen van het kapitalisme, eigenlijk *mora majorum*, fok-klaar voor een weerzinwekkende Burgerwacht-parade. Het was wel boertig, om ze in te halen als klieken van den chic, die met hun hersenlooze uiterlijke branie, groote bekken opzetten tegen ploerterij en ondergeschikten. Goddamn,... dat zou Tillema ook zoo kunnen zien, in zijn afschuw van proffenlikkers, stomme baret-dragers, van kinkels, leegkoppige, vadsige zatten en halve garen. Maar de studenten, in hun jeugdobloei, stonden er zelf buiten. Onder deze bungelende eere-wachten en senatoren-borsten konden later, stuk voor stuk, stoute vechters en vurige hervormers opstaan. Waren sectarische Gorter, utopische Van Eeden, ironische Tak, dolkspitse Meester Mendels; waren Troelstra, de Sannessen, Kleerekoper, Alberda, Wijnkoop, Van den Bergh, Van Ravesteyn, Ankersmit, uit hún academische rijen niet naar de „rooden” overgegaan en hadden ook zij geen apostolaat gekozen zonder cummetjes?

Op deze achterlijke bourgeois-bende à priori te kotsen, was schelden op mogelijk machtig-rijpende toekomstkrachten van eigen volk. Want kwamen leiders van het socialisme in Nederland, niet uit diergelijke studentenhorden en avunkels? Ook deze sociale hervormers van later, hadden kringen geblazen uit Duitsche pijpen; hadden gekroegjoold, getennist, geflirt, gedanst, zich beklodderd; geheschen, getemp-teerd en in statiekarossen, met bepluimde paarden rondgereden en macaroni-poëzie uitgeslingerd. Ook deze mannen hadden zich toen Iovivatterig overge-

geven aan schuimende jeugdjoel van het heerlijke studentenleven.

Tillema Lubbers, in het diepst van zijn wezen Leidsch aristocraat gebleven, hield van studenten en jongeren, als makkers in leed en jolijt. Zelfs van velen uit de Leidsche bende, de z.g. aristo's. Hij hield van hen, niet uit de hoogte van zijn flodderige zesentwintig jaartjes, maar als een vitale jongere met jongeren, die soms elkaars beleenbriefjes losten, elkaars Niersteiners leegslurpten op hun kast, — nog altijd geschenken van Kneppelhoutsche brave vaders voor geslaagd Doctoraal, — maar vaker nog Shelley of Verlaine voorlazen..... O, die smachtende, diepe verlorenheid,..... dat zweven in de leege, donkere oneindigheid van:

Un grand sommeil noir
Tombe sur ma vie:
Dormez tout Espoir,
Dormez toute Envie!

Je ne vois plus rien.
Je perds la mémoire
Du mal et du bien...
O la triste histoire!

Je suis un berceau
Qu'une main balance
Au creux d'un caveau...
Silence, silence!

Het „Sagesse”-gedicht, dat Uriël nog pas weer, grondeloos, geheimzinnig-droef en melodieus voor hem had laten zingen.

Tillema Lubbers hield van de vermetel-stoere en struische roeiers onder hen, Holland's Trots! Tillema hield van de blonde, sterke, antipuriteinsche Bataven,

de knalpotten van Nereus, den god met zijn zilten zeegeur... Tillema hield van de oer-lenige en windsnelle goal-trappers, de dooreenwemelende voetballers in nationaal costuum, die bij overwinningroes Gaudeamus igitur, Juvenes dum sumus uitbrulden, om huiverend van te verbleeken. Ook hield Tillema van de athleet-lobbesen, die wankelende Flanors op de been hielpen, of bij relletjes, in gevaar, aan moorddadig-beukende knuisten van politieagenten ontwel digden.

Was hij niet zelf, zoolang het hem heugde, zwemmer, lid van de T. H. O. R., de Amsterdamsche Studenten-athletiek-vereeniging?

Er kookte, bruiste en bloeide overstelpend leven onder de jongeren. Ook onder jeugdige schilders, dichters, musici, historici, schrijvers, essayisten. Er brak overal nieuw verlangen en nieuw geluksbegeeren door. Ná-oorlogsche schrijvers hadden al veel oorspronkelijks geschonken, in een fel leefdriftig tempo. Soms geleeke het Tillema een exorcisme. Jong Vlaanderen en jong Holland naderden elkaar onverbasterd, zooals misschien nooit tevoren, in woeste scherpte en knettering, in strengere, strammere vormen en beeldingen. Er was wezenlijk en werkelijk een jonge, hevig-bewogen, strakke, lenige, „nieuw-zakelijke” en toch vurige literatuur; literatuur, niet meer in den walmrook van een moffenpijp geboren; een literatuur, die niet meer teemde van verinnerlijking of veruitwendiging en edelmoedigheid, maar onverduwbaar en zonder een letter aesthetica-theorie, geestelijk uit eigen leef-kern kwam los te splijten. Er ontbloeden nieuwe beeldhouwkunst, nieuwe architectuur, nieuwe muziek, welke, al brachten ze de menschheid niet in gevaar, toch haar konden steunen of ontwrichten. Van allen kant brandden strijdlust en rumoer los. Ook jonge communisten en jonge socialisten, sleurbrekers uiter-

aard, hunkerden naar nieuwe scheppingsvormen in poëzie en proza. Maar voor Tillema bestond het grootsche, het álle levensspanningen-omgrijpende en tegelijk bedwingende, onder de jongeren in de verste verte niet. Geen zonnewijzer, geen dramaturgisch genie, geen cyclopenbouwer van epische verzen; zelfs geen fantasmagorisch lyricus van hoogere ordening bloeide uit. Wél klonk en zong er nieuw proza, nieuwe poëzie. Hij hoorde wel nieuw rythme, nieuw metrum, o prachtig, geweldig en stormend bij enkelen, maar toch was het nog ver onder wat Gorter, wat Leopold, wat Kloos in den begintijd hadden geschapen. En Vondel bleef nog even hoog en almachtig boven hen uit, zelfs in oude rijmschema's en bekneld-jambische vormen... Het aantal „creatieven", — wegdrijvende vlondertjes in een kolk, — drong verbijsterend-druk op, maar voor hem weergalmde er te veel hol geschreeuw. Er was te veel armzalig, stuntelig en uitbundig gekwijn over elkaars arbeid; té veel inktspatterij om de hymne van allerlei plannen heen. Jeugd-overmoed en paranoïa schakelden zich saâm. Diep sociaal bewustzijn ontbrak. Zij plantten boven communisme, boven socialisme, boven Gortersche literatuur-critiek op '80, boven de Verweysche dichter-leer, hun Ik-vlagje, met schel geflapper. Schooierige nieuwlichters en vermomde misdadigers als Van Haaften, hyper-modernisten, quasi-revolutionaire diplomaten, opgezette tijgers, waren het schimmeligst bederf, waar geen kamfer tegen ingeblazen en over uitgestrooid kon worden. Want heesche, tuchtelooze bruller Van Haaften, — die zich waande een klaroenenden Titan, — had nog bête, kriebelkoortsige naäpers onder baldadige en dikdoenerige jongeren, godbetert! Als Senaatslid van het A. S. C. had Tillema al een poos terug, — laatst op een Corps-bal, — willen ingrijpen. Maar klitgrage almanak-

maniakken, belangzuchtigen, kermende klaploopers en uitspatters, werkten hem heimelijk en openlijk tegen en sloegen hun schroefstaarten rumoerig in het slik der Van Haaftensche reputatie.

Geöbsedeerde kankeraars en afbrekers zouden er altijd blijven. Maar zoo pijnigend en pervers, met zulk grimmig gif, anderen injecteeren of besmetten?..... Machteloze zwetsers en van-haat-vermolmden kerels, die al het waarlijk-groote, het onaantastbaar-bezielde van voorgangers telkens wreed, sadistisch poogden te verminken en te bewalmen, moesten gebrandmerkt worden met het striemend scheldproza van vroeger.

Hij had zelf, als schetterbroekje van twintig, pas op de Universiteit, vóór en na College hymnisch meegeraad en liederlijk verketterd, al wat oneindig ver boven hem stond. Een dulle vernielperiode van breed-uitwiekende reputaties; een mistroostig gevecht tegen speknkken en uitgemergelden, ontworpen aan een praalziek, toch verdord geleuter over „neue Sachlichkeit” en ziele-registratie. De bezwerenden en bezworenen verwachtten openbaringen!..... Zelfs het toen al kalende kruintje van Van Haaften. Lag alweer achter hem. Wel was dit fel-verbitterd werk, voedsel voor zijn dán koelen, dan weer bijtend-hartstochtelijken spot geweest. In die pamflettistische verzetdagen gebruikte je je beenen om op oude-mannen-troepen te trappen en je handen met speelsche kracht, om te slaan! Hij was toen, als epateerend, pedant knulletje, doorboord van cubistische verzen en verkneveld tusschen futuristische schilderkunst. Tillema verslond Salmon, Cendrars, Severini, en alles waarin de oorlogsrazernij nog nawoedde. Hij schreeuwde met Chirico en kreeg krampen met Miro en sprong krijgsgedans met Matisse. Hij zwoer toendertijd bij Picasso, zelfs bij Luigi Russolo en zijn stelletje „bruiteurs”. Hij viel óm van het zware lachen, toen de Dadaïsten

opdoken: knetteraars, ontploffers, loeiers, piepers, klokkers... Donderend schelden, in alcoholische opwinding,... hè, het brandde in het wild-stroomende bloed, het opruiende, na-oorlogsche rebellen-bloed. Het was schaamteloos genot geweest, zulk een ont-ladend en uitstormend onweer, dat loodwolkerige luchten schoonveegde en verrukkelijke koelte bracht. Theoretische voorgangers noemden zooiets, schep-pende agitatie en mild spontaneïsme...

Ook Tillema behoorde toen tot de schrikaan jagende avant-garde, die in wilde woeling en golving, alle voelen en verbeelden van ouderen begeerde te over-stijgen. Hij begon den expressionist Membert al snel te minachten; een Duitscher met bierbuik, waaraan cosmische visioenen ontsnapten. Hij bespote alweer Eulenberg en Otto Zur Linde en Trakl en Sorge en Kafka... Zij brachten niets gigantisch van eigen hart, van eigen geest en verbeelding. Zij lieten kil huiveren.

Toen trad diepere bezinning in, door het woord van Meester Herman van den Bergh, die zoo koel-grootsch over het metrum der verzoening kon schrijven en zoo strak nieuwe tucht schenken. Tillema werd zich bewust van verpestende Ueberschuldich-keit, geestelijke krachtpatschij en het knieknikkend snobisme van een verknecht geslacht, dat er uit groeide. Hij keerde weer terug naar de groote tra-gische dichters der Grieken; naar oude teederheid en droom; naar Hofmannsthal en Riele, naar Stefan George en Novalis. Hij hunkerde naar een edel zelf-verlies, naar levens-objectivatie. En toch had Tillema den tegenwoordigen tijd fel-hartstochtelijk lief, en ook de talentsterke jongeren. Zij waren geen, naar reclame-gillende nouveauté's van een nieuwen han-delsgeest-in-kunst, geen zwoel-hijgende blagueurs en tam-tams, geen daverende branie-virtuozen met klamme staartvinnen; geen, door negerdans gedegene-

reerde jubelgekke krenkers en beleedigers, die slag op slag, in duizelende verwarringen, zelf aemechtig neerzonken onder het werelddrama.

Ook in het groepje van hyper-democraten en hyper-nationalen, hier op Uriël's kamer, wrong een heilig worstelen, een ethos zich door het schimpend-caricaturale heen. Al scholden zij op den blikken filosoof, den Goethe-Faust, die zoo slap wortelde in den oer-Faust. Er was en bleef altijd congruentie in drang en aandrift; ook al joegen zij avonturen na als op een film. Maar vunze viespeuken, boemel-idioten en gore lammelingen, meedoogenlooze schetteraars en verblinde brieschers over art pur, over nieuw rythme en statisch en dynamisch vormgevoel,... neen, dié kon Tillema niet luchten in hun valsche legitimiteit, grinnikend en grijnzend om hun faam van bloeddorstige raddraaiers, naar wien door hysterische opscheppers Messiaansch en apocalyptisch werd uitgekeken, terwijl zij nauw de woorden Job en Satan konden spellen. Zij bleken, in nuchtere uren, nog niet meer dan triest-beklodderde uithangborden van het meest onbegrepene, obscuur-verwerkte deel in Freudiaansche en Nietzscheaansche theorieën, of kreupele nastrompeelaars van Paul van Ostayen's vrij rhythmus. Zij bleven de putjesscheppers van droom- en mythepsycho-analyse en de spektakelende livrei van het levens-vergiftigste element in heeren- en slavenmoraal. Zij waren een teleurstellend of klinkklaar mengsel van onterfde mystiek, immoralisme en verwilderd pantheïsme; van laf individualisme en overkookte daemoniek; van een geestes-neurasthenie en een braakzuchtigheid, die den waanzin praaiden, om de „genade" te kunnen bespuwen. Neen, Tillema verdomde het. Hij zou Uriël ontraden, een tijdschrift mee te helpen stichten met al die potserige halfbloedjes.

VI.

Hoeyendos was weer binnengezwaaid. Dadelijk werd de guitig-geestige jurist omringd door een dringend onheils-troepje, dat de halzen kromde en rekte, als jonge casuarissen. Hoeyendos' spiritueel gezicht glimlachte weer in stralende beminnelijkheid. Hij vond het toch wel een dol-gezellige pan hier; eigenlijk gezelliger dan de oudejaars-kroegjool. Een tropisch tuintje van oververhitte meeningen. Alleen de schakelborden-afrukkers werkten belabberd en destructief. Zijn lenige en snedige eloquentie begon speelsch en rad, snel en vernuftig op te schuimen en groteske spotprentjes te teekenen; malle satiren op Colleges en Profs, op Corps-leden en Corps-lustrum, op academische studie, op Unitassers, knorvarkens, nihilisten en allerlei „clubstront". Hij hoonde fijntjes, onder toespelingen, dictatenleeners, jeukerige klaploopers en hoogvliegers met gefnuikte vlerken. Onder grilligen slingerslag van zijn hekelend-ironisch woord, trof hij aanwezigen en afwezigen. Hij persifleerde ook nu weer Van Haaften's zoogenaamde vergeestelijkte vormstelling en het phainomenum van 's mans reeds kalend kruintje. Zonder overgang parodieerde hij nu ook Goethe in het Gartenhaus, keuvelend met kersversche Christiaantje Vulpius, maar zoo, dat zij er onmiddellijk een bekend tijdgenoot in herkenden.

Snaaksch-charmante Hoeyendos durfde hoogste reputaties aanranden..... met beminnelijkheid. Het menschelijke geslacht, had Kamnitzer hem geleerd, heeft een natuurlijk verlangen naar mythe. Hij zou als groene moralist dat begeeren bevestigen en zelfs een Flanor met buikloop en bleek-verwrongen snuit adopteeren op den Dies Natalis van het A. S. C.

Er knalden opnieuw kwinkslagen en gegier uit alle hoeken op, over malle ploerterij en gespierde boys

en Studenten-Vredesactie. Het regende „zedelijk-maatschappelijk”...

Maar ook gepagodiseerde Van Haaften herbegon op religie te schimpen, op Gods-kwijlers te spuwen, als een baliekluiver, en heftig over zijn jeugdig-kalend kruintje te wrijven. Zijn kop-accu was nog niet leeggepraat. De vroedvrouw-handen van Branders schoten weer telkens tusschen woedende disputeerders omhoog. Hij eischte beginsel-verklaringen...

— Krijgt ge van Restaurant-Kraak, per menu,..... gierde een hongerige tweedejaars.

Jacob Andriessen, van toorn opgevreten door Van Haaften's laatlunkende woorden, hoestte griezelig-rochelend, alsof hij bloed ging spuwen. Beklemmend rook hij het college-lokaal. Zijn assyrische lippen trilden. Hij kón niet spreken.

Welhaast onverhoeds nam Uriël, grauwwit van gesmoorde ontroering, het woord. Hij had nog geen boe of ba gezegd.

Tillema sprong naast hem, toen hij den schunnigen treiterkop van Van Haaften zag ópgrijnzen. Ook anderen drongen saâm. Bliksems uiïg vonden zij zelfs het geval, nu Uriël uit zijn tent scheen gelokt.

— Lui, ooren spitsen!...

Onbekommerd rechte Uriël den a-student Van Haaften tegen zijn duivelsche negatie van alles, zijn bandelooze ondermijningswoede. Het luidruchtige gezelschap werd zoetjes-aan heel stil. Al het gezwets, — beweerde Uriël met beverig-zachte stem, — al het verwarde, rauw-theoretische, onrijpe redekavelen over liefde, libido, kunst en literatuur, over Goethe en Bach, over post-impressionisme en expressionisme, over „scheppend initiatief” en dancings en cubisme, liet hem ijskoud... Voor hem bleven de grooten tóch weergaloos. Het dazend-afbrekend, bizarre gebral over reuzen, zou zichzelf wel straffen. Iedereen mocht

dolhuisje-spelen op eigen houtje en al naar eigen behoefte, zich aan traditie pogen te onttrekken. Als hij de aaks maar niet in een andermans voet slingerde. Dit ging niet tegen amice Dijkstra, in wien Uriël zeer veel waardeerde, al begon het hem soms raar te schemeren bij ál te Freudiaansche droomsymboliek-uitleggingen, — broer Meester Leo in een lachspiegel, — en al had Uriël over natuurmensch, animistisch heidendom en cultuurmensch geheel afwijkende gedachten. Tegenover talloze dingen en problemen stond Uriël echter volslagen onbevoegd. Daarom zweeg hij. Geestelijke hygiëne, mechanische aesthetiek en neo-dadaïsme hadden zichzelf al gevonnist en gewurgd. Maar alles wat zijn onmiddellijkste, diepste overtuiging raakte, dat liet Uriël niet kervend en slachtend, zoo maar onder hoongelach aan stukken scheuren door giergrove klauwen. Dan voelde hij in zich groeien een brandende klaarheid en scherpe exactheid. Hij eischte eerbied voor wáre religieuze karakters, die ver boven een natuurlijke werkelijkheid van geloof en bijgeloof uit leefden. Er was en bestond een onaanrandbare, innerlijke vroomheid, hoe zeldzaam en verbijsterend ook..... Och, dat wisten de grootsprakige schimpers zelf wel, maar hun meeningen kronkelden zoo aalachtig in hen rond! Uriël kende het bestaan van diep-devote menschen, die hun begeerte naar aardchen welstand verjoegen en zich daarmee van alle instincten-dwingelandij verlost. Menschen, niet te knakken door ellende en spot. Al werden religie en gods-ernst bezwadderd, besmeurd met zoogenaamde wetenschappelijkheid en treurige verdachtmakingen, zij leefden in zekere wezens onuitroeibaar. Deze schepselen voelden het voortruischen van de eeuwigheid in alle tijdelijke aardche dingen en hun visioenen waren onmiddellijke openbaringen van het oneindige...

Uriël sprak beziel, buiten, boven zichzelf uit. Hij had zijn schichtige en onrustige bleuheid afgelegd, zijn schroom en weifel verdrongen. Hij liet er zich niet meer door overluifelen en schuw verstillen. Hij was weer Sephardische Jood, Spaansche aristocraat, droomrige Oosterling, die het melancholisch-tragische in eigen wezen meebracht, als een stervende zomeravond de stilte.

De fijne, witte handen gingen schokkend-nerveus en grimmig door de zwarte haren. Uriël ademde zwaar. Maar het scherpe woord, dat trilde van leven, brak zijn drift; klonk bijwijle als een extatische kreet. De gasten voelden, dat er iets innerlijk-waarachtigs gebeurde..... Weer, als toen, als verdediger van moeder's natie tegen Henri's genadeloozen schimp, barstte Uriël los. Zijn stem trilde ontroerd, gesmoord en triest.

Zoo, in den studenten- en kunstenaars-kring, sprak er niet één. Geen zweem van valsch-meesleepende rederijkerij. Eêr wat nerveus-stuwend en afbrokkelend uitstooten van zielsstemmingen en van innerlijk ervaren. Uriël schold niet tyrannisch, wierp geen blaam, bestreed alleen, verbitterd, uit een felle bewogenheid en spanning. Uriël keek naar zijn eigen onbewuste, nú ontfloerste wezen verbaasd op, dat hij dit alles zoo maar eruit waagde te gooien en Uriël hoorde in vreemde verwondering zijn eigen natrillende stem.

Zelfs snaaksche Hoeyendos, welsprekendheids-ensceneur, verzot op tooneel-effecten, staarde verbluft naar Rozenheim. Jonge, wat een vreemd-verborgen vuur in dien wrang-gekwetsten kerel. Diens magnificentie en autonome kracht had hij toch schroomlijk onderschat. Toch heel wat echter dan de amokmaker Van Haaften...

Al strakker, al bleeker trok Uriël's fijne gezicht; de

lichte oogen gloeiden in azuurglans. Neen,... zoo zelf-versmeten had Hoeyendos, Rozenheim nooit gezien. Minnie zelfs keek sneu als een roomsch weesmeisje. Jacob Andriessen lachte, maar zijn oogen geleken donkere lichtbollen, onder het roekeloos-versmoorde hoesten van het schokkend-ingekrompen lichaam.

Uriël voelde een zachte tevredenheid, dat hij zich geweerd had tegen al het overrompelend-opsnijdende en wilde. Hij leefde eenmaal in dit milieu. Er moest toch van al dezen spot, haat, wrok, geestdrift, woeling, een zekeren invloed uitgaan. En dien verlangde hij wel te ondervinden, wanneer hij zich zuiver en scherp bewust werd dat hun inzicht, hun geest, hun mensche-lijkheid zooveel hooger grepen dan zijn inzicht, zijn geest...

Rozenheim bedankte even later koel-hoffelijk al de gasten voor hun moeite, hun belangstelling, hun zelf-tucht. Het klonk een weinig ironisch. Uriël concludeerde, dat er blijkbaar evenveel vóór als tégen op-richting van een tijdschrift bestond, maar dat hij na kort overleg met Tillema, onherroepelijk van een nieuwe orgaan-stichting afzag.

Er volgde knetterend, grillig dispuut; onstuimig geklots en tegengeklots van protest en instemming, op een rythme van staan en vallen.

Minnie had weer reuzelol in alles... Een éénigen zeur vond zij Jacob Andriessen.

Freule, in de zwarte tafzij, wuifde met haar zakdoek naar Hoeyendos. Leuke knul. Eenige knul. Onbedaar-lijk-grappige knul!... Een zwakke geur van kamper-foelie ontwoei haar kleeren. Romantische levensver-lokking vlak in de buurt... Hoeyendos waaksch!

Tillema Lubbers gluurde. Stug nam hij het woord en verklaarde nadrukkelijk in te stemmen met Uriël.

Wat hij te schrijven had, zou wel elders een onderdak vinden.

Stemmen schoten door elkaar. Tillema luisterde niet meer, keerde zich snel om en tuurde door de hooge ramen, het stille Museumplein over, waar, in enkele gevel-wingerdranken, al bleek-rood de herfst zacht te pralen hing.

Weer klonk er gesmoord gezang, traag, als zwaar vlieggezoem. Brak toen ineen af...

Bij kleine groepjes vertrokken de gasten.

Driest viel Uriël uit:

— Sallie Blik komt niet.

Tillema, verbaasd, sperde de groene oogen; keek in het luchtruim naar een langzaam-smeltende, meeuw-witte wolk; plakte de natte haarglimsels...

— Goddamn... jammer! Waarom niet?...

— Weet niet... Hij liet af-telefoneeren.

— Wat een zoekoe!... gromde Tillema verstoord.

DERDE HOOFDSTUK.

I.

Uriël was moe, maar bedwongen-wild, gelukkig. Hij holde den monumentalen huisstoep af en smakte met een ruk de zwaar-eiken middendeur achter zich dicht, dat het hooggepeilerde tuinhekwerk driftig trilde en de kleurige glaasjes-in-lood weerszij het poortgewelf, zacht mee-rinkelden.

Hans, de chauffeur, onder den wingerd bezig met Rozenheim's groote grijze auto, lachte tegen den jongsten huisknecht om meneer Uriël's plotselinge aarzellooze beslistheid.

Zacht spottend grinnikte hij:

— Als-je-me-nou!...

Octobermorgen. Een teer-ontgloeide herfstspheer. Overal, tusschen stammen en takken, groengouden pauwglans. Het Museumplein lichtte breed-cirkelend-in-zon en het vér-uitbochtende grasveld van d'Amsterdamsche IJclub geleek een laat-bloeiende zomerwei. Natte, pas gemeniede lantaarns verrezen als slanke vuurbakens in den vochtgouden ochtend. Het herfstlicht zélf zong.

Tien uur... Zoo opgewekt was stille Uriël zelden naar college gestapt. Vanavond zou hij Rebecca ontmoeten en uren lang met haar saâmblijven. Hij liep in liefde-verlangen, bevend van vreugde. Zijn nichtje had hem heelemaal verbijsterd en begoocheld. Van zoo iets onbewust, zoo iets verinnigd-zachts en heftigs tegelijk, vermoedde hij het bestaan niet. Hij zou houden, had Uriël al op het Gym zichzelf gezegd, van een heel eenvoudig, nobel-eenvoudig meisje; slank en mooi en

toch een beetje buitensporig... Zij zou lopen in een donkerwijnrood manteltje, met donkerrood hoedje en een doodsimpel zwart bontje om den langen hals. En bijna precies zoo was wonderbaarlijke Rebecca uit het avonddonker op hem toe-gewandeld...

De herfst zong in Uriël en de ultramarijne hemel droomde oeverloos. Overal bladeren-dwarreling en kraakgeruisch van zijn brocaten sleep. Er dampte al doorzichtiger waas achter glans, glans achter waas.

Vroeger speurde zwaarmoedige Uriël altijd nerf van vernietiging onder herfstkleurig schitterspel; kon hij duister wroeten in eigen narigheden of verdroomde hij het getij van zoete mijmerij en eenzaamheids-hunkering. Nu, met het jubelverlangen naar Rebecca in zich, verstierf alle weemoed om hem heen. In de wingerden zelfs speurde hij alleen vurigen wijnglans, die lokte, lokte...

In het college-lokaal, alles duf, akelig, saai. Profs spraken, ongeboeid nog door leerstof en gehoor. Uit handboeken bekend. Studenten verveeld, lui, gaapten... sloom!

Uriël, half binnen, keerde onmiddellijk terug om nog even langs Buitenkant en Prins Hendrikkade, Centraal Station en breed-golvend IJ te slenteren. Vlammen-speelsch herfstlicht over schommelende schepen en zacht-deinend water, tusschen beschaduwde sluizen en verre dokken. Drukke steigers en bestapelde viaducten, brachten altijd een zalig gevoel van reis-heimwee en felle hunkering naar onbekende landen in hem. Daarom dweept hij als kind reeds met Jules Verne en de paradijsachtig-getooide fantasieplaatjes van zijn „Wonderverhalen” vol natuurvolken.

De ontzaglijke Stationskap, met blikkering overal van ruiten; met haar koud-ijzeren welving, sneed ruimte en lucht van IJ en Ruyterkaai af. Maar Uriël

liep naar de Oosterdoksluizen, haalde over de brugleuning, bij den Visch-afslag, eerst diep adem in het grenzenlooze. Hier ontstond in hem een stiller leven dan op het slaperige College. Het zeeachtigzilde van bolle bries en water, zuiverde zijn longen binnenin.

Het IJ nevelde en tintelde in den nog vroegen, zonnigen Octobermorgen open. Boven rangeerreinen zag hij trein-stoom zónbeschenen opwolken als een dampende tooverij. Het bonsde in Uriël van blijheid en geluk. God-god, wat was hij dol op Amsterdam; op het oude en op de mooie architectuur in het nieuwe Amsterdam, al daverde er géén wereldstadgewoel. Dat had hem in de familie toch niemand op het hart gebonden... Amsterdam, zooals nú aan het opene IJ, was hem Breitner, Breerô en Rembrandt op hun best. Dat licht, dat hooge, ijle, schijnsels-uitschietende herfstlicht met opvlammingsen over asfaltkleurige rompen, boegen, pijpen en dekken, verstomde hem. En turksch-blauw, flikkerend en fonkelend water er onder: één verzwelgend visioen. Telkens weer dacht Uriël aan Breitner, den gigantisch-koortsigen stadsziener. Uriël ging teloor onder den geweldig-overkoepelenden herfsthemel boven het IJ. Hij verzonk onder het onomspanbaar gewelf, onder het mateloos luchtblauw, als tintelend-hel email, waar wolkgevaarten, lijk grillige werelddeelen, louter zilver, doorheen drevén of statig weer, als glinsterende galjoten en smaldeelen, uit wégzeilden. In de verte, aan den einder, onder het electrisch-brandend vervloeien van gouden glans en saturnrood over levend water; tusschen befloerste dokken, donkere opslagplaatsen en scheepswerven, herbegon een nieuwe wereld. Links, de Nederlandsche Scheepsbouw-Maatschappij, met het plassige schitteren van wisselend herfstzonspel;

het blinken van kajuiten en klaarwitte dekken, plots uitgedoofd in schaduwvaalte. Hier ontwaarde Uriël weer het licht, dat alles greep en in een wondergloed doorhelderde, of geronnen, in goud-violette schaduwvluchten, in rook, mist en stoom onderdompelde. Linkscher nog, dromden aan den oever donkere boters met opgehangen netten, zoemerige weefsels en flarden, tusschen bronsglanzige masten en vermiljoenbaaien borstrokken. En heel ver naar rechts, „Maatschappij Nederland”, overkoepeld door een ontzachtelijke lucht, die de drie „Meteorologisch Instituut”-torentjes van boven af verpletterde onder wolkgevaarten, en van onder liet aanvreten door dartel, zonnefonkelend Y-vuur. Kapiteinsbruggen stonden bestookt als gloeibooglampen en schijnwerpers. Achter smookmist doemden, tusschen grillige steenmassa's, scheepsrompen als fantomen; tengere tjalken, loods en kraansnavels. Pijpen dampten en toeterden gelijk droeve roepstemmen; jachtende motorbooten hamerden, en ineen plofte een dol sisgeraas uit; monsters, die elkaars electrischen adem inzogen.

Het Y, zoo in Octoberzon, bracht Uriël ruimteluk en diep vertrouwen in alle gebeuren. Onwillig slenterde hij verder. Een monsterlijk-logge, duivelroode motorbus met klomp-gelen band, ronkte van een hooge kadebocht op hem af. Uriël ontstelde en sprong rap opzij..... Sufkop! Hij kon niet eens meer rustig de verward-woelige binnenstad doorzwerven.

II.

Tegen het avondeten begonnen nerveus verlangen en onrust Uriël te kwellen. Hij hield het hier niet meer uit. Het vleiende kletskeuvelen van drie Fransche, en het aartsdomme absolutisme van twee Amerikaansche

tafelgasten gaf Uriël slechts ergernis, nu hij zich pas 's middags in Menasse ben Israël had verdiept. Het klonk hem als straatmare en ijdel geklap... Ook de plotselinge levendigheid van Papa prikkelde Uriël hevig. Leo bralde wat precieus-geraffineerds over Montesquiou-Fezenca's „Le chef des odeurs suaves" en schimpte toen onverhoeds op de Hollandsche demimondaines-café's „Chez Gaston", een zielig Thorbeckepleiniaantje, „Le Helder", eigenlijk „Le Donker"; altgedader incarnate paviljoens van fatsoen en zedelijkheid... „Splendid",... een Taverne van stroo...

Henri onderbrak het gesprek om Esther en de meisjes, maar dié gierden teugelloos. Luchthartige Maggie wou de lorrenkrotten zelfs niet zien, met de stil-dreigende dronkenlappen.

— Doodgewoon,... onoorlogelijk burgerlijk!... Soepkippen! In Parijs zijn de taartjeswinkels gevaarlijker, aanstootelijker,... hoonde Maggie met hinniklachjes.

Franschen en Amerikanen begluurden elkaar een beetje sip...

Mama keek gepijnd naar Uriël. Het smartte hem, maar hij kón haar nog niets troostends zeggen. Hij keurde zijn fiere moeder niet meer stil-vereerend, als een Murillo-Madonna met den Moorsch-gouden oogengloed, ondanks haar teêr-mooi gelaat... van het oogenblik af, dat zij zich zoo ignobel, zoo hardvochtig had verzet tegen zijn gang naar de Zanddwardsstraat. Van het moment waarop hij Rebecca gesproken en zoo lief had gekregen. Papa was allen weelderigen zwier en het gentlemanlijke kwijt. Scherpe angst en nijpende zorgen teisterden hem grauw. Rozenheim peinsde en rookte de muren zwart. Papa ijsbeerde grommend, norsch, en rekende. De „ridder van de zon", vroeger vol begeerte naar licht, glans en praal, scheen in nevelen ondergegaan. Ook met hém kon Uriël geen woord meer wisselen. Papa begreep niets meer van

zijn drang naar waarachtigheid. Vroeger leefde er een beetje gelijk-gearde Joodschheid in vader en zoon, dácht hij. Nu zag Uriël Papa's vermomde en vermoorde innerlijk zich vertoonen, zonder schijn-heldhaftigheid en ideaal-dekmantel. Alleen vanavond, tusschen de gasten, keerde Henri's oude, cierlijk-rhetorische spraakzaamheid terug. Rozenheim's stem klonk weer vol, lokkend, gedistingeerd, aristocratisch; trilde bijwijlen als een zoete vioolstreek. Hij bukte weer hoffelijk en beminlijk naar zijn schrandere Franschen en plomp-zelfverzekerde Amerikanen in, en Papa scheen heelemaal óp te leven.

In den blauw-duisteren herfst-avond, ontmoette Uriël vlug-stappende Rebecca. Lantaarnschijnsel schoot een blosrood kransje licht om het zoete kopje en over het kastanjevonkige haar. De gracht lei heel stil onder huiverend boomenlommer. Het water spiegelde stiller, donkerder en ouder, de dingen. Langs den wal, geritsel.

Uriël's stem beefde...

— Rebecca!

— Uriël!

Driftig verklonken stem in stem.

Zij hadden zich eenige maanden geleden over alles uitgesproken; in verrukking en verdriet. Uriël wist Rebecca's afschuw van Papa's gedrag tegen haar moeder en haar vader te temperen. Hij wist iets in haar afgrijzen te stillen en te overtuigen, dat zulk een haat en wrok niet op kinderen van weerszij de ouders mocht overgaan. Dat zou wreed, dom en nóg erger, nóg onmenschelijker zijn dan de voorbije daad van Papa...

Zij verlangden elkaar vurig, bóven iederen twist en alle bedreigingen van de vaders. Uriël wilde niet langer meer Papa, Mama en oom Hereira bedriegen. Zij

moest het vader Josua vertellen. Hijzelf zou het Mama en dan papa Rozenheim zeggen. Uriël was heelemaal geen held, maar ook niet bang voor een boeman... Hij ontroerde wel diep van groote daden en verloocheningen, maar zélf bleef hij slap, droomerig, aarzelend. Rebecca mocht hem niet anders zien dan zóó. Maar nu, in dit geval, zou hij doortasten; koen.

Rebecca zweeg, sidderde en verbleekte. Zij was vader's „gebenschte jongste"! Hij bestaarde haar als een schoon-getooiden Thoramantel. Och..... wat begreep Uriël van Rebecca's geheel-behóóren-bij-Josua! Haar vader liep zelf altijd in een doezeldroom over al het geschapene en ongeschapene... Maar zij was het allereenige, dat hij van Judith bezat en gek-gelukkig koesterde. Rebecca, zijn gebenschte Rebecca, dacht hij, kon niet door een ander wéggerukt. Zij bleef zijn harte-eigendom! Josua zou, onder het geroezemoes van praatjes, zinsverbijsterd in elkaar zakken als hij hoorde van Uriël! Neen,..... zij, in haar onuitsprekelijken vader-eerbied, durfde er niet van reppen. Josua rilde nog altijd weerbarstig, vol afschuw van de Rozenheims. Telkens hoorde Rebecca het kreunen van zijn vloek... „ik val liever voor je voeten morsdood, dan dat ik ooit meer een cent van jou anneem"... Dat had haar vader Josua huilend Rozenheim toegekreten. Nog, iederen keer, raasde hij zinneloos los, zoodra de jongens oom Henri's naam slechts éven noemden. Dan werd zijn zwakke, beverige arm een houweel...

Uriël sprak dien avond weinig, maar hij leefde ongestoord in Rebecca's oogendroom. Dit meisje ademde zoo zuiver.

Zij had haar angstige, soms grievende schuwheid tegenover Uriël heelemaal verloren. Zij, thuis en eigenlijk overal stil en ingetoomd, keuvelde nu heer-

Gebenscht: gezegend.

lijk, vol kinderlijke charme, met drift en gloed, en haar stem zóng zoo zacht, zoo weemoedig-helder en bezielend. Wat voor bruisend-begoochelende klanken hoorde hij toch in haar simpele woordjes? Allereerst een innige, zoete overgave. Dán den fijn-tastenden toon, den alles-vervullenden liefde-toon, de heimelijke streeling, het geluk, de bedwongen hunkering. Het was als een schuchter geuren van een seringentak in donkere kamer. En eindelijk haar lichamelijke bekoring, zoo argeloos om onmiddellijk te misbruiken, wanneer niet een snijdende, hemelhooge trots brandde in de oneindig-smeeuklijk-zachte oogen...

Soms kon Uriël haar niet bijhouden, zoo fier-snel liep zij, rank, wieglend en danslicht van stap. Hij scheen nu de eenige, met wien zij over haar verafgode moeder sprak. Maar met zulk een dwepende, opzwalpende adoratie en ontroering, dat Uriël stil, zichzelf geheel in haar nabijheid uitwischte. Soms werd het weleens een opstuivende hartstocht in Rebecca, als ze vertelde wat zij van oom Salomon gehoord had; van moeder's engelachtige goedheid, van haar vroom-geduldige overgave en hoe Judith alles, alles voor vader had gedaan en gelaten. Bij die woorden snikte Rebecca; trampelde zij met haar voeten. Dán gooide zij ook haar afkeer van de Zanddwarsstraatsche werkelijkheid eruit en van vader's nooddrift, al bad hij altijd met sidderend-bewogen stem:

— Gelooft zijt Gij, Eeuwige, Gij Schild van Abraham!... Dán kon zij die rijke, zwetsende, zorgeloze zusters van Uriël niet luchten; haatte zij alle baatzucht, verwendheid en weelde. En ze bekende het Uriël zoo bitter, dat hij zich opnieuw verbaasde over Rebecca's hortenden toorn, haar plotse, felle zielskracht en eigenwaarde. Onder Rebecca's scherpte brandde haar versmeten smart als een vuur... Zou het wel gaan,... zij samen? Overmand werd zij dan door haar een-

zaamheidsgevoel en haar telkens terugkeerend afgrijzen van Uriël's vader.

Ook Uriël kon zich nauwelijks voorstellen wat er gebeuren ging, als doldriftige Papa het werkelijk van hun tweetjes vernam!...

Toen hij van Rebecca wegging, bleef er iets heel zachts en fijns op den stillen weg naar huis, in Uriël zingen. Vroeger zou hij zulke teederheden met zelf-ironie gehekeld, ontgoocheld hebben..... O, veel van haar wezentje leek hem nog een onontraadselbaar wonder. Dit ongeschoolde meisje wist niets en wist alles. Zij was, of heel zwijgzaam, schuchter, teeder, of uitgelaten, doorstoeid van humor en verdichtselende levensdrift. Haar oogenheimwee kon treurig glanzen en melancholisch uitschijnen; dan onverwachts in het zielsreine kijken een jubelend lachen mengen; een bijna zwijmelend-stille vurigheid. Hij, heelemaal boek, gepeins, zinnelooze opvoeding,... zij, natuur, zonder zelfherkenning. Tusschen Rebecca's lange, zij-zachte wimpers schreed haar droom als een sprokerige kaarsvlam voort. Met ontstellende louterheid vroeg zij Uriël allerlei hachelijke dingen, — eigenlijk zielecomplexen, — maar kiesch en argeloos en wachtend op verklaring, als een kind. Daarna de schuwe genade in haar blik, die hem verstomde. Zoo groote, ongeschonden zuiverte en romantiek, zonder geringste berekening, bijbedoeling of zoetsappigheid, had Uriël niet mogelijk geacht in een „onbeschaafd" meisje.

Eén ding echter voelde Uriël, tusschen keer en wending van al het gebeuren, onwrikkelijk-zeker: dat Rebecca de eenige vrouw zou wezen, die hij met heel zijn levensdrang begeerde.

Uriël Rozenheim was een geboren monogaam-natuur. Zijn gansche geestelijke en erotische bestaansdrift verstrengelde zich met een allerhoogst, kuisch liefdegevoel.

Uriël behoorde tot de zeldzame mannen, die spontaan verfoeiden en walgden van halve en heele geslachtelijke daden zonder liefde-verlangen. Hij vermocht in stille geestdrift, maar oneindig diep van innerlijke kracht en werking, hoe verborgen ook voor anderen, slechts één wezen te beminnen. Tot zijn laatsten ademsnik zou hij alleen dat ééne wezen begeeren, zien, behouden, en niets daarvoor in de plaats stellen. Uriël kón zich geen andere saâm-eenheid indenken, wíjl hij geen behoefte had aan sexueele bevrediging buiten zulk een heilige verbindings-daad. Uriël beleefde liefdetrouw als een sacrament. Liefde was voor hem nooit uit toeval-ontmoetingen, maar uit geheimzinnige lotsbestemming geboren. Dit juist bleef Uriël het grootste levensraadsel en niet de wisselgevoelens in liefde. Zijn meisje zag hij in Lohengrinachtig, zwaanblank licht. Was dat nu weer ouderwetsche romantiek? Mooglijk. Het bleef éven wonderlijk. Zoo ervoer hij zijn hoogste idealiteit, onder eigen liefdesbewustwording; idealiteit die hij niet buiten zijn hart om formuleerde, maar die rechtstreeks uit zielsbehoefte opbloede als een levende geluksleer. Zooals Novalis minde, zoo had hij lief; alleen het allersuiverste en reinste. Maar tegelijk verachtte hij valsche deugddoeners en valsche frazen-raisonneurs. Hij volbracht geen worsteling in zichzelf, met opjagende begeerten, welke hem teisterden. Iedere dubbele drift scheen Uriël een bezoedeling. Zusters en broer Leo, met wie hij zelden over dát diep-persoonlijke, dat geheel eigene en kiesche sprak, schimpten hem nu al een saaien Piet, een kuischen Jozeph. Deerde niet. Want het was uiting van zijn diepste waarachtigheid, ontdaan van leugenzieke zelfbegoocheling of zelfmisleiding. Uriël huiverde van al wat hij ontwaarde in liefdes-verhoudingen van anderen, al rilde hij van zoogenaamde zedelijkheids-problemen. Uriël was in

zichzelf misschien te beperkt, te fanatisch, te eenzelvig, maar hem scheen iedere ontlading van hartstocht om den hartstocht, een rampzalige vernietiging van het teederste geluk tusschen menschen, die elkaar behoorden. Hij voelde de liefde van geheel goddelijken oorsprong en al wat ernaast of er onder bleef, beneveling, vervreemding, verlaging, smartelijke verscheuring, een ten gronde gaan.

Toch doorleefde Uriël zijn liefde niet als een begrensde-zelfzuchtig in elkaar verzinken; een verdubbeling van twee egoïstische, hoogdravende Ikken. Eer als een volkomen twee-eenheid, die tezaam als eenheid, alles van het bestaan in zich opnamen en verwerkten. Dus geen zwijmelende koestering van elkaar, maar het volledigste, diepste en innigste leven van twee wezens, die zich als één in het wereldgebeuren stortten.

Uriël voelde niets voor een cerebraal-gewonnen rein-leven-ideaal, voor „hooger leven”-drukdoenerij en al dezen moreelen rimram meer. In zichzelf voelde Uriël, dat de zinnelijke verrukking geen ascetische verloutering behoefde. Ze was een schoone, diepe en heilige drift. Zijn zusters en Leo schenen dat te bespotten. Zij noemden het een verlept Jan Klaassenspel van een houten hark. Maar hém schonk alleen zulk liefdegevoel een overstelpend geluk. Hij onderging niet de hongerige bezwijming van het Hooglied, noch voelde hij iets voor opgeschroefde mannenkuisheid. Toch minachtte hij de idee, dat een jongen eerst „geleefd” moest hebben vóór hij een liefdevrouw naderde. Al die overwegingen trouwens waren hem fel-antipathiek. Hij handelde niet uit systeem-inzicht. Zijn heele grondwezen, zijn spontaanste natuur in volle onbewustheid sprak er zich in uit, snakte naar deze oplossing. Hij had alleen maar te luisteren naar zijn innigst verlangen, zonder de geringste vooropge-

stelde moraal, ethisch- of ascetisch-verkregen beginselen. Zoo, in de diepte van zijn ziel, hongerde hij naar dit reine liefdegeluk.

Uriël vonniste nooit andere verhoudingen. Hij beoordeelde zelden andere gestalten, temperamenten, die hun eigen bevredigingsdrang zochten en volgden. Voor zijn persoonlijk bestaan echter, was een volkomen eenheid in alles, tusschen man en vrouw alléén heilig. Naar Piet Dijkstra met de roode koetsierssnor, luisterde Uriël altijd graag. Want Uriël kon niet loochenen, dat onder de meesten van zijn studievrienden en collega's, zóó over libido en zinnelijkheid gesproken werd. Zelfs door den aristocratischen, charmeerenden Tillema Lubbers, die in zijn vrij leven zich tegenover vrouwen alles veroorloofde. Daarom had hij Lubbers, van Rebecca geen woord gerept. Zou deze kerel met vlijm cynisme, een lolliig scharreelpartijtje hebben genoemd. Alleen Dogger, den fijnen taster van innerlijkheid, waagde Uriël iets te vertellen van zijn saâmzijn met Rebecca. Maar tot nu toe had hij geen behoefte gevoeld, behalve met Papa, ook uit noodzaak, er met iemand één syllabe over te spreken. Nog minder van zijn opvattingen...

Dat zingend-zalige verlangen, dat eeuwig-één-zijn, in geest en zinnen, met Rebecca, had hem aan zijn nicht gekluisterd en Uriël wist nú reeds, dat hij voor altijd van háár zou zijn. Ook, dat hij Rebecca nooit zou opgeven, noch onder Hereira's haat, gelofte, wrok, noch onder Rozenheim's verzet en gevoel van onttroning,..... wat er ook met hun tweeën gebeuren ging.....

III.

Toen Rebecca kaarsrecht instapte, zat Josua met Igmaniz en oom Salomon, en een oud, beverig zuurventertje uit de Markensteeg, nog zacht na te praten

over Simchath Thora, over den Chatan Thora en Chatan Berësjiet, gelijk ze opgetooid te pronk hadden gezeten vóór de Hechal van de Groote Synagoge... Juist verklaarde Igmaniz Algoede's woord uit Leviticus: „Weest heilig, want heilig ben Ik, God, uw God”... Avondlicht groezelde flauwe glansvegen over het pronkkastje achter Hereira's rieten leunstoel, die kraakte en kreunde onder iedere beweging van zijn klein lichaam. Zijn rood kalotje duwde Josua telkens achter- en vooruit, terwijl hij Igmaniz' verklaringen verruikt beaamde. De Galliciër had hem pas bijgebracht, wat eigenlijk zelfbesef in hooger zinn betekende. De Booze poogde altijd den mensch van eigen, diepere natuur af te voeren. Hij verhinderde hem als het ware, tot zichzelf in te keeren. Want leeren de Chassidiem niet: zoodra een mensch tot zichzelf inging, beseftte hij schrijnend zijn zondig bestaan. Alle menschen moesten zich in God verheugen. Dán eerst omkringt hen de koele vlam van de Shegina. Alle ánder geluk is schijn geluk...

Josua, in eigen gemijmer mompelde voort. Vrome Itsek Davids van de Markensteeg, plukte hem iedere syllabe van de lippen. Zijn uitpuiloogen sloot hij telkens traag en opende hij nog trager. Uit louter ontzag. Itsek's asthmatische borst piepte en reutelde en hij riekte naar pekkel. Oom Salomon's naïeve „versta wèl's” klonken luidóp als een slagbel. Woordenbeveiler en praatvaâr Salomon genoot van Josua en Igmaniz; al treurde hij van binnen om zijn, gisteren bij Oome Jan verstanen huwelijksring. Bracht ongeluk, mompelde tante Truddie.

Salomon schrok.

Slemazzel... versta wèl!... Addesjim, nóg meer ongeluk?...

Tante Truddie sarde en hield vol:

Simchath Thora: Vreugde der Wet. — Chatan Thora en Chatan Berësjiet: Bruidegoms der Wet. — Hechal: Thora-schrijn. — Shegina: Majesteit God's.

— Ik zeg an je... we gane nog allemáál bedele... Niemand houdt meer 'n cent over... Sjnorren gáne we allemaal!...

Oom Salomon galmde ironisch:

— Allemáál sjnorre?... Bij wíé?

Rebecca ontwaarde in Josua's hel-lichten blik een heilige vervoering, gelijk er vroeger in gloeide, wanneer het Zuiderkerk-orgel ópzong, of als vader pas van het armelijke Gewre-sjoeltje nabij de „Rooje Leeuwengang" op Marken, was teruggekeerd.

Josua groette, maar zag Rebecca nauwelijks. De groeven om zijn neus diepten als schaduwgleuven. Verheerlijkt staarde hij, met een bos op het bleekmagere gelaat naar Itsek en Salomon. Zijn tengere linkerhand kraste fijn in het fluweel-kroezig ringbaardje. Josua leefde in vreê zoo. Goejegod!... Nu knaagde en knauwde het nog pijnigender in Rebecca. Hoe zou zij ooit den wreeden moed krijgen, vader te vertellen van Uriël en van haarzelve? Rebbe Herschel durfde te weigeren. Er had zelfs scherpe gekrenktheid in zijn stem geklonken, toen hij korzelig-gejaagd Rebecca's verzoek, vóórspraak bij vader te zullen zijn, afwees...

— Behoor ik dan tot de Jegidei seguloh?..... had Rebbe Herschel er wrevelig uitgestooten.

Dat zou zij nooit van dien menschevriend, dien zachtaard met den blinkenden bril, geloofd hebben. Zoo een gesjiewes, ineen, zoo menschelijk-ontstemd en kregel? Zelfs het fel-glinsterende kristal van Rebbe's bril scheen mee te protesteeren. De diep-donkere deernis-oogen er achter, keken nú hard en streng. En er schoot weer een hevige zenuwbeving door zijn linkerbeen. Rebecca ontstelde. Waar was nu Rebbe Herschel's Tsedaka?... Kon het wezen, omdat Igmaniz, zijn liefste leerling, niet door haar uitver-

Gewre-sjoeltje: Synagoge eener vrome vereeniging. — Jegidei seguloh: Haantje de vorsten. — Tsedaka: hier menschevriendheid.

koren was in plaats van... van dien Rozenheim?... Als Rebbe Herschel boos... nu eens... Neen, neen, zoo mocht zij niet denken...

Josua's oogen glansden suizelend vanavond, in vreemden gloed. Hij zag Rebecca nóg niet. Eenmaal zoo verzonken in het Verhevene, liet hij zegen en vloek over zich heengaan; bukte hij alleen het hoofd voor God's Almacht en Rechtvaardigheid,... voor den Eeuwige, die altijd naar den zoekenden mensch omhoog kwam.

Rebecca liet den bruinbaardigen Galliciër, — „de frotte mesjokkene Pollek’”, schold Sem onveranderlijk, — langzaam uit. Zijn schrale lichaam kromde in de zwartgekleede jas. Igmaniz keek schuw, hulpbehoevend, bedeesd, liefde-hunkerend; stamelde weer wat verlegens.

Maar Rebecca, pas van Uriël, nog omzongen van zijn stem en doortinteld van zijn innigheid, kon geen verontschuldigend woord uitbrengen. Igmaniz' groote, zee-groene stuiteroogen lichtten onrustig. Hij poogde Rebecca met zijn schichtigen zielelijk te omspannen. Maar zijn kracht brokkelde af op haar pijnigend-onverschillige beleefdheid.

Igmaniz' beenig, geelbleek gelaat verwrong van verdriet en zijn gesluisde stem beefde...

Eindelijk stapte ook Itsek, het beverig zuurventertje op. Zijn asthma-borst kreunde, piepte en hijgde. Maar hij hoorde alléén de heilige lofzeggingen van Josua en wist verder niets meer; van kwaal noch narigheid.

Oom Salomon volgde hem achter het gekromde ruggetje op de hien; frutselde zijn bakkebaardjes speelsch saâm en pruttelde iets van: kassie kabalie, zooveel als „peliezie” is nooit-nie te vertrouwe! Addeproï... As je maar in de geur staat... As je maar springt van 't poen... As je maar rooje ruggetjes kon wissele, versta wêll...

Toen een voor een, de jongens naar boven renden en zóó van de keien, hun vlieringtrapje opklauterden, ging ook Rebecca naar haar hokje; snikte zij, gesmoord en verbeten in het kussen, dat vader Josua haar maar niet zou hooren huilen. Mocht zij Uriël offeren aan vader's dwangwil? Waarom zoo verborgen? Waarom zulk alles-verdringend, toornig wrok-gevoel, die al duisterder haat van Hereira's tegen Rozenheim's? Maar zij, in ieder geval, beloog haar bloedeigen, vromen vader, sluw en onbeschaamd. Zij, zij juist wist, beter dan wie ook, dat Josua Hereira zonder innerlijke waarheidsliefde niet leven kon! Josua vreesde God en Goddelijke gerechtigheid in alles. Daarom begeerde hij de waarheid altijd lief te hebben, onder welke schrikkelijke levensschokken ook en al bracht ze hem niets dan verkommering...

„Niemand is als onze Eeuwige, niemand is als onze Koning, niemand is als onze Helper!”... Zoo klonk zijn Sabbat-morgengebed, tot Tsebaoth, in stil heimwee naar Jeruzalem, onder het gezicht van goddelijke schriftteeken! En zij, zijn „gebenschte jongste”, zij, lafhartige, bedroog aldoor schennender...

Neen, zij kon haar smartelijke onrust niet meer baas; niet meer verdringen. Er moest iets gebeuren. Angstkramp greep Rebecca telkens weer bij de gedachte, dat zij hém, haar ingekeerd vadertje, zoo laf misleidde en zijn verder leven zou gaan vergallen... Dáden moesten gedaan worden... Een prop zwol haar de keel in, want zijzelve durfde niet. Zij hoorde weer Josua's mageren knuist, in driftkramp, steenhard op de tafel neerbonken,... zooals toén tegen de jongens. Ontzettend verwrong dan vader's zacht gezicht. Om van te rillen... Neen, zijzelve durfde niets te vertellen!

Een week later kwam Sallie Blik oploopen. Hij raasde heftig en schimpte op de moddervuile huizen-

afbraak in de Zandstraat. Zoo iets smerigs zag je nou op de heele wereld niet. Midden in het woelende stadsverkeer, heipaal op heipaal! En hij wás au keran! Want Sallie Blik had overal gewoond: in White-chapel, in Parijs, in Duitschland en in Amerika. En altijd onder de haute-finance! Blik sprak „alle tale” en gooide krom en scheef „alle tale” door zijn Jiddisch Hollandsch heen. Vooral wanneer hij zich ergerde, zooals nu... om die lawaazieke slooperij in de Zandstraat. De heele Jodenhoek ging naar den bliksem. Toch... had hij maar het gevelsteentje met „de Stal in 't Nuland” erop, kunnen bemachtigen!

— Wat heb je an zoo'n stukkie steen?... vroeg Josua onnoozel.

— Nee, dié is goed!... Wat 'n gogmel!... Dié is goed! Il dit kelleke sjooz!... „'t Nuland”, man, zoo hiette je straat... 't „nuwe” land... Hiet ophede de Zándstráát!

Josua, verstrooid, half begrijpend:

— Noh?

— Noh... noh?...

— Noh?...

— Noh?... Daar stong 'n stál... il parait... Ik geef je nóg 'n marge voor om te begriipe...

— En je zeit, op 'n gevelsteen?...

Sallie's sluw vogelenbakkes verwrong van het lachen...

— Sjimjismereine..... wat 'n kop..... ekoet!..... Ekoet!.....

— Noh?... stotterde Josua, onthutst om zijn domheden.

— Je heele Zandstraat was vroegers één sjtinkende moeras,... geregeld 'n walmende poel!

— Noh?... vroeg Josua ál onbevattelijker en verlegener, zich het vroom-baardige gezicht bewrijvend.

Au keran: au courant. — Gogme: verstand. — Il dit kelleke sjooz: il dit quelque chose. — Sjimjismereine: lieve God. — Ekoet: écoute.

Driftig brak Sallie af.

— Diedon!... Zal jou zoo je zorg weze... noh!... Léér jij maar!... Eet jij maar je gommisj op... Wat zal ik mit jou nou inteime?... Le moteur ne marsj plus! Jij ken mijn doch nie en bloc begriipe... Jij heb doch je snee brood... Gaan maar kevere...

Josua, blij, verlost van het onbegrijpelijke:

— God zegen je, gelijk heb je!...

Maar nú eerst zette Sallie wrevelig en dwars door:

— D'r stong vroegers 'n stal in je Zandstraat, compris, gammer?... En an die stal hebbe ze enkelt maar geteekend op 'n stukkie stéén... woala tout!...

— O, antiek?... viel Josua koppig bij.

— Nee gammer... já antiek... ein, zwei, drei!...

Josua stamelde:

— Noh... noh!... Ikke doen je doch geen affront an! Dan géén antiek!

— Nee... niks voor jóú, maar voor mijn... voor mijn, compris?... Van hooge, heele hooge waarde... je te karantie... ikke kon d'r 'n Spaansche mat op verkwansele!..... 't Gevelsteentje uit 't pand op 't Houtgracht heb... heb mijn nog 'n mekajim opgebroch! 'n Beeldje stong erop: La Probité... addesjim... heelemaal gaaf!...

— Noh?... Noh?...

— En 'n brokkie steen uit de ouwe Buskruitstraat...

— Buskruitstraat?...

— Ja, gammer..... Zoo hiette veels vroeger je Hoogstraat, waar je nou met je neus op kijkt!...

— Noh... noh?...

— Noh... noh... noh?... Begriip goed... die steen van de stal van 't Nuland is nog veel ouwer, en die brengt mijn op... die brengt mijn op... en espes, laat es kijke... alles revenul... Noh ja... affijn, ça t'en

Diedon: dis donc. — Gommisj: pentateuch. — Leer: de Heilige Boeken bespreken en bestudeeren. — Keveren: slapen. — Gammer: domkop! — Spaansche mat verkwansele: Een eed er op doen. — Mekajim: groote som.

fiche..... as-ik-je-zeg!..... Je heb doch niks te four-neere!... Voor jou heb ik andere schoure...

Sallie had voor Josua een „voordeelig” handeltje, een armzalig negotietje uit wat kleurige marktvodden opgeduikeld...

— Eigelijk op de dal,... 'n mitsieje!... Maar hóór je mijn, Jozewa?... Ikke heb d'r kipoh an, hoor je mijn?... Jij ken alleen van brood leve... ikke nie! Ikke hou van wat d'r op!...

Sallie's starre vogeloogen loerden stekelig-strak naar Rebecca en doelloos naar de grijze vaasjes op het mahoniehouten kastje.

Zij schrok.

Het antiquaartje Blik gaf geen kik. Rebecca poogde gejaagd te gissen... Zou Sallie haar met Uriël ergens gesnapt hebben? Iederen dag verwachtte zij, dat een buurtgenoot vader met het nieuws zou overrompelen. Verbeelding? Neen, neen..... Sallie Blik bleef haar stug-hoogmoedig, hatelijk, bijna dreigend opnemen. Hij rook weer sterk, zoetig-muf naar cichorei en er was, — zooals vroeger, — geen aasje snaaksche blijheid meer op zijn gezicht te zien, wanneer hij zichzelf een mallen jobber noemde... Vroeger dolde het antiquaartje uit de Onkelboerensteeg altijd met haar „prachkrulle” en haar „goysche lengte” en dat zij 's avonds nooit de doodkistenmakerij in de Joden Houttuinen moest langs gaan... bracht een knap meisje altijd ongeluk... Nu... grafstil.

Rebecca, angstig voor zijn ernst, rilde en vluchtte het keukentje in. Natuurlijk,... hij had haar ergens gezien met Uriël...

Rebecca's satijnen wangetjes verbleekten. Zij hoorde hem met vader stemme-gedempt praten. Op zijn manier hield de sluwe, scherp-inhalige zwendelaar Sallie Blik van doodeerlijken, naïeven Josua; dood-

Schoure: handelswaar. — Op de dal: afgebedeld. — Mitsieje: buitenkansje, koopje. — Kipoh: deel in de winst hebben. — Jobber: speculant.

eerlijk in zijn luttelste handeltje. Josua klaagde ook nooit over onspoed. Josua dacht altijd: men mag een arm mensch niet laten vragen, of je speelt den duivel aan de ketting. En Sallie jammerde eeuwig over zijn gezondheid..... Werachtereschrot, Sallie mos maar weer es 'n gommies in ze jatte neme, al was er geen sikkepit licht om te lezen, in dat vervloekte slop van hem. Was hij toendertijd maar in de Warmoesstraat gebleven, op de Heerengracht-zonder-boomen; zou hij ook veel beter af geweest zijn!

Meewarig kuchend en beverig, vertelde Sallie dat hij eergisterennacht bloed gespogen had. Vreezelijk!... Zijn vogeloogen sperden wild. Heesch gromde hij:

— Jaumom wolayloo... angst!... Angst!... Ze hebben 't me voorspeld op 't Snoekiesgrachiel!... 'n Jode vrouwtje... Saartje... Saartje Krom...

Vijf jaar lang was hij er, met God's hulp, vrij van gebleven. Vijf, vijf jaren! Imaginée vous..... vijf jaar!... Nou, patsj, inééne een straal, een golf en nog een zwarte golf, patsj... En dan... dat vreezelijke, lauwe zoete bloed, dat je als proeft van jezelf!...

Josua kuchte benauwd. Er sprong jeuk over zijn heele lichaam. Sallie jammerde:

— Geregeld om te stikke van benauwheid!..... Zóó'n róóje plas. Kel sof!..... De poorsjer mos mijn maar zoute... bin ik nog koosjer vóór me dood!... Noh, al mijn sonnem toegewenscht!...

Noh... hij sappelde zich toch ook blind voor vrouw en kind, dag en nacht geregeld! Al liet ie zich op de Ouwe Schans, 's Zondagsmorgens niet fotografeeren op een tuf-tuf! Joodjes en Christenen, met heele familiestaarten!... En dát je premie!... Soms zelfs, peesde hij op Hooge Feestdagen. En altijd die lucht

Heerengracht-zonder-boomen: bijnaam van de vroegere Goudsbloemgracht, het latere Fransepad. — Jaumom wolayloo: dag en nacht. — Poorsjer: slagersbediende, die het vleesch „koosjer" maakt. — Sonnem: vijanden. — Peezen: zwaar werken. — Sof: ellende.

van voddenspakhuisen en stinkende beenderen om je heen..... Inoewiel!..... Maar nooit-en-de-nimmer sjakende hij meer. Hij passeerde zijn eerewoord!... En letst, op Soekous had hij gezworen nooit en nimmer meer één poot uit te steken op Sjabbes, une fois pour toutes!...

Josua viel bedeesd bij:

— Mor niet tege wat Onze Lieve Heer doet!..... Alles naar ze soort... De Algoede steunt vallende en geneest zieke... Je slaap doch nog nie in 't stof?...

Sallie ontstelde. Die Josua had altijd zoo iets geestvervoerends in zijn oogen en in zijn stem, zoodra hij over Onzen Lieven Heer sprak, dat Sallie ervan beefde! Die kleinzeerige Pottgies,... hoe was 't godmenschemogelijk!... Zei hem daar zoo maar hier... „je slaap doch nog nie in 't stof?“..... Dat was de Dood... noh!... Hei je 't ooit zoo krom op Cirkus Blanus gezien? Zelfs een sprokkelbeursje van Armenzorg wees Hereira af... en toch geen hoovaardij!

Josua Hereira hekelde alle tsedaka basêther, alle weldoen in het geheim. Want, verklaarde hij, als men wéét dat iemand in het geheim weldoet, is het op eenerlei wijze mógelijk geweest, dit te vernemen... Dit schiep dubbele ijdelheid: het verlangen naar bekendmaking van eigen weldaden en het verlangen naar den naam, het „in het geheim“ te doen. Van werkelijke tsedaka basêther mag nooit en nimmer iets uitlekken omtrent den schenker. Eerst dán was er tsedaka basêther bedreven.

Zoo bits oordeelde Josua nu.

Sallie staarde, terwijl zijn vogeloogen zich wijd sperden. Ja, ja... die man bezat het geopenbaarde!

Deernisvoller hielp het antiquairtje nu Hereira aan nóg voordeeliger ramsjschoure...

Thuis stond een vuurroode Jodin met maanziek-

Inoewie-(inouï): ongehoord. — Sjaskende: dronk. — Soekous: Loofhuttenfeest. — Ramsjschoure: marktgoed.

blanke huid op hem te wachten. Zij had „antiek” te koop.

Sallie gierde!

— Ik dans mit je op 'n mossele-ball!

Zij bracht haar dochttertje mee, ook een maanziek, week, zwaluwslank meisje met blonde vlechtjes. Was Sallie verzot op.

— Precies 'n sjikse,... mompelde Sallie... Als ze haar snoet maar niet opendoet! Want haar spraak was van Opper-Vlooienburg!...

VIERDE HOOFDSTUK.

I.

De, al twee jaar aanhoudende, alles-brekende crisis in het diamantvak, werkte vernietigend op ieder gebeuren; op werkstemming, op geloof-in-beter, op persoonlijke energie-ontwikkeling. Henri Rozenheim, wiens onverzettelijke trots en hartstochtelijke bevrediging het altijd geweest was, zaak, gewin en gezin bijeen te knellen, maar tegelijk affaire-ontsporingen voor anderen streng te verheimelijken; Henri Rozenheim, die als grootste inkooper-commissionair, bij catastrophale toestanden op Beurs en in industrie, krimploos bleef; geen aasje menselijke onrust vertoonde of iets van zijn glans, als toestanden-beheerscher inboette; hij, die nooit ontwricht, beklemd of gejaagd zich voelde door hardnekkige malaise, economische stoornissen en versplinterenden tegenspoed, — erkende nu tóch, met ingebukt hoofd, dat het vrijwel gedaan bleek met vak, markt en goederen-handel. Deze kentering, — heldere bewustwording van de hachelijkste industrie-wégzinking, — niet meer door individueel optimisme, Don Quichottische plannen en groothartig standhouden te redden, was al het vorige jaar in hem ontstaan, onder de chaotische beurs-moordenarij in New York, eind 1929 en een studie van zichzelf, over Amerikaansche fortuinen en het inkomen der millioenairs uit de Staten New York, Ohio, Pennsylvania, Illinois, alleen verkregen door kruitfabrieken en oorlogsindustrie. Toen al vermocht Henri zijn benarringen, zijn helsch-nawroetend peinen niet meer te verbergen. Hij kon geen verdiept raadsel meer blijven voor omgeving en huisgezin. Ook

zijn onwrikkelijk individualisme brokkelde weg. Rozenheim verslapte in handelsenergie, in moedsdaden. Alle naar onder gedrukte benauwenissen woelden naakt in het licht. Ook valse drang naar initiatief. Voor den scherpsten en insnijdendsten geest viel niets meer aan te kerven. Alles ontstond nog uit oorlogs-ontwrichting en dolle schommelingen naar uitersten. Het scheen niet meer dreiging, heimelijke vernietiging; er was alreeds ondergang, afsterving. Hier kon geen markt meer gered, geen paniek meer opgeheven worden door stoute beurs-manoeuvres, door instinctief inzicht op grillig affaire-verloop, door vermetel tegen beperking en wegbrokkeling in te gaan. De geheele maatschappelijke structuur brandmerkte genadeloos ieder idealisme als voos hoopgevoel, aan zelfzuchtige verbeeldingskracht ontsproten. Hij kon nog wel voor een poosje rondzwalken op zijn „spaarpenningen“, maar de ontzaglijke stock en rentecredieten slurpten schier een heel fortuin op. De gansche industrie lag op apegapen, te stuip trekken, ondanks een ademtuchtje schijnleven op de geslepenmarkt. De wereld-crisis bracht op alle gebieden ontwrichting en ontreddeering. Rozenheim vreesde geen idioot-lagen rente-standaard, geen ergerlijke verlaging van groothandelprijzen op zichzelf. Deflatie was het diepere invreten van alle crisis eigen. Maar hij sidderde voor den algeheelen wereld-ondergang, de algeheele ontreddeering.

Europa smeulde in een vurigen aschnevel. Het Engelsche pond onttroond! Inflatie van het Pond Sterling! Ongeloofbaar... Wéér een moordslag voor prijs van het geslepen,... bij zulke verdrinkende koersen. Tenzij het Afrikaansche pond door de Afrikaansche regeering op peil gehouden en in den val van het Engelsche pond niet meegesleurd werd. Maar ook dán bleef er toch wereldramp op wereldramp! Allereerst,

internationale beurzen, door vreeswekkend-finantieele verwickelingen gesloten. Overal heet-hijgende angst, benarring, verwarring; zelfs verdwazing van menschen met het koelste gezond verstand. Meedoogenlooze behouds-instincten ontploften. Er ontstond stikkend gedrang en razernij, als bij een paniek. Geldmenschen durfden nauw meer ademen. Alarmklokken beierden... De Tijd van nú was een chaos-scheppende wreker, een gruwelijke grijnzer, een sissende, ijzingwekkende vuurspuwer; een daemonisch, bloedgulzig spotter.

Henri begon traag te bezinnen: alle voordeelen van den oorlog werden met duivelsche kracht, bezitters ontruikt; weer héél anders dan in de na-oweeërs-periode. De Tijd zelf verrees in en boven de werkelijkheid van heden, als koorts-cauchemar, waarin vlijmgenagelde en geklauwde spoken wurgend rond-dwaalden en strotten openreten van geld- en goederen-bezitters. De Tijd, de schrikkelijke vernielingstijd hamerde, rammelde angst in hersens en ziel. Heel zoogenaamd saâmwerkend Europa lag neergeworpen. Het ziedde, woelde en spuwde overal vulkanisch, vlam en lava tegelijk. In Europa, in China, Japan, in Britsch-Indië. Ook daar, een Gandhi, een dwepend ontwortelaar van werkelijkheden, die naar zijn gevoelen niet mochten worden omvergetrapt. Henri volgde in staat en politiek, schokkend gebeuren met diepe gehechtheid aan traditie en koningschap. In Spanje, duivelsch-revolutionnaire uitspattingen, misdadige gezags-onttroningen en dol terrorisme. Henri voelde walging voor al die plotselinge nieuwe regime's, die volksverlichtingen en maatschappij-bestormers. Nu weer kiesrecht aan Spaansche vrouwen. Om in lachen uit te barsten! Bespeelbaarder politieke werktuigen voor de meest revolutionnaire, maar ook de felst-reactionnaire doeleinden, waren niet denkbaar. De wereld duizelde en in haar, de utopia's! In Italië, een

dictatuur, die hem altijd ontstelde, doch in haar nationaal-monarchistische eerbiediging toch hoog verrees. Maar het rijk blééf door crisis en economische ontredde-ning verbrokkeld. Ook de strijd in Engeland, tusschen MacDonald en Henderson, leek voor MacDonald, in zijn nieuwe verkiezings-campagne, in zijn verlangen naar eenheid, een innerlijke triumph. Hij bezwoer, door het volk veracht en uitgefloten, financiële orkanen. In Duitschland, een huiverende geldnood en zwarte armoë; naast het opstijgen van verwoestende Hitlerianen-dampen, waar verbreedings-betoogingen van Duitsch-nationalen en nationaal-socialisten tusschen door zwenkten. Brüningdictatuur en oorlogsgevaar-verscherping. Fascisten-dictatuur en burgerkrijg! Eén chaos!... In Oostenrijk, het fascisme, dat zich bloedend wondde aan waaksch socialisme. Maar het verst af stond Rozenheim tegenover de Russen, de Sovjet Unie, de rebellische vernielers van de geheele Europeesche cultuur; halve wilden, trappelende steppehorden, die eigenlijk de heele wereld begeerden te onderwerpen of te tyranniseeren.

Rozenheim rilde van Rusland, van deze barbaren, die als ransel-Kozakken en Tartaren, de wreedste martelaars en beulen van de wereld mochten worden genoemd. Zoo juist had hij een artikel van Henri Polak, in het „Weekblad van den Algemeenen Nederlandschen Diamantbewerkerbond” gelezen over Rusland. Hij rilde ervan..... Het was kristal-klaar geschreven; hij proefde er ieder woord van als levend-geworden ervaring, maar het huldigde nog veel te veel de mogelijkheid van succes. Was er verschil in het kerkeren van andersdenkenden, het mishandelen en martelen van dissidenten, en de absolute macht van het tsarisme?...

Om zelfoverschattend Genève moest Henri altijd in

zijn eentje lachen. Dat was het meest-verdwaasde menschenlijke comediespel; Europeesche politiek! Dat was ernst en boert, gebrouwen door den Tijd zelf. Daar werd tragiek tot klucht omgeschapen en klucht weer tot drama. In Genève sloeg de alarmklok, de groote alarmklok, die net zoo goed vrede als oorlog kon verkonden, met of zonder Amerika's medewerking in den Volkenbondsraad. Met heftigen weerzin en levenswoede overdacht Rozenheim, dat heel de sociale wereld vaneengereten, omgewoeld, in stukken gescheurd lag door het krankzinnig drijven van politici, communisten en socialisten. Het leek hem al lood om oud ijzer. De proletariër werd niet alléén bedreigd, vertrap; ook de bezitter. Henri koesterde nu eenmaal geen enkele politieke ambitie voor eigen persoon en faam. Maar daarom voelde hij wel het vernuftsschaakspel der diplomaten over de geheele wereld. Naar zijn gevoelen brachten deze vermomde satyrs alleen rampzaligheid over samenleving en individuen. Zij reconstrueerden niets. Zij waren doode beweegkrachten, hoe tegenstrijdig „dood” en „bewegen” ook klonk. De blazerige welsprekendheid van partij-fanatisten verachtte Rozenheim al intenser. Hij zelf kon geestdriftig ontroeren onder het zien verrichten van groote daden. En zijn heele economische studie van Amerika, van Nieuwe en Oude Wereld, stond gespitst en gespannen op heroïsche actie. Maar hij ontwaarde slechts grove hebzucht van stompzinnige speculanten, onder alle standen en rangen. Rozenheim haatte geweldshandelingen, oproer en moord. Hij zou wel eens, hoffelijk en toch zonder strijkages, zijn wankelloos krukje willen plaatsen naast den ingehouden zetel van den Duitschen Rijkskanselier. Een portefeuille van Economische Zaken lokte, ook zonder politieke ambitie. Hoover, ja Hoover speelde voor Henri Amerikaansch Onze-Lieve-Heer-van-financiën. Hoover

scheen de crisis-god, maar kon ook fetichistisch worden aanbeden. Voor Rozenheim ging alles naar Duitschland uit eigenbelang. Inderdaad, deze engel-in-nood had zwaargearerde, materialistische geefhanden... Henri bekeek al die engelenhulp van den moratorium-heros met sarcastisch-Fransche oogen: heel aardig, edelmoedig, maar zelfs Hoover vraagt hulp aan hulpbehoevenden, voor demping van eigen moeilijkheden. Uncle Sam, die Europa klodderig inzeept met zijn sik!

Zoo verscheen voor Henri de wereldpolitiek en bouwde hij haar verwickelingen op, in zijn koningsgezind brein en hartstochtelijke geestdrift voor Oranje en de monarchie... Hij vreesde niet, voor stommen conservatief, achterlijken kapitalistenkop te worden uitgescholden door jeugd, kinderen en omgeving. Indien hij, in zijn broeische eigenzinnigheid dan maar 'rouw bleef aan al wat hij liefhad...

De eigen vak-crisis beheerschte echter dwingender Rozenheim's gedachten dan de wereldcrisis. Allereerst het spook Zuid-Afrika, dat telkens opschimde en dreigde, al klaarde het nu wel voor ieder begrijper, dat de Zuid-Afrikaansche slijperijen niet meer konden azen op productie-uitbreiding. Het heimelijke en sluwe voorzien van ruw aan Afrikaansche afnemers, bleef wel het ergerlijkste schandefeit. Lage knoeierijen en woelerige zwendel, bedrog en omkooperijen, bij ambtenaren, door de Zuid-Afrikaansche republiek in de hand gewerkt, kon je zien gebeuren. Natuurlijk, hij vermocht geen vaste gegevens hieromtrent te bemachtigen. Maar het Zuid-Afrikaansche Regeerings-verkoopbureau bevoorrechtte zoo verbijsterend zekere groepen van afnemers, dat de gansche wereld-diamant-handel erdoor bedreigd stond. Uit alle hoeken klonken stemmen er tegen! En toch was met groote geslepen-

importeurs hier niet over te praten. Zij grinnikten eigenwijs en sidderden voor het Amerikaansch banditisme ten top,... in Amsterdam, met onze verfilm-bare gemaskerde bankovervallen...

Och, met wien kon hij eigenlijk uitspreken in zijn gezin? Op kantoor,..... o ja, zeker, met de heele diamantwereld. Natuurlijk, met Van Beem, iederen dag; met dien heerlijken optimist, in den grond van zijn zoet hart zulk een zwartgallige... En vanmorgen nog met dien steenrijken juwelier Schrijvers. Die blies over de crisis heen, uit een hoorn van overvloed! Schrijvers, als Voorzitter van de Juweliers-Vereeniging, zou toch wel een aasje inzicht hebben in de lotsbestemming van het vak? Kop ophouden! Moest hij een Henri Rozenheim dat leeren? Juwelier Schrijvers kende het diamantbedrijf door en door. Maar zoo zwart als Henri blies, zoo wit blies hij er tegenin. Afrika werd niet zoo blageerend bevoorrecht als gealarmeerd werd. Henri moest maar eens lezen, wat de firma Rozelaar daarover onthulde..... Die had zélf ingekocht bij het Ruw-Syndicaat. Nou? Kon het typischer? Neen, Schrijvers liet zich geen bakersprookjes de mouw opspelden. Grootegod, was dat Henri Rozenheim?... Die vroeger, in gruwelijke angstmisère van oorlog en vernietiging, als een held op de barricade sprong? Nou, dan was hij méér Henri dan Henri zelf. Want nu verklaarde Schrijvers, dat hij álle hoop had op Amerika. Moest hij zoo iets Rozenheim vertellen? Voor de diamantproductie bleef Amerika een onbepaalbaar-groot afzetgebied, en het vak zou weer ópleven, ondanks alle verpletterende voorspellingen en bedreigingen van een wereldcrisis, als nooit tevoren.

Och, een beste, fijne, nobele kerel vond Henri juwelier Schrijvers, ondanks de eigengereidheid, waarmee hij Rozenheim's zoogenaamd brandend

individualisme krenkte en bestreed. En de compagnon van Schrijvers, Joseph Kok, een écht-stille weldoener, die de linker- en de rechterhand vergat. Grooter rachmonoes-mensch bestond er in Amsterdam niet. Maar nóg eigenwijzer dan Schrijvers. Van de diepst-sociale oorzaken der catastrophie begrepen zij, ondanks al hun duiten, niet veel. Zóó redeneeren als Schrijvers, was een soort van onbewust-misdadig optimisme en onbekookte luchthartigheid. Waarom telden zij niet mee het ontzettende feit, dat, zooals in Frankrijk, het groote publiek den adel van den diamant-op-zichzelf, ging verloochenen? De valsche-juweelen-mode in Parijs, had Rozenheim al tonnen gekost. De schrik moest ieder bezitter van geslepen hierbij om het hart slaan! Deze mode was een tijdenkenmerk. Geen geld... geen middelen,... tóch schittering. Zei dat feit den fabrikanten Schrijvers en Kok weinig? Neen, Henri liet zich niet opjagen, benauwen door schijn-manoeuvres. Maar hij wist wat er nu voor parelen-colliers doorging...

Productie, goed. Maar consumptie, beter. Als nu de concurrentie moest gaan tegen het gebruik zelf van diamant, verdrongen door allerlei vunze kunstgewrochten, dan was er fataal en onwikkelijk een tragisch, een vreeselijk einde voor arbeiders, tusschenhandelaars, voor juweliers, fabrikanten en makelaars.

Ineen dacht Henri aan zijn ouden, goeden vader, den grooten kunstslijper Sallie Rozenheim. Dié verkondde zijn leven lang dezelfde soort van koppige en dwarse inzichten in het vak, dat eeuwig en altijd zou blijven bestaan. En Jonas Fontein dito, dito. Maar die spotte scherpzinnig, raak, humoristisch, in zijn optimisme. Schoon ook alweer heel anders dan Siegfried, die alles schematisch overzag, in een oogwenk vatte en diep doorgrondde. Vroeger erkenden al die heeren, Joodsche bankiers zoo goed als vakmensen, gretig

Rachmonoes: medelijden.

zijn gezag, zijn verbluffende kennis van effecten-beurshandel. Nu klonk de stem van Moro achter al zijn uitspraken en daden, in het weifelend donker, en hielp Van Nienhuizen mee zijn gezag ondermijnen bij koopers en vreemdelingen. Zelfs zijn flaterlooze kennis van paarden, smaragden, robijnen en halfedelsteenen werd verdacht gemaakt, als ten tijde van de Heezer's en Durant's en Co.

Maar was in hemzelf ook niet een schrale verarming van innerlijk leven ontstaan? Waar was zijn ijzeren zelfbeheersching, onder schrikken en schokken van het levensgebeuren? Waar bleef zijn genotsspanning en rusteloze emotie bij speculaties? Zonder de kansen van den fondsenhandel kon hij niet bestaan. Dat spel schonk hem een krampachtige ontroering. Waar was zijn lust ervoor gebleven? Cijferen was voor hem alles geweest; stille berekening van kans en tegenkans. De drang, het verlangen ernaar, lag dood in hem. Hij had geen kooplust, geen strijdlust, geen vertrouwen, in niets meer. Het zonk bijna tot depressie; loome, druilende apathie. Al wat er eens op de internationale geldmarkten gebeurde, had hij vroeger in zijn kop gekneld. Nu keek hij ernaar, onverschillig, kil. O, hoe had hij genoten van emotie, onder de hausse- en baisse-stormen. Zij vroegen hem toen allemaal om raad...

Henri klakte met de tong. Allons! Over de crisis zongen ze nu allemaal één hysterischen deun!

Daarom wou Rozenheim met zijn gezin uitspreken. Met Leo? Met den hooghartigen spotter, die de laatste maanden door Bob Versteyne, Maggie's lief, heelmaal opging in autosport en de Franschen nu weer kleinburgerlijkste natie van de wereld schold, onder Montherlant's ingeving, wijl deze oreerde: de Franschen vertroetelen, aanbidden alleen het luttele; het grandioze, Dante, Michel Angelo, Byron, Shakespeare,

ridiculiseeren de gnomen..... Leo, pas terug van Biarritz, cynisch begoocheld door een filmster, begon zóó in huis, alweer zijn drinkgelagen. Met Leo diep-ernstig spreken over affaires, bleef onmogelijk! Wanneer Henri iets vroeg, citeerde hij ironisch „mengel-poëzie” van vader Cats of grinnikte hij als een harpoenier. Met Esther, die huiverde van al het concreet-gebeurende, nu zij bijna geen gasten meer behoefde te ontvangen en haar „plichtfunctie” mocht verwaarloozen, evenmin. Kon hij uitspreken met Maggie, Eg, Caro? Hij hield onuitsprekelijk-veel van zijn kinderen. Maar Rozenheim stond in zijn eigen home, temidden van alles, alleen; doodeenzaam. En nu zijn financieele macht, in de afgrijselijke crisis, zoo helsch en schrikwekkend slonk, ook vaak radeloos. Al liet hij er nóg niets van blijken, naar buiten.

Met een uit het gezin zou hij kúnnen praten: met Uriël. Maar ná zijn optreden aan het feestdiner, het vorige jaar, voelde Henri tegen dien jongen een smartelijken wrok. Die knaap had wroetend-weggemoffeld berouw, opnieuw in hem hevig aangekorven. Uriël had een gevoel gewekt, alsof de rijke Rozenheim's de arme Hereira's links lieten liggen en negeerden, wijl zij onvermogenden waren. Ook in deze stille ziel begon iets opstandigs tegen zijn gezag en daden omhoog te klauteren. Een verzet-element, iets wrangs van de na-oorlogsche jeugd. Eigenlijk bij alle kinderen, uit allerlei kringen. Een tartende zelfbewustheid, alsof de ouderen het maatschappelijk bankroet hadden veroorzaakt!... Maar dat Uriël de bijtende wroeging over zijn gedrag tegen Judith, opnieuw in hem zoo snerpend verscherpen kon, maakte Henri woest en ongelukkig.

Neen, hij stond alleen, akelig vreemd-alleen, met al zijn vroeger-verblindende, nu nuttelooze macht; een macht die hem bijwijle martelde, wijl ze hem al dieper

en tragischer, zijn menschelijke eenzaamheid beseffen liet.

Alles zou worden bezuinigd. Er moest snel ingegrepen. Henri had, — in al deze dingen laksch, — al veel te lang geaarzeld. Bezuiniging in het huishouden, maar ook in zaken, op kantoor. Ze lachten hem allemaal uit, om zijn Don Quichottisme en apodictie. Nog kort geleden lachte hij hún uit..... Henri verachtte bekrimping, loon-aftrogging, irrationeele spaarzaamheid ten koste van anderen. Rozenheim genoot óók het leven in en door luxe. Hij beminde het schitterende en weelderige, ook voor zijn Esther en zijn kinderen... Wat de groote makelaar-in-geslepen, Van Maarsen vermocht, dat had hij nooit verstaan. Schatrijk zijn en doodzuinig blijven! Alles..... op een velletje papier ziftend uitgerekend. Die blééf millioenair. Maar Van Maarsen had nochtans teisterende zorgen en benauwenissen. Van Maarsen had ook een brutalen mond over Henri's levensstijl en royaliteit; over zijn auto's, chauffeur, over huurknechten en het dure academieleven van al zijn kinderen. Maar de groot-vermogende Van Maarsen behoefde ook niet te bezuinigen, omdat hij nooit anders gedaan had en nog deed... Emmanuel Moro bleef intrigantesk Henri in alle handelskringen belasteren over zijn buitensporig vertoon en ongehoorde uitgaven. De heel vermogende juwelier Schrijvers roddelde niet mee en Joseph Kok snauwde Moro woedend terug...

— Henri, noh,... weet zelf wel wat ie doen of late mot.....

Precies iets voor den doodeerlijken Joseph Kok, die altijd smakkend zabbelde op iets lekkers; die reeds alle leed van de wereld over zich uitgestort had gekregen, zich ergerde noch verbitterde; zich aan zijn lot onderwierp, nooit lasterde of door wangunst werd opgevreten, als Moro en Kannegieter. Joseph Kok

bleef frisch, ongebroken voor het lotsbestel, dat hem zoo vreeselijk had geknauwd en geknakt. Anderen, onder soortgelijke schande, smart en verdriet, zouden al weggezonken, verpletterd zijn. Juwelier Joseph Kok bleef schijnbaar ongedeerd zijn lekkers zabbelen en leefde in ouden trant, gemoedsrustig voort, al naar het gebeuren, zonder snijdende bekommernissen.

Rozenheim moest ontslaan en salarissen vermindern. Dat was een halve dood voor hem. Hij begeerde tegen alle ellende in, zijn vrijgevigheid, zijn weelderigen, onbesnoeibaren levensstijl te handhaven. Hij haatte hevig vooral, geringste loonsbekrimping voor het personeel. Hun sociale strijd liet hem vrijwel onberoerd. Rozenheim verachtte nog steeds politieke baantjesjagerij en hij verwenschte, reeds jaren lang, alsoorten van maatschappelijke hervormers, die met hun helsche geluids-mengelingen, gekke ketelmuziek, heel het bestaan verdoofden. Hij koesterde nu eenmaal zijn Oranjeliefde... zooals de wél sociaal-strevende Van Beem; door Leo hoonend lager geschat dan sport-verheerlijking. Maar de menschen in zijn dienst wilde hij als kinderen beschermen. Dat was het sociale gevoel van een a-sociale natuur als hij. Nu dwong hem uitmergelende concurrentie tot loonsinkrimping. En dan... prijsdaling, die Henri noopte van zijn stock telkens schepjes af te nemen, om den boel vlottend te houden!

Vanmorgen, op kantoor, barstte juwelier Dozy, die nog altijd het fijnste klein in Amsterdam liet bewerken, los... Hij wist zich niet meer te keeren en te wenden. De concurrentie van buiten sloeg hem neer. Dood-hongeren konden de werklieden bij wat dáár betaald werd voor achtkant en klein briljant... Dat was nu geen overdreven, wereldwijze Jehoede, maar een zeer orthodox Katholiek..... Alles stond en struikelde op hetzelfde moment. Kok zwol de borst. Deze fabrikant

kromp van angst, om alle rampen, die hij in wanhoopsbenaauwing nog verwachtte. De heele industrie lag gebroken. En juwelier Dozy wist zijn eer te bewaren. Wat wilden zijn collega's? In de Diamantbeurs op het Weesperplein, wemelde alles dooreen. Soms doken zelfs groote juweliers naar boven, om in te koopen. Koop maar in, chips, minderwaardig-brokkantige goederen..... al hiette je Walvis of De Beer, Van Nierop of Van Beem,... je ging verloren tusschen de makelaars en eigenwerkmakers; groote en kleine scharrelaars. Je kon je zóó wel bedanken van de Beurs, als het niet zonde was voor je driehonderd pop inkoopgeld. Want de handel bleek toch totaal kapot!... Zoo zuchtte juwelier Dozy zijn nood uit bij Rozenheim. En de klager had gelijk, vond Henri. Tartend en onberekenbaar waren de prijsverschillen in geslepen; natuurlijk alleen als gevolg van het knoeiverschil in ruw-prijzen, waar tegenover ook het Londensch Syndicaat verzonk. Geen waanzinniger toestand denkbaar! Want in andersoortige, vroegere crisissen bleven ruw-prijzen en loonen onaangerand. Maar het wisselen en tuimelen bracht nu juist onrust en beving bij het koopen. Je kon, op hetzelfde moment, dat je verkocht, — deze dagen alleen een beetje ordinaire melec's en rommel, — en inkocht, weer verliezen terwijl je den voorraad probeerde aan te vullen. Och, er was wel een beetje vreemdelingen-bezoek, maar veel valsch geschitter. Henri moest bij het sorteeren en verwerken van inferieur pruts zich honderdmaal meer uitputten dan vroeger. En dan verkocht hij niets noemenswaards, noch hier, noch in Parijs, noch in Antwerpen. Tegen de erbarmelijke Amerikaansche en Europeesche markt bestond geen zelfverdediging meer voor hem...

Misschien, misschien moest wel de duurste van allen

er het eerst aan gelooven,... Robert van Nienhuizen, de boetedoener. Maar die schijn-nederig-cynische gluiper met de blond-sluike haren en de fletsblauwe oogen, die krenker in het geniep, die even heimelijk kon veinzen als brutaal uit den hoek springen, die man wist van al zijn hebben en houden! Hoe had hij zich de laatste dagen weer niet smuigerig, gretig-instemmend geworpen op de lichtkrenkende woorden van Van Berkelaar, die zoo kleineerend kon praten over Joodsche mentaliteit in het volk.....

Die Robert wist alles van zijn tweespalt en hoe wankel Henri stond met zijn ontzaglijken stock; hoe nijpend de credieten werkten, hoe schaarsch de bankrelatie's werden. Nu Van Nienhuizen zijn hooge machtspositie verloor, zou deze zich eerst met bewustten drang ontmaskeren of wreken. Zou deze brein-sterke kerel, Rozenheim's zaken onthullen aan groote afnemers, op voordeeltjes belust; aan smiechtige collega's vooral, die in wangunst aasden op een ander's ondergang en vernietiging. Want de crisis ging tekeer als een kolderaar in een paarden-slachthuis. Amerikanen bleven weg. Deze week weer érg(er)..... Niemand kocht, niemand begeerde goed. Robert van Nienhuizen groeide in Rozenheim's stikduisteren onspoed. Vandaag nog klonk er een gesmoorde klankjubel in zijn stem, toen hij Henri de heele terugzending uit Duitschland, van kunstrobijnen en smaragden vertoonde.

Al zijn afzetgebieden verkrompen. Was zulk wroegingloos verraad tegen zijn beschermer, niet iets monsterachtigs en laagzieligs? Robert's koele ongenaaklijkheid scheen onder Rozenheim's misère te smelten. Van Nienhuizen scheen op een spiraalveer te leven. Hij werd bij schokken veel spraakzamer, opgewekter en sadistischer in booze ondergangsvoorstellingen. Telkens herriep Robert zich in gesprekken,

op Moro's woorden, op Moro's inzichten. Zelfs van Moro's mismaakte dochter repte hij plotseling met geveinsde bewondering.

Henri ging naar kantoor, om elf uur, verveeld. Robert was er veel vroeger dan anders; bleef luchtig, los en lachte zoowaar; hij, die nooit lachte. Maar een moedgevend woord sprak de veinzaard niet uit. Integendeel. Rozenheim's zakengenie liet Van Nienhuizen tegenover klanten, makelaars, juweliers en fabrikanten, in heimelijke gesprekken, niet meer ongemoeid. Henri negeerde tactisch heel Van Nienhuizen's huichelachtig kruipen en zijn zich gluiperig inwringen bij zakenvrienden. Rozenheim bleef leeg kletsen met makelaars en juweliers, die gebroken-van-misère erbij sjokten. Zij liepen zijn kantoor plat, huilden hun ellende uit; stonden of zaten radeloos te jammeren. Vroeger trad hij óp met al zijn zwier en luidruchtig optimisme, met zijn verbijsterend flair, zijn fabelachtig doorzicht en kennis van beurstoestanden. Vroeger, verloren in berekeningen over wereldzaken, met De Brakelaar, bleef al zijn opgewektheid voor de menschen om hem heen zoo meeslepend-suggestief, dat ieder bij Rozenheim een „pondje kracht" en een glaasje prikkelenden „Rijnwijn" kwam halen. Juwelier Schrijvers had gelijk. Vroeger verborg hij diep, diep, eigen huiveringen voor zaken-ondergang. Hoe uitdagend en moed-insprekend stond hij niet in het eerste oorlogsjaar tegenover vernietigings-profetieën van vak en industrie! Zijn Napoleontisch doorzicht ontrukte hem zelfs aan alle slagveld-verschrikkingen. Een ieder sprak toen van Rozenheim's handelsgenie, van zijn stout-combineerenden geest en zijn overstelpend-gullen aard. Maar ook van Rozenheim's begoochelende stuurmanskunst; zijn ongehavend doorzeilen tusschen eigenwijze, inhalige, nijpend-ijdele klanten en kooplieden van alle kanten. Vroeger, schoon vaak

verknaagd van angst, gekweld door sombere gedachten en voorgevoelens, heesch hij zich rechtovereind in ongenaaklijk regioen van zelfbesef; bespotte hij joviaal het oude-mannen-gewauwel van verzuurde klagers en jammeraars, wyl hij openbaring van benauwenis, een weerzinwekkend gebrek aan levenskunst noemde. Tegenover collega's en kooplieden en concurrenten het eerst, bleef Rozenheim onverwoestbaar optimist en kracht-bewust. Hij vocht tegen alle inzinking. Hij vocht tegen slappelingen en broeische verwarring-stichters. Zijn instincten als handelman verscherpten zich tienvoudig. Aan deze persoonsplitsing was toen zijn stoutste kracht ontsprongen. Tegenwoordig reageerde Rozenheim niet meer op ge-jank en gejammer van juweliers, koopers en make-laars. Hij liet ze bezwijmen in eigen kommer. Zijn prachtige stem klonk mat, dof, aarzelend. Zijn scherp-hakend vernuft scheen afgestompt. Wat hij vroeger aanraakte, bloeide. Wat hij nu roerde, dorde! Zijn kracht, fijnheid, diepte, was verzwonden. Wat gaf tegenover zulke wereld-teisteringen en tempeesten, goederen-kennis? Wat, zijn kennis van Amerikaansche en Europeesche markt? Zijn energie stolde. Vroeger lukte hem iedere onderneming; de gewaagdeste. Tegenwoordig draaide alles op avortement uit; zelfs het zekerste. Zoo aanschouwde hij gepijnd echte machts-verkruimeling.

Nu en dan schoot er plots een ontzettend en onverklaarbaar angstgevoel door hem heen. Hij, geloovend in God's geheimzinnige almacht, begon dralend te peinzen over een soort van straf-van-hoogerhand. En hij dacht beklemd, rillend, aan zijn zuster Judith en met nog wranger afschuw, aan de voorspelling van dat... dat doezelende Portugeesje, dat zwartbaardige, vrome kwebbelaartje uit de Zanddwardsstraat... Neen, neen, gierde het dan met woeste dolheid in hem...

Zink niet zóó diep. Geen ziek bijgeloof als je blijft!...

Zoo estrapieërend kon zich het lot niet wreken... Maar al bleef hij nog zoo hoofsch en voornaam, vreemdelingen verschenen er niet meer. Er nevelde overal somberte om hem heen; in huis en op kantoor zoog een vretende leegte. Zijn dagen gingen grauw van verveling voorbij, alsof hij de dingen achter een klamboe zag. Vroeger beheerschte hij stemming en verwikkeling van gebeuren tusschen fabrikanten, klanten, afnemers, makelaars en in werkgeverskringen. Hij scheen tovenaars in vreeselijke uren van angst en dreiging. Hij, van ijzer en staal, gelijk Van Nienhuizen altijd verklaarde, bezielde, joeg óp met zijn woord. Dood klonk nú zijn stem: dood lag nu zijn inzicht. Hij hinkte als een kreupele klepper. In een verdoovende stilte ademde hij. Rozenheim, in het heete levensgeraas, verzot op effectenhandel en beurszaken, altijd luisterend naar de „stem” in hem, bleef nu lusteloos, prikkelbaar tasten, dwalen en rondscharrelen, zonder zekerheid. Zijn impulsie en intuïtie kenden vóórdien geen glibberende vrees. Hij wist al de jaren van zijn bestaan niet wat wankeling was. Ze beefden voor zijn besluiten en ervaring, al bespotten enkelen wel eens heimelijk Rozenheim's romantische zakennatuur. Hij won, hij overzag, hij greep, onontkoombaar. Bij crisissen werd Henri het eerst geroepen en zelfs geroemd door felste concurrenten. Nu smeekten velen hem weer om raad, maar hij zweeg, moe, uitgeput, versomberd en beschaamd. Ja, ja, hij was al zijn nuchtere en scherpe klaarheid kwijt; zijn Amerikaansche koelbloedigheid en bijna hoonende reserve. Nu stelde hij angstigen en opgejaagden teleur en zij scholden giftig. Vroeger,... maar het deerde niet. Hij wrochtte en wrong zich zelfs nog wel boven ijsselijke moeilijkheden uit. Maar hoel... Om te huiveren voor de toekomst.

Henri Rozenheim had nooit anders dan geluk gekend. Al wat dwarsboomde, wist hij te overwinnen. Hij kende geen tegenstreving, mislukking. Nu hij deze wel ondervond, werd Henri zwartgalliger, bitterder opgejaagd en somberder dan zij, die altijd hadden geworsteld en gekampt met zaken-onspoed en rampen. Door zijn moedeloze inzinkingen verloor Rozenheim heelemaal het gezicht op de werkelijkheid. Neen, hij zag niet meer klaar. Angst, woede, verdriet, besloegen zijn geest, zijn verslapte energie. Zijn kommer belette hem, oplevingen te doorzien. Hij zonk al dieper weg in een soort van zenuwachtige onzekerheid. Anderhalf jaar geleden, al die daverende tafelspeechen..... En nu?... Van Nienhuizen, de zelfzuchtig-gekrenkte en verbeterene, begon hem iederen dag al erger met valsch molest te bestoken in den rug. Er weifelde zelfs geen *modus vivendi* meer tusschen hen. Henri verwachtte altijd verraad, gevaar van dién kant.

Nooit had Van Nienhuizen onrust en angst in den fieren, liberalen grootmoedigerd Rozenheim gezien. Eeuwig kernige kracht, opstooting. Alleen flair, macht en overheersching. En nu? Laffe benarring, bijna angstig-kermend zwichten en zwijgzaam wegkruipen voor het verschrikkelijke lot. Van Nienhuizen's sarrende kalmte bracht Henri buiten zichzelf. Al zijn bescheidenheid had Robert versmolten. Eindelijk zou dan de vreemde gespannenheid onstuimig tusschen hen breken. Ook dit dreigen verhoogde Henri's beklemmingen. Van Nienhuizen mocht, voor zijn part, in deze fnuikende en vooze malaise, best naar den aartslistigerd Moro overloopen of eigen affaire beginnen en een hachelijk concurrent worden! Hier zou Henri wel al de komische vloeken van zijn afnemer Jack Bridewill, den Virginiër, op willen laten losknetteren. Hij schaterlachte, alleen reeds bij de gedachte! In dézen tijd, „voor zichzelf beginnen” en een... tartend con-

current worden. Terwijl er niets te „beginnen” was en concurrentie alleen kon bestaan, als er te concurreren viel! Wat monsterlijke eigenwaan en hoogmoed. Maar toch,... toch was Henri diep-in heel bang voor dezen koelen venijnmensch; voor den stil-dóór-kankerden Jodenhater; vreemd-zwak beangst voor de ijzige afgunst, waarmee Van Nienhuizen zijn rusteloos weldoener met wellustige woede zou pogen naar onderen te trappen. Rozenheim's telepathische gevoeligheid tegenover Robert, bedroog hem nooit! Neen, neen, die Van Nienhuizen, in zijn wrokkige manie tot zelfbevestiging, moest, moest weg! Hij kon dien langen, bleeken, schralen gluiper en heimelijken gezagsontrichter niet meer luchten!

II.

De Rozenheim's zaten aan het avondmaal in de benedenzaal. Henri verstrooid, ontstemd, zwijgend en aandachteloos. Hoe ellendig-verkniesd had hij zijn dag weer doorgebracht! Heel laat was hij opgestaan. Toen tegen elf naar kantoor; gekeuvel, geklets, veel drukte en herrie om niets. Alle kooplui watervrees. Een dutje na de lunch, op zijn privé. Niemand mocht hem storen. 's Middags, na vijf, met juwelier Schrijvers, Fontein, Siegfried, bridge gespeeld. Iets dols van hem,..... káárten op den dag! Insultatie tegenover de zaak. Hij had zeker in twintig jaar zoo iets niet gedaan! Waarom geen flinke wandeling door de stad? Nu zat hij weer en straks zou hij Chevalier gaan zien, als lachenden luitenant, met Maggie, Caro en Eg. Maar eerst nog even een zakengesprek met Schrijvers, Kok en Van Maarsen.

Zijn vrouw wilde niet mee naar Tuschinski. Zij verlangde geen afleiding. Ook die was zoo veranderd, na den twist met Uriël.

Esther zuchtte en keek schichtig naar haar zoon...
Miles gloriosus, schold Leo.

Ook de kinderen schenen verstild onder de sombere stemming.

Na den maaltijd holde Henri naar de tweede étage, de bibliotheek-rookkamer. Zenuwachtig en opgewonden smakte hij zich in een fauteuil, om snel de Beurs uit kranten op te diepen. Bekkenslagen suidsen zijn ooren in... Nervositeit, anders niet! Rozenheim bepeinsde, in martelende tweespalt, hoe zich te redden, te handhaven in dien schellen tijd. Zouden inkrimping en bezuiniging werkelijk iets geven? Alleen het ontslag van wraakgierigen Van Nienhuizen, — den afgemetene, die in de crisis-ellende onverwachts ontlaaide, — zat hem steeds dwarser; bleef hem stikkend benauwen, al poogde Rozenheim zichzelf listiglijk wijs te maken, dat hij er in den grond der zaak geen snars om gaf.

Emmanuel Moro, de oversluwe juwelier, loerde. Hij loerde met zijn valsche glimp-oogen en met zijn haakneus. Moro had Henri gisteravond, — hij zat even na te praten met Maggie in de Heerenkamer, — nog laat opgescheld, alsof de intrigant daemonisch snuffelde, op de brandlucht af, wat er gebeuren ging. Dat leugenachtig stuk vergif lag ten anker. O, die stem, die nasale stem en die wisselend-lichte tijgeroogen van den veinzer. Het leek een zinsbegoocheling..... In alles verraad, bemanteling, omkooprij, vervalsching, heete afgunst en liefdeloosheid. Hoe bezat zulk een doortrapt-cynische, hardvochtige kerel nou niéts goeds! Jonas Fontein, de gezegende oude juwelier van de Koningslaan, die beste kenner van den ouden tijd, had altijd wel raak gezien. Emmanuel Moro, met zijn gelitteekenden mond, was en bleef een aasgier, een schurftige grinniker om andermans narigheid; een geluksroover.....

Miles gloriosus: grootspreker.

Uriël, stil, kwam binnendrentelen; heel aarzelend. Hij wou Papa wat vragen. Zijn stap verzonk geruischloos in tapijten.

Henri bespeurde Uriël's schuwe treuzeling niet, achter den stapel kranten.

Even zacht getik op de deur. De jongste huisknecht diende bedeesd aan:

— Meneer Kok, meneer Van Maarsen en meneer Schrijvers!

— Laat binnen!... beval Rozenheim norsch, terwijl hij strak op de wemelende Beurs-lettertjes staren bleef, maar plots de bladen woest ineenfrommelde en wegsmeet.

Uriël keerde zich om. Zóó was Papa heelemaal niet te naderen.

In de hall, beneden, klonk Maggie's schrijnend-hinnikend lachje. Maggie danste, op gramfoonplaatmuziek, in haar eentje de grillig-nieuwe Rumba. Oerl Haar oogen brandden stil-diep en zwart van genot. Zij imiteerde bij buien alle danseressen. Zij was verzet op Joséphine Baker in haar bloedrood fluweel over het naakte lichaam; op step-nègres; op alle exotische dansen. Op het woest-zwijmelende, op het loomrustieke, op de onaardsch-Javaansche, op de dolvurige Gitanen-dansen. Nu hurkte zij weer zalig als Ariman Banu.....

Eg bestaarde haar zuster als een vlinderend wonder. Ook zij kon al charlestonnen, Jazz- en negersteppen,... de batteries en de claquettes dansen... Maar Maggie!... Eg huiverde van angst en vreugde.

Toen sprong zij behaagziek, broer Uriël speelsch-luidruchtig om den hals, hem herinnerend aan zijn belofte, haar naar Schiphol mee te nemen. Zij wou Bob, den Bob van Maggie zoo graag de lucht zien inschroeven.

Mr. Leo, in avondtoilet, een maangroen auto-Menschenharten

tijdschrift onder den arm, floot snerpend, ijsachtig-ijl, terwijl hij met een stoïsch air het lamplicht opstak in de kille biljartkamer.

III.

Nu Uriël zijn nichtje Rebecca een week later weer ontmoette, was er een zóó hevig jaagverlangen in hem, dat hij niet wist wát te zeggen, toen zij opeens, wonderlijk-jong en stralend van blijheid, vóór hem stond.

Ook Rebecca zweeg.

Uriël beseftte, onder al wat in hem woelde, het diepst: dat onbewuste, sterk-emotioneele, mooie meisje kón hij niet idealiseeren, wijl alles waarachtige werkelijkheid aan en in haar was; haar eigenaardige vroomheid en haar lieve schalkschheid... Ondanks de Zanddwaarsstraatsche misère, uitte zij zich nooit scherp, zwartgallig of verbitterd. Wel keek zij onverhoeds diep-droefgeestig en kwam het vreemd-verzonken staren; maar nooit merkte hij prikkelende stemmings-wisselingen, dwarse nukken en overgevoelige zenuwen. Zij lachte gelijk een vogel floot, klaar, zuiver, van het hart af, en toch drong zij openmoedig door in gebrek-toestanden van vader en broers. Haar zachtzinnige verbeelding, in den geur van haar reinheid, gaf aan alles iets mee van het innig-onschuldige, het zoel-ware, het tintelend-vurige van haar eigen wezen, dat zich uitte zonder de geringste overspanning. Rebecca was en bleef voor Uriël, onder alle omstandigheden, een geheimenis van meisjesleven, ondanks haar argelooze eerlijkheid. Rustig-zacht en zangerig klonk haar stem, als een verborgenis, die zich wilde openbaren. Verlangde hij, buitensporig-verliefde, als een bloemblank heiligenkind haar te cieren, gelijk een Ulalume, een hemelsche burchtbruid? Rebecca te overstrooien met romantische deugden?

Uriël lachte in zichzelf, om de kwistige zothed hiervan. Haar menschenlijke eenvoudigheid juist vond Uriël zoo stralend-echt en overbluffend-oorspronkelijk. Hij kon maar niet begriipen, dat een zoo mooi meisje, zoo heelemaal vrouwenlijk-mooi, zóó alle zelfingenomenheid miste. Hoeveel overrijps, knorrigs, verbloeds al, hadden zijn egoïstische, jonge zusters naast dit argelooze, toch gemoeds-gevoelige schepseltje.

— Uriël,... nee, ik zég niet „Ur” hoor!...

— Nee?

— Ik vind je naam voluit veel te mooi.

— Kom!

— Net muziek...

Haar zangerige stem zong het woordje: Uriël.

— Nee maar... dat is...

— Heel gewoon. Ik hoor in namen altijd zulke vreemde dingen.

Rebecca streeelde zacht de fijne brauwttjes en staarde. Even bleef zij roereloos; schuifelde toen weer aandachtig verder. Deze onschuldige, toch verre en droomerige afzwervingen van haar eigen wezen, kende Uriël nu zoo goed al van Rebecca zelve. Het scheen of zij verborgen voorkennis van allerlei toestanden en gebeurtenissen, woordenloos beleefde. Er volgde meestal iets onverwachts op: een bekoorlijk vraagje, een kluchtige bekentenis, een innig verzoek...

Plotseling onderging Uriël een heftigen impuls,..... Rebecca, zooals zij nú naast hem liep, mee naar huis te nemen en tusschen de verwend-nieuwsgierige zusters in te dringen. Rebecca liep zoo verrukkelijk-fier en zij was zoo onbewust mooi. Een koningskind, zoo bleef hij haar zien. En dan, die trotsche bekoring, die plotselinge, bijna wilde kracht en expansie achter het vrouwenlijk-weeke, teedere en eenzame. En om haar ranke, soepele lichaam heen die onvatbare, onbe-

grijpelijke, lokkende verleiding, al coquetteerde Rebecca nooit bewust. En in haar goudbrandende weemoeds-oogen, die schemer van geluk en schuwheid... Op het Museumplein zouden zij allemaal een schok voelen; onthutst staan van zoo een „volksmeisje“. Oververfijnde Leo, zoo goed als Mama en forsche Papa. Maggie zou haar aantrekkelijk nichtje uit den Jodenhoek, misschien met spontanen harts-tocht woest omhelzen, maar den volgenden dag, onder snelle stemmings-wisselingen, niet meer herkennen; met hooghartige vrouwelijkheid, bits keuren en krenken en hém een ouwelijk kneutje schelden. Eg, in dolle opwindning en overdrijving, zou haar snauwend-vriendelijk toespreken, met zinneloos gewauwel overstorten, of grimmig en norsch negeeren. Hartstochtlooze Caro zou.....

Maar och, het ging tóch niet. Want het kon ook verwarring, oproer zelfs veroorzaken en Uriël wilde met Rebecca niet experimenteren. Daarom smoorde hij weer snel zijn vermetele, toch smachtende ingeving. Uriël kon Rebecca ook niets geven. Zou haar vader en zouden de graaiende, alles-verzwelgende broers onmiddellijk merken. Bovendien,... de schrikkelijke, altijd dóórbrandende gelofte van Josua,... bij de nagedachtenis van zijn Judith-zaliger,... nooit, nooit, zijn leven lang niet, zouden hij of zijn kinderen met een Rozenheim iets meer uit te staan mogen hebben!

Zoo somber-strak vertelde Rebecca vader's misvormenden eed, Uriël na, dien hij, zoolang mensche-lijke krachten er bleven, nooit zou schenden. Er bestond geen afgrijselijker gebeuren voor hem...

Een paar avonden later wilde Rebecca, in een mild gevoel van intimiteit, Uriël's huis op het Museumplein zien: van verre... Een gril? Zij slaakte opge-

wonden kreetjes. Eigenlijk was het opbruisende razernij. Zij keek verwonderd en ontroerd en zij zag beschaamd uit de oogen. Toch kon Rebecca haar hunkerend verlangen niet vermoffelen. Zij wou nu eens weten, waar oom Henri woonde. Zij voelde een duizeling; zij beefde aan handen en voeten, uit vrees, dat iemand uit of in het huis zou gaan, die Uriël herkende. Maar zij stonden heel verdekt, in de schaduw der Van de Veldestraat, tegen den bleek-duisteren, geheimvol-ruischenden tuin van het Stedelijk Museum.

Rebecca stond gebluft. Met haar Jodenbreestraatvisie op rumoerige straat en doorkrijgschte stegen, tastte zij duizelend naar zulk een ruimte en zoo een kasteel. Zij had hier nog nooit gewandeld. Overal in huis, licht, licht, licht. Zij telde de lichtjes met de fijne vingers na, als in droomkoorts. Waarvoor dienden al die kamers en al die lampen? Zij vroeg, heerlijk-argeloos, vond Uriël. Hij genoot van haar kijken en verblijd-ontstellen. En wie woont daar? En wie was dat fijne meisje, zoo stil-gebukt onder die groene lampekaps... En waar hadden zijn zusters nu haar kamers?...

Rebecca gichelde zacht-nerveus, om al dat krankzinnig-veel mooie, dat zwijmelend-luxueuze en ruime, en haar stem hokte soms stuipachtig-opgewonden. Toen, ineens, de vleug droefenis en huivering; dacht zij aan haar eigen, met halfvermolmd hout bijgetimmerd slaaphokje, en aan de verhalen van Igmaniz over de oud-geloovige, Poolsche Joden en de wreedsmartelijke ellende van hun geteisterde, stikduistere Ghetto's..... Och, Uriël zou schateren, als hij haar „slaapvertrek” te zien kreeg...

Gingen die gordijnen van die open kamertjes...

— Erkers,... vulde Uriël aan.

Gingen die dan nooit dicht? Bleef alles zoo maar open en bloot in den avond, te zien voor vreemde

menschen? En als zusters en broers nou eens in ruzie uitbarstten, of zij moesten naar bed?

Weer verbaasde zij zich en betastte schielijk de wenkbrauwboogjes... Waar was nu Uriël's Mama? O, naar dié verlangde Rebecca hevig... onzegbaar eigenlijk.

Er klonk een dringende, maar zwaar-getemperde vervoering in haar vraag, waar Uriël's Mama nu was... God, god,... van dit meisje had hij durven denken, dat zij buiten haar kring met niets meeleeftde! In haar stem stormde een drift, die zij toch bedwong. Uriël rilde en voelde even een geluksschok. Zou, zou zij van Mama kunnen houden? Weer een bons op zijn hart!

Rebecca begreep niets van zoo een huis, met zoo-veel trappen en tuinhoeken, met zooveel ruimte en al die áchter- en vóór-étages en erkers en balcons en vertrekken boven en naast elkaar. En al dat doorschijnend-gekleurd glas... Iets voor oom Salomon en voor tante Truddie. Als tante Truddie eenmaal op die trappen praatjes begon met deze, met gene, kwam zij nooit meer boven of beneden...

Rebecca lachte nu zelve schalks, mild-gelukkig...

Zij kon zich niet voorstellen, hoe dat eigenlijk allemaal in, naast en boven elkaar dóórliep. En weer, grenzenloos verbaasd, vroeg zij hakkelend:

— Allemaal voor jullie, voor jullie alléén?... Allemaal, Uriël?...

Uriël lachte zacht, een beetje beschaamd en beklemd.

— En... en... waar is dat... dat huisje voor, daar... nee, daar?...

— De garage.

— O, voor een auto!

Uriël knikte weer en vond Rebecca's naïveteit aanbiddelijk. En hoe mooi was zij. Die schoonheid gaf

hem angst en geluk. Hij haalde zich plotseling mal-pathetisch in zijn hoofd, dat zoo iets heerlijks vroeg zou sterven. Hij rilde... Alweer zijn oude melancholie, onder verrukkingen!...

Rebecca's opgewonden praten en in-beminnelijk vragen, zonder overgang en zonder voorbereiding, vurig, vreugdevol of droomerig; verstild, half ontzet of argeloos, bracht hem telkens in verbazing. Alle rijkelui's-voornaamheid overklauterde zij met los gemak.

Een lantaarnschaduw dompelde een diep-donker avondblauw om haar rankheid heen...

Er ging herfstig en zwaar geruisch door boomen. Electriche lantaarns lichtten kringenvér over het wei-groen van d'Amsterdamsche IJclub en in de scheemrige ruimte van het plein doemde boven de hel-opgloeierende doorrit, het violet-duister Rijks-museum-gevaarte op. Rebecca stond hier, in den avond, als in een vreemde stad, dicht bij het Vondelpark, meende zij. Uriël vertelde haar iets van de buurt en van het heele Museumkwartier. Zij hoorde met verbazing, dat hier vele rijke Joden woonden en gewoond hadden. In de Koningslaan bijvoorbeeld een Hereira d'Ancona, een Jonkheer, familie van oom Josua. Steenrijk en dubbelnamig. Hij kwam weleens bij hen thuis; stond op het punt Katholiek te worden. Maar zijn oude, trotsche mama verzette zich nog. Even om den hoek woonde ook een geneesheer Hereira, beroemd professor in huidziekten. Rebecca ontstelde en geneerde zich tegelijk. Waarom haar te verblinden, te beangstigen met al die hooge namen? Zij begreep Uriël niet. Ook zoo, wat bedremmeld-ontstemd, bleef zij aanminnig en kinderlijk.

Uriël, vreemd-spraakzaam, vertelde steeds meer, van de buurt, die vooral naar den kant van Willems-parkweg en Koninginneweg zooveel verminderd was. Daar woonden vele getrouwde paren; man op kantoor

en vrouw op kantoor. Daar werd idioot veel verhuurd en bloeide een heel-burgerlijke winkelstand. Het erg-aparte, het aristocratische schoof meer naar Minerva-en Apollo-laan...

Rebecca zette groote oogen op, alsof zij droomde of luisterde naar Duizend-en-een-Nacht-sprookjes. Hier, in deze wijde plein-stilte, die groote villa-huizen, in dat rijke licht, en alles tuin, tuin, ruimte, boomen en kruingeruisch, alsof zij, de oogen sluitend, zoo in het donker aan zee stond, voelde zij een rust in zich zinken, die haar heelemaal vreemd was in de Zand-dwarsstraat. Dáár leefde zij in den heeten, opjagenden roes van marktrumoer, van kinderen-gegil en gekrijsch. In haar buurt klonk alleen geknars, geronk, geraas van donderende vrachtauto's voor de groote IJsfabriek „De Dekker", die de wijk overheerschte. Dáár rolde het onweer van de oude stad; overstelpte, verdoofde en verdofte haar... Hier stond zij amper, en zij snoof den geur van een landelijk buiten en ademde diep en zalig lucht, lucht. Hier onderging zij een vreugdeduizeling, naast Uriël, haar bloedeigen neef.....

Op zijn kamer, alleen, hoorde Uriël niets anders dan Rebecca's vragende, zacht-schuchtere stem en hij meende in haar droef-goddelijke oogen, heimwee te zien klaren.

Ook de herfstnacht was hem nu een geheimzinnige blijheid geworden...

VIJFDE HOOFDSTUK.

I.

Maggie Rozenheim, in de Heerenkamer, zat naast Bob Versteyne, den schitterend goudblond-gekuifden sportduivel, te borduren. Maggie Rozenheim had zich weer verzoend met haar oersterken Jaap Versteyne van Weiers, overal Bob genoemd. Henri's wrevel was, ondanks zijn gejaagde stemming, heelemaal geslonken nu Bob deelgenoot werd in een groote motoren- en automobielen-zaak en zijn roekeloos rijkelui's-leventje vaarwel zei. Mama en de meisjes hielden van den jovialen wedren-reus. Zelfs Mr. Leo oordeelde gunstig over dien..... christelijken New-Foundlander met de lobbesooren.

Bob zat op een smallen Gobelin-divan, met hoog-opgetrokken, stijve knieën, belachelijk-aandachtig de gouden naald van Maggie's modern haakwerk te bekijken. Heel onverhoeds omhelsde zij Bob. De gouden naald viel. Bob schrok en hakkelde wat verlegens.

Slank-zwierige Maggie liet nooit toe, dat hij zich tegenover haar de geringste vrijheid veroorloofde, terwijl zij pronkte met haar tartende kuischheid, ondanks haar violetrood-gepenseelde lippen.

Nu sprong Maggie zelve op Bob's schoot en drukte zich roekeloos-verliefd en half-bedwelmd van verlangen, zijn armen in. Behaagziek zich koesterend, vertelde zij Versteyne dat zij zulke heerlijk-wilde opium-droomen had. Zij zag niets dan goudstuivende stranden, heel eenzaam, en geheimzinnige rotsblokken met grimmige aangezichten... Maar onmiddellijk ont-nuchterde Maggie zichzelf, onder een wee schuldgevoel. Komisch-vurig klonk haar hooge jongens-spot-stem:

— Palmengeruisch, mon navet!...

En zij begon, de gloedharen uitfladderend, „Carmen” te zingen; eerst innemend, toen schalksch-vrijmoedig; eindelijk in een wreeden opwindings-roes, met wild-bezeten stem.

Versteyne keek bête van verrukking. Zoo een lenige gekkin! Maggie ergerde zich dol aan zijn zelfgenoegzaam welbehagen en luttele hoofschheid. Zij trampelde woest met de fijne danseressen-beentjes hoog de lucht in, dat haar goudzijden, korte jurk onvoegzaam opwipte.

Die brave boy begreep nu letterlijk niets, niéts van haar nerveuze, plagende aanstellerij en beweegelijkheid... Of was het een fijn-vrome huichelarij? Zij had hem wijs gemaakt, dat zij echte Assamsche opium kauwde. Die oer-idiote, gedweeë lummel. Hij keek zoo dom als een knippatroon.

Toen Bob Versteyne, robuust en sensueel, verblind en spontaan aangehitst, zijn verloofde zoenen wilde, sprong Maggie vol griezelen afkeer, onstuimig-dreigend overeind en schold hem „viezerd”! Ze wou alleen maar Bob, den indringer, fel pijn doen, tarten; nerveus tasten en grillig berekenen, hoelang zij haar ridder-knaap wel krenken en bespotten kon aleër hij uitbarsten zou. Maar het gretigst ontglipte zij zijn zinnelijk-zoet gestoei, om zichzelf vrij te maken van zekere genegenheid voor dien sentimenteelen goeierd. Want Maggie wilde geen slavin zijn van verlangen naar dien athletischen boy, die zoo lief-bête kon kijken. Zij bleef onafhankelijke, Amerikaansche, zoo bandeloos, nukkig, onbeschaamd, sollend, spotziek en opgewonden als zij zelve begeerde te zijn. Zij leefde alleen bij grillige omkanteling van gebeurtenissen. Maggie hongerde eeuwig naar allerlei emoties en ontploffende sensaties. Haar geest fonkelde. Haar antwoorden waren steeds scherp, bijtend, boosaardig van vernufts-

flikkering. Rekenaard van wiskundig-toegespitsten papa Henri. Maar het gemoed van mama, de zoete hunkering en weeke mijmering, en het smachtende terugverlangen naar teedere overgave. Zoo brak haar grondnatuur door in heerschezucht en offering. Eén dag begeerde zij, heelemaal te leven als Ninon de Lenclos, in koele zinnen-perversie of als publieke vermakelijkheid. Een anderen dag, verachtte zij het roekelooze; zou zij het liefst in een klooster zich opsluiten; zuchtte zij teeder en openbaarde zij zich, heimweeziek als Madame de La Vallière, wier kwijnende vrouw Maggie juist het diepst vervoerde, wanneer zij zelve levenshongerig, loszinnige, dartele, uitdagende daden had verricht...

Dien geweldigen tuffer en vliegenier, Bob Verstayne van Weiers, had zij toch maar onder den duim! Alleen, hij was veel te rijk; te lui, te vadsig, wanneer hij niet paard reed, niet vloog of tufte. Hij bleef ongevoelig voor cynische ironie. En zoo griezellig-braaf en netjes, en veel te bleu, te verlegen voor zoo een hercuul! Jakkiel... Waarom liet hij nooit de zweep over haar lenige body knallen? Waarom spoog hij zijn afschuw van al haar balsturige en moedwillige krenkingen Maggie niet het gezicht in? Dan zou zij huiveren voor zijn mannenkracht en beleedigenden moed. Dan zou zij zeker kruipen onder zijn geesel en hem in vurige drift terug beschimpen. Maar zij zou zijn hartstochtelijken haat als een bezieling, als een tastbaar schepsel, haar zien verslinden... Eigenlijk wist Maggie nog niet goed wát hij eigenlijk van zijn geloof was... Protestant of Katholiek, Luthersch, Gereformeerd, Vrijzinnig? Och,..... kon haar wat bommen! Verstayne bleef Maggie's speelbal; haar aftrapbal. Maar niemand mocht het wagen, kwaad van struischen Bob te spreken. Dan verdedigde zij den blonden reus grootmoediglijk, met schreiende, hatende overdrijving. Dan, in blinde

bewondering en teederste aanhankelijkheid, was Versteyne de beste, meest intelligente, de koenste en fijnste kerel van heel de wereld... Schimpen op Bob, hem beleedigen en baldadig wegtrappen, mocht Maggie Rozenheim alléén.

Ook nu weer stond zij onverhoeds en tartend vóór hem, spiksplinternieuwe danspassen in te studeeren, bij radio-muziek. Op La Argentina, was Maggie verzot; op haar heet-Arabische oogen. Dié vrouw danste den vlammanden triump en de doodelijke wanhoop. La Argentina danste eerst, vuur-dansen, liefde-dansen!

Plots snauwde zij iets over Pawlowa naar Bob toe. In booze luim schold en sarde zij den lobbes en minachte zelfs zijn prachtglanzend, goudblond haar, waar zij anders apart dolverliefd op was.

— Jakkie... blonde lokken voor een vént!... Goed voor Aphrodite!

Blonde Bob liet haar razen; rengelde zich lekker-genotzuchtig, lam-lui en gapend uit. De smalle gobelin-divan kraakte benauwd.

— Weer zoo'n vadsig pak vleesch en been!...

Schaam je je niet, meneer Vijfentwintig lentes?..... Leo zou je voor het Nationale Gerechtshof dagen!...

Bob gaapte al vervaarlijker en gromde iets onverstaaubaars. Zijn ijswitte tanden blonken onnatuurlijk.

— Jou, stuk onchristelijke onbeschoftheid, en onopgevoedheid,... aan slijk en stof versmeten, zooals de dichter zingt!... Jij bent zielsgewis, alleen in tel als je en colère raakt... Overigens ben je een zak zemelen, een sul... parfaitement!

Versteyne lachte vadsig en taterde de blondharige hand vóór zijn gaapmond...

— Jij bent alleen in tel in je jaloersche, troebele, woedende buien... Als je lenigen Hans, papa's chauffeur wel wil knock-out ranselen, omdat jouw meisje

zijn koenheid bewondert... En dan kan ik jóú wel vermoorden!...

Maggie's korte haar, met den blauwzwarten raven-glans, fladderde om ooren en nekke. Doldriftig was zij uitgevallen, in korte, knapperende zinnnetjes. Zij spotte met hoogdravende woorden, maar zij was nijdig. Maggie's behaagziek, fijngelijnd gezichtje verwrong zelfs en de hooge jongensstem klonk nu gebarsten, rauw. Bob bleef loom-onverschillig zich rengelen. Zijn kuif glinsterde als goud. Zijn oogen glommen zot en gesmoord-wellustig. En zijn lieve jongenssnuit, schalks, quasi-indolent, keek alsof hij voor álles te lusteloos was; ook voor Maggie's gezwam en navrante woede. O, die eigenzinnige, nukkige, onstuimige Maggie! Hij hield razend veel van het koene schepsel, dat verrukkelijk zwom, roeide en haar auto-stuur beheerschte als een beroepsrijder... Hij had nog nimmer in een vrouw zooveel mannelijk-koen sportvitalisme ontdekt. Al zijn vrienden roemden haar niets-ontziende critiek. Zij begreep flitssnel, de moeilijkste dingen van vliegen, paardrijden, tuffen, autorennen. Zij wou leeren vliegen, en zij vloog, brutaal, overmoedig. Zij regeerde instructeurs en medeleerlingen. Zij bezat het absolute vlieggevoel achter het levier. Zij ging mee naar boven, met een bijna tartende vermetelheid. Zij vreesde niets...

— Zooals die meid van jou het toestel recht op den horizon legt, zoo zag ik het nog nooit een kerel doen,... zeiden hem zijn vriend-leermeesters.

Zoo zwom en roeide zij. Zoo reed zij auto. Dúrf, alles durf en uitdaging, fitness, en dan plots zoo zacht en beschroomd als een weeskind.

Daarom sputterde haar vader tegen haar dolle vliegmanoeuvres. Maar bij Bob trilde zij als prikkel-draad op stroom.

God, wat een onaanrandbaar, roekeloos wicht; wat

een snerpende spotster, meedoogenloos als een beul en krijgsvruchtig als een bolsjewieke... Geen twee minuten waren zij bij elkaar, of het wicht schopte of zwiepte er de ruzie tusschen. En wat was zij zelf? Dán preutsch, dán ondelicaat of uitzinnig-vrijpostig en snaaks, overrompelde zij hem met stormachtige liefdesbetuigingen. Dán onverschillig, neerslachtig; dan weer uiterst-ijverzuchtig. Maggie scheen alles wat heftig tegen elkaar opbotste. Rumoer en dreigstilte, onderworpen, nederig, gek-onafhankelijk en opstandig. Maar mooi, mooi als een filmster. Alleen veel te bewust en tartend. Hoe kon hij dat wispelturige kind ooit temmen? Leo Rozenheim leuterde hem steeds iets van „de overdracht”... Freud... oppassen voor dokters,... verliefde vrouwen, die hun passie wilden sublimeeren onder mom van ideale, niet-zinnelijke vriendschap..... goudspinsters, mijn waarde!... Bob's flegma brokkelde af. Hij vloekte, stampte op den grond en snapte er geen bal van. Hij was vóór alles kerngezond, sterk sportsman. Het geestelijke leven had alléén bekoring voor hem, als het vastgreep in sport. Hij wist zich alleen in zijn „kist” een hoogvlieger. Als stout piloot ademde hij in de ijlte, terwijl iedere filosofie onder hem wégzank. Wat was er reiner, dieper van licht dan het azuur? In hem gloeide een Bataafsche oerdrift en een hartstocht zonder grens voor vliegen, rennen. Hij vreesde geen enkel gevaar. Zijn rustige, zelfverzekerde kracht liet hem over alles heerschen. Maar hoe hij, ook nu weer, dat lieve schepsel Maggie kouwelijk temmen moest! Plots, in zijn reuzige lengte, sprong Bob op Maggie af, greep haar robuust beet en plakte haar met een atletischen zwaai op zijn schoot.

Maggie zat, keek sip, gebluft. Toen begonnen haar oogen hel van zinneloozen, bijna boosaardigen overlust en woede te gloeien. Dat was haar nog nooit gebeurd. Maggie Rozenheim, de Amerikaansche, door een poot-

sterken knul met atletischen zwaai neergeplakt op een minzielen manneschoot... Jakkie, vies!...

Zij keek Versteyne pal in zijn goedhartig gezicht. Zij zaten onschuldig als kinderen. Zijn weekblauwe oogen tintelden fel. Ai, hoe poppedijnig en doddig!... Ineen voelde Maggie nerveus het koddige van het geval; begon zij plotseling te schateren, met hinniklachjes er doorheen. Ook Bob. Zij vroeg waaksch, ironisch loerend, een cigaret voor zijn snoetetoet en bootste bolwangig een sopranino-saxofoontje na. Blazen en dampen moest zij, den heelen dag door; stilde het hijgende in haar drift. Bob weigerde...

— Je rookt veel te veel!

Zij gromde iets minachtends; woelde in gedachte alles overhoop. Zij was ineen verzot op een kasha-sportblouse, heel licht, die zij bij Hirsch had zien hangen. Het biais-garneersel alleen erg banaal... Bob moest ze straks halen. Ze zou de blouse zelf wel ómknoeien... Ajakkie... ruzie en... blouse!...

Weer zong zij „Carmen”, maar nu met half-stem neuënd, smartelijk-zenuwachtig. Zij krenkte met haar blik en tartte met wufte spotgebaren. En het besef drong vlammend, uitdagend in haar óp... dat zij zich van dien blonden, robuusten reus moest vrijmaken, want zij hield veel te veel van hem! Werd een corvée. En zij wilde niet verzot raken op zoo een knappen, eerezuchtloozen knul. Zij walgde van allen weemoed, liefdeknaging en opofferingsverlangen... Zij wou haar eigen, onbepaalde levensvreugde redden en nuchtere, scherpe werkelijkheid omklemmen. Geen romantische fratsen, alsjeblieft, geen society-airtjes... En nu zag zij in Bob een heerlijken, frisschen, blonden sportkerel, in woede ontembaar, maar met nog iets fascineerend-reins en onschuldig-kinderlijks en onbehelpens in zijn wezen; iets elementairs ook aan

menschenkracht, dat zij tegelijk haatte en verheerlijkte in een sterken man.

Ook Versteyne speurde in haar wantrouwend blik nú een wilde plaag-genieting, een, in stilte pervers voorbereiden van krenkende dingen. Hij knelde, — zwijgend, glimlachend, de mooie tanden bloot, — speelsch-omzichtig Maggie's armen achterwaarts saâm. Zij zonk rank, ruggelings, de haren verkreukt, onder zijn scherphoekige kin weg, tegen zijn bonzende atleten-borst.

Zij kreunde van binnen scheldnamen:

— Reuze-leeghoofd, reuze-windzak!...

Toen neuriede zij, bijna onhoorbaar:

— Le cirque est plein, c'est jour de fête...

Heesch sprak zij, eenmaal machteloos-gemaakt, met gloeiend-oplichtende oogen in zijn oogen. Geheel afhankelijk en nederig van houding, jurk en beentjes stil afhangend, zei ze plots felle, giftige, overspannen dingen met gedempte driftstem.

Bob ontstelde. Zijn hart werd vol onrust. Neen,... van zoo een meedoogenloos, koel meisje, met zulk een afschuw en wellustigen haat, begreep hij niets. Hij verwarde zich heelemaal in haar ondoorgrondelijk kwelwezen. Zij leefde alleen haar eigen wil. Straks, nog snaaks, rap, geestig, vol vleierij; nu ineen weer bijtend, dolzinnig, vlijmscherp, fel-hoonend en aldoor dat vreeselijke, snijdende hinniklachje er tusschen. Die wispelturige meid, met haar vliegende schoten!...

— Wat wil je eigenlijk van me?

Maggie bleef ruggelings hangen op zijn borst. De kleine voetjes begonnen uit een popdooide rust onverhoeds zacht te trampelen en zij lachte gesmoord, smadelijk.

Maggie rilde van Versteyne's primitieven eenvoud. Hij maakte Maggie razend, zonder het te merken. In

haar lijdelijke houding sprak zij gesmoord-woest, vreemd-zacht:

— Je pésten...

Bob, een oogenblik weer half-geamuseerd:

— Waarom?

— Kan me niet bommen... gunstbewijs!... Ik vind 't heerlijk je te hinderen!

Versteyne argeloos:

— En je houdt van me?

Maggie keek even verstild, met afgewenden blik, weer heelemaal zijwaarts, bekorend-kinderlijk. Zij wong zich half-overeind uit zijn krachtarmen. De ravenglanzige haren liet zij fladderen. Bijna onhoorbaar fluisterde zij:

— Juist daarom!

— 'n Beetje idioot...

— Voor 'n idioot!

— Voor mij?

Maggie gilte gesmoord. Nekgedraaid naar hem opkijkend, fonkelden haar oogen weer wreed.

— Ik wil je pijn doen... Ik wil je altijd, áltijd pijn doen,... pesten, pésten!

Nu schrok Bob hevig. Verbijsterd kreunde zijn stem:

— Ontzettend!

— Mogelijk, maar... maar ik, in mijn drift, in al mijn rustelooze grillen,... ik houd meer, méér, méér van je dan al die andere wijven op de renbaan bij mekaar!

Zij likte even fijn-sensitief het tongpuntje langs het vurig met lippenstift bestreken mondje. Zij wou zich weer versplitsen in praterij, overmoedig, al brandde berouw.

Maar nu duwde Versteyne Maggie ruw van zijn schoot. Wild sprong hij op. Haar woorden waren

slangenbeten. Er begon iets heet-angstigs in hem te kriebelen.

Rauw klonk zijn stem:

— Je kletst, Maggie!

— Nee, ik klets niet... Ik zie al die opgetooide mannequins naar je kijken in het Stadion... naar je oogen, naar je snoet, naar je gouwen kuif, naar je heele lichaam! Ze zijn razend op je!... Ik weet wat ze voelen... Idioot... op jou verliefd... op een luien zak vleesch met been!...

— Maar Maggie!

Zij stampte weer, nu zij stond, vlak voor zijn oogen. Haar hooge jongensstem kreeg een zangerigen, toornigen onderton:

— Zwijg smuiger!... Ik haat je, ik verafschuw je!...

Bob keek verplet. Hij voelde zich prijsgegeven aan een brandenden laster.

II.

Maggie werd al woedender, nu die onachterdochtige reuzeboy zoo weinig van haar valsche hunkering naar kwellen en plagen, van haar rukwinden-natuur begreep. Een waarzegster had het haar nog eergisteren voorspeld, dat Versteyne eens door familietrots haar zou beledigen...

Even zette Maggie zich neer op een bankje; zonk zij ouwelijk in. Moe, droomerig, staarde Maggie met afgewenden blik. Plotseling joeg het weer pijnigend-wild in haar op: die stommerd, die maar niet ontdekte, hoe lief zij hem, hém alleen had..... Die maar niet snapte, dat zij hem alleen onder martelende krenkingen, haar liefde kon laten gevoelen. Ze zei het Bob, dat zij hem telkens weer en weer moest afstooten, moest bespotten, moest krenken, juist omdat hij haar tóch overal volgde en lobbесachtig naliep, en zoo naïef-

eerlijk zich het wanstaltige, het perverse van haar driest en nietig wezen liet ontglippen. Té absurd!... Dat was heusch geen opblazerij of aanstellerij, of drang, zich erg interessant te willen maken. Zij griende 's nachts tusschen angstdroomen in, meer dan genoeg, om haar venijn en gemeenheid; om haar gehuichelde belangstelling voor dingen waar zij geen snars om gaf, of om haar leuteren over alles, zonder ooit tot een kern in te gaan. Och, zij wou nooit en nimmer haar eigen verdriet bakeren. Zij verachtte smartelingen en smartkoesteraars. Alles duurde toch maar één adempje in het leven; langer niet. Alleen, ze wilde geen band, geen knelling voelen. En koel-kwaadaardig was zij toch nooit, al mousseerde zij onder den lichtsten druk. Maar zij huiverde van hem, als zij er maar even aan twijfelde of hij voor zijn uitverkorene een moord zou durven doen. Of hij voor háár zou durven inbreken, liegen en bedriegen, om te bewijzen, dat hij Maggie Rozenheim en Maggie alléén liefhad...

Ja, zij erkende nu voluit, dol-razend jaloersch te zijn op iedere charmante vrouw, die hem paaide. Vooral op dat mooie, kille être met het goudrosse kapsel, onlangs op het Stadion..... Maar zielloos, passieloos. Toch duldde zij niet, dat Bob op háár jaloersch werd.

— Hè?... schrok Versteyne.

Hij viel weer op de gobelin-sofa neer, geïrriteerd, wanhopig, met de brandende beten van haar verwijten in zijn ziel. Zij schommelde boven hem uit, als op een trapeze...

— Ja, jaloersch zijn... nee, dát is heerlijk, zélfzuchtig voor een vrouw..... Maar mij mag je toch niets, niets verhinderen. Want dan haat,... haat ik je weer!

Bob bestáárde Maggie bezorgd. Zij draaide alles voor zijn oogen om-en-om... Een looping the loop van gedachten en warrelende gevoelens. Even herwon hij zich en glimlachte pijnlijk...

— Je bent net een wapenrek... Aan welken kant ik je ook wil aanpakken..... ik heb altijd kans me te snijden of te prikken...

— Oer!... Oer!... hinnikte schel Maggie's lach. Die onvermomde bekentenis werd haar een onstuimig geluk. In Maggie's tintelend-fantastische ziel ving het spel van haar heerscheressen-natuur allen glans van den rijk-begaafden, oproerigen geest op. Zij voelde zich in het leven door een beangstigend-groot, stalen wentelrad gegrepen, waartusschen zij meedraaide dán in de hoogte, dán weer in de laagte. Zoo was zij nu eenmaal en zoo moest hij haar nemen; haar en haar avontuurlijke schandalen. Zij hield niet van eeuwige thee's, van stijve bals. Dán duizendmaal liever ongegeneerde feestjes, ná tennis- of cricket-wedstrijden. Zij begon Bob weer onder te dompelen, te overrompelen in haar al bruisender paradoxen. Zij wou voor Bob alles blindelings over hebben, maar hij moest niet zaniken en in ieder ding haar vrijlaten. En niet doen, alsof hij onder een triest air van zelfverloochening en beleedigde verknochtheid, steeds hoofdgebukt, maar dúldde.

Bob idealiseerde haar veel te veel. Hij zag haar veel te mooi! Zij was meestal een echt daemonisch, in zichzelf-verterend stuk zelfzucht en genotzucht, aanstellerig, losbandig-in-schijn en behaagziek als een nukkig-mooie poes. O, zij zou hem wel fel ontgoochelen...

Maggie sprak heftig, scherp, snijdend, spotziek. En dan ineens weer met stemstrelende, theatrale uithaaltjes en over-pathetische toontjes. Zij ratelde door, zonder Versteyne te zien of te hooren. Zij weigerde iedere toenadering. Zij beschuldigde Bob van tyrannie. Zij sputterde geprikkeld, onverdraagzaam en opzettelijk. Zij plaatste zichzelf telkens met belache-

lijken eigenwaan, maar onder wreede vroolijkheid, op een voetstuk en wierp er zich dan weer met smakge-raas af. Haar eigen wreede woordenroes bracht haar een gevoels-omneveling, waarin zij zichzelf vaak vër wegloog van haar diepe, soms snikkende en smachtende liefde voor heel Bob's argelooze wezen. Want zij kreeg juist zoo het land aan Versteyne, wyl zij hem zoo benard liefhad. In stilte snakke zij naar iemand, die het tunnelachtige duister van haar gejaagd, verward, opstandig en bazig binnenste eens wilde doorlichten. Zoodat zij eigen wezentje kon ontstregelen en al het kromme, dwarse van haar weerbarstige, giftig-krenkende natuur...

Toen zag zij ineen, onbegrijpelijk-droef, Bob's goudblonden kop langzaam op zijn herculische borst inzinken.

Maggie schrok hevig. Hemeltje,..... dat was de bedoeling nooit, nooit geweest. God, god!

Haar stem brak gedwee. O, die vervloekt-geëxalteerde, bandelooze buien, die alles in en om haar verschrikten; die ze maar niet kon smoren...

— Bob!...

Zij gilte. Haar jongensstem trilde snerpend-angstig nu. Alle stralende, triumfantelijke jeugd vluchtte haar zijblank gezichtje uit. Neen, neen, zij wou geen pijn doen. Nooit..... Zij wou hem niet vernederen of krenken, nooit... nooit! Zij had hem lief, haar heerlijken reuzeboy, dol-dol lief!... Zij was gek-trotsch op hem; op zijn ontembaren moed, zijn geweldige, stille, latent-gehouden kracht, op zijn tartenden durf. God, god, Bob was een held, een blonde held,... hâar held! Zelfs Ur hield veel van hem!

Versteyne richtte langzaam het hoofd op en keek Maggie ontroerd, verslagen aan.

Wild, ontzet, razend verliefd en bewogen, sprong Maggie nu weer op zijn schoot; vleide zij met smeek-

stemmetje duizend liefkoozinkjes uit. Zij streelde hem langs zijn goud haar, zijn fijn-geschoren wangen, zijn Engelsch-scherpe kin, en toen zoende zij hem woest, hevig, en sprak als een verwend kind, idioot-knus...

— Bob toút..... eel toút...!... Bob dom!..... Bob gekkie!.....

Maggie voelde, dat zij kwaadaardig, zinneloos gehandeld had. Zij vervloekte haar wreeden kwel-aard. Toch mocht dat sentimenteele niet te lang duren. De hagelbui was op hem neergestort, nu de koestering. Maar dan weer,... wég deemoed. Zij blies weer vol, cigarettewolkjes uit en keek minachtelijk naar haar borduurwerk. In haar zwarte, even toegeknepen oogen begon weer het sprankelend glanzen als houtskoolpoeder te fonkelen. Zij zou opnieuw alles vijandig ómschateren, hem en haarzelve met verschrikkende keelgeluidjes hinderen. Weer dat havenende en ijskoude tarten, dat duivelsche begeeren, te krenken, te scheuren, te kwellen,... maar nu stuiptrekkend en verzwakt. Goejegod,... zij beheerschte zich en het juichte in Maggie...

Suf zat Bob nog onder haar verterende koesteringen. Hij zag niet, hoe het stormde in Maggie. Zij hield het nekje fier en heel stijf óp in het kraagje, maar hij bleef in de zacht-hevige overrompeling van haar liefkoozing gevangen.

Maggie zat op zijn schoot; begon Bob's haren en gezicht te streelen en terzelvertijd overschouwde zij haar eigen gedrag. Wat was dat schaamteloze toch in haar? Zij hield zoo onzegbaar veel van den stoeren, atletischen Versteyne; van zijn forsche, mannelijke, diep-gemeende innigheid. Hoe waagde zij dien nobelen jongen, in kriebelige avonturen-drift, als een kwal te trappen en uren lang te haten; te haten omdat hij haar zóó erg liefhad?

Maggie gooide haar vonkend cigaretje weg. Zij

bedacht haar eerste felle ruzie, om een kimono-blousje begonnen; een blouse van oranjeglanzig gaas, zoo doorschijnend dat hij zich voor háár schaamde. O neen, het was om een rose toile blouse geweest..... Denderend!..... Plotselinge stemmings-inkeer bracht weer verstillings; heimwee naar een vast, onwrikkelijk geluk. Maggie begon zichzelf in het hart te bijten, te verachten; zichzelf te vervloeken in al haar zieke hysterische nukken en grillen. O, zij deed nooit iets liederlijks of zelfs maar wérkelijk-lichtzinnigs. Haar koel-sensueele natuur weerde met scherp zinn, luttelste mannerige verliefdheid, op laf-zoeten buit azend. Zij wisten allen wie Maggie Rozenheim was; een wilde appel. De geringste onkiesheid zou zij onmiddellijk hebben gehoond en gestraft in het openbaar. Alleen in uitdagende woede zweept, ranselde en flirtte zij. Hunkeren deed Maggie alléén naar Bob's wreed-sterke handen, naar zijn breede borst, zijn gouden kuif, zijn blauwe kinderoogen. Bob bleef altijd bedeesd, altijd beheerscht, altijd eerlijk. Hij wist niet wat zwoelheid was en humeur-teistering. Gezond, reinhartstochtelijk, open, zoo sprak en ademde hij. Maar zij, misselijke, grinnikende kwast, grillig als een jazz-program, prikkelde, krenkte hem onbeschaamd, oververmetel. Zij, met haar nerveuze aperij! Het was juist zijn recht, jaloersch te zijn op Papa's chauffeur; op Hans, die zich al heel wat verbeeldde. Het was Bob's recht, haar te remmen in haar maniak mode-gedoe: dan één breed gewaaier van linten en strikken, dán strak, kaal en garneeringloos als het jurkje van een schuchtere novice. Het was zijn recht, haar zinnelooze danspassie te hekelen en haar overspannen vereeren van verleidelijke lokkers, gigolo's, slanke, wildvreemde patsers-in-rok. Want al was Bob een marpau, ... deze door-de-wolken-renner vermorzelde tóch allen tezaam met één vuistkneep; heel die fatterige, zoetsappige

Marpau (Fransch argot): boerenkinkel.

trippelaars en verwijfde, zweetende dans-viezerikken. Maggie zelf brandde hartstochtelijk op in den dans. Zij doorleefde het „exotisme parisien” als een vorm van waanzin, zooals Levenson het in Bubu van Montparnasse ontdekte. De perverse verachting van den Yankee voor het zwarte negervee, dat hij navolgt in een sadistische zelfverlaging, voelde zij mee en bracht zij tot uiting in den wellust voor het primitieve gevoel van ras-verschoppelingen. Maggie was uitgelaten van verrukking, als een vriend van Papa Rozenheim, Des Brouvié, Lebemann en globetrotter, haar vertelde van den ouden Parijschen Moulin Rouge en de danseuses; van het eerste Moulin-Rouge-bal in 1889, op een leeftijd, dat hij nauwelijks kon beseffen, wie Yvette Guilbert en Max Dearly waren. Yvette... onvergetelijk, bóven, op de oude „Butte”..... Yvette, de tartende duivelin met het vlam-roode haar... Als een wervelend vuur, het laaiende hoofd. Yvette, de charmeuse, de lokster en belachelijkmaakster; grootste en scherpste mensenkenster, die hij ooit hoorde..... Schelmsche spotster, wreed speelster met, en ontmaskeraarster van menschenharten..... Zoo was de conférence, één fijn slijpsel van flonkerenden geest. Dát was echte humor, echte vernufts-sprankeling. O, Des Brouvié raakte niet uitgesproken over Yvette; alles tintelde en lichtte aan haar, en toch was het net genoeg strak en kort, sober en innig, even een zweem pathetiek, of stil-brandend van verdriet; dan weer tartend, vlijmend, sarcastisch en uitdagend.

O, Des Brouvié dweept nog met dien „temple d'une divinité montmartroise adorée par nombre de Parisiens et par des millions d'étrangers”...

Maggie werd heelemaal Bal du Moulin Rouge. Zij trilde van den lach, als hij voordeed hoe toen dansten: La Sauterelle, Nini-Patt'-en-l'air, La Goulue, La Môme Frômage, Grille d'Egout in den Grand Qua-

drille réaliste. Heel de wereld keek; heel de wereld sprong. En ondanks alle realisme, was er geen verdierlijkt raffinement als tegenwoordig..... Dat verdierlijkte, dat gemeene besepte de eerlijke Bob, zonder het te herkennen...

Och, wat kon zij doen om alles weer goed te maken? Zij bespaarde dien lieven knul ook niets. Nu was het weer opperbest geweest, en in één weer die grillige omdraai! Vergiffenis vroeg zij niet, nooit! Om te gieren... oér!... De gedachte... vergiffenis! Maar hij moest voelen, hoe idioot-veel zij van hem hield.

En Bob zwichtte weer onder haar vlagen van ver-teederding. Zij schold op haar eigen uitgelatenheid en brooddronkenschap. Hij moest zich niet storen aan haar malle kuren en fratsen. Hij was duizendmaal beter mensch dan zij. Had zij hem niet het éérs zee-zwaluw gedoopt, na zijn laatsten vliegtocht; eerder dan welke vereerster ook? Maar hij moest gelooven, dat zij voor niemand, ook niet voor den knapste en zelfbewust-lokkende, te bereiken bleek. Hij erkende toch altijd, dat haar preutschheid nog grooter was dan haar onbeschaamdheid...

— Hé boy!... En nou nóg 'n rookertje... Ik hou het anders niet meer uit!

Maggie gloeide weer van blijheid op zijn schoot, waar zij zich als een kind inknuffelde. Bob's blond-gouden kop knelde zij tusschen haar bloote, blank-mollige armen. Toen, woest begonnen de oogen te fonkelen.

Plots, een heerlijke inval! Zij moesten er eens uit. Naar de Fransche Rivièra. Gaat Ma mee; had toch geen „dienst" meer. Was zij dol op. .

Herinnerde Bob zich nog, twee jaar geleden, die donkere cypressen van Saint Cassien? Onvergetelijk in den maneschijn. De hemel electrisch-blauw, een avond-meer en daarin, spokend-melancholisch, boomge-

stalten? En wist hij nog, hoe erg zij gehuild had bij het ruïneachtige, woest-gelegen kerkhof van Menton; hoe zij huiverend zijn arm gegrepen had? Door de heele Rivièra, verderop, rook het altijd zoo naar mande-rijntjes-zoet en naar citroenen. O, die heerlijke, zorgeloos-laaierende zon, die vreugde-wekker... Maar nog verzotter was zij op het dolle grootestads-geraas. Dat gaf haar verrukkelijke schrikken en angsten soms. Dat geweldige lawaai bedwelmde haar. Heerlijk vond zij het, tegen die vrees te vechten. Zij genoot zalig, als bij den geur van narcissen. Daarom ook dweepte zij met Sarrasani, met al de gedresseerde beesten, met al de vreemde dieren en menschenrassen, al gilde zij om kermis-wansmaak van kleur en licht...

Bob lachte weer onbekommerd. Zij zat op zijn schoot, vrij, wild kind. En haar geurige armen om zijn nek en hoofd. Plots, een stuiptrekking; een ruk; een nieuw plan in Maggie. Zij rekte den hals als een hinde...

— Nee..... Rivièra, ouwe kost!..... Naar Parijs moesten we gaan, om lol te maken... Oer, Bob, oer... reuzel...

Hij knikte.

— Een flesch panje in een nachrestaurant... We vliegen, hè boy?..... We drinken eentje in Caveau Causasien, entendu?...

— Bon!

— Nee... we zwaaien Boule Blanche binnen... Ik ben dol op Montparnasse... en op die Haïti-nikkers,... net natte kerels... Wat 'n glimmende rakkers... knal!

— Niks meer?... Rue Vavin af!

— Af?

— Entendu!...

— Dán naar „La magie noire”!... O, die poires in Parijs, die bakkesen op Bal Blomet... Weet je nog Bob, verleden maand?... O, die lekkere brie...

— Nou?...

— En denk om Laimböck..... om mijn nieuwe amazone-gemsjes... drieknoops... We vliegen, hoor!... We vliegen weer, hoor... we vliegen!...

Haar jongensstem sneed de woorden door. Haar lachje hinnikte.

— Maar je vader?... sputterde Bob tegen... Hij wil toch niet meer, dat je vliegt?...

— Ça se comprend!... Hij hééft niets te willen als ik wil! J'en ai plus que mare!... Papa móét willen als ik wil!... We nemen Mama mee... Metro-Goldwyn-Mayer-nieuws!...

— T'en parles à ton aisel!...

Maggie hinnikte scherper en schopte de vaasslanke danskuitjes op.

— En Eg en Caro?

Haar stem hinnikte weer. Zij aaide Bob's gouden kuif.

Hij schertste mee:

— Bestel maar een Zepp!

— Tout au plus!... En Ur, die stille Ur, die wijze Ur, zwaaien we óók mee!..... Qu'est-ce que tu bafouilles?...

Slap vouwde zij, van het nerveuze lachen. Met een vreemd schrikgilletje, ontdekte zij de gevallen gouden handwerknaald onder een tabouretje. Zij bukte. Bob ademde een eigenaardig-zoeten, zachten boezem-geur. Haar hel-purper mondje vertrok nerveus. Toen smakte zij grooten, goudblonden boy van den gobelindivan, rukte hem aan de hand woest óp, gaf hem snel-in-schaamte een zoen. Beiden holden naar de biljartkamer, waar Leo in zijn eentje zich stond te oefenen op massé's.

ZESDE HOOFDSTUK.

I.

Sallie Blick, antiquair, inkoop, verkoop van Old Masters, van oude Engelsche, gekleurde en zwarte prenten, van oude kroontjes, meubeltjes, karpetten, oud koper en brons, oude boeken, oude munten en... ouden rommel, was ten leste vergroeid met zijn winkelhuisje, roestrood-geverfd, dubbel bestoept, donker, vooroverhellend, smal en wrak, in de spookvale, enge Onkelboerensteeg.

Vroeger had Sallie alleen voor- en achterzolder van het krotpand in huur, — „bivouac” door hem geheeten, — toen hij bovendien nog een vliering-bergplaats op de Oudezijdsdijk bevolkte met antiek. Al wat te scheep kwam naar Amsterdam, lokte hij binnen. Ook Sallie’s zwijgzame vrouw Debora en hun nóg stiller zoontje, — een heel broos kereltje van ruim twaalf jaar, met steenbleek, uitgemagerd gezichtje, beangstigend-wit voorhoofd, maar in het doodswitte kopje twee heel groote, bruine droomstaarogen, waarin een wonderlijk vuur geheimzinnig sintelde, — leefden er onopgemerkt en verzonken voor de schaarsche burens; al vertelden kwade tongen, dat Sallie Blick ook déze nog poogde nakende piek of knaak den zak uit te troggelen. Zoolang Sallie Blick zichzelf kende, was hij een hartstochtelijk handelaar, — hatelijke lui scholden beleedigend: ramscher, kratsjager en zwendelaar, — geweest. Zijn hoogste liefde ging uit naar alles wat antiek, „oud antiek” was of heette. Sallie loerde vooral op oude platen, op schilderstukjes en alderlei zonderlinge kunstvoorwerpen. Hij had in zijn jonge jaren heel veel met

groezelige, kleine antiquairtjes en neppers gescharreld. Toendertijd was hij verzot op de duistere, dompgeurige kelder-winkeltjes, dol-gezellige krotjes, voor de helft uitdragerijen, met grillige en onberekenbare dingen volgepropt. Sallie had veel gezien en veel verkoopsluwheid geleerd in deze schaduwzware antiek-onderhuisjes. Van negotie had hij groot verstand. Misschien nog meer dan van voorwerpen, die hij inkocht of verkwanselde. Want oude gemberpotten kon hij niet altijd thuisbrengen, maar wel het planken grondje waarop ze in een schimmeligen hoek stonden; een bekrast en doorkerfd figurenstukje van Bassen... Laatste helft zeventiende eeuw!... Hij kocht desnoods al de opgestapelde gemberpotten, al had hij er geen verstajim van, maar mét het halfvermolmde plankje. Bracht hem, bij een collectioneur-Oweeër, een koud winstje van tweehonderd pieken. En van den gullen Oweeër kreeg hij nog een mand kookschol toe, voor zijn zwijgzame vrouw!

Sallie Blik was wonderlijk onbewust, slachtoffer van een idée fixe. Hij leefde in den allersterksten waan, dat er onder het geringe, onwetende volk nog ontzaglijk veel „echt” antiek en oude, onvervalschte schilderijen moesten schuilen. Liet hij zich door niemand uitpraten. Door geen kunstkenners, kunstgeleerden of restaurateurs. Die giftige of slingerzieke luitjes hadden heet belang bij iedere loochening. Hij zwierf tusschen achterdochtige boeren, op kleine plaatsen, hoe gescherpt en uitgeslepen en glunder die ook, de laatste jaren, uit hun lampjes gluurden. Op Sallie's zwerftochten door de provincie en op zijn „sappelreizen” in het buitenland, ontdekten Blik's starre vogeloogen toch minstens één „meesterstuk”, voor zekere obscure klantjes, zélf „handelaars” op Amerika. Helaas niet gesigneerd; werk van een groot old master, van wien Sallie Blik de echtheid onmid-

Verstajim: verstand.

dellijk verbluffend-brutaal herkende en vaststelde, in luttelste details en bijzonderheden.

Sallie had als jongen zelf een „pietsie” geschilderd en gebeeldhouwd. Geschilderd, nou ja..... bij een grofverver; gebeeldhouwd, nou ja..... bij een roodharigen zerkenmaker. In de steenhouwerij, op de Prinsengracht, was Sallie al heel jong, leerlingetje geweest. Maar van verver klom hij tot kunstschilder op en van zerkentiller, sjouwer van zware steenblokken, saamveger van gruis en puin..... tot beeldhouwer. Zijn vader en moeder woonden toendertijd in het duistere Ghetto op krioelend Valkenburg, in de Markensteeg. 's Avonds, na het eten, ging Sallie vooral 's winters op zoek naar schimmelige hoekjes, waar vroeger vele scheepstimmerwerven hadden gestaan en het zoo lekker naar teer rook. Hij slenterde en doolde schuw rond in snijdingen, sloppen en krotten van de Houttuinen; op het donkere Rapenburg en in de eindeloze Valkenburgerstraat; op Markengracht en kniezend Boltensgrachtje, om te neuzen en te snuffelen bij kennissen, bij sluwe ramschers, negocianten, op zolderpakhuizen, in onderkrotjes en loodsen, tusschen houtzagerijen en schipperijen. Hij koeke-loerde naar gehavende stoeltjes, kruiken, stoven, versmade meubelbrokken, oude doozen en bakken, oude spiegels, oud koper, oud tin, oud ijzer. Zelfs tallooze vuilnishooopen doorroerde hij met een haakpook; vooral het slop Steenwerf, dat een walmend-rosse buurtbelt was geworden. Hij had, meende Sallie, onfeilbaar vind-instinct en blind mazzel. Hij zou nog eens onder een pleziertrein geraken van louter bofgeluk... Op de Houtkoopersburgwal had hij tot tweemaal toe iets gevonden: een ouden knol, horloge in omhulsel, en een echt antieken gesp. En op de Oude Schans een portemonnaie met lommerdbriefjes, vlakbij den waterkant. Die avontuurlijke kansen waren later,

Mazzel: geluk.

door krotten-afbraak en onteigening, glad verkeken. Tegenwoordig zou hij op den groezeligen Tugelaweg, in huizen van de Woningstichting „Handwerkers Vriendenkring” moeten snorren naar „ouwe rommel”, want in oostelijk Amsterdam herbloeiden weer Uilenburg en Marken, onder walm en lucht van kooltjes-testen en doofpotten...

Al jong was Sallie Blik dagelijksche bezoeker van schilderijen- en nijverheids-musea.

Een uitgeslepen Amsterdamsch kelder-antiquairtje, Geldersdorp uit de Oude Spiegelstraat, had hem het ongelooflijk nuttige ervan ingeprent.

— Sal... wat ik je brom, snor niks uit boekel!... Maak lievers je oogen wagewijd open, op veilingen en kijkdagen. Snuffel je scheg stuk bij ramschers en bij immese uitdragers. Veronachtzaam niks... Spreek veel met „antiekmakers” en zie ze naar model werken; kan je alles van opsteken. Ze hangen van trucs en listen an mekaar. Bedrog? Wát bedrog? De heele wereld is een-en-al bedrog... zanik niet! Ze binne gewikster als de orregeneelmakers. Ga een schoen mit ze drinken in het Haasie, in de Nieuwe Looierstraat... drie liter!

Sallie zuchtte. Geldersdorp knerpte door:

— Maar geef je oogen overal de kost, in de muzeums, en vul overal je neut!... Kijk naar antieke klokken, naar ouwe Hollandsche staande... en luister goed naar de tik. En geef letting op de twee engele die stane te blazen. En let op de krullen en linten... Dat is haarlie arbekanfes! Kijk naar meubels en prenten en oude gravures en naar mooie pitoncieg-lazen... Als je wat wil worden in je vak, mot je al de parvenu's op link nemen. Je mot je doékies niet alleen soppen en oliën, maar je klanten ook!...

Alle soort van oude meesters leerde Sallie kennen, onder schilders, etzers en graveurs. Op oud huisraad en siermeubelen bleef hij verzot. Van alles had hij

Scheg: neus. — Arbekanfes: hier, kenteeken.

verstand en geen verstand. Zoo sprak hij over Delftsch, Chineesch en Japansch, zonder een snars historische tijdperken-kennis. Maar hij rook den „asem” van ieder ding en van zijn tijd. Hij voelde echt en onecht, als iets levends of doods. Hij gooide eruit, Empire, Lowie Quatorze, Quinze en Seize,... alsof hij met al die knapen was schoolgegaan. En toch kende hij geen sikkepitje van cultuur en oudheidkunde. Hij brabbelde wat over oud-Italiaansche, oud-Vlaamsche, oud-Fransche borden en tinnen wijnkannen; over Gothiekers en Primitieven, alsof hij met buurtlui keuvelde. Anonieme miniaturen waren Sallie's fort; was hij voor op de Zorbonne geweest. Hij noemde alle portretstukken bij name..... Hollandsche, Engelsche, Fransche, Duitsche... Hij keurde emaux op goud. Daar had je kasjuweel Maria Stuart. Hier, geregeld om te schrikken... Prins Maurits. En dat?... Lodewijk Veertien, een áárdige mec! Eén-en-al kop van Jut! Dáár weer Salomé,... nebbisj! Ja-ja, hij had van alles en van niks verstand. Hij was een couillon en een slimmerd... En al kende hij geen jaartallen, het bleef Sallie's heet en ijdel genot, zoo luk-raak eeuwen en tijdperken eruit te gooien. Belieft u een oud commódetje? Hupla! Zeventiende eeuw! Wacht effetjes, pak an! Een antieke waterketel? Uit welk jaar? As-ik-u-zeg, in orde! Vijftiende eeuw... Als het maar niet té geleerd werd, dan had Sallie Blik van alles sjoege. Dan sprak hij met een deun, als bij het laaienen...

Mooi oud snijwerk en goudsmeedwerk keurde hij, zoo goed als Keltische potten en heraldische wapenschilderijen. Modellen van oud-Grieksche kannen en vazen had hij scherp in zijn kop geprent. Deed dienst bij toetsing van je reinste imitaties. Wouen ze hém oetsen? Wacht effetjes! Een oud-Hollandsche suikerpot, bezweer ik u!... Een Brabantsche kroes? As-ik-u-zeg,..... vergissen is menschelijk..... Engelsch,

Sjoege: verstand. — Laaienen: het voorlezen der Thora.

mevrouwkje! Die beddenwarmer? Een prachtstuk koper... Hollandsch meneer, zeventiende en achttiende eeuw! Deftsch die snuifpotten? Ben u noozel?... Echt Engelsch. Die driepoots-kranenkan... prachtin, Zeeuwsch, heel oud en Friesch. Nee-nee, meneer... dat binne echte oud-Hollandsche tegelen... as-ik-u-zeg! Dat mesjokkene springpaard d'r op, ook, veertiende eeuw... sebliem!... O, die Friesche staande klok?... tokoud... zóó regelrecht uit de Weesperstraat, uit de menottes van Lepelaar...

Dan lachte Sallie en sperde de vogeloogen en exploiteerde hij zijn eigen dom gezicht. Met alles werd toch geknoeid en alles werd toch vervalscht en nagebootst. Adam's Hof was ook maar aardsche stof! Zijn een zorg! Maar dat was niet Sallie's gronddrift. Zijn heele wezen werd eigenlijk van felle tweespalt doorkerfd. Hij beleefde geen vreugde aan gemaakte vervalschingen. Vond hij prutserig, aardige bijverdienste. Nu ja, al die sausjes en goudlakjes werkten wel wat uit, maar het bleef linkerij en stomme imitatie. Je kon er aartsbête klantjes mee linken, à la bonne heure! Maar het liep op niks uit; het bracht geen schok. Aftroggelen, écht antiek, dát was wat. Kon je diep bij ademen. Echte, het échte..... Daarom was er een brandende tweespalt in zijn wezen. Hij verachtte het knutselen en knoeien en hij deed het zelf voor een boterham. Maar zijn eigen „ontdekkingen” vervalschte hij nooit-en-de-nimmer. Een heele kunst, om wat armoezaaiers, honger-schilders, te laten opwerken, afmaken en bijprutsen! Hij spoog op certificaten. Wisten ze veel!... Wist hijzelf ook veel van kerken en kerkscheuringen! Toch stond hij uit het vlooienvolk klaar voor alsoorten oud-Gothiek-meubeltjes, voor aanrechten en stoelen, voor heiligen-beeldjes niet het minst, al kwamen ze kersversch uit Mechelen, geschonden overschotjes van leverantie op Amerika,

Menottes (Fransch argot): handen.

met ingebrande houtwormgaatjes... Geen kast, of hij wist haar herkomst. Hij besnuffelde, hij rook geboorte of vervalsching van paneeltjes, friezen, snijwerk; van krullen en ornamenten, en vooral van „echte” sloten. Ze vertelden Sallie heel in het geheim hun geschiedenis en alléén hem, hun lotgevallen. Met Hollandsch, zeventiende-eeuwsch antiek, hetzij tafels, banken, hetzij hangklokken en commode's; met Lodewijk XIV en XV viel niet erg te modderen bij kenners. Een Vlaamsche driedeurs-kast bleef driedeurs... Een rat ving nooit een kat!... Sallie begreep van lijn, vorm en kleur maar een heel luttel beetje, al waande hij er alles precieselijk van te voelen. Maar hij zag in al die antieke kunstgewrochten, wonderen en geen koopwaar. Alleen, wanneer het lukte, geweldige, fantastische geldverdiensten,..... zakken met spijkers! Ook met bedriegelijke nabootsing van laat Renaissance en vroeg-Gothiek,..... prachtig polychroom-beschilderd, heelemaal écht namaak..... mooier als oud-antiek... was wat te doen! Maar dat gaf hem geen schok, tot hij beefde aan handen en voeten. Ach ja, wel wát te verdienen... als je ze maar zachtjes-aan verkocht voor imitaties en de nabootsing niet en wel in petto hield.

Blik's geloof in fantastische winstsommen voor de toekomst, bleek door niets te ontwortelen. En als Sallie te veel op had, dreunde hij het uit. Zijn deritiende eeuw, sebliem..... zijn veertiende eeuw, zijn vijftiende eeuw... zijn hoog- en vroeg-Renaissance... Niemand mocht storm en vuur van zijn genie betwijfelen. Dan spoog hij bloed uit opwinding en kwaadaardigheid. Geraakte hij door een of ander te sluwen, te zwendelachtigen, te inhalig-verstikkenden streek in benaauwenis, dan neep hij even den aars saâm, maar wist zich toch weer een tunneltje te

Spijkers: duiden.

graven, om te ontsnappen. Ze grepen Sallie niet zoo heel gauw in het oude nekvell!

Sallie rook met magnetisch zintuig, verborgen schatten in den vorm van oude schilderstukjes; gehavende of beschimmelde doekjes. Zijn instinct werkte als een wichelroe. Hij werd bleek, ontroerde, stond stil en zei: hier!..... Wat voor lorren hij ook „ontdekte”, het moesten „meesterwerken” zijn. En zóó warhoofdig-fel-brandend was zijn verlangen, antiek en vooral „oude meesters” te vinden, en zóó overheerschten zijn zinsbegoochelende en tuimelende verbeeldingen, dat hij zelf in al zijn „ontdekkingen” onaanrandbaar geloofde en koesterend blééf gelooven, ook al bleken voor stompzinnige anderen, de „meesterwerken” de verf nauwelijks waard. Hij stampte van ongeduld, hij vocht, raasde, vloekte om erkenning van zijn vondsten. Doch men misprees of grinnikte. Maar in stilte ziedde zijn geluk. Want hij bezat toch maar een echt gaaf Jan Steentje, een „seblieme” Van Gooyen, een onovertreffbaar Aert van der Neertje, een-en-al-ijs! Een geheimzinnige, en helaas beschadigde vleugel van Drieluikje uit de Hollandsche School, die hem „later” zou opbrengen... es kijken!... Hij snikte van binnen en hilde.

Het was Sallie een allerhoogst genot, op jacht te gaan, op buit te loeren, en hij voelde zijn taak hachelijker en grootscher dan die van het Huis Rothschild, op Bank of Beurs, al was er een leger van snorders, kratsjagers, neppers, aftroggelaars, indringers en opkooers hem ook voorgedaan. Zij misten Sallie's instinct, zij speurden de hollen en spelonken niet. Zij misten zijn begoochelende vaardigheid, list, suggestie en dubbel comediespel. Zij hadden niet het klevrige, zoete kluwen uitgeworpen, waarin hij alle weerbarstigen verwickelde en half wurgde.

Sallie Blick was bij tijden een geraffineerd zwendelaar,

een aftroggelaar, zonder het zich ooit klaar bewust te worden. Hij was een bedrieger en sluwerd, — glasscherven zou hij in broodnood een ónkenner voor diamant hebben kunnen verkoopen, — maar óók een groot ontroerd fantast; een, die zijn verbeeldingen bedwelmend doorleefde en voor zichzelf tot diepe, innerlijke werkelijkheid bracht. De vurigste acteur kon niet met heftiger hartkloppingen een jubileum- en première-avond tegemoetgaan dan Blick, zijn zwerftochten in provincie en buitenland. De machtigste acteur kon ook niet veinzender en sluer levensspel spelen dan Sallie toepaste onder de menschen, bij wie hij verwachtte, vonden te zullen doen. Zijn slimste wapen bleef zijn dom uiterlijk...

Sallie Blick leefde op die uren in een zoete begoocheling. Dan begeerde hij geen vrouw, geen kind, geen gezin te zien. Doortrapt ontdek-instinct had hij reeds heel jong bezeten; al bij het pandverbeuren-spelletje. Als knaap van veertien, speelde Sallie met allerlei onherkenbare voorwerpen „antiquairtje”. Onoogelijke blokjes hout nummerde en voorzag hij van naam en prijzen. In zijn verbeelding bezat hij slanke koperen kandelaartjes, als zwart-gewasemd goud; bezat hij de rijkste sorteering geelkoperen tabaksdoozen. Hinde-loopensche poppenstoeltjes verkocht hij klanten en bric-à-brac-lui. En hij kneedde zenuwachtig met zijn tengere handen, denkbeeldige vormen aan waarde-looze blokjes hout. Ouder geworden bleef hij een neuzer, speurder, zoeker, opschilderaar, knutselaar, bijwerker, vervalscher. Maar allereerst een maniakaal-overtuigde. Zijn bestemming in de wereld was het, groote, verloren-gegane of onbekend-geblevene, verwaarloosde of gestolen kunstwerken, terug te vinden. Als je maar in de kleinste gaten, hoeken en holletjes zocht, op plekken waar niemand vermoedde, dat ooit iets zou kunnen „zitten”, met het geheimzinnige

wichelroe-instinct van Sallie Blick. Nimmer je laten terneerslaan; altijd ijzeren man blijven, al groeiden de zorgen boven je hoofd, zoo hoog als de Zuijertoren... Immer gissen, bevroeden, omwoelen, van stengel tot stengel, van blad tot blad, van bloem tot bloem. Altijd geduld, rust; je overal inwringen. Alles doorsnuffelen, altijd snuffelen naar bijzonderen geur van antiek en je dorst lesschen aan „vondsten”, tot je de angst om het hart sloeg; tot het koude zweet je op het voorhoofd plakte, wanneer je „beet” had. Dán het zinnen, het gevondene los te krijgen uit arglistige klauwen, die niet wisten, maar alleen gisten. Alleen door die macht, die gawe, reed hij later in een Hofrijtuig, onbeschreefde niet van al zijn bronzen leeuwjes, zijn Indische borduurwerken, maar wel zijn Hondcoetertje,..... wat een pluimen! As-ik-u-zeg, spezimen uit 's mans besten tijd... Nee, nee, helaas niet gesigneerd. Maar wat beteekende dat? De grootste schilders hadden hun mooiste stukken ongeteekend gelaten. Juist fijn voor kenners. Zie toe,... zijn goddelijk Jan Steentje, geheel eenig spezimen... half gesigneerd. Kijk u eens an die kegelaars? Wat-zeg-u? Copie?... Dát copie! Ha-ha-ha!... In het Museum was het copie, heelegaar bruin-gezogen en gesopt..... Hij, Sallie Blick uit de Onkel-boerensteeg, hij had de échte. Hoor maar... de galm-klokken luien er op!... Zie maar, ruik maar, voel maar het plemuur! Steenharde verf!..... Was hij nou een bloeddrinker van zijn naasten?... Maar dan moest je er 's nachts ook van wakker blijven; van alles wat hij bedacht en beleefde.

II.

Als verver en beeldhouwer op een steenhouwerij, was Sallie al heel vroeg mislukt. Zonder veel benul, stond hij toen, onverklaarbaar voor zichzelf, op

zijn tweeëntwintigste jaar in Amerika, door roekelooze lefsaugers en échte landverhuizers meegetroond op rauw avontuur. In Amerika had Blik zes jaar het leven geleid van een rampzalig zwerver; den eersten tijd verschooierd en verluisd van armoe. In New York was hij dadelijk van de ontuchtige kameraden afgeraakt en in een afgrijselijk-rottende Jodenwijk, in een holwoning beland, bij een broer van zijn vader. Maar de woeste, geldzuchtige neven, soort van ronselaars en bouncers, traptten het klompenmannetje na een maand al de deur uit, toen hij weigerde te pooieren met een bleakmort. Gauw ging Sallie te Boston en te New York met opwindenden ijver het diamantvak leeren, bij élèves van De Bruyn, min of meer tegen het bloeitijdperk van 1893. Voor dit zenuwpeuterig en oogverblindend bedrijf was hij echter veel te bewegeijk, te nerveus, te zwerfziek. Ook in déze omgeving kreeg hij conflict en twist met nieuw-aangekomenen en opdringerige betweters uit Amsterdam. Wel paaiden zekere obscure firma's hem voor den smokkelhandel, maar hij was té bevreesd voor eigen hachje.

Onverhoeds zag Sallie zich opgenomen als clown in een kermistroep, waartusschen hij half Amerika doorreisde. Hier doorleefde hij uitmergelende armoe, maar ook veel helsche leut en baldadige vroolijkheid. In dié jaren, overblijmoedig van natuur, verafschuwde hij gejammer over eigen lot. Hij leerde allerlei afzichtelijke typen, misdadig rapalje en het gekste taalmengelmoes ter wereld kennen. Maar Sallie zwoegde als een onvervalschte knickerbocker. Tót hij, op zijn vierentwintigste jaar, bij een jiddisch-acrobatischen toer, een val deed op den rug; zoo goed als een „doodsjmak”... Drie maanden in een pest-hospitaal, waar hij als „klompenmannetje” werd bekeken. Professors hadden hem opgegeven. Koortsen verschroeiden zijn lichaam.

Bouncer: uitsmijter. — Bleakmort: knappe meid. — Klompenmannetje: Nederlander.

Onverklaarbaar, op een morgen, keerde zijn gestel. Hij beterde langzaam. Van het valongeluk hield Sallie bloedspuwingen over. In wanhoopsangst dong hij, weer te New York, naar alle baantjes. Beurtelings werd hij beroepsgokspeler, goochelaar, bierknecht in een doggery, een gemeene kelderkroeg. Op zijn kaartjes liet hij drukken: van de Vijfde Avenue. Toen liep hij een „overjas” tegen het lijf, een kerel-handelaar in blanke slavinnen, die hem wou pressen voor zijn zaak te werken. Maar van die smeerlapperij rilde Sallie. Eindelijk dook hij op als marskramer; kon hij heimelijk toegeven aan zijn heeten hartstocht voor het vinden van antieke dingen en oude schilderijen.

Ook in New York had Sallie tallooze musea bezocht en hier en daar wat vluchtige teekeningetjes gemaakt; onooglijk, flodderig knoeiwerk, dat hij altijd in zichzelf met teedere aandacht en beschroomde zelfbewondering, stillekens herdacht. Sallie had in het ontzachlijk Amerika veel geluk; maar nog meer ongeluk. Het land was té groot, te krioelend van schepselen. En ook was hij diep-in bang voor al die gruwelijk-benauwende kloven; al die stuivende bergen en al die smoordonkere, oude wouden; al dadelijk bij Sabbath-Day Point. Ook in de geweldige steden verzong Sallie en ze brachten hem gaar geen mazzel. Al mijmerde hij wijsgeerig,... Sallie heeft aan álles niet genoeg en aan niks álles genoeg!...

Nauwelijks bemachtigde Blik, na velerlei trucs en listen, tusschen het bieden op een hoopje geschonden Chineesch lakwerk, een oud schilderijtje van een Italiaansch meester, — naar hij onweerlegbaar toetste aan de „krakkeluur”; ja, Sallie had daar experts noodig,... die konden „haarlie eigens” voor zijn part netjes aan een draadje ophangen, — of hij moest, door wrange armoede geprest, er weer afstand van doen en

voor een schandelijk-luttel sommetje het zich laten ontronselen.

Eindelijk, op zijn achtentwintigste jaar, nerveus, ontgoocheld, angstig en opgejaagd, was hij weer, vermurwd van heimwee, naar het geankerd Y, naar Groot-Mokum teruggekeerd om zich in de Warmoesstraat te vestigen in een éénraams-winkeltje, druk-en-bont opgestapeld met wat kras-exotischen rommel, moeizaam uit Amerika meegebracht. Sallie noemde het kriebelig „barok-kuns”, Chinoiserie, slinger-bocalen, damast, porcelein, karpetten, neger-teekeningen en Indianen-krijgskleedij. Hij had er maanden voor kromgelegd, maar het zou meer dan mondkost opleveren.

Sallie hield van de Warmoesstraat; het meest nog van het gedeelte naar de Sint Olofspoort, de vroegere Oudezijds Kerkstraat. Tegenwoordig verstild, haast uitgestorven, was er vijfendertig jaar terug nog een broeische brand van wellust; van woest en uitgelaten deernenvertier door Nes en somber-duistere Rue de Pejé, met haar moordzieke speelholen, waar de rijksten soms om sof gingen. Er brak altijd krijschend kroegenrumoer los en er dwarrelde volóp Amsterdamsch nachtleven binnen, heesch, schor, gierend als in de Rembrandtkuil.

Sallie Blik kende de enge, vochtige Warmoesstraat, toen er nog allerlei gemeen volk huisde; toen vele Amsterdammers uit ver-liggende wijken, en provincialen, op plezier belust, er 's avonds hun wrang genot zochten. Deftigheid nestelde er vlak naast schuwe misdaad en slecht-befaaamde schavuiten, die alleen verminkte dieventaal broddelden. Breede perceelen ingericht voor kantoren van grootbedrijf, rezen vol stijl, met gevelornamenten, hoog boven en tusschen schunnige, groen-scheemrige herbergjes waar soute-neurs, inbrekers, jatters, roofaanvallers en brandstichters saamhonkten en waar hij vaak akelig, koudjes zag

Om sof gingen: uitgeplunderd, afgemaakt werden.
Jatters: dieven. — Koudjes: messen.

flitsen. En als échte Jehoe, rilde hij van een galf. Er stonden verborgen, onpure slaapsteê's; obscure Chineesche logementjes, met boosaardig-verraderlijk beeldschrift op vuile ruiten, vlak tegenover keurige, groote, blinkend-heldere middenstandshôtels. Er drongen vuns-armoedige kitjes, beruchte ouweklare-roofholen, sjaskelbajessen en stikdonkere klappers bijeen, tegenover deftige piano- en orgelmagazijnen en plechtig-stille boekdrukkerijen. Het was de oude Kerkstraat van beurtschippers; van Vondel, waar de dichter in „De Trouw” zijn kousenning bestierde. Het was ééns buurt van goeude burgerij, maar later ook van liederlijke temeijes. Het was er niet zóo adem-bekkend als in de Nes; zoo snotterend van opgedirke tingeltangels; zóo dicht opeen, dat de uitsmijterportiers, met de roepstemmen om binnen-te-gaan, elkaar wurgden... In de Warmoesstraat verknoopten zich de wegen veel warreliger. Sallie was er, om zoo te zeggen, overal tegelijk. Vlak bij politie en brandweer, onder den rook van het Y, in de haven. Ook vlak bij een Bank van Leening. Hij was op Geldersche-kaai, op Voddenmarkt zoo goed als op Slijpsteen en in Lange Niezel. Op Achterburgwals en Damrak zoo goed als op Oudekerksplein en in Nes. Hij voelde er zich thuis, alsof hij zwierf in Vinkenbuurt en op Vlooienburg; zóo eigen en ingeburgerd.

In de oude Warmoesstraat van zijn jeugd, bloeide handel in groote, hooge, donkere huizen, en bloeide andersoortige handel in halfduistere kellnerinnen-café's, waar schaarsche gaskroontjes geel flakkerden. Hij bloeide achter donkergroene gordijntjes, in stampvolle bierknippen, groezelige kroegen en geheime rendez-vous. De sletten, in rood of zwart fluweel, in roze blousen met vermiljoenen linten in het kapsel gestrikt, scholen er half wég en tikten op de ruiten... Heet geraas klonk er uit „Alcazar”, uit „De Vereeni-

Galf: mes. — Sjaskelbajessen: gemeene kroegen. — Temeijes: lichtekooien.

ging", uit „De Roode Leeuw", uit „Beurs-Bar" en „Grands-Concerts", uit kegelbanen, uit hotels, waar alkleurige lantaarns een lichtduistere tooverij van schaduwen en glanzen afwierpen. Geraas klonk er uit café-chantants, als draai-caroussels opgeflonkerd en opgesmukt met veel spiegels, veel goud en starren... terwijl het groot-wereldsche „Krasnapolsky" de fatsoenlijke burgerij bij zwermen opslokte en lokte door muziek en zang.

Sallie hield dolveel van de rumoerig-donkere Warmoesstraat met haar smeuiĝe clandestiene sigarenzaakjes; met haar lichtekooien, dievenmeiden, kasteleins, uitspattende boemelaars, lallende en zingende zwabber-studenten en slet-waardinnen. Het óverschelwitte gloeikousjes-licht was een heldere gids. Daarom vestigde hij er zich op een kruispunt, in een klein, duister winkeltje vlak bij een gokbajes, met veel aanloop van Oudekerksplein, O. Z. Armsteeg en Lange Niezel; als het ware tusschen schooierige sujetten, die met breekbeitel en bosloopers handiger manoeuvreerden dan hij met zijn onnoozele zakdoek. Maar zij konden hem nog meer vertellen!

Sallie Blik was toendertijd verzot op verhittend Warmoesstraatsch nachtleven en gokbajessen, al werd hij er gauw moe en warm van en al rook het er meestal naar smeulende turfbakken en miegtieyssen. „De Rijkshalle" scheen een poos Sallie's logement. Vooral bij snijdende nachtguurte. Hij at er fijner dan bij Ledeboer zijn zelf-meegebracht broodje-pekervleesch-met-mosterd. Sallie verslond de „nummers der café-chantants. Hij staarde zich tranen op acrobaten-affiche's en aanplakbiljetten, en hij kende de geüniformeerde portiers als zijn zak. Hij kende hun trucs en listen tegen dofgajes, hun lokkracht en lage uitkleederijen van bezopenen, bij drinkgelagen, in sluw

Gokbajes: speelhol. — Miegtieyssen: waterbakken. — Dofgajes: leden van de Recherche.

overleg met ronselaars, boeven en zakrollers. Hij kende hun brullend en galmend alarm vóór de karig-rood-verlichte, smalle ingangsdeuren:

— Kom in, meneeren, de voorstelling gaat beginnen... Alles eersterangs, heeren!...

En op Maandag, vanwege de stadsdrukte:

— Makelaars en huisjesmelkers halfgeld!...

Het klonk Sallie Blik, na vijfendertig jaar, nog zangerig de ooren in, het walmende roepen der gegalonneerde portieren; de rechtsche, met wreede en bleeke tronie van een boef, die een moord zou doen voor wat onnoozele schrabbers; de linksche, groengrauw, mager als de dood. Wanneer een deur open-gaapte, joolde er vroolijk geloei van meezingers uit de zaal, onder aanwaaisels van drankgeuren, van roodkop-champagne en port; onder aanwaaisels van zang. Of er roezemoesde doffe branding en gonzing van zatte menschenstemmen mee. Dat Warmoesstraatsche bestaan, dat keuvelen met pernose-jongens en bikkers, met Specialiteiten, échte kermisklanten, als hijzelf in Amerika; dat koortsig-bekoorlijk konkelen met een boezemnaakte trapèze-werkster of gooche-laarster, zou Sallie Blik nooit vergeten. De somberhelsche en vroolijk-helsche Warmoesstraat, die 's avonds pas heel geheimzinnig begon te gloeien, te leven en te tintelen met alsoorten valsch-groene, roode en gele lichten en lichtjes; tusschen flakkerende oranje lampions en transparanten; die nauwe straat met haar verbrokkelde uitgangen, in een warrel van gapend-duistere zijstegen en smerige sloppen, naar stillen Beurskant of Oudekerksplein, door Sint Annendwarsstraat, waar óók weer, bij automatische orgels, liederlijk gedanst en gedronken werd, — bleef Sallie eeuwig in het opwindende geheugen.

Sallie had in de oude Warmoesstraat, Turksche

Schrabbers: duiten. — Pernose-jongens: misdadigers-wereld.
— Bikkers: die van een meid's ontucht leven.

Mama, Aal de Koppelaarster nog zien rondsluipen ná sluitingstijd, met gore snoepers en mooie, blondvurige kinderen in helkleurig satijn. Hij had heel wat borrels geslikt in de gevaarlijke prikwinkeltjes, waar liederlijk gespuis saamrotte, loerend op aangeschoten huzaren of verdoolde schippers. Zijzelven weer beknijsd door grandigers. Sallie hoorde er godslasteringen en roofplannen bepoekelen, die hem nú nog een huivering over het lijf joegen. Hij had in de Warmoesstraat afgeladen studenten dol den beest zien uithangen met stomdronken kellnerinnen, opgetooide snollen; zelfs meiden met katoenen jakken, die knetterend scholden en vloekten en de haarspeld op valsche concurrenten-bakkesen kromscheurden. Hij had sjikkere menabbels zwalkend en gierend zien „opbrengen” naar de „Oude Brug”. Zij joelden als gekken; ze vraten en slurpten in bacchanaal-stemmingen en botsten telkens tegen de prinsemerij. Er was gevechtsgewoel, gedrang, nachtelijk moordgegil en gekrijt bij arrestaties. Er brak telkens hurrie los tusschen bulderende aapjeskoetsiers in hun lange pelerines, met malle, hooge kokardehoedjes, de-zweep-tegen-den-schouder, en lavelooze zatlappen; tusschen studs, schepelingen en wilde meiden; tusschen linkgajes en zeevaarders, nachtzwerfers en pooiers uit het warrelige sloppenkwartier.

De oude Warmoesstraat vond Sallie, ook bij zijn terugkeer uit Amerika, nog een heerlijk-broeische wijk, al was er ontucht, dierlijkheid en misdaad; al klonk er te véél de Deutsche „sprägge”! Het was heelemaal naar zijn aard; dat avontuurlijk-sluwe scharrelen met obscure winkeliertjes, sneesen, opkooers, ramsjers en goedgeefsche „toffe jongens” van het Oudekerksplein. Hij lééfde weer onder het listige loeren op buit, in kroegjes, tusschen allerlei miskafs en meiden van de

Prikwinkeltjes: bordeelen. — Beknijsd: beloerd. — Grandigers: agenten. — Bepoekelen: bespreken. — Sjikkere menabbels: dronken wijven. — „Oude Brug”: politie-sectie. — Linkgajes: misdadigers. — Miskafs: uitschot.

Bühne; tusschen kunstmakers, vervalschers en reeë kwartjesvindere. Sallie kon zelfs, bij tijden, smartelijk ontroerd worden onder sentimenteel gezang en sleepend vedelspel, terwijl hij midlerwijl aasde op negotie en buit. Al die kittelende of blerrige chansonnetjes roerden hem diep; zoodat hij kon grienen of lachen, al naar het uitkwam. „De Rijkshalle” bleef voor Sallie Blik toch prónk van de Warmoesstraat, met haar geheimzinnig-gloeiende lanteernen en schaduwendende weerkaatsingen op keien of asphalt. Er was telkens nieuw-oplaaiende herrie in de dahlia-roode zaal met haar gele overvlammingen. De chanteuses en voordraagsters joelden zoo gul en bralden vurig op de planken, onder het schmink-witte en wreed-gele gaslicht, dat de stekende hoerenooogen met violette kringen wild vergrootte. En al slurpte Sallie zelf geen panje, hij hoorde toch wijn bruisen in glazen; vooral bij olmse serooze...

Sallie was weer in zijn eigen intiem Groot-Mokum en heel Amerika kon voor zijn part wegwaaien. Want Nes en Warmoesstraat met de slingerbochten, nauw en smerig, zogen atmospheer in van drankzwijmel en wellust, van roes, jolijt en bloedende gevechten, die hij als prikkel voor eigen handel behoefde. Je kon hier nog aan alles je hart ophalen. In de „Rijks” was ieder ding te koop, zoo goed als in de bierhuizen, achter en vóór de groene gordijntjes. Ze sprongen op je af, opgedirkte, katlenige vrouwen, meisjes-in-maillots. Zij lokten lui, — sjein in de spullen, — van „Suisse”, „Kras” of „Polen”. Bedelaars uit slaapsteê’s en gangen, verzezen als gelukaanbrengers voor de nachtdellen en gokkers. Uit de Nes-tingeltangels zwalkten zij naar de gloei-duistere Warmoesstraat toe. Wanneer de vette stem van Moos-uit-de-Vic zijn laatste ronde afbrulde, sprongen er drommen genotjagers naar de woelige „Rijkshalle” over. Van het leege

Olmse serooze: rijke oude snoepers. — Sjein: mooi.

tooneel woei zoete gaslucht, die Sallie altijd wonderlijk aantrok. Hij zelf, oud-acrobaat, onderging nog vreemd heimwee naar Bühne en circus...

Toch ging Sallie's winkeltje in de warme buurt niet naar zin. Nauwelijks was hij hier een jaar gevestigd, of hij verkocht zijn zaakje weer en kreeg het in den krampachtig-dollen kop, in Europa op zoek te gaan naar antiek en „old masters”. Bezetenheid? Zoekwoede? Winstbejag? Goed, maar hij wilde! Niet Jan, maar Sallie Onversaagd, noemde hij zichzelf ironisch, al had hij in Texas en Californië, met zijn arbekanfes aan, onder de woeste gouddelvers, gehuiverd.

Hij had een smakelijk duitje overlegd en toen nog „alleene jongen”, slechts zelden door bloedspuwingen overvallen, ging Blick als een nederig-gesjochte zwerver, van alle markten thuis, op stap. Hij noemde dat: tuinen door Europa. Drie jaar lang zwierf Sallie in Deutschland, Frankrijk, Engeland, Polen en zelfs Rusland rond. En opnieuw, kwellender, pijnigender verknaagd van heimwee, hunkerde hij naar een eigen zaakje in Mokum, naar zijn warrelige en donkere, oud-Ghetto-buurt, waar toen nog, — dertig jaar her, — heel weinig veranderd was.

Hij trouwde zonder trammelan, met een houterige sijkse, kil als een botje, zakelijk-dor en uit nooddruft, nadat hij met haar „gehokt” had. Hij kon haar wel dag en nacht hutselen. Ze bracht hem ongeluk. Op den avond van zijn huwelijk brak hij, bij een driftbeweging, een zeldzaam Anna Roemersje, het eenige drinkglas, door haar eigen handen gegraveerd met egelantier-rozen; het eenige hier in Amsterdam te vinden. Was een Tesselschade-beker niks bij!..... Sallie's starre vogeloogen sperden bijgeloovig. Toen huilde hij van woede. Een schat verloren, die hij doodalleen ergens had opgediept...

Blik's affaireetje ging mirakel-slecht. Zijn goed-

Arbekanfes: scapulier met tsitsith of schouwdraden. — Tuinen: wandelen, loopen. — Sjikse: Christin.

koopst „antiek” kon hij niet kwijt. Hij werd chagrijnig en moedeloos en begon heimelijk pieketanusjes te slikken. Dan kabbelde het zoo zoetjes in hem van binnen en scheen alles zoo lekker blauw en floersig om hem heen... Zat ie op de gaanderij en fladderde het vogeltje van zijn Hondecoeter-doekje vlak langs zijn neus..... Tót hij bloed spoog en ontzet weer alle borrels afzwoer. Al kronkelender draaide hij zich in een zwendelkluwen, bij bureu en kennissen. En niemand geloofde, dat Sallie Blik uit Amerika, die gladakker, het zoo erg noodig had. Eigenlijk voelde Sallie zich altijd ziek, maar dat deerde weinig. Plotse-ling, even anderhalf jaar getrouwd, kreeg zijn vrouw een hartverlamming. Toen was Sallie juist vierendertig jaar en kinderloos. Hij treurde heelemaal niet. Na den dood van zijn vrouw, bloeide het zaakje weer een beetje op, maar zooals een treurwilg bloeit. Alleen, hij kon het niet meer zonder huishoudster stellen in den verwaarloosden, gekarrelden boel.

Sallie leerde, door Josua's zuster, tante Truddie Hereira, juffrouw Debora Parser kennen; een stille, droomrige, plichtsbewuste, knappe Jodin; gitzwart; zes jaar jonger dan Blik. Nog heel iets anders dan die hakselkist-van-een-Sjikse. De tring ging óm.

Zij was een jukbeenig, kortneuzig Caucasisch type. Haar grootmoeder scheen volbloed Russin geweest, uit de noordelijke streek nabij Archangel. Met zijn korzelig-zakelijk air, verliefde Sallie zich op droomrige Debora. Zijn genegenheid werd zelfs een poos, zinnelijke vraatzucht. Debora zei heel weinig; liet in onbegrijpelijke lijdzaamheid zónder deemoed, alles toe; scheen heelemaal leeggepompt. Zij keek, bij het onnoozele af, uit de groote, bolle, donkere, eenzame oogen, als een zieke lama soms. Toen Debora zwanger werd, wou Sallie voor zijn maatschappelijk „fatsoen”, en ook tegenover buurt en klanten, onmid-

dellijk een zwenking in zijn verhouding: trouwen. Debora Parser vond zwijgend, gelaten, alles goed.

Zij bracht een zoontje ter wereld, dat na acht dagen stierf. Sallie alweer, bleef volkomen onberoerd en jeukte achteloos de zwaar-behaarde ooren. Hij was getrouwd. De buurtjes konden nou kletsen en lasteren zooveel ze begeerden, hij had de trutten gegooïd.

Debora huilde stil, in de schemerdonkere achterkamer van het antiek-winkeltje; zóó stil dat haar man nooit iets van vrouw's verbeten kommernis merkte.

Sallie Blick, zuiver in zijn egoïsme, soms half verstikt en overschuimd van geluks-gedachte aan zijn rijke toekomst, die hem niemand kon ontpreten, leefde alléén voor zijn „antiek” en „meesterstukken”, die hij den laatsten tijd, met hallucinante helderziendheid ontdekte; jachtig in zijn collectie schoof, en ál angstiger bewaakte.

— Allow me,... zuchtte Sallie diep.

Zijn vrouw Debora schoof schaduw-stil door het huis. Geregeld foolish... allebeneur!... Most zij weten, die turf-in-een-testje. Beter dan dat zij hém het bestaan zuur maakte. Zij had zelf een gebensjt leven, al hing vlak achter haar hoofd een antiek Deventer beulszwaard...

Sallie zette „al zijn geld” vast in onbekende, ongeteekende meesterstukken. Veel druks, veel geluks! Hij troggelde een „goddelijke” Adriaan Brouwer-in-lijst af, magnifiek, eersterangs-kunstwerk, voor achttien gulden, met mooie en sluwe praatjes, uit de handen van een stokoud vrouwtje, ergens bij de Looiersgracht. Het was een hartkloppingen-dag voor Sallie geweest. Op de grauwe lippen niets dan een mummelspel van het bestje. Een Mona Lisa van tachtig jaar... Op dat creatuur had hij gespeculeerd. Hij gaf het voor geen tien rooje ruggetjes. Wat? Wat sausjes, betume

Trutten: twee drieën gooien, met dobbelsteen. — Gebensjt: gezegend.

sopjes? Op geprepareerd-gebarsten linnen?..... Hahaha..... om te gieren. Niemand kreeg dat Brouwertje, of hij moest er om bidden en smeeken op zijn bloote knieën...

Toen Sallie lest door Parijs en over boulevards met hun razende menschenwriemeling doolde, de onooglijkste buurtjes, dompige keldertjes binnendook, tikte hij toch maar weer een Rubens op den kop. Sallie voelde zich inwendig door koortsen verteerd. Hij had het doek met heiligheids-gevoel opgeborgen bij zijn Old Masters die groeiden, groeiden als druiventrossen in een milden wijngaard. Eéns zouden die hem milliardair en meer dan milliardair maken! Hij leefde nu, ieder zwijmelend uur van zijn bestaan, in een sprookjesachtigen toekomstdroom. Nou niet meer toeren met de voddenkar. Hij ademde rijkdommen uit en in! En hij hoorde al-maar de glazen klepel van zijn geluksklok helder-ijl luien in de lucht... Zijn heimelijke en popelende verrukking bleef, ééns ergens Rembrandts te ontdekken! Och ja, dat wouen alle zoekers, snorders en knoeiers, in het volle sop! Maar zij kenden toch niet als hij, den geheimen kronkel, de spelonken. Hij bestormde geen veilingen. Hij vertelde geen leugens. Hij wilde wel, maar hij kon niet. Dat was weer de brandende kerf door zijn tweeslachtige wezen. Hij verlangde geen fabricaasjes, geen valsche opsmuksels. Tegenover dat groote, verachtte hij alle sluwe listen en trucs. Hij schoot geen duif met een katapult dood... Maling had hij aan hotel-portiers en antiekmákers. Hij, Sallie, vond, waar niemand zocht. Hij drong ook niemand zijn koop-sels op en verlangde er geen bedrog mee te plegen. Hij borg ze bij zijn collectie en later, later... o, daar bonsden weer die hartkloppingen van geluk op. Zijn collectie zou eens erkend worden door alle deskundigen. Hij voelde het zoo onuitsprekelijk waar. Er moesten nog Rembrandts zijn. Hij was immers op de

hooge rijschool geweest! Wisten die stijfkoppige gammers, die wijgoochems van kunstkenners en kunstpresters veel, met al hun privilegiën. Ja, ze zaten daar op den stoel van koning Sanderhout, met een zuurstalletje! Wat verbeeldden die onzelieveheeren zich wel? Thank you! Verstand hadden ze van inscripties, van jaartallen, van boeken en theorieën, maar niet van levende schilderstukken! Haarlie woorden waren goed, maar ja, de eenden leggen dóch de eieren... Hij, hij, Sallie Blik, met spek gesmeerd, al had hij ook in het hartje van Amerika zijn Day of Atonement streng gehouwen,... hij, afstammeling van god-mag-weten welken ouwen, grooten schilder met livrei,..... hij herkende, op den geur af, old masters en antiek. Hij, groot van moed, had die geleerde krententreiters, die zich zwart en krank loerden op lettertjes en grinniken van eigenwijsheid, niet noodig. Hij had uit zichzelf een woordje in het kapittel! Dat verklaarde Sallie bij plakkaat, op New Year's Eve! Hij droeg zijn eigen kaas en boter in de hand. Hij bekeek ieder kleurtje, ieder penseelstreekje, zoowel op publieke veilingen als thuis. In heel zijn zelf-begoochelende natuur, wist hij zich bedwelmend door eigen mysterieuzen speurzín.

Sallie borg alles rap op, maar wanneer hij somwijlen een antiek meesterstukje liet zien, dan ontrolde Blik doek of doekje met ongekunstelde, heilige huivering. Dan sprak hij driftig-bezield en wees op alles...

— Mot je me zien zoo'n koppetje!....., Noch nie dageweze!... Vijftiende eeuw meneer... kommen zie erein! 'n Juweel van 't eerste water... Middenpaneel van een Jan van Eyck... of de man 't gistere nog zóó geschilderd heb... U ruikt an de verf nog versch er op geblazen... Wat 'n orangé... as-ik-u-zeg... wouter serfiteur!... Ziet u an die boeren?... Dát... dát binne eers klompen!... Kijk an die handen... en alles, alles

Gammers: ezels. — Wijgoochems: betweters. — Day of Atonement: Groote Verzoendag. — New Year's Eve: Oudejaarsavond.

magnefiek... alles sebliem!... Wat zeg u?... Ja, dát is een Rubens... alles berok!... Binne me geen looze lichtvlekken, kramoizi meneer... as-ik-u-zeg!... Midden-zeventiende eeuw... Pas mall!... Ook niet in 'n amerij gedaan!... En dat... dátte?... Een echte, onvervalschte Teniers... Wat zeg u?... Nee, David... de jónge... Merci... très aimabel!... Teniers... ja, uit zijn beste tijd... zoo mooi as Adriaan Brouwer, as-ik-u-zeg!... En dat... 'n Breugheltje... 'n parel... eerste-klas grijsgroen... Ik eet lievers me nagels as brood, voor en aler ik 't verpats!... Je vais attender!... Dát meneer?... Wat 'n gijn van 'n plankie hê? En ook al sjeijerokos!... 't Is omrede ik niet hou van twist en krakeel, maar... 'n Metzu is 't minstes... Ruik maar an de goudoker... fijne lucht!... Wat zeg u?... Als? Als?... Nou ja, als me tante me oome was... was ze nou scheepstimmerman! Hij is goed!... Wát?... 'n Falzivicatie?... U maakt mijn schrikkel!... O, ik doch soms!... Nee, nee, ik verkoop niks. Ik wacht de groote dag!.....

Dan wees Sallie's pink op alle details; op kleur, lijn, vorm, atmospheer...

— Wat 'n adel van kleur... Wie heeft er één zijn gelijke?..... Hoe kanne 't menschenhande make?..... Mirakele binne 't... En ziet ereis dat voetje... geregeld 'n dansie!... En dat neusie, en die wangetjes... ziet u ze lachen?... Dat is lache, ziet u!... Daar is geen verhaal op, wel?... Och, zwijg u stil... as dát nou niks is voor menschen-van-haarlie-tijd!... Wat dan wêl?...

Bij landschappen en allegorieën, ging Sallie's vernismorsige pink, in strekkingen en krommingen overal verklarend mee. Blik trilde van zenuwachtige verrukking, dat hij weer eens zijn „meesterstukken” mocht uitleggen, al snapten die têtes de porc er tóch niets van en al koekeloerden zij den heelen dag door. Maar afijn,... hij bedroog er niemand mee. Geen collection-

Sjeijerokos: Chiaroscuro.

neur en geen kunsthandel; geen veiling en geen onkenner. Zijn goudmijn bleef in het duister van zijn achterkamer... En dan plots, in zijn eentje, die zware, hevige slagen op zijn hart,... die verslindende geluksdroom, dat hij voor zijn collectie nog eens een Rembrandt zou ontdekken in het diepste geheim, en van menschen, die geen flauw besef hadden van hun rijkdom. Was dát oplichterij? Geen kwestie van; dat was handel. Nee, nee, hij snorde in geen kloosters of hofjes. Hij begeerde geen verarmde rijken te pressen, hem een doek af te staan. Dat was allemaal niks, niks...

Sallie's oogen sperden en hij snoof zijn eigen zoet cichorei-luchtje met welbehagen. Want hij zweette van aandoening. Neen, neen, geen leugengeknoei, geen bedrog, maar een écht Rembrandtje! Naar Amerika! Al vroeg hij een millioen, een stroom dollars,... hij kreeg ze. Zoowaar als God leeft, dat was geen holle dweperij. Want niemand eêr dan Sallie Blik zou goud uit een horentje drinken...

Hij jeukte heftig zijn behaarde ooren en zijn oude vroolijkheid keerde terug. Dat flikte nou dat kleine geniepige antiquaartje uit de Onkelboerensteeg, dat benauwd zuchtte onder zijn onverkoopbare schatten, die nooit een likdoornsnijder noodig had! Atteproi! De heele wereld zou hem aangapen... maar dan ging hij stempelen met zijn toges. Dus vasthouden, vâsthouden was de boodschap. Geen deur openmaken om een venster dicht te doen. Zijn geluk stak ál de concurrenten, die veilingdieven, die smuigers en oplichters en stroopers, in de keel. Die wildvreemde gatteisem zeîên dat hij stapelkrankjoorem was met zijn old masters! Och, och, wát zouden ze graag met hem lappen! Maar hij gruwde van handlangers. Daarom bleef hij altijd gedallest.

Toges: achterste. — Gatteisem: smeerlappen. — Lappen: samendoen. — Gedallest: arm.

III.

Sallie kocht alle dingen, naar hij waande, met wonderlijke intuïtie. Wanneer hij zoo een kostbaar plaatje, prentje, verfstukje of copietje ontdekte, bij wezens, die, schimpte Sallie, evenveel sjoege hadden van kunst als een putjesschepper, dan begon hij binnensmonds een reeks van, alleen voor hemzelf verstaanbare, geheimzinnige bezweringstermen te smonselen. Maar hij repte niemand van zijn vondst. Zoo link was hij wel! Sallie roerde ook het schilderstukje met den pinknagel niet aan. Té gulzige visschen scheuren het net, zei zijn moeder altoos. Bedaard, kalm-kalm meneer, zalm-zalm. Oppassen,..... anders zou hij waarachtig nog over zijn eigen schaduw struikelen!

Langzaam begon het verhittende en koortsig-nawerkende comediespel, voor eigen genot, dat hem heelemaal meesleepte; een arbeid, dien Sallie met Amerikaanschen bluf noemde: zijn hachelijke voorpostgevechten! Hoé, het eenmaal ontdekte te verbergen en toch los te krijgen, voor een kratsnabbel en ver van het spinhuis! Bij een halfdobberenden boer, die stonk naar aardkluiten, een koperen blaker als een stuk zon, een theestooft vol smeulige geuren, een oude bronzen vaas of dof-glimselende Nassau-kruiken. Verder alsoortige reliquetjes, gietwerk, koperwerk, oud aardewerk. Zelfs goudgroene jade, overerg Chineesch, tikte hij op den kop. Jammer dat hij van jade weinig verstand had! Bij bigotte, dom-sluwe dorpelingen in het zuiden, antiek-tinnen borden, heiligenbeeldjes, een slechte copie, altaar-stuk van Matsijs; bestorven luifeltjes en een Dürer-houtsneë. Bij voddenbazen en uitdragers, beschilderde blaasbalgen, gebarsten oude kruitflesschen, gebroken tegels, ramshorens, een oude trapbaluster...

Kratsnabbel: luttel bedrag.

Eerst nu begon de zacht-venijnige, uitgerekende kunst om te veinzen, listig te liegen, angstig te raden, te gissen, te draaien als een vrijbouter. Eindelijk had Sallie sloom zijn boeltje uit den rommel ongemerkt gesorteerd en het, schijnbaar in het wilde, meegepakt met een troep waardelooze rariteiten, die hij alléén kocht om „voddig doekje” en „antiek” te kunnen vermofelen... Wat had hij aan een brok gebeeldhouwden ledikanten-stijl, aan een gekalkten tijgerklauw, aan een afgeknapte lazarusklep?

Soms bleef hij op een schilderstukje, waar hij heel erg op gebrand was, té stuiperig lang hangen; kon hij er niet van weg! Werd me zoo een frotte kerel argwanend. Was óók niet van yesterday!... Wat heb jij aan zoo een bekrast lor, zoo een dood plankje?..... Steek er de vlijm doorheen! Dan bood Sallie onderhands héél snel, veel te hoog en geraffineerd-gemeen, op oude medailles en op een zwaar-gedeukten koperen helm. Maar als jij er zoo happig, zoo belust op bent voor tien, is het mezelf wel twintig waard, docht de kerel. Zoo iets had Sallie in Londen telkens nijpend ondervonden. Die plegisj..... Legde hém geregeld op strool!... Maar weer nam hij met een grootschigen ruk van onverschilligheid, het écht-antieke paneeltje op en smakte het driftig bij vermolmden rommel terug. Atteproï... tusschen een glassnijder en een pispot... wat 'n pogrom!... Toen hoorde hij zichzelf, met kermenden angst en verdriet in zijn hart, óverkoen en dreunend zeggen:

— Hou maar je rot-schoure... I have finished... daar, barbe pou!...

Als lood klonk de slag. Hij weg.

Een week later slenterde Sallie Blik weer, ijselijk-onverschillig binnen. O, hoe tempteerde hem de gouden kaarsenschijn van het antieke schilderstukje, met een zweem blauw over alle figuren..... Dadelijk

Plegisj: fielt. — Schoure: goederen. — Barbe à poux: luizenbaard.

tippelde de kerel, met een schreeuw van verrassing, achter hem aan. Nou dreigde hij niet meer:

— Pas op, of ik slaan je hoof à jour!...

Sallie kocht een hoop oude medailles om één erin, een gaafmooi Opzienerspenning van een schouwburg, zeventiende eeuw. Wist die Buster Keaton, die droogpruimer veel!

Plots stiet de knobbelige kerel als een schrik eruit, zonder overgang:

— Dáár... voor mijn part, je mag 't hebbe!

Sallie veinsde onnoozel:

— Wát?

— 't Plankie!... kreet de kerel, met een kop, paars-rood als een zee-anemoon.

Nu hield Sallie zich steil-trotsch. Een ruk aan de noodrem! Wég met die voddën. Zijn dát bargains? Sallie maakte reuzen-herrie, ratelde en hakkelde nerveus, vurig... Nou had de kleffe kerel zichzelf dom schade gedaan. Nou gaf hij niet meer dan de helft voor het beschilderde plankje. Want, bij godallemachtig, als „restereteur” moest hij het heele „rot-ding” weer afpoetsen, schoonmaken, opfrisschen, bijkwasten, vernissen.

In schijn greep Sallie achteloos naar een kapot beelden-mechaniekje; poppen met water-en-melk-smoelen, en naar een flauw-blauw namaak-Delftsche vaas: Adriaen Pijnacker. Doodelijk benauwd, dat de kerel zijn „meesterstuk” zou „verduisteren”, brabbelde Sallie al radder, brutaler, Fransch, Duitsch en Engelsch en Jiddisch door malkander. Sallie vocht, vloekte, overrompelde, trapte en krenkte fier. Alles was lawaai aan hem. Maar dan ineën, onder het loeren en gluren, draaide hij om; begon hij zalvend te schmeigelen, listig te vleien en ploertige bakken te vertellen. Van toén nog, uit Amerika, uit zijn pover clownsleven. Zijn „sjmak” kwam erbij te pas. Zelfs

zijn bloedspuwingen, met bijgeloovige angstbevingen in de stem toch, exploiteerde hij voor het goede doel. Zóó transigeerde hij tot vlak bij zijn sterfbed... Verder kon hij onmogelijk gaan. En zijn dom-onnoozel gezicht hielp méé verschalken. Hij kréég het „vod” los, met nog een stukje Indisch ivoorsnijwerk, drie antiek-kralen beursjes... snoésies, en een cloisonné-kruisje.

Was alleen te óúd voor zoo iets niéuws..... Zoo veinzen en comediespelen bracht Sal onvergetelijke, koortsige spanning.

Eerst thuis begon ras de fabelgeld-droom, de druischende waterval van goud, goúd, hem te overdonderen; beleefde hij dezen als een lillende, onverbiddelijke werkelijkheid.

IV.

Op Sallie's vijftigste jaar, schonk gelaten Debora haar man opnieuw een zoon. Haar grillige, maar hardnekkige vruchtbaarheid verontrustte hem eerst uitermate. Noh... geregeld Sara, de huisvrouw van Abraham. Een optooisel van zijn ouderdom..... noh! Had hij aan het gesjadsjen van die malle pottgiezerin, tante Truddie Hereira te danken. In ruim vijftien jaar, na het sterven van het eerste wicht, „als” maar niets en nou plotseling weer een „wolk” van een jongen? Onbegrijpelijk!... Sallie keek knappe Debora vreemd-achterdochtig en gesmoord-driftig aan. Zijn vogel-oogen begonnen voor het eerst vochtig te glanzen. Debora begreep van zijn verwilderd, hideus loeren niets. Zij staarde, stil-verheugd, om het kind, maar volslagen argeloos, terug. Toen verloor Sallie zijn blinden argwaan. Neen, neen, die vrouw was koosjer...

Op zijn antiquiteiten-winkeltje liet hij schilderen: „Old Masters”. Sallie Blik. Specialist... En hij zette er heel een excentrieken en exotischen rommel en

Gesjadsjen: koppelarij. — Hideus: leelijk. — Koosjer: rein.

imitaties te koop. En tusschen een enkel stukje echt blauw Delftsch, een blas afgietsel van een kalksteen Egyptischen stier, tusschen oude, groen-geglazuurde testen, als verrimpelde oûmoertjes met lintmutsjes, pedante, nagmaakte Jacoba-kannetjes, geronnen ceramiek-vaasjes, nauwgehalsde en broos-geoorde, oude oliekruiken; een stukje celadon met speelsch zeegroen-licht; slingerkelken, die een witten lintworm schenen te beknellen in zijn kronkels; gebarsten portretten, Zeeuwsche schotels, Japansche worstelaars, Chineesche duikelaars, Thibetaansche en Gothische beeldjes op een lap oud-Venetiaansche guipur; een antiek, Chineesch-porcelain liertje en kristallen karafjes, waar de zon vurige en goud-oranje sterrenvonsels verblindend inschoot. Verzamelaars konden bij hem alles aanvullen of completeeren. Sallie jeukte diep-in, met de morsige pink, de behaarde ooren en in zijn verhit hoofd, door woeste fantasmen gegrepen, stormde de sidderende en ontroerende verbeelding, dat ál wat er stond in de étalage, nog scharrenbier was naast de „goddelijke” dingen, doeken, planken, teekeningen, etsen, pastellen en aquarellen, die hij in zijn schemerdonkere achterkamer verborgen hield; doeken, paneelen van onnoemelijke waarde, als ze maar even werden erkend als écht... al ontbraken, — nou ja... 'n kuns, — de handteekeningen. Blazerige Amerikanen zouden tóch komen bekijken, betasten, beoordeelen. En griezelig-giftige kwelgeesten van concurrenten zouden stikken van nijd en afgunst, en beschuldigingen lanceren over knoeierijen, vervalschingen en al dergelijke smeerlapperij meer... Natuurlijk niet de gróóte antiquairs. Want voor die zwamneuzen, die mijoteurs, bestond hij niet eens... Toch moest Sallie heden ten dage heel scherp uiltensen en oppassen. Want met schilderijen-vervalschingen, zooals in Frankrijk, België, Italië, bemoeide zich de hooge justitietegenwoordig

Mijoteurs: (Fransch argot) stinkers, zooals: schlingueurs. — Uiltensen: uitkijken.

erg drok, onder de rubriek: oplichting. Hun stokpaardje, attempoï!..... Nou, wat zou het eigenlijk hinderen, die schatrijke kunsthandelaars iets in de maag te duwen? Kuns tegen kuns!... Zij doen het toch anderen ook? Merde! Bij Christie, in Londen, was de drempel ook niet smetteloos. Neppers vond je over de heele wereld,... wat-ik-u-zeg!... En ook gefortuneerde verzamelaars mocht je een brok beluwatkarpet wel voor gobelin opsmoezen. Maar toch netjes, alleen als handel, en je vooral niet uitlaten over antiek of niet antiek..... als ze er toch geen verstajim van hadden!..... In Amerika kochten blagueurs en vette pronkers alléén, als iets krankzinnig duur ging. Was dát nou oplichterij, die lui véél te laten betalen als zij het zelf wilden? Voelde Sallie heelemaal zoo niet! God, god, wat een kapsones. Toch hield hij zich stom en onnoozel.

Sallie had ook nog een échte Corot, twee Rousseau's, maar ongesigneerd. En al was hij er heilig van overtuigd, dat het Rousseau's en een Corot waren, hij liet er „dóch” geen nagebootste handteekeningen op zetten. Al wist hij, dat concurrenten bij dozijnen het deden. Hij kende zelfs antiquairs, die een speciale studie hadden gemaakt van de beroemdste handteekeningen en er een, twee, drie klaveraas mee goochelden... Als hij wou,... nee, nee... te slim af! Zulke praktijken!... Neen, waren hem te min, te gemakkelijk!

Wél volhouden, bij verkoop, dat ze échter waren dan de „echte”; met klem, suggestie, geheimzinnige aanduidingen. Maar vervalschingen, nou ja,..... een enkel keer, om een nakend restaurateurkje op een neetkaal zoldertje, nebbisj, ook aan een korst brood te helpen...

En inderdaad waren er veel vervalschingen. Hoe je het noemen wou..... Als het „doch” échte doeken waren, mocht je ze „doch” signeeren, wanneer die

groote genieën, dat nou in de „haas” vergeten hadden!... Neen, neen, werd je daar als bedriegelijk geboefte já gearresteerd, 's nachts uit je bed gehaald!... Eppes voor hém, met zijn bloedspuwingen! Voor geen duizend verzamelaars en geen duizend experts!... Die swels konden voor zijn part hun gat klauwen...

Telkens als Sallie zijn antiek bekeek, doorduizelde hem de zwijmelende gedachte: dat binne schatten van mijn, uit Amerika zoo goed als uit een Limburgsch dorp...

Soms bezat hij geen geld meer voor brood. Tinnif!... Zoo een malle donder! Want zijn laatste cent ging weg aan antiek. Deerde niet. Hij bleef bij de gassene en bij de lawaje! Dan maar „vrete” uitstellen. Ja... goed en wel,... en Debora en haar zoontje dan?...

Sallie sprak altijd van „haar” zoontje, al was het jochie ook van zijn vleesch en bloed. Dié, ook geen eten? Non importo!...

Deerde niet. Moesten maar wachten tot den Grooten Dag... Tot zijn zoon gong vrijen in de maneschijn... noh!

Tergend was het,... te bedenken wat hij alzoo ongehinderd en buiten veilingen zou hebben kúnnen koopen, hij met zijn antiek-kennis, met zijn vakkennis, zijn talenkennis, zijn wereld-kennis, wanneer hij maar ééns een durf-sauger van geld tegen het lijf had geloopt en later rug aan rug met hem was gaan staan... Nou kon hij wachten tot het sneeuwde in zijn baard... Compris l'Patron?... Alleen al zijn droom, zijn „toekomst”, was goud waard..... Zoo liep Sallie rond, hunkerend naar wat kapitaal, om „ontdekkingen” te doen. Niét om onbenullige en onkundige kleine luitjes, allerlei snertdingen te ontfutselen, zooals die vieze schrapers en geldgierige bloedaftappers van concurrenten, die vol wraaklust op hen loerden om hen te nekken. Niet om ze gewetenloos te plukken, af te

Eppes: iets. — Swel: kwast. — Tinnif: slechte zaken. — Gassene en lawaje: bruiloft en begrafenis.

troggelen met gemeenste trucs of ze als halve sluipmoordenaars te overrompelen. Och, zonder geldmiddelen handelen met weinig rewoogem, bracht altijd een soort oplichterij en afzetterij mee, louter uit nood gewrongen. En ook dat deed Sallie met de beste bedoelingen, voor zijn groote „collectie”. Maar hij snakte inderdaad naar wat kapitaal, voor zijn „ontdekkingsreizen”. Hoe kwam het niet eens van een hemelsblauwe zee naar hem toekabbelen?...

V.

Op een dag, nu twee jaar terug, kwam een groote meneer-met-blazoen, blindelings, naar Sallie dacht, zijn zaakje inloopen in de Onkelboerensteeg. Op de bovenste verdieping, achter, was Blik's keurkamertje. Daar draalden de lui zoo.

Hij stond een oud-paarlemoeren lepeldoosje gluiperig te onderzoeken. Beneden knapte de bel een korten klank af. Volk! Sallie kende den meneer niet... Moro, zoo stelde hij zich voor, met geknepen neusstem en verwrongen mond.

Sallie boog snel alsof hij minnege oorde...

— Aangenaam!

Juwelier Emmanuel Moro, de eeuwige loerder op metsieje-koopjes, als kapitaalbelegging, had in Blik's chaotische étalage wonderlijk-mooie robijnsteentjes op Indisch-bronzen armbandjes ontdekt,... hij dacht, van zeldzame waarde, bij herslijping! Kón dat zure anti-quairtje geen verstand van hebben, concludeerde Moro bij voorbaat. Hadden er maar twee in het land,... Henri Rozenheim en hij. Van Rozenheim moest hij het tot zijn verbeten spijt en ergernis erkennen. Want Moro haatte dien Mussolini op tien vierkante meters grond, iederen dag erger; erger nog dan den onoog-

Rewoogem: winst. — Minnege oorde: middaggebed uitsprak. Metsieje: vèr onder de waarde.

lijken zwetser Jonas Fontein, die hem overal bekend maakte als den man van angelsteken en verraderijen, in woord en daad. Moro stikte van verholen wrok en woede op Rozenheim, dien praler, die nu, met zijn ongelukkigen stock al heel wat toontjes lager zong. O, in omgang bleef hij vriendelijk tegen dien jovialen piet, om hem later als knecht te kunnen neertrappen...

Sallie keek zwijsend naar het kijken van Moro en wachtte. De valsch-lichte, gejaagde loeroogen van den juwelier overzagen schichtig-snel en scherp, maar toch met dwalende onbestendigheid. Moro toetste verheimelijkt, omgeving en antiquairtje. Hij bekrabbelde zijn grooten, haakvormigen neus. De smalbleeke, listige lippen spanden zich fijntjes en trokken het kinlitteken bloedloos, als witgekookt kippenvleesch.

Sallie's vogeloogen staarden naar gestalte en wilde schaduw van Moro.

Twee vlijmscherpe sluwerts en meedoogenlooze karakters, wogen in stilte elkaars slimheid. Roofvogel en vleermuis, elkaar omfladderend.

Moro, in het donkere antiekwinkeltje, tastte omzichtig of dat springlevende kereltje, dat uitdragertje, flauw vermoedde, wat voor kostbaars hier onnoozeltjes-weg lag uitgestald. Sallie, arglistig, op zijn hoede, met dom-verschalkend masker als wapen, nieuwsgierig-geprikeld, waar die meneer heenroeide, bleef zwijgen en gluren. Er jubelde iets hoog-verstikkends van plezier in hem op, maar hij kon niets, niets tot dien man ervan zeggen. Eindelijk weer eens een rijke klánt!

Meneer Moro bleef loeren, talmen. Och, Sallie kende immers uit zichzelf zoo goed al die trucs, om te doen alsof je het voorwerp, waarop je brandde niet zag, niet eens bemerkte... Moro vroeg onverschillig-koel den prijs van vele dingen er omheen. Van de armbanden repte Moro met geen syllabe, al trilde zijn

nasale stem en verwrong zijn mond, onder zenuw-schokjes. Bewijs voor Sallie, dat die meneer om al het andere antiek geen lor gaf, al deed hij er een bod op... Die meneer wilde alleen het niét-genoemde, de armbanden dus...

— As-ik-u-zeg!... gromde hij.

Sallie, heel tersluiks, quasi met den rug naar Moro toe, bespeurde in een Italiaansch krulspiegeltje, tegen een donker speelgoed-commodetje geleund, hoe gretig de juwelier het niét-genoemde oppakte en aan alle kanten onderzocht. Toen Sallie zich windsnel om-draaide, gooide Moro de armbandjes weg als oudvuil. Precies zijn truc! O, o, die uitgeslepen boef van een meneer-de-juwelier!..... Ga je gang maar..... je m'y connais!...

Moro bekrabbelde diepzinnig den hakerigen neus en de dunne lippen rekte hij bloedloos-breed uit. Hij bood weer koel-ongeïnteresseerd op den rommel bij elkaar. Zijn stem klonk eentonig-geknepen als een doedelzak.

Heel sluw en fijntjes-glimlachend stond Sallie vóór Moro. De vogeloogen knipten nerveus en zijn pink boorde driftig-schuddend het oor in...

— Ja, ziet u meneer Moro... al wat hier legt ken ik an u voor 'n prikkie geve, as-ik-u-zeg... voor 'n prikkie,... voor veel minder as u betalen wil, savez-vous!... J'ai fini!...

Zijn klem en spottende nadrukkelijkheid, ergerden Moro hevig. Het was, alsof Fontein hem op de handen keek en schimpte...

— Jij, jij bent hagel en sneeuw!...

Moro keek grimmig. De schellichte oogen flakkerden een oogenblik helsch. Oppassen..... zijn hart-neurose... Inbinden! Geen opwinding... Hij mompelde:

— Zoo?

— Maar dat oudvuil, dat u daar wegsnijt... zúte

alors,..... kost u, as-ik-u-zeg, vierduizend gulde minstes!...

Moro schrok. Die morsige kerel had hem door! Hij trok hem uit het halfdonkere schemerwinkeltje naar het licht, zoo een rakker!

Sallie besepte, dat hij Moro's listigheid had doorpeild. Want de waarde van de Indische armbandjes, met die dooje rooje „glaasjes” erin, was hem heelemaal ontsnapt... Nu had de juwelier zich door óverslimmigheid verraden. Ça c'est le chooze, meneer!...

Och, op die manier was handelen voor Sallie Blik een soort van adembenemend pokerspel, waarin hij gefolterd en geschokt werd van angst en spanning, maar ook telkens opsprong van hartkloppende vreugde. Wat beteekenden nou die armbandjes, die dingen zelf? Maansjene! Geen verstajim van! Naar de pónems, naar de trekken van de koopers moest je kijken en dóór het bedrog en geveins heenloeren..... Voilà het geheim... Kreeg je nooit een lap voor de billen. Want het geschiedde ook, dat venijnig-uitgeslepen bidders of fanatieke klantjes, fel-misleidend een niet-begeerd kunstvoorwerp opzettelijk minachtend voorbijkeken, om bij hem den schijn te wekken, dat zij het juist wél wenschten. Dan legden zij doodrustig wat zij verlangden bij den broeisch-exotischen rommel in het half-donker van het winkeltje, om doortrapt-sluw, zijn aandacht te splitsen en af te leiden. Was dit nu met Moro het geval, dan kon Sallie weleens van een koude kermis thuis-hotsen; had meneer Moro hém er welig laten inloopen; begon zijn hart te bonzen; was hij naar den bliksem, eër hij het zelf besepte. Want hoe kon hij nou weten, waarop zoo een zwoele klant wezenlijk gebrand was? Ook weer een soort van handelspokeren..... Maar Sallie kende „doch” alle listen en trucs en toetste honderd keer vóór hij verkocht of toesloeg, op welke manier hij bedrogen werd

Maansjene: komt er niets op aan. — Ponems: gezichten.

of op welke wijze hij den bedrieger sluer overbedriegen kon. Nou ja, het was daar allemaal gesmokkelde waar... Maansjene!

Meewarig betuurde Sallie een brons leeuwte, dat kromtrok van pijlengif, op een hinkend consoletje, waarvan de spiegel groen glom als gras. Aartsdom en argeloos, of hij geen tien kon tellen, stond Sallie's gezicht.

Ook gewetenlooze Moro, van zijn kant, had het geraffineerde antiquairtje als een doortinteld, vernuftig scharrelaar, gauw in de gaten. Hij voelde zekere verwantschap met de snel-begrijpende en snel-dóórdringende sluwheid van geest, onder het mom van halve onnoozelheid. Weer heel iets anders dan de vlijmende, maar stugge intelligentie van Robert van Nienhuizen. Hij kon dien zwendelaar voor zichzelf best gebruiken, wanneer hij zijn leugens maar bijtijds afketste. Er huiverden booze gedachten door Moro's listig brein, die nog slechts als schaduwen opdoken. Moro liep heen en weer in het enge ruimtetje. Hoe kon hij hier zijn valstrikken overlistig spannen? Hij stiet zijn hoofd tegen een rinkelend, glazen kroontje, dat heel laag hing, en vertrok.

Moro stapte nu vaker het antiekwinkeltje binnen. De heet-sluwe juwelier begon Sallie met kleine bedragjes te helpen. Voorschot op metsiejetjes... Nu kon Blik, ondanks uitmergelende malaise, koopen; koopen met al zijn aftroggelings-hartstocht, al wat hij wilde. Maar... niet voor zichzelf; wél voor Moro... tegen zooveel procent winst, áls er winst kwam.

Toen Moro het Blik voorstelde, op een laten avond in zijn winkeltje, de schommellamp een geelduister schijnsel over de „spullen” heenwiegelde, keek hij Sallie heel doordringend aan, alsof hij het antiquairtje met de scherpe oogen wilde openscheuren. Hij vertelde Sallie alles „entre nous” of in vertrouwen.

Sallie doorzag Moro's felle plannen. Hij aanvaardde, maar kronkelde, bedroog, loog heimelijk. Kon Moro niet schelen. Als het er op aan kwam, kon niemand grilliger, valscher en huichelender liegen dan hijzelf. Er bleef toch nog genoeg hangen aan den strijkstok. Want, — de juwelier moest het weerspannig erkennen, — soms kocht Sallie prachtdingen. Die moest de dwaze, hypomanische scharrelaar dan met een pril winstje onmiddellijk den kapitaal-voorschieder afstaan. Moro kon toch zelf den sprong niet wagen en den boer opgaan, om antiek af te troggelen! Al was hij veel sluwder, veel gewetenlooser, veel gemeener dan Sallie, hij werd niet gekweld door waanvoorstellingen als Blik, die zoo gesmoord en toch angstig-opgewonden kon raaskallen over zijn „collectie”. Nu snoerde Moro, geld-verzorger, Sallie aan eigen en aan Blik's belangen vast.

Blik hield geen paraplu boven den onnoozelen kop. Hij liet zich zoo maar natregenen en alles goedsmoeds ontronselen, wyl hij gebrek had en zijn groote collectie, — waar Moro valsch-ironisch om grinnikte, — voor verkoop nooit wilde aanraken. Want iets vermocht meneer Moro, die vreemde bedwinger met zijn gierenneus en de schel-lichte, helsche oogen, nimmer in Sallie Blik te vernietigen: zijn koortsige, duizelingwekkende, daadkrachtige begoochelingen, zijn verblindende zelfsuggestie en inbeelding, die over hem heenvielen als avondrood over een hei... Al noemden ze Sallie Blik listig, zoo was hij nu eenmaal geschapen, gemeen, soms meenedig, gewetenloos, — er leefde tegelijk een fantastische toovenaar in hem, volmaakt zuiver, die een hóógen, hallucinanten, stralenden droom tot werkelijkheid in zichzelf maakte: de onschokbare overtuiging van de echtheid en fenomenale waarde zijner ontdekte schilderijen. Zooals een spiegelglazen bol fonkelde in een lentetuin, zoo

straalde en schitterde een toekomst Sallie voor oogen...

Met gloeiende en dan weer ijskoude rillingen, liet hij Moro zijn old masters-collectie zien, verzameld in Amerika en Europa. Sallie werd een-en-al innerlijke waardigheid en hij sloot plechtig de groote vogel-oogen. Zijn gezicht trok bleek, de handen trilden en de stem steigerde extatisch, onbeschrijfelijk-door-schokt van diep-ondergane verrukking en nauw-bedwongen bezetenheid. Bruusk viel hij uit, maar ineen weer overwonnen, alsof alles ver van hem af gebeurde...

— Meneer Moro, as-ik-u-zeg, u bint 'n leek... u ken zegge wát u wil... mijn jaagt u geen schrik an!... Oh, j'en ai plus que mare!... Kijk u nou es goed..... maar ziet u nou es zonder te lachen, al bin u maar een leek, meneer Moro... Dát is toch één van de fijnste dingen van Rafaël, onbeschrieje... Ziet u nou es... dat zoetjes lachen van die Madonne... extrèmement beau... kompleet 'n wonder, meneer Moro... Dat zal me ééns opbrengen..... laat ereis zien?..... Nou ja, grinnikt u doch maar..... n'importe!..... Ik neem u dóch in de strikvraag..... Mijn knel u nie vast!..... Alle mensche-van-haarlie-tijd komme terzijnertijd!... Alleen nou, nou, voor 't moment..... zit ik in de sereife... mot ik me 'n kous neme voor 'n onderbroek... mot ik danse as 'n bok... Nou bedel ik voor 'n six pens... 'spèce d'andouille!... Nou ben ik stewed... gezakt as... as 'n frotte goupillon... soit! Maar die collectie... al sterf ik staande mit 'n hoedje op... al sterft me vrouw en haar jonge van honger,... an dié millioenen-collectie raak ik mit me fikke niet!...

Sallie's oogen sloten zich weer plechtig boven diepe, donkere wallen van vermoeienis.

J'en ai plus que mare: Het laat me koud. — Sereife: in den knoei. — Espèce d'andouille (Fransch argot): aartsstomming. — Goupillon: zwaar-werkende knecht, alleen in de kost, zonder traktement.

VI.

Toen twee jaar geleden Moro eens heel boven achter, in de Onkelboerensteeg, wat Smyrnasche lappen vlak-bij het lichtraam keurde, hoorde hij vioolspelen. Een teerzingerende en droeve klank vibreerde van het donker-vochtige en smalle plaatsje op. Nors, alsof hij bedot werd, vroeg de juwelier:

— Wie speelt er? 'n Gramfoonplaat?...

— Me zoontje Jochem, meneer Moro... Hij... hij krasjt 'n beetje, meneer Moro, uit-ze-eige... Maar... maar as 't u hindert, meneer Moro..... dan mot die kwajejonge dadelijk ophouwe... of j'lui flaque une baffre, voyons!...

— Still... snauwde Moro heftig en bukte naar het raam.

De juwelier luisterde bijna ontdaan; al aandachtiger. Zijn wimpers beefden. Vreemd! Was die dieperuischende streek, die breed-deinende klaagzangtoon, van een kind? Onmogelijk!

Moro keek verstomd. Sallie sperde de vogelooien.

— Noh... noh?...

Hij begreep niets meer van meneer Moro. Die man had ook ieder uur iets anders. Opgevreten werd hij door wispelturigheid en wrange onrust. Hij wankelde eeuwig en altijd. En als je wat scherp zei, gooide hij al zijn onbillijkheden op jicht, op hartkloppingen etzetera.

Wrevelig stommelde Blik een bankje om...

— As-ik-u-zeg... hij krasjt op 'n oud kring van 'n viooltje, meneer Moro... Nebbisj!

— Zoo!

— Hij heb nog nooit een uur les gehad...

— Zoo-zoo!

— 't Viooltje heb ze moeder bewaard van d'r groot-

Je lui flaque une baffre: ik geef hem een oplabber.

moeder..... Alles, alles heb ze me afgestaan, me Debora... Maar dát ouwé vodje niet... Dat heb ze georreve... jaja, 'n erfstuk antiék van d'r grootvader... épatant!... Heb ze als kind bij gewoond... Die krasjte óók... j'me gondole!...

Moro betastte ongeduldig zijn neus...

— Zoo?

— Haar grootmoeder weet u..... was 'n Russin, weet u... volbloed... En haar grootvader 'n halve zigeuner of Hongaar... of eppes zoo iets!...

— Still... snauwde Moro weer heftig en luisterde, nu de viool weer zong.

Moro had Blik nog nimmer persoonlijk aan huis ontvangen. Maar nú verzocht hij toch, met iets aarzelends in de nazale stem, dat Sallie hem mét zijn zoontje zou komen bezoeken. Het ventje moest vooral de viool meenemen.

Moro zat te luisteren. Zijn rechterbeen danste van zenuwdrift.

Sallie vertrouwde den juwelier niet. Zijn oogen flonkerden wel flauw. Noh, maansjene..... wat kon hém gebeuren?... Le gazer!...

Moro, zeer muzikaal, had dadelijk het ontstellend-zingende wonder gehoord van rythme, streek en hallucinanten toon. Hij zei Sallie heel weinig van zijn ontdekking. Al dadelijk wroette felle afgunst in hem, om het bezit van zoo een kind!

Alleen schuwe, droomrige moeder Debora leefde even onherkenbaar óp, bij het verrassings-nieuws, dat meneer Moro háár Jochem viool zou laten leeren. Zij huilde zacht, maar draaide zich snel-beducht om. Want Sallie werd half-gek van drift, als hij Debora ongemotiveerd zag grienen...

's Avonds, in de schemerdonkere achterkamer van

Je me gondole: Ik lach me dood. — Gazer: fantast, leugenaar.

het muf-zwoele antiekwinkeltje, vertelde Debora haar zoontje het nieuws. Jochem's magerbleek, verbaasd gezichtje verwrong krampachtig onder het ziek-gele één-kousjes-lamplicht. Wild sjoede hij zijn fluweel broekje bij den riem dicht. Toen trok midden op het akelig-wit, hoog voorhoofdje, waarover zwarte krullen warden, een bijtend-roode vlek als een gekleurde ouwel. De twee grootbruine droomoogen gloeiden angstig open in den half-duisteren kamerschijn en een geluksschok doortrilde heel Jochem's tengere lichaampje.

Plots hing het ventje om den hals van zijn zachtzinnige moeder en zoende haar wild en fanatisch, met een geheel ónkinderlijken hartstocht, den mond saamgeperst. Zijn tenger-slanke, witte vingertjes knepen haar nerveus-prangend den nek in.

Jochem was zoo dol- en dolblij, dat hij wel springen wou. Hij sidderde, stotterde, holde en bleef stilstaan. Nou kreeg hij les, les, écht les!... Al wat hij op het viooltje deed, was gepruts van hemzelf geweest, door Sallie afsnauwend onderbroken, wanneer Blick de zorgen martelend drongen. Nu zou hij les krijgen van een echten meester! Hij wou wel spelen, spelen, niets dan spelen, vlakbij zijn moeder, in het winkel-achterkamertje of in het schuurtje, bij de keuken.

Jochem zoende zijn moeder al heviger en hij smeekte haar te lachen, mee te lachen met hem. Haar stem klonk nu heel ontroerd en vreemd. Plotseling stond het kereltje roerloos te suffen; begonnen wonderlijk de oogen te glanzen en keek hij bedeesd-meewarig naar zijn oud, wrak viooltje met de bont-beschilderde f-gaten. Had zijn vader gedaan in een gekke, speelsche bui. En weer, al onstuimiger, snikkend van vreugde zoende hij zijn moeder en zijn viooltje, waarop zijn „halleve zigeuner van 'n grootvader" had gespeeld.

Niets kinderlijks was er in Jochem. Zonder het zich bewust te zijn, bracht hij het wonder in huis, het muziekwonder. Ver boven zijn leeftijd keek, handelde en peinsde Jochem. Zijn blik scheen alles in en om hem te verontstoffelijken. In Jochem, atavistisch, herleefde de Russische melancholie van zijn grootmoeder en het geheime vuur van zijn Hongaarschen grootvader. Hij hoorde den wind om het huis zingen en huilen. Hij speelde de klagelijke stem na. Hij zou een zucht op de viool kunnen vangen. Alles, alles was hem klank, zang, muziek... Zijn adem streek hij mee in den toon. Hij wist zelf niet, hoe het hem overgolfde... Hij rilde van zijn vader. Sallie bleef hem een vreemde man. Maar zijn moeder was Jochem alles; schoon hij haar toesprak met jij en jou; zij het kind en hij de man!

Debora werd nog knap genoemd voor haar leeftijd. Alleen staken haar jukbeenderen te scherp de magere wangen uit en de droomrige, eenzame oogen puilden. Zij had al het duldende, stille en onderworpenen van de zwijgende vrouw over zich, die pijnigend leed en snijdende smart verdroeg; haar schreien voor een ieder verborg. Maar met Jochem eenmaal saam, veranderde haar heele trieste wezen; verloor Debora haar melancholieke lijdzaamheid en schuwe kommernis; praatte zij met hem over muziek, over woeste zigeuner-romances, die ze vroeger wel eens gehoord had, met een teedere, lieve stem. Dan ontstak het onaardsche zich bevend in Jochem's grootbruine, stralende droomoogen. Hij vroeg overrijp, overwijs, en bleef in één doodstil zitten namijmeren, als hij gespeeld had. Hij begreep het leed-zware en sombere van zijn moeder niet...

— Waarom huil je, Moe?

Debora zweeg en huiverde.

— Moes,... Moe... drong Jochem, en sprong naar haar toe.

Weer dat schokkende, krampachtige snikken...

— Hè Moe, wat naar!... Vertel nou van vroeger, van die mooie muziek van grootvâ!...

Maar Debora wist niets, herinnerde zich niets meer. Jochem leek zoo wijs.

Zij rilde.

Zij was zelf dol op al dat Russische geweest, als meisje; op muziek en lied. En nou dat smeeklijk vragen van haar mannetje!...

Ook nu weer zoende zij tengeren Jochem; bestreelde zijn bleek, fijn-smal gezichtje. In een woeste verteedering, doorwarrelde zij zijn zwarten ragebol en drukte hem heftig tegen haar borst, met een krampsnik. Hij geleeke een ventje van zeven, acht, in plaats van elf jaar. Er was iets te broos, te teers en te arge-loos in Jochem. Dat beangstigde Debora...

Toen Sallie knorrig de achterkamer instapte, met een antiek-paarlmoeren waaier in de hand, keek hij bijna wild-verschrikt naar moeder en zoon.

Inoui!... Idylle bij kousjeslicht,... kazzian!

Sallie had nooit op dat mirakelgekke jongetje van „haar” gelet... sapristi!... Zoo broos als glas... noh!... Hij begreep niets van zoo een wasbleek snuit en van zulke groote vuursmeulende oogen, die in het donker van het Onkelboerensteeg-winkeltje gewoon fosforisch ôplichtten als van een kat... Noch nicht dagewesel!...

Met een luchtsnijdenden klap sloeg hij den waaier dicht. Het gloed-paarlmoer scheen weg te stuiven.

— Noh,... dat is me ook 'n ouverture!... dat zal mijn wat worre mit je éénige zoon, moeder!... Les, lés krijgt de snotaap... of course... oyl!... Vraag-voor-wat!.....

Debora rilde van afkeer en angst, maar zweeg, als altijd. Zij voelde dat Sallie, ondanks zijn onverschillige grofheid, toch in het verborgene trotsch was op Jochem. En zij, zij leefde in een alles-verwachtend verlangen. Want háár Jochem was geen gewoon

jongetje, nee, nee, háár Jochempie, háár Jochempie was geen gewoon mannetje...

Sallie wenkte Jochem te naderen. Die, wrevelig, stug, de oogen neêr, stapte traag naar hem toe en fluisterde iets.

Sallie, overmoedig schertste:

— Nou, pjoepel... may I trouble you?... Hoe vin je 't? Have I the honner?...

Jochem hield het kopje neêr en zweeg, al stroever, stil-weerbarstiger. Hij vreesde zijn vader; voelde alleen maar angst, gejaagdheid en iets ellendigs, gedruks in zijn tegenwoordigheid. Hij verafschuwde instinctief het zoetzweeterig cichorei-luchtje van opgewonden Sallie.

Blik, gekrenkt, rukte ruw Jochem's hoofdje bij de kin op. Sallie schrok. Het kereltje zag zoo bleek als een eetbord..... goejemegranis!..... Was dat een blijvertje?

— Allee... je mot na bed!... Geen poot meer op die frotte viool hoor!... Ik waarschuw je!... Allee, na je nest!...

Jochem, in zijn broze tengerheid en overgevoeligheid, boog het bleeke hoofdje en ging. Maar zijn moeder keek hij snel en smeeklijk-weemoedig aan. Zij verstond Jochem. Zij zou hem op het vlieringslaaphokje nog wel even knuffelen.

VII.

Blik was met Moro, in eenige jaren tijds, zeer vertrouwd geraakt en hij had den juwelier een en ander verteld van eigen en van andermans leven. Alles onder de roos... entre-nous en... in vertrouwen.

Op een middag sprak Sallie argeloos eenige onnoozele woordjes van Josua Hereira, als hulpvaar-

dige buur; die zoo een mooie dochter had..... Moro spitste de ooren, maar zijn oogen staken fel! Meneer Hereira... brandmerk van Henri!

Hij vernam, dat Sallie den doodarmen, vromen zwager van Rozenheim heel goed kende. Ook het woelige kindernest van Josua Hereira. Er begon iets duisters en vormloos-wraakzuchtigs in Moro's geest te broeien, toen hij van Sallie's verhouding hoorde tot Hereira. Maar hij bedwong zich, door een hevige, naar de keel kruipende hartklopping, en zweeg. Hij moest erg oppassen... pijn in de hartstreek!

Sallie's zoontje studeerde nu ruim twee jaar, en alle menschen verdoofden het antiquairtje van Jochem's bezield en luisterrijk spel. Jochem was een wonderkind, van ontstellend-groote gaven! Hij speelde oud-Russische liederen als een groot zanger. Hij speelde alles..... Bach, Beethoven, Mendelssohn..... En hij studeerde harmonieleer, fuga, theorie, met virtuoos gemak, zonder het zelf te beseffen. Jochem moest naar Amerika en heel Europa door..... Sallie schrok en vloekte. Noh!... Al die mesjokkene opjagerij... vraag voor wát?... Leeraren waren verzot op het geniaal muziekmirakeltje. Phenomenaal speelde Jochem, met een primitieve en toch teedere kracht, die ontroering bracht. Op school bleef hij heel stil en droomerig. Maar óók in huis. Hij weerde diepste, opgewonden lofzangers met bescheiden zwijgen en schroom. Eén vriendje had hij slechts, het verteltje David Herts uit de Moddermolensteeg, buur van tante Truddie. Dat kereltje moest met hem altijd meeluisteren naar den wind in het keukenschoorsteentje. Hij moest hem vertellen van Indianen en Jules Verne; van wouden, woestijnen en wilde dieren. Er klonk naast Jochem nooit jongens-tierigheid, nooit zwelgende pret, en hij

wist niet, wat ravotten was. Een oud, overwijs mannetje op kinderbeentjes, met het steenbleeke voorhoofdje... en altijd vlak bij de zachte, kwijnende-eenzame oogen van zijn zwijgende moeder, in het vocht-donkere winkel-achteruit.

Sallie gaf niets om lof op Jochem's wonderspel. Al begreep hij nu ineen veel duidelijker, de „edelaardige” hulp van meneer Moro. Die man, die smiecht, op het geringste gelukje van een ander brandend, ziek jaloersch, drong zich weer taai naar voren, als voorschierter... nou op een menselijke metsieje... Sallie, voor zichzelf, geloofde niet aan de mogelijkheid, dat zoo een kruidjeroermenietje, zoo een doorschijnend-tenger waspoppetje, iets kón beteekenen. Hij geloofde niet, dat zoo een stuk „eit” als zijn vrouw, iets bijzonders had gewrocht. Jochem, dat zomerschuwe ventje, sprak bijna nooit met hem uit eigen ingeving en vanzelf wist Sallie niets van het piegempie, dat altijd maar wroette in het halfduistere achtervertrek van zijn zuurriekend winkeltje. Daar, of bij het plaatsje, bij een triest schuurtje, leefde Jochem bijna in het halfdonker en studeerde het kereltje zich mal, zonder ooit te ver-slappen, zonder iets anders te zien dan zijn moeder en muziekbalken. Een tuchtiging werd het van zichzelf! Onverdraagzame Sallie hoorde wel de viool, maar het verveelde, ergerde hem vaak, dat eeuwig gezaag en gejammer; een genade, die alle rust opzoog. En nooit een blij klankje! Altoos dat droevige, dat chagrijnige snaren-geknies. En altijd studies; eeuwig denzelfden kant op met dat versjwarste gekras! Noh..... wat bracht het hem in? Niks. Maar het kostte hem ook geen spie. De hars betaalden ze zelfs voor Jochempie... 's Morgens, vóór school, 's middags en 's avonds, dadelijk ná school; soms tot in den laten avond, kratsje, kratsje..... En alles zoo erg precies in de maat..... tam-tam..... tām-tām-tām..... tām-tām-

tám... Eh... foei! Om stapelmesjokke te worden, om er van te clakeeren!..... Oy..... wat 'n veine? Voor wat?.....

Een openbaring was zijn spel, mompelde meneer Moro. Als hij dát zei, sneed het witte litteeken dieper, akeliger om den dun-nijldigen mond en begon zijn adem zacht te reutelen, achter in zijn keel. Openbaring..... herhaalde Sallie minachtelijk. Zou hém zoo zijn zorg zijn. Wat was er nou op kattendarmen te openbàren? Zijn oude collectie, zijn verborgen schat, uit de heele wereld bij mekaar geharkt, bleef nummer één. Al het andere was maar mietelegie!... Ja, die versjwarstenar van een jongen had zich daar noodig rijk te kratsje voor een vader, die millioenair en méér dan dat zou worden! Ja, hij was daar een vondeling!... Zijn collectie,... ál het andere, zijn vrouw met haar eeuwige huiloogen, haar „wonderkind”, hijzelf, waren maar bijzaak, frotte bijzaak, anders niks!... Alles Debora's schuld. Zij vertroetelde dien snotaap als een sultan-netje. Gesjiewes was ze, daar niet van. Maar een stuk „eit”. Mit recht, tevreden mit het allerkleinste. Maar sjtom..... stjom as ze toges. En háár jochie kratsje, kratsje maar... geregeld een leeuwerik in de vroegtel!... Meneer Moro vond er ook niks an; zoo stil als een put... noh!

Al handelde Sallie in oude meubelen, hij scharrelde ook op markten en tusschen alsoortige ramschers, eerlijken en schurken, bedeesden en overbrutalen, bedreigers, hyena's, bloedzuigers, druiloors, die, al vraten ze geen „skinka”, zooals ze zeien op zijn reis in Zweden, toch roosjengs waren. Bij de fatsoenlijken had hij weer eens een pietsie schoure voor Josua Heireira losgewerkt.

De menschen dachten altoos, dat hij, Sallie Blik uit

Claquer (Fransch argot): sterven. — Roosjengs: boosaardigen.

Amerika, zich stiekem rijk had gesappeld. Plies!..... Teek my number!... Ja, rijk... dat was waar, maar alleen in zeldzame, échte kunstwerken, ongesigneerd, die ééns door heele gróóte kenners zouden worden gekeurd, en dan was hij er bovenop! Millioenair, en méér dan dat! Zijn oude moeder-zaliger placht altoos te zeggen...

— Sal, hang je lievers zelf wat an je neus... Doet 't 'n ander niet.

Of course!... Maar zijn stukken, lieve ziel, waren zoo echt als de heilige Seifer Thora voor dien braven Josua Hereira. Zóó zat hij niet in den knoei! Sallie was geen brillenkramer en zélf blind. Opheden, o zeer zeker, was hij nog doodstervend-arm, omdat hij alles, zijn hoogste en duurste goed, krampachtig en tegen allen levensnood in, vasthield. O ja,... hij zag ze wel allemaal loëren, met hun valsche tronies, op zijn verborgen bezit. Al die uitgeslepen concurrenten en sluwe klanten, al schempten ze op zijn collectie, zijn vooze kleurkrijtjes..... Daarom grinnikten en lachten en spotten die kleefpasta's; tikten ze tegen hún voorhoofd, om hém te benauwen, te ontgoochelen; om, eenmaal hem in angst ziend, den boel goedkoop los te krijgen... O ja, bruine boonen met spek!... Wat was die Sallie Blick toch beklagenswaardig... Atteproy... wat waren zij strompelaars en schurken. Wat een salauds van de vroegere Zizeniskā!... Ze konden voor hem allemaal gaan bedelen met stukjes schuurpapier!... Maar hij zou liever op staanden voet sterven, dan zich zijn schatten zóó te laten ontronselen door die behendige gluipers en sluipmoordenaars.

Meneer Moro, zoo sluw als een Chinees, altijd hongerig op metsiejes, die man begon nou eerst een beetje sjoeg van Sallie Blick te krijgen! Die had misschien óók eerst gedacht: Sallie is abnormaal; er loopt een streep door hem heen. En nou..... nou..... in de

winstbrengende koopjes en handeltjes, al zwendelde
hijzelf nog zoo erg? Ja, hij wás een kootsen, hij wás
zijn eigen manadsjer... Ja, hij was rijk, maar op het
oogenblik nog..... zonder geld. En v'la un bric-à-
brac!... Eéns zou hij zingen... „In naam van Oranje
doe open de poort!”...

Kootsen: rijk. Manadsjer: manager.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

I.

Sallie Blik's smal en wrakkig woninkje, in de enge Onkelboerensteeg, stond er gewrocht als een unicum. Eén keer half-onbewoonbaar verklaard, een ander maal weer bijgepleisterd en opgekalefaterd. Sallie had sinds jaren het heele, van binnen donkere en verstorven pand gehuurd. Van buiten geleken opgang en pui een antieke schavot-kar-stellage uit de Groote Revolutie. Scheeve gevel, dubbeldeurtjes, vensters en kozijnen waren al tezaam overkwast met bloedroestige verf. Twee geronnen-roode, houten en leuninglooze buitentrapjes flankerden zijwaarts winkeltje en pakelder, door luiken en dwarsbalken gestut. Het verweerde, rood-houten trapje rechts, ging naar étalage-raam. Het vermolmd linksche, naar bovenwoning en magazijn. Het winkeltje van binnen stond stikkens volgepropt. Ook het scheemrige achtervertrek, door een gebarsten glazen dubbeldeur en verdonkerende vitrages, gescheiden van „de zaak”, bergde wrakke meubeltjes. Alles drong er rommelig bijeen: koperen opstanden van schrijfbureau's, blompottafeltjes, kastjes, vuile glasplaten, een trog, banken, behangselrollen, karpetten en gehavende lijsten. Er dwars bovenop, oud tin, Zeeuwsche theestoven, gewonde of verminkte Chineesche en Japansche porceleinen vazen en schotels.

In de rood-roeste omgeving van het drie-verdiepingen-hooge huis, pronkte de winkel als een oud-vergeten rommel-museumpje, waarin nog allerlei

halfvergane geuren hingen. De smalle, geplaveide Onkelboerensteeg, zerken-stil, tusschen Zanddwarsstraat en Kloveniersburgwal, was alleen 's avonds hel te zien bij electrisch licht.

Sallie's kunstzaak van „Old Masters”, stond op den dag in vochtig slop-grauw verzonken, onbegrijpelijk-vereenzaamd, als bezworen onder geheimzinnige kruipschaduwen van een lichtroovenden overmuur; groote, grauw-grijze magazijnen-achteruits, met blinde en heel kleine vensters, gespleten door een gang waarin steil, een morsige trap vooruitschoot.

's Zomers, bij maneschijn, schuin boven de steeg, begon het étalage-raam van het antiek-winkeltje mysterieuzelijk te leven; schoten kortstondig, fosforische glimselen over allerlei voorwerpen uit; over Chineesch aardewerk en vazen, over kristalkistjes, schotels en goudgelakte schilderstukjes. Het geleek een lichtkabbeling, alsof de maan in stukken was neergevallen op Sallie's „Old Masters”-ruit.

's Winters floerste verstorven grauw over de steeg. Pothuisjes hurkten dwergelijk bijeen en een barbierszaakje op den hoek, klemde zich vast aan scееve, gehavende gevels, tegenover de geweldig-plettende steeg-achterruitmuren. Zwarte en bonte katten met hongerige fonkeloogen, slopen of sprongen er rond en hoogpootige ratten, uit afgerasterde kippenkelders, huppelden speelsch onder traptreë's en langs slijkerige goten.

Op een laat-Novemberavond, — storm loeide als op zee, algeweldig, razend, en de regen zwiepte rond gelijk een uitgeslingerd touwstreng, — kwam Josua Hereira huiverig-ineengedoken oploopen, om Sallie's „winst” uit te betalen.

Het antiquairtje scharrelde in vage duisternis nabij de goudbeschermerde, glazen binnendeur van het achtervertrek.

Josua stapte kletsnat, toch heel voorzichtig, bijna schuw, tusschen den chaotischen rommel en breekbare antiekwaar in. Een winderige kilte omzoog zijn klamme voeten. Hij rilde in zijn valen ulster. Zijn uitgemagerd gezicht grimmelde grauww...

— Sallie,... riep hij bedeesd naar het saamgetaste, vuile donker,... ikke bin 't... ikke, Josua!

Blik dook stuursch uit de groezelig-duistere winkel-diepte op. Zijn starre vogeloogen spalkten...

— Jij, in dat pesweer?..... Nom d'un chien, al bij tiene?... In zuk hóndeweer?...

Hij trampelde ruw wat losse stukken ijzer en lood om. Josua's bolhoedje droop.

— Jaja, mit zevemijlslaarze... ik had geen rus in me lijf... Ik heb vedaag de laatste stukkies van de schoure verkoch Sallie en... en,... nou já, deboriem betelim... ikke bin er!...

Josua hijgde zwaar, sprak hortend, heel moeilijk, gepijnd door de blaas.

Sallie schoot toe.

— Hier... geef hier je muts mit belletjes... Zoo... op de kop van 'n mummiebeeldje..... spreekt ook, as Sallie, álle tale... Noh, zet je effe neer... 'n krukkie... heb niks anders..... Zal je je natte smoking nie berderreve!...

Josua ging blazend en met smartelijk-vertrokken mond, schutterig-stijf en angstig zitten op het lage stoeltje. Zijn kleume handen grabbelden diep-voorzichtig de ruige ulsterzakken in.

— Hier Sallie... je wins... twee tientjes.

Sallie's starre vogeloogen begonnen te glinsteren.

Die Josua kon je toch zoo ineen heelemaal van binnen omgooien...

— 'n Gesjiewes bin je!... Je bin te éérlijk op ieder termijn!...

Josua kraste in zijn natte baardje en duikelde

Deboriem betelim: noodeloze omhaal.

tevreden de duimen over elkaar. Toen stotterde hij beschroomd:

— Zeg je klaumerkees...

Sallie grinnikte...

— Inoui!... Niks klaumiskees... Zalle me zien wat 't worde wil... 'n kind of 'n kruiwage!...

Josua's grijze oogen lichtten. Meewarig vroeg hij:

— Hoe is 't mit je... je weet wel?

Sallie voelde een hartklop. Hij zweette en rook weer naar cichorei. Sallie wilde nooit, dat iemand onverlangd, van zijn bloedspuwingen repte, als hij er zelf niet over begon. Bracht ongeluk! Nijdig gromde en snauwde hij naar Josua:

— Best, best... niks meer van gemerkt... eh... eh... wat bedoel je eigenlijk?...

Josua begreep. Hij had niet moeten vragen; dom van hem. Dadelijk veranderde hij van koers:

— Sal... as... as je nog ereis wat heb?... Want de tijje binne ophede... nee, nie te zégge!

— Zwijg maar still... De crieses!... Voor mijn... alles áf... Voor eeuwig en altijd!

— Gottegot,... zuchtte vreesachtige Josua... Late wij mensche zich maar nie bezondige...

Sallie luisterde ternauwernood en was weer naarstiglijk weggedoken in goud schaduwduister van het flakkerig achterwinkeltje. Josua bleef inkennig zitten tusschen den onwezenlijken rommel, die hem benarde en prangde. Het electrische avondlicht viel van wiegelende steeg-booglampen, violet-schel, met inkschijnsels, op het bovenste ruit, maar dompelde de beneden-étalage in een spookwazige donkerte.

Juist vóór het onderste raam pronkte al het grillige „antiek". Een veelarmig, ivoren, barsch, pagodeachtig oorlogsbeeldje naast een rompzwaren Buddha op een koel-blauwen lotus. Een geroest Japansch zwaard tusschen rieten schilden..... Een vuil-bevlekt kap-

Klaumerkees of klaumiskees: quasi.

tafeltje, onder een oude, rood-beglaasde lantaarn op een geel-koperen ketel. Daarboven, afzichtelijke grijs- en spotmaskers, echte satanskoppen, tusschen roestige rapieren en tegen gedrapeerde sjawls, behangen met speelsch-flonkerende kraalsnoeren.

Josua rilde. Die vreemde, heidensch-grillige poppen van het halfduistere avondwinkeltje beangstigden hem. Hoe kon Sallie hier menoegah vinden, tusschen al dat toemeloze? Sjemabenie, stong daar niet een ijzer menschen-geraamte „mit ze hoof er af", achter die aarden kruiken? En ze borst en ze beenen vol knobbels van staal? Om te beven!

In de doodstille, akelig-sombere steeg woei het al loeiender en de regen overkletterde bij striemen, geheimzinnig étalage-ruit, bloedroestige pui en roode trapjes. Electriche booglampen schommelden en flakkerden rosblauw. Geleiddraden gonsden in het stormgegie.

Sallie, in zijn winkeltje, ontstak twee kaarsen aan een kandelaar-luchtertje. Zijn schaduwbeeld dook en brak, groeide of verschrompelde telkens, wanneer hij wisselde van plaats en houding. Vooral zijn handen, moorddadig vergroot, silhouetteerden een beangstigend bewegingsspel tegen een wandbrok van paarse tegels volgemetseld en met Mandarijfiguren beschilderd.

Bedeest mijmerde Josua. Al ootmoediger vroeg hij:

— Zal ikke... zal ikke morrege Bekkie effe sture?...

Sallie schrok, en eer hij zich bewust werd, stiet hij er driftig uit:

— Nee-nee... niét je dochter!

Josua richtte zich stram-ontzet overeind...

— Allemogenste Vader!

Zijn klef-natte ulster zoog vast op het krukje.

Josua hoorde in Sallie's trillende, zengende stem iets toornigs, iets gekrenkt-afwerends. Kramp trok er om

Menoegah: rust. — Sjemabenie: uitroep van verbazing.

zijn hart. Om zijn neus diepten schaduwende groeven.

— Wat... wat,... bibberde Josua's stem... Bekkie?... Me Bekkie je... jou... nie... sture?... Sjimjismereine... wā meen je Sallie?..... Wā heb me Bekkie..... an je misdaan?...

Sallie was zelf geschrokken van zijn heftigen uitval; van zijn levensdriftige natuur. Geregeld schemp tegen Josua! Warachteresgot... hij hield van Hereira'tje... Maar nu wou hij zijn heillooze houding scherp doorzetten. Geen sjmink meer. Nom de Dieu... de kerel zag bleek als een figurant de la Morgue... Moest dat schepsel dan haar eigen goeien vader belazeren,... die brutale, trotsche, geraffineerde meid, die altoos de onnoozele speelde!... Inoui!...

Hij schuifelde naar het wild-belichte raam, vlak bij Josua.

De wind loeide als een dol beest door de steeg. De Zuidertoren hamerde schuin tusschen gierende smalte van schots en scheef verzakte muren, rammelende kozijnen en dakpannen, een woest-uiteengestrooiden zwerm klanken neer. Voorspel en slag van tien uur. Een galmende tegendreun weerkaatste over den Kloveniersburgwal.

Sallie sprak opgejaagd, met kervenden nadruk op ieder woord.

— Wéét... jįj... dān nįks?

Josua sprong van zijn krukje, met lichtloos-uitgevoerde schrik-oogen. Zijn handen en armen beefden hevig, onder stuipende schokken. Hij stikte half en snikte ondersmoord:

— Wete?... Wéte?... Allemogenste Vader... wéte?... Wāt wéte?...

Sallie staarde over Josua heen de scheemrende, steile sloptrap in tuschen den plettend-hoogen overkant-muur. Zijn stem sneed door de gierende stilte...

— Jazeker... van je Bekkie!

Sjimjismereine: God sta ons bij. — Figurant enz.: doodsbleeke kerel.. als een die op de Morgue (vroeger) te kijk lag.

Josua had al zoo dikwijls mufte en jaloersche zanikerijen over Rebecca moeten hooren. Gekrenkte uitvallen tegen Rebecca's sjniks en Pottegiezentrots, en tegen haar zich-van-alles-afzonderen. Belachte Josua, wijs-zachtjes. Hij kende haar menschenlijke kern-zuiverheid... Maar nú, in de verschrikkelijke, kervende stem van Sallie dreigde gróót onheil; rafelde gevaar...

Wilde angst omknelde Josua's keel. Hij zonk in zichzelf, krachteloos weg. Hij bibberde en stotterde gejaagd, schuw, brandend gebeten door een ellendig voorgevoel; het bewustzijn, dat Sallie níet loog. Maar wat, wat was er?... Hij durfde nauw te luisteren. Hij duizelde... Gloeiende splinters doorpiekten scherp zijn hamerende slapen. Weten?... Weten?... Wát weten van Rebecca? Wat... wát... wát?... Zou Sallie haar misschien met een goy gezien hebben? Gottegot..... tóch met een goy?.....

De wind wentelde bij rukken óm, als een kaaiman zijn kantelenden vinstaart. Regen striemde over raam en roode pui. Een donderend, suizend en zwiepend geraas overkookte de steeg, gelijk een nachtelijk golven-geweld rond d'Arke Noach...

Sallie ontwaarde Josua's ijlende ontzetting en bleeke verstorvenheid. Wrang sneed zijn stem er tegenin:

— Ze loopt mit 'n jonge!

Josua, trillend, struikelde achterwaarts en viel weer op zijn krukje terug, den innig-verkrampden beefmond erbarmend opengezakt. Zijn linkerhand kraste het baardje in...

Wat?... Wat?... Rebecca... zijn Bekkie liep met een jongen... met een vréemde?... Zonder hém, haar vader, iéts te hebben gezegd?... Neen, neen, gilde, griende het snauwende verdriet in hem,... dat kón niet, dat kón niet. Narrisjkat, narrisjkat... Dát was niet menschen-mogelijk!... Dat was een vergissing, een doodgewone vergissing... doodgewoon!...

Goy: Christen. — Narrisjkat: dwaasheid.

Josua probeerde tusschen zijn bibberenden snikhuil in, even onbestemd-luchtig te lachen en goedig zacht-diep te spreken met Sallie, die een ouden radkrans stond recht te buigen.

Sallie moest, moest zich hebben vergist..... Inbeelding, anders niet... narrisjkat, inbeelding!...

Onsamenhangend stotterde en haperde Josua en zijn oogen dwaalden blind over alles heen.

Sallie zweeg gegriefd. Já, dacht hij verbolgen, hij was daar een prent van Jan de Wasscher..... Verhaaltjes en plaatjes tegelijk! Quel louftingue!..... Hij hield zijn bek maar verders...

Sallie's gistend zwijgen werkte banger, beklemmender dan tegenspraak.

Toen wenkte Josua met de bevende handen en schokte weer overeind van zijn krukje. Hij wou zich vermennen. Maar krachteloos in de beenen, strompelde hij onmiddellijk terug.

— Nee Sal, nee-nee Sal... spréek maar lievers... Een zóó hevige, uit den ondersten grond van smart losgescheurde en weer halfgesmoorde snikgil klonk óp, dat Sallie zelf overstuur en beduusd begon te draaien en te wankelen. Het berouwde hem nu, zoo bruusk te zijn uitgevallen.

— Noh... noh... inoui!... Werachteresgot... inoui!..... 'n Mensch ken ze-eige doch vergissel!..... Meschien was ik wel onder de was... Ik heb altoos 't hoogste woord... noh!... 'n Schram... niks as 'n schram in me kop... Dan heb ik me wél vergis, tout simplement!..... Mot ik me maar niet zoo optotsje wille...

Weer greep een kramp Josua's hart. Het wemelde voor zijn blinde oogen... Want hij hoorde, onder verstikkende benauwenis, diep-in, het stil-meewarige en bedriegelijke in Sallie's zwenkende stem. Blick wou nu doen, alsof hij zich vergist had, om Josua te misleiden,

Louftingue: gek. — Onder de was: dronken. — Optotsje: opsieren.

te sparen. Al voelde Hereira zich geknakt, gebeukt, in elkaar getrapt; al sidderde hij voor alles wat hij zou gaan hooren, toch, tóch wilde hij alléén de waarheid weten. Hij smeekte Sallie, onder snijdend hartzeer, in een staarrogenden schrik, die zijn blik verkrampste, hem in niets te ontzien...

— Bij de eeuwige nagedachtenis van mijn Judith-zaliger!...

Sallie's vermurwing vrat zichzelve op. Driftig boorde zijn pink in de behaarde ooren. Hij had voor die „sjtos", die kemedie geen geduld. Die malle jobber... wat bracht het hem op?

Met rasperige stem vertelde Blik gejaagd, weerspannig verder. Dat hij Rebecca bijna iedere week, soms wel tweemaal in de week zag maaïen met een langen, zwarten, fijnen meneer.

Josua's adem stokte. Hij deinsde terug...

—'n Goy?...

Hij wrong, pérste het met rijtende stem eruit...

— Nee... nee... dat niet...

Even herademde Josua, alsof hij een sluier voor de oogen wegblies. Maar het hevige verdriet, dat Bekkie buiten hem om, buiten haar bloedeigen vader, dat zij, allerdierbaarste, zoo iets kon doen zonder hém één woordje ervan te zeggen, dat knauwde, rammeide Josua onzeggelijk... Dat was om te huiveren!

Zijn zoons, die rebellen, die uitdrijvers... nou ja, verruwden en verhardden ieder uur erger tegen den machteloosen vader. Dat liet hij Kebajachol over! Maar zij, zij..... zijn gebensjte engel, zijn adem, zijn alles,... na Judith, zijn oogappel!...

Een krampige snik, met de vuist versmoord op de heete lippen, scheurde in pijn weer los als een gil. Ineen gedoken op het krukje, de natte ulster slobberig om zijn voeten bengelend, zat Josua, melaatsch van verdriet neer, zonder bewustzijn van winkel, Sallie,

Sjtos: grapjes. — Kebajachol: Opperwezen.

noodweer en steeg. Hij kermde en kreunde zacht...

— Gottegot!... Gotte... gotte... got!...

Toen drongen andere gedachten er even zoetgeruststellend tusschendoor... tenminste geen goy... geen goy!...

Maar een vreemde, een vreemde moest het hem vertellen, dat zijn gebensjte engel..... zijn Bekkie, zijn oogenlicht, met een vréemden jongen liep. Dat was het martelende! Dat was voor hem een levensomkeer, een verwoesting...

Aarzelend, ontgoocheld, bevend-bedeesd vroeg hij Sallie of... of dié, bij geval, ook wist wie het was?

— Née,... viel Sallie stug-nijdig uit.

Blik huichelde. Hij wist wél. Uriël Rozenheim was zelf met studenten bij hem in de steeg geweest. Hij had hém dadelijk herkend. Een student liep er bij, met haar dat glom als water. Dien had hij nog later eens alleen aangeklampt en Engelsche prenten verkocht. Een metsieje..... Maar nou wilde hij het ergste verzwijgen voor Hereira. Wat raakte het eigenlijk hém, parbleu!... In vijf jaar had hij geen bloedspuwingen gehad. Dát, dát alleen moest hij in het oog houden. Wat raakte hem die mooie narrente Rebecca en die meneer Rozenheim, die knappe student?... Gezond, gezond mocht hij blijven, al kon je van gezondheid alleen ook geen rente trekken... Maar nu, nú zou hij zwijgen. Misschien ja zou het daar Josua in zijn krot besterven van schrik! Nou ja, had hij geen gelijk? Nou ja... het brood heb oogen, maar de kaas is blind... Had hij zich wat ingepraat... Hij most Josua waar-schuwen! Vraag wat het hem aanging?..... Hij had zichzêlf ziek te sappelen voor vrouw en kind...

Josua zat wezenloos ineengedoken; de oogleden trilden hevig.

Onverwachts ging de gebarsten, glazen dubbele binnendeur van de achterkamer open en brandde een

Metsieje: koopje. — Narrente: gekkin.

geel lichtgat in het winkelduister. Een verguld-brons Japansch tempeltje en een koper rooktafelblad begonnen schuchter te gloeien. Debora's eenzame oogen staarden in den trillenden kaarsenschijn van het ontstoken luchttertje. Haar stem klonk verholten, schuw... Of meneer Hereira niet even binnen kwam, een warm kopje koffie drinken?

Josua groette, maar maakte het schrikgebaar van een laatslaper. Hij had heelemaal niet meer om Debora en Sallie's achterkamer gedacht... Hij strompelde van het krukje en woelde zich dieper, huiveriger zijn ulster in. Schichtig verontschuldigde Hereira zich bij Debora, die medelijdend wat terugmompelde...

— Ze wachtte thuis op me, juffrouw Blik... Dank u duizendmaal!

Hij tastte beverig naar zijn hoed, op den griezelen kop van het mummiebeeldje, maar hij greep in de rafels van een Tabriz-kleedje...

Sallie schoot toe.

Bijna prevelend en ruggekromd, groette Josua Debora en Sallie. Hij stiet, half blind van verdriet, tegen het winkel-bovendeurtje. De onderste helft weigerde. Sallie wrong een knip los, met oude acrobatenkracht, stutte Hereira onder de armen en hielp hem het leuninglooze, roode buitentrappje af.

Oneindig nietig, verschrompeld, schuifelde Josua's ingebogen, weemoedige gestaltetje langs den ontzaglijken, nachtduisteren romp van Zuidertoren; toren, die tot de spitse geheimzinnig oprees onder den jagenden, angstdonkeren stormhemel.

II.

Josua zat voor het lichtbeslagen venster, ouwelijksuffig de rumoerige dwarsstraat in te staren. Het pot-

kacheltje in het kille, laaggebalkte vertrekje, rookte bedompt, turfswalm uit.

Hereira opende en sloot telkens trillend, de grijze, droeve oogen. Onder zijn onrustige bewegingen kraakte en kreunde de kapotgezeten, rieten stoel als een menschelijk schepsel vol kwalen.

Josua keek niet eens meer naar den Zuidertoren noch naar de stug-vereenzaamde kerk om. Wel hoorde hij ankersmid Hasselt aan d'overkant wild schreeuwen in zijn winkel.

Rebecca drentelde van kastdonker keukentje naar haar slaaphokje en het armelijk voorkamertje. Zij ruimde... Zij was heel gejaagd, om vader's ineengeschrompelde vermoeidheid, om zijn starend-lusteloos hang voor het raam, al de gansche week. Hij sprak nauwelijks over Chanoeka, het vreugdehelle feest, waar hij anders, tegen dien tijd, vol van was... Zijn ingezonkenheid en zwijgen benauwdten Rebecca. Tegelijk luisterde zij schuw, pijnlijk-verlangend en zoet-onrustig, naar mandolien-getokkel van Reintje Plukker, twee étages lager...

Josua verschoof telkens driftig, met kleine stootjes, zijn rood kalotje van brauwen naar kruin, van kruin naar voorhoofd, en bevend krasten zijn dunne, kromme vingers door het kroezig-zwarte ringbaardje.

Al een week giste het in Josua. O, dat ontstellende nieuws uit de Onkelboerensteeg! Sallie Blok vermoedde nauwelijks, hoe erg hij Hereira ermee geknauwd had.

Josua moest álles van zijn hevig-kwellend verdriet in eigen, oude, gewonde hart, tot stikkens toe opproppen. Met wien kon hij, buiten Rebecca, over zijn ellende spreken?

Met de lippen op elkaar geperst, — o, de pijlsplits van binnen, die overal stak, — doorvrat hem een sombere droefenis. Om zijn hoofd knelde een band, die al nauwer toesnoerde. En in zijn uitgemaگرد,

ziekelyk gezicht donkerden de groeven als kerven.

In geen acht dagen had Josua zijn „Kandelaar des Lichts” opengeslagen. Zijn bête vrienden, zonder broodgebrek... Aldoor maar piekeren om dat vreese-lijke van Bekkie. Zelfs de heerlijk-lichte en uit lichtjes-vreugde-opdoemende Chanoeka, bedacht hij flauw en lusteloos. Maar het was ook zoo hartverscheurend van zijn Bekkie, zijn Bekkie, die haar bloedeigen vader niet meer vertrouwde en zich verborg voor hém, voor hém! Om gek te worden! Eerst had Josua omzichtig-bang gewacht op zijn zustertje Truddie, uit de Moddermolensteeg; of dié soms zou oploopen met slijmerige roddelpraatjes en stijf-gestreken van nieuwtjes. Of ze hem zou overrompelen met het gebeurde. Truddie's spichtig, geel-grauw muizensnuitje dook op. Zij roddelde rad en smeug, maar over Rebecca geen syllabe. Zij ging gelijk zij gekomen was: Potje Zout, dat zich met alles bemoeide. Zij brabbelde van één, wat hate-lijks; van een ander wat schandelijks, en een koortsig konkelblosje poederde weer haar gele koontjes rood.

Ook van Salomon hoorde Josua geen stiekem-gefluisterde of stil-ontzette „versta wèl's"! Sak bekommerde zich luttel om Josua's dochter en haar kapsones. Hij ging ook liever 's avonds een blokkie om, dan Truddie's traanklieren te zien druppelen...

Maar het allerbeste bewijs, dat niemand iets wist van Rebecca's avontuur, was toch wel dat Sem, de schrikkelijke Sem, Moos, Jaap en Bram, haar eigen broers, geen stom woord zeiën. In het tegenoverge-stelde geval zouden de jongens zich met hartstocht en vuur op zoo een „schandaal” geworpen hebben. En de weduwe Aboab en Rachel Belmonte Tirado zouden Josua geen rustig halfuurtje meer gunnen. En Lea, in den zoutevischwinkel, scheen ook niets te hebben gemerkt. Over Igmaniz behoefde Josua heelemaal niet te denken. Die was te fijn, te adellijk van ziel. Die

Kapsones: eigenwaan.

kletste nooit over zoo iets. Ah nega, met geen sterveling! Die erkende alleen: ál mijn beenderen hier zeggen: Heer, wie is als Gij?... Daarom rilde Josua van zijn katijvig en afgesleten zusters Truddie, die zich kreupel konkelde, doch in den laatsten tijd nooit anders deed dan kwijlen over „Eminensje” Igmaniz...

Maar boven alles had Josua, Rebecca's eigen bekentenis verwacht. Het was zijn hevig-onbewuste drang: saamkoppeling van gebeuren met stil-brandende wenschen. Zij zou, dacht hij, op een onverwacht oogenblik naar hem toestormen, zijn bekrompen kop grijpen, in zijn oogen zien en hem dan alles, alles zeggen. Bij de heilige nagedachtenis van zijn Judith,... hij zou zijn gebensjte jongste teruggekregen hebben, met het zachtglanzend gezichtje van een serafijn, met de zachte oogen van een godsengel...

Maar Rebecca kwam niet met haar geheim! Haar schuwe zwijgen vernederde en krenkte Josua diep. Hij voelde zich een uitgedrevene, uit haar hart. Er greep iets om zijn keel. Er drong iets heesch, een wurging van zijn levensblijheid. Ook pijnde Josua zijn eigen nieuwsgierige gissen in het wilde. Wie zou het zijn? Wie? Wat voor een man?..... Hij verlangde geen zonder feil of rimpel, maar toch... als hij een Jood was, vroom... Kom, kom, narrisjkat... Wanneer hij maar een goéd mensch was. Een ieder moest vrij blijven... Och, och, Bekkie leefde altijd wel érg op zichzelf. Zij sprak niets meer voor en met hem uit. Altijd had Josua in het verborgene gevoeld,... dit meisje uit eigen bloed, naderde hij van binnen eigenlijk nooit. Er stond iets tusschen hen in. Wat? Wat? Wist hij zelf niet. Hij verlangde en zij verlangde. Maar hun grondelooze wenschen sleepten zij mee naar hun afzondering. En toch waren zij aan elkaar verknocht en als draden in één web door elkander geweven. Josua onderwierp zich zwijgend. De bovenaardsche stem van Jesaja

klonk weer in hem op: Heilig, heilig, heilig is de Heer der Heirscharen; de gansche aarde is van Zijne Heerlijkheid vol.....

Neen, neen,... Rebecca loog en vleide nooit. Zij was heel stil. Nou ja... mócht ze zijn! Vraag wie dat aanging?...

Hun eeuwige verknochtheid bleek in het beschermen van malkander tegen de vreeselijke rebellen: de jongens. Nog sterker bond vader en dochter, Judithzaliger en haar nagedachtenis. Waarom dan in dit gewichtige gebeuren zóó dreigend-stil en verborgen tegenover hem?

Het kropste al wranger. Zijn duimen duikelden.....

Rebecca keek schuw en ontweek Josua.

Toch zou hij er eerstdaags zélf over beginnen. Hij had geen roe en geen rasj meer. Dat zwijgen maakte hem kapot! Hij las uit de heilige Thora, hij bad smartelijk-hartstochtelijk tot het Opperwezen. Hij vastte, hij, zwakzondig schepsel, maar Josua's onrust en verkommering bleven; de ketenende kracht van het klein-menschelijke. De ontgoocheling reet juist zijn ziel open. Hij moest, moest zich van binnen onderwerpen aan het gebeuren, door den Eeuwigen Schepper van al het geschapene voorbestemd. Maar... er blééf alleen verkommering en martelend verdriet. In zich voelde hij een erbarmelijke vernietiging van heel zijn vroom geluk, nu hij Rebecca verloor. Hij kon zich wel doodhuilen. Ook dát verscheurde en ontstelde Josua tegelijk. Was zijn vaderliefde voor Rebecca machtiger dan zijn liefde voor den Eeuwige? Waar kroop zijn deemoed, waar straalde zijn vervoering, zijn Godsaanbidding, nu de Almachtige hem beproefde?...

Rebecca, met danslichten stap, kwam het kale keukentje uit; wat vaatwerk onder den arm.

Josua schrok en wrong zich in zijn stoel terug. Het

Geen roe en geen rasj; geen rust.

turf-kachtje walmde; een lucht van rottend wortelenloof... Ach, ach, wat was een menselijk leven wankell

Argeloos vroeg zij haar vader, of hij goed vond, dat er vanavond een halfuurtje eerder gegeten kon worden, want zij moest nog eenige boodschappen...

Josua zweeg; huiverde... Het zuivere hart Rebecca jökte!... Dat in-de-lucht-hangerige van haar woorden was iets heelemaal nieuws. Zijn Bekkie, zijn Bekkie, zoo allernauwst aan zijn ziel geprangd,... gilde het gesmoord in hem.

Josua's stem bleef weg.

Rebecca keek en ontstelde. Haar lange wimpers trilden hevig.

Josua zat nu geheel naar haar toegewend, tegen het raamlicht in, te beven op zijn rieten kraakstoel. De duimen duikelden wild over elkaar heen. Zijn uitgezwakt gezicht scheen van groeven doorkerfd. Hij hakte iets heesch van kinderplicht... gesjiewes...

Rebecca steunde half onder den arm uitglidend vaatwerk, met haar heup tegen de tafel. In wanhoop kreet zij, geheel verteederd:

— Vader... va...va,... wat hebt u?

Josua liet het hoofd machteloos inzinken. De oogen knipperden nerveus en de uitzakkende onderlip beefde. Plotseling doorkrampte hem een huilsnik. Het gelaat donkerde zwarter tegen het licht in.

Buiten raasden en ronkten dolzinnig, autovrachtkarren.

Rinkelend stootte Rebecca de borden op tafel en rende op Josua af: een angst-schittervuur in den gouden oogenlichtkring.

— Vader,... god, god, vader... vader,... wat is er? Afschuwelijk!... Va...vadertje!...

Josua kón niet antwoorden. Zijn kreunende mond klemde vast. Heel zijn lichaam kromde in elkaar en

zakte stuntelig, slaparmig wég in den rieten kraakstoel. Op den raampost slingerde zijn verrimpeld gebedenboek, boven een „Kandelaar des Lichts”-deeltje.

Rebecca, onder een angstig voor gevoel, dat vader's overstuur-raken háár gold, durfde nauwelijks meer vragen en haalde water. Meewarig-lief bukte zij naar hem toe, het scherp gelijnde, fijne neusje bijna op Josua's kin.

Het glas klapperde tegen Josua's tanden. Een strak-verstarrende kramp verwrong heel zijn smartelijk-grauw gelaat. Het geleek een plotselinge krachten-opslurping; bezwijming van een stervende.

Josua, na een poos, vermande zich, toen hij Rebecca's angstige handen op zijn schouders voelde trillen en haar wonderlijk, zacht, mooi gezichtje met smeeeklijke deernis, vlak onder zijn bevende oogen opdook...

— Bekkie, Bekkie!

Josua's stem kermde uit de diepte, alsof hij scherp-kwellende pijn in zelfgeeseling doorstond.

Weer vroeg Rebecca verward, wat vader eigenlijk had, . . wát toch? Of hij erg benauwd was?...

Josua rees eerst stram, toen met een stuipenden ruk overeind en staarde onder een obsessie. Driftig verschoof hij zijn kalotje. Zijn hellichte oogen bleven star, wijddopen staren...

Rebecca werd al angstiger. Een klamme zoelte steeg in haar op, God, wat zag hij er vreeselijk vergrauwd en ziekelijk uit!...

Verwijten en berouw doorhamerden haar:

— Jóuw schuld, jóuw schuld!

De December-donkerte dreigde. Heel het schamele kamertje scheen zich te verwringen onder háár kwelend ellende-gevoel. Nou was zij alleen met vader; doodalleen!

Josua's handen tastten onzeker naar haar gezichtje, als een meewarig-zoekende blinde doet...

Rebecca begon zacht te schreien. Een vonkenglanzende haarlok viel over haar voorhoofd. De innige goeierd!

— Va, va... vadertje... zég je nou,... wat hebt u? Josua zweeg.

Die wreede, verwijtende stilte wurgde Rebecca. Zij hijgde... Een angstaanval voelde zij opstormen. Zij begon plotseling te beseffen, dat vader wist. Wát? Dat kon zij zich niet goed voorstellen. Maar het ging over haar en over..... Uriël. Dat was wel het nijpendste, het allerergste. Nou móést, móést zij spreken; mócht zij vader niet langer beliegen, om den tuin leiden...

Innig-koesterend boog zij zich weer over Josua heen. Haar stem zong bijna...

— Zég nou vader... is er iets?... Ben ik 't?...

Josua knikte. Maar star en smartelijk bleef hij zwijgen.

Rebecca verstijfde van binnen. Een kou omstolde al haar ledematen. Zij betastte haar wenkbrauwjes, maar zij voelde zelve niet, dat zij zich bewoog... Godallermachtig..... nu begon het! Nu kwam het vreeselijke, het namelooze! Vader wist, wist! De waarheid van haar gemeen bedrog was aan het licht gebracht!... Van wie,... wist hij?... O, o, o, daar kwam het ontzettende. Nu zou het uit elkaar-scheurende, het schandelijke, ook met de belhamels Sem en Moos, de aasgieren, gebeuren en kon Uriël haar niet eens te hulp schieten. Nou moest zij in haar eenzaamheid zichzelf redden en hém, Uriël... Zij kon niet hinken tusschen vader en Uriël. Zij móést spreken!

Aarzelend draaide zij er weer omheen. Doorvorschen wou zij, weten, wéten, wat vader wist, terwijl zij bijna kermde van berouw.

Onverhoeds klonk haar de eigen ontroerde stem in de ooren. Wonderlijk-angstig en toch opgelucht vroeg zij:

— Van wie wéét u 't?...

Zij stootte het er snel en trillend uit, over haar eigen moed verbaasd.

Josua opende met smartelijke wils-inspanning den geklemde mond. Pleisterbleek trok Rebecca's gezichtje van meelij. Tegelijk kreeg zij een gevoel, alsof ze zich diep in den vinger had gesneden; een weeë, scherpe pijn,... en of zij lauw bloed voelde droppelen op haar sidderende handen.

Josua begon heesch wat te fluisteren..... Telkens stakte zijn stem, verslikte hij een keelprop...

— Wete?... Van wie?... Gehoord heb... heb ik... alles!

Nu zweeg Rebecca onder stil tumult van binnen. Wát wist vader? Wat? Wát?... Van wie?... Hoe lang al?...

Toen zij nu zwijgen bleef, hief Josua zijn geknauwd-grauw leedgezicht óp; keek hij zijn dochter dringend en sterk de oogen in. Dien diepen, wijzen, maar ook streng-bezonnen en weleens ongenaakbaren blik kende zij van hem als het zuiverste en zielsgespanendste van zijn vonnissend wezen. Onverzettelijkheid in hoogste zielsbesluiten; teedere kracht en toch iets richtends en verschrikkelijks, dat haar verstomde. Rebecca voelde zich gebroken, doorscheurd, juist wyl haar vader zich zoo krampachtig-lijdelijk insnoerde en geen enkel brandend verwijtwoordje uitbracht. Ineen gooide zij zich woest neer op haar knieën, vlak voor Josua's trillende beenen. Zij was voorbereid geweest op een onwrikbaar, steenachtig verzet en nú bleef hij zoo droef, zoo zacht en toegeeflijk... Zij wou vadertje wel in haar armen knellen, zijn bevend hart kalmeeren; hem over alles gerust-

stellen en koesteren. Zij zou zijn goede, lieve, zacht-streng oogen dichtzoenen. Zij voelde ineen weer hun diepe saamgeworteldheid. Zij wou zijn blijmoedig-vrome vreugde weer zien oplachen; het donkere en gegroefde uit zijn kinderlijk gezicht wegvegen. O, o, wat hield zij zóó van tener en zacht-streng vadertje, met dien zilveren mist in de oogen...

Haar lentejong en zoel bloed dreunde in haar hoofd, in haar polsen. Hoe hard en onwaardig had zij zich tegenover vader gedragen. Wroeging, wroeging wrong en knaagde.

Onder een hevig-schokkend gehuil, bekende zij Josua, dat zij ieder uur, van het eerste moment af, haar vadertje alles, álles had willen zeggen van haar geheim, maar dat zij met koorts en doodsrees was blijven rondloopen, om maar niet hem te krenken en te hooren uitbarsten. Daarom alleen en om zijn verdriet niet te zien, was zij telkens bang, laf en laag-zelig haar voornemen ontvlucht. O, Rebecca had zichzelf zoo gefolterd. Zij tuchtigde haar eigen egoïsme. Zij voelde zich heel slecht in haar verraad tegenover vader, maar zij had scheurend berouw. Al veel te lang leefde zij verborgen in angst en hoop...

Smeklijk-mooi staarden haar goudgeringde oogen naar Josua op, eindeloos-zachtzinnig en hunkerend de reine blik.

Toen, onverwachts, wrong zij heet en snikkend haar kopje, Josua's schoot in. Zij zag zichzelf weer als klein meisje, zoo bij vader, terwijl hij haar leerde bidden. Zij verteederde om alles; om zijn smalle grauwe, ingezonken wangetjes, om zijn kroesbaardje, om zijn lief-schuchtere vaderlijkheid.

In Josua ontgloeide geluk, rust, innigheid. Hij lachte half-huilend. Zachtzinnig en zangerig klonk zijn stem weer:

— Uitbarste?... Ikke tege mijn Bekkie?... Sjema-

benie, gezegende engel... dat binne toch de wondere van het vaderhart... Maar, maar ken je je vader dan heelemaal niet meer?..... Ikke uitbarste, ikke tegen jóú... me goeie engel van me?...

Beverig-zwak sprak Josua door; zielsverblijd, dat zijn gebensjte kind, zijn Bekkie, eindelijk haar kuische hart voor hem geopend had. Hij zei haar, hoe de Almachtige ieder schepsel zijn grens aangaf. Hijzelf, gewoon mensch; een borrelende waterstoot, vermocht niets meer op haar, Zijn verdriet wél!... Hij wou zich in haar drang, daad en keus niet verdiepen. De Onzichtbare had vóór hem al gezien. God's adem omzweefde hem weer. Bekkie had zich ook nooit gemengd in zijn geheim, zijn binnenin-stille vervoeringen bij het luisteren naar gezang en orgel van de Zandstraat-kerk en in zijn zalig heimwee naar het tijdelooze.

Er gloeide liefde, alleen loutere liefde in Josua's ontroerd-bevende stem. Rebecca was altijd zijn stille troost geweest, zooals haar moeder. Had hij het niet immer Rebbe Herschel en meneer Igmaniz voorgehouden?

Rebecca overduizelde angstgeluk. Wat? Wat? Vader wist, had van haar saamzijn met Uriël gehoord en berustte al half?... Vader was niet uitgebarsten, zoo angstwekkend als tegen de tergende jongens, wanneer ze over een Rozenheim begonnen? Heelemaal onkenbaar verwrongen van smartelijke woede werd hij dan... God, god, wat een vreugde, wat een heerlijke opluchting, bij al het rampzalige verdriet, dat hij om háár heimelijkheid had doorstaan! Wat een goddelijke oplossing... Neen, neen, zij móest het toegeven, zij kende haar vadertje niet in zijn menschelekste, diepste mededoogen. Zij dacht dat hij, vanzelfsprekend, haar zou verafschuwen...

Een hevige, emotioneele spanning ontlaadde zich in

Rebecca. Zij sprong op, stond weer hoogbeendig, kaarsrecht en fier-slank overeind. Het kastanje-vonkerige haar sprong verward-los over haar heerlijk gezichtje in een blasrooden lichtkrans. Zij snakte naar God. Haar stem zong weer helder en bezielend. De satijnzachte wangetjes vingen weer kleur. Toen, ineens, zoende zij Josua's uitgemaarde gezicht vol en ook zijn grijze, lieve oogen, die weer lichtten als aluminium.

Rebecca voelde, dat een vreeselijke, akelige benauwing van haar verkommerd wezen was afgevallen. Zij begreep, als op den avond van de tweede ontmoeting met Uriël, niet wat met haar gebeurde.

Hoe kwam die afschuw voor de Rozenheims zoo wonderlijk-onvoorbereid verdompt in vader?...

Rebecca herkreeg weer haar bezinning en het geheel onbewuste, uit zichzelf-voornamen. Zij knoopte een bont halsdoekje, — argeloos liefde-geschenkje van Dennie Goudswaard, — los van haar blank-hoogen hals. De lipjes smakten zacht, vochtig-rood. Zij kreeg het zoo warm in het, toch kille kamertje, waar nog turf-walm talmde.

— Vadertje... va...va,... dat u 't nou tóch goed vindt!...

Haar klankstem dankte met smeeklijke innigheid en haar sereen gezichtje lichtte.

Stuntelig-ingebogen zonk Josua weer terug in den stoel. Zijn keppeltje verschoof onrustiger van kruin naar voorhoofd...

— Sjimjismereine... Wat had hij wél, wat had hij niét goed te vinden?... Was hij zoo een kenéga? Dát mankeerde er nog maar aan. Zij bleef toch meesteres over haar eigen hart!... Zijn bloedend wroegen en benauwen, zijn verstikkende schaamte en smart over het verleden hoefden háár jonge hoofdje toch niet altoos te bezwaren? Zij hoefde hem toch niet eeuwig

Kenéga: lastpost.

en altijd te troosten. Zij was toch geen kemieck van de menagim!... Maar... dat zij het één uur lang voor hem had kúnnen verzwijgen,... ja, dat was wel een foltering voor hem geweest!... Daarvan had hij een heele week niet kunnen slapen...

Rebecca's mondje wong saâm van berouw en haar smalfijne neusvleugeltjes trilden. O vadertje, vadertje,... zong het in haar...

Josua sprak door, bijna fluisterstil.

Eindelijk had zijn gebensjte jongste toch gesproken, tóch, en nou... akiaay, de verdade... nou kon alles weer goed worden.

Zachtzinnige Josua, droef-verheerlijkt het gezicht, — met vreugde, waarin nog half-afgebroken wortels van smart, — keek óp naar zijn liefste lieveling. Wat was zij beeldig en wat was ze groot. Sjemabenie,... wat stong zij toch hoog op de beenen. Maar..... de verdade, gerégeld Judith als meisje. Juffrouw Groen en juffrouw Barzelaai aan den overkant, konden er ook niet van zwijgen. Twee druppelen water Judith-zaliger!

Rebecca bleef gevangen in een onontraadselbaren droom. Vader, vader zoo verzoenend?... Zij kon het vatten noch grijpen. Die zelfverloochening ontging haar totaal. Wat gebeurde er toch met hem?...

Weer knielde zij vóór Josua.

Hereira bestreelde Rebecca's ontzet gezichtje heel bedeesd. In de goudbruine oogen kromp de gouden lichtkring telkens klein in. Zacht, na het koestergeluk, klonk Josua's verlegen stem:

— En... en,... vertel me nou ereis Bekkie,... nee, nee,... ik ken 't nóg nie recht geloove... a nega!... Pas op,... meisjelief, je gooit an vader haast achter-over...

Rebecca hief verrukt het heerlijke hoofdje, de oogen befonkeld van tranen.

Kemieck van de menagim: troosteres, opvroolijkster.

— Vertel me nou es Bekkie,... jį, jį... jį mit 'n jongen... akiaay!... Jį, jį Bekkie-lief, mit 'n andere... sjimjismereine... niet meer alleenig mit je vader?... Ik bin d'r geregeld aboefare van!...

Rood keppeltje kreeg een ruk.

Rebecca omknelde Josua woest de knieën en wrong nog dieper haar hoofd met den loskronkelenden weelde-haardos, zijn schoot in...

— Maar affijn,... hoe... hoe ziet ie d'r uit?...

Rebecca's oogen brandden van geluk.

— Lief, heel lief vader... Hij lijkt sprekend op...

De zware duimtoppen wreven. Josua, verzonken in gedachten aan Judith, luisterde niet meer. Argeloos onderbrak hij Rebecca:

— En... en... heb ie nog ouwers?... Leve ze vader en ze moeder nog?...

Bónk, bónk, bónk!... Pál op Rebecca's hart.

— Vader en moeder?... herhaalde zij in talmende verbazing, terwijl zij traag overeind rees.

Josua sloot wijs de trillende oogleden, gelijk hij dit onder het baldadig brallen van Moos en Sem huiverend altijd deed, of, als het héele-uur-torenklokkenspel begon te zingen.

— Is dat zoo iets mals as... as ik dat vraag?... Sjemabenie!

Verstijfd van schrik hakkelde Rebecca iets...

— Mal?... Mal?... Nee... nee... mal... natuurlijk niet!

— As... as je an iemand nog nooit gezien heb...

— Nee, nee... maar...

— Gékke meid..... Ikke kon toch niet, an ze ouwers?... Vraag Rebbe Herschel maar...

Rebecca verbleekte. De gouden ring in haar oogen kromp klein. Heel snel liep zij even heen en weer. Zij had neiging te jokken, dat haar keukenwerk wachtte. Nu besepte zij eerst intens en hevig-ontdaan... vader had zeker wél gehoord, dat zij met een jongen liep,

maar niet met wié. Het ergste, het ontzettende, dát wat hem zou vermorzelen, wist hij dus tóch niet. Daarom was hij zoo gemoedelijk en vergevensgezind gebleven. Wat moest zij nu beginnen? God, god,... wat een brandende benauwenis en wat een ontgoochelende tuchtiging van haar argeloosheid. Daarom was vader's onwrikkelijke wezen tegenover de Rozenheims, alleen smartelijk-stil en zonder uitbarsting gebleven. Vader wist niet met wie, met wié!... Kon zij nú maar Uriël hierheen tooveren. Stonden zij alletwéé voor het afschuwelijke, vader zoo geteisterd te zien; zoo ontroerend-hulpeloos...

Angst en wanhoop gilden stil in Rebecca. Zij bleef weer staan. Radeloos-in-eerbied en schaamte keek zij naar Josua's ingevallen kindergezicht. Hereira merkte, eenigszins verbijsterd, de verwarrende verandering in Rebecca. Haar gezicht trok groenachtig-wit. Zij stotterde en trilde. Alles aan haar werd deerniswekkend. Nu keek Josua heel bang en begon zijn blauwige onderlip te beven. De zware mondgroeven zogen schaduw. Hij begreep er niets meer van. Was zijn vraag dan zóó iets naars en benarrends?

Rebecca bad gejaagd in stilte en smeekte den Eeuwige, in dit angstige moment van razenden ziele-nood, om bijstand. Ook haar moeder!... Rebecca wist niet, hoe het Josua te zeggen, na al wat hij had doorstaan, zóó dat hij geen beroerte zou krijgen! Maar tegelijk voelde Rebecca, dat zij, hoé ook, het vreese-lijke nieuws moest uitbrengen. Vandaag dóórliegen, zou de laagste huichelarij zijn, die zij kon begaan.

Toen Josua, zelf geschokt, den koortsigen angst en de benarring van zijn dochter al bevreedender ontwaarde, stond hij onverwachts, hulpklaar vóór Rebecca, die uitgeput neerzakte op een stoel, tegen den muur. De goudbrandende oogen staarden weer wijd, verzonken.

Josua troostte en liefkoosde haar met bijna onhoorbare, engelzachte stem. Alles in zijn geloovige ziel drong op:

— Stil maar, kindje,... wat is er nou, kindjelief?... Kindje... kindje!... Wat gebeurt 'r mit je?...

Hij rilde.

— Niks vader, niks... maar...

— Wát dan, mijn alles?...

— Nee... ik ben 'n beetje de kluts kwijt!

Josua, ademloos, bad in stilte tot den Almachtige. Wat gebeurde er toch met zijn beschermengel? Haperend weer vroeg hij:

— Klúts kwijt?...

Rebecca knikte.

— Waarom?

— Ik dacht... ik dacht eigenlijk dat u álles wist, vader... Ik... ik dacht... dat ze u álles hadden verteld...

Josua's naïeve gezicht trok weer grauw en diepe geulen groefden om den mond. Hij ontzette van Rebecca's verwezenheid en schrik-bleekte.

Moest er zóó iets ergs volgen?...

— Alles?..... vroeg hij nauw hoorbaar, licht kreunend en in zijn baardje krassend... Ja... ja,... docht ik 't niet... docht ik 't niet!...

Toen strompelde Josua, als gebroken, naar zijn stoel, met de beefhanden in elkaar verkramp. In zijn oermenschelijke Gods-overgave, besepte Josua onmiddellijk, dat de Eeuwige hem zwaar beproeven wilde voor al zijn zondige daden en gedachten. Hij stamelde er weer uit, onder angst-schuwe verpletheid, ingebukt-mompelend naar den vloer:

— Docht ik 't niet!... docht ik 't niet!... Tóch 'n goy?.....

Rebecca's oogen keken door een sterrelend tranenwaas heen naar Hereira. Eerst op dit vreeselijk oogenblik besepte zij, dat vader, nu hij niet wist met wiën

ze ging, ook nooit en nimmer uit zichzelf op een Rozenheim zou komen. Zij tastte in een schroeierende leegte. Zij beefde. Het jammerde hartstochtelijkgesmoord in haar,... hoé omzichtig hem voor te bereiden? Hoé,... om het hevige schrikken te temperen?...

— Nee vader,... 't is een Jodenjongen...

— Noh, nóh?... drong Josua geëmotionneerd aan... Noh! Wat is 't dan, gezegend kindje?... Dan is toch alles goed?... Al was ie 'n koperslager...

Hij verslikte zijn stik-benauwing.

— Je jonge is toch geen inbreker, sjemabenie... hij is toch geen dief, geen gawwer van Mottige Manus, die gezeten heb?...

Nog probeerde Josua, in zijn koortsachtig-doorvretend verdriet, te schertsen, om zijn lieveling Bekkie gerust te stellen. En toch zat hij ineengedoken, vol siddering en angst te wachten op wat er volgen zou...

— Ja vader,... hij is wél 'n Jood!...

O lieve god, dat het zoo heet, kermend in haarzelve wrong en snijdend haar binnenste uitgescheurd moest worden, eër zij voluit spreken kon! Zij had met vadertje al zooveel leed, zooveel vernedering en ongeluk meegemaakt. Maar ook zooveel stille vreugde, op Sabbathavonden en feestdagen...

Weer, klankloos-heesch, drong hij aan, ná Rebecca's bekentenis, dat hij Jood was:

— Noh... wat dan?

— Zijn vader en moeder leven alletwee...

— God laat ze alletwee gezond, schat,... zegende Josua gul... Maar kindje... wat is d'r dan mit je?... Je ziet d'r uit... néé!... Is 't dan zóó iets verschrikkelijks?..... Allemogenste Vader, me Bekkie..... wees toch wijs!

Rebecca smeekte weer God's hulp af in haar bijtende eenzaamheid. Diep in de stilte van haar ziel kermde het:

Gawwer: intieme vriend.

— Onze Lieve Heer, spaar vader, nu ik bekennen moet... Eeuwig, eeuwig zal ik u danken!...

Zij zweeg, berooid van allen spreekmoed.

Weer herhaalde Josua:

— Is... is 't dan zóó iets verschrikkelijks, me lieve engel?... Heb ie zoo iets ergs misdaan tege God en gebod?...

Josua kon, kón maar niet begrijpen. Was hij zelf nou zoo een gamoor?...

De drukkende dofte omzwachtelde zijn gevoelige en roezemoezige hoofd. En toch wou hij nu wéten.

Rebecca streelde, even wegdroomend, de fijne brauwttjes. Toen klonk ineen haar jonge stem, erbarmend en toch zielsvast, tooverachtig beziel van een geluksgedachte aan moeder-zaliger en aan Uriël:

— Vadertje... schrik niet!...

— Wat... wat bedoel je?...

De stoel kraakte en kreunde. Bevende Josua poogde op te staan.

— 't Is... Uriël!

Josua sperde wijd de hel-lichte oogen. Zijn wimpers knipperden van angst. Maar met dóóde stem, geheel besefloos, herhaalde hij:

— Uriël?... Wie... wie is Uriël?... Wát Uriël?... Wat?... Wie... is dat?...

Hij beefde weer, zijn gezicht grauwde in groeven. Zijn lichte oogen vonkten vuur. Hij voelde, dat een verschrikkelijk noodlot, een ongeluk, hem zou grijpen, óp hem zou vallen als een neerstortende balk uit een brandend huis..... En toch, zonder hoop, wilde hij weten.

Rebecca verbleekte erger nog. Zij bukte haar hoofd.

Haar stem zong bijna, erg ontdaan en stil:

— Uriël, vader,... Uriël,... de zoon van... oom Henri Rozenheim...

Rebecca onderbrak haar zin.

Gamoor: domkop.

Josua scheen van zijn stoel, uit zijn slinkende verschrompeling plots óp te groeien tot een dreigend-beangstigenden vernielreus. Eén oogenblik slechts. Toen stortte hij voorover op de tafel, onder scheurend brulgegil, een soort van schreiend-uitgestooten jammergeloel. Zijn gezicht verstuipte, als in een lachontzetting van krankzinnige wanhoop. Half-overeind, over de tafel, het schokkende hoofd naar Rebecca opgericht, schenen zijn twee kromgevingerde handen haar te willen grijpen met een instinctief-wreed wurggebaar. Een tweede waanzinnig-toornige huiljammer scheurde Josua's keel uit, als van een dolgemarteld beest. Hij wou, al amechtiger hangend over de tafel, de oogen dol-brandend en wild naar Rebecca geheven, met woesten walg en afschuw in het verwrongen lachgelaat, spreken. Maar er klonken alleen heesche, ongearticuleerde stootklanken. Tót Josua's adem stokte...

Rebecca, van haar stoel opgesprongen, wankelde ontzet weg van het muurtje, waartegen Judith's onbeschermd portretje schommelde.

Josua strekte weer de handen in wurgend grijpgebaar, maar een verlammingsschok doortrilde hem. Zijn oogen rolden akelig in het wit, als bij een epilepticus. Hij kon niet meer hangend staan over de tafel. De ontkrachte beefbeenen zonken onder den saamgestuipten romp weg. Even, in een ijselijk-jammerend kermgeluid, stiet zijn verkrampde beefmond er nog uit.....

— O Eeuwige, vervloekt... bin ik!... Dat... dát is erreger... as... as 'n goyl!...

Toen draaide Josua dwars van de tafel af, hief het onherkenbaar-grauwe gelaat één tel naar den hemel en stortte bewusteloos neer.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

I.

In Josua's gezin was, door misverstand en beken-
tenis van Rebecca, een álles ontwrichtende ommekeer
ontstaan.

Josua, in waanzinnige verstarring, weigerde zijn
dochter te zien. Hij scheen in enkele dagen een
beverig-oude stumper geworden. Josua ademde in een
duistere ijte, van allen troost en godsgeluk verlaten.
Wat hem het heiligst geweest was, in zijn leven, in
zijn vroomste gedachten, scheen in een donkere diepte
van afschuw en walg verzonken. Zelfs de sjofarklank
hoorde hij niet meer.

Grimmig-grijnzende Sem, zijn tabakspijp den
wreed-wulpschen, ronkenden mond ingeknauwd,
vloekte en dreigde boosaardig. Zijn heesche venters-
stem schuurde rauw langs schichtigen Josua heen.
Eén keer zelfs sloeg hij, dol-woedend, vader Hereira
in het ziek-uitgemagerde gezicht.

Josua verschrok van het monsterlijk-brute in Bulle-
bak. Hereira struikelde hulpeloos en verdeemoedigd
achter het potkacheltje en kreunde van pijn...

Sem Bullebak had nu zélf een meisje; een knappe
blonde sijkse..... Hij wou! Lekker zijn bedeesde
„Pappie” tarten...

Sem gierde weer om de malle, huichelend-vrome
fratsen van zijn Pottegiezen-vader...

— Bij me kin's gezond... belam... je mos inpakke
ouwe... Je heb de leeftijd!

Sem grinnikte. Zijn gele kop glom. Hij kreeg ál
erger lak aan Hereira's schijnheilig, klieдерig bidden
en strooplikken. Hij vond zijn vader al klammer en

Sjofar: bazuin. — Kin, voor kind: spotvloek. — Belam: goed.

misselijker, met zijn kwijlerij over dien „frotten” Igmaniz, dien vromen gannef; over zijn geloof en zijn snooge. Hij wou wel van alle tempelhout, brandhout hakken. Sem gierde om Josua's streng-ritueel vieren van Sabbath en feestdagen...

— Er staat geschreve... loof de Heer mit pauke!... Nôjanônee..... Dáár, nou hei-je pauke..... van je Bekkie... volop dijn!... Vreet jij je nou maar 'n barsting an cateleite... Ze zit stiekem te michele mit 'r vrijer...

Sem begreep maar niet, dat zoo een nul, zoo een vrome warkop, die zwoegensmoê, bijna geen spie meer inbracht, nog zooveel Pottegiezen-babbels tegen een beeld van een meid als Rebecca, waagde te hebben.

— Sjniks op niks... nôjanônee!

Hij krijschte in razernij-drift en dan weer valscharrend naar Josua toe:

— As... as ik wil, ouwe... as ik wil, Jozewa de Zwijger,... breng ik me blonde sjikse, sehaglis mee in me onkie... nôjanônee!... Of wullie late je zik hier alléén sjtrekke... ka je mit me solletje poekele.....

Josua kromp weer ineen voor Sem's heeschbrullende stem. Ze doorscheurde hem; ze suisde en kookte zijn angstige ooren in. Bekkenslag op bekken-slag knalde in Josua's zieke hoofd los. Ook in het gezin van Bethuel had Laman het hoogste woord..... Maar in verwarring bracht de booze schemper hem toch niet, al griede hij Hereira bij iedere uitschelderij.

Sem ontblootte hijgend den harigen stierennek. Zijn barbaarsche eelthanden, groot en dreigend, zwaaiden wild. Heesch krijschte hij:

— Denk 'r om, paaááder,... dat je zik an je stuk meziek van 't Vondelpark weer hier terug laat komme... Dan vast je maar 'n dag extra!...

De Ezau grijsde even duivelsch en beet er nog uit:

Gannef: dief. — Dijn: pret. — Cateleite: soort van lange peenen. — Michelen: lachen. — Sehaglis: met opzet. — Solletje poekele: petje spreken. — Onkie: eentje.

— Want, bij godallemachtig,... anders stompe we jou d'r uit en je komp er nooit meer in, verstaan?...

Ook giftig-kippige Moos, ook Jaap en Bram eischten spektakelend en schimpend, dat Josua Rebecca weer terug zou laten roepen. De jongens, alle vier, juichten onbekommerd tégen Josua's verpletterdheid in, dat de meziek van het Vondelpark, Rebecca zélve, er een Rozenheim had ingehaald!

Bijziende Moos, uitgeslepenste van de broers, weinig minder wreede vader-kweller dan Sem, al mishandelde hij Josua niet liefelijk, hoonde grimmig:

— Akiaay,..... je gansie van 'n Bekkie heb gekwaak!... Nou ken je jeuke in je baardje zooveel je wil... Ja, ze heb tante Dwergrukkie noodig!... Ze heb haar eigen sjiddisj gemaak... Ze is nijs genogt... Staant je verstand daar nou nie van stil?...

En hij loerde kippig naar zijn vader. Zijn giftig-jaloersche natuur wrokte zélfs op Rebecca, al hield hij van zijn mooie zus en al glommen zijn zwarte oogen als steenkolen, wanneer hij haar wilde zoenen...

Jaap verachtte wel Sem's liederlijk, laf-gemeen slaan van vader en hij bedreigde hem steeds opnieuw met zijn hamerharde boksknuisten,..... maar nou had krabbedaaier Bullebak toch gelijk. Vader was een kleffe zeur geworden, die ze allemaal in het ongeluk stortte met zijn vrome narrisjkat! Al was Rebecca's loopen met Uriël een mokerslag voor zijn vriend Dennie Goudswaard, — zij had altijd naar zijn blonde kuif, zijn witte tanden en zijn lieven lach gekken, — heimelijk voelde hij toch trots in zich zwellen, dat een zoon van millioenair oom Henri Rozenheim, zich om zijn zuster bekommerde. Nou kon hij misschien beroepsbokser worden en zich vormen naar het ideaal: Gene Tunney. Of sparring-partner-chauffeur bij Dempsey. Of beroeps-bander. Alles was hij nou al: banjoïst, gitarist, string-basspeler. Soms kwam zijn

Sjiddisj: huwelijk. — Nijs: bij de hand; opgeruimd. — Krabbedaaier: vechtjas.

viool weer te pas. Maar liever blies hij met een stop in den trompetbeker. Dat gaf een gek-mooi geluid... Konden hij en de jongens gaan slempen en zwelgen, wanneer het zoo geviel... Eindelijk was het vunze gewroet en het maniakke gezanik van vader tegen de Rozenheims gedaan. Zij kregen plotseling allemaal groot ontzag voor Rebecca; voor het zoogenaamd onschuldige gansje...

— Addesjim,... schoot Jaap uit,... 'n linksche van 'n kind op 'n base-ball...

— Lieg je,... treiterde zijn tweelingbroer,... mag je op de goepa komme toetere op je alt-saxefoontje...

— Breng je glimmertjes mee voor de nichies..... hoonde Sem.

— Addesjim..... slaan zik je stinkrijke oom an mosterd,... maak ikke me-eige kwaad,... gierde Moos weer.

Er was daemonische voorpret, meedoogenloos tegenover Josua. Nou zou er tenminste poen rollen!

Sem schreeuwde en schaterde het gulzig-heet uit:

— Addesjim, geknipt!... Krijge wuilie an 'n rijke zus!... De spaarpot van oome Henri opegebroke bij de Hereira's... hahaha!... Addesjim wat 'n gijn!... Nôjanônee... hê ouwe uil?... Koope je dievebende veur jóú prevê, de heele Zandstraatkerk..... eige snooge... nôh?... Hê-je effe de ruimte?...

Zuster, weduwe Esther Aboab da Fonseca deed met weezin, in plaats van Rebecca, Josua's huishouden, en Rebecca woonde zolang bij tante Truddie, in de Moddermolensteeg, éénhoog-vóór! Mocht zij fijn, den heelen dag, koekeloeren door de kleine, halfgekleurde ruitjes. Zag zij 's middags álles roze en 's morgens alles blauw!

Tantetje beschermde Bekkie op haar manier, tegen Josua's smartelijke uitvallen en krankzinnige beschuldigingen. Tantetje kon zelfs onverwachts spin-nijdig

Goepa: huwelijksplechtigheid. — Glimmertjes: boksmedaljes.

losbarsten. Dan trilde en rimpelde haar spichtig snuitje. De glimnatte oogen waterden onbehoorlijker dan anders, onder de vinnige, jachtige brabbelpaatjes. Zij stookte weer en maakte blindelings verdacht, om haar gezag tegenover Josua uit te breiden. Voor het eerst van haar leven zwoer zij tegen Josua saâm met Jan Splinter en Dirk Balk, de rasjangs van een tweeling. Haar kakelend kraakstemmetje kraste en snaterde vinnig en giftig dóór en Hereira bezweek onder haar hakerig-scherpe en ophitsende kronkelzinnnetjes.

Weduwe Aboab's slapwangige hoofd liep geregeld óm van de zorgen! Haar half-toegeknepen oogen loerden overal heen. Zij wist hier heg noch steg in Rebecca's huis. Alles deed zij verkeerd, in haar mollige corpulentie en ademnood. Noh!..... Al die soores en weitik voor een ander!... En dan nóg... tusschen allegaar mannen, gor wegor... Noh, zoo iets op háár leeftijd. Geregeld een gorbón!...

Plots, in een hoestbui, begon haar hooge boezem puddingachtig te schudden en scheen haar wrevelige onwil te versterken.

Oom Salomon's vrouw, tante Rachel Hereira, geboren Belmonte Tirado, kwam weleens een uurtje helpen. Maar já, die had er cabeça... ja, die hielp,... die smotsege patjore! Ze liet haar frotte, bullige kalkoenenneus overal heensnuffelen, maar já, ze deed!... Buenos noches senora! Die had meer frunnekkende aandacht voor haar zwartglanzenden bandeau met de hagelblanke scheiding, dan voor Josua of de rumoerige knapen... Als háár glimmende toer maar goed platgedrukt zat op haar grijzen kop.

En broer Salomon, de Amsterdamsche diamant-

Rasjangs: boosaardigen. — Soores en weitik: zorgen en ellende. — Gor wegor: verdachte lieden. — Gorbón: hopelooze warzooi. — Cabeça: hoofd. — Smotsege patjore: trage smeerpoes. — Buenos noches senora (Spaansch): goede nacht, mevrouw. — Toer: bandeau, pruik.

niétbewerker, maakte je geregeld, in al die armoe, crisis en werkeloosheid, je kop mesjokke mit polletiek; mit Joodsche polletiek van Snoogebestuur en mit polletiek van... nou ja, van die wis ze véél!... van de Esse Dee Aa Pee..... A negal!..... As zij maar de Gewreman kon betalen! Salomon was nou eenmaal „groot” in de polletiek. Maar wie, as je nie te vrete heb en geregeld zwart zag van de zorge... wie heb er nou kop om over Zuid-Afrika te sjmoeze?... Wist ze veel van Kamerleje en Bestuurs..... en ruwmart..... Eppes voor oome Salomon, gróót en rumoerig in de polletiek, maar gróóter nog in de sof en sjwiejenieje-lijjerij... Verfrommelde „als” maar zijn bakkebaardjes!... Tegenwoordig klonk oom Salomon’s stem gedempt en dof, als roffels op een gerouwfloerste trom; verklaarde hij iederen dag al droever:

— Addeproi, ik bin zoo blij dat ik blij bin,..... versta wél!

Rebecca zélve leefde in een heel vreemden toestand; in een sfeer, die haar aan droom en werkelijkheid zacht-huiverend ontrukte. Voor haar een gansch nieuw levensgevoel. Zij had iets gedáán! Zij had zich van een marteling vrijgemaakt. En erna, zich niet gescheiden van Uriël en van binnen, niet van Josua. Ondanks haar smartelijke ellende om rampzaligen vader Josua, kon zij éven, heel alleen, wel eventjes glimlachen. Want het zoet-innige, het wonderlijke liefde-verlangen naar Uriël, was door het vreeselijk gebeurde thuis, weinig geschokt. Na den dag van vader’s bewustelooze ineenzinking, — hoe lief en vol overgave was Reintje Plukker toén bijgesprongen, — had zij dadelijk Uriël telefonisch ingelicht. Uriël kreet van ontsteltenis; wilde onmiddellijk, jongensachtig-onstuimig, Rebecca en Josua spreken. Maar Rebecca verzette zich geprikkeld en zenuwachtig. Zij werd

Gewreman: bode van het begrafenisfonds. — Sof en sjwiejenieje: ellende en broodsgrek.

weer door een duizelbenauwing gegrepen. Vader wilde zelfs háár niet zien. Al zijn lijdzaamheid was weg! Een ramp. Zij wou naar vader toerennen en hem troosten. Maar zij kende Josua's onverwrikbaarheid in zúlke diepe dingen. Zij snikte en bad dag en nacht God, dat haar vader toch gauw mocht veranderen van inzicht en uit zijn ellendigheid zou worden gered. Maar nu eischte Rebecca, dat Uriël niet eêr de Zandstraatsche woning zou betreden, of vader, uit eigen wil, moest het goedkeuren. Vader's toestand wás reeds een-en-al verscheurend leed en uitputting. Zij alleen wist nu, hoe wanhoop en smart hem verschroeiden; hoe hij zichzelf teisterde en tegelijk bekommerde om háár lot. Als Rebecca dát bedacht, kon zij huilen en snikken, uren-lang, om het gebeurde; om vader's hardnekkige weigering, haar te zien en te spreken. Maar nu het „geheim" eruit was, bleef zij zich toch binnenin heerlijk opgelucht voelen; al kon zij uit de konkelende verhalen van tante Truddie, het verward en luidbeierend gepraat van oom Salomon, de twisterige roddelarijtjes van tante Rachel en tante Esther, niet recht wijs worden.

Oom Salomon greep driftig zijn weerbarstige bakkebaard-sliertjes en verklaarde met galmstem, dat Josua verschrikkelijk was om aan te zien. Hij scheen afgestorven van de heele omgeving; van zijn heilige sabbath-vreugde zelfs. Oom Salomon smartte vooral het wangedrag van de brutale jongens, die zijn broer halfdood sarden.

— Die rasjangs, die baldadige duvels!... 't Is niet om an te zien... Ze vrete zoo 't vleesch van ze ribbe af... Versta wêl... pèspleekiesje wazze ze, stuk veur stuk!... Ze eere God noch gebod!...

Rebecca zweeg.

— Versta wêl, Bekkie... We worre as... as werrek-mensche allegaar afgebeeld... zullie ook!... Jaap ken

Pèspleekiesj; ontaarde,

's aves soms nie overend-staan van de pijn in ze rug... Gistere heb ie bloed gespoge, om as Lagendaal 't veld uit mos... die voetballer... 't „Kenon” noeme ze hém, versta wèl... 't kenon... 't kenon was gewond!... De verkeerde wereld... versta wèl... Want meestal verwondt 't kenon toch 'n ander?...

Rebecca glimlachte.

— Je vader zwoegt ook nog mit ze lappies... Die is óók kepore en doodmoei, as ie eenmaal zit... As ik op me ouwe dag, versta wèl..... van de fabriek bin gekomme... stinge me arme stijf as latte... 'n Werkman is maar 'n uitwerpsel!... Maar dié rasjangs... die binne nooit te moe om te springe... die woesteling... Atteproi... zóó is vader binne 'n jaar kepore...

Rebecca sneed zijn zin af, dolgeschrikt:

— Stil, oom Salomon!

Tante Truddie daarentegen beweerde, dat Josua er wel heel gauw overheen zou zijn:

— Wat ikke je brom!

Haar geelgrauw muizensnoetje bloosde in roddelgenot. Het kwaadspreken nú, op haar eigen wel-doener-broer, doorstookte weer haar bloed...

— Bekkie, wees stil... Já, hij ken daar zonder jou... a negá!... Zwijg stil... za-je zien hoe gauw ie an je terugroep..... Doent ie áls rogatives..... Chanoeka zonder Bekkie... de rechte soort!... En... en m'alekro mucho!...

Rebecca sidderde.

Magere oom Sak jeukte zijn grijzen kop. Altijd keek hij schuin langs iemand heen met zijn glazerige oogen. Ze hadden allemaal gelijk, meende hij... En wat „rotje” brabbelde, Truddie Rotje, nou ja... dat wezentje knaagde iedereen van mekaar..... 't heele menschengeslacht!

Igmaniz noch goede Rebbe Herschel vertoonden zich meer. Dat vond Rebecca voor vader een slag.

Kepore: stuk. — Rogatives: smeekbeê, — Me alegro mucho (Spaansch): doet me genoeg.

Veel erger dan voor háár het nerveus-strak voorbijloopen van Dennie Goudswaard, die deed, alsof zij een totaal vreemde voor hem was. Hoe kon Igmaniz, in zijn geringe zelfzucht, vader aan háár opofferen? Was dat nu ook niet iets van de dierlijke ziel, waarvan de Galliciër altijd zoo minachtelijk sprak? Was dat nu vroom denken en handelen?

Uriël drong vurig aan, hij wilde oom Josua spreken.

Maar nog wilder weigerde Rebecca. Zij kende haar vader. Hij zou in stijgende woede, zichzelf heelemaal verliezen en Uriël tot in zijn bloed beleedigen... Uriël, nog bleeker dan anders, geroerd door Rebecca's wanhoop, bedwong zich en trad terug. Wel bezocht hij haar bij tante Truddie in de Moddermolensteeg, op de kamer-met-gekleurde-ruitjes...

Tante Truddie, het maagdeke, smolt van hartelijkheid. Haar honkje was een maagdelijk nestje. Truddie's venster eenhoog-vóór, keek uit op de nú grauw-sombere, scheeve en hooggebrugde oeverkrommingen van wintersche Raamgracht, van Zwanen- en Groenburgwal. Onder tante Truddie's wōon, dreunde en daverde den ganschen dag de huur-hoef, kachel-, rijtuig- en wagensmederij van Maaters. Heel de Moddermolensteeg was prooi van tante Truddie's gulzige blikken, van den ochtend tot de donkerte viel. Zij koekeloerde den heelen Sabbah, door het ruitjes-raam met vergroende spion, terwijl meeuwenzwermen ópwirrelden tot haar bekruid venster. Als een muisje trippelde op het vale asphalt, of er brak een ruzietje uit op den Waterlooplein-hoek, kreeg zij al verkneuterend plezier van opwinding. Ook wat er op de kolenschuiten geschiedde, ontglipte haar aandacht niet. Vond zij een en al gazeljade. Vroeger, o god vroéger... vroeger, toen aan den Zwanenburgwalkant, heelemaal afgezonderd nog een water-en-vuurnerinkje bestond, een knus steenen huisje, waarin

Gazeljade: gezelligheid.

Roefie troonde, Roefie de Gaapster, had zij nog veel meer gezien en afgeluisterd. Oók al naar de rasjmedaï!

Weduwe Aboab, in haar aanminnige molligheid, onderwierp zich geheel aan Truddie's maagdelijk gezag. Zoo tooide Truddie haar nestje gelijk zij, en niet gelijk de hoogboezemige weduwe het begeerde. Truddie vond het een groote kabot,..... meneer Rozenheim op háár woning te ontvangen! Al geneerde zij zichzelf lichtelijk. Want zij sliep ook in de ontvangkamer. Maar de eer was haar te machtig, om zich dát te laten ontgaan. Zij wist zich echter niet te wenden en te keeren voor dien mooien, schatrijken jongen en voor „nichie Bekkie”. De zuivere verdede! Nou stond zij toch óók ereis vlak met haar neus op het weeldewonder van het Museumplein,... op dien zoon van Henri Rozenheim, dien vorst, dien halven god; al was het dan in het vertrek, waar zij óók sliep en waar haar ondergoed hing. En al zag die jongeman, wat zoo een mooie jongen, van een meisje eigenlijk niet mocht zien!... Nou ja!

Met zuster Aboab smonselde zij heimelijk-dubbeltinnige babbeltjes, die haar, zinnelijk-verborgten, gesmoord-beschaamd deden gichelen en blozen om het geval...

Ijverig-kuische tante Truddie begreep, dat nichie Bekkie zich op zoo een „beeldschroone” jongen wel moest verlieven, met ziel en lichaam. Als die knappe Uriël met zijn mooie oogen, alleen maar naar Truddie keek, was zij al in de war; dan smolt zij geregeld!... Gekkgheid, zij was toch ook nog 'n meisie!..... En toch, zij, godbeware, was nooit op een man mesjokke geweest... a nega!... De rechte soort, al die vuiligheid en onzedelijkheid, die poppekast in het donker! Já, ze was daar an het heete bloed van Reintje Plukker annex!... Had zij te veel hoogmoed, te veel kabot voor.

En daar ging ze groot op, als preutsch meisje,..... vroeger jaren van de Sortes..... de rechte soort!..... Maar als,... áls zoo een beeldschroone man om háár was gekomme, toedertijd... nou ja...

Haar oogen begonnen te wateren en de gerimpelde lipjes zenuwachtig te trekken. Weer smonselde zij, in diep vertrouwen, karig-verlokkende stoutigheidjes met een, zich tegen denkbeeldig genot zachtjes aanschurkend gichelstemmetje. Haar zuster, de mollig-ingedrongen weduwe Aboab en haar schoonzuster Rachel, vrouw van haar gezegenden broer Salomon, dien diamantslijper-hongerlijer, kon ze toch alles bekennen. Want zij leek een uitgedroogd vrouwtje. Zij was als een dor-riekend bijbeltje... Nu ontwaakten teedere jeugdherinneringen, bij het zien van Uriël; werd zij een bijbeltje met een, tot het geraamte uitgeklopt lindeblad,... vergane geur, behouden vorm...

De weduwe Aboab keek beduusd. En Rachel Hereira, geboren Belmonte Tirado, kon maar niet in haar dik-stomme „hoof' krijgen, dat Uriël de jóngste zoon van Henri Rozenheim was, van het Museumplein.

— 't Is al zoo lang geleje,... verontschuldigde zich Rachel de snuggere.

Nee, nee, verklaarde nu tante Truddie openlijk,... naast dien Uriël, naast die „schroonheid van 'n jonge'', nee, daar was meneer Igmaniz, die frotte Pollek, nou geregeld niks tegen!

— Foei,... roddelde dwergklein tantetje, met snakkend kopje en koortsig van blos,... foei, wat 'n gele paniem, mit ze Polleke-slaaplokkies!..... 'n Echte tediske... Foei, wat 'n gele erret in de smook!... Ze kon zoo an 'm uitkaatsel!...

Tante Truddie maakte smuigerig-verdacht, wat ze

Sortes: geld, getrokken op een lot, door een Portugeesch meisje, dat haar bij het huwelijk wordt uitbetaald, door een Vereeniging. — Paniem; gelaat. — Tediske = Tedesco: Hoogduitsche Jood; iets minderwaardigs voor een Portugees.

zelve, nog pas eenige weken her, over Igmaniz vurig-hartstochtelijk en luid verkondigde. Terwijl zij juist Igmaniz' geleerdheid en rijkdom allerklennendst had rondgestrooid, spotte zij nú:

— Nou ja, zegge ze... schatrijk is iel... Ze kanne an zovoeël zegge, van zoo'n stinkappel!...

Breedgeheupte weduwe Aboab schudde hoofd en boezem. Zij voelde zich ernstig bezwaard:

— Ja, maar wat wáár is, is wáár,... die Igmaniz het Jozewa...

— A negál... sneed spinnijdig tante Truddie af, zoodat de slapwangige schrok en zweeg,... narrisjkat, noh... zoo 'n sjlemiell... Mot ie maar nié ze sjobbets ruile voor 'n gekleede jas..... foei!..... Ikke was net zooveel zemenaris as hij... Ja, ik laat me daar ovelewotel sjmoeze... Ikke zeg u... hij deug voor geen kidoesch en geen abdala!...

Tante Truddie bette haar traanoogen wreed met haar mouw en lachte huilend.

Esther waagde nog even te hakkelen:

— Ik doch...

Plotseling rook weduwe Aboab geur van noten ergens. Nu wist zij niet eens meer, dat zij iets „gedocht” had, zoo bedwelmend werkte haar nasj-instinct door.

— Jij docht... jij docht... jij heb nie te denke azze wullie denke,... kraakte weer venijnig het muizen-snoetje uit... Akiaay,... geregeld 'n schroonheid is die Uriël... 'n beeld uit 't groote mezeum!...

— Maar ik meen óók as... as... je zelf heb gezeg,... viel domme Rachel Belmonte, de weduwe Aboab bij,... dat die Igmaniz tug heel..... héél groot was in de Talmud?... Een Kehar...

Tante Truddie's tengere muizensnuitje spitste zich

Sjobbets: kaftan. — Ovelewotel sjmoezen: ondersteboven praten. — Voor geen kidoesch en geen abdala: niet voor het begin en niet voor het einde. — Nasj: snoep. — Kehar = verkorting van Kebaoud harab: geëerde.

nog vinniger en grauwer van opwinding. Zij snauwde en blies nu giftig:

— Ikke gezeg? Ikke?..... Ikke?..... Alletwée op 'n klussie binne jullie rijp voor t' gestich of voor 'n broodjes-mit-vleesch-winkeltje!..... Wat zeg je me daarvan? Voor zoo'n sjlemiel maak ik an me overstuur!..... 'n Kemedie geregeld..... foei, foei,..... 'n vreemde, 'n Pollek spreke ze vóór!... En die Uriël is eige bloed, daar gaant niks bove!... Foei!... O, nou begriip ik!... Jullie wille Bekkie op Raggeboth hebbe!... Foei... wat 'n retadatie!...

Zoo roerde zij ook haar roddelmondje bij broer Josua..... Wachtereis-effetjes, ze zou dien vromen „sijtjfkop”, dien dwinger, de verdade zeggen..... Wacht, wacht ereis... ze zou hem es een boekie open-doen van dien schaduwloozen Igmaniz, die meneer, waar ie komplete mesjokke op was! Geen palawres!... A nega... nee, wat ze allemaal gehóórd had van die Pollek en wat overwáár was. Ja, ja, van die „geleerde” meneer Knieknak, sta op en ga zitte!... Mit ze pappegaaietong!..... Misschien het ie já nog dertig gulde schuld an bolus en boterkoek bij Snathager, mit al ze deemoed, die frotte huichelaar!... Een eerste nasjer! En... en... hij verdient geen rebanadital! En... ze hebbe'm gesnapt, an dat gazzar, dat ie zat te vrije in de bioscoop... 'n echte rinkelrooier...

Tante Truddie kromp nog kleiner in, onder het koortsig-fantastisch roddelgenot. Haar stemmetje kraakte en knarste van wellust. De oogen waterden als beekjes... Já, die Pollek, wist ze véél waar ie heelemaal vandaan kwam... mesrien heb ie nie-eens ouwers gehad!..... Já, die was daar schratrijk!..... Stof en asch... Zóó weg te blazen, phh!... Ja, hij was daar goedgeefsch... akiaay... mit woorde en mit vrome

Raggeboth: gesticht voor oude ongehuwde vrouwen. — Retadatie: redenatie. — Verdade: waarheid. — Palawres: roddelarijtes. — Rebanadita (Spaansch): boterham. — Gazzar: smeerlap.

lessies! Luister na me sjmoes, maar kijk nie na me gedoe! Allegaar sjkorem. Sem heb gelijk... Moos heb gelijk... Jaap heb gelijk... Ze zegge, hij was zellevers 'n sjnorrer, die geelblik! Ze vader en ze overgrootvader, — sta op en ga zitte... Zúllie hiele niet taart mit kip an hém over, maar hij an zúllie! Dat is ándere thee!... Wat, broer Jozewa?... Vraag maar an wie je wil... An Aroon de Lare, an Mesias, an Vigee-wene... Ja, die frotte Pollek mit ze praats, wéét wat!... Wat ie wéét heb Uriël al lang al vergete... Allemaal „geleerde” schruim zegge zel..... 'n Kunsj as-tie sjnorrer verliefd is op 'n engel as Bekkie! Geregeld een vogelverschrikker, mit ze eeuwige gekleede jas... Hij sjtinkt as 'n dood paard!...

Weduwe Aboab zoog haar slappe wangen in, toen zij Josua zag verbleeken van drift. Truddie zwamde en daasde door. Tót Josua zijn geduld verloor, met een grond-stamp en een knuistslag op tafel, zijn geelgrauw treiter-zustertje verbood verder te roddelen; meneer Igmaniz achter zijn rug niet langer zijn kabot te bekladden. Maar toen sprong tante Truddie nog driftiger, snerpend-gekrenkt op. Nattigheid biggelde haar oogen uit. Zij gilte hysterisch er tegenin:

— Akiaay, wil je mijn slaan?..... Zijn kabot?..... Zijn kabot?... Nee mijn kabot!... De kabot van me nichie Bekkie!... De kabot van ons allemaal!... Zoo'n qualdrapel!... 't Hemp is nader as de rok... Ja, ikke laat me daar die beeldschroone jonge van 'n Rozenheim beleedige door zoo'n frotte Pollek... 'n Vuile schaffer,... 'n rebelist van ze-eige sjmoes...

— Die heb geen woord gezeg, negal!... riep Josua wanhopend uit.

Nídig repliceerde Truddie:

— As... as ie niks zeg, zegt ie nóg teveel!... In Mokem Godel is d'r geen smeerglans veur ze laarze.

Sjkorem: leugen. — Sjnorrer: bedelaar. — Qualdrapa: minschepsel. — Schaffer: vreter. — Kabot: eer — Rabulist: rechtverdraaijer. — Mokem Godel: Amsterdam.

Hij beleeft doch altijd vreugde..... Noh..... mag ie ze-eige zoene... Bekkie lús nie!...

Truddie Hereira, het familie-spionnetje, had booze ooglicht-flikkeringen uitgeschoten naar allen kant. Zij begeerde geen nieuwtjes meer uit haar roddeltong los te tornen. Haar koortsroode bloes werkte mét haar verstopte traanklieren saâm. Het was genoeg! Zij huilde hysterisch voor alle broers en zusters, om het schaap, nichie Bekkie, en over den rabbijn van Maanzaad.....

II.

Josua beseftte nauwelijks waarvoor hij nog leefde. Alles was hem te veel, waardeloos geworden, nu afvallige Rebecca, zijn eenige dochter, haar vader zoo pijnigend had verraden. Nu zij heulde met zijn gemeenste, laffe aartsvijanden en haar eigen bloed bevocht. Nu zij hem had beleedigd, zóó als barbaarsche en godschempende Sem, in zijn doortraptsten uitval, het niet zou hebben gewaagd!

Alles was voor Josua dood, morsdood. Hij smeekte, saamkrimpand, in Snooge, met zijn gezicht naar de Heilige Arke, den Almachtige, bevend en rillend om vergiffenis. Even vloog een zomersche zonnenschijn langs hem. Josua jammerde rauw, dat hij voor niets meer gevoel had; slechts zijn Joodsche plichten deed en de ochtend-, middag- en avondgebeden zei; werktuigelijk, koud, blind, zonder harte-siddering. Josua spuwde op zichzelf, op zijn laffe wegkruiperijen en besluiteloosheid. Hij ademde nog, omdat hij de hand aan eigen verschrompeld leven niet durfde slaan.

Zijn stil-brandend heimwee naar den hemel, zijn godvruchtige begeerte, zijn binnenin-stille vervoeringen, zijn „leeren” in Thora-boeken, in zijn „Kandelaar des Lichts”, vooral op Sabbah; zijn stille blijmoedigheid,... alles, alles hiervan scheen in hem uitgedoofd

Rabbijn van Maanzaad: spotnaam voor Igmaniz.

en verslonken. Dat was wel voor Josua zelf hét verpletterende: zijn eigen hartsbedwelming tegenover den Eeuwige. Hij, met zijn onschokbaar Godsvertrouwen, met zijn heilige Godsvereering, plotseling ná de ramp, zoo heelemaal eenzelvig-leeg en ijsig-doodsch van binnen. Zoo, door martelende onrust gekweld en opgejaagd.....

Josua kreunde.....

— O Heer der Vergiffenis!... Ik, die stof ben in het leven, hoeveel minder zal ik nog zijn in den dood!...

Meer dan dertig jaar woonde hij hier in de Zanddwarsstraat, op zijn vierde verdieping van het overhellend-smalle huis. Tweeëntwintig jaar leefde Rebecca, vlak in zijn nabijheid, op de armelijke kamertjes. Hier, vóór het rechtsche raam, had hij verknocht gemijmerd, gedroomd; was hij verborgen opgeklommen naar zijn geluksvisioenen, die opdoken tusschen Zuiderkerk en Zuidertoren; die zweefden boven transen en spitse, of hangen bleven achter radruiten. Hier, voor het stille venster, had hij zijn Heilige Boeken altijd weer en weer gelezen en bezield herlezen, en in rillend ontzag geluisterd naar de stemmen der groote Verklaarders. Zijn barbaarsche zonen, behalve Bram, vloekten, raasden en kokhalsden beschonken: helle schuitlichten, onder takelage in het duister. Sem Diavolo, mishandelde hem om zijn wekelijke onderworpenheid. Het deerde allemaal niet, zoolang hij zijn Rebecca naast zich wist; zijn engel, zijn klaarste oogenlicht.

Slechts Bekkie vermoedde iets van Josua's vervoeringen, van zijn begoocheld en verrukt luisteren naar het kerkorgel vroeger. Zij was al heel jong saâmgegroeid met Josua's zorgen, tobberijen en plichten; met Josua alléén, tusschen tieren, krijschen en geweldenarijen van de wilde broers. Josua was moeder

en vader tegelijk voor haar geweest, al had hij nu en dan hulp gekregen van Truddie en Esther Aboab...

Hij bleef gelukkig en wenschloos in Rebecca's nabijheid, wyl hij ongeschokt het eeuwigdurend verbond voelde met den Psalmendichter.

Rebecca was in alles zijn zwijgende troost. Ook ná zijn ziekte en blaasoperatie.

De zwoele zomeravonden was zij met en bij hem, en haar gezichtje scheen stil-innig als het met gebed gezegende Sabbath-lamplicht. Hij zag en hoorde in Rebecca, zijn Judith-zaliger, zijn zachte, teeder-geduldige vrouw, die uit zijn droomen niet wijken kon.

Rebecca beschermde Josua tegen wreeden schimp en explosies van de grage jongens. Zijzelve, god-vreezend, kuisch in de oogen, verzorgde met koesterende aandacht, ondanks havenende bespotting van de „bezienenswaardigheid", vader's streng-ritueel eten en drinken, en stak altijd zelve de handen uit de mouwen. Bereidheid bezat zij tegenover iedereen. Zij eerbiedigde tot het uiterste, Josua's vroomheid tegen gemeenste inblazingen van de flapkannen Sem en Moos. Het leven had hem smadelijk geknauwd, getrapt, geschonden. Ook hij scheen een walg voor de zonen van zijn schoot... Ook om hem had duisternis gestaard en storm geloeid. Maar nooit vloekte hij zijn dagen en nachten. Hij ademde nederig onder het oog van den Albarmhartige. Geen enkel ding werd hem een verschrikking. Want de Eeuwige heerschte over alles, in Zijn ontzagwekkende Majesteit. De Thora was heilig en eeuwig en omhulde Josua in een lichtende zielsblijheid. Onwrikbaar bleef het geloof in hém, boeteling. Er bestond op de heele uitgestrekte wereld geen schooner huis dan de angstig-plechtige Snooge. De Heer verlostte hem van benauwenissen. Alle soort van kwellingen had hij doorstaan. Arm, heel arm, leefde hij, als marskramertje, maar van binnen

onbenaderbaar-rijk in diepe geheimenis voor God-
aller-zielen; voor den Vader, die overal den hoorn
van Israël verhief...

In stikdonkere dagen en nachten van rouw en
dwars-hardnekkigen onspoed, bleef Josua toch hoog
opgericht, vaak onder zeer eenzame, stille ver-
voeringen...

En tegenwoordig?..... Waar was toch de goud-
spreek van zijn Snooge?... Waar zijn verheerlijkt op-
juichen tot de Goddelijke Almacht? Waar was zijn
bezielde geloofsvreugde? Waarom smeekte hij niet
meer, harte-trillend:

— Eeuwige richt Uw weg voor?...

Nú eerst beleefde hij het verpletterende, het ontzet-
tende, dat zónder zijn Rebecca, zijn vrome verrukking
niet meer bestónd. Dat had hij nooit geweten, zoolang
zij bij hem was. Josua begreep dit zondige, klein-
menselijke, die pijnigende onrust van zichzelf niet.
Het Opperwezen zag hem krachteloos en uitgemer-
geld, klagelijk, gebroken, vernietigd en verstild, zelfs
op Sabbah met haar heiligheid... Hoorde hij dan niet
meer engelen zingen als een zoete beving van stemmen
rondom? Alles had, toen Rebecca er nog ademde, toch
in hemelglans uitgeschenen! Was zij dan méér dan
goddelijke overgave aan het geloof; méér dan Won-
derteekenen? Kon een mensch door aardse rampen
dan zoo afgescheurd worden van zijn diepste,
binnenste vrede en geluk en van het saâm-zijn met den
Eeuwige?

Tusschen zijn vrome droomen bewoog hij zich
vleugellicht in den zonnekering Gods; in den vijfden
kring, die hem uit het duister van den slaap verblin-
dend toëschitterde...

Nu lag Josua nachten lang wakker. Rebecca was er
niet, zijn Rebecca... Sjemang Jisraël!... Het bedreigde

zijn eigen ooren tweemaal daags. Het kromp hem sidderend saâm.

Rebecca had iets gedaan, zoo doodelijk-wreed-scheurend en in-boos, als alleen Satan het vermocht uit te denken. Zij, Rebecca, zijn eenige dochter, bloed van zijn bloed, tegen haar krachteloozen, lijdenden vader. Zijn menoecha nechona, zijn ongestoorde rust was wég, voor eeuwig! Zij, zijn oogappel had hem ruw, uit een zwaren doezeldroom opgestooten. Zij had hem erger dan getrapt, dan geslagen. Zij had hem de meest folterende vernedering aangedaan, die een mensch, opgekropt alreeds van versmoorde ellende, aangedaan kón worden. Zij, zijn eigen kind, had hem in den weeken hals gejaapt!..... Dat meisje, met de zingende stem, als zachte muziek, met de stralende oogen en den zielsklaren blik, had de vereerde nagedachtenis van haar aanbeden moeder, van Judith-zaliger, van haar bloedeigen moeder op het zwaarst geschonden...

Eert uw ouders opdat het u wel ga en uw dagen verlengd worden!...

Wat had Rebecca misdaan! Zij, onschuldig en rein?..... Neen,..... de ruwste drift-mishandeling en liederlijkste streek van goddeloozen Sem was niets, niéts, vergeleken bij háár afschuwelijk-snijdende schennisdaad, die het geweten vaneen moest rijten... God's rechtvaardige Almacht moest Josua erkennen, maar deze ramp ontredde zijn heel verstand! Wel hevig moest hij hebben gezondigd, hij nietswaardige!... Wou hij, aardsch krielmannetje, dan in opstand geraken tegen God's bestier en gericht?

Onder álle verschrikkingen en levens-opjagingen, was Josua's heilig geloof onaangetast gebleven. Hij had geloofd met heel de overgegevene, de zalige en diepe vreugd van zijn natuur. Wou hij nu tegen den Eeuwige opstaan, in groote benauwdheid en verwar-

ring van hart? Geen oogenblik! Stond er niet geschreven, dat de Almachtige alleen kastijden mocht? Hadden Rebbe Herschel en Igmaniz als Schriftgeleerden, hem dat niet altijd voorgehouden? Alles waar, waar, maar de tuchtigende wreedheid van Rebecca was bezig zijn heele wezen van binnen uit te moorden. Daarvoor had hij nu méér dan tweeëntwintig jaar lang, schoon zielsbedroefd over eigen zondigheid, zijn afgrijzen van den op stelten-loopenden Rozenheim en van heel het gezin, wrang en smartelijk beleden en het lage geweld van dien man kwellend verzwegen. Daarvoor had hij altijd de jongens van den striemenden bloed-beleediger met zijn gebloemd en vleizek gespraat, afgehouden. Rebecca, meende hij, behoefde hij nooit te waarschuwen. Zij kon door zoo iets vernielends niet aangetast worden. Zij was zoo rechtzinnig en zoo goed.

Wanneer hij de laatste week zijn dochter's naam uitsprak, golfde er een ijskoude rilling, een schrik door hem heen. Het scheen de geheime stilte om een afgestorvene, die hem vastgreep. Het was, alsof hij een doode wilde aanraken. Rebecca leek Josua een weerspannige verraadster, die vloek, verwoesting begeerde onder eigen bloed.

Hij snikte. Wurgende wanhoop bracht alleen verwijfeling. In de diepste stilte van zijn verborgen geluk, had hij Rebecca altijd huiverend hooren ademen... Nu gonsde er alleen akelig vleugelengesuis van vleermuizen.

Tot in het merg had Rozenheim Rebecca's moeder gekrenkt. Niet in duistere taal, maar in toorn, die bewust-koel wou hoonen met de tong. Hij troostte zich,... de Heere zou dien trotschaard ééns tuchtigen; zou hem vernietigen in zijn rijkdommen en verblinden den opschik. En zijn eigen meisje, Rebecca, kende vaders bloedenden wrok, die hem tot op de nerf, tot

op het been deed beven. Zij kende vaders bijtenden en onverdringbaren afschuw van ál wat Rozenheim heette. In Rebecca's oogen had Josua, — zoodra zij zich slechts éven bewust werd, — het schemerige gloeien gezien van haar afgrijzen voor die noodlottige familie. Ook in dat meisje met haar oprankende, trotsche gestaltelij, hunkerde instinctief een vergeldings-begeerte tegenover moeder en tegenover allen die om Judith treurden. Josua had dien oom Henri, schrill-in-haat, met heftig-onverzettelijke kracht en ongebogen nek, uitgestooten bij Judith's begrafenis, omdat hij hem verachtte. Rozenheim, even onbedwingbaar als vrouw en kinderen, met hun angelende kwaadsprekerstongen. Josua had zijn leven lang met „slachter” Sem geworsteld en gevochten en al de jongens letterlijk magisch bezworen, ondanks brandende zorg, dat zij rijken oom Henri geen geld zouden afpingelen. Deze daad was en bleef Josua's allerhoogste trots. Eén schepsel althans zou er zijn, dat niet bukte voor dien duiten-duivel; één, dat niet likte en flikflooid; dat dezen schijnmensch bleef verafschuwen met dezelfde drift, waarmee hij hem had toegekreten, drieëntwintig jaar her, vóór Talmud Thora. Dat was Josua's wraak: onwrikkelijke negatie van den smader, met vrouw en gezin, opdat Rozenheim in wreedste wroeging ééns zijn laagheid vól zou beseffen..... Dat was Josua's koesterende hoogmoed geweest; hoogmoed tegen den man, die zich aan Judith, zijn engel van een vrouw, zoo laaghartig vergrepen had. Dat was de man, tegen wien hij, bij den Eeuwige had gezworen; voor wien hij dood zou blijven, nu en later; de man van wien hij nooit meer één halve cent zou aanvaarden. Eêr zouden zijn handen afrotten. Wiens gebroed hij nooit meer zou willen zien en spreken... Want alles van dien kant zou hem ongeluk worden.

Zeker, de Eeuwige bleef rechtvaardig in al Zijn wegen. En de Joodsche Leer, de heilige Leer, was hem een innerlijk vuur in de ziel... Maar de kleine kriel-mensch, de niksweter, de domoor als hij, bleef laf en wankel. Het viel voor Josua zelf ook heelemaal anders uit. Want terwijl hij dacht zich van zijn wrok te verlossen, door Rozenheim star te negeeren, en hem hiermee tot bloedend wroegen, inzicht en benauwing te brengen, werd zijn haat, van den dag af, waarop Henri de daad tegen Judith en hem verricht had, ook in eigen wezen snijdender, dieper, ingewortelder, knagender, bijtender van pijn. Ook al herhaalde hij: de Heere zal eens hém treffen in zijn hoogmoed...

III.

Drieëntwintig jaar, van even vóór Rebecca's geboorte, was hij nu al met dat gebeuren bezig. Met den huiveringwekkenden smaad, Judith en hem aangedaan. Hij voelde zélf wel het brandend-zondige en meedoogenlooze van dien haat-afschuw. Hij had jarenlang, dag en nacht gebeden, dezen starren wrok van zichzelf te zien afgelicht. Hij was nooit tegen een ander wraakzuchtig geweest. Maar haat en afschuw bleven hem verstikkend omkronkelen. Hij kon, kón er zich niet uit losworstelen. Zúlk een woedende en geeselende schrik-macht had zijn woord nog bijwijken, dat de ontembare jongens, — ook de tierend-ruige Esau-mensch Sem, — zich betoomden en Henri niet naderden.

Langzamerhand was zijn bloem opgebloeid, zijn engelmooie Rebecca. En altijd had hij in haar, Judith gezien. In háár bloed was de smaad tegen moeder lévend overgegaan. Nog onlangs had ze hem beschermd tegen dolle woede-uitvallen van Sem, toen Josua hem van zijn aandrift, oom Henri te bezoeken,

afhield. Zijn kroost zou hem, tegenover Rozenheim nooit en nimmer tot meenedige maken. Rebecca aanbad haar moeder en sprak nooit den naam van een Rozenheim uit. Hij wist diep, diep van binnen, dat ze liever wilde sterven dan met een Rozenheim te verkeeren. Daar was niets hoogdravends in...

En nu, nú dat ongelooflijke, afgrijselijke, dat goddeloos-wreede en schennende van háár, zijn vleesch en bloed, van zijn en Judith's dochter; een daad, die vervloeking en verdoeming over hen allen brengen zou... Josua kon er niet aan denken. Hij voelde, dat hij krankzinnig zou worden. Zijn eigen kind, dat hij blind lief had als geen ander sterveling ter wereld; dat kind had zich inéén met zwaardscherp en vuur, tegen vader en tegen moeder gekeerd. Dat eigen kind had hem nu dom gehoord, bespogen; in het gezicht geslagen. Met haar daad had ze alles van zijn eed bespot, zijn verder leven verwoest en zoo diep en scheurend gekneusd en gewond, dat er nooit meer iets te heelen viel.

Dat was erger dan een foltering, erger dan de dood. De blinkende kroon van zijn eer had zijn eigen kind hem van het hoofd gerukt; zijn eer, zijn hoogste kabot, van hem en Judith-zaliger. Ze had er op gespogen en ze onder de hakken vertrapt. Zij, zijn naaste bloedverwant, ze had hem onder gillenden hoon voor heel de wereld te kijk gesteld als een armzalige, wraakzielige nieteling, een dwaze wrokker, een blinde zwerver in den haat...

Hoe kon het Rebecca ooit wél gaan?... Hij was van binnen voor háár gestorven en zij voor hém! Die jongen, die zoon van Rozenheim had zijn kind niét geroofd. Zij wilde zélve! Josua verlangde ook niet te weten, wié ze saâmgekoppeld had. Wát Truddie, Salomon, de jongens brabbelden; hoé zij ook zijn ooren dichtspijkerden met barsche vlocken, hij weigerde te luisteren. Het deerde hem niet meer.

— Jij... je bent stápelmesjogge geworre!... gooid weduwe Aboab da Fonseca er driftig uit.

Nooit had ze zoo ontzet haar slappe wangen ingezogen.....

Josua schudde het hoofd.

Weduwe's zware boezem zwoegde hijgend... Ze teemde:

— Goed, allebeneur... 'n mensch ken kwajevrinde blijve... Te ééuwige dáge... nee... dát is mesjogge!... Dat straft 't Opperwezel...

Grijskop Sak, die Vrijdagsavonds nog steeds, met zijn vrouw en kinderen, bij Josua at, voelde hevig meelij met broer Josua, maar begreep evenmin, dat een mensch zóó wraakgierig kon blijven...

— 'n Mensch is toch maar 'n ménsch!...

— Juist daaróm,... viel Josua in.

— Nee, nie juist daarom!

Salomon's stem beierde. Hij redeneerde galmend:

— Versta wél... As Bekkie nooit niks had gewete van de heele historie, had ze... had ze... versta wél... ook teugen 'm an hebbe kenne loope...

— Onzin!... snauwde Josua.

— Geen onzin Jozewa!... Vesta wél... ik wou je rechschraper hoore!..... Ik zeg..... 't binne God's besluite... Daar mag een zwak aardsch schepsel nie eens teuge ingaan. Dat is de Wil van 't Opperweze!...

Salomon krulde de bakkebaardpuntjes dooreen en vroeg al klemmender...

— Hoe kon hij, gesjiewes, die niks haatte en niks verafschuwde, zóó Rozenheim verachten?... Hij wist toch wel, dat de Eeuwige alleen kastijden mocht en nooit de zondige mensch? Wie dorst er God ophelderingen vragen?...

Josua werd al bleeker en bleeker, na de woorden van Salomon. Hij voelde de schroeiende waarheid ervan. Hij had meermalen zijn wrok willen uitroeien.

Maar hij keerde altijd terug, wranger, moordender.

Ook nu weer zagen Salomon, Rachel, zijn vrouw, Sak en Phientje Pardo, een storm in hem woeden; een kolkende drift, die Josua's oogen uitkreet. Ze zwegen, bang voor erger.

— Genacht... stotterden ze schuw.

Maar Truddie liet niet los. Kon het dan zoo blijven?

Sem zou het huis uitgaan, met zijn „goje". Moos spoog en vloekte den heelen dag door, dat hij niet langer bleef, als Bekkie niet dadelijk thuis kwam. Jaap dreigde mee. Josua kon toch niet met Bram alleen overblijven, hier? Truddie wilde, dat Rebecca in ieder geval in huis weerom kwam. Ze had geen misdaad begaan... Ze hoefde niets te vreezen...

— Erger... erger,... stiet Josua kreunend uit onder het verkrampt wringen van zijn smartelijk-smal gezicht.

Truddie, giftig weer, gilte half:

— Onzin!... allemaal onzin!... 'n Aardige engel van 'n jongel!... D'r valt nie dāt op 'm an te merkel!... A nega!..... Geregeld 'n beron, 'n graaf..... en nog schrâtrijk!...

Josua sloot de oogen en schoof de duimtoppen driftig over elkaar. Hoe walgde hij van Truddie, verblind door geld, aanzien en eerbewijzen. Wat gaf hij erom? Niets, niets. Liever de nakendste armoe, dan weelde en steun van die horde... O, hij had nooit kwaad gewild. Het Opperwezen was zijn getuige. Hij wou alles en ieder eerbiedigen. Maar dat,... die man! Neen, dat was je eigen hart opvreten...

Wat moest, moest! Als de verwoede jongens zoo te keer gingen, welnou... dan moest Rebecca maar weer in huis. Maar hij zelf zou geen voetstap wijken. Die zoon van Rozenheim mocht nooit naar boven... nooit..... nooit!..... of Josua beging aan zichzelf een ongeluk!

Grauwbleek werd Josua onder die dreigwoorden.

Zijn handen en beenen trilden; zijn wangen dorden weg.

Truddie zag het niet. Ze triumfeerde. Het aller-ergste verzet tegen Rebecca was gebroken. Ze had Josua's vastbeslotenheid ingescheurd. Tante Truddie begreep wel, dat de krankzinnige stijfkop Josua nooit-en-de-nimmer zou toegeven; dat hij nooit-en-de-nimmer zou dulden, dat een Rozenheim zijn woning betrad; maar tegen Rebecca was er althans het hevige verzet niet meer. Want diep onderin voelde Truddie, dat Josua geen oogenblik toegaf tot instandhouding van het gezin. Haar broer had maling aan Sem's bulderen en ze begreep zijn wegllopen uit huis, wanneer de dingen hem té na de ziel raakten. Hij had maling aan Moos, aan Jaap, den vechter van de mesjokkene Olympiade, dien ze voor haar part maar naar de rasjmedaï moesten sturen. Ja, haar broer Jozewa had, als puntje bij paaltje kwam, maling aan allemaal, al klonk zijn stem nog zoo schuw, beverig en angstig. Truddie kende Josua's zachtheid, maar ook zijn onwrikkelijkheid. Het was haar broer's smartelijk verlangen naar zijn engel, een hongerend verlangen, dat al begon te roepen, te krijten, te gillen in hem, zonder één klankje ervan te uiten.

IV.

In scheemrige huiskamers en gapend-donkere vertrekjes, op alle étages, dansten en flakkerden in den avond, geheimzinnige lichtjes van Chanoeka, het zacht-glanzende, Joodsche Inwijdingsfeest; herdenkingsfeest van het stille wonder der Hebreeuwsche helden uit verre tijden, meer dan tweeduizend jaar her... Israël's feest, onder het vaandel-flapperen der Hasmonéën.

In grauw-enge Zandstraat en aschtintige Zand-

dwaarsstraat, op woelzieke Joden-Breestraat en Sint-Anthoniesbreestraat, op geruchtlooze Raamgracht, Burgwallen en in vaal-doodsche sloopgangen, — door héél de Jodenbuurt, flonkerden achter ramen, tegen muren of op schoorsteenen, spitse vlammetjes; goud-ontgloeide oliepitjes van Chanoeka-wijzers of scheen droomrige kaarsengloed van menoroth uit. Onder nederig-vrome, Joodsche dagzwoegers vooral, bleef het Chanoeka-feest, het „anzinden” van Chanoekielje en menora, een stralende troost; een troost van het sterretjes-verre licht, dat in teere kransen door klammen Decemberrist heenglinsterde. Armelijkste Joden, in gezinnen, bemurmelden een oosterschen, sprookwazigen Chanoeka-glans; ontstaken in zichzelf een zaligend verlangen naar warmte en zon; brachten in hun droeve, verzonkene zielen, opgejaagd door zorgen, in deze tijden van moordende crisis, een onverborgden hunkering naar herstel, naar een soort van opstanding; uit onbewust-messiaansche levensdrift, gedaanteloos geboren, als nazwevende lichtdroom uit het Oosten; lichtdroom, die door eeuwen-nevelingen heen, nooit had opgehouden te schijnen, gelijk het ééne, uitgedroogde oliekruike bij de Tempel-reiniging, onder de heldhaftige Maccabeeërs, nooit had opgehouden te branden.

In groote en kleine sjoels ontvonkten, vóór de drempelen der Heilige Arke, de veelarmige Chanoekakandelaars hun kaarsen en slurpten het donker uit alle hoeken op. Overal de zachte, vreugdelijke lichtjes-Chanoekielje, de stille jubel, zinnebeeld van hoop op hooger leven. Gezongen lofspreuken bleven deinen om de lichtende luchters, boven geloovige hoofden, als námurmende zegeningen.

Maupie Nagel van de Snoekjessteeg, negociant in ongeregeld goed, had op het morsige winkelkantoor van zijn heel diep, ruim en kelderlaag onderhuis,

Menoroth: luchters. — Anzinden: ontsteken.

Chanoekieljes hangen, van hem en van al zijn kinderen.

Lewie Parser, aan d'overkant, nijdig op de ellebogen leunend tegen het piepend, halve onderdeurtje van zijn woon, sprak er rauwe schande van; zóó luid, dat opgehitste bureu het hoorden...

— Op ze ketoor!... Wat 'n gazzeroor... heb je 't ooit zoo zout gegete?... De Channeke-wijzers van ze zéve narrische kindere op ketoor!... Zoo'n frotte goigomer!... Potske speelt ie! Ze moste hem in de zak van Harlekijn lévendig tjompel!...

Lewie Parser, met zijn doorgroefden kop, keek boven en beneden de buurtwoningen langs en overal zag hij glinsteren de Chanoeka-lichtjes tegen den muur, op of naast den schoorsteen. Maar nergens oneerbiedig, in een goor-kalen kelderwinkel, tusschen stroo, pakkisten en alsoorten tricotages...

— Gotspeponem!

Voor zijn groezelig benedenhuis stond Maupie Nagel baldadig-vroolijk te grinniken en onverschillig op de hielen te wiebelen...

— Ik doe wat ik wil, verstáán?... schreeuwde hij tartend naar Lewie Parser, aan d'overkant. Die schrok van Maupie's snijdende krijschstem en trok haastig de ellebogen van het halve onderdeurtje weg.

Toch perste hij er nog beleedigend uit, terwijl zijn grove hangwangen paars kleurden van drift:

— Noh... die lokt zik de klante mit Channeke-lichies van ze kindere...

Moelie Streep, een buur vlak naast Parser, haalde de schouders op. Met smaadwoede, den arm gestrekt, wees hij verachtelijk naar Maupie vóór zijn kelder:

— Teugeswoordig is in alles melaïse,..... in de Menoure ook!...

Gazzeroor: ellendeling. — Narrische: verdwaasde. — Goigomer: afgedwaalde. — Tjompe: verdrinken. — Gotspeponem: brutaal mensch.

— Heb ik brand gestich?... Heb ik geld afgepers, meneer Moelie Streep?...

Er klonk dreigende onthullingsdrift in Maupie Nagel's stem. Nu schreeuwde hij uit de kille diepte van zijn donkere kelderstoep... Een hijgende uitdrukking blies zijn gezicht op.

Er gonsde overal Donderdagavond-drukte en gezelligheid op Jodenbreestraat, rond Hoogstraat en Snoekjessteeg. Met geweldige lijnerval schoot de Zuiderkerk uit de belichte duisternis, op de winkelhuizen neer. Van Snoekjesgracht, het stukje Rotterdamersloot en wijde Oude Schans, huiverde Decemberdonkerte. De Snoekjesbrug stond spookachtig-verfloerst in pakhuizen-duisternis van den Montelbaans-burgwal. Naar den Damkant toe, in de Hoogstraat, kolkte en klotste bedrijvig leven; tintelden weerszij de winkels klaterend-hel verlicht en overal raasde verkeerslawaaï. Decembermist, om te rillen. Op den dag, vocht-grauwe, sombere sneeuwluchten.

— Niks gedaan,... âls kou en sneeuw... wat ik je brom!

Debbie de Haas en Dieke Maandag, al keuvelend, drentelden in d'avonddonkerte aan en bleven staan voor Moelie Streep's halfdeurtje. Dadelijk roddelde die iets woedends over Maupie Nagel tegen de vrouwen mee. Debbie de Haas van de Kromboom-sloot, beet fel-nijdige woorden uit... Noh, de rechte soort,... most hââr man zien, dat zoo'n mamzer spotte met Channekelichies, in het hartje van den Jodenhoek... Noh, zoo een frotte hamezieg!...

Maupie Nagel verkneuterde zich; lachte luid in zijn kelder en hielp Christen-klanten, die allemaal glunder en verbaasd, naar zijn Chanoeka-wijzers keken op het kantoortje. Zijn dikke buik schudde als een spekszak...

Mamzer: ellendeling. — Hamezieg (verbastering van Hameisiag: „De Spraakmaker“).

— Is d'r bove geen plaas?..... vroeg gemoedelijk Hijman Groen van de Raamgracht.

Maupie drukte heftig zijn aap-laag voorhoofd, alsof hij het terug wou dringen...

— Alles voor me Christe klantel!... spotte Maupie... amrei inshil!...

Van Maupie Nagel, in zijn Snoekjessteeg-kelder, ging de roep, dat hij heel betoeg was. Dat hij meer in de asch had, dan anderen in de tasch. Alleen al aan „ongeregeld” goed bezat hij een dik fortuin. Hij had wel vijf groote „eigen huizen”. Twee op de Haarlemmerstraat, een in de Pijlsteeg, een in de Zandstraat en nog een bij het Walenpleintje. De bureu wisten alles haarfijn. Bijna zonder hypotheek, fluisterden zij elkaar in ontzag na. Maar dikbuikige Maupie werd hevig gehaat, om zijn tartende vriendenkerij en schennende brutaliteit. Een gazzet met een arbekanfes!

Als zij hem spottend wezen op zijn gezwollen buik, hoonde hij scherp tusschen de Joden:

— In die jiddemaag zitte allemaal varkes-oortjes!

Hij had pas zijn eigen schoonzoon den kelder ópge-trapt en hem toen gewelddadig er útgeranseld. Die ramsjer-schoonzoon, die vervloekte kettinghandelaar en smiechtige uitlokker van „duistere zaakjes”, die azer op ongelukken van berooiden; die gemeene besteler van Veemen, wou ook hém begappen! Moest de kerel vroeger opstaan... Maar ná de vechtpartij werd Maupie toch voorwaardelijk veroordeeld. De buurt bleef kankeren en schelden. Noemde de risjisch-ponem Maupie Nagel een gevaarlijk heerschap, onder politie-toezicht en al was hij nog zoo rijk,... een soort van misdadiger. Maupie's lobbesbuik schudde van den lach en hijzelf grinnikte óók.

Arme Joden, die bij Maupie Nagel inkochten, zegenden hem echter. Maupie was weliswaar een spot-

Amrei inshi: zoo zeggen de menschen. — Betoeg: rijk. — Gazzet: zwijn. — Risjisch-ponem: brutale kerel.

geest; een vrijgeest zelfs, een apikaures. Sjekaug!... pruttelden zij. Maar hij hiéld van de menschen. Hij was een gesjiewes, een goedhartige engel voor gesjochte jongens, om wier angst en verdriet hij zich altijd innig bekommerde. Zij kochten dolgraag van Maupie Nagel; een onvervalschte birjoh. Er rustte mazzel en brooge op al zijn massematte. Ook zijn huisbewoners waren zeer gesteld op joligen Maupie. Hij spotte en hekelde wel, maar hij had alles voor zijn woningen en voor zijn huurders over. Hij was een wonderlijk-gulle huisbaas, idioot-goedhartig. Eigenlijk een lummel, een lobbess, met al zijn heete, plagende praatjes. Aan iedere actie tegen huur-woeker, deed hij zélf mee, tot ontstelling van zijn concurrenten.

Met ongehuichelde orthodoxie spotte Maupie nooit. Zijn vleezige stem liet ze met rust. Het zou ook lage risjisch geweest zijn in het huidige wereldgebeuren, vond Maupie. Wanneer hij alleen maar dacht aan den moorddreiger Hitler, die stinkende hyena van de crisis, dien Haman van tegenwoordig,... dan kreeg hij al een halve verstikking van woede in zijn strot. Maar huichelaars, mond-vromen onder de Joden, verachtte en hekelde hij even onverzoenlijk. Deed Scholem Aleichem ook, van wien hij veel had gelezen. Vurig-vlug en lenig van bewegingen, ondanks zijn corpulentie, spotte hij altijd en overal. Zijn eigen zwabberbuik schudde van den lach, om Maupie's streken. Voor Josua Hereira had hij den grootsten eerbied. Die was vreesachtig, schuchter en zacht als zijn ringbaardje. Hereira's jongens daarentegen, vervloekte Maupie, al noemden zij zichzelf goigomers. Dat waren geen ménschen; dat waren wilde beesten,

Apikaures: verbastering van Epicurus, godloochenaar. — Birjoh: een meester in zijn vak. — Mazzel en brooge: geluk en zegen. — Massematte: goederen. — Risjisch: boosheid. — Scholem Aleichem: pseudoniem van den Oost-Joodschen schrijver Rabinowitz.

echte haurikken met kromme haakvingers; schorem en peisels. Vooral Sem en Moos. Alles voor haarlie eigen bast!...

Maupie bleek zelfs, op zijn manier, geleerd in het Joodsch. Want vroeger was hij vroom geweest. Maupie scheen op zijn manier, thuis in Hebreeuwsche liturgie. Als jonge man had hij zelfs een heel brok van Ibn Gabirol's „Koningskroon” uit het hoofd opgezegt en Rambam gelezen. Hij had achter het oude, heilige Davidsschild gevochten en zijn spitspijlen afgeschoten op spotzieke godlooehenarij. Hij was eens toelichter geweest van rabbijsche geschriften en het Hebreeuwsch noemde hij taal van het Opperwezen. Hij had het woord van Jose, zoon van Jochanan, gevolgd: uw huis zij wijddopen; laat de armen uw huisgenooten zijn en spreek weinig met de vrouw.....

Door een geheimzinnige, plotselinge en onverklaarde wending in zijn leven, geknauwd, verbitterd en scherp gewond, scheen zijn geloofskracht verloren of totaal in hem vernietigd. Hij was klokvvrij geworden. Maupie Nagel deed wat hij wou en wat hij vroeger in anderen fel had bestookt en gehekeld.

Zoo hield Nagel ook dit jaar Chanoeka, voor zijn vrouw en zijn kinderen, gelijk hij Pesach matses knabbelde. Al keek hij niet naar het sterren-uitspansel, om de Inwijdingslichtjes op tijd te ontsteken, en al liet hij de kaarsjes wel eens minder dan een half uur branden. Waarom? Waarom? Waarom zijn de bananen krom?... Zelf gaf hij er geen snars meer om. Aan nisim geloofde hij niet. Maar zijn sjmadstreek begrepen de bureu verkeerd. Hij, Maupie Nagel, de goigomer, dat halsblok van een mensch, vol dadendrift, wou juist onder al zijn Christen-klanten toonen, hoe koen, hoe

Haurik: moordenaar. — Schorem en peisels: uitvaagsel en leelijkerds. — Rambam: Maimonides. — Pesach: Paaschfeest. — Nisim: wonderen. — Sjmadstreek: daad, in strijd met het geloof. — Halsblok: log schepsel.

allergeweldigst vechter Juda de Maccabeeër geweest was,..... zoodra zij hem naar de beteekenis van Chanoeka vroegen. Hoe, in Juda's tijd, de Joden gemarteld, gehaat en veracht, als tegenwoordig door al wat Hitler volgde, toëndertijd met moord bedreigd, verlost waren geworden door helden uit de dagen der Hasmoneërs. Er stak juist een brok heldendrang in Maupie Nagel, tentoonsteller van al de lichtjes-wijzers, wyl hij over Juda deze dagen spreken wou, al leek het schrijnende spot met Leer en Overlevering. Niemand verachtte heftiger den Syrischen kwelgeest Antiochus Epiphanus dan hij. Maar de stomme, roddelende burenspraken schande van Nagel's inval, om zeven Chanoeka-wijzers, acht dagen lang, stuk voor stuk te laten ontsteken door zijn kroost, op het benedenkantoor in zijn dompigen, krioelenden onderwinkel.

Wanneer Maupie 's avonds met kennissen, op zijn ruime bovenwoning in de Snoekjessteeg, een kaartje legde, — hij speelde bridge als weinigen, — hoorde hij de malste verhalen over zijn tartend godlooche-naars-gedrag. Een of anderen dag zou een dweper of opzweeper hem moris leeren; kreeg hij een aframming van heb-ik-jou-daar! Of een andere makke! Dan grinnikte Maupie om laster, mond-moed; perste hij zijn laag voorhoofd achterwaarts en haalde, voor kwaadsprekers, vernietigend-vrome spreken uit Mischna en Talmud aan. Dan grinnikte Maupie; schudde zijn maag vol... varkensoortjes, dat de kibbelaars ontstelden; hekelde hij scherp allerlei valsche Messiassen en vloekte ruw op de heele huichelende en smonselende, afgunstige Joden-kille. Maar Maupie verzweeg zijn deernisvol riskant geldleenen, borgen en weggeven aan arme buurt-Joodjes; geteisterde sjacheraars uit sloppen en krotten, die hij nooit uit zijn winkel weerde, al druppelde hun neus of brachten zeere oogen trachoom.

Makke: ongeluk, narigheid. — Kille: Gemeente.

Wanneer Maupie goed gebuid was, zong hij altijd in zijn kelder, Joodsche liederen, met droef-bewogen stem. „Shabbos Hamalkoh” haalde hij uit met roerende accenten en zoete weerklanken. Dan weer het vroolijkere: „Joum zé lejisroëil ouroh wesingoh, shabbos menoego”..... Het klonk donker en licht, vol geheimenis, in zijn kelder. En hij sidderde zelf van aandoening en hij huiverde van geluk. Ook „Jigdal” en Shier Hamaälous beshoew Haschem es shiewas Tsioun.....” bracht tranen en herinneringen.

Zijn vader van tachtig, een krasse pretmaker, droeg Maupie als de gulste van zijn kinderen op de handen. De oude, kaarsrechte Lewie Nagel was op zijn zeventigste jaar nog hertrouwd en beheerde een aardig zaakje; filiaal van Maupie. Altijd vroolijk en welgemutst, begekte hij de halve wereld...

— Is de báás thuis?... vroeg hem een inlopende klant.

— Wacht effe... ik zal me vrouw roepe.

Dié was de baas!

Als, een ander keer, in schemering, iemand bij hem binnenkwam en vroeg:

— Mag ik de ouwe heer Nagel effe spreke?..... antwoordde hij, droog als een komiek:

— Dood!

— Dóód?... schrok de inlooper... Een beroerte?... Drie uur geleje heb ik nog met 'm getelefoneerd?.....

— Best mogelijk...

De oude Lewie Nagel kwam vlak voor het raam staan en draaide zijn rossen knevel.

— Verroést, nou zie ik 't,... u bent 't zelf.

— Natuurlijk!

— Dus u lééft?

— En-óf!

— Waarom zei u dan...

— U vroeg ommers naar de ouwe Nagel?... onder-

Shabbos Hamalkoh, Joum zé, Jigdal en Shier Hamaälous: religieuze gezangen.

brak Lewie,... welnou, dat is me vader... en die is dóód!

De inlooper gierde om zoo krassen trots.

— U hebt toch kinderen...

— Nog vijf en 'n half dozijn!

— Wat?... kreet de inlooper.

— Zeker,... lichtte de oude Nagel toe,... vijf... en 'n half dozijn... elf bij mekaar!... Ik lâ me schijnheilich verklare... as ik gauseis leg!

Zoo leefden de Nagels in spot en levendigheid; ros-knevelige vader Lewie op Nieuwmarkt; de zoons in Snoekjessteeg en omstreken.

Het bleef krioelend-druk vóór en over de Sint-Anthoniessluis. Donderdagavonds menschenge-wemel. Venters-roepen klonken dof-galmend over verre straten, die gloeiden met een staart van lichtjes en als onder glanzende schubben. In rooddampende cafétjes en stampvolle tapperijen, dreef Chanoeka-lichtwalm. Overal op het asphalt, uitstalling van visch, kippen, vruchten en gevogelte. Winkel-ruiten gutsten licht uit. Er tusschen, een flikkerende gloed van Chanoeka-lampjes. In de stegen woelden dik-neuzige, groezelzwarte Jodinnen achter negotiekarren, onder ster-vlammetjes van oude kandelabers. Schaapachtig-uitgerekte of bolronde aangezichten doken óp in wonderlijk-trillende lichtkransen en spookten wég in nabrandend sloppenduister.

Er moest gebaviaand. Want de malaise hongerde, mergelde ze uit, al gingen ze ook op pernose. Licht, licht, licht van Chanoeka en allemaal klokvrij..... liberaal, liberaal!... Legajiem!...

Vele vanilje-geurige koekwinkels bleven bij hoogste Feestdagen geopend op Jodenbreestraat en achter de Sluis, wyl sluike concurrenten aan den overkant niet sloten. Alles bleef zwoegen, op verdiensten toege-

Gauseis liggen: zieltogen. — Gebaviaand: hard gewerkt. — Pernose: jagend werk, bijna roof. — Legajiem: op je gezondheid.

spitst. De venters gunden zich geen spatje. De masse-matte moest weg. Er wroette vrees voor verloren-gaan van waar en winst. Oudbakken rommel verstonk... De Joden hadden geen tijd meer voor Hoogfeesten, laat staan voor doodgewone herdenkingsdagen; voor Chanoeka, dat geen werk-onthouding en optotsching van de bullen eischte. De Joden waren allemaal liberaal, liberaal!... Zoo zongen en kreten zij tusschen de Chanoeka-vlammetjes, vlakbij Godshuizen en sjoeltjes.

De patissier Bram Neeter, de bemazzel, redeneerde breeduit. Hij stond toringachtig-uitgemagerd en gebogen achter zijn toonbank, zonder niegisj. Zijn gezicht was safraan-geel, vol roetige vlekken. Hij knipperde heftig met de krakoogen. Op heilige Feestdagen ópen hebben en verkoopen was geen afvalligheid, maar nooddrift. De een zwiepte den ander vóórt. Zij gunden elkaar geen spak. Als je je winkelzaak op hooge Feestdagen, op Sjabbes teugeswoordig sloot, kon je onmiddellijk ergens hijschblok en touw huren, om te verhuizen; kon je je woning niet meer betalen. Vroeger zeien ze allemaal, bo sjabbos bo menoego... Teugeswoordig was het net andersom... hoe eerder Sjabbes, hoe eerder onrust.

Bram Neeter sprak graag en luid, al knipperden zijn oogen pijnlijk, alsof er zand in brandde. Zijn klanten beaamden of bestreden den uitgemagerden winkelier en keken schuw naar de, telkens zich krampachtig-vertrekkende safraanwangen. Wat Neeter zelf weer nerveus met de krakoogen deed knippen.

— Nou ja, vroom... en van-de-bedeeling is niet 't zelfdel...

Zoo oordeelde Jacob Berg, een verknochte klant van Neeter, verzot op zoet. Het zoet kon hem niet mergzoet genoeg zijn. Zijn vleezige lippen smulden en

Optotsching: kleerenopschik. — Bemazzel: geluksvogel. — Niegisj: bijgeloof. — Spak: duit. — Bo sjabbos bo menoego: komt Sabbath, komt er rust.

smakten. Zijn zwart-vurige en vochtige oogjes fonkelden van genot, als hij zoet at en tegelijk keuvelde. Jacob Berg bewaarde zijn laatsten cent voor kransjes; voor maanzaad, cake en vetbolussen. Maar alléén van zijn zakgeld snoepte Jacob Berg. Want hij was een braaf, allewel wat weemoedig huisvader. Hij nasjte alleen als hij kón besjollenen; maar dan ook weergaloos. Hij at zich dronken aan zoet, als bijen aan honing. Hij was een eersteklas-bontwerker, die als baasje met twee knechts arbeidde, en zelfs opheden nog „stukken geld” verdiende. Hij had vroeger in Parijs gearbeid, onder de Polleekem. Jacob Berg woonde op de Sint-Anthoniesbreestraat in een diep, donker onderhuis. Hij zag er uit als een bedelaar en vuil als modderlaarzen. Maar zijn vrouw moest prachtig en kostbaar gekleed gaan en zijn kinderen ook. Hijzelf telde niet mee, wanneer hij maar zijn „zoetje” kreeg op tijd. Hij liet er zijn bonzen met kazer voor staan. Al hield hij „abnormaal-mesjokke” veel van zoet, hij was toch iemand, die denken kon en meer dan een afgietsel van de bedriegelijke wereld had gezien. Toch geloofde hij halsstarrig, dat Palestina naar bolussen en broodjes-met-pekelvleesch riekte; naar koek en keekjes, naar worst en lever met een bijtende klodder mosterd erop..... Hij praatte graag met Bram Neeter, den teringachtigen patissier, die zichzelf nog gräger hoorde. Zij babbelden over droevige, griezelige filmstukken, over negotie, teugeswoordig geen brooge en geen slooge meer an... Zij keuvelden over alles-wat-er-omging in de buurt. Als het maar een beetje vreemd en beangstigend klonk. Het deerde Bram Neeter niet, dat zijn zoetvreter en zoetliker er zoo modderkleurig uitzag en voor zijn toonbank verscheen als havelooze rabauw. Vandaag

Nasjte: snoepte. — Besjollenen: betalen. — Polleekem: Poolsche Joden. — Bonzen met kazer: aardappelen met vleesch. — Geen brooge en geen slooge: geen zegen en geen geluk.

nog had hij Kerstmuziek in den mist gehoord. Hij had wel kunnen grienen, zoo verschrikkelijk droef die toeters klonken. Pal in mist en motregen, het asfalt glibberig en grauw, en dan liedjes met gebimbam van Kerstklokken... Te bibberen stonden de straatmuzikanten. Nou, geef hém dan maar liever Channekefeest!...

Bram Neeter stemde in.

Wanneer Bram Neeter er niet was, at Jacob Berg tóch zoet en kakelde hij overgretig met Neeter's vrouw, een arisch-blonde honderdkilo-Jodin, bijna barstend uit haar hagelblanke linnen stofjas. Zij sprak traag, maar keurig. Nooit één woord konkelarij. Wanneer Jacob Berg uitgepraat was bij Bram Neeter, ging hij aan den overkant bij den schoenen-koopman Viegeevene verder klesseneeren. Oók een zoetnasjer; bronszwart, als een Algerijn. Maar een raak-geestig, levendig prater. Met dien keuvelde Bram nóg gezelliger, opwinderder,..... al nasjende. Met dien fantaseerde hij nóg vuriger dan met Bram en diens vrouwelijk, blond kanon. Dan fonkelden zijn vochtige oogen en begon er een sentimenteele dronkaardsweemoed in hem los te weeken. Want Viegeevene woonde immers op de Jodenbreestraat, in het huis van Rebbe Jokof Meijer. Daar was indertijd toch dat vreeselijke mee gebeurd, dat verschrikkelijk droevige, met die blinden, die gevloekt werden... en dat Gods-oordeel! Om van te huiveren! En óók juist op Chanoeko-avond.

Jacob Berg was net zoo verzot op angstaanjagende griezilverhalen als op koek. Zijn koek werd hem legende; de legende, louter zoet en orgeade...

V.

In Josua's schamele woonkamertje hing de groote Chanoekielje van gedreven koper tegen den vochtigen muur. Een strijd-tafereel uit het leven van Juda den Maccabeeër, derden zoon van den priester Mattithjahoe, den Strijdhamer, stond erin gegrift.

De heele familie at weer bij Hereira, op Chanoeka-feest. Josua was pas uit Snooge, het hooge Heiligdom, waar de Eeuwige in troonde en een stilte rondsloop, die hem ieder uur erger beklemde. Want de naam van den Hooggeprezene roerde hem nauwelijks..... Hij bibberde van kou. Zijn woning was dood voor hem. Alles erin leek uitgestorven. Hij durfde nauwelijks naar de Chanoekielje kijken, al streelde van verre zijn hart de lichtjes-draagster en den Hebreuwschen tekst, gegraveerd in de koperen bladen, weerszij een ingegrifte, negenarmige Menorah.

Voor het éérst, in drieëntwintig jaar, Chanoeka,... zonder Rebecca!

Josua's oogen zwollen in zijn hoofd als vuur. Hij stikte half van benauwing. Zijn ziekelijk gezicht met de diep-schaduwende wallen, verstrakte al smartelijker... Geen lepel eten zou hij erdoor krijgen.

Straks moest Josua de Chanoekielje „anzinden"... Hij huiverde.

Sedert haar vierde jaar, had Rebecca hem de kaars, om den Samaas te ontsteken, overgereikt. Terzelfdertijd zong zij mêe al de Lofzeggingen, met haar fijn en engel-rein kinderstemmetje. Toén deden de jongens ook nog alles. Toén kon hij nog, als vader Jacob, zijn zonen ieder naar zijn zegen zegenen, naar hun aard en aanleg...

— Baroech atta Adonay, Elohenoe meleg hango-lam, asjer kiddesjanoe bemitswotaf wetsiwanoe, lehadlik ner sjel Chanoeka!...

Samaas: bediener. — Baroech atta etc.: Lofzegging bij het ontsteken van het Chanoeka-licht.

Josua hoorde háár en de kinderen weer. Een zalig gevoel van herinnerings-geluk smoorde hem de keel dicht... Doe veel, zeg weinig,... zóó klonk het woord van Sammay in hem. En hij leefde nog in algeheele overgave aan God.

Oom Salomon wilde Josua vanavond het werk niet uit handen nemen; zou zijn broer misschien nóg dieper scheuren en krenken van binnen.

— Versta wél... hij gunt 't mijn!

Hij nieste.

— Chajiem tobiem,... zegende zijn vrouw Rachel.

— Beracha toba!... zegende oom Salomon snel terug.

Oom Sak Hereira keek suf voor zich uit. Zijn grijze kop lodderde. Er heerschte een akelig-gedrukte stilte. De zingende stemming van ieder jaar bleef weg. Buiten,... mistkilte en scherpe kou. Om half vier al Sabbah! Hier in huis scheen het nóg mistiger en duisterder. Niemand sprak. Tante Aboab was bezig in het keukentje, met dampend, reukerig eten en met snoepen. Zij noemde zoo iets..... „proeven” of de dingen genoeg zout kregen... Van het zout bleef alles, van het snoepsel niets over. Rachel, vrouw van Salomon, smakte speelsch met de lippen; vervelingsvertoon. Phientje, Sak's vrouw, „stond staande”, naar Truddie's nijdig woord, een blauwe trui te breien.

Met uitgemergeld gelaat zat Josua, vermoeid, te hijgen in zijn rieten stoel. Bram was er, met slanke Reintje Plukker. Het anders zoo luidruchtige, opgedofte meisje met den messenglans in haar tartende oogen, durfde hier nauwelijks spreken. Rebecca, in haar ongereptheid, vereerde zij nog altijd. Reintje voelde zichzelf ongelukkig, nu Rebecca zoo gemeen werd behandeld. Zij kon dien hardkoppigen, vromen

Chajiem tobiem: gezondheid. — Beracha toba: insgelijks.

Hereira wel ranselen! Dat mooie schepseltje, zijn eigen dochter, zoo vuil te pesten... bahl!

Josua bleef zich steeds verzetten tegen Rebecca's terugkeer. Tante Truddie's triumpf scheen voorbarig geweest en al haar vinnige roddelarijen verheftigden zich opnieuw. Zij probeerden Josua allemaal te overrompelen. De jongens vloekten en raasden. Zusters en broers verklaarden Hereira ronduit mesjokke. Weduwe Aboab's verwijtstem, klonk huilerig als een halfverstopte piston. Zij griende er „echt" bij.

Maar Josua bleef halsstarrig weigeren.

Het benauwde hevig oom Salomon's hart.

— Ken je dat ooit veur 't Opperweze verantwoorde, Jozewa?... Versta wël...

— Amin wie amin!...

Ook oom Salomon, diep ontroerd en gebroken van verdriet, schreide. Hij was dol, razend-dol op zijn lieve, zachte nichtje Rebecca. Hij vond Josua's houding wreed en een ramp voor het heele gezin.

Hereira smoorde snikken en volhardde. Maar nu was er Chanoeka, het sterrelende lichtjes-feest; zei hij 's morgens Hallel in zijn gebed. Dat feest was voor Josua, Rebecca en familie, jaren en jaren lang, heerlijkste wintervreugde geweest. Josua had Rebecca op zijn manier, heel brokkelig, het historisch gebeuren verteld en de schoone herdenking van de dagen der verschrikking en bevrijding verklaard. Rebecca had maar een heel vage en gebrekkige voorstelling van Heidensche Syriërs. Toch rilde zij bij het verhaal van Antiochus' tempelroof, zijn slachting en bloedwreedheid onder de Joden. Er bonsde verrukking in haar op, toen zij hoorde van dien koenen ouden Mattithjahoe uit Modiim en zijn vijf opstandige zonen, onbevreesde vechters, die de heidensche Zeus-altaren te gruizel sloegen. Vooral de geweldige, opstandige Juda, die zich niet wou onderwerpen, verrees in

Hallel: feestpsalmen.

Rebecca's meisjesdroom als een almachtige held... Josua vereerde vooral in Mattithjahoe's zoon, den hersteller van den Jeruzalemschen tempeldienst, den zuiveraar van vijanden. Rebecca, den moedsman, den opstandigen Maccabeeër, die Lysias versloeg en de Joden redde uit handen van bloedgierige slavenkoopers. Daarom bracht ieder jaar, als in den winter Chanoeka kwam, dit lichtjes-feest haar een felontroerende verblijding. Zelfs het ganzebord, dat zij met vader, oom Salomon en de anderen speelde, en de donkere dagen en avonden zoo opvroolijkte. Het was Rebecca een uitzonderlijk genot geweest en gebleven, voor Chanoeka alles stipt in orde te hebben: de koperen Chanoekielje onverbeterlijk opgepoetst, de blanke olie, de gezuiverde lichtbakjes, den ontsteker, den Samaas. Geen smetje mocht de Inwijdingsstemming bederven. Na snooge, vader thuis,..... uit guren mist, sneeuw en kou in de potkacheltjes-warmte. Zijn pantoffels, zijn kalotje, de Chanoekielje. Het maaltje dampte. En hoe arm ook, er was innige vreugde en koesterende blijdschap in hun tweetjes, om God's dansende lichtjes, die apart glansden tegen het armelijke muurtje naast moeder's uitgebleekt portretje. Vader zong erbij, zoo zacht en toch zoo jubelend-stil en verrukt, met verdrongen smart om Judith-zaliger; om de jongens. Gezichten van familieleden, vergat zij nooit. De grijzig-saamgekronkelde bakkebaardjes en het plechtig-trotsche, goede gelaat van oom Salomon, met de naïef-pralende, groote oogen. Den oolijk-ironischen lach van doodmageren oom Sak met zijn blauwige, zwaar-uitgezakte onderlip; het knaagmondje en geeltanige muizengezichtje van tante Truddie en de waterig-glimmende loeroogjes. En zoo allemaal anders, maar allemaal blij..... Dan eerst één lichtje, met vreemd-bekorend klank-

gezing... Sjéh ngassa nisiem laäbotenoe... bejamien hahem lazeman hazé...

Den volgenden avond twéé, den laatsten avond acht lichtjes. Dán, al vroolijker, juichende goudglans van de dansende pitvlammetjes, in krans van blauwe sterretjes het wonder van Chanoeka.....

Josua rilde koortsig, toen weduwe Aboab strompelend hem de kaars, om den Samaas te ontsteken, kil-onverschillig toereikte. Josua wilde zich vermannen en ontrukken aan zijn naargeestigheid.

De oude, gedreven koperen Chanoekielje met haar symbolische graveersels, glom versleten in den zwakken tafellampschijn. Alle vierders van het Macabeeënfeest dromden óp naar de Chanoekielje, achter en om Josua. Bram's gitzwarte kuif stond straf boven het ontroerd-wit, fijn gezicht. Naast Bram rankte blonde Reintje met de flikkerhelle, zinnelijke oogjes; diepe lokgrotjes van licht. Zij stond er als een Christinnetje, vreemd blond; om haar kleëren heen geurende, zwoelzoete parfum. Lange Sak rekte zich ver boven Delphientje. Zijn blauwe onderlip tuitte aapachtig-zwaar uit.

Josua's doorkrampt gelaat grauwde. Groeven sneden smartgeulen erin. Oom Salomon vreesde, dat Josua zou bezwijmen en ging vlak achter hem staan. De afdruipende kaars beefde zoo hevig in Hereira's hand, dat hij heete vetdruppels rondstrooide. Breedgeheupte weduwe Aboab, met half-toegeknepen oogen, schreeuwde schrill en nasjte snel iets op...

— Me goeje rok... addenom... niks voor mijn!

Rachel, Salomon's vrouw, de knuistjes op haar raafzwart-glanzenden bandeau, sprong zijwaarts van schrik. Haar dikdomme hoofd lachte lijzig. Delphientje, grijze Sak's vrouw, greep bang-beschermend haar

Sjéh ngassa etc.: gedeelte eener tweede lofzegging, uitgesproken bij het ontsteken van het Chanoeka-licht. — Nasjte: snoepte.

twee zoontjes Daantje en Mordegay naar elkaar toe, alsof zij hen iets heel naars wilde besparen.

De Chanoekielje glom, door weduwe Aboab flauw opgewreven, met dof-koperen glanzes, geheimzinnig, wachtend op den luister van haar eerste twinkelend-dansende lichtjes.

Josua keek óp naar den vlekkingen vochtmuur en bekraste slap zijn baardje. Alles was dood, dood, grijnzend, ver en leeg voor hem. Hij moest de zanglofzegening inzetten, maar de dikke keel kneep toe en de stem stokte. Zijn hart hamerde en Josua duizelde, alsof hij van een schommel achterover vallen zou. De kaars begon weer hevig te slingeren in zijn beefhand.

De mannen om hem heen wachtten angstig op de dingen, die gebeuren gingen. Neen... Josua, met ál zijn geloofskracht en religieuze overgave, kon zich niet meer vermannen. Een openrijtende smart verkromp en verpijnde zijn heele trillende wezentje. Hij moest zingen, den eersten lofregel. Maar zijn stem smoorde in zijn uitgeschroeide keel. De mond verwrong en verstijfde... Josua zag bang naar het geelbleeke glimmen van de Chanoekielje in het scheemrige kamertje. Om zich heen ontwaarde hij niets dan strak-benarde gezichten. Alleen, het lieve snoetje van Rebecca zag hij niet,... het snoetje van zijn Rebecca!... Hevig wanhoopsverdriet gilde stil in hem óp. Met felle inspanning, eindelijk, zette hij heesch den eersten regel in:

— Baroech atta Adonay...

De mannen zongen mee, om broer op streek te helpen. Maar Josua's handen begonnen weer zoo hevig te beven, dat hij het eerste pitvlammetje niet eens kon bereiken. In scheemrig tafellicht zagen ze Josua's mond al stuipachtiger trillen. Hij waggelde. Oom Salomon sprong bij. Plots snikte Josua uit; zakte hij wezenloos zijn rieten stoel in.

Oom Salomon bracht hem naar zijn donker achterkamertje, te bed.

Rond het Chanoeka-maal wankelde een doodsche stilte.

VI.

Zij was teruggekeerd.

Josua sidderde en zweeg, toen hij zijn dochter voor het eerst weer schuw zag staan.

Rebecca, één oogenblik, deinde naar hem toe, maar bleef plotseling roereloos. Er was een driftig-afwerende smart in Josua's houding, die haar verstomde. Zij voelde, dat hij zou rillen van een omhelzing... Rebecca's sereen gezichtje staarde naar Josua. Haar vader scheen in eenige weken, tien jaar ouder geworden. Zij drong gesnik terug en smoorde het schreien.

's Avonds, vóór het eten, — Rebecca had weer gekookt, — moest de Chanoekielje ontstoken. Er groeiden roode goudvisschenglans en ijle weerschijnsels om de Chanoekielje.

Oom Salomon had van zijn paar steun-centen nog een gehavend ganzebord meegebracht met een half ons kriekjes.

— Versta wèl... as je al in de put zit, ken je d'r dóch nooit meer inkomme,... poogde hij te schertsen, dol-gelukkig dat hij Rebecca's heerlijk snoetje weer zag. Mordegay, Sak's jongste zoontje, at al de kriekjes heimelijk uit het verfrommelde zakje. Een heftigen houw kreeg het kereltje op zijn arm, toen broer Sak zijn gulzig snoepen merkte.

— Komp 'r op án!..... Laat 't kind nasje,..... beaamde oom Salomon gul.

Er was geen boterkoek en geen koffie, maar er was méér,... veel méér,... Bekkie, zijn engel van een nichie!

Rebecca kwam vanavond Josua weer de aansteekkaars reiken, en straf omklemde hij toen den Samaas, zonder beven.

Opnieuw groepeerden zich alle huisgenooten en familieleden om en achter Josua, die nu, oneindig droef en zacht, met een teruggedrongen snik, lofspreuken zong. Bij het slot eerst klonk zijn stem ongekweider, rustiger en vaster. Het oude geluk omkoesterde hem weer. Hij waande zelfs één oogenblik het vroegere kostertje van de Zuiderkerk te hooren, in de duistere trapgangetjes...

Innige bekommernis had hij voor kostertje's ontroond bestaan; soms meer dan voor zijn eigen zoon Sem.....

Josua tuurde stil naar de godsvlammetjes, naar zijn familie, zijn zoon Bram, maar lang en telkens opnieuw, naar het heilig-ontroerd en bewogen gezichtje van zijn gezegende Rebecca...

Baroech Hasjim,... zijn gebensjte was er weer!

NEGENDE HOOFDSTUK.

I.

Het heele Chanoeka-feest lang bleef er een onwezenlijk-triest en machteloos zwijgen wrokken tusschen Josua en Rebecca. Zelfs toen Sak met onkiesch-zinspelende spotpretjes, vader en dochter bij elkaar wilde brengen. Ook oom Salomon schonk gul den gekruiden wijn van zijn humor, nu hij met een straathandeltje pas een aardig winstje had weten te veroveren. Opgewonden vroeg hij Sak Hereira:

— Wat bin je zoo laat?

— Waasjviel,... me wijf lee op me hemp...

Met galmstem verklaarde Salomon, dat hij nou, nou het negotietje een beetje ging, misschien wel ereis kans had bij Lizonne! Als gids in het jiddisch, voor reisgezelschappen uit Palestina...

— Versta wèl,... Rachel... bij Lizonne... gróót in hét wereldreis... addeproi!... Och, 't is maar gijn... maar van sjtos komt wel ereis erns!...

Salomon's stem beierde en zijn bakkebaardjes vlocht hij tot sik...

— Werom zal ikke niét meekenne?... Mot ikke in de brijpot vastkleve?... Bin ik zoo'n gadol dei'oh?... Versta wèl... gróót- en klein-munt heb ik plentie bij de hand... Versta wèl... azze ze 't maar nie uit me jatte vrage!... Me jiddisch spreek ik as me Engelsch en me Fransch...

— Pas maar op, mit je heupjicht... as ze je maar niet as slaaf verkoope bij die zwarte piegems van Arebiere... je wéét wel!... lolde oom Sak mee.

Oom Salomon, het bakkebaardje tusschen de

Sjtos: scherts. — Gadol dei'oh: een verwaande kwast.

grauwgewerkte vingers, de praal-oogen gesperd,
lachte goedig en galmde dom naar zijn broer:

— Bin ik me daar vemiddag zoo-maar in Krasnepolski binnegeloos...

— Jij?

— Ja ikke... Versta wèl, nie veur 'n biefstuk mit gebakke aarepele... voor noppes, in de biljartzaal... 'n Prach!... Geregeld 'n balle-peleis!...

— Wat 'n lef!

— Mag je stiekem staan kijke... Zag ik me daar spele... een van de gróótste ame...

— Rebijns?

— Waasjviél!... Versta wèl, een van de grootste... addeproi...

— Noh?...

— Staant me zoo'n vreempie, zoo'n weigoochem mit ze gepeld eitje achterover, je weet wel, zoo'n mexikaan,... tusschen stikvolle kijkers... Maakt ie tege die mattedoor áls hoogop anmerkinge!...

— Nou?

— Versta wèl... zegt ie: nee... mot je op rood neme... neel... Uit die hoek... verkeerd... heelemaal ómspele... nee... van drie bande!...

— Versjwarsternár!... siste Sak.

Oom Salomon gierde en beierde:

— Heb ie gemáák, geregeld alles, mit-ze-mond... Versta wèl... de beste stuurlui...

— Oj!

— Heb die groote mattedoor 't gehoord en komt ie me ineene na die vitter toe... midden in 't gedrang... Versta wèl... in 't gedrang van al de kijkers... waasjviel... volk van Maas en Waal... mit 'n groot stuk krijt...

— Och got!

Oom Salomon gierde...

— Zeit-ie, versta wèl... dat ze 't allemaal hoore,...

Weigoochem: betweter. — Gepeld eitje: rond hoedje. — Mexikaan: Jood. — Volk van Maas en Waal: boeren.

mit 'n stuk krijt onder die weigoochem ze neus.....

— Hier meneer, je mag je *bek* wel smére, anders kits je!... Is ie goed?...

Sak en Salomon brulden...

— Die nierisj... die alle stoote mit ze tong heb gemaak... versta wèl!...

Tante Truddie begreep, in zoo een armoelijderij, van al die narrijskat niets. Hoe heb je lol om 'n café binne te stappe en te kijke na dat frotte biljart?..... Noh!.....

Zij stookte, pruttelde, konkelde en traanklierde...

Igmaniz kwam niet meer oploopen, en dit smartte Josua erger dan hij zeggen kon. Hoe onvergeetlijk, het vorige jaar nog, had Igmaniz hem en Rebecca verteld van het kommerlijk Hebreuwsch verleden, op den laatsten avond van het Inwijdingsfeest! Hoe had hij van afschuw gerild, bij het verhaal van Antiochus Epiphanus, die in een gril van schendende goddeloosheid, ziedend van haat, de heilige Mizbéag met varkensbloed liet besprenkelen. Moest deze wreedaard niet in waarheid Epimanes, de Bezetene, door de Joden worden genoemd?...

Die edele, jonge geleerde verhaalde van Thora en Talmud, zooals Josua het nergens anders hooren kon; met een diepte van waarheid, die Josua deed huiveren. En hoe mooi had Igmaniz hem uit den Talmud, over het bewaringsrecht verteld, van in bewaring-gegeven vruchten, wanneer ze stonden te verrotten: of ze wél of niét aangeraakt en verkocht mochten worden!... Alles werd sprook en wonder, door Igmaniz' geheimzinnige stem. Igmaniz verhaalde, bij avondval, ook in verband met Chanoeka, van de oude Chassidiem, de onwankelbare vrome zielen, al werden zij door heidensche volkeren doodgefolterd. De oude Chassidiem gingen onstuimig tot verzet en opstand over en reinigden den Jeruzalemschen tempel van heidensche

Nierisj: nar. — Mizbeag: tempelaltaar.

afgoden. De Heilige Tempel werd weer ingewijd. En toen ontgloeide in de Heilige Stad het krioelende lichtfeest der Maccabeeërs; stoute vechters, die het Verbond der Vaders getrouw bleven. Al de krijgers, die het Godshuis heelemaal hadden gezuiverd van onreine goden en afvalligheid, stootten juichend hun lange speren de aarde in en hingen er lampen en vroolijke lichten aan te schommelen. Stik-donker Jeruzalem, in den nacht, flonkerde van brandende speerflammetjes en tot den hemel warrelde hoog, een gouden mist óp. Achter het vuur kropen schaduwen van de Syrische legerhorden...

Zoo, in zinnebeeldige taal, had Igmaniz soms fluisterend verhaald van het wonder; van het eeuwige, gouden Tempellicht, het Ner-Tamied, de eeuwige lamp, het heilige en ondoofbare...

Zoo had Igmaniz het vorige jaar over Chanoeka verteld, met een verschroeide ziel, om Rebecca's stil afwijzen. Hij verscheen niet meer in de Zanddwaarsstraat, noch zijn vriend, de volksopvoeder Rebbe Herschel. Een tweede mokerslag,... de man, die met God wandelde, de man, die hem de innerlijke, stille blijheid der ziel had geschonken. Zoo gansch anders dan de menschelijke vreugde.

Nu wrokte er alleen traag zwijgen.

Op den laatsten Chanoeka-avond kón Rebecca het niet meer harden. Josua kwam uit Snooge, wezenloos, verkild van kou en mist. In Snooge had hij vlak voor de Chanoekielje gestaan... Ieder mensch was blind voor zichzelf, mijmerde hij na. Nu bleek hij het eveneens voor anderen. Rebecca zag Josua al grauwer en ziekelijker vervijnen. Ook het schandaal met Sem, haar hondschen broer, die telkens wat slibberen liet over zijn meid en dreigde de blonde spot-sjikse mee naar boven te zullen brengen, — kwelde en vernederde haar vader onduldbaar. Al eenzamer bleef hij

achter, afgetakeld; alleen zij, zij,... door een Rozenheim van hem gescheiden. Sem, die ging trouwen met een vreemde Christin en wiens leven zoo donker werd als een dievennacht..... Moos, die hem pestte en vloekte met driftig-saamklonterende woorden... Bram, van wien Hereira met zwijgende angstigheid bemerkte, dat de jongen met Reintje Plukker scharrelde... Jaap, die schaars naar vader omkeek, nu hij in een eerste-rangs-liefhebberij-Jazzband zat en slechts repten van zijn sopranino, van half hot, half straight... Al ellendiger scheurden zijn kinderen zich van hem af.

Rebecca kon, wilde niet langer het slepende, martelende zwijgen. Zij begon onverwachts met haar vader te spreken, zoo in-wanhopig en zielsbewogen, dat Josua zijn hand bevend naar haar blank gezichtje uitstrekte om het schuchter te streelen. Toen keek hij, bleek en ontroerd, naar den flikkerenden uitbloei van de bovenaardsch-glanzende Chanoekielje-vlammetjes. Voltallig acht lichtjes op één rij, vlak bij elkaar. De koperen middenschacht blonk als een gele maan in kamerruiten.

Josua luisterde naar zijn dochter en droomde ten halve weg in de vloeiende, rein-gouden lichtjes, die dansten, eindeloos dansten. Maar toen Rebecca heel bewogen en schichtig, den naam „Uriël" uitsprak, voelde Hereira zich bij de keel gegrepen; sprong hij plotseling wankel op en dreigde onmiddellijk weg te loopen, wanneer Rebecca op dié manier verder ging. In zichzelf mompelde hij: waarom krijgt die zwakke toberd, gehoond en gekrenkt, plotseling kracht van een reus? Om te straffen, die zijn ziel mishandelen en zijn lijdzaamheid tergen.

Het klokkespel klonk grommend en loom over de dwarsstraat. Rebecca rilde en dacht, dat Josua het besterven zou in zijn rieten stoel, zóó ontdaan zat hij te

trillen. Zijn kwaal bracht nerveuzen angst en heftige pijnkwellingen.

Rebecca zweeg, kropte alles op, verteerd in een wild smachten naar Uriël. Hoe zou in dit wrokkende en folterende conflict ooit iets veranderen?

II.

Rebecca sprak Uriël 's avonds even, gejaagd. Zij was heelemaal overstuur. Ook Uriël keek verslagen en stil. Hun bang-innig zwijgen steeg als de geur van een verscholen bloem...

Er gebeurden op het Museumplein akelig-wrange dingen. Nog nooit had Uriël Papa in zulk een opwindings-toestand gezien. Het gelek soms, of Henri plotseling door een vlaag van dolheid gegrepen zou worden. Rozenheim scheen niet meer gedreven, maar achtervolgd en uiteengereten door malaise-angsten. Henri voorspelde allerlei vreeselijkheden en een uur erna deed hij alsof die reeds verwerkelijk waren. Neen, Uriël herkende zijn machtigen, stoutmoedigen Papa niet meer, wiens schoon handgebaar vroeger, een arabesk gelek. Onder zulke dreigende toestanden liet Uriël zijn studie in de lap hangen; werkte hij wild, toch soms zielsgelukkig..... Eén dag methode en critiek; den anderen dag, Oost-Europeesche cultuurgeschiedenis. Doch ongebreideld verloor hij zich in Novalis. Over dichter's liefde voor Sophie von Kühn wilde hij met niemand spreken. Die teedere en bijna bovenaardsche droom was te broos voor woorden. Heel de „Hymnen an die Nacht” zong doodsverlangen uit... Maar zélf wou Uriël zich ontrukken aan Novalis' liefdesmart en aan al wat hem er tragische hallucinatie in toescheen... Hoe dolgraag zou hij in „De Nieuwe Taalgids” polemisch gekeuvel hebben over stijl, stijlleer, over redekunstige figuren en lite-

raire genres, als ontnuchtering van alle gedweep. Het tegenstrijdige van Uriël's diepere natuur, vond in zulke strijdschriften koelende bevrediging. Ook zijn vreemde weifelingen. Dan maar niet in den Senaat, noch Papa in het College van Curatoren, hoonde hij stilletjes. Veel vaker was hij saâm met zijn vriend, Frans Tillema Lubbers. Hij wette zijn geest aan het vlijme woord van den aristocraat. Uriël hield al meer en meer van zijn „Goddamns" en van zijn loutergeestelijken drang. In dien man leefde zuivere liefde voor kunst en wijsheid. Ontroerd sprak Tillema over den pas gestorven Arthur Schnitzler. Hij vereerde dingen in den scherp-grooten Jood, die door rasverwantschap Uriël heel anders voelde. Voor Tillema was Schnitzler dé zinnelijke vrouw-doorgronder, de navrante opensnijder van het menschelijke binnenste. Hij bewonderde in Schnitzler den spotzieken droomer, den dichter, zoo uit de maan gevallen. En het botte geleuter over zijn fin-de-siècle-geest verachtte hij hartgrondig... Hoe diep-menschelijk begreep, omkoesterde Schnitzler zelfs, de erotomanische sfeer van misdaden en zonde. Hoe diep doordrong hij de verdorvenheid van hen, die de weelde tot ontoerekenbaarheid verzwakte en uitmergelde. Hoe beklemd bracht hij den geur van het overbeschaafde, rottende en gistende... Lubbers zag niets anders in Schnitzler, dan den edelen heerschepper van het klein-tragische, waarin het pathologische gewelddadig meegesleurd wordt. De neurologische ontleding bleef verstandelijke wetenschappelijkheid, waarin de intuïtie, innerlijk-peilende psychologie van den genialen kunstenaar, worstelde met de ontledende exactheid van den medicus... Voor Uriël bleef Schnitzler meer de gekwetste, teleurgestelde mensch, ironisch, scherp, maar toch een zelfbedwelmer, een begoochelaar van eigen en anderer Ik. Het wrang-sexueele was als de zacht-hevige beet van

een prachtige Angora... Tillema vond dit oordeel verschraling van Schnitzler's wroegings-genie. Schnitzler mengelde den angeldiep-wondenden geest van Heinrich Heine en Anatole France dooreen in zijn vernuft en in zijn melancholie. Ze overheerschten als droeve, droomrige muziek. Voor hem was er groote ontferming en troost in zijn verbeelding en in zijn weemoed. Dostojewskiaansche ontferming.

Met gesmoorde geestdrift sprak Tillema ook over den smartelijk-schuchteren en miskenden Germain Nouveau; en nóg vuriger over Mallarmé, wiens beruchte „duisternis” hem eerst onlangs was geopenbaard, door een diepere studie van het taaleigen.

Ook vriend Dogger bezocht Uriël vaker en Rozenheim genoot altijd weer van zijn fijn-schrandere, natuurlijke intelligentie. Dogger's oordeel over ouderen en jongeren, bracht hem vreugde. Hij oreerde niet over constructivisme, hij was zelf geboren vastlegger van verhoudingen in alles, door impuls en toch sterke zelfbezinning. Zelden hoorde Uriël zóó kernig Verwey beoordeelen. Met de wijsgeerige diepte van Van Eyck en de vormdriftige bewogenheid van Marsman. Zelfs Van Haeften kwam vaak opwippen en Piet Huygens, de ultra-modernist met het stroogele haar. Zijn oogen flickerden, toen hij verklaarde, dat op een hoogere trap van cultuur, het losse schilderij gewoonweg ophouden zal te bestaan. De kunst heeft zich in opzettelijkheid uitgeput. De kunst heeft zichzelf overleefd...

Huygens' varkens-wroetsnuit snuffelde... Er werd serieus geluisterd naar Piet-hiette-de-diel!

Oud-Gymnasiast Van Haeften zag op Uriël's bureau een nieuwe uitgave van de „Historie der Vier Heemskinderen” liggen. Hij wist té weinig van Renout van Montelbaen, om laatdunkend, brutaal en hymnisch te schelden. Daarom vertelde Van Haeften stotterend en toch woordgulzig van hartstocht, dat zijn relaties

met vroegere avant-garde-lui en dadaïsten, opnieuw aangeknoopt waren door zijn groep; éérs volgders, later verwerpers van Tzara, Arnould, Dermée. Hij had nu ook Hoeyendos, de „avant-hier”, uit zijn verouderden rommel weggelokt..... Zij misten „creatief vermogen” en essentialia. Zij waren niet egocentrisch, niet amoreel, niet cynisch genoeg. Hoeyendos, volslagen liefdeloos être, voos minnekoozer, werd nu althans panigyrische nulliteit, ver onder Europeesch peil!.....

Van Haeften aapte Janus Belhamel van „De Bezem” na; schimpte, — maar lang niet zoo kernig, — wrang, gemeen, verdachtmakend op de roode kudde-dieren der S. D. A. P., de roode hondsdolheid, die je met stoffer en blik moest wegbezemen van de aarde... Van Haeften citeerde luidruchtig pamphlet-verzen van Vaillant-Couturier, „Danses des Morts”, die hij even later ook als vernederende rotrommel bespotte, door vunzen achterklap belaagde, tegelijk met de zeep-en-schuimbel in onze letteren: den lyrischen zoetekauw Jacques Perk. Toen brabbelde hij wat boosaardigs over den Jood Herman van den Bergh, drastisch duvelsjong van Baudelaire, die eigenlijk moest worden gehakenkruist..... In dien althans was het laaiend semieten-gemoed gestold en bevroren.

Uriël bracht Van Haeften tot razernij, door een half-schertsende dithyrambe te houden op Duhamel.

Van Haeften spooog woest-hautain uit:

— De kleefkwal!

Hoeyendos, naast hem, zong sarrend:

— Vivat academia,... vivant professores!...

Ook Lubbers en Dogger prikkelden, met hun „blinde stomheid” over stoffigen, achterlijken Verwey, den kletsjanus en temer Dirk Coster, den vermolden, miasma's-uitpuffenden Ritter, — hem zóó hevig, dat hij schier berstte van toorn... Al die

klamme leugen-levers moesten gehangen; al die mesquine zelfbedriegers verzuipen. Al deze schoonrijders van het leeg woord, bezaten zelf geen aasje persoonlijkheid. Zij waren geestelijke bloedschenners voor Van Haeften. Zij teelden voort op eigen verwanten. Al hun driften en instincten groeiden óm tot een barbaarsch-heidensche menschelijkheid. Zij snapten niet, dat eenige enkelen slechts, onder hen, het lot onzer beschaving in handen hadden. Op die intelligentie komt het alleen aan...

Van Haeften, grijnzend als een dronken satyr, grijs en grauw van geestdrift, rende de kamer uit en liep tegen Henri Rozenheim aan. Achter hem zong Hoeyendos al treiteriger...

— Vivant omnes virgines... Faciles formosae!...

Papa, ontdekte Uriël, gedroeg zich lomp tegen zijn studiegenooten. Ongelooflijk, zooals Papa veranderd was! Ook Uriël's moeder, zijn fiere moeder Esther, die nooit een vreemde liet gissen wat er in haar binnenste geschiedde, deed nu niet anders dan zacht weklagen en stil schreien. Zusters-kijverijen ontvonkten zeldener. Eg keek bijwijlen ontdaan als een geranseld hondje. Hoffelijke Papa had haar streng verboden zoo roekeloos-weg maar filmbladen en filmboeken te bestellen. Eg voelde hevigen weerzin tegen al dat akelig-malle bezuinigen. Zij, breede uitplooister, begreep er ook niets van. Wat een gedonder!... Kon haar wat bommen, vertroeteld weelde-schepsel! Crisis, malaisel!... Zij floot schel een Jazz... Zij schold Papa een baardhagedis met trilbillen. Zij wou niet ingezouten!

Caro studeerde wrokkender en verbeterener dan ooit; vermeed studentenjool en gezelschap, al ging het kittelend gerucht, dat zij tegenwoordig 's avonds van de U. B. schichtig-gracieuzelijk werd afgehaald

door den schatrijken, trotschen Jonkheer Hereira d'Ancona.....

Uriël's broer Leo steigerde alleen op intieme fuifavondjes; scheen den schimpmond te temperen; snoof minachtelijk slechts fijnen tabaksgeur uit een Amerikaansche pijp en noemde Pipa, een twee-dimensionaal-vergroeid effectenmakelaartje. Zelfs Maggie bleef onderworpen, wat ingezonken; praatte en lachte heel zacht en bedeesd met haar atletischen Bob Versteyne, dien zij een draaideur noemde of een ratelpopulier. Hij bewoog wel, maar kwam uit zichzelf nooit van de plaats...

Gril of geen gril, het trof Uriël. Alles was in één jaar tijd zoo oneigenlijk geworden, zoo veranderd in den valen misgroei der crisis. Toch had Uriël diepen kommer om Rebecca en om haar benarring thuis. Wat moesten zij beginnen? Haar vader, Josua, weigerde doldriftig Uriël's naam zelfs te hooren. Voor dién man was hij een onnoozele blaag, een sentimenteele vijandszoon, een berekenende schoelje. Hereira's protest ging heel stuntelig teloor in het brandend vloekgeraas der jongens, maar hijzelf hield stand, tegen wreedsarcastische woede van Sem Bullebak, tegen rebellie en opzweeperij van welbespraakte Moos en Jaap, tegen smuigster, leugenaarster en konkelaarster Truddie, met haar roddelende snavelscherpte.

Ook Uriël's rustelooze vader zou god-weet-wat-voor uitval doen, wanneer hij van hun tweetjes iets vernam!...

Rebecca omlinjnde, al luisterend, met de spitse vingers het fijne brauwboogje... Wat een verwilderend onheil veroorzaakte nú reeds hun saamzijn! Zij zocht pijnigend naar zondige oorzaken in zichzelf. Wat was er toch voor slechts en leelijks in haar gedrag? Zij voelde het vroeger heel sterk; later veel minder, nu zij haar „geheim” had uitgesproken. Zij haatte het

wreede, woordslurpende vloeken van de onverzadigbare jongens. Dát was zonde... Maar zij bracht toch óók ongeluk over vader. Zij vertelde van haar beklém-mingen, schuw en bevend, Uriël. Hij knikte en mompelde iets, in overzoete harte-weekheid.

Uriël besloot, eerst met Mama en dan met Papa te zullen spreken, wát er ook gebeuren ging. Zijn liefde stuwde hem tot daden, tot bijna heldhaftige gedachten. Hij bracht zenuwachtige Rebecca naar het stille stoepje van haar woon. Het kind was óp, begreep hij. Alles in haar liefdegevoel werd nu weer angstige terugval naar het oude, het gescheurde en gekneusde.

Den volgenden dag vroeg Uriël, — hij dacht, een beetje ongewild-grimmig, — zijn moeder even alleen te kunnen spreken. Esther ontstelde door zijn vraag. Zij wou dadelijk iets verwrongens ontraadselen in zijn gezicht. Haar gracieuze handje perste snel tegen den slaap; argeloos schrikbeweginkje. Haar droeve, donkere oogen lichtten even hél op. Esther was het heelemaal ontwend, den laatsten tijd, dat de lieve jongen haar op dien diép-innigen, zachten toon iets vroeg. Zij keek onthutst. Maar Uriël ontweek iedere schamele verklaring.

Eindelijk zaten zij weer saam in Mama's kamer, intiem besloten en vertrouwd, als dien middag, waarop Esther haar jongsten zoon héél haar smartelijk-verborggen offeringsleven had onthuld.

Uriël ontstelde. Mama was ouder geworden. Haar Spaansche schoonheid en het meisjesachtige in haar gestalte, miste hij. Haar gracie en minzaamheid waren wel gebleven, maar het lieve, jonge gezichtje scheen hem niet zóó wonderlijk-jong meer. Of was de indruk zoo-maar in zijn leeghoofdigen eigendunk? Mama had nu iets tragisch en eenzaam in de diep-gouddonkere oogen gekregen. O, om te huilen. Alsof zij aldoor iets

zocht, zoo keek zij nú God, wat hield hij onuitsprekelijk veel van Mama. Van haar fijne, aristocratische handjes, van haar rustig-mooie altstem en van de aarzelende bezinning, de lieve rust-haltetjes tusschen de woorden. En dan haar kapsel, nog zoo jeugdig, zoo gloedbruin als van Rebecca... Neen, neen, hij vergiste zich vinnig, zuur. Mama was nog even aristocratisch, even moeiteloos-bevallig en jong; maar zij leek veel verstrooider. Mama was niet meer zoo zacht-sterk onbuigzaam. Vroeger luisterde zij zoo hartelijk, in een-en-al overgave. Vroeger, een jaar geleden nog, onderging Uriël haar betoovering als een heimelijk geluk. Vroeger fonkelde een rood glimpje in haar zoete, Moorsche oogen. Nu scheen zij schrikachtig, gejaagd, heel nerveus, een beetje verstand. Papa zong te lang de zwarte hymne van den ondergang..... Esther Rozenheim glimlachte niet meer. O, dat statige, gracieus-trotsche hoofdje van Mama, dat nú knikte...

Vandaag hinderde Uriël ook het grijze trijpen behang. Het leek hem lamlendig, muf, grauw als een oudbakken taartenkorst. Hij hurkte ook niet meer bij Mama's sofa, merkte hij onverwachts voor zichzelf op. Hij zat, vervreemd min of meer, in een grooten crapaud, ongeëxalteerd, echt op visite bij Mama, zooals broer Leo dat weleens deed in opgeschroefde onbeschoftheid. Neen, neen, Mama was toch niet meer zoo ongedeerd als vroeger. De zorgen en angsten van Henri hadden haar geknauwd en beroofd van haar aristocratische kalmte. Och, wat prikkelde hem toch zoo? Uriël wist zelf niet, hoe te beginnen. Hij voelde zich klungelig, en gegeneerd. Hij zag zichzelf absurd doen zonder het te kunnen verhinderen.

Esther wachtte stil, rechtvereind, in haar onbewust-trotsche houding; licht-hooghartige gracie.

Aha... even ontdekte Uriël toch weer in Mama de

Andalusische sprookjesprinses. Haar oogen begonnen geheimzinnig-duister te branden. Ja, ja, dat was heelemaal de oude jonge Mama. Gaf hem zélf moed om te beginnen.

Esther bleef fier en toch niet hautain, wachten tot Uriël spreken zou. Zij kende zijn bevangen mijmer-aard, zijn schuw zich-willen-onttrekken aan menschen en gesprekken. Zij vroeg niets. Het leek haar alles te rauw, te gewond om aan te roeren.

Eindelijk begon Uriël uit zichzelf, langzaam, zacht, verbrokkeld, toch met een stille woede in zich, dat het zoo slecht lukte; dat hij zoo krap, zoo stom-onhandig deed, zoo hakkend en flauwtjes vertelde van zijn kennismaking met Rebecca in de Zanddwarsstraat, in het groezele portaaltje, toen hij de deur zonder fratsen, wild voor den neus dichtgesmakt kreeg...

Uriël brak af. Het geleeke een orde-rapport, dat hij afdreunde... Maar in Mama's donkere oogen groeide een scherpe, angstige onrust en toch ook smeeklijke nieuwsgierigheid, alles te willen hooren. Nu en dan zei ze een murmelend woordje, aarzelend, toegeeflijk, heel zacht, met zielsvolle, loutere stem.

Uriël sprak door, al sneller, ontroerder, minder zweverig; onbelemmerd eindelijk, eigenmachtig zelfs, nu hij geen vervreemding meer voelde. Hij vertelde van Rebecca, van zijn doorkrampte schaamte tegenover het arme nichtje. Toch bleef hij nuchter, onopgewonden. Maar kijken deed hij niet naar Mama. Wel naar haar breloque aan den hals, die ijsbloemig glansde en pijltjes uitschoot. Tusschen zijn eigen vrijere praten dacht hij plots: vreemd, Mama, in hoogste luxe-leven, droeg zelden diamant. Waarom vandaag?

Esther viel hem niet in de rede. Hiervoor was hij haar erg dankbaar... Mama allereerst zou de onbewuste kuisheid en eenvoud van Rebecca begripen...

Toen Uriël eindelijk onstuimiger begon te vertellen van Rebecca, van haar weggaan uit huis; van haar schuchter weerkeeren, van Josua's smartelijk verzet en halsstarrigheid, ontgleed Esther de verhaalspanning; sprong zij hevig-bewogen op...

— Zie je wel... Uriël,... zie je wel!

Uriël hoorde alleen de teedere, innige aarzeling in de stem, tusschen de driftige woorden, en hij zag Mama weer wonderlijk-rijzig, slank als Rebecca, vóór zich staan. Verlangen, haar te omhelzen, drong onstuimig in hem op. Hij had eerst dit heete uur van angst en beklemming willen verschuiven. Hij schuwde biecht, sentimenteel berouw en instinct-verloochening. Maar Mama brak zijn verstrakking. Ja, ja, juichte het in hem, zijn liefde voor Mama was diep en ongeschonden gebleven. Hij voelde weer dezelfde harts-tochtelijke genegenheid van vroeger. Hij had haar moeten vertrouwen. Zij kón niet hitsen en onbillijk worden tegen hem. Zij juist zou Papa in dwang terugdringen; Papa, in al zijn drift, zooals die bij het ontbijt vanmorgen nog was losgebroken over een tartende opmerking en schimptoon van Leo, toen Henri de razernij van Matuschka heftig vonniste.

Het laffe spotgebral van zusters en broer zou Uriël hoog negeeren. Hij had haar veel eër moeten vertellen.

Haar hoofdje stond weer zacht-trots opgeheven. In alles bleef zij kiesch, voornaam, eenvoudig, zelfbeheerscht en bekoorlijk. Uriël antwoordde iets terug, werktuigelijk. Want nu kéék hij naar den vuurglimp in haar Moorsche gloei-oogen. Hij sufte.

— Wat?.....

— Wat?..... Dat die..... vrome oom Josua..... geen van ons kan luchten... Dat hij niets, niets..... niéts met de Rozenheims te maken wil hebben!...

Uriël stond versteld. Zoo stormachtig, zoo onbeuisd-heftig had hij deftige Mama nog nooit gehoord.

Er was iets tweeslachtigs in haar verontwaardiging. Zij stooft op en zij begreep Josua's verzetdaad. Ook Uriël beaamde Mama's inzicht, maar tegelijk verdedigde hij Hereira. Oom Josua, meende Uriël, bleef onder alle gebeuren een man van gróót karakter. Papa had hem doodelijk beleedigd, in wat hij het liefste op aarde bezat: zijn vrouw. Uriël verwachtte dit verzet van oom Josua; van deze gebroken en toch zuivere ziel.

Uriël's wroegende moeder keek beduusd. Om den mond een snijdende smarttrek, en zenuwtrillende lippen. Zoo, precies zoo, had zij hem dien middag haar eenzaamheidsleven onthuld...

Esther bleef haar jongen bestaren, het waaierige glanzen van zijn sterke, lichte oogen. Zij fronste snel de wenkbrauwen, de handjes persten tegen de slapen. Hoe vreemde, begoochelende kracht bezat Uriël toch soms. Wat zij voor zichzelf dwaas, onmenschelijk-hardvochtig en van een ziekelijken wrok vond in Josua Hereira, — al begreep zij 's mans onheil-gedachte, — dat wist haar jongen door een heel ander, ongemengd gevoel in één in haar stuk te brokkelen... Esther kon niets meer van haar vreugde achterhouden. Zij had haar lieveling weer, nu hij zoo onverborgen uit zijn diepste wezen haar vertrouwde. Balsem tegen de stoïcijsche snerping van Leo en de valsche argeloosheid van Henri, wanneer hij over Uriël sprak. Nu was zij als een muntstukje in Uriël's hand, dat hij gedachteloos om-en-om keerde. Esther voelde weer de overeenkomst met alles van haar mijmerenden jongen; met zijn hang naar het melancholieke, met het zwijgende en zijn toch vitaal idealisme. Maar op zúlk een verhaal over het saamtreffen van Rebecca en Uriël, was zij niet voorbereid geweest. Het was haar alsof zij in een takkenvuur staarde. Telkens versprongen de vonken. Nu beseftte zij in gedachten-duizel, dat

het in haar huis een torment zou ontketenen achter de doode deur... Zij voorvoelde, dat het verzet van versomberden Henri tegen Uriël en Rebecca even fel en ongenaaklijk, even onverzoenlijk zou worden, als het van Josua tegen de kinderen al wás. Maar toch bleef Esther overgelukkig, om twee dingen: dat Uriël weer het kinderlijk hart had geopend voor zijn moeder, en dat hij zoo trots en onaanrandbaar liefhad het mooie nichtje, het eenvoudige meisje uit de grauwe Zandwarsstraat; toch óók bloed van hún bloed.

Wilde zij Papa eens polsen en op de hoogte stellen?...

Uriël, fier, wees haar bemiddeling af. Kom, kom, de familieraad hoefde niet op klokgeklep bijeengeroepen. Zoodra hij er lust toe voelde, en Papa was niet zoo angstwekkend-prikkelbaar, zou hij wel zelf spreken met Papa, al stond hij er ook vol afgrijzen tegenover. Uriël zou hem álles vertellen. Want trouwen zou hij Rebecca, al onderbrak hij zijn gansche studie, al ontzei Papa hem het huis; al raasden zusters en Leo...

Esther, gelukkig dat Uriël zoo kernig-onwrikbaar bleef, lichtte hem omtrent Papa in. Henri stond in vlam. Vader was in een veel deplorabeler toestand dan Uriël vermoedde... Hij had Robert van Nienhuizen opgezegd. Van dien verwachtte Papa, mét Moro, die Robert onmiddellijk had overgenomen, verraad en laagste ondermijningsstreken. Zijn geheel bezit, in stock van goederen vast, stond bedreigd met een totaal-vernietigend verlies. De handel lag morsdood. Hij had martelende zorgen; voor rente-aflossing van crediet, voor eigen personeel en voor crediet, dat hij in Amerika zelf geschonken had. Wanneer nu nog het schriklijke nieuws over Rebecca en haar jongen hem ter oore kwam... O, zij sidderde! En Uriël mocht niet vergeten, hoe edelmoedig Papa voor een ieder geweest was, zijn leven lang. Had hij niet altijd

anoniem geld gestuurd aan goede vrienden, die in nooddrift waren geraakt? Hij genoot in stilte van zijn hulp; alleen zij wist het en moest zweren, er met niemand over te spreken. Bij dié sigaren-menschen kocht hij, anders hadden zij schade. Bij dién bloemen-man moest gehaald, anders had die schade. Hier en overal moest gekocht, anders ondervonden al die leveranciers schade... Overdreven gulhartig; gul tot het einde... Maar tegenwoordig keek Papa op een muntje van tien, met angst in de oogen. Uriël moest vader in alles verontschuldigen.

Uriël luisterde rustig, maar in zijn oogen brandde iets fels, iets vastbeslotens, dat Esther nog nooit zoo erin had zien schitteren.

Uriël stelde Mama gerust. Hij voelde leed, angst, vernietigings-bedreiging van Papa heelemaal mee. Maar het gevoel met Rebecca stond er buiten. Hij wilde zijn nichtje... wanneer het niet anders kon, ten koste van alles. Hij zou wachten, maar hij zou vader zélf spreken...

III.

Henri Rozenheim zat krachteloos en verkommerd, in zijn schemerende werkkamer op het Museumplein. Beangstigend-lang had hij Esther gesproken over de ontspoorde zaken, de verpletterende geldverliezen, den verlamden handel. Groote kooplieden, juweliers en groote makelaars,... zij werden allemaal in de pan gehakt door de wereldcrisis. Stuk voor stuk gingen zij naar den duivel! Het geleeke een wilde wraak van het lot.....

Diep haalde Rozenheim adem. Esther wist niet wat er omging, zei Henri ontzet. Zij huiverde wel, maar het was nog veel vreeselijker dan zij vermoedde. Zij zou wegkruipen van schrik, wanneer zij álles wist van

den nood. Het vak was heelemaal kapot; heelemaal vernield.

Esther voelde waanzin-wanhoop in Henri's halfgesmoorde dreigwoorden. Zóó afgetakeld en ontzind van vrees had zij haar man nog nimmer gezien. Een-en-al innerlijke en uiterlijke verwrongenheid; volgeladen van hoon en brandende drift tegen en op alles. Haar gentleman-Henri scheen onherkenbaar, vergrofd door zaken-misère en geldverlies.

In huis moesten nóg grootere bezuinigingen geschieden. Gisteravond wéér een lang onderhoud met zijn accountant en hoofdboekhouder. Bracht alleen verbijstering. Henri ontweek alle mooie praatjes over energie-bewaren, niet zich laten neerdrukken, kop ophouden... Hij alleen, in werkelijkheid, wist hoe erg de uitputting in eigen affaire en geldmiddelen verliep; hoe alles teloor ging. Hij durfde de cijfers nauwelijks voor zichzelf verwerklijken. Oudejaar en Nieuwjaar waren doodonverschillig, als banale gebeurtenissen over hem heengegaan. Henri hoorde geen schoten; alleen de alarmklok... Hij rilde en beefde. Het was in de allereerste plaats niet meer de vraag, of de goudvaluta zou standhouden. Ieder economisch probleem kreeg in deze ondermijnende dagen, voor zijn ongepeilde zelfzucht, een wankelende waarde. Ook de financieele pers interesseerde hem luttel. Hij voelde nu éigen ramp het diepst. Zúlk een gevoel van algeheele maatschappelijke versplintering en vernietiging had Rozenheim nog nooit doorleefd. Afgrijpselijke sensatie! Iemand, gansch ongewapend, injagen tuschen uitplunderende rooversbenden,..... kón niet erger zijn.

Vroeger speelde hij met vuur. Nú mocht hij vonkjes blazen uit een testje doove koolen. Zoo werd zijn kracht latent en verlaagd.

De wereldcrisis, in haar catastrophale uitwerking,

veranderde nauwelijks. Markten van geslepen en ruw, bleven dood. Omzet nihil. Daarnaast blonk eind 1929 nog fleurig óp. Uitmergeling en armoë waren oneindig veel erger geworden. In de heele industrie kwam geen deinkje, geen schokje, geen beweging. Wisselende waardeverstadeid van zijn, al sneller slinkende stock, bracht hem slechts verstikkende benauwingen. De ellende van de diamantbewerders was afgrijselijk, zeker. Maar niet minder angstwekkend en aangrijpend, meende Rozenheim, van makelaars, werkgevers en juweliers. Geen hunner kon zich meer handhaven, eigen „moeilijkheden” verstoppen of in grootspraak blagueeren. Zij zaten allemaal in den knoei. Zij leefden allemaal in vrees en tragische benarring, bij de opening van 1932. Zelfs Jonas Fontein had zijn sprankelend-jolig humeur verloren; zong niet meer „Rigoletto” of „Lotario” na. Alles wrong zich naakt tot ader en vezel. Ook die weglacher van misère, raasde, vloekte; was onherkenbaar in zijn barsch, snauwend gedrag en naargeestige stemmingen. Vroeger kon hij, in de ergste ellende, nóg van den ouden tijd ophalen. Tegenwoordig? Al zijn moed, energie, durf, nu er geen enkele transactie afgesloten werd, schenen verloren. Henri wilde, kon zichzelf niet zottebollend misleiden. Zijn hyper-intellectueele, wrang-toegespitste zoon Leo zorgde er wel voor! Hij zag overal koortsachtig, het onheilspellende, het schrikwekkende; het enteren van de burgerij door communisten en fascistten. Rozenheim was bang. Maar niet gewoon bang. Hij was hevig, gedrochtelijk benauwd en hij werd door troebele angstgevoelens voortgezweept. Zijn heel zenuwleven scheen in de war geraakt.

Vroeger kon hij dien angst temperen, wegwerken met zelfpraatsels: het vak had altijd hevige inzinkingen, verslappingsen en zelfs volkomen stilstand gekend.

Alles daalde wel, daalde, maar in andere industrieën was het nog veel miserabeler. Zóó kon het toch niet blijven; ééns moest toch alles ten goede omkeeren...

Al die zoete klets bracht geen verandering in zijn bangheid. Henri voelde zich, iederen morgen, droomzwaar ontwaken uit een verhittende, keel-toepersende, afzichtelijke nachtmerrie. Zijn naam, zijn fortuin, zijn bedrijfskapitaal, zijn bestaan, zijn eer, stonden op het spel. Henri moest ieder gebeuren onder de oogen durven zien, al duizelde hij. Welken weg moest hij uit? Waar hij stapte,... modder of gruis. Wat moest hij beginnen? Waar kon hij heen? Hij had geheerscht, vroeger! Hij had macht en vrij fortuin bezeten. Vroeger! Wat bleef er over? Macht, geld noch ontzag. Hij had vorstelijk-royaal geleefd. En nu? Ze kropen naar het hart, de ontzettende angstbenauwingen. Zulke remmingen, zulke verlamings-gevoelens had Henri nimmer gekend. Hij had ze in collega's altijd gelaakt, bespot. Hij had altijd van de leiders en groote werkverschaffers geëischt, dat zij zich niet door eigen vrees lieten opjagen of in oordeel benevelen. Hij was altijd voorgegaan in ongebreideld risico-nemen, in sarcastische bestrijding van moedelooze verslappingsen. Hij verachtte alle overdrijving en malaise-gejammer. Nu knarsetandend, kromp hij zelf in elkaar. Hij was ziek; ziek van ontzetting. Zijn groote vriend, professor Kooymans, mompelde iets van angst-psychose en neurose. Maar daar geloofde Henri geen zier van. Het bleef in hem alleen een martelende dooreenwoeling van benauwenissen en ontstemmingen, schrikken en aanspanningen. Het was geen desorientatie, geen waan, geen angst-fantasie. De toestand bracht wérkelijke, verstikkende beklemmingen. Zijn inzicht en oordeel waren niet verzwakt. Hij vond tegenwoordig alle hooptermen belachelijk optimisme, oppervlakkig geleuter. Alles werd afgebrokkeld, werd

loos woord: hoop, volharding, energie, werkkraft.

De menschen waren beu van alles; het eerst van luxe-rommell! Moest, moest hij zich nu insmoezen: je geslepen stock kan niet meer dalen, niet waardeloozer worden? Ze moest stijgen, ze moest, ze moest!..... Zeker bij het telkens krankzinnig wankelen en loslaten van den boortprijs? Hij gierde er van binnen om. Want zijn angst greep naar heel andere taal. Zijn angst was veel intensiever; was een blijvende gedruktheid. Al zijn denken, doen en handelen stuip-trekten. Al zijn gedachten bleven doormengd van dien vreeselijken, benauwendenden angst. Hij noemde het prangender, wanhopiger dan vertwijfeling. Het was een gejaagde, alle rust wegvretende, stille woede, een hevige opwindning om ieder dreigend gebeuren, met de overheerschende idee: alles ging toch naar den bliksem. Alle menschen, alle dingen kregen ademnood. Alles moest verstikken in zulke toestanden. Goed, goed... bezuiniging, inkrimping, die eigenlijk elk genoegen verminkten. Maar dán? Want bezuiniging en inkrimping hadden alléén zin als ze werkelijk verlichtten. In dezen verwilderden woel-chaos hielp echter niets meer. Waar moest het heen? Een veel te groot kantoor nu; een zeer omvangrijk personeel, strop op strop, alle bezit vast in stock; geen verdienste... alleen uitgaven! Was het te verwonderen, dat dolle, nerveuze angst hem de keel toeperste; dat zijn bestaan één zwirrelende, zwarte nachtmerrie geleeleek? Henri wilde actief, impulsief zijn, maar hoofd en handen bleven leeg. Alle werkdadigheid liep dood op den lamgeslagen handel, op honderd hindernissen. Zijn „sfeer” was hem nijpend weggeroofd. Van elkeen werd hij afhankelijk. Zijn gezag was ontwor-teld; hij telde niet meer mee. Bakvuilnis-koopmannetje en „millioenair” Rozenheim stonden op één plan te worstelen, te kampen in een vernederenden bestaans-

strijd. Zijn tweede boekhouder, Bongers, lachte geniepig. Zijn eerste, Jolly, bestreed hem grof en ronkend-brutaal in het gezicht, ten aanhoore van klerkjes. Zijn saâmknellende disciplinegreep op het heele personeel, was verslapt en ontspannen. In de zaak bestond niets dan volslagen doellooze bedrijvigheid. Zijn menschen konden zich urenlang bezighouden met al wat op het Amstelwater gebeurde. Stil-glimlachende Rozenheim, eens de machtigste commissionair in geslepen,... kon alleen maar wroeten en woelen in onverkoopbare „schatten”. Rozenheim wilde nú alles omverloopen. Hij wou stompen, slaan; in hoon en woede uitgieren. Hij wou menschen, die om iets zanikten, aflossen, wegtrappen.

Rozenheim begeerde eigenlijk nooit stoffelijken welstand om het geld. Maar zijn heele maatschappelijke levenshouding was, al een menschenleeftijd lang, vergroeid met eigen fortuin. Wanneer zijn bezit in diamant waardeloos bleek, dan werd zijn heele leven waardeloos. Als zijn zaak kelderde, kelderde hij mee. Neen, dat was geen denkbeeldigheid, geen dwanggedachte, maar een werkelijk dreigend gevaar. Dát gevaar overwoekte hem in heel zijn donkerte, van ochtend tot nacht; bracht stillen angst of alarmeerende uitbarsting. Vroeger wist hij niet wat hypochondrie beteekende. Van eind 1929 af, de eerste groote verschrikking, wong en wroette er angst-melancholie in hem los. Nu, al in de helft van 1932, bijna drie jaar later, was ze verergerd; verhevigd door de vernielcrisis. Henri wist het wel,... er kwam niets van een hernieuwde regeling omtrent de quota der productie in ruw en geslepen. En er kwam niets van een internationale prijzenpolitiek. En áls er een conferentie kwam met de Zuid-Afrikaansche machthebbers, zou ze toch niets uitrichten. Alles, alles ontbond, alles stierf af...

Henri wou, kon zijn beklemmingen niet meer ver-

bergen. Die onsmoorbare angst was iets veel kwelenders dan inwendige onrust. Hij sliep wrak. Slapen? Eigenlijk alleen een dof dommelen, een verward dooreenkrioelen van allerlei angst-gebeurtenissen, die hem doorschokten en den adem wegpersten. Hij werd schreeuwend of kreunend wakker. Het leek hem benauwde worping of stikking. In al zijn cauchemars, zag hij het bleeke gezicht van Van Nienhuizen opduiken, hem tegengrijnzen, naast den sluwen gierenkop van Moro. Ja, dát waren wel martelende phobieën! Eenmaal uit bed, verrichtte hij geen angsthandelingen meer. Hij sidderde, en hij schaamde zich voor Esther. Tot het vreesgevoel hem ook wakend besprong, als een donker beest, dat zijn strot, zijn borst, zijn keel toeklemde en toesnoerde. Er moest vandaag weer iets veel ergers gebeuren dan gisteren en dan een dag ervoor... En zoo klom rillend zijn angstgedachte, al wilde hij zijn bangheid voor vrouw en kinderen telkens verhullen.

Zijn kasteelgroot huis was nog niet ruim genoeg, om Henri in-zijn-wanhoop te bergen. Wat was er toch in hem ontwricht? Was hij zoo, hij, Henri Rozenheim? Een verachtelijk vreesmannetje, een bang-beverig wegschuilcr voor dreigstorm en onweer in het leven? Een, van laffe zelfzucht en angsten bestookt kapitein, die zijn brug vluchtend en heimelijk verliet vóór de verongelukking van schepelingen? Met hoe braakzieke walging had Rozenheim niet altijd getrapt op valsche huilers, jammeraars en klagers! Twee jaar terug begeerde hij nog zoo jong te zijn als de kinderen; leefde hij nog in lokkende zinsbegoochelingen. Toen eens Uriël vertelde van een Portugeeschen groothandelaar, eind zeventiende eeuw, den nobelen Is. de Pinto, die Christen-slaven verlost had uit de kwelhanden van Barbariysche roovers, jubelde Henri over zulk een groot philanthroop... Kon in één jaar iemand

zoo geheel van binnen omkantelen, zoo uitbranden en geheel van eigen wezen en diepste aandriften vervreemden? Zijn Don-Quichottisme en malle zakenromantiek waren doodgebloed in wrang cynisme. Hij vond zich een harlekijn in zijn vroegere buitensporige hoffelijkheid, in zijn beschermende charme en overstelpende gulhartigheid. Waar was zijn trots op zijn Spaansche Esther gebleven? Hij, man van de wereld, scheen een verschrompelde mopperaar en kankeraar geworden. Zijn kinderen hinderden hem in alles; in hun woorden en gedragingen. Laatdunkende Leo bleef uit zijn vaarwater. Goddank! Hij zou zijn eigen zoon, bij sarrenden hoon of schimp, in de keel gegrepen hebben. Henri walgde van zijn parasiteerende broers Abram en Aäron en van zijn zuster, zijn nog levende zuster. Hij voelde de slurven van hun hebzucht op hem zuigen en stampen. Hij kon hen niet meer luchten! Hij wilde niet en toch moest Henri zich telkens in zijn terneergeslagenheid bezig houden met zijn schandelijken ondergang. Hij moest nu uit zijn stock blijven verkoopen, tegen moordend-lagen prijs, anders zag hij heelemaal geen contanten meer..... Het huishouden ging door; jachtend, schriklijk, verslindend. Zijn voorraad slonk al erger. Genómen crediet, van allen kant, zonder dekking door de prijzendaling, kwam opeischen; verlangde onverbiddelijk aflossing van kapitaal en rente. Gegéven crediet bracht echter strop op strop. Henri hoorde of zag Amerikanen, Armeniërs noch Franschen; zelfs geen Italianen meer voor goedkoop slijpsel. Die zou hij op de Beurs zelf moeten gaan opzoeken! Wat een val. Hij, die vroeger voor niets week; die alle gebeuren onderwierp aan zijn wil... De ineensorting zou een verplettering worden. Hij zou heelemaal geruïneerd zijn. Of hij moest nu dadelijk al zijn boel van de hand doen, alle móordend verlies nemen en met een treurig-klein, verbrokkeld

kapitaaltje, ergens in een klein uithoekje van het land wegkruipen en als een stuntelig-nooddruftig renteniertje voortsukkelen. Kon hij oude weeshuiskost sabbelen: zuip en gort en brij met brood..... Hij, de vroégere millioenair met beitelende macht, hij, de genietende Lebemann,... klein-misselijk aftandsch en goor renteslokkertje. Het leek de eenige uitkomst! Maar Henri, in hooghartige woede knarstandend, kon, kón geen besluit nemen. Hij bleef gecataleptiseerd, in starre koppigheid staan staren naar de dingen, die hem verbrijzelen gingen. Om zijn vijanden te hoonen en te hinderen, stond hij pal. Hoe zou de ijdele intrigant Emmanuel Moro valsch gieren en als een schutter de trom roffelen in het kamp! En hoe zou Van Nienhuizen's verstokte wrok zich koelen aan Rozenheim's volkomen en smadelijken ondergang!

Toch was het onheil, zijn val en verplettering, gelijk hij toch altijd had verwacht, niét door Van Nienhuizen ontstaan; niet door diens gluiperigen haat en wraakgif, maar door de wereldcrisis.

IV.

Op een Januari-middag kwam de geslepen-makelaar Van Rees hunkerend Henri's kantoor opstuiven, met de jasslippen in de rood-koude handen. Het Pond was weer gestegen... Van Rees' stem klonk, alsof hij de kan had gelicht, zoo opgewonden schreeuwde de man. Zijn carbonkel-zwarte oogen gloeiden van emotie. Rozenheim temperde met sarcasme, Van Rees' gekrijt:

— Heilig..... heilig het Pond!..... Leve de zaken-menschen!

Rozenheim's ongeaffecteerde stem klonk nu zelfs heel scherp en wrang.

Achter den makelaar dook Rozenheim's dochter

Caro op, snel, wonderlijk-rijzig, de goudnevelige oogen pal in Papa's oogen.

Henri schrok van haar onverwacht verschijnen en van zijn eigen, nerveus-verwarde ontroering. Een malle benauwing overrompelde hem weer heelemaal. Hij beleet de droge tong; hij voorvoelde strijd. Tegenover de kinderen werd iedere kamp, vernedering, verdriet.

Caro kwam Henri vóór de lunch wel eens meer afhalen met de auto. Maar dan liep zij niet naar boven. Op den middag bezocht zij hem nooit.

Henri zag ook in Caro's gezicht iets wild-gepassioneerds, iets gejaagds. Zij wou spreken, spréken. Dat kon Caro zoo hebben. Dan ontstolde haar hartstochtelooze ongenaakelijkheid; werd zij lokkend en licht van gang, als Maggie. Zij had weer haar zenuwachtige bui. Haar goudglanzige oogen blonken onnatuurlijk-fel. Het gaf hem een vreemd onbehagen.

Caro wenkte, achter Van Rees' rug. Zij wou Papa even op zijn privé-kantoor hebben. Alvast liep zij erheen.

— Jij, kind?

Idiotie toch, zijn onrust, zijn angst en schrik! Maar hij kon ze niet meer verbergen achter een onverschillige schijnhouding.

Henri kuste haar vluchtig en verzocht Van Rees, op het groote voorkantoor te wachten. Wat was zij toch mooi, Caro. Een heerlijk snoetje. Een fijne aristocrate, zoo fier en koel-trotsch! Al kende hij ook Caro's egoïstische grilligheid en haar plotselinge toeschietelijke verteederingen. Hij voelde juist nu een smartelijke gescheidenheid tusschen zichzelf en de kinderen. Zijn élan was hij kwijt om het te loochenen. Ja, die meid had een uitmuntenden studiekop. Zij sprak altijd scherp, gevat, bij het bitse af. Professor Kooistra bleef verrukt over haar leer-gemakkelijkheid.

Zij vermocht dikwijls haar uitgelatenste buien terug te dringen en te remmen. Caro haatte sentimenteel gezeur. Zij kon ineen tartend-flegmatisch en snijdend uit de hoogte spreken en hautain handelen, tegenover een ieder. Ongenaaklijker en hoofscher soms dan Mama... Een echte Suasso y Arias da Silva zóó...

In Henri's oogen bleef angst groeien, terwijl hij zijn privé-kantoor instapte. Beklemd herhaalde Rozenheim:

— Wat is er, kindlief?

Henri's stem klonk weer heel warm en vol. Hij beefde onder het besef der afsnoering. Caro merkte iets. Zij dwong Papa te gaan zitten in den „stoel-fant”

Caro viel met de deur in huis. Op het Museumplein wilde zij het nog niet vertellen. Zij zou het spotgekakel van Maggie niet verdragen; het misselijke, ijskoude hoonen van Leo nog minder dulden. „Meneer Leo” die den onvermurwbare speelde, zonder een sikkepitje innerlijke kracht! Zij zou Mama ook fel trotseeren, als die weigerde. Maar zij had zich, tusschen dol vermaak en strenge studie, verloofd met Jonkheer Hereira d'Ancona...

Henri sprong op, hevig ontsteld. Een grap... wat?... Een prikkelend avontuurtje, hè?...

Hij vroeg het kinderlijk-inpalmend.

Caro ontkende lachend-nerveus.

— Wat? Verloofd... verloofd?... En je studie?...

— Kan óns niets schelen!

Al dadelijk dat nuchter-hatelijke flegma, die hoogdoenerige onverschilligheid en dien scherp-beslist toon. Was zij nú al de rijke Mevrouw D'Ancona, tegenover haar uitgemergelden Papa?

Henri dampte zwaar... Kan „ons” niets schelen!...

Zou hij jammeren en klagen op de ruïne, als een andere Jeremia? Och, hij dwong zijn kinderen nooit iets af. Was altijd zijn beginsel geweest en gebleven.

Hijzelf leefde klokvrij als Jood, maar toch... Jóód! Want ook voor hém bloeide Jeruzalem nog altijd op reine aarde...

— Maar D'Ancona (Henri kón niet voluit Hereira d'Ancona zeggen),... laat zich toch sjmadden, kind?...

Vertwijfeling doorweekte zijn penetrante stem.

Caro wist niet goed, wat in diepsten zin „sjmad-den” eigenlijk beteekende. Zij rilde een weinig van deze gemeenzaam-Jiddische uitdrukkingen, toegepast op handelingen van een Spaanschen aristocraat als Jonkheer Hereira. Henri's zinspelende taal eischte een intiem saamhoorigheids-gevoel, dat zij, als geboren Jodin-zonder-geloof, geheel ontbeerde. Ook tante Annie, Papa's zuster, gebruikte in vroolijke buien altijd ordinair-klinkende, spottend-bargoensche woorden. Dan vloekte Papa. Nu zei hij zélf „sjmadden”. Zij begreep ten naastenbij wat hij bedoelde...

— Doet er niet toe,... sneed Caro weerspannig af.

— Doet er niet toe?...

— Neen... ik hou van hem en hij van mij... Papa... we vragen uw toestemming... John komt natuurlijk zélf u vragen...

Henri keek gebluft en zweeg even na Caro's koude exaltatie. Was er iemand ooit sneller van het kussen gebonsd? Alles ging tegenwoordig dwars en bedriegelijk en met grooten hartstocht, tegen den draad in. Hij onderging met scheurend leed de overwoekering. Bezonnen De Brakelaar had het hem wel voorspeld... Geluk kwam altijd alléén. Ongeluk sleepte een troep gulzige ups-and-downs-bastaarden mee. Van ochtend weer drie faillissementen, waarin hij onontkoombaar betrokken bleek; in Antwerpen, Parijs en Amsterdam. Geldverlies, doode posten..... slag op slag! Hij werd er stapelgek van. De raderen stonden stil. En nu weer Carolientje...

Mat, moe, herhaalde hij zijn vraag:

Sjmadden: doopen.

— En je studie?...

— Zei ik u al,... onderbreek ik, als Hereira niet wil, dat ik doorga.

— Hij wil... hij?... stotterde Henri.

Drift-opwinding begon opnieuw in hem te woelen. Was het hoge gras al over hem gewassen? Bezat een totaal vreemde snoeshaan dan al zooveel macht over zijn bloedeigen kind, zijn dochter, dat een vreemde meneer zoo-maar kon willen en niet-willen? En hij zwéég bij zulk een suggestie? Onbegrijpelijk-idioot voelde Henri zich geknauwd, verworpene in zijn aftakeling. Dat was nu Rozenheim, die altijd voor zijn personeel en voor de heele buitenwereld ongeschokt en onbewogen, tegenover alle misère had stand gehouden. Zijn gansche levenskunst scheen bezweken in duistere angsten en beklemmingen, bij het verlies van zijn fortuin. Neen, hij was nu niemand meer een raadsel. Alles in hem noemde hij angst-wankeling. Hij, vroeger verzot op gierlijkheid in kleeding, in taal; verzot op het hoffelijke, galant-ridderlijke, hij was slordig geworden op zijn kleëren en nonchalant in heel zijn omgang. Dat ervoeren ook zijn kinderen. Vandaar hun toon, hun ontzaglooze houding en wrevel. De cholerische Maggie durfde hij wel aan te pakken. Die meid had iets intiems en spontaans, dat onmiddellijk aan zijn eigen wezen verwant bleef. Maar de duivelsche meid Caro, had iets schamper-spottends, iets kil-trotsch, dat hem hevig prikkelde en tegelijk schuw verstilde. Al haar student-vrienden en -vriendinnen had zij onder den duim. Zij had dadelijk contact of dadelijk conflict..... Zij studeerde medicijnen en zij volbracht de studie strak, scherp, of zij geen klap gaf om iets anders. Nu ineens Jonkheer D'Ancona! Klets... daar lei de heele boel...

Henri keerde terug op het laten sjmadden van Jonkheer D'Ancona en zijn Joodsche familie. Dat

stramme hunkeren naar proselitisme had niets met liberaal Jodendom uitstaande. D'Ancona en familie schonden godsheiliging, traditie. Behalve de oud-trotsche Mama dan, die juist nieuwe aansluiting zocht met de oud-Spaansche, adellijke cultuur van haar geslacht. De Jonkheer was trotsch op zijn afkomst, zijn machtige voorvaderen. Zijn Mama, op traditie van Sephardim. Zij zocht inniger verbintenis met de Sephardim over de heele wereld en zij correspondeerde nog met de Bestuurderen van „La Casa Universal de los Sefardim”. Maar de Jonkheer voelde niets meer voor Spaansche en Portugeesche familiebanden. Hij begeerde Christus..... al verzette zijn Mama zich fel-geërgerd.

Caro's stem vleide iets zachter. Wat deed Papa toch vreemd? Was Bob Versteyne soms geen Christen? Mocht Maggie wél en zij niét? Waarom werd Bob op alle manieren gevlaid en gekoesterd als groot sportman? Was Jonkheer Hereira geen groot amateur? Een ieder noemde hem een koen ruiter en een eerste-klas-schermer. O, Caro, op de schermzaal, genoot van zijn felle, lenige en bliksemsnelle uitvallen met de floret. En ondanks zijn aristocratischen trots, kon hij wedijveren als athleet, met den beste...

Henri voelde zich al nerveuzer en geladener. Hij besepte al wranger, dat hij zijn diplomatische omgangsvoornaamheid, ook tegenover de kinderen, verloren had. Zijn speelsche spreekvaardigheid en beminlijkheid lieten hem telkens in den steek. Zooals vroeger tegenover het huichelachtig kruipen en gluipen van Van Nienhuizen.

Ja, ja, Caro kon wel gelijk hebben. Hij liet Maggie geheel vrij. Ook die voelde zich in niets meer gebonden.

Caro zelve schrok van Papa's verwarde benarring en slap aarzelen. Zij was gewend aan zijn prachtige

strelstem, aan het timbre, dat vleierend-lief, zacht of krachtig uitklonk. Zij was gewend aan zijn voorname manier van spreken. Papa had aan alles altijd verfijning, cachet gegeven. Nu leek hij ruw, wild, een kleuterige caricatuur van zichzelf. Nu ontdekte zij rillend, grovere verwantschap tusschen hem en zijn paskwillige broers Abram en Aäron.

Caro, al wreveliger, begreep niets van Papa's grillige willekeur en zijn geboorneerden toorn. Even gloeide in haar gouden blik iets lubrieks, bij de gedachte aan Hereira's herkules-kracht.

Driftig viel Henri uit:

— Bob is een Christen van geboorte!

— Wat zou dat?

Boertig bijna, ontviel het haar.

Henri wond zich op:

— Wat dat zou?... Dat „zou" alles!... Ik wil niet, dat jij, een Jodin, met een gebóren Jood trouwt, die... die... zich laat sjmadden!

Henri voelde zichzelf zeer burgerlijk, grof, grommend. Hij hinderde dit chimerische kind...

— Och Papa... dat is dood-ouderwetsche humbug en zelfzucht..... U dwingt me op eigen houtje te handelen! Ik ben al tweeëntwintig!...

Weer klonken schrik en wanhoop in Henri's stem, toen hij leeg, futloos antwoordde:

— D'Ancona is ook veel, véél ouder dan jij... als ik het wel heb!... Negenendertig!...

Caro's oogen brandden...

— Precies wat ik verlang! Ik heb een vreeselijken hekel aan jochies,... aan groentjes en blagen... Moest ik een stomvervelend ventje oppikken uit S. S. R. of S. D. S. C.?... Ik hóu van Hereira... Niet om de specie... laat me ijs!

Henri, breedspakig, eigenzinnig, stapelde ongewild al meer bezwaren op. Hij voelde ineen zijn

ouderdom, hij, gelijk-óp-levende met de jeugd.

Caro ontzenuwde stuk voor stuk zijn kronkelende praatjes. Zij spotte zenuwachtig, maar luchtig, koel-intelligent en half geanimeerd, met Papa's strompelend verzet en zijn zielsverzorgersschap.

— Maar je bent nog veel te jong!

Caro's oogen waasden en vonkten...

— Hoe pathetisch... Té jong?... Ik?...

— Hou je mond!

Rozenheim snauwde, banaal, in wanhoop. Hij wist eigenlijk zelf niet, waarom hij zich zoo fel tegen dien rijken jonkheer keerde en zich zoo opblies. Want ook D'Ancona was voor koningschap en Oranje. Het overrijpe van dat kind, hinderde hem het meest. Het schonk haar, in zijn angstverbeelding, een kwetsende meerderheid. Ja zeker,... goed, goed... Maggie wás al verloofd met een Christen. Nu ja, Christen! Bob, die goeierd... heelemaal los van alle kerkelijk geloof. Met Caro, dan koel, dán zengend, werd het een heel ander geval. Die ging zich verloven met een schatrijken, mondainen, Portugeeschen Jóód, van wien iedereen wist, dat hij Katholiek zou worden. Een beetje griezelig..... Alleen de evenwichtige, deftig-oude Mevrouw Hereira d'Ancona, doorketend van Hebreeuwsche tradities, hield den sjmadstreek van den roekeloozen zoon even tegen. Die óverbloeiende Jonkheer wás Jood en zou nu Christen worden; misschien wel Hitleriaan, uit caprice! Ranzig hè? Wat zou Caro doen? In een soort van geestelijke bekrompenheid, Christin worden? Dat scheen juist het krankzinnige; bracht hem den duizel. Maggie blééf Jodin; veranderde niet van geloof, al bruiste haar geest nog zoo woest. Kon Bob, dien loltrapper, ook geen zier schelen. Hij voelde zelf niets voor dogma's. Als hij maar in de zon mocht rennen en vliegen. Zou Caro echter, eigenlijk nog een kind, alleen en zelfstandig beslissen?

Henri's streelestem had geen vat meer op haar. Zij keek weer lichtelijk smalend naar zijn geaarzel. Iedereen wist van hem, Rozenheim, dat hij klokvrĳ was, maar Jood, altijd Jood bleef, die zichzelf sterk interesseerde voor den toestand en den opbouw van Palestina, al werd hij geen Zionist. Zoo geschiedde tegenwoordig bijna ieder ding dwars en overdwars tegen zijn zin in. Hoogspanning in alles..... Vroeger besprenkelde hij allen onspoed met een vlot-dansend, luchthartig gekeuvel. Nu voelde hij ieder gebeuren als venijnig plagen en uiteenrijtenden humor van het lot. Het behoorde bij zijn verlaging en ondergang. Potdoorie..... Wat zou Moro lachen en hoe zouden zijn valsche oogen steken, als hij nu dát van Caro weer hoorde. Welk een garnituurtje voor zijn nieuwen laster.....

Plots brak Henri woest af. Wat bezielde hem tegenwoordig toch? Dát laf-nijpend egocentrische herkende hij van zichzelf nauwelijks. Losgeweekt uit zijn angst voor fortuinverlies? Misselijk, walgelijk. Bij ieder ding dacht hij aan Moro en Van Nienhuizen. Wat folterde hem toch zoo redeloos? Die twee gierende, snorkende ellendelingen, de een al grooter smiecht dan de ander,... zooals zij hem kwelden en staken! Wou hij zich achter een klamboe beveiligen voor hun gezoem en geprik? Ontwaarde hij die sluipende kerelgedaanten dan toch áchter zijn ondergang of verbonden mét zijn ondergang? Zag hij ze loeren, de heet-stekende loer-oogen, naar zijn rampzalige wégzinking?

Met een wreveligen ruk keerde Henri zich naar Caro, die zoo geniepig-stilletjes kon hekelen, alleen al met haar spotblik. Hij wist zichzelf wanstaltig-vulgair in Caro's koud-keurende oogen. Er kleefde iets aan hem van een berekenden, muffen zaakwaarnemer! Hij leed échec, die schaamte brandde in zijn gezicht. Dat jonge, fiere ding..... Hij brabbelde wat

verwards. Zou er met Mama vanavond nog wel over spreken. Hij... en huichelarij! Kom-kom! Malligheid... Het woelige troepje kon hij nog wel aan, al was er anarchie.

Caro, slank, snel, fijn, vertrok met een zacht-wieg'lend gangetje. Zij voelde, zij zou zegevieren over Papa en Mama. Het mangelde Papa vooral aan inzicht. Hij liet zich meesleepen door zorgen en bedreigingen...

Henri wilde naar de Club, naar de Diamantbeurs. Hij... Henri Rozenheim, naar de Beurs. Mal! Door en door mal! Zoo iets gekks was hem stellig in vijftien jaar niet ingevallen. Zijn gedachten klotsten tegen elkaar. Geen wonder. Alles beukte en brandde in schuimende drift. Maar hij wou er heen; eerst in het verborgene, zonder bewust te beseffen wat hij er eigenlijk moest uitvoeren. Zaken waren er voor hem niet te doen. Maar Siegfried Fontein, de bezonkenheid in eigen persoon, kwam er ook. Waarom hij dan niet? Henri kon leeren van de jongeren in het vak. Vooral van Siegfried, die zijn woede, prikkelbaarheid, onrust en wankeling in ieder zijner besluiten al lang had opgemerkt. Misschien ontmoette hij op de Diamantbeurs tóch enkele vreemdelingen, niet zóó gedrenkt in pessimisme, niet zulke noodlotsblazers als de kooplui van Amsterdam en Antwerpen. In alle geval was deze doellooze bedrijvigheid een bewijs, dat hij niets om handen had en kon hij er den onspoed van anderen nog dieper peilen dan op kantoor.

V.

Grauw en halfduister onder den sneeuw-zwangeren Januari-morgen, lag de hoogramige Diamantbeurs op het stille gedeelte van het doodsch-kale Weesperplein,

naar de Nieuwe Achtergracht, in de vale blikkering van haar étage-ruiten.

In de ontzaglijke binnenzaal dreef loom geroezemoes van stemmen uit, gonzend en golvend, overal heen, als het plassend geluid van een scheprad door water. Tafeltjes tegen ramen en vensters, waren schaars bezet. De meeste diamantairs slenterden sloom tusschen genummerde zuilen, — breedste loopvlak, — of langs de zijkanten. Ook stonden er Clubleden, bij troepjes, heftig of zacht-somber te praten. Onder de marmeren klok, vlak bij de telefooncellen, keek een droomerig-uitstarend mannetje, scheeloogige Gay Rijs, in bakvuilnis, naar het uurwerk óp en stotterde onnoozel het rijmpje na:

Gebruik het uur,
't Is kort van duur.
De Tijd gaat vlug,
Keert nooit terug...

— Nou, die péstijd hoeft ook nooit... nooit meer terug te keere,... mompelde hij troosteloos voor zich heen.

In de zaal klonk telkens echoënde stem van den radio-luidspreker, die namen van telefonisch-opgeroepen, weidsch-galmend, met hollen zwaai, donker en vibreerend-diep van klank, door het ontzaglijke lokaal afkondigde.

Schrikkelijke misère drukte de „Diamantbeurs". Niemand kocht; niemand verkocht. Geen Clublid opende meer tasch of portefeuille. Handel en markt bleven morsdood. Uit alle hoeken doken zij op, pijnlijk-verwongen wanhoopskoppen, ellende-gezichten, pogromachtig-uiteengejaagde, werkelooze stoeten. Handen grepen krampachtig in strubbelende leegte, altijd leegte. Want er ging niets om..... In drukke

tijden was er een bronstige handelsdrift, wreed-waar van hebzucht; was er een zwellende, gonzende, wriemelende volte; een, elkaar ruw-verdringende, overgutsende belangstelling van koopers om ál de raam-tafeltjes, door vlagen van heet lawaai overmand. Hel-zuiver bescheen het koele noorderlicht de schroeiende zakenpassie. Tegenwoordig klonk alleen angstig, wild, traag of dof geschuifel en geschoffel van stappen; al maar stappen over den parketvloer. Nu wolkten er alleen zware rookwalmen en klonk er radeloos-verdwaasd stemmengeronk tusschen wemelend gedruisch van Clubleden, grijs van sjofelheid en van niet-meer-te-verhullen aftakeling. Neergesabeld werden zij door de wereld-crisis; gevonnist,... afgemaakt!

De beurs geleeke een reusachtige, half-leeggeruimde of in verval-geraakte concertzaal, waar vele grimmige zorg-menschen kromgebukt heenslopen om warmte en bescherming, in grillige behoefte, elkaar sensationeel te vertellen van hun kwetsbare malaise; om elkaars nood zacht-fluisterend uit te klagen of elkaar bruisend te overjammeren, tot onderlinge troost. Zulk een traag-uitgetelde verlatenheid tusschen woelende menschen, verslagen eigenwerkmakers, commissionairs, half-failliete kleinhandelaars, industrieele boortkoopers, verarmde fabrikanten, steuntrekkende scharrelaars, overstuursche gasten en lustelooze buitenlanders, in het zinkend grijs van een, met sneeuw dreigenden Januari-hemel, had de Amsterdamsche Diamantbeurs nog nimmer te zien gegeven. In gruwelijkste crisistijden en meest teisterende werkloosheidsperiodes niet. Het éérste, angstwekkende oorlogsjaar zelfs, bracht een geheel andersoortige remming-van-bedrijf in het vak; een geheel andere opwinding, geslagenheid en stagnatie onder de ontzette diamantairs.

VI.

Tegen halfeen begonnen Clublui geurige koffie uit de eetzaal op te snuiven. De matglazen achterruiten, bedampt, zweetten paarlemoeren vocht en druppeltjes uit. Het restaurant-buffet ontstraalde glinsterend leven. Karafjes, glazen, flesschen, schalen en kommen begonnen te flonkeren tusschen een fel-oranjen comfort-vlamschijn, die blauwe vonken sproeide.

Her en der smakten onverschillig, eet- en drinklustige bezoekers zich neer. In een hoek van de eetzaal zat de looze guit, de grappenmaker Filip Safier. Die liet zich niet door misère en grauwe beslommeringen ontmoedigen. Hij dolde met zijn eigen geitenbokkenkop, met zijn narigheid en anderer ellende, eeuwig door. In de koffiekamer voelde Flip zich eerst behagelijk en weelderig. Als hij geen „inkomsten” meer had, zou hij zich dáár wel een uitkomst eten!

Safier had met een driftigen elleboogstoot, ongewild, tot schrik van allen, een glas in gruijzels laten vallen. Oolijk schreeuwde hij naar den Joodschen, alle-sof-méélevenden kellner Nardus:

— Geef mijn 'n bakkie koffie en 'n broodje-kaas Nardus... en trek je van dat gesjmakte glas niks an, kapot is kapot... Je kijkt?... Ja-ja... ik betáál vandaag... Ik héb gisteren... twee heele pieken verdiend. Niet genoeg, van 's morgens acht tot 's avonds zes?

Kellner Nardus, met glunder-gladgeschoren bakkes, keek naar het glasgruis en zweeg.

Een geelkleurige, Portugeesche Jood, Garcia de Menade, met duivelsch-zwarten haardos en bijna voorhoofdloos, mikte snel en hijgend, spotwoorden naar den geitenkopachtigen Safier, die na iederen zin de wangen bolblies...

— Mot je weer „heet” slobberen, hè? hè?...

— Zal je 't me vrouw op de Zwanenburgwal niet

Sof: ellende.

verklappen, Garcia?... Want ik verga van de dorst... en de marmeren Beurszuilen lesschen me niet!

De geelkleurige Garcia grinnikte verdwaasd, terwijl zijn sliertharen over zijn oogen sprietten. Zijn stem trilde:

— Verklappe?... Je bint niet sjoeg... Maar hoe ken jij honger hebbe? Binne je wange veel te bol voor!... Je lijkt wel de „vette jaren” van dat schilderij... je weet well

Die knoestige spot, nu hij zóó in den piepzak zat, sneed Safier door het merg. Maar hij vergaf Garcia graag. Die gele Pottegies wekte ontzag in hem. Garcia's heele familie ving gloed door een aangeblazen faam. Ze zouden verre afstammelingen zijn van Uri Halevie, van wien de Portugeesche Gemeente haar oudste Sepher Thora had „georreven”... Ook Filip sleepte een traditie na.

Filip was kloekmoedig kleinzoon van den vroegeren gróótmakelaar Safier. Zijn pronkvolle grootvader, vroeger,... heel, heel vroeger, altijd vroeger,... woonde óók al op de Verwersgracht. Zijn vader óók. Bleef zijn stralende trots! Zijn grootvader, als diamant-snijder begonnen, was schatrijk geweest; liet toender-tijd zijn gróóte inkoopen doen op de Diamantbeurs, waar hij, de kleinzoon, nu sjwiejenieje leed... Later werd grootvader Safier doodarm, door speculaties en faillissementen. Toen had Filip's vader zich juist opgewerkt. Deevie Safier,... wat doe je ermee?... Maar die was opnieuw gestruikeld en gevallen mét den zoon. Daar zaten ze beiden op hun zitvlak. Nou hadden zij geen snars. Hij wist niet meer, waar het gestoven of gevlogen was..... Tegenwoordig scharrelde Filip in doodordinaire bakvullis en mocht hij niet te veel beks hebben. Verlaging op verlaging van positie. Zóó benard, dat hij zuinig moest zijn met het gebruik van

Niet sjoeg: niet snik. — Verwersgracht: bijnaam van Zwanenburgwal. — Sjwiejenieje: broodnood. — Bakvullis: diamantafval uit klooversbakken.

zijn voeten... Kon je óók een bemazzel in wezen, om je geld vast te kunnen houden. Nou zat zijn vader in den smook en hij, als een tronk, in den mist. Hij wilde, Wouter!... Safier verstond de kunst niet om te roeien met een naald; om listig te smokkelen; om nog tonnen te verdienen in de vreeselijkste malaise, zooals die haastige en schichtig-loerende gannef-juwelier Moro en die aartsboef, juwelier Peltenaar, die zich inlieten met allerlei slinkschen en gemeensten zwendel op Afrika... Zoo kon je, onder beuzelklap, gemakkelijk de vier kanten van de Beurszaal laten versieren met briljanten. Kost toch niks. Ze moesten die bloedzuigers van kerels, die hyena's, die azers op een anders ongeluk, rechtovereind den grond instampen. Zou ze heel goed staan!

Filip Safier liep het woelerige Beurslokaal in en haakte Aron Taartendeksel aan, terwijl hij zichzelf, met bolgeblazen wangen, vadsig neersmakte voor het sigaren-kioskje.

— Aron, kom jij es hier... jij heb toch negotie in visch?

— Hei-je wat voor me?... 'n Congo-lotje?...

— Ja, as je gaat zitten eerst...

— Zitten taartjes eten op 't jubileum van meneer Salemons?

Aron Taartendeksel werd zoo geheeten om zijn gedrochtelijken hangbuik. Hij deed in „bakvullis” en als er geen luis te verdienen was, óók in visch..... Het zitten gaan kostte Aron altijd inspanning; het opstaan nog meer, wyl aambeien hem hevig kwelden.

— Zitten? Voorwat?... Och sjtosj!... Van jouw narrisjkat ken ik niet eten!...

— Waarom neem jij niet de beenen naar Kenya?... Hebben ze weer diamanten opgedolven...

— Effe mit lijn twee na Oost-Afrika...

Bemazzel: geluksvogel. — Sjtosj: onzin.

— Sjat jóú wat!..... Jij loopt alle claim-renners omver!

Met een woedenden snauw waggelde zwaarlijvige Taartendeksel weg, den „endenhoek” in. Wat had hij aan het gesmoes van dien geitenbok? Hij zou maar weer wat mandjes spiering op den afslag van de Vischmarkt koopen. Kon hij uitventen langs de straat... zes cent per pond. Was nou juist de tijd. In IJmuiden lag alles stil... staking; doodsch. Hij moest toch met iets zijn snajem openhouden! Een beetje handel in brasem, een beetje bot... of gemeene stinkende Duitsche visch. Verkocht hij aan zouterijen...

Filip Safier staarde óp naar de bronsglanzige midden-lichtkroon en hij las haperend op de geornamenteerde tegelplaat een ingegrift gedicht: „Die wekken zonneglans als het zonlicht gaat verbleeken”!...

Hoe is het godsmenschmogelijk, dat je zoo een sarcasme leest, als het half nacht is in de heele zaal, in het heele vak, in het heele land, in de heele wereld, en je ziet met ál het noorderlicht van heel Amsterdam alleen maar grauwe wolken... Om je te verdrinken!... „zonneglans”! Wat had hij eigenlijk aan al die verslappende narrisjkat? Sjalliksnar voor een ander te spelen. Bruiloftsliedjes zingen bij een begrafenis!... Kon hij zelf maar tusschen ál die reuzen-krachtkerels meerennen in den wedloop om een stukje grond, daar, in Oost-Afrika! Had hij maar de springpooten van een kangoeroe aan het lijf gekneld gekregen... Hij zou zoo een mijncommissaris, alvorens zijn pistool afging tot den ren, wel effetjes onder de armen kriebelen, om een aarzelloos aanloopje te krijgen...

Het zaal-geroezemoes begon bruisender te koken. Een warrelstroom van stemmen borrelde en deinde tegen het etensuur óp.

Vier, met zorg gekleede, jonge kooplieden nestelden

Sjat: hindert. — Snajem: mond. — Narrisjkat: malligheid.
— Sjalliksnar: hansworst.

zich in een hoek, bij de restaurant-deur en hielden laatlunkend, vlootschouw. Zij lachten luid om allerlei stuntelige klaaggesprekken. Zij lachten schel-overmoedig en bestelden misbaarlijk, koffie met gembergeurige bolussen. Een frissche groep hoeders der jongste generatie, die zich niet wilde laten meesleuren door de misère. Zij gooiden grollige „bakken" naar de groote tafel, waar leden zaten, té hartstochtelijk in beslag genomen door een roulette, dan dat zij konden luisteren naar flauwe grapjes. Om een gratis drinkgelag knetterde het in koper-flikkerend fortuinradje.

Een oudere boorthandelaar, Navarro, met indigokleurigen, opgezwollen kop, aangelokt door de leutige koelte van hun conversatie, plakte zich naast de vier luidruchtige jonge kooplieden en bestelde welbehagelijk, met trillende stem, mooie, bruin-gebakken kuitjes op versch brood. De jonge kooplieden dolden over elkaars hoofden heen tegen vraatzuchtigen boorthandelaar Navarro.

Rosharige Maurits van der Veen, met bleek, geestig-gesneden gezicht, — denk-nar noemde hij zichzelf, — spotte nijpend:

— Ik ben 'n denknar... Maar 'n hofnar is 'n blaas,... een zweer van venijn... en ik ben zoo-maar een nar... die zoo-maar de waarheid zegt!...

— Nar, narrisj, nierisj!... schreeuwde Navarro.

Rosharige van der Veen vervolgde sarrend:

— Ik begrijp er niets meer van, meneer Navarro... U wordt van al de vreeselijke schokken in den boorthandel als maar dikker en blozender!..... Krijg jij porties room gestuurd van Moppes uit Londen?...

Navarro's fel-groene oogen sperden. Liep hij of die kerel nou met molentjes?

Van der Veen hekelde luw voort en zijn geestig-bleek snuit sarde, in een ironisch glimlachje:

— Ik begrijp er niets meer van... In de reglementen

van de Beurs voor den Diamanthatel staat toch uitdrukkelijk, dat je, om lid te kunnen worden van de Beurs, meerderjarig moet zijn en onberispelijk van gedrag...

De jongste van het clubje, Gerrit Meyers, met een droogkomeken-kop en hel-ooolijke oogen, gierde.....

— Onbesproken bespróken,..... zegt onze Beurs-filosoof Bennie Roelofs!

Willem Gestel ironiseerde:

— Goed en wel jonges,..... God laat Bennie gezond,..... maar meneer Navarro is in ieder geval meerderjarig!

— Oosloo,... zei de vierde jonge diamantkoopman Nap Renz, compagnon van Willem Gestel.

Nap Renz was hevig-geleerd in het Fransch en had zich verslikt aan heel de moderne Fransche literatuur. Hij citeerde Georges Duhamel met wel-lustige gretigheid. Hij las Maurois, De Montherlant... oosloo! En nam zich stiekem voor, een Katholieke vrouw te trouwen.

— En de Beurs-directie, plus de firma Moppes, stelt zich „voor zijn handelingen aansprakelijk“!..... Viérde Statuten-paragraaf!

David Krein, jonge kerel met hoog, scherp-uitgesneden, vierhoekig voorhoofd, rapste snateraar van het intellectueele Beursclubje, die zadelvast voor advocaat studeerde in vrijen tijd, had zwatelend gesproken.

Weer brak een krampachtig lachsalvo uit. Boortkoopman Navarro grinnikte zelf zuur mee en nam zijn bord bruin-gebakken kuitjes met brood welbehagelijk in ontvangst.

Kellner Nardus veroorloofde zich een heimelijk zinspelinkje en spotte mee:

— Als u wist van wie die kuitjes waren, meneer Navarro,... zou u ze niet lusten!

Navarro fronste éven de brauwen, maar sneller nog keek hij dol-verlekkerd naar de gebakken broekjes, in boter zwemmend. Zijn bovenste oogleden vielen dicht van het smulgenot, dat hem wachtte.

— Als de boortmart maar rustig blijft, geloof ik 't wel!

Boorthandelaar Navarro zuchtte van verlichting en begon zwaar te smakken. Zijn groene oogen sprankelden vuur uit. Alleen op de Club wisten ze, dat Navarro kromtrok onder het rammeiende gezag van zijn boenderachtige vrouw. Zij sprong over een strootje en snerkte van schimpscheuten. Zij gunde den ouden Navarro geen bonkje kaas. Uitgehongerd stapte hij de Club binnen, met opgezwollen kop. Navarro kwam iederen avond veel te laat thuis van de gok-groep. Dan barstte zijn woedend krachtwijf los en dreigde met gebalde vuisten. Schrik vrat in zijn hart. Navarro kroop stil voorbij en stotterde alleen „goeien avond”. De rest zei zijn vrouwtje wél!

Alles werd bekletst, bijeengeplakt of tot flarden gescheurd in het viermannen-clubje, hét ijdele intellect van de Beurszaal, door David Krein grootmoediglijk met zijn gezag ondersteund.

Zij schertsten over jongste diamant-wegerij-juffrouw, over haar aanlokkelijke en verteederende puberteit. Over het fleurige jubileum van den Beursvoorzitter, over de bezetenheid van oorlogsheete Japanners en het vlammeende Sjanghai. Henri Polak's bonte week-kronieken in „Het Volk” kwamen op de proppen, achterhaald door een beschouwing over de zaak Rosenstrauch; Kimberley wel of niet op de flesch. Een schreeuwer begon te vertellen, welke vreemdelingen er „óver” waren uit New York, Berlijn, Parijs, Italië.....

Toen plots met een debat-zwenking, ging het vier-

man-intellectclubje terug naar Bank-inflatie, naar een hausse in schatkist-biljetten; naar politiek, stadsgebeuren, theaters en Amsterdamsche revue's. Hartsotchtelijk werd gekraakeeld door een stelletje jongeren tegen conservatieve, Amsterdamsche diamanthandelaren ter Beurze. Ook dit vechtlustige stelletje behoorde bij de reservetroepen van hét intellectueele viermanschap.

De aristocraten van het vak sterven uit, beweerden de ouden wrevelig. En de jongeren kreten er tegenin:

— Wij zijn de vrijkorpsen van de toekomst!...

Een jeugdige kerel, fel-bewogen Magyaren-tronie en vonk-zwarze oogen, dreigde met ingeschroeiide stem van woede:

— Vrijkorpsen!... Vrijkorpsen!...

— Jij bent rijp voor 't mamzer Hitler!... raasde een grijscharige makelaar er tegenin.

Maurits van der Veen pikte plechtig in zijn roerieën en deed een wonderlijk verhaal over pas ontdekte goudmijnen en koraal-kalk. Loutere boert, maar allen vlogen erin. Ook wilde hij wel eens gaarne den afstand berekenen, die er bestond tusschen de krijgsheroïek van koning David en de strategie van oud-kolonel bij de Amsterdamsche Schutterij,..... ruiter Prins... Toen zong hij met nagemaakte sopraanstem:

— Onze Vader, die in de hemelen zijt... die altijd dikke brokken snijdt... en mijn Vader is zoo goed, dat hij er boter en kaas op doet... En de meid heb gezegd, dat de knecht is zoo slecht... die steelt alle brokken weg!...

Het sliffende, schoffelende inloopen en uitloopen van drommen Clubmensen, tusschen de zuilen in het breede middenvak, bleef de zaal in dof-gonzende woeling en deinende wemeling houden. Maar grijnzend-dood, looderig-dood lag heel de handel onder dien

Mamzer: bastaard.

dooden Januari-dag. Geen vreemdeling-kooper te zien. Zelfs geen Italianen, voor ordinair-geslepen, doken op; alleen 's Zondags, in den aanschemerenden ochtend, een verdoolde enkeling.

Door de ontzaglijk-versomberde zaal gonsden en roezemoesden al warrelender menschenstemmen, en de luidspreker-radio-omroep bleef onverstaanbaar klankgalmen over donkere menschenhoofden. Onmiddellijk na het geroep schoot een rond robijnvlammetje uit; spalkte een oolijk seinlichtje, als een vreemd vogelvuuroog open, hoog boven grauwe bezoekers. Een opgezwollen kereltje, half stikkend in zijn vetomhulsel, Barend Lieglust, bluf-hofpoliticus, ruziede quasi-verachtelijk met een troep eigenwerkmakers; eerste-klas rumoerige dolbroërs en loltrappers.

Maar de meesten bleven wrevelig, opgejaagd of bezorgd slenteren, heen en terug, tusschen zoemende zuilen, langs zijpaden, voorbij leestafel, onrustighunkerend naar den tijd waarop zij eindelijk mochten gaan bridgen, domineeren, schaken, dammen, om hun verveling en wanhoop te smoren.

Buiten was er aschgrauwe honger, kou, kilte, zorg. In de Club, warmte, saamhoorigheid in ellende, ondanks wrang geschimp.

Tegen drie uur brak er speelhartstocht, roezemoezige bedrijvigheid los, al klonk er een stations-wachtkamerachtige holheid bijwijken in de geweldige zaalruimte. Over vochtig-verduisterde ruiten zilverde een wasevende uinglans.

Ook op dié uren handel noch verdienste. Maar de leden konden er lekker plakken, zich de karkassen broeisch warmen; zich fel opwinden met klaverjassen en bridge, om eigen verlatenheid te vergeten. Op de kale, grauwe en gure straat hinkebeenden honger en malaise ze achterna.

VII.

Henri Rozenheim liet zijn auto stoppen op het Weesperplein, vlakbij de woelige Weesperstraatbrug. Sedert jaren had hij de Diamantbeurs niet gezien. In het groote gebouw, met zijn terracottakleurig steen, vond hij iets lichts en iets ellendig leelijks. Over de onaanzienlijke Nieuwe Achtergracht, verlengde van het armelijke Korte Amstelstraatje, dwarrelden bleeke meeuwen.

De stille zijde van het Weesperplein, met de drie breedgeboogde en hoog-overwelfde zaal-ramen en het groen-smalle armelijke plantsoentje vóór de Beurs, was hij vaak langs gegaan. Maar een nieuwen indruk kreeg hij eerst vandaag, nu hij de staalvuil-grauwe, koude blikkering van al de vensterruiten aan den Nieuwe Achtergracht-kant bekeek. Hij zag sulfer-achtig-geel de matglazen aan de blinde Beursflank, diffuus door de vóórvensters heenschijnen. De zes-verdieping-hooge en breede Achtergrachtkant van de Diamantbeurs, vlak nabij het groengrauwe water, met de warrelende vlucht van piepende hongermeeuwen, trof hem door een schokschouderende, trieste verlatenheid. Van de straat af zag hij Beursbezoekers, in blauwvazige verdonkering, alsof zij achter muskieten-gaas zaten, loom, stil, versuft, hangerig.

Voor de getraliede vensters van de Incasso-Bank, de onderste verdieping, — wat een kuilachtige installatie, mompelde Rozenheim, — wiegelde wisselend en sluipend lampen-goudgloed. Over den kantoren-ingang op de Nieuwe Achtergracht, kroop lamlendige verveling. Alleen het helle, leverkleurige spektakelgebouw sloeg hard en geducht als een berg in het sombere daggrauw. De erwten-groene torenkoepel hinderde Henri als stomp, belachelijk en dwaas; om te gieren.....

Hij wenkte zijn chauffeur, weg te rijden.

Toen Henri Rozenheim in de zaal verscheen, ontstond er een wrak stuiperig oploopje en een hatelijk, schreeuwerig lawaai. Alle Amsterdamsche diamantairs waren leden. Maar groote fabrikanten en groote commissionnairs bezochten de Beurs nooit zélf. Op eigen kantoren sloten zij hun transacties af of lieten er anoniem van allerlei inkoop. Maar in dezen vernielenden crisistijd zag de Beurs, malst gebeuren. Koning en knecht traden elkaar in het spoor en overlegden saam achter het slaperig opaal van wintermorgenruiten.

De schatrijke De Gelders zaten rug aan rug met geringste koopman-scharrelaars en linke slimmeriken, die zich maar hoefden om te draaien om te worden gehoord of toegesproken. Zij waren tegenwoordig tóch van één verworpen armoegilde...

Vandaag verscheen een koning van het vak. Hij bracht door zijn verschijning de zaal in rep en roer. Een windruk gelijk. Honderd wriemelende handen staken gulzig naar Henri uit. Vele Clublui paaiden en bogen voor den nóg fascineerenden vak-vorst. Het scheen Rozenheim een overrompeling toe.

In een spiksplinternieuw korporaal-tje herkende Henri waaks, een neef van Jonkheer Hereira d'Ancona, die hem overdreven-eeerbiedig, opdringerig en met gedempt-sleepende stem kwam begroeten. Die „aristocraat" óók al in het vak? En hiér?..... Henri moest zich even herwinnen en jokswijze, blies hij van kou... Het werd een te scherp loeven. Hij, die alle transacties tot nu toe op eigen kantoren afsloot, was in deze spanninglooze sfeer van broeisch rumoer en heet-gonzend gesnater, wild-vreemd, bijna ontzet. De menschen klonterden saam onder nutteloos gedruisch van geluiden. Alleen vrouwelijke makelaars werden in de Beurszaal geweerd; moesten hoffelijk buiten in

de vestibule wachten. Wel drommels, wat er nú krioelde in de zaal geleeke op een troep werkelooze vrachtkruiers aan kaai of station!

Heel gauw begonnen allerlei Club-handelaars zich roekeloos los te weken van hun ontzag voor den machtigen Rozenheim. Vleierig en onderdanig vroegen zij Henri, of hij wat voor ze te verdienen wist. Zelfs een Belgisch koopmannetje in „fitrijee's", sprak heel vrijmoedig den grooten commissionnair aan. Want in Antwerpen verschenen altijd rijkste juweliers op de Beurs... Och, „goederen" waren er genoeg, maar bleek er ook vraag naar geslepen-afnemers?...

Henri antwoordde met beminlijken stemmeklank. Een ijskou van hoffelijkheid verstarde daarna zijn woorden. Zij dropen af.

Toen ging Rozenheim, met strak-gesloten mond, bij de raam-tafeltjes zitten. Al dadelijk zonk hij weg in schrijnend-angstige gedachten... Ook hij ging er aan. Ook hij zou misschien met stille trom wegslopen. En zij zouden hem belachen en bespotten en roepen als de verliefde Paap:... al-evenwel-Oremus!

De meeuwen warrelden in blindend-witte zwermen over de groene Nieuwe Achtergracht tot vóór de hoge Beursvensters. Ze kreten, de hongerige slokops, als de sjofele Beurs-scharrelaars zelve. Neen, zoo een klamme misère had Henri niet verwacht. Zoo een troosteloze massa, met zooveel drang tot willen werken!

De lange zoon van Sakkie Moons, dromedarisachtig-hoog op de beenen, — vroeger een brandend-ijdel groot-fabrikant, — stond nu verschrompeld, de verkleumd-blauwe handen armelijk te warmen aan een kop koffie.

Henri kon zich niet bedwingen. Ook hijzelf snorde tegenwoordig om courtagé. Maar zoo!... Deze verwrongen weerloosheid kwetste hem hevig.

Fitrijee's (naar het Fransche: vitriers): glassnijders, soort industriële diamanten.

— Wat een val!

— Een val?..... opperde Joost Ouderkerk.....
Waarom?... We vallen allemaal, meneer Rozenheim,
als we maar eerst gaan stompen en tippelen!

— Natuurlijk!

— Er zal toch ééns wel 'n end komme an de crisis?

— Of course!

— Zalle we geen melee's en groote steenen meer
zien!...

— Prefeet!

— Zalle we 't vuile afval motte opknappe...

— Hîj weet... Beethove!

— Nee jij weet... Is er Afrika niet? Is er dan 'n
wereldvraag?..... Is er Duitschland en België niet?
Wat blijft er nu van hier over?..... Rotzooi, afval,
boort... niks, niks!... Maar 'n end komt an alles...
anders voorspel ik je, gaat de Beers nog de mijnen
sluiten!...

Ouderkerk's stem klonk heimelijk venijnig.

Joost Ouderkerk, het zeer trotsche en onverzoen-
lijke hart, was een allemans-kennis; gevreesde, maar
nog meer gehate waarheidzegger op de Beurs. Wan-
neer hij hekelend vertelde, rolden zijn fel-donkere
oogen snel door het wit en zijn kromme, groote,
snuivende neus stiet onophoudelijk een scheurend ge-
luid uit. Zijn hoek-scherpe kaken knarsten in zijn
klei-tintigen kop, onder het spreken.

— Ze binnēn uit een krot van Uilenburg gekomme,
die Moonsies... Doodgewone water-en-vuurmenschies
geweest!... Ze gaan er weer blozend naar toe!

Henri glimlachte zuurtjes en bekeek Joost, die onge-
vraagd doorpraatte.

— Tegenwoordig is álles hier 'n klucht... De boort-
scharrelaars en de bakvulliskoopers en de juweliars
geven mekaar rendez-vous!..... Ze overzeilen zich
geregeld!

Rozenheim spitste de ooren. Er klonk iets ongrijpbaars in de stem. Er joeg iets wilds in het griezelige oogengerol van Joost. Kerel's booze helderheid van herinneringen werd verweven met vernederendste gebeurtenissen in hun áller vroeger bestaan. Ouderkerk weerspiegelde plotseling allerlei graag vergeten dingen uit vijandig of schaamtelijk verleden...

— Wat hebben ze an hun leege kantoren met stapels goederen?... Ze stappen van hun troon, de koningen, meneer Rozenheim, wat ik u zeg!... Allemaal Achesjwerussen... maar 'n omnibus is óók 'n autol!.....

Henri keek schuw rond. Joost Ouderkerk's familiale toon ergerde hem, feller nog dan zijn spot.

— Sjat wat,... hoonde Ouderkerk voort,... tegenwoordig, in een tijd van koningen-likwidatie en Hamans met wipneuze!... En de Keriath Sefer Thora kan óók niet bijspringe... wat jij Casseres?...

Koopman Casseres, een dwaas bultenaartje met een mismaakte schedelwielving bovendien, grinnikte imbeciel en stak, overjolic, zijn ongebruikte loupe in het rechteroog. Hij rookte een stinkende meerschuijen pijp, waarop een walgelijke otterkop, die gloedbruin glansde.

Joost Ouderkerk met den kleitintigen kop, kende alle „grooten", alle noodlottig-gevallen machthebbers in het vak en hun verborgenste geschiedenis, met veel bijtender-sarcastisch geheugen dan Jonas Fontein. Hij herdacht de getuimelden, de halve of heele zwendelaars, de verongelukten door crisis en werkeloosheid, meestal pamflettistisch, met koud-wreeden hoon. Ouderkerk noemde zichzelf spotziek,..... geheim-schrijver van „het vak".

Henri knikte na Ouderkerk's woorden. Joost's oogjen wielden snel door het wit. Zijn neusgaten

Keriath Sefer Thora: Een Joodsche Broederschap.

sperden, trilden en snoven hevig, met rukken en scheurgeluiden.....

— De zoons hebben de zaak en nou heeft de zaak haarlie!... Ze zitten op zwart zaad... of op heelemaal geen zaad!...

Henri spitste de ooren en ontstak een sigaar. Hij luisterde vol bijgedachten, met een wild hart vol onrust. Zou hij nog iets vernemen over Moro en Van Nienhuizen? Aarzelend, schuw vroeg hij:

— Komt meneer Fontein hier nooit?

Joost Ouderkerk wreef zijn krommen neus. De scherpe kaken kraakten. Sluierig ruitenlicht verwaasde zijn wemelende oogen.

Het bultenaartje Casseres, naast hem, grinnikte en zoog smakkend een zware rookwolk uit den gloeienden otterkop.

— Jonas?..... Die bij mijn achter de molen heb gezeten?

Een spotkreet klonk achter Henri in de zaal.

Een oude grapjas met sneeuwwit haar en zware rimpels, diep als gezicht-insnijdingen, antwoordde:

— Jonas is geroyeerd wegens wanbetaling van contribusje...

Geschater.

Ouderkerk snoof heftig. Hij werd altijd kregel als er om anderen gelachen werd. De gebogen neus scheen nu zelfstandig te peinzen. Traag sprak hij:

— O... u bedoelt de jonge Fontein?... Siegfried, de glad-geschaafde?..... Nou, die stáát zijn balletje gehakt!... Was de heele week „keurig” niet hier... Zit in de darkhandel, maar zóó „dark”, dat ie heelemaal geen licht meer noodig hoeft om thuis te kommen op 't krauwemaul...

Henri kuchte en dampte.

— Zoo-zoo!...

Joost Ouderkerk zinde peinzend op hatelijkheden.

Krauwemaul: overblijfsels-maal van een huwelijksfeest.

Zijn oogen rolden heftig door het wit. Zijn neus speelde trompet. Snuif op snuif.

— Hebt u opgelet, meneer Rozenheim...

Een aanstellerig-driftig en zweeterig makelaartje, met belachelijk air, schoot plots op Henri's tafeltje af en kneusde Ouderkerk's peuterig vraag-zinnetje. Hij overschreeuwde Ouderkerk:

— Hebt u gehoord, meneer Rozenheim, dat ze wéér verhoogde invoerrechten gaan heffen in Frankrijk, op geslepen?... Zóó iets krankjorems!...

De temerige stem van wéér een ander, drong tussen Ouderkerk en Henri in. Een log lichaam, in grijspaars costuum, sprong bij en poogde Ouderkerk opnieuw te verduwen:

— Verekskezeer!...

— Niks „verekskezeer"!... Ik heb 't woord!

Joost Ouderkerk drong den tweeden, nog brutaleren indringer bruusk en gekwetst tegen het plotseling toegeschoten, aanstellerige makelaartje op. Toen, onder zwaar neusgesnuif, met rol-oogen, hervatte Ouderkerk zijn zin:

— Hebt u opgelet, meneer Rozenheim, dat er vlak vóór u, op de Amstel, Joden en Christene meeuwen vliegen?

Woedend stampte de plomp-weggeduwde, grijspaarse indringer op den grond en vloekte gruwelijk naar Ouderkerk:

— We hebben allemaal dezelfde rechten hier..... Spuug jij voor mijn part ossegal!

Ouderkerk's oogen rolden griezellig...

— Pas op, of ik blaas je doormidden!

— Wie breng je mee, jij versnottende bemoeial?

De logge dreigde:

— Mot je nog méér slippers krijgen?...

Henri begreep niets van zulk kwaadaardig, uit-

jouwend spotgekijs. Hoog wendde hij zich tot den wreeden vloeker:

— Offerte?... Doet u geen moeite... Ik koop niets!

Beleedigde indringer slifferde mopperend weg.

Henri geïnteresseerd, vroeg Ouderkerk:

— Wat is er nu met die meeuwen-geschiedenis?

— An de Amstel moet u eens zien, bij de roei-huizen, als 't vriest... Openings-ceremonie, vlak vóór uw kantoor..... Vier dagen geleden heeft 't fel gevoren... Heb u de asphalt-vuren gezien?... Toen kon u zien wie Joden-meeuwen waren of Christen-meeuwen...

— Geen andere zorg?

— Doet 'r niet toe... alles heeft z'n wisselbeurt...

De Christene-meeuwen stingen op 't ijs en dreutelden rond... of ze namen de vrije slag over alle afstanden... Maar de Jodene-meeuwen met bonte mutsies op, bleven allemaal op de wallekant plakken,... jonge plombière... je kan niet weten!...

Een zwartharig eigenwerkmaker, nijdig en kefferig, kreet naar Ouderkerk:

— Dié spot!... Ochenemmis... je lijkt zélf wel 'n Jodemeeuw, met je kromme snavel en je rol-luiken!... Nee... die is goed!... De conducteur van Bennebroek, Bloemendaal en Sjanghail...

Uit den „endenhoek" brulde wraakgierig gelach los. Zij hadden den zwartharigen giftigerd wijsgemaakt, dat Rozenheim méér dan een ton goedkoop geslepen had gecacheteerd...

— Meneer Rozenheim,... viel Joost Ouderkerk in, bij het naderen van een geweldig-omvangrijken, morsigen kerel... mag ik u voorstellen...

— Een smokertje heb ik liever,..... grolde de morsigerd.

— Hier heb je een van vijftien spie... met sjkorem en al!

Ochenemmis: inderdaad. — Sjkorem: leugen.

Ouderkerk vervolgde den onderbroken zwaai van zijn zin:

— Mag ik u voorstellen, meneer Rozenheim..... onze grootste niksnutter... Heeft onlangs 'n rotzaakje geopend in garen en band. Hij moest alles zélf doen. Alles! Als ie de deur uit moest, om een kist goed te klaren..... moest ie sluiten!..... Dan plakte hij een briefje op de deur: gesloten wegens opening!...

Hoongelach klonk.

— Vroeger,... spotte Ouderkerk onvermurwbaar voort,... vroeger, jaren lang geabonneerd op de ondergaande zon in Zandvoort... Samuel Jeremia Grosveld, bijgenaamd de Bleeke Dood... Die dempt zijn hoogmoed nooit... Hij is athleet bij regen... dan slaat hij Peters en loopt hij harder dan Nurmi, recordhouder van Finland...

Henri keek op, verschrikt. Grosveld wás bleek als de dood.

— Zijn vader had vroeger een tweedehands-boekwinkel. Deed jarenlang samen met Eikie Vroom, in vischschubben..... u weet wel!..... Twee groote fabrikanten... nou balieklanten... Gekeeld door de crisis!

Henri knikte.

— Meneer Grosveld... aangenaam!

— S. J.,... verbeterde Ouderkerk... Zijn voornaam is ze klaphek...

Grosveld's reuzige lichaam rees donker-log op. Hij boog vluchtig. Zijn wenkbrauwen, vetzwart, geleken kleine knevels boven een steenbleek, lang gezicht.

— Mag ik u eens komen bezoeken op kantoor, meneer Rozenheim?..... Misschien heb u iets heel goedkoops over de hand... Ik bied...

— Zeg, Samuel Jeremia Grosveld,... wil je wel je bedelmondje houwen, of we killen je!

— Ik bedel niet!

— Als je deed wat je zou, dan had je wat je wou, gammer!

Grosveld, afgebluft, schuifelde eenige hinkstappen terug en zwaaide de armen verlegen naar achter.

— Hoor dié!..... Voorzitter van de Reformbeweging... Hij wil teruggejits worden!... Spreekt van bedelen, als ik fatsoenlijk vrág!...

— Dat is zoo goed als bedelen!

— Frotte nierisj!..... Die wil de heele wereld blinddoeken!

Grosveld's bronzen stem dreunde en zijn morsige handen pagaaiden.

— Pas maar op, of je wordt geschorst wegens belediging en..... en je nibbeltje mot me zoenen op klaarlichten dag...

Er ruischte woede in Grosveld's ooren, maar hij bedwong zich en gromde schuw:

— Oggenebbisj... opschepper!

Meedoogenloos schertste Ouderkerk voort:

— Je vader was een gróót juwelier en doodelijk vrome huilebalk..... Dat weten wel!..... Handelde vroeger op IJmuije... Hij spartelde altijd zelf als een visch in zijn kelder. Maar toch was ie 'n beestenmartelaar... Wees verstandig, al bin je nog lid van Mizrachie,... en gaan jullie weer naar je kaai en je vischkom..... Vraag je driehonderd gulden Beursinkoopgeld terug... Als juwelier hebbe je vader en jij afgedaan!

De reuzige, donkere gestalte draaide zich verbeteren om, drentelde zwijgend en wilskrachtloos weg. Er bleef iets reikhalzends in zijn houding. In zijn vleezigen, machtelozen en verdrietigen achterkop, plooide de nek als een zwarte kerf. Verworping!...

Een kloover-eigenwerkmaker, Van Wezelaar, met koel-grijze oogen, overdolde Ouderkerk.

Gammer: domkop. — Jitsen: besnijden. — Nibbeltje: meisje (hier: zijn dochter). — Mizrachie: organisatie der wetsgetrouwe Zionisten.

De luidspreker galmde stentorisch een naam.

— Let op 't bord, Ouderkerk,..... spotte Van Wezelaar vinnig,... 't sein staat voor jou niet stil... Telefoon, zaal, portier, je hoort, je ziet niet anders... dat gaat maar door!... Jij wordt nog dol van drukte... De meisjes van de Weegschaal hebben voor jou geen handen genoeg... Jouw lotjes vliegen dicht! De weegbriefjes kleven vast op je duimen... Daarom wroet je de heele dag in je Safe hé, sluiswachter?

Ouderkerk zweeg. Al was hij nóg zoo een gifspuwer, voor Van Wezelaar bukte hij. Die was hem té scherp. Die zaagde door de troebelste horde heen... Die rukte hem baldadig doormidden en liep zelf op viltten zolen. Je hoorde hem niet naderen!

Henri voelde een knellenden angst. Een verdoemenis hier. Zijn eigen noodlot spiegelde zich voor... Inderdaad, een felle aftakeling, die morsige, tragische Grosveld! Het overmande Henri, in donkere, dreigende beklemming.

Een sirenehoorn klonk buiten, schel, wrang, als een angstschreeuw.

Wat deed hij eigenlijk hier, temidden van zoo een troep ongelukkige azers en jankende slokops, uitgemergeld door de crisis, die alle vakmensen vermoordde. En geen sprank van opleven te zien, ondanks tegengezwets van sommige sterrenkijkers. Straks zou Ouderkerk, al dollend, wel met de geschiedenis van Henri's vader Sallie, den grof- en kunstslijper, op de proppen komen. Ironisch, verdekt-hatelijk natuurlijk, maar nauw-omsloten met mescherpen spot. Hij zou vertellen van vader's vrouwenmuts, die hij droeg op de fabriek, en dat hij alles over den dwarsdraad nam. Hij zou dollen met vader's zotternijen, in ontzinden omgang met hooggeplaatste gasten, die zijn kunstwrochtselen afkochten. Hij

hoorde al vader Sallie's eeuwig-herhaalde „desniet-teugestaande”...

Maar Joost Ouderkerk scheen geheugenloos op dit punt. Hij zweeg althans over de schrikkelijke en ont-eerende addesjims van zijn vader-zaliger.

Een paar handelaars in kloofsels, in zaaggoederen, in enden en in spotted, vertelden elkaar iets over juwel-lier Van Beem. Ouderkerk sprong hunkerend op. Over zijn kleitintig gelaat schoot een blosje... Van dién man hield Joost! Niemand had hem zoo edel geholpen, toen hij nog in den kapjeshandel was.

— Nou óók alweer in 'n paar jaar afgeloopen. Niemand had Van Beem toendertijd zóó verkoopbaar „achtkant” meegegeven. Alles was mazzel en brooge, wat er uit die gezegende handen kwam. Maar ook die handel was weer vernield, door de Antwerpsche en Belgische concurrentie. Geen Van Dam meer, geen Kloots, geen Klisser meer, voor zulke goederen!

Ouderkerk vertelde opgewonden. Zijn oogen duikelden wild door het plots rood-dooraderde wit. Zijn snuifneus scheen te scheuren.

Van Beem's grootvader was toch maar een dood-gewoon leestkloppertje geweest, op een Hofje, in de Rapenburgerstraat. Nou kwam er onlangs een dood-arm werkman bij Van Beem werk vragen. Geen spekjan!

Nee man,... geen steentje!

De uitgemergelde man hield aan:

— Hè meneer Van Beem,... laat u me nou ook wat aan u verdienen... Uw grootvader heeft zoo dikwerf aan mijn verdiend!...

Van Beem sperde de oogen...

— Mijn gróótvader?

— Jazeker..... hij maakte de schoenen voor onze heele familie.

Dadelijk en ongekrenkt, schoot Van Beem toe en

gaf den armen sjlemiel een plaatsje op de fabriek en een partijtje prutswerk.

Deugde natuurlijk geen snars van! De kerel verknoeide alles in den grond. Toch hield meneer Van Beem hem. Stel je vóór... zijn grootvader had aan dién man verdiend! En hij had gedreigd, zich van kant te zullen maken als het zoo voortging..... Alala..... quand on est mort, c'est pour longtemps!... Zou hij dién man dan in den steek laten? Iets voor Van Beem!

Toen de snoeshaan snorkend vroeg, of zijn werk goed was, antwoordde Van Beem:

— Best, best!

Maar een uur later gooide hij het goed bij uitschot. Hém zei Van Beem:

— Hier heb je een beetje klinkende munt... 't Werk maakt je blind!... Koop wat ordinair kloofsel, laat er kapstukken uit slaan... maar denk er om... niét uitwerken tot kappies... en verkoop ze zóó. Aan crediet zal ik je wel helpen...

Zoo was alles mazzel en brooge aan de Van Beem's, God gunt ze honderd jaar!... Dát waren nog ereis kopstukken!

Leipie Nord, de endenkoopman, ratelde er tusschen:

— Wat 'n verschil met Manus Moro... schort je neus op!

Een schok ging door het troepje. De naam Moro veroorzaakte schuimende woede.

Leipie's stem wapperde:

— Manus Moro,... laat hij maar geen voet hiér zetten. Bij Godallemachtig,... ze boenen hem de zaal uit... ze verscheuren die aasvreter, die vuile materialist... die een ieder de rug inrijdt!...

Jaune Kokernoot balde de vuisten en blies als op een valsch mondorgeltje:

— Die schoppenboer mosten ze levend villen, die hyena..... wat jīj, Joolie?..... Ze mosten hem voor

Mandsjoerije opzouten..... Die youpin heeft geen warmte en licht noodig van de Beurszaal! Ze borst piept en ze hart piept... Hij moest 'r heelemaal uitpiepen...

Soezie Zuur temperde Kokernoot's drift...

— Ga jij maar een koosjer kop koffie drinken an 't koosjere buffet!... Je kijkt waarachtig als 'n koosjere pissebed!... En bemoei je niet tusschen Japan, China en Genève!

— Gottegot wat 'n gijn!...

— Anders blijf jij *ja-an-de-pan* klevet!...

Henri glimlachte en voelde een soort van pijnigend, geslagen leedvermaak, nu er om Moro krakeel losbrandde; Moro, die over de heele markt vloekwaardig had laten rondstrooien, dat Rozenheim volgepropt zat met totaal onverkoopbare voorraden...

Rozenheim zag rondom, de menschen weer wanhopend-eentonig loopen en slenteren, bij groepjes. Ze keken en ze spraken radeloos; zelfs hun pret was galgenhumor en versmoorde bestaans-angst. Alleen de Joodsche familie-kellner met zijn vierkante kin, had het druk op de uitgestorven Diamantmarkt en zweefde als op den parketvloer van Trianon's dancing, tusschen tochtschotten, tafels en stoelen door. Zijn gezicht glom als zweetend metaal.

Joost Ouderkerk beantwoordde zuurzoet-hoffelijk iedere vraag van Henri, terwijl hij diepzinnig den grooten neus bejeukte of gehypnotiseerd zat te staren op zijn armbandhorloge.

— Ik begrijp, u komt nooit hier, meneer Rozenheim..... Koningen komen niet bij onderdanen..... axioma één!... U láát inkoopen wat u noodig hebt... al is 't een pot met floksen... Uw recht!... U bent promptelijk-bij-rede!... Maar toch, meneer Rozenheim, zijn wij trotsch op onze Beurs, al wordt ze doodge-

Youpin: Fransch scheldwoord voor Jood.

zwegen..... Ze is onze glorie!..... Ze is vól-zonnehoning... voor ons... Ze is hecht en hard...

Ouderkerk keek naar de grootste bronzen middenkroon. Met een soort opruiende ontroering vertelde hij jongeren om hem heen, hoe je vroeger, dik veertig jaar geleden, moest wachten in vunze, stik-benauwde hokken of in opgepropte, duffe hotelkamertjes, waar je bij koopers of importeurs, een paar partijtjes geslepen mocht aanbieden onder glibberige praatjes...

Toen hing je soms van den morgen tot den avond over een hek-leuning of vrat je je op van de zenuwen, door het urenlange, sarrende wachten, „als maar wachten” in die broeinesten. Soms zat of stond je verkneusd op mekaar gepakt, als in een vee-trein; 's winters te bevriezen, 's zomers te stikken, in nauwe engten; „gangen” noemden ze dat! Het riekte er naar wagensmeer... De zwakkeren werden verdrongen als staljongens in een circus. De overrompelend-brutalen en ijverzuchtigen, hadden de halve wereld. Vroeger zwierf je overal rond; liep je café in, café uit, alleen om wat pestnegotie te loozen! Dáár had je het allereerst „Mast”, het Joden-aquarium. De Jidden dreven zóó in den gouwen damp en achter beslagen ruiten. Alles was er wásem... En áchter de bedampte ruiten, roeiende bewegingen van armen en beenen, bewegingen van dikke, magere, lange, korte Jidden; Jidden bij scheppen vol... Daar had je zoo, Karper Vigeveno, mit zijn natte rooje snor van parelen... Daar had je zoo Goudvisch Izaks, een-en-al-glim, hoe je hem draaide of keerde... Daar zwom heelemaal in de diepte, zoo pal op je an... Sidderaal Van Bever, één schok al schok met zijn hoofd, zijn nek, zijn ellebogen. Die had een tic!... Daar zwaaide Dreeze zijn korte stok-saluuts... met een Degenkreeft. En alles was wirwar... Snoek zwom achter Baars en Baars weer achter Botervisch... Aquarium!...

„Mast” was het rookende, scharrelende, kijkvende, woelende en spelende centrum van heel het diamant-handelend Amsterdam. Daar stapten ook al de vreemdelingen af, van heel de wereld; veel geslepenkoopers, echte betoege lui..... Schwarz, de deftige brilliekop. En Kramer, het uurwerk zoo stipt, en Dreijfus, de drenkeling noemden wij hem, omrede hij altijd met een stroohalm, zoo een fijn riet-zwiepertje speelde. Dreijfus... nee, nee, niet die van het Duivels-eiland, wèl familie..... Daar had je de gebroeders Sons, net zevenklappers zoo rad en kwiek, en altoos met de armen zwaaiend... En in „Café Rembrandt”, dito met een sterretje. Alleen alles nóg donkerder, nóg verborgener wereld van aquariumvisschen. Maar „Mast” bleef veel langer. Daar leerden de makelaars en kooplieden pas darren, darren en nóg eens darren. Toendertijd leefde ook nog meneer Durkers, een Mast-en-Café-Rembrandt op eigen houtje! Wat dié al heeft omgezet!... Heele mijnen aan geslepen en ruw...

En zoo was het opgepropt in de Nieuwe Amstelstraat; in allemaal frotte kantoortjes, en in de Paardestraat, zoo goed als in „Pays-Bas”. Goeie grut..... „Pays-Bas”, „Pays-Bas”, veertig jaar geleden!... De portiers zwollen als worsten, zooveel fooien vielen d'r af in het tumult. En de makelaars hebben gevlagd. Alles hoon, felle zoutelooze hoon..... Toonéelen meneer, toonéelen. Nee, niet om te gelooven..... En in het betoege „Amstel-Hotel”, daar óók toonéelen meneer... Daar kwam geregeld al wat rijk en machtig was... De kleine makelaartjes werden er afgekrabd of in de maling genomen door groote; de kleine fabrikanten, door geweldenaars en baasspelers. Ze kikten nooit. Natuurlijk,..... makke paarden behoeven geen hek! Nou.... finaal uit! Nou, geen zweethokjes meer in smoor-gangen. Niet meer in de rij, op je beurt, weggeduwd! Je wordt als een heer ontvangen door een

heer. En nou, als een concertzaal zoo groot, de Beurs...

Soezie Zuur zuchtte.

— Wejiese melig... voorbij... Nou binne er geen gange, is er geen „Mast” meer noodig!...

Henri luisterde, glimlachte schuw en tastte in Ouderkerk's stemdiepte en smalende woorden, naar ironie of ernst.

Soezie Zuur zwatelde...

— Kijk, daar gaat Manke Aroon,..... eerste-klas-aanhanger Couwé... Die wou 'm geneze van zenewerimmetiek... Hij most telle en zegge... ik heb géén pijn... ik heb géén pijn... Wel vijfduizend maal... Noh, hij an 't telle en alsmaar zegge... ik heb géén pijn... Zoo zat ie maar, te kreune van de pijn, mit ze tande op mekaar... Zei ie als maar zachter... ik heb géén pijn... ik heb géén pijn... Hij kneep ze vuiste en huilde half..... Hij wou, wou, uit respect voor Couwé, nie klage..... Ineene daar krijgt ie me 'n vreezelijke zenewerimmetieksteek, 'n verschrikkelijke scheut... geregeld 'n messteek... Springt ie me op en gilt ie uit... addenommeleheine... wat heb ik géén pijn!.....

Al meer menschen wriemelden dooreen. Kromgerugde Hersjie van Ommeren liep de Beurszaal rond als een levende jammer. Hij had weer gruwelijke migraine en kreunde smartelijk. Heel zijn geeltintig voorhoofd en de slapen, beplakte de oude man met aardappelschillen, in azijn gedoopt; kop en koonen beten rood als versmolten bloed, in martelvlekken.

Hersjie's onnoozel groeven-gezicht verwrong imbeciel in fratsen, toen er uit het lokaal door een spotvogel geroepen werd:

— Nachamoe... Nachamoe!...

Eén lange, ivoorgroene middentand boorde zijn vleeschpaarse kaak uit.

Wejiese melig: dit geldt van vroeger. — Nachamoe: troost, troost; beginwoord van Jesaja's Troostzang.

Hersjie stapte op een groep oude mannetjes af, die niets meer met den handel hadden uit te staan en toch, door Directeur's goedheid, mochten blijven plakken; die grimmig of wantrouwend of meedoogenloos naar alle hoeken koekeloerden. Een ander verschalkend groepje kluwde bijeen, onder zeurderig gekonkel. Maar wee, wee, als de jonge, jolige lolmakers van de middaguren ze in de gaten kregen! Zij schonken wel weg, die ontwikkelde, geestige, jeugdige kerels, vol deun; levenslustig en vol schimpruwer, zelfs in fnuikende malaise. Maar zij plaagden kwellend. Het brallende groepje eigenwerkmakers-kloovers werd gesteund of gecommanditeerd door een rijken geldschiet, een goedbloed op het oog, die in drukke tijden er dubbel en dwars profijt uit haalde.

Henri had graag eens dit heele intellectueele stelletje ruw-koopers ontmoet. Zij brachten leven in de doode brouwerij. Maar de luidruchtige knapen waren al vertrokken.

Rozenheim wees in de verte iemand aan.

— Wie is dat?... vroeg hij Ouderkerk.

Joost betastte zijn stropdasje en vergat te snuiven.

— Die baarsjesvisscher?... 'n Neef van Jaak Snoek, de ijzerbreker...

Ouderkerk hoonde vlijmend verder:

— Já,... 't jonge geslacht weet véél!... Ze loopen geen kooplieden meer ná... Oser!... Ze zoeken geen diamant meer in smerige, clandestiene café'tjes, om te ruilen, om te gappen en te zwendelen!...

Eén gierde...

— Mooie beentjes gaan voor!

Henri wilde den schimper afleiden:

— U zou van Jaak Snoek...

— O juist, van die ijzerbreker..... God, wat 'n prachterkerel was dat!... Ruw als steenkool,... maar 'n hart van goud!...

Oser: heusch niet.

Ouderkerk lichtte al sneller ieder's doopceel. Rozenheim moest toch wel den broer van Jaak Snoek, Hijman Snoek, gekend hebben? Hij was berucht door zijn jongste zoontje toendertijd. Allerlei kennissen noodigde Hijman bij zich thuis, om het winderig jongetje te hooren vloeken. Als ze hem vroegen: leert hij goed?... gierde Hijman Snoek.

— Dát niet, maar vloeken ken ie, vloeken, nee... zoo iets!... Geef u 'm klaumisj 'n klap... zal u wat hoore... Zoo ken 't niemand!...

Dan kreeg het ventje voor de grap een slag. Onmiddellijk stormde een ontzettende vloekhoos los, van de afgrijselijkste tot de meest goddelooze. En dan jubelde de vader van trots, en de moeder, de familie..... al schaamdén de kennissen zich half dood.

— 'n Kráán van 'n jonge... Zoo iets hadden zij nog nooit beleefd... Die wordt je wat!... En tóch 'n gesjiewes, meneer Rozenheim, die Hijman...

Later, als juwelier, had een werkman hem verschrikkelijk begapt, voor duizenden... Hij zei niets, strafte niet, eischte niets, haalde er geen politie bij, maar hij gaf den dief doodrustig ontslag... Toen na een paar dagen de moeder holderdebolder, onder lawaai en woest gebler, Hijman Snoek's kantoor opliep en jammerde:

— Meneer Snoek, God laat uwes gezond, maar werom heb u me zoon ontslage... werom heb u an 'm broodeloos gemaak... hij had zoo'n paar goeje handen an ze lijf?...

Antwoordde Snoek glimlachend:

— Já, dát heb ik gemerkt!...

En hij liet 'm weer roepen, om te beginnen.

Toen ze Jaak eens failliet wouen verklaren, zei indertijd juwelier Dimdal, die archi-millioenair uit Parijs,..... als Jaak Snoek failliet gaat, ga ik mée failliet!...

Klaumisj; zoo maar.

Henri voelde voor weerbarstigen Dimdal. Hij kende dien rijken Parijzenaar heel goed, met zijn zoet-verleidelijken Adolf Menjou-glimlach. Dimdal was de sluwste en machtigste diamantair van Frankrijk, maar zeer gevaarlijk. In den handel stond hij voor ieder bedrag, maar ook voor ieder bedrog! Dimdal, vol luchtige parijzenarij, zocht zijn prooi in Montparnasse, zoo goed als onder Senaatslieden.

Ouderkerk rolde wild de oogen...

— Toch was die Jaak Snoek 'n bloedeigen neef van die pestlui van Marken, juweliers Waterman..... Schatgravers meneer!..... Hun moeder gaf les in onvervalscht jiddisch. De rijkgeworden péstzoons verbeterden hun moeder altijd.

Henri wist; knikte.

— Moeder,... snauwden ze,... spreek toch niet zoo schandalig-slecht! Spreekt u toch niet altoos van „kees”, maar zeg u káás!..... Het is kaas, káás, kaaaáás!

Den volgenden dag riep Mevrouw-de-weduwe den huisknecht van haar oudsten zoon:

— Káás... kom es effetjes hier!

Kees wist niet wat hij hoorde, bleef beteuterd staan en werd van schrik kaas!...

Ouderkerk's oogen rolden onrustbarend. Hij raakte driftiger op dreef. Dreigend vroeg hij Henri:

— Weet ú wat dat fijne lid Manus Moro gedaan heeft, twintig jaar geleden, in Antwerpen, meneer Rozenheim?... U weet toch alles van 't koken... als de beste kok...

Henri ontstelde. Hij beheerschte zich, keek met de violet-zwarte oogen, streng-trots over Ouderkerk heen en schudde kalm-ontkennend het hoofd. Moro?..... Moro?.....

— Niet?... Een zoetertje!... Die heeft groote par-

tijen ingekeken,... met zijn kippig pèsjsmoel... vlak óp 't mooiste goed. Hij was vroeger toch zoo erg bijziende, zei ie altoos?... Natuurlijk, hij was vreeselijk kippig, Moro!..... Daarom kwam hij met zijn gezicht als dichter op de diamant, die hij inzag... Niemand had ooit erg!... Maar met 'n snelle manoeuvre wist ie met zijn tong 't platste goed óp te likken..... casjuweel..... uit de partijbrief!..... Niemand heeft 't gemerkt... Heeft ie natuurlijk jaren en jaren lang gedaan, eer ze 'm gesnapt hebben!...

In Henri's diepe oogen glom een daemonische schijn. Rondom klonk giftig gevloek.

— Potsige meneer!

— Die schoelje!...

— Vuile dief...

— Zoo'n bloedhond!

— Ze moesten die kwant naar 't Vreemdelingen-Legioen sturen!

— De grappenmaker die 'm snapte heeft ie natuurlijk dik afgekocht,... wel tienmaal de waarde van z'n likkerij...

— Ze moesten 'm staande in z'n graf stampe...

Uit een slentergroep dook een jongeman op, met lichtblauw pak en lichtgrijzen hoed, zeer opzichtig in de kou.....

— Wie dat is meneer Rozenheim?... viel Ouderkerk bij... Ken u die niet?... Bij u, op kantoor komt toch alles?...

— Right... maar ik help nooit. Dát jonge goed ken ik niet...

O, 'n heele beste jongen, 'n tobber..... Ouderkerk brak af... Héé?... Kijk's die meeuw... die niest onder 't vliegen... de vliegende nies!... Iets voor Moro... wát meneer Rozenheim?... Ja, die dáár,... 'n beste jongen... een groot schaker en even groot biljarter... Hij wint van Lasker en van Arie Bos!

— Och kom?

— Ja, maar verekskuzeer voor alle zekerheid.....
Met Bos speelt ie schaak en met Lasker biljart.....

Henri lachte. Droge Ouderkerk vervolgde, onvermurwbaar. Wranger snuffelde en stootte zijn neus en de oogen rolden al woester...

— Zijn vader was juwelier Springer, u weet wel,... van 't Kippegrachie..... die Bimbo, die altijd heeft gezegd... jullie Joden kenne niks... jullie kenne niet werke... Weet u nog?... Ze kenne niks, de jidden!... Hij vertrouwde ze nooit één steentje toe... Geen ééne Jood kon 'n spie aan 'm verdieren. Alles alleen voor Christene werklieden... Op 'n keer kwam er wéér een Joodsche werkman bij hem, een echte brutale guit... En die vroeg hem, zoo langs zijn neus weg...

— Meneer Springer,... kenne wij Joden heelemaal niks?...

— Nee... nee... niks!... Jode binne geen werkmensen...

— Maar één ding kenne we toch wél, meneer Springer...

Halsstarrig snauwde de juwelier terug:

— Nee, néé!...

— Eén ding toch wél,... wat de Christenen niét kennen...

— Zoo-zoo, zei Springer.

En nieuwsgierig vroeg hij:

— Wát dan wél?...

De gekrenkte werkman barstte los:

— Sjeimes over jóu en je heele mispoge zegge, gróóte frotterhaurik, gazzeroor, die ze eigen volk be-laagt!.....

Hoongelach klonk alom.

— Ja, ze late daar ganzebord met zich spelen, de werkmans van tegenwoordig!...

Maupie IJzersteen sprak. Zijn stem klonk als een

Sjeimes: gebed bij een stervende. — Mispoge: familie.

gillende hamerslag. Hij bonkte den dikken knuist met geweld op het tafeltje. Henri ontstelde even en zag in het nijdig-verwrongen bakkes van Maupie IJzersteen, een totaal-verarmd edelsteen-sjacheraartje.

Joost Ouderkerk kende Maupie's alles-verbrijzelende mond-opstandigheid. Zijn zwager was befaamd communist. Daarom liet IJzersteen de haren groeien. Een andere zwager van Maupie was een bekend Joodsch schilder, Louis Ravons. Hij schilderde water-vallen van vloeiend zilver of roode ochtenden. Heel knap, zei men. Toch was hij een reuzen-versjwarsternar. Van dien schilder zijn vrouw, — licht-vlinderend schepseltje, — werd eens kwaad gesproken in tegenwoordigheid van dweepzieken Ravons zélf. Toen sprong de „reuzen-versjwarsternar” op, zwaaide, geschrikt van zijn eigen manhaftigheid, bloedgierig de handen en riep:

— Wee, die 't waagt van me vrouw slecht te spreken!... Wee... weel... Die hoeft me niet meer an te kijken!... Wee, wee, die kwaad van haar spreekt,... die mag vergeten, waar ik woon... Ik zeg u allemaal mijn vrouw, mijn vrouw is 'n gèntlemân!...

Joost Ouderkerk onthulde ieder's geheim. Er klonk hel lachgegier en rumoer.

— O, o, die schilder Louis Ravons!..... Maar schildert zijn vrouw niet ook?...

Droog pestte Ouderkerk voort, met rol-oogen:

— Natuurlijk,... maar alleenig wangen en lippen!

— Is zij niet nog familie van die gróóte advocaat van heel vroeger?...

Ouderkerk triomfeerde. De oogen rolden trots..... Hij alleen was vraagbaak. Wist het jonge geslacht veel!

— Familie van?... Even haperde zijn geheugen... Van..... van meester Bejaume Kool, die altijd 'n monocle droeg...

— Juist,... kreet de ander.

— Mr. Kool, getrouwd met een schatrijke bankiers-familje... Maar zijn vader was doodgewoon sjammes in Den Helder..... Doodgewoon! Toen hij trouwde, moest zijn vader overkomme. En de advocaat stuurde een telegram: Vader, spaar vooral geen geld. Kom éérste klas! Ben aan trein!...

De trein kwam mét sjammes Kool, met zijn vader, en de schatrijke zoon stond met zijn schatrijke bruid-snoesie hem op te wachten... Daar stapt Zijne Excel-lentie, bewaunis de Sjammes uit Den Helder uit, zóó regelrecht op zijn zoon af... uit een morsige derde klas!... Zoon verbouwereerd...

— Ik telegrafeerde u...

— Ja... éérste klas... ik weet wel,... maar zonde voor God, jongelief..... Dát is alaulem verdiend!.....

Makelaar Henriques had hem nog gekend, dien Mr. Kool met zijn monocle en zijn hoogte zij, zóó rechtop als een paal... Maar zijn vader bleef koster van een buurtsjoeltje!...

— En die andere aartspronker dan, die nou nóg pocht,... juwelier Verkleef...

— Zijn vader stond doodgewoon op de beesten-mart!

— Wat zou dat?..... De grootvader van bankier Bronkers stond óók op de beestenmart... Hij trouwde met die Pottgies-zijn-dochter..... Rimeiro, die 'n reuze-verbeelding had als de koning!...

— 'n Kuns... die heeft zijn dochter nooit meer willen kennen, omrede zij met een Tedesco was gaan trouwen...

Henri voelde vermoeid, de Beurssfeer in haar barsche zwaarte al akeliger op hem drukken. Hij wou hier wég! Hij rilde van al die zich wrekende herinne-ringen. Hij zat uit te staren op het naargeestige buurtje.

Sjammes: koster. — Bewaunis: helaas. — Alaulem: ten minste. — Tedesco: Duitsche Jood.

Lichtvleugelige meeuwen wemelden wit, al witter, in sneeuw-glanzige zwermen boven het groengrauwe watertje en de Weesperstraatbrug, of vóór de ontzaglijke vensters van het Clubgebouw. Roodgele pootjes en oranjeachtige snebjes doorspikkelden de wintergrauwe ruimte.

— Ze vliegen áls maar boven de kusten van de Nieuwe Achtergracht, meneer Rozeheim..... Ze houwen van de Club..... Ze ruiken de gebakken kuitjes,... spotte Joost Ouderkerk.

Zijn neus ronkte fel.

Buiten kniesde de middag al valer, geheimzinniger en grijzer. Henri dacht aan eigen benauwingen. Nu eerst overzag hij de enorme Beurszaal. Geloop of bijeenklontering van werkelooze Clublui; zonder een cent handel. Ontzaglijke wolk gordijnen van sigaren-rook, zweefden tusschen donkerende lichamen; zwal-kende damp, door heftige menschen-gebaren aan flanden gerukt. Henri keek verbaasd óp naar de bronzen kronen. Vroeger tjinkelden hier kristallen hangers óm den kroonrand, vertelde Joost Ouderkerk, alweer, alsof hij Henri's gedachten telkens raadde. Prachtig jomtof-geflonker tegen den avond, als de zon erin joolde... Nu hing er alleen een groote, melkwit-naakte bol.

Vroeger was álles anders in de zaal. Meneer Rozeheim kende de lévende Beurs niet; het lévende, uitstroomende rumoer, de warreling, den verzetgeest, de handelskoorts; heerlijk-gezellig!... Dan ging je eerst heelemaal óp in verronselde affaires! Nu, lijzig geslenter, verveling, angst, gekijf, gedol..... Een pisdooie, dreutelende, trage massa. Soezie Ras had gelijk,... de neterig-kale zaal geleeke een groot, gonzend metare-huis...

In alle kringen barstte dezelfde ziedende of ver-

Metare-huis: lijkenhuis.

kropte woede los, het smartelijk geroezemoes om de moordcrisis...

De geweldige ruiten spiegelde grauw. Het asphalt van de Weesperstraatbrug glom van doorzogen moddergrauw. Het uitgestorven Nieuwe Achtergrachtje, met het doode water, de doode wallekantjes, mistte groen-grauw. En de meeuwen, de eeuwig-dwarrelende meeuwen, met de schrille hongerschreeuwen, ze maakten Rozenheim ziek!

Henri liet om zijn chauffeur telefoneeren. Hij snakke naar straatlucht en kou...

TIENDE HOOFDSTUK.

I.

Verveeld, gejaagd, somber, alsof hij iets misdreven had, kwam Henri Rozenheim thuis, at snel en zwijgend en was voor niemand meer te spreken. Den heelen avond zat hij op zijn werkkamer, hard in oordeel over anderen en lankmoedig over zichzelf. Vreemde stilte dreigde er. Ontsprong aan zijn onzichtbaren, grooten angst voor ondergang. Hij verdook in eigen rookwolken. Hij hoorde Leo in de bovengang, uit Heine's „Buch der Lieder" hatelijk-persifleerend declameeren... Wat een vent! Voor het eerst voelde Henri een dóór-vretenden afschuw tegen zijn koud-sarcastischen, zelf zuchtigen zoon.

Toen Esther in kwam, met heimelijke gloedoogen, de bloemkelkachtig-blanke handjes tegen den slaap, begreep Henri dat zij van Caro en Jonkheer D'Ancona reeds alles wist. Hij wilde haar inzicht niet buitensluiten. Maar bij zijn vrouw woog het geval niet zoo zwaar. Rozenheim bleef diep gekrenkt in zijn nukkigen vaders trots, wyl Caro weigerde af te studeeren, het „ongenakelijke" meisje bukte voor Jonkheer's wil en zijn wensch niet meer meetelde...

Henri neep de oogen dicht. Vond hij heerlijk, te staren in een kleurig en flitsend duister. Ja, hij zou het toch heel fijn gevonden hebben, bekende hij zichzelf,... zijn dochter, doctor; zij, met haar aangeboren scherp verstand en onomstootelijkheid. Ook Esther had het wel stilletjes gehoopt. Maar veel onmensche-lijker conflict wachtte haar man. Veel erger dan deze heldinnen-houding van Caro. O, het brandde op haar tong. Er kromp iets heel bangs in Esther saâm. Zij

wou Henri waarschuwend toefluisteren: nog véél tartender ramp wacht je, met Uriël en Rebecca!... Maar hij keek zoo afgemat en sprak zoo gejaagd, driftig en prikkelbaar, dat zij liever van dat kwellende geen woord repte, Later, later...

Toen zonk er weer teruggrijpende stilte in de kamer; hoorde zij alleen krantengeritsel en klokgetik. En daar áchter het dreigende tusschen man en kinderen...

Zenuwachtig ging Esther, om niet vóór Henri's angstig-zoekende oogen in huilen uit te barsten.

De ganglooper lag vol zoetgeurende bloemen van Caro...

II.

Op een krakend-vriezen den Februari-avond, ná het maal, bracht de huisknecht afgemeten, Rozenheim de post in zijn werkkamer. Weer faillissement-brieven van geldgierige advocaten en naargeestige, slordige zaken-epistels uit Amerika, Napels, Weenen en Parijs. Om dol te worden. Het allerergste naderde. Rozenheim werd al banger. Een kervende vrees voor alles woelde in hem; huiver en vrees voor iederen nieuwen dag, voor ieder nieuw uur. Hoe knokelig was zijn trots gebroken! Hoe snelvoetig rende zijn ondergang hem tegemoet. Eigenaardig, een week lang had Henri een beetje affaires gedaan in baguettes en ordinaire piqué-goederen. Er trilde éven een vleugje leven. Ver-raderlijk! Want plotseling alles weer morsdood. Nog nooit, in geen enkel tijdperk van maatschappelijke ontwrichting, was de diamantindustrie zoo fataal moedeloos; zoo tragisch ontredderd en genekt; zoo vreeselijk en onverbiddelijk tot ondergang gedoemd als nu, in deze eindeloze, grijnzende wereldcrisis. Stikzwart onheil overdreigde met verplettering heel de industrie

en alle branches. En dát in een nijverheid vol wemelen-den arbeid en rijkdom, vol glorie en macht, van 1871 af... Werkeloozenstoeten zag Henri slenterend saamrotten, onder duistere luchten, als hij in zijn auto naar kantoor reed. Om van te rillen! Mannen, vrouwen en kinderen, met hongergezichten..... hongeren, hongeren!... En dán juist weer gebluft te lezen, dat er nieuwe diamantvelden zijn ontdekt te Kenya. Te lezen, dat de Zuid-Afrikaansche Regeering de exploitatie van haar Namaqualandsche diamantmijnen voortzet! Duivelscher en dol-tartender bericht kon niet opduiken en uitklinken boven het slagveld-gekerm.

Goeie genade..... terwijl Londen stotterend stikte onder overvloed van onverkochten diamant; hier noch in andere handelscentra zijn voorraad kwijt raakte,... wéér doodernstig nieuwe, onbepaalde toevoer van alluviale steenen; wéér gesmokkel, knoeierij en omkooperijen, clandestiene en geoorloofde delverij. Nieuw inweefsel van verderf over het alreeds diep-verdorvene en half-ontbondene.

Zoo had Rozenheim juist de grillige regeltjes over het mijnsluiten van de De Beers Cy. en de Consolidated Diamond Mines of South West Africa, verslonden. Zijn handen wilden iets grijpen en stukwringen. Woeste angst, één oogenblik, snoerde zijn keel toe. Hij onderging weer een koortsig wurggevoel, het springen van aanvallers op zijn strot. Daarna het benauwde wegnellen van den adem...

Waarom het sluiten der mijnen juist nú? Nu?..... Sir Oppenheimer's temperende strategie en hulpmaatregel in nood?

Vroeger overzag Henri zulke manoeuvres bliksemsnel, zonder een greintje vrees. Maar ook heden bleef hij, ondanks zijn nervositeit, toch waaksch. Onbenullig, idioot gedoe! De mijnen sluiten, de productie stopzetten, nu de De Beers Cy. zelf opgezwollen van

goederen-voorraad bijna barstte en er geen raad mee wist? Konden tegenwoordig armlastige sjacheraartjes, onbenullige en drieste koopluitjes der nijverheid, vroeger met diepe minachting weggekeken, niet naar Londen trekken, onmiddellijk „zicht” krijgen en afdingen op prullige lotjes? Iets voor de De Beers; iets voor dit hooghartigste en ongenakelijkste lichaam der handels-aristocratie, slechts traag toegankelijk voor pietluttige menschjes in het vak!

Nú mijnen sluiten..... nú?..... Die aandoenlijk-edelaardige en luidruchtige daad had de De Beers Cy. drie jaar geleden moeten verrichten. Nu werd het een zot en verlopen sarcasme op eigen waardeloos zakenbegrip. Nu was het een wortel met den kop in den grond steken. Toén had ze, bij doorzien van allertreurigste misstanden, bij gekke exploitaties en perverse concurrenties, toevoer moeten na-ijlen, beperken en naar den afzet evenredig maken. Dát zou tactiek geweest zijn. Toen de pas geboren Zuid-Afrikaansche diamantindustrie op haar zuigelingenbeentjes wou rondstompelen als een baldadige jeugddronkene. Nu leek deze „daad” heel wat. De „De Beers Consolidated” verklaarde „zelf” met geestdriftlooze waardigheid, dat ze zou ingrijpen in de ruw-productie. Grootspraak en uitdagende op-den-kop-zetterij van de crisis-ellende. Alles geschiedde, om het zoogenaamd op-prijs-houden van den diamant. Om te brullen! Stopzetten der productie, in overleg met groote zuster-maatschappijen, heette het nu beschroomd! Een klontje suiker op de bittere tong...

O, het huppelde als een gekkengetal door Henri's hoofd. Het doorwoelde, doorscheurde zijn brein..... Stopzetten, stopzetten... om te brullen! De Beers wou reddingsboeien uitgooien naar aanspoelende drenkelingen, die al lang verdronken waren. Looze comedie! Onder den dwang der omstandigheden ontstond

legendarische edelaardigheid, alsof ze ook in den stroom wilde verdrinken. Maar er wás niets meer stop te zetten op den zwarten akker. Speelden de groote, slimme en fiere heeren met het commercieel-vlugwerkend vernuft, blindemannetje? Want de De Beers Cy. raakte van haar voorraad toch al bijna niets meer kwijt. Nu zouden de zelfopwinders en tactici gaan schreeuwen: wij herstellen de markten!...

Herstellen? Herstellen? Het mocht wat! Nergens hoorde je vraag naar ruw noch naar geslepen. Poppenkast, de heele „herstelling"! Kapjes van twee jaar geleden nog vijftig, zestig gulden per karaat, kon je nu op de Beurs in dien kikkerpoel vol kroos, koopen voor tien, twaalf gulden per karaat. Een val om van te duizelen! Telkens door iets anders, een trap op de borst. Straatarm, doodstervend-arm werden ze allemaal. Ook hij!

Weer overgreep Rozenheim een ontzettende angst, zoo hévig als hij nog nooit doorleefd had. Henri zag zichzelf, een moment, grijs, bedelend... totaal geruïneerd, uitgelachen en gehoond. Een hallucinatie, een cauchemar!... Toen schoten zijn gedachten weer terug naar het De Beers Cy.-nieuws. Stopzetten, een goéde daad der De Beers Cy? Stopzetten, waarde-vastheid schenken aan diamant? Wie had ze dát ingeblazen? Je reinste onzin... De stockhouder raakte toch niets kwijt, of hij verkocht alleen tegen vernielprijzen; moordprijzen. Het bleef hardnekkig dobberen van een vliegtuigwrak op den oceaan. Maar voor hun allen... verzuipen! Al schitterde ook in de verte een stalen plint!

Henri schrok op door een rinkelende gedachte... Misschien zal de groote mijn-trust der De Beers Cy. heel gauw uit elkaar moeten spatten. Hoe machtig de draagkracht van deze geldpyramide ook was, ze had toch haar grenzen. De laatste jaren deed ze niets

anders dan boksen en vechten met de Zuid-Afrikaansche Regeering. Schaduw-gevechten!..... In listig-ironisch spel van diplomatie of door handelspolitiek gesteund,... dit Lichaam kon toch niet éeuwig overweldigende voorraden, waarvan het niets verkocht, blijven opstapelen, terwijl Afrika doorging met ál maar diamant delven en afzetgebieden broeden in Europa en Amerika, om zoo, fel concurreerend, al de markten kapot te slaan? En als Kenya er nu nog bij kwam, met dolle avonturiers, die zich dagelijks vuur in den buik dronken? Nieuwe voorraad-overgolving. Een diamant-Sinterklaas van potpourri-geschenken. Er moest een strijd losbranden. De De Beers Cy. zou in expansie bliksemsnel gaan dreigen en in wroegingswanhoop eindelijk den schrikwekkenden ondergang van haar eigen bezit en van Zuid-Afrika voorbereiden. Zelfmoord ná moord. Je reinste hansworsterij uit schaamte. Als Afrika dan niet meedeed aan de waarde-vastheid van den diamant, zou de De Beers Cy. doen wat de Afrikaansche Regeering al lang deed. Ze zou, ten koste van zichzelf, maar ook ten koste van de Zuid-Afrikaansche productie, de Afrikaansche werkgevers en werknemers en al wat er aan vastzat, de markt doodgooien met haar eigen goederen tegen een belachelijk-luttelen prijs. Nóg lager dan ooit Afrika haar goederen op de markt had gesmakt. De Beers zélve met een jaap en edelgezindheid,..... er onder, maar ook Zuid-Afrika. In dit drabbige werelddeel zou de industrie sterven. Ze was al half gewurgd. Ook daar sloten gierebokken en goedgezakte fabriek op fabriek; liet de duivel met zich sullen. Maar de De Beers Cy. zelve zou nu ten gronde gaan. Geslepen diamant, vuurblauwe juweelen, waren ten laatste geen lokmiddelen meer voor praalzieke vrouwen en eierzuchtige demi-mondaines. Simili wél. Armbanden, goedkoop opgesierd, en valsche halssnoeren, éven schitte-

rend-in-schijn, aalmoezende schoonheid... Valsche gloed, maar toch gloéd!...

Zoo ontplooidde zich het toekomstig gebeuren voor Rozenheim. Dan was al het oude vernietigd, uitgemeord. Hij, als groote stockhouder voor altijd in elkaar getrapt, verpletterd. Er zou daarna misschien weer werk voor velen zijn. Wanneer de diamant, te grabbel gegooid, bijna zoo goedkoop ging worden als het onechte, simili of geslepen glas, zou een opleving ontstaan, ondanks de wereldcrisis. Want diamant was nog heel iets anders dan het koel-doorzichtige, schitterende bergkristal. Simili was zacht-klaterende waterglans; diamant, zonlicht en spectrum-kleuren zélf. Diamant, ketsend bliksemvuur of dansende vreugde van licht, verdringen door simili, was het oorspronkelijke, échte schilderij, waarin alles leefde op eigen spouwing en eigen rythme, vervangen door merge-looze copie. Het zou vandalisme worden.....

III.

Op een avond haakte Uriël zijn Papa aan, juist toen deze zijn kamer wilde instappen. Uriël begeerde een onderhoud, over een zeer ernstige zaak.

Henri schrok weer. Tegenwoordig schrok hij van alles. Ellendig nerveus.

— Komt Mama erbij?

Scherp, toch stoïsch sneed Uriël af:

— Neen,... u alleen wil ik spreken.

Henri stapte hoofdgebukt zijn kamer in... Klonk omineus!

Uriël ging tegenover zijn vader zitten. Om Henri's gelaat hing zwevend een violetgele kaplamp-lichtschijn. Uriël bleef erg bedaard. Hij verzocht Henri, hem een kwartiertje rustig te willen laten uitspreken

en zijn vormcultus te bewaren. Papa was den laatsten tijd schandelijk-opvliegend, door uiterst-geprikkelde gemoedsstemmingen.

Onverlangd keek hij naar Rozenheim's werktafel en schrok. Hij las den titel van een boek: „De electromagnetische lichttheorie van Maxwell”; proefschrift, door een student Papa opgedragen. Uriël begreep er niets van. Hij kende dien glijerigen, glibberigen opdrager uit het Corps. Verlangde die óók al handgeklap van de plutocraatjes?

Zacht, bijna prevelend begon Uriël te spreken..... Hij wilde niet hoog-eigenzinnig zijn weg gaan, als cynische Leo. Maar hij verlangde wel van Papa, dat deze hem zou laten uitspreken, hoe dreigend alles hem de ooren in zou klinken. Daarna kon Papa hem zoo scherp berispen of uitveteren als zijn hart behoefde.

Henri staarde zonder besef! Waar wou de jongen heen? Uriël was allerminst een boetedoener of syncretist. Eêr een stil-opstandige. O, met gewoon-menschelijke zelfzucht, gevrijwaard voor biecht... Henri hield heel veel van Uriël, maar,... het hoonende gebeuren op zijn feest, met Rozenheim's huldiging, ruim anderhalf jaar geleden, het feest, dat Uriël in zijn hoogste glorie liet verongelukken, zat hem nog altijd dwars. Nadiën kon demagogische Henri niet meer rustig Uriël beoordeelen. Nu, in zijn schimpende zenuwachtigheid en hersens-aftobbing, nog minder dan ooit..... Toch wilde Henri kalm zijn. In stug-gedwongen rusthouding zette hij zich tot luisteren, al voelde hij zich al geheel uitgewrongen, bij voorbaat.

Uriël bleef, onder vreemde beklemmingen, toch beheerscht. Wanneer zijn vader inwilligde en begréép, — Papa behoefde immers voor hem geen verdriet, moeite of vrees te verbergen, — had zijn zoon maar heel weinig te zeggen. En dat weinige zou niet heel diepzinnig zijn. Vooral geen vervagende groote woorden

er omheen gekletst. Voor Uriël stak in alle lyriek een brokje capricieus zielsbedrog... Papa, in zijn Joodsch paganisme, leefde nu eenmaal gansch anders van binnen dan hij. Papa leefde heelemaal als individualist. Leo verbrokkelde zich tusschen psycho-analyse, spitsvondige handelsrecht-studie en canailleus zwabberleven. Uriël begeerde diepere vermenging met het algemeene, het almenschelijke, en haatte alléén hersenwerk. Uriël voelde dezen tijd wel als een chaotische, maar toch ook als een wreed zuiveraar, een bringer van nieuwe waarden, van nieuwe drift; van een oneindig-menschelijker meevoelen met ál het bestaande, dat in wriemeling en woeling ieder gebeuren bloedig openspleet. Uriël minachtte, Papa verheerlijkte vaak het individu. Papa vereerde Napoleon grenzenloos, als wrochter en schepper uit eigen onwrikkelijke eenheid en ikheid. Uriël, al voelde hij de bovenmenselijke machtspsyche van Napoleon, vond Bonaparte in zijn blindslaande eerezucht, tragisch-rampzalig slachtoffer van een Luciferiaansch, eenzaam Zelf; uiterste toespitser van het heerschers-ik, wiens val, reeds bij zijn geboorte, met bloedteekenen aan de hemelen verkond werd... O, Uriël wist zich een Klein Duimpje naast de algeweldige, geheimzinnige en daemonische krachtnatuur Napoleon; naast dezen vermetelen ontbrander van eeuwig-menschelijke hartstochten. Maar de toekomst had andersoortige helden noodig. Een Lenin, die nimmer hoefde af te sterven van aardsche praal, en het melancholieke rotsengrauw van Sint-Helena als slotdecor missen kon. De toekomst had geen behoefte meer aan bommen- en granaat-helden; geen kurasiers-bedwelmers; geen Talma's-in-de-krijgskunst. Hoe onherkenbaar verouderd en anecdotisch-verwongen lag deze kruitdamp-heroïek al achter ons, in dezen tijd van strijdend socialisme, communisme en Rusland's revolutie... Er was altijd botsing geweest

het laatste jaar, tusschen Papa en hem, wanneer zij twistten over mensch en maatschappij, en als Tillema er zich mee bemoeide, werd Henri zelfs heel grof. Tillema sprak er dan tegenin over wind, zee en wolken, en van het diep-gedoken woord, zoo zoet, als de stem van Gezelle's luisterende ziel zelve gezongen heeft...

Nu zou Uriël Papa het gebeuren met Rebecca vertellen... Verzette zich Papa, dan moest er iets ellendig gebeuren; iets ergers dan verwarring. Want Uriël zou Rebecca voor niets ter wereld opgeven. Uriël, midden in zijn studie, bezat zelf geen rooie sou. Hij bleef heelemaal van Papa afhankelijk. Hij zou zonder vader's steun tuimelen; geen cent weten te verdienen. Het zou zeker een krankzinnige toestand worden, een hoonende verbittering en verwijdering aan twee kanten. Voor ascese en zelfmoord voelde hij geen snars, maar voor Rebecca zou hij alles aanvaarden,... hoe dwaas het ook scheen.

Uriël begon beschroomd, aarzelend te spreken van zijn eenzaam verlangen; van zijn zwerven door de stad en door alle wijken. Hij sprak van het leege, onvol-dane van studie alléén en van het verscheurde in eigen wezen. Het scheen hem meer dan een nieuw vorm-bewustzijn alleen. Hij hunkerde naar een heel nieuw levensinzicht. Dat was, Papa begreep hem wel, dat ándere, dat verblindende voor álle jongeren. Uriël verzweeg wat hij nu, in zijn liefde voor Rebecca, voelde bij het zien van een rooden avondhemel boven verre stadstorens. Wat hij beleefde bij de gedachte aan het innerlijkst-religieuze en het diepst-sociale. Hij verachtte niet het oudere, alleen het ouderwetsche... In het oud-groote was het eeuwige, zooals het ook zou verschijnen in het nieuw-groote.

Eindelijk biechtte Uriël zijn ontmoeting met Rebecca in de Zanddwardsstraat...

Henri sprong op, woest, doodsbleek:

— Wát?...

Zijn stem scheurde.

Ook Uriël rees overeind. In zijn donker geluid de gongklank weer. Hij bezwoer zijn vader, kalm te blijven. Maar Henri vermocht het niet meer. Hij gesticuleerde heftig, stotterde, herhaalde zichzelf, dreigde in gram en vloekte zelfs. Zijn mooie stem kreet schor.

Uriël, vol kinderlijk ontzag, bleef bedaard en wist zijn vader opnieuw te bedwingen.

Henri ging weer zitten en pufte zware rookwolken uit, luisterde verbeterd-ontroerd. Stilaan overrompelde hem zelfs een héél zonderling gevoel. Hij kreeg een gewaarwording, een deinend golfgeschok, alsof hij heen en weer wiegelde op een groot schip in zee en van verre een lichtglans dobberen zag boven een groote, duistere stad.

Godalmachtig, een kind van zijn zuster Judith; zijn zuster, die hij zoo in-láág behandeld en terneer geslagen had.

Ruimte brak in zijn hersens open. Er begon weer iets in hem te zingen. Een mogelijkheid sprong óp. Een wonderlijke ademwijdte en onbeklemdheid voelde hij. Het was onweerstaanbaar...

Ja laag, láág had hij zijn bloedeigen zuster behandeld! Henri bezag zichzelf ineens als een gulzigen, naakthalzigen gier. Zijn fortuin toén, had hem blijkbaar in een roes beneveld; zijn macht, zijn oude Napoleontische eerezucht.

Geraffineerd-gemeen was hij over Judith uitgevallen, in felle jaloezie en door wild-gekreukten trots getergd. Wrange, krimpene wroeging vrat hem van binnen op, al versmoorde hij ieder spoor ervan. Zijn mooie, lieve engel van een zuster..... Nu, nu,..... na drieëntwintig jaar, begon zijn ténébreus geweten hem

driest en dreigender aan te klagen; brak er een aasje kwellende verootmoediging door. Maar tegelijkertijd bevocht Henri zijn eigen geëxalteerd week en sentimenteel gezwalk van binnen. Wat?... Was hij nu zóó afgetobd, zenuwziek en ellendig, dat hij in stilte zélf toegaf, Judith gemeen te hebben behandeld? Hij, de humanitaire, de machtige weldoener van vroeger, overal geëerd en erkend! Hij, Don Quichottisch-gul en hulpvaardig... Was hij bovendien ook niet door háár hevig gekwetst in zijn ijdelheid, in zijn baasspelerij en beschermings-vertoon? Waagde Judith niet indertijd dat minne Portugeesje, Hereira, boven zijn discreten raad, zijn kennis en inzicht te stellen? Absurd, absurd!... Maar had hij zich niet zelf laten meeslepen door zijn afschuw van het kleffe, vrome mannetje uit de Zanddwaarsstraat?

Voor het éérst eigenlijk, in al die jaren van afkeer en haat, erkende Henri heimelijk zichzelf, Judith heel gemeen te hebben behandeld. Dat had, van zijn kinderen, zoon Uriël met zijn peinzende neiging, al het scherpst doorzien. Uriël dacht en voelde heel anders dan hij. Die zag dikwijls de werkelijkheid veel minder fantastisch en zonder zelfmisleiding. De jongen kon verbluffend-strak, zakelijk en kort zijn. Hij had iets nijpend-fanatieks, waar zijn woordenpraal op afsplinterde. Die snotaap oefende op hem, op heel zijn superieur Ik, een soort van gewetensdwang uit... Geen schendende ontrafelingen, als Leo, gaf hij; maar naakte, bijtende feiten, waarachter verbeten droefgeestigheid. Uriël minde de bondigheid, het saamge-drongene, en haatte het spitszinnige en juridisch-omslachtige van Leo...

Ja, Uriël had hem gehoord, op zijn feestdag; had hem gekrenkt in zijn hoogen trots, in zijn macht en vaderschap. Maar tegelijkertijd zijn geweten opengescheurd. Gul en met toegeefflijke genegenheid, erkende

hij dit feit stilletjes. Hij leed nog altijd aan zelfmisleidende zinsbegoochelingen. Met al zijn kennis en zaken-wetenschap, was en bleef hij speculatief-romantisch en dwepend. Dat kon Uriël hem zoo simpelklaar en eerbiedig voorhouden. Uriël, Uriël alleen, waagde hem nu en dan op te porren, hem, hém, Henri Rozenheim...

Zijn andere kinderen hadden hem alleen verheerlijkt, gevleid of barsch genegeerd. Maar Henri viel liever dood dan ooit, tegenover Uriël of Esther of wie óók, een woord te bekennen van zijn wroeging over Judith. Henri voelde een vaag-vreemde verteederling; een oogenblik zelfs een schok, toen hij van Uriël vernam hoe sterk de mooie dochter van Judith op hém geleeke...

Maar inéén, intuïtief, met razende hartstochtelijkheid, gooide Henri zich wild in zijn stemming óm; doorleefde hij weer volop den brandenden smaad, dien 't ellendige Josua'tje hem jarenlang had aangedaan als rijksdaalder-held. Zijn eigenliefde was té diep gekrenkt... Bovendien, bracht dát gedoe nu een toekomst voor Uriël, ondanks al het prangende van zijn affectatie voor het lieve nichtje? God weet hoe gauw hij zélf, de „rijke" diamantair, straatarm zou staan! Wat moest die jongen dán beginnen? Moest hij zich bekrimpen, armoe lijden? Maling hebben aan alle soorten van maatschappelijke conventies? Was de heele boel geen gekke waan? Uriël, de knappe, welgestelde neef,... zij, het doodarme nichtje,... het leek allemaal zoo idioot-romanachtig. God weet, hoe haar vrouwelijke lokkerij en behaagzucht den argeloozen jongen, in zijn puberteitscrisis hadden overrompeld, verward en betooverd. Maar als hij, na eenige maanden, weer nuchter zou gaan zien en denken...

Henri beknabbelde, al nerveuzer, zijn sigaar. Zijn eigen depressie onderwroette ook in anderen, alle gevoelszuiverheid. Uriël alléén raakte hem, schrijnde hem

van binnen. Maar hij moest over dien zonderling waken, want hij had hem heel lief.

Henri luisterde weer.

Uriël vertelde verder; óók van oom Josua's verzet tegen Rebecca en tegen den zoon van een Rozenheim.

Toen plotseling, brandde al het gif in Henri op-nieuw óp. Vroeger zou hij met fijn-diplomatische begoochelingen, Uriël hebben gebracht tot diepere inzichten. Want hijzelf bezat toch ook het heimelijke, zoo goed als het openhartige. En nimmer liet hij zich overbluffen door den droomtoestanden-najager Leo, met zijn Freudsche slobkousen blagueerend. Maar tegenwoordig waren Henri's kwellende zenuwen de baas. Onrust, angst en somberte knauwden hem half-dood. Hij was gevallen... Neen, hij wou niet meer zijn tyrannische drift verbergen. Wat verbeeldde zich dat gore, eigenzinnige Snooge-loopertje, dat scharmin-keltje, die stille smeeker uit de Zanddwaarsstraat toch wel? Al had hij een móóie dochter!...

Uriël liet Papa uitrazen. Hij zag lichtstippeltjes fonkelen in vader's zwart haar. Door heel het wreed-vergramde, bleeke gezicht wrong een minachtende fierheid. Henri sprak weer duldeloos-hooghartig, streng, scherp, spottend, de trotsche zweeper en heerscher van vijfentwintig jaar her...

Nóg zweeg Uriël. Papa luchtte al zijn afkeer en toorn; een stemming, meer niet..... Toen verklaarde Uriël er snijdend-kalm, doelbewust tegenin:

— Oom Josua is een man van gróót karakter...

Henri stoof op; balde de vuisten...

— Zwijg!

— Waarom?

— Ik wil, dat je zwijgt!... donderde Henri.

Uriël schrok van Papa's verwrongen woede-gezicht. Zoo grof had hij hem zelden hooren uitbarsten. Hij kon het wel uitsnikken. Henri, altijd gentleman,

galant, voornaam,... nu zoo rauw, tierend en bevelend.

— Wat jij doet, in je stapeldolheid, moet je ten slotte voor jezelf verantwoorden... Je voelt je eigen bestemming en je maakt je eigen liefdesromannetje... Maar als ik niet wil, dat ze in huis komt, ga jij er vanzelf uit... Je zult niet zoo stompzinnig zijn, je dān te verzetten... Maar dat vunze mannetje uit de Zanddwarsstraat wil ik nooit, nooit, nóóit zien... Versta dat goed, Uriël! Prent dat voor altijd in je struischen kop!... Ik laat hem door Hans op straat smakken, als hij het waagt hier te komen voor zijn dochter...

Henri hijgde; zweette; raasde door en vloekte zelfs. De violet-zwarte oogen glommen vuur af.

Uriël zweeg... Papa stond eindeloos ver van het besef, dat oom Josua hem nooit zou willen opzoeken; hém niet en de kinderen niet...

Henri blééf blind schimpen; kon niet bedaren. Hier kon Uriël geen zin meer tusschenwringen. Die razernij werd een opluchting, een uitbarsting van opgekropten smaad in Henri. Uriël begreep heel sterk, dat de individualist en heerscher in Papa zich wel fel-vernederd moest voelen door al het gebeurde. Het had Henri tot een verschrompelde caricatuur gemaakt, Papa Rozenheim, vroeger „Ridder der Zon"... Rozenheim, de dictatorische, die nooit duldde, dat er één woord over de Hereira's gesproken werd in zijn tegenwoordigheid; die den Zanddwarsstraatschen troep, vuns uitstalvenster der familie... verachtte, al twintig jaar lang, met stampende woede doodzweeg, moest nú, juist nú de knauwende, sarcastische bekentenissen aanhooren van zijn jongsten zoon, dien droomerigen suffer, dat hij de dochter van het doodarme zwagertje uit de verwenschte buurt,..... dat vrome jodigheidje, zonder beschaving en standing,... liefhad en een verbintenis voor héél zijn leven met haar begeerde. Het

was een stormloop tegen Henri's eer, trots, macht en persoonsgezag. Uriël voelde heelemaal méé, wat het voor zijn fieren Papa betekende, door zijn jongsten zoon in zulk een bezield „schandaal” te worden gesleurd. Daarom liet hij Papa uitrazen, al heftiger, tégen oom Josua, tegen bandietentroep van zoons, tegen deze menschenlijke pamfletten uit de Zanddwardsstraat..

Tot Uriël meende, dat het eindelijk genoeg was. Maar Henri weigerde dol-driftig naar zijn weerleggingen te luisteren. Het bleef toch belachelijk jeugd-idealisme en quasi-dichterlijkheid. Hij gaf geen snars om Uriël's bekentenissen en overdrijvingen... pap, pap, pap,... en sociale hysterie...

Het werd een rauw-opgewonden geschreeuw tegen elkaar in, als van ventende colporteurs... Henri verloochende al zijn goede opwellingen en wroegingspijn om Judith; brandde alleen in zijn haat los op Josua, en het vunze stel van de Zanddwardsstraat gaf hij den ezelstrap. Het bleek nu een echte kloof; een rasveete.

Uriël, rechtovereind, nog bleeker dan gewoonlijk, de oogen schel-licht, woelde zich in de haren en kreet er tegenin:

— U spreekt onzin, vader... volslagen absurd!... U wreekt u met schimp op een ménsch, een echt mensch! U ként hem niet... en u kent zijn kinderen niet..... U praat iets na van anderen!.....

Maar luidruchtiger bulderde Henri er tegenin. Hij werd door de anarchistische vermetelheid van Uriël dol-geprikkeld. Hij schold hem een kwakzalver, brutaler, gemeener dan Leo, die óók alles door het slijk scheurde. Hij zou Uriël kunnen slaan...

Henri, groenbleek, stikte bijna van toorn.

Toch werd hij zich zijn drift, als innerlijke zelfopwinding, als schaamte en zwakte, vaaglijk bewust. Hij had met zijn zoon en zichzelf meelij. Hij walgde van een „ontknooping”. En ook rilde hij bij de gedachte,

dat Uriël hem zou doorzien en brandmerken.....

Op het schelle krakeel kwam Esther instormen met Maggie.

Uriël stond hard, wankelloos en fel-vertoornd tegen Henri's schimpenden trots, en Rozenheim geraakte al meer buiten zichzelf.

Esther troonde Uriël mee met paaiende praatjes. Zij sidderde voor dit conflict tusschen vader en zoon.

Maggie duwde hem ruw de kamer uit. Uriël walgde van al dat gemodder... nu tooverschijn van vroeger verbleekte.

Esther fluisterde:

— Later verder en meer, jongen... Het ergste wéét Papa nu toch al... Hij is al zoo overstuur, om alles...

Dat vond Esther eigenlijk het voornaamste Uriël moest wat variatie toelaten in het compas...

In de hall hoorde Maggie wat er gebeurde met Uriël en met Caro. Zij danste en jubelde, onder hinnik-lachjes, wild naar Bob en naar Eg...

— Uriël gaat zich verloven met Rebecca.

Bob onnoozel:

— Wat? Wie?...

— Een nichtje van ons... We hebben haar nog nooit gezien.

Bob wist van toeten noch blazen; had nog nooit iemand over dat nichtje hooren spreken. Hij vroeg niet meer; vreesde Maggie's onstuimige luchthartigheid.

Eg stond versteld en besloot snel iets. Met verwaand-gemaakte stem kefte zij:

— Als dát juffertje hier in huis komt, zal ze 't goed bij me hebben!

Haar stem snerpde en zij oversnauwde zichzelf. Een eendere kwelgedachte ging ook in Maggie om. Oom Josua zag Maggie als een soort van Joodsch parasietje of jeukerig kletsrebbetje; zoo muf-zelfgenoegzaam als een vergeten taart. Zij zou alles straks,

onder het paardrijden, fijn uitdenken, op het schok-rhythmus. Vond zij heerlijk... dán denken; alsof zij een slok brandewijn slikte.

Wat Maggie van Caro vernam met D'Ancona, verzweeg zij bijtend-norsch. Zij begreep niet, dat Caro zich aan zoo een opgesmukten krachtkerel verslingeren ging, al keek hij haar ook als een slaaf naar de oogen.

Boosaardig merkte zij op, dat Leo gelijk had. Er waren mannen, die met een zweepknaal een vrouw aan hun voeten kregen; koele aristocratische heerschers; verschrikkelijke meesters. Anderen verrichtten kruiersdiensten in de liefde, en werden weggetrapt. Zou D'Ancona ook zoo iets te wachten staan?... Hoopen sportkerels, kennissen van Bob, waren verzot op hooghartige Caro. Vooral Luitenant Heezing, die pracht-aviateur. Inwendig stak Maggie een angel. Zij kon niet goed verdragen, dat hooghartige Caro zooveel kans kreeg. Zij voelde zélve haar malle, haatdragende jaloezie. Hoewel zij echt gelukkig was met Bob, kwelde en krenkte het Maggie toch, dat een man in háár omgeving ook nog volop door een andere vrouw bekoord kon worden. Ja, het werd wél dolle ijdelheid. Was zij soms de mooiste vrouw van de wereld? Het mócht wat! Maar het sták haar nu eenmaal. Zij voelde zichzelf er door van de baan geknikkerd, nerveus en tot huilens toe geërgerd. Ze werd er altijd eenige dagen lang, wrokkig-stil of bits en hard onder. Maar dan ineens weer, snelle stemmingswisseling, sprong Maggie uit de vouw. Want zij hoorde door de radio een Rumba dansen. De hakken saccadeerden dof-heftig op een klinkenden vloer... Heerlijk! Zij danste, alweer bedwelmd en verzoend met de heele wereld. Het wond haar op, als het vroolijk blaffen van een koppel jachthonden...

IV.

Henri was eenzelvig blijven grommen in de kamer. Ná-onweer in zijn hoofd. Die vlegel, die lapzalverige kletser van een Uriël, die zoo graag op een papieren zoldertje wilde huppelen..... Maar als hij erdóór zakte,... daarom nog niet in een spinneweb zou blijven hangen, zooals het fabeltje wou. Moest dat baasje, dat het gevaar zag klemmen en steigeren, niet tegen eigen roekelooze en waanzinnige romantiek beschermd worden, of kon Henri al die gekheid zoo maar laten invreten en voortwoekeren? Waar moest Uriël naar toe, zonder hem en Mama? Och,... die erin is, moet erdoor... Zoo stijfkoppig was de kerel wel, die vaak handelde tusschen mal en dwaas. Dwingen kon hij de toestanden tóch niet!

Henri Rozenheim bemerkte tot zijn verbazing, dat de gedachte aan het lieve dochttertje van Judith hem telkens weer vastgreep en groeide, groeide! Héé..... leek zij zooveel op hem? Och, wanneer zij hem in al zijn woede en bokachtigheid tegen Uriël had gehoord en gezien, vandaag, hoe wild zij in elkaar haperden!... zij zou het niet begeeren en zich voor een gelijkenis schamen!... Maar... maar Uriël had het toch zelf verklaard. Dán moest zij ook sprekend haar moeder zijn... Henri's hart jeukte ervan. Want in hun jeugd be-
weerden alle menschen, die onverwachts broer en zuster ontmoetten: Henri en Judith,... één gezicht.

Rozenheim voelde zich heerlijk opgelucht, dat hij nu zoo-maar, zonder wrok en zelfmisleiding, weer aan Judith durfde denken; zonder angstschok en huivering. En zoo met liefde haar naam kon uitspreken, ondanks gedachten aan zijn verwarring en rampspoed. Hij voelde zich veel rustiger. Zijn hersens draaiden en maalden niet zoo volgepropt dóór! Hij was dus nog niet

heelemaál de klem kwijt. Hij dacht nauwelijks meer aan Caro en haar Jonkheer met zijn stoïcijnschen haargroei en de kille, trotsche kou in het aristocratisch gezicht. Ach, die twee deden natuurlijk tóch wat ze wilden. Nu en dan wel het tegendeel van het tegendeel... om modern te zijn. Maar het raakte hem niet meer. Wilde zij met den Jonkheer Katholiek worden,... moest zij zelve weten. Henri meende: een mensch kon innerlijk niét veranderen; wél van uiterlijk geloof, maar niet van binnenste natuur! Geloof kon van buiten af misschien naar het innerlijk toegroeien. Maar van binnenuit kon het niet naar buiten breken. Want met je bloed, met je merg, met je zenuwen, met je hart en je hersenen zat je vast aan d'omgeving waaruit je levend opwies... Rozenheim vermocht het niet anders in te denken. Zijn kop stond er nu niet naar, in de gruwelijke crisis, om dat allemaal haarfijn uit te pluizen. Toch moest hij zelf erkennen, dat toendertijd heele volkeren van geloof veranderd waren. Millioenen en millioenen menschen! Waarom dan óók niet een enkeling? Ja, het was duivelsch, duivelsch, al wat er geschiedde, hoe hij ook wrong en worstelde.

Kregel ontsprong Henri dit doellooze gemijmer. Alles moest maar loopen zooals het wilde. Nederlaag op nederlaag trof hem. Het kon toch niet erger dan de kop eraf!... Zijn minnelijke kinderen, die van het Joodsche wegdoodden; afbrokkeling en vernietiging van zijn heele zaak. En nu, in Uriël, zijn persoonlijke trots en eer geknakt...

Hij hoorde slechts één woord zuigend zijn oor indruischen: ondergang! Afbrokkeling en ondergang van zijn maatschappelijke positie; ondergang van zijn persoonlijke macht en gezag; verkwijning van zijn bezit in het volle sop!... Dat was geen melancholie, geen depressie, geen pessimisme, maar naakt waar! Straat-arm zou hij worden!...

ELFDE HOOFDSTUK.

I.

Rebecca zat stil-droomrig Reintje Plukker op-te-wachten. In het onheimelijke, schel-leege kamertje aan de straat, voelde Rebecca vage onheilsdreiging; vrees en verwondering, — erger dan boven, op het eigene vierhoog-verdiepinkje, bij verdroefd-zwijgenden vader Josua. Zij rook hier verontrustend-vreemde geuren en zij ontwaarde dwaze beeltenissen. Reintje had haar den vorigen avond, in het duistere burenpotaaltje, schuw, fluisterend, gejaagd, maar ook een beetje smeeklijk gevraagd, of Rebecca morgenmiddag éven bij haar wilde inloopen. Er was niemand thuis. Zij moest Rebecca iets heel „geks” vertellen, dat haar zéker zou verbazen. Rebecca bleef toch haar vertrouweling? Al van haar prilsten atelier-tijd, toen zij zelve van toeten noch blazen wist. Reintje sprak nog van bij „ons”, op den winkel, alsof „de zaak” boven alles stond. Onnoozele Reintje zocht in die jaren alleen naar een „netten” jongen op de dancings. Haar zieke moeder hield een oog in het zeil; rooijemde al haar doen en laten af en bedreigde Reintje om een haverklap met het Bestuur van de Vereeniging ter Bescherming van Joodsche Meisjes... Vond zij om te rillen... die neerbuigende weldocners, die toespraken!..... Slechte weg,... gemeen van inborst,... brr!

Later werkte Reintje op een lingerie-confectiefabriek. Tusschen brandend machinelawaai was zij de overmoedig-luidruchtigste snateraarster. Reintje praatte dwars door het helsche rumoer heen. Zij had Rebecca zelf verteld wát... Zij klapte alles van dit; alles van-die-en-van-die,..... maar Rebecca luisterde

Rooijemde: loerde af.

verstrooid. Het werk bleef altijd eenderlei voor Reintje. Tót zij „chique gelegenheden” ging bezoeken.

Schof je! Ook toen was Rebecca een soort van verwouwelinge gebleven. Maar zij reageerde zoo averechts, dat Reintje niets „aan haar had.” Want tusschen zeventien en éérentwintig, beleefde maagdelijke Reintje al schaamteloze avonturen, als een echt gondeltje. Schoon heel kinderlijk van gestalte en gebaren, bleek zij fel-geraffineerd van bezinning en overleg. Reintje was dol op de film; op costuum-praai, op bedwelming van kleur en weelde. Zij was verzot op spreekfilmen vooral..... Rebecca ging nooit mee. Reintje had vlam voor dezen en vuur voor genen. Maar geheel zinneloos, verrukt werd Reintje gegrepen door mode en dans. Drang naar mooie kleeven beheerschte heel haar doen en denken. Voor mooie kousen en schoenen deed zij alles, al kwam zij erdoor in een gondelkit terecht. Hollywoodsche vrouwen geleken haar afgoden. Op Gilbert was zij razend. Zij hunkerde naar het blanke bijt-schavotje van zijn scherpe minnaarstanden. Chevalier zoende zij in gedachten. Hij geleeke haar een onbereikbare snoes, deze toerist in de liefde, die het levenslot van vele meisjes beheerschte als hij wou..... Onder het zwoegen,..... snoepen van peren, zuur, gebakjes of lever,..... smoézemént over hém en Jeannette Macdonald,... werd haar een zaligheid. Rebecca bleef er steen voor. Tot Reintje de dommekracht-arbeid verveelde en zij walgede van al het atelier-gedoe. Na den dood van haar moeder, verwaarloosde zij het werk. Haar avonturen werden al gewaagder, grilliger en gevaarlijker. Zij deed niets anders dan negerdansen oefenen... Jazz, rumba's en fantasie-foxtrotten..... Rebecca bleef nog haar verwouwelinge. Het ergste echter verzweeg zij voor het onnoozele, mooie buurmeisje. Maar vandaag moest zij Rebecca toch een dolgrappig avontuur vertellen.....

Schof je: stil. — Gondeltje: hoertje.

Daar het zoo akelig spande tusschen meneer Hereira en zijn dochter, wou zij er liever niet in Rebecca's keukentje over praten. Kon haar teere huidje niet verdragen!

Nu zat Rebecca éénhoog, op een smal, wankel, geelgebiesd stoeltje. Vreemd, alles zoo laag en zoo vlakbij,... de menschen, de huizen en de straat, wanneer je gewend bent van vierhoog op de dingen neer te zien.

De radio stond in. Rebecca luisterde verstrooid. Zij keek naar buiten; een klaar-zonnige Maartdag. Een groote hond blafte bij een steeg tegen een stomme heimachine. Blauwgelakte reclame-auto blonk van verre, als de hemel boven den Zuidertoren. Uit een loods raasde motorengeronk. Een hekserig wijf, met vuurpannen te koop, joedelde als een Tyroolsche. Overal lei nog nachtsneeuw, blank-hel of vermoedderd. Rebecca dacht aan vader Josua. Zij snikte, onder herinneringen bedolven. O, die onheilsdag, het schrikmoment, toen zij vader bekende van Uriël. Zijn wurgende angstkreet! Zij raakte er, in haar zenuwachtige opgejaagdheid, niet van los. Hier, bij Reintje, kon zij tenminste uithuilen zonder door vader gehoord te worden. Al weken lang zweeg Josua. Hij verkromp van pijn; dat zag Rebecca. Vader Josua bekeek haar nauwelijks. Hij ademde in stilte en ongenaaklijkheid.

Hereira beseftte ieder uur dieper, dat zijn kind niet meer voor hém bestond. Er gloeide iets in haar besmeurde oogen, dat hij er nooit in had gezien. Zijn leven bekeek hij fatalistisch, als de ómgoocheling van een bangen droom; een verdoemd wrochtsel van het wrange lot. Alles warrelde en wemelde rond zijn oogen. Vóór de Waag, op de Nieuwmarkt, vanmorgen, was hij neergesmaakt. Een duizeling had hem gegrepen en weggeslingerd. Toen hij akelig overeindstropmelde, zag hij de scherp-uitgesneden, leien

Waag-torentjes in de blauwe lucht dansen, op en neer... op en neer...

— Koop bij de baldoower van de mart,... nog vijf groote scholle en nog 'n handjevol... Wie maakt mijn los?.....

hoorde hij een venter roepen. Toen viel Josua weer in elkaar, bewusteloos. In een gure kraam werd hij met water bijgebracht. Een vlaag wreed licht, tusschen tentzeilen en markt-doorgangen, rilde grauw over zijn ontzet gezicht, als van een paars lijk.

Tante Truddie meende: vást nie van Bekkie... zat in zijn gestell!... Het was voor Josua teugeswoordig anpakke en dâge telle!..... Hij kon zooveel klappen krijgen van Sem als ie wou... Ja-ja,... onder 't najin van 't Opperwezen!...

Rebecca verlangde hartstochtelijk naar Uriël, ieder uur... Zij had niemand anders. Zij ademde zijn aanwezigheid als zomerlucht in. Hij stilde haar heimwee, haar gewetensknaging.

Over eenige dagen zou het Puriem zijn; het sprookjesachtig-gloeiende dankfeest, vreugdefeest en geschenkenfeest van Israël. Ieder jaar nog had zij dan koffie-met-kaneel voor zich verkneuterend vadertje gezet en de smulzieke familie met een ketel chocolade verrast; één dampenden reuzenketel. Oom Salomon wou er zich altijd in verdrinken...

— 'n Zoete dood, Bekkie... versta wèl,... zelfs voor 'n ageir!...

— Geregeld 'n badkuip!... beaamde tante Truddie. Dan slurpte zij en liet tantetje haar oogen onbekommerd wateren.

Sem Bullebak kookte van woede om oom Salomon's gulzigheid. Wat 'n Papus! Pekaan!..... Hij stond te peezen in de christenbuurten, met negotie; of zijn keel rauw te schreeuwen op de Zaterdagmarkten in de provincieplaatsen, en dié hongerlijjer zoop kim

Baldoower: woordvoerder. — Najin: oog. — Ageir: godloochenaar. — Pekaan: kijk eens aan; pak aan — Kim: lekker.

sjoekelâ!..... Zou je hem niet tot lijm slaan!

Giftig gromde hij:

— D'r is nog plaas voor je an de galg van Haman... addenoy!... Je twee beize zalle uitzwere... tha... 'n Poeremkadootje!...

Josua Hereira was gewoonweg verzot op Puriem; op het feest van Mordechai en Esther. Zijn keppeltje gunde hij, dien dag, geen rust op de kruin. Van het zeer weinige, dat hij bezat, schonk hij wég aan arme menschen; wat hij wel en niet ontberen kon. Ook Rebecca deelde alles met vader's familie en met de lieve oude vrouwtjes aan d'overkant. Ieder, die hunkerde op Puriem, leerde Josua, moest gegeven worden. Vooral den armen... Het bleef voor Rebecca haar leven lang een heerlijke jubelfeestdag. Er tintelde voor haar iets van een vroegen lentedroom in Puriem; een oud, zoet, knagend verlangen, onbestemd en zwevend, dat Uriël nu vorm gaf... Al was er eigenlijk niets meer van Puriem, van carnavals-jool over, dát herinnerde zich zelfs Rebecca nog wel. Van haar zesde jaar had Rebecca heugenis aan heel ánderen Puriem-jubel in de buurt...

Plots holde Reintje het kamertje binnen; uitdagende „Reintje van éénhoog”; hel-blond kopje, bijtend-rood het geverfde mondje, als een bloedend vruchtje, en dof-brandend rouge koortsend op de blanke wangetjes. Maar heel strak-slank; aanhalig-lief en toch schel van stem, elegant, trippelvlug en lenig gelijk een fijngeënkeld danseresje. Zij was veel grilliger, schaamteloozer en losbandiger geworden, na haar moeder's dood. Zij gaf om niets en niemand meer. Alleen bij een nieuwen minneroes, brak er verteedering en wilde hunkering door haar heen. Reintje smeed haar cigaretje weg, kuste Rebecca en rukte snel-zakelijk een venster op. Zij had het altijd en overal benauwd. Haar jonge,

Beizen: oogten.

fijne handjes beefden. Op den dag droeg Reintje jurken, schaamteloos-kort tot de knie; 's avonds, zedig-lang, tot de hielen. In de bars heette zij wel „Blonde Greetje” van Kees Pruis. Zij dweept met Kees Pruis; met zijn weeke stem, zijn zoel fluiten, zijn joolspot. Maar zij rilde eerst van sentimenteel genot, als zij hem hoorde zingen, op tooneel of door de radio, van schoon Hawaai... Dan wérd zij zelve droom van blauwe wolken, blauwe deinende zee; dan werd zij zélve „schoon Hawaai”, en haar bloed veranderde in vuur..... Guitaar, gitaar..... En zij zong zacht mee.....

Zij vervloekte openlijk haar vader, dat dronken beest, dien sjikkeren nabes en smerigen doever, die háár liet ploeteren voor de twee kleine broertjes. Wanneer hij eens een enkel keertje een riks gaf, wou hij het voor vijf pop weten! Zocht hij maar het zwarte majem! Alleen voor Rebecca had zij eerbied; voor haar reinheid en goedheid. Die wou haar nooit geheimen ontfutselen, van haar avonturen met alsoorten mannen.

— Hè, fijn dat je gekomme bent Rebecca..... Me haast verlaat in een tearoom..... Zat je kim te soezen?... Tocht 't niet?... God, wat ben je mooi, meid.....

Rebecca droomde.....

— Nee..... nee!

— Uriël, hè?

Rebecca, verward, stotterde:

— N...ee...neel.....

Reintje gierde van zinnelijke lachpret, om Rebecca's verwarring. Haar helle oogen van stalingen messen-glans, gloeiden vermetel. Haar karmijnen mondje neep zij saam.....

— Nee?..... Ha...háháhá..... die is goed!..... Je dacht zéker aan Moelie Turftrekker.....

Sjikkeren nabes; dronkenlap. — Zwarte majem: donkere water, — Turftrekker: zakkenroller.

Rebecca bloosde en staarde suf het bloemblank, tartend schater-gezichtje van Reintje in.....

— Já, ja... nee... ik weet 't niet!

Toen, ineens, begon Rebecca te snikken.

Reintje, ontdaan, drukte streelend Rebecca's hoofd tegen haar bijna naakte borstjes. Zij, de jongere, voelde zich nú de levens-oudere, de wijzere, van veel scherpere ondervinding. Rebecca bleef heelemaal iets apart. Jazeker, voor Reintje..... Zij, instinct en passie, leefde alleen in roekelooze drift voor, of in rillenden afschuw van mannen. Maar Reintje wist van zichzelf tenminste, dat zij als temeie genoot in den zwijmel van flirt, weigering of overgave. Zij was nu eenmaal verzot op sensatie. Zij verachtte en begeerde betaalde liefde in gelijke mate. Zij kende de uitwerking van haar wulpsche tintelooen, al doordrong zij het verdorvene van haar eigen hartstochten nauwelijks. Rebecca was wel heelemaal vrij van zinnelijke verdwazing, maar zij vond haar toch een traag schaap, een onnoozele, die niét genoot van haar mooiheid. Kwatsj!... En daarom voelde Reintje zich nu, in haar teeder troosten van Rebecca, de meerdere. Zij, de grillige cocotte, de lokkende afstootster en de scheldend-aanhalige,... zij had toch ook haar échte liefde.....

Spontaan vertelde Rebecca van haar onverdragelijk verdriet over vader, die heelemaal zwijgend verschrompelde, wegwijnende en nauwelijks meer sprak.

Reintje, geprikkeld, trampelde de kleine, fijnge-schoeide voetjes ongeduldig op den grond. Hysterisch-scherp klonk haar stem:

— Zijn eigen schuld!... Je vader is 'n akelige stijf-kop!... 'n Schande, om jou zóó te pesten!.....

Rebecca ontwong zich met een ruk aan Reintje's omstrengeling en keek met den wonderzachten blik, het buur-vriendinnetje onthutst aan. Neen, Reintje

Temeie: lichtekooi.

was heelemaal geen ateliermeisje, geen bakvisch meer.

Maar zij óók niet! Toch bleef Rebecca met een zekere griezelligheid naar Reintje's zwaargeverfde wimpers en roetglanzige oogranden kijken. Gek vond zij het blauwig-zwarte opdonkeren tegen het blondhelle haar.....

Zacht sprak Rebecca, om af te leiden, onder het lichtelijk streelen van een wenkbrauw.....

— Over 'n paar dagen is 't Poerim!.....

Reintje's oogen schimpten.....

— Wat zou dat?... Allemaal kwatsj!

Het ketste onbarmhartig-nuchter van Reintje's bloedlippen.

Rebecca, die van alles dadelijk het natuurlijk-deugdzame proefde en de geringste zalving verafschuwde, begreep. Dit egoistische meisje, dat heelemaal instinctief handelde en sprak; met wie zij, als kind, wel eens koekeksbloempjes had geplukt; dat nú veel rookte en wijn dronk en van haar eigene, misleidende betoovering overtuigd was, — kón onmogelijk beseffen hoe stralend-van-binnen vrome Josua zulke feesten vierde en onder welk gloeisel van paradijselijk hemellicht, hij 'savonds en 'smorgens vroeg al naar Snooge ging, om de Rol Esther te hooren voorlezen. Toch vertelde zij Reintje, die nu weer plotseling met een woesten ruk het venster dichttrok, iets van den vroegeren Puriem.

Reintje in het verwilderde gezin, had een echt oud-Joodsch Lotenfeest nooit meegemaakt. Dat stuk woelwater, stuipachtig-vroolijk of somber-boosaardig, die één dag op korsten brood leefde, den anderen dag, sardines en caviaar snoepte, huilend van deernis, of hard en scherp als een spijker, verzorgde veel angstvalliger haar teint en haar krullende wimpers, dan Rebecca, vaders Heilige Boeken.

Voor Josua was Puriem, ook in zijn edele armoe, levende vreugdedag gebleven. Had Igmaniz het vorige jaar hem niet verteld, hoe Puriem in den Talmud een dag van groot gewicht werd genoemd; bijna zoo be-teekenisvol als de Sinaïsche Wetgeving?..... Hij murmelde ten halve de Rol Esther met een ontroerde zangstem, in trillenden ootmoed mee, en zijn verbeelding sterfelde gouden vuurtjes om de Hebreuwsche woorden. Josua sidderde, verbleekte, bij den zwoelen gruwelnaam Haman. Hij sloeg zich woest op de borst. Hij rilde nog van den heeten smart-angst, dien Haman over de Joden had gebracht. Hij zag altijd wéér, wreede, wraakzieke Hamans leven. De Amalekiet, de afgodendienaar, met broeischen haat en zwart gifbloed, die Mordechaï zou ombrengen, was nog niet dood en zonk niet weg, vernietigd door de opbrengst van de magatsieth hasjikel, klaagde Josua altijd. Uit ieder nieuw menschengeslacht dook een nieuwe Hamangestalte op; een monsterlijk verdelger en verdoemer, op steenen paard. Een Haman, een laaiende verachter van Joden, om ze te teisteren, te slachten of te doen hangen.

Rebecca had alléén heugenis aan zonnige feestverrukkingen. Aan bevallig-fiere Esther, de Maagd van Suza, met de zwarte lokken en de tooverzachte stem; later, alleen aan de gemalin van een échten Ooster-schen, heidenschen Koning. Deze heldin met de glanzende haren, had Rebecca altijd vóór zich gezien als onbevreesde redster van haar volk; als ongenaaklijke afstrafster van den beul Haman. Rebecca zag lieflijke Hadassah, de zwartlokkige, in een kinderlijken verbeeldingsdroom, op een troon van schittergoud, met eindelooze sterrenblinking boven het hoofd, in het Perzische Heerscherspaleis. Zij voelde zich, heel in stilte, verwant aan Esther's ingetogenheid en kuischheid, al wist zij zich veel laffer en bevreesder.

Magatsieth hasjikel: offer van een halven sikkél.

Ook Josua sprak somber-godvruchtig van den dertienden Adâr, den uitroeïingsdag der Joden; maar Esther's naam koesterde hij met een heiligen klank, bij het Meghila-lezen. Hadassah geurde hem toe als een zomerroos. En nooit deed hij mee aan den vloek-roep: Aroer Haman!

Rebecca had haar leven-lang gehunkerd naar Puriem, om de schuimende carnavalspret, de juichende verlossings-vreugde, die haar en vader, en, in gedachte, moeder omgolfde. Alle goêde Joden bleven dien dag in hun kring; zongen dartel, dol, uitgelaten. Rebecca, toên nog het bloesemende hart van Josua, — hoorde zang en boertige voordrachten. Zij zag in roes van spel en jolijt, onder een sprook-achtigen avondschijn, grillig-gemaskerde figuren, bang-vreemd-getooide mannen en vrouwen, hekelend-overmoedig opduiken, de huiskamer indringen, en luidruchtige hansworsterijen volbrengen. Eten, drinken, kip en gebraad, vette zalm en glimmende boterbolussen, een troon van taart en gebak, werd hun vreugde-buit. Want alles was manoth voor de instormenden.

Vader Josua verhaalde van veel oudere Puriem-feesten, van jubelend Jodengeluk en Jodentrouw aan Eeuwige en Thora. Het vorige jaar had Igmaniz nog uit de verklaringen van Midrasch heerlijk, wonderlijk verteld. Als uit een droom doken zij op: Esther, de offeraarster, Mordechai, de zielsvrome, de dwepende, de grootmoedige geweldenaar Ahasverus en Haman, zoon van Hamdatha, de vloekgele Agagiet. En de woorden van Rabbi Simon Ben Jochai over Israël's rol, door Nebucadnezer's gouden beeld te aanbidden en aan te zitten bij Ahasverus'feestmaal, liet Igmaniz lichten van wijsheid, voor Josua en Rebecca.....

Het donkere carnavai-rumoer met zijn opwindend geschreeuw en fladderende, ook wel wrange en

Meghila: Boek Esther. — Manoth: geschenken. — Midrasch: Bijbeluitleggingen, vooral uit moreel oogpunt.

krenkende pret, bestond niet meer, maar Esther's Rol bleef; de blijdschap van Israël. De Hadassah-geschiedenis, de Esther-Rol, teeder en tragisch, zou onverwoestbaar zijn... „Het geschiedde in de dagen van Ahasverus, Ahasverus die regeerde van Indië tot Ethiopië, over honderdzevenentwintig wingewesten.....”

Bij dien beginzin al, onderdrukte Rebecca een snik en golfde er een wilde blijheid, een brandende vreugde in haar op.....

De chocolade-ketel dampte en geurde. Josua's arme familie verscheen in de nog wintersche, vroeg-Maartsche duisternis. Opgesmukte, luidruchtige clowns, gemaskerde mannen en vrouwen in jongenskleeren, Hamankloppers buiten de Snooge, doken niet meer óp om te plagen, te schertsen, met toespelingen op Baroech Mordechai, op Ahasverus zegelring en Aroer Haman. De, van geld rammelende, hel-gekleurde en houtgeurige Puriem-doodsjes schenen uitverkocht. En ook liedjes klonken niet meer. Alleen oom Salomon zong nog wel eens, in goede bui:

— Goet Puriem... goet Puriem... mein liebe leit...
Terwijl Sak en Truddie dan invielen:

— Weist ihr wohl was Poerim bedeit?...

— Bij jou,... snauwde Sak,... 't heele jaar sjikker en an Puriem nuchter..... Waar kom je vandaan.....

— Waar ik nog nie geweest bin,... gierde de verguisde.

Omdat Truddie altijd dwars tegen alles inging, beschimpte zij nú het kale, vergane en uitgestorvene van Puriem, terwijl zij vroeger-jaren nog harder schold op de ontucht, het gemeene, misdadige en de liederlijke zuiperij van de gemaskerde feestvierders.

Maar aldoor opnieuw hoorde Rebecca vader Josua verrukt vertellen van Esther en Mordechai; van de jubelende Snooge. Zij zag hem huilen van vreugde,

om het lijfsbehoud van Israël. Puriem, Puriem bleef voor Josua de dag van gouden, milde giften.....

En Rebecca had heerlijk gekookt, het Puriem-maal, door gulle gevers verzorgd. Anonieme weldoeners hadden ook, bij kip en zalm, gebak gezonden: Hamansooren of kiesjeliesj,..... omgekrulde en gekronkelde koekjes.

II

Het zou deze week een vaal-doodsch Puriem worden, want al de oude vreugde was afgestorven, gromde tante Truddie opnieuw. Josua zou ook nu, op dertien Adár, vasten; vastendag van Esther. Maar hij bleef somber, heelemaal lusteloos in zichzelf gekeerd, en geen woord luchtte Hereira over Puriem. De jongens trokken smalend weg. Alleen oom Salomon en tante Truddie zouden even opwippen; van oudsher plicht.

Sem Bullebak wrong zich tusschen het Puriem-gedoe met hoon en gaf met zijn hatelijke verwenschingen den nekslag aan alle romantische en idyllische liefdeshoudingen van Esther en Ahasverus.

— Die betofte dame heb doch treife gevrete en de kalle heb zik doch asjeweine gemaak veur „Asje-weerlus”... nôjanônee... En... en ze heb nie eens durve zegge, dat ze 'n Jiddekind was... En ze heb doch mit 'n goy geslape,... tartte Sem Bullebak naar Josua, die in zijn rieten stoel navrant de duimen wreef. Dan kreunde Hereira van binnen, maar bedwong zich.

Igmaniz kwam niet meer. Verleden jaar hoorde Rebecca hem nog de verheven, geheimzinnige geleerd-

Goy: De *heiden* Xerxes is hier ook „goy” gescholden, als karakteristiek van bekrompen haat.

heid van Mordechai roemen. Vader's gezicht blonk stil van vroom geluk. Tegenwoordig kreunde Josua en zweeg.....

Van al het innerlijk onheil in hem, was zij, zij alléén oorzaak..... Ook Josua sprak niet meer over een beschikking der Goddelijke Voorzienigheid.

Rebecca staarde het venster uit, op de zonnige sneeuwblinkende. Zij wou niet huilen, maar haar oogen keken door betraande wimpers, als door gesmolten kristal.

Wispelturig Reintje stond paf. Een wrang-cynische ironie begon haar te steken. Een verveelde uitdrukking op haar mooi gezichtje, onthulde plots haar domheid. Ze verachtte dien Igmaniz, omdat hij geen smaak had. Menschen zonder smaak, haatte zij. En nou weer die smart over Puriem.....

— Malle meid,... hoe ken je je eige nou zóó overstuur maken!... Toch allemaal poppekast!

Rebecca bleef strak staren naar het asfalt.

— Dat is toch allemaal uit de stokouwe doos, al die mesjokkene sprookjes... allemaal jen... reken maar!... Daar geloof je toch zeker geen snars meer van in je bovenhuis?... Van die Haman, met z'n tien behoebikkens van zonen!... Allemaal kwatsj!... Ze hebben je geflescht, meid!... Laat ze stikken in hun velletje!

Rebecca zweeg bedremmeld. Zij begreep niet eens wat voor mal, onverstaanbaar bargoensch en argot, wat voor scheldwoorden Reintje met dollen lust eruit gooide.

— Jij hebt nou toch je Uriël!

Rebecca sprong op en met gewurgde stem viel zij uit:

— Die heb ik niét!.....

Reintje trilde en woelde onbewust haar décolleté

Behoebikkens: pooiers.

verder open. Zij stikte haast van benauwdheid en cigarettenwalm. Kwatsj!... Haar tengerspitse, blanke handjes beefden hevig. Een gouden, weerbarstige haarkrul wrong zij woedend terug in haar nek. Zij dacht ineen aan de twee verwaarloosde broertjes en aan haar eeuwig-dronken vader, dien vunzen huurschuit, die alleen opleefde als hij jin rook en die er een zotte dronkemans-filosofie op nahield:

— Ikke? Ikke?... strompelden de woorden op zijn laffe tong... Ik hou de wacht bij me eige borrel, meid...

Daar blijf... blijf jij mit je jatjes af... Uch, uch... de maan die drinkt... de aarde die drinkt... de zon drinkt, de starre drinke... de blomme en de boomen... voorwat zal 'n mensch nié drinke? Pas op... maar... ik wil alleenig na huis... Pas op, meid...

Nog gisterenavond zwalkte hij op, laveloos. De kleine broertjes beefden. En nou dát weer met Rebecca.....

Beteuterd luisterde Reintje naar het ingesmoord gekerm van Rebecca's stem...

— Ik mag hem niet hebben... Ik mag niet van mijn vader en hij mag niet van zijn vader!

Reintje wist in haar schrik en deernis niet wát te zeggen. Zij had de hevige uitbarsting en ineenzinking van Hereira gezien, alléén al bij het noemen van Uriël's naam. Kedin, zij was een gebrand niesse..., maar dién wreeden dag van Rebecca's bekentenis zou zij nooit vergeten! Zóó ontredde, zoo grauwn en vernietigd had zij den vromen „Ouwe” nog nimmer gezien. Zij dacht, dat hij stapelkrankjorem zou worden.

En ook nooit zúlk een ontzetting in Rebecca..... Rebecca had, na Hereira's ineenzinking, alles met Reintje uitgesproken, omdat de meid zich voor haar dien dag zoo uitgesloofd had. Reintje wist wel hoe hevig Rebecca zelve door haar vader's wanhoop en smart geteisterd werd. Maar ook wist zij, hoe Rebecca

Jin: jenever (van het Engelsch: gin.) — Kedin: in orde.
— Gebrand niesse: juffertje dat veel op haar kerfstok heeft staan.

Uriël beminde. Een liefdegevoel, dat haar, slobber, koud maakte van ontzag, maar geheel vreemd bleef. Toch zou zij haar gaper maar houden..... Zij kende Uriël niet, maar bij wat zij nu zèlf ondervond, het ontdekt „geheim", dat zij juist Rebecca wou vertellen, hunkerde zij er naar, dien jongen student Rozenheim met Bekkie eens saâm te zien. Niet om zijn blikkies; gaf zij geen zier om. Maar zij wist, hoe de lieve Rebecca smachtte naar Uriël; hoe zij zich van haar angsten en onheil-gevoelens verlost voelde, als hij bij haar was. Maar ook hoe Rebecca, een poos weer in Hereira's woning terug, verscheurd leefde en ingekneld stond tusschen haar vader en Uriël. Want zij zocht in eigen verraderlijk gedrag jegens Josua, zielspijnigend de oorzaak van al het vreeselijk gebeuren. Zij, zij alleen had het ongeluk over haar vader gebracht. En hoe blindlief zij Uriël had,... dát zondige zelfverwijt kon zij hem niet verzwijgen.

Reintje keek met zoethartige genegenheid naar Rebecca en ook zij, in haar domme, instinctieve goedheid, begreep op haar wijze den angstigen terugval in Rebecca, naar het oude nest van Hereira.

Tegelijk bemerkte Reintje, hoe mies en sjofel, bijna verwaarloosd Rebecca in de kleeren stak. De jongensmeid en zwijmelaarster, die ál maar cigarettten rookte en thuis „Voorburgjes" en Fancy Whisky dronk, vergat eigen lusten heelemaal. Met over elkaar gekruiste prachtbeentjes, zat zij vóór Rebecca en streelde ontroerd haar handen en gezicht. Nu scheen alle tintelwellust uit Reintje's oogen verzonken. Zij huilde zacht-versmoord méé met Rebecca's ellende-leed. Reintje wou haar tooien met de mooiste dingen, die zij bezat. Uit een kast haalde zij, in een wilden rommel, een overvloed van ochtendjurkjes, mantels, japonnen, lijfjes, bont dooreen; fluweel, satijn, zijde,

Blikkies: geld. — Mies: (hier) somber.

Reintje had hetzelfde aalslanke figuur, dezelfde lengte als Rebecca. Alles moest Rebecca passen. De kleeren stonden haar om te zoenen,... schoot zij enthousiast uit. Reintje begon plots een beschermstersrol te spelen, goedhartig en overmoedig. Zij had behagen in haar eigen gulle vertroeteling. Och, snoezig stond Rebecca dat zwarte wollen jurkje met plooirokje. En kijk... dat zijden kraagje, geknipt. Voor geen blanke rad te koop... Of dit bleu-tricot deuxpièce... alles kwatsj ernaast. Gewoon beelderig, dat jumpertje met koperen glimknoopjes. Nee..... nou dat koperkleurig suède ceintuurtje er op... Of dit heele strakke rokje van bruin tweed?... En dit snoezige mantelpakje?... Jonge, over een maand... Die rok eronder, niet te kort, niet te lang..... Och, kwatsj..... Dát moest ze dragen, dat wandelpakje met witte crêpe de Chine blouse en met die losse jabot... fijn... fijn,... fijn steekt die uit het manteltje.

— En zoo'n kiep, meid... zoo'n hoedje, net 'n matelotje, schuin..... niet te veel haar d'r onderuit..... gekloft!... Mijn zilvervos en fijne zwarte glacé'tjes met hooge kappen..... tjonge..... sjiek..... boven de mouwen!...

Al meer sleurde zij los, Reintje.

— Of zóó iets, Bekkie... dat zwarte kanten japonnetje, als je uitspatsiert met Uriël... kwatsj? Maar nie fijn, die zilveren garneering... Néé, juist... heel lang mot de japon... en hoog in je taille... Zal je'm zien kijken... Toppunt! Wacht, die gouwe kralen om je nekkie... 'n prinses, meid!...

Zij beklagde en verheerlijkte Rebecca. Zij schold zichzelf een echt kakelientje. Ze schimpte „bekaf” ook op Uriël, dat hij zijn meisje niet in het goud zette... Kwatsj!

Toen barstte Rebecca los en stond zij kaarsrecht overeind. Minachtend keek zij neer op Reintje's paar-

lensnoertje, op het perzik-fluweelen boezempje. Zij weigerde alles, alles! Verstond Reintje dat? Zij begeerde niets van hem, en ook niet van háár...

Vuriger en heftiger nu, sprak Rebecca door. Haar schuchter gezichtje gloeide van opwindning. De lange wimpers trilden. De glanzige haargolf hing boven haar rechteroog. Zij schold op flirt en flikflooiërij, op al dien glimp, dien wuften rommel, die schijnweelde. Voelde zij geen snars voor, al ging zij graag goed gekleed, wanneer het kon. Ten koste waarvan verkreeg Reintje al dien pronk van zijden kousen, flonkerende schoentjes, van fluweel, satijn en bont? O, zij zou nooit één bitter woord verwijt richten tot Reintje, zij, een wildvreemde... Bovendien, zij zou niet de teerhartige en deugdzame uithangen tegenover háár roekeloos zich vergooien. Maar zij wilde niet opgedirkt, opgeschilderd voor Uriël verschijnen, hoe goed en lief Reintje het ook meende. Zelfs haar glaskralen colliertje vond zij overdaad. Zij was arm en zij bleef het. Uriël moest haar nemen, zooals zij hem in het portaal ontmoet had... Zij walgde van schmink, begoochelingen en opsmuksels...

Reintje zat sprakeloos; keek gebluft. Haar bloedrood mondje hing open van verbazing en zij betastte haar eigen valsch-rozetintige lok-wangetjes... Ja, dát was weer de oude, onbewust-trotsche Rebecca, die zij verafgoodde... Rebecca in haar doodsimpel, afgekaald, cieraadloos zwart japonnetje met wit kraagje. Maar zoo zacht-fier als een koningskind.

Plots begon uit de radio een wonderlijk-zoete en droeve stem te zingen.

— Tauber!... gilde Reintje wild... Tauber... fijn, heerlijk!...

Zij liet Rebecca los, smakte haar stoel omver en zwierde, halfnaakt, dansend door het kamertje. Zij dampte dikke wolken uit en gierde, alsof zij in den

walm fladderde van cabarets, nachtcafé's, bars.

Rebecca begreep van Reintje's plotselingen sprong naar het zwijmelend amusement, niets. Vol smeekdeernis één oogenblik, met Rebecca's hachelijk lot; het andere oogenblik onbeschaamd, voos, tartend, volslagen gevoelloos, verraderlijk lichtzinnig en alleen voor zichzelf levend.

Ook Rebecca onderging een zonderlinge ontroering, bij het luisteren naar de Tauberstem. Ook zij wist niet waar zij bleef en wat zij hoorde. Maar heel anders toch dan Reintje, beving haar dat zinggeluid. In Reintje werd het half-onbewust geïdealiseerde libido, de wild-schreiende, zinnelijke verteederling, nog eens zwoel en smachtend opgestoot door herinneringen aan een reeks korte, zalige genietingen zonder verademing. Haar genotsdrift en passie braken onder honderd geluk-voorspiegelende zelfbegoochelingen, in edele en onedele voornemens open. Muziek, stem en melodie groeven haar leeg; lieten Reintje sidderend en schreiend hunkeren naar iets onbestemds. Zij vermoede en verwiegelde alles van haar eigen wezentje en bekreunde zich om niet één sterveling meer. Zij ging teloor in een zwijmelroes, in een zalige verbijstering. Zij blies broos als schuim haar geluksdroomen op. Reintje zag zich tusschen badende minnaars picknicken aan strand..... Deauville..... Ostende..... Biarritz... Eindeloos-ver, tot de kim, zonnegloeijing. De zee vol brandende en bruisende zomerweelde. 's Avonds soupeeren met aanbidders, vleiers, gokkers en brassers, gezwollen van „dik" poen. Zij vond het oververrুকkelijk te droomen van vrijen omgang met schatrijke jongens, met wie zij kon zwemmen, roeien, autotoeren. Zij moesten Amerikaansch-rijk zijn en alles voor háár opofferen. Zij moesten gekleed zijn als de rijksten en fijnsten in de high-life-films. Het

moesten mooie, knappe, levensdartele jongens zijn, dol-verliefd op haar, op haar alléén...

Zoo, in haar weelde-verbeeldingen, slurpte zij lui, zwoel-pervers het zalige niets-doen. Vele mannen waren vol van haar flirt-verleiding; verstomd van haar toovermacht als brutaal-mooi meisje. Zij zag iemand; een heel rijken, heel erg overheerschenden bedwelmder, van wien zij Rebecca juist wilde biechten, zoodra Tauber... o, die goddelijke schurk Tauber, uitgezongen had.....

Bij Rebecca werd alles louter een diepe, smachtende verteederling om al wat het bestaan haar nu aan verwarrend geluk en weemoed liet ondergaan. Haar hunkering, bij de populaire en zoete Tauber-liedjes, veredelde zich tot een smeekbieden voor haar vader; tot een liefdes-overgave aan Uriël, tot een schuw-verrukt spreken met haar moeder, in gedachte.

Reintje slurpte de sentimentaliteit in, met bliksemende schokken en rukken van heel haar wulpsch, hongerig, erotisch-vlagend temperament. Als slachtoffer haatte, verachtte zij armoe en vunzigheid van het Zanddwardsstraat-woninkje. Zij begeerde alléén uiterste luxe en zwijmel; roes, die haar eigen banale Zanddwardsstraatsche leven en honk uitwischte voor een poos. Haar vadsige fantasie sloeg aan het muiten. Zij sprak den laatsten tijd alleen van auto's, van parkeeren, van groote vliegtochten, van Schiphol, van rennen en Stadion, van Carlton, van Parijsche Boulevards; van dancings in Trianon, van de „Kleine Club", van American Drinks, van cocktails en coblers...

Bij Rebecca werd de ontroering om vader Josua's verdriet gelouterd tot een hevig, zoet-pijnigend geluksverlangen, doormengd met beklemming en zielsangst. Ook in Rebecca popelde iets naar onthulling van levensgeheimenis, naar een onbewuste romantiek. Maar zóó verstrengeld met haar eenzaam heimwee van

vroeger in het donkere keukentje, dat zij er zelve onder verloren raakte. Zij sloot haar oogen stijf dicht, onder het luisteren en zag alleen den koortsigen jubel in Uriël's blik; de pijngroeven in Josua's vermagerd gezicht. En zij verrees tusschen trouw aan vader, trouw aan Uriël...

Uriël's liefdewoorden doorruischten haar bloed; vader's beestem doorkerfde haar hart. Zij wist zich niet meer te wenden.

Ook in Rebecca tooide zich een geïdealiseerde droefenis, die geen anderen uitweg wist dan ónder te gaan in den zang. Zij zag zich dolen door een duister gewelf. Maar zwijmelaar Tauber zélf en zijn sleepend-weeë liedjes, lieten Rebecca geheel onbekommerd. Zij doorleefde aldoor het smartelijke kwijn-verdriet van vader Josua; zijn zwijgende afscheuring van alles; zijn al nijpender eenzaamheids-gevoel. En daartusschen, het meisjesreine hunkeren naar Uriël, naar heel zijn mannelijk-jeugdige wezen. Het hunkeren ook naar al wat zijn stil-lichte oogen haar aan geluk beloofden...

Toen een ander nummer door de radio klonk, was voor Reintje het nachtelijk geheim van haar opwindend weggewischt en rukte zij den stekker het toestel uit..... Toen riep zij naar Rebecca iets quasi-deelnemends over het ontvoerde zoontje van Kolonel Lindbergh, terwijl zij uit een kristallen flaconnetje wat seringengeur rondsprengde.

Reintje begreep niets van die aartsstomme politie, die zich zoo-maar door een stel liederlijke bandieten bij den neus liet nemen. Zij zou... zij zou, in haar sadistische drift, die smeerlappen wel kunnen ranselen! Zij spooog schimpscheuten uit. Reintje werd ineen weer de gevaarlijk-opgewondene, de dronken, ontuchtige hunkeraarster naar vechtpartijen en naar erotomanische overweldigers. Het hysterische bloed

begon in haar te furiën; het streng-gesloten mondje te schuimen. Zij wilde weer met stoelen en flesschen gooien, als in rumoerige nachtcafé's naar den barhouder. Haar woededrift scheen zij niet te kunnen beteugelen. Zij raasde telkens op de ontvoerders.

Onverhoeds volgde een nukkig-navrante zwenking in haar stemming. Het vloeken en schimpen kantelde. Met haar lokkendste liefdelachje, de helle tinteloogen wijd-open, hoorde zij, dat die kerels niet eens goed konden kijken... O.... wist Rebecca het? Zij kiekte zelf prachtig! Alles wat zij wou, kiekte ze. Lollig!... Kijk, daar op het kastje lag haar filmcamera'tje. Rebecca moest zich óók eens oefenen; zou verdomd leuk zijn. Gingen ze sámen kijken... donker Amsterdam; konden zij geld verdienen en de winst geiliken. Ze leerde zelfs pistoolschieten, in een fluweel jacht-pakje...

Reintje loog; zij voelde, dat zij opsneed, zich idioot aanstelde tegenover Rebecca.

Zij loog boosaardig en zwetste fel, als zij er lust in had; om op te hitsen, te verwarren, te plagen...

Rebecca had zij nog nooit beduveld. Háár genegenheid had Reintje dikwijls behoed voor lage, misdadige opwellingen, voor vunze gemeenheid. Tegenover Rebecca was zij tot nog toe in al haar biechten, brandend-oprecht gebleven. Waarom hitste zij zich dan vandaag op tot leugen, tot wreed, plat, vuil liegen?...

Gauw overratelde zij haar eigen perverse woordjes en leefde zij weer hevig óp in haar woede tegen de klitse kinderrovers. Zij zou al die knullen wel kunnen ranselen, aan stukken laten trekken! Die arme Lindbergh... een prachtvent, een held!...

En plots, met spotstem, sloeg zij weer om:

— Nee... 't is me toch 'n ongelukkige slungel...

Geiliken: samen deelen. — Klitse: slechte.

Hij doet me niets hè?... Hij verslikt zich op 'n bal in 'n cocktail... Kwatsj!... Kwatsj!...

Reintje, al luidruchtiger, bralde weer dol, hyperzinnelijk, over Lindbergh:

— 'n Schuine smuiger hoor... 'n fuif-vent, wat ik je brom... 'n gemeene pei...

Rebecca begreep niets van die katachtige wulpschheid en opwinding; van die plotse koele wisselingen; van die nuchterheid en dat meelij. Speelde Reintje nu weer een rol? Zou zij zich nu weer zelf zoo zwart mogelijk voorstellen, als brasster, zuipster en roekoos-verliefde?

Rebecca voelde alleen méé, wanhoops-angst van de doodongelukkige vrouw van Lindbergh, de moeder van baby...

Zóó jammerend-gebroken, zoo nederig en radeloos zou ook moeder Judith gezocht hebben naar háár, wanneer zij als kind gestolen zou zijn geworden.

Rebecca smoorde een snik. Zij haatte zichzelf. Zij rilde van wee en klam zelfverwijt. Wat waren haar zenuwen toch ellendig van streek! Dat haar het geval Lindbergh toch zoo in afgrijzen kon aangrijpen; zoo benauwd door het hoofd vlamde, alsof zij zelve de geslagen-smachtende moeder was!..... Kon zoo iets ooit een man meevoelen? Die leegte, die wachtende, kwijnende leegte in het ondoorwoelde bedje?... Dat niet-meer-hooren, hóóren uit alle hoeken van het huis, het huilende of lachende kinderstemmetje? Hoe zou het kereltje hunkeren naar den moederhals, als zuigeling naar zog. Hoe zou het pruilen, stuiptrekken van drift en roepen, schreeuwen, zonder háár hulp, háár koestering, haar vertrouwd gezicht.

Reintje maakte danspassen à la Magda Schneider, voor Rebecca, die, al sprekende, de straat intuurde. Ineen stond Reintje stil en bleef verstomd van verbazing voor Rebecca staan. Wat was zij toch mooi,

zoo... halfschreiend. En al die afgebrokkelde zinnnetjes uit het fijne mondje... Rebecca kende haar eigen verleidelijkheid niet! Gek..... zooals Rebecca het geval bekeek, zoo had zij het nóóit gevoeld... Het ergste, het naamloos-wreede vond Rebecca den doodsangst in moeder Lindbergh, dat baby niet meer terug zou keeren; dat de roovers uit haatwrok, woede, ontgoocheling, het kind zouden kwellen of ombrengen. Rebecca begreep, dat moeder Lindbergh wel de hééle wereld zou willen afkopen; zou willen bedreigen of schrik-aanjagen, om toch maar haar kind terug te krijgen. Al leek het nóg zoo dol-egoïstisch, het was toch menschelijk en begrijpelijk van de ineengestorte moeder... We waren toch allemaal maar laffe mensen, vol zelfzucht...

Zoo, in deernis, verbittering en smart sprak Rebecca, opgejaagd, door instincten van eigen voorvoeld moederschap gedreven; deernisdiep gegrepen door het martelend lot van een geslagen smeekester. Rebecca bad, verborgen, iederen nacht, dat de goede God het wicht zou laten ontdekken en dat de moeder in God's almacht zou gelooven. Want dié vrouw mocht zichzelf niet pijnwringend verscheuren in eigen angsten. Zij mocht het niet veronderstellen, in een soort van krampachtig-hypnotische overgevoelighed. Dan zou die vrouw stapelgek worden. Dan begon de spanning telkens opnieuw te martelen...

Rebecca werd hevig opgewonden. Zij zag niets meer, hoorde niets meer. Het goudglanzige vuur in haar goudduistere oogen brandde oneigenlijk.

Reintje schrok van haar exaltatie; bracht haar met moeite, heel zachtjes tot bedaren. Zij bood Rebecca verschalkend, een cigaret. Rebecca weigerde, met een wonderlijk-zachten glimlach. Zij rookte nooit... Toen hernam Reintje haar plaats. Zij moest Rebecca iets „geks" vertellen. Reintje veranderde weer heelemaal

van wezen. Zij sprak nu scherp, schel, sarcastisch, als een onbekommerde durfal, die maling had aan het hoogste en het laagste. De hel-tintelende oogen daagden uit. Messenglans glom en flikkerde er heet in. Zij richtte zich slank-lenig en uitdagend overeind. Zij liet haar korten rok om de brutaal-slanke kuiten waaieren. Zij genoot van haar eigen uitdagend-zinnelijke mooiheid...

— Ik hou nou eenmaal van keet, Bekkie..... Wat weet jij nou van 't genot... als je champagne in koel-emmers ziet staan?... En dan kankeren... iedereen maar kankeren... keet... en champie!...

III.

Rebecca herkende haar nauwelijks. Zij vond haar verfoeilijk zóó!

Reintje vertelde, met schelle, zelf-opzweepende drift en soms dwaze geheimzinnigheid in de stem, dat zij een maand geleden kennis had gemaakt, in een bar, met een schatrijk, jong, gentlemanlike advocaat; heel knap om te zien. Op het Thorbecke-plein, bij „Gaston”, was de pret begonnen. Zij had zich dien dag weer heelemaal nieuwe wenkbrauwen geschilderd en de wimpers omgekruld als grijptangetjes. Een troep misdadige zwabbers en souteneurs had gevochten. Politiepetkleppen glommen in den halfrooden café-schemer.

Reintje zat vlakbij een raam, achter zware donkerbloedroode gordijnen, te rooken, doodkalm. Een monsterlijk-zwaarlijvige lichtekooi, twee tafeltjes verder, knipoogde haar quasi-schalks toe. Reintje genoot tusschen brullende herrie, vloeken, dronken geschreeuw, den muziekwijmel, het heete gewoel en tierend gewemel rondom. De jonge advocaat was aan

haar tafeltje gaan zitten, in rood schijnsel van de roodzijden-omkapte lampen. Er kropen wreede geuren van parfum tegen behang. De leege canapeetjes hongerden naar vrijend vleesch... Zijn eerste woorden!... Wat een type! Heel slank, bleek, met een scherp-fijn, toch erg spotziek gezicht, maar mat als van een mooie, zwakke vrouw. En chic! In smoking, elegant; in de puntjes! Neen, idioot..... Zijn haar geurde heerlijk en gouden plombeersels schitterden tusschen de dunne lippen. Maar zijn kleedij,... neen, zoo iets verzorgds had Reintje nog nooit gezien.

Vlak tegenover haar nam hij plaats. Het tafeltje waggelde even. Wat een fijn ponem, dacht zij snel. Hij bestelde een Baltimore en keek haar pal in de helle poppetjes. Grijnzend spotte hij, onder het rumoer:

— Is het zwakke geslacht niet bang voor vechtpartijtjes?... Beeft de smachtende jonkvrouw niet?

Zij lachte zóó koel, trots en minachtend, dat hij er schik in kreeg. Hee?..... Dat wipvlugge ding voelde geen vrees. Wat wou ze drinken? Hij bestelde, heel hoogmoedig, voor haar een Morning Glory en dezwaarlijvige, onjeugdige lichtekooi bij de kerstroodbeschemerde pilaar, vroeg of zij mee mocht klinken op Reintje's jeugd... een zoet marasquintje di Zora. Zij lokte nog dwaas, met heel slanke beentjes in rose, doorschijnende kousen. Hoe was het mogelijk, zoo vet van boven, zoo rank-speelsch van onderen!... Achter een beschot kwam een zwabberhoofd met lodderoogen uitkijken.

Dien nacht waren Reintje en de advocaat bij elkaar gebleven. Boemelen en babbelen... maar vóór alles, babbelen; kletsen, de honderd-uit. Eerst in zijn racewagen een rit, heel ver weg. Daarna in een hôtélachtige nachtspeelkroeg, waar je kon bitteren. Toen, heel vroeg, door het Vondelpark. Hij daasde over haar prachtig-slanken rug en dat hij „met vuur” haar

skelet omhelsde. Maar Reintje was niet liefdeziek. Zij bleef koud, scherp, afwijzend. Hij en zij deden heel anders dan andere zij's en hij's in zulke uren. Hij was advocaat, vertelde hij. Meester Duprez was zijn naam; woonde in Den Haag..... qua talis!..... zei hij wel honderdmaal. Hij hield van een Pelléas-en-Mélisande-sfeer of van een klucht van Klabund, lispelde hij. Hoor hém,... monnikenlatijn!... Zij begreep van die kwiebus zijn gepruttel geen snars. Kwatsj... betáál es... of kwetaal es!...

Een week lang kwam hij Reintje Plukker iederen avond bij „Palace”, „Chez Gaston”, „Willy”, „Scala” of „Omnium” opzoeken en liet haar roode rozen brengen. De kerels, in livregoud, bogen diep voor Reintje's muurbank. De violist blokkeerde haar tafeltje en speelde onder haar gezicht week, valsch, geil, lievelings-melodietjes. Sentimentaliteit tegenover kilheid, spotte hij. Zij keuvelde met een danseur en een bokserportier in zijn opgetooide vestiaire-hokje, en zij dronk Voorburg en whisky-soda. Zij liet zich nooit door Duprez thuisbrengen. Hij drong ook niet aan. Want van zaniken werd ze woest en ruw.

— Waar ga je heen?...

— Betaniedwardsstraat, palinkjes rooken...

Ze gichelde; haar mondje lachte; een bloedend, week vruchtje.

Reintje stapte alleen weg, tusschen het nachtelijk Rembrandtplein-gewemel. Zij hield van het Plein en van ál de geparkeerde auto's om Thorbecke's standbeeld en het plantsoen..... De gloeikleurige Barreclame-transparanten, lokten haar altijd. Zij vond het zoo echt melodramatisch, en zij werd zoo lekker jaloersch. Het geraas en claxon-getoeter van aan- en weggrijdende taxi's, verdoofde haar. Alles was er schel, verblindend, rumoerig, en geleeke een dwaas schimmen-spel van jachtende, lallende of slenterende menschen.

Al wat de Bars uitgulpten, boeide haar. Zij zwierf tusschen misdadigers van allerlei soort, die op het nachtelijk Rembrandtplein hun bedrijf verrichtten. Een anderen avond hinderden haar de schelle Pleinlichtreclames hevig; sjokte zij in den blinde voort, achter het Binnengasthuis, op een doodstille, smalle gracht, waar van oever tot oever gekromde boomtakken over elkaar slietten. Vond ze lolli! Maar zij snikte er bij. Weer een ander maal wou Duprez haar met de auto afhalen, 's morgens vroeg al. Zij weigerde. Stel je voor, Bekkie! Zij lag soms tot twaalf uur in haar nest. Zij zou haar heerlijke luier-lig voor zoo een knul, zoo een klapbed opgeven? 's Morgens, wanneer ze lau smoeste!... En dan, als ronkende vader niet aan haar tetterik zeurde... haar plezier hier, met een paar schalksche rakkers, Joodsche, vurige en onverschillige nachtbraaksters-danseresjes!...

Wist Rebecca hoe heerlijk-lichtvoetig en stil-zwijmend Jodinnnetjes dansten? Zoo kon het geen enkel Christenmeisje. Alles leefde en trilde aan ze: het rythme, de beweging, wending en buiging. Zij zogen vuur in en ademden het weer uit. Alles was het rythme. Zij werden zelven alleen rythme... In de Christenmeisjes was alles distinctie; correct, koel, style anglais, als de krakelingetjes die ze snoepten... Haar vriendinnetjes gleden, zweefden. Zij bezielde de strijkertjes. Zelfs een slow fox, traag en loom, dansten zij naar aard en stijl even goed als een op-jagenden quick step...

O sweet Jennie Lee...
 From sunny Tennessee
 You love her when you see...
 Sweet Jennie Lee...

Maar de rest was toch allemaal ouwe rommel. Hompjes kaas, anders niet. Dat hoorde Mr. Duprez

Lau smoeste: niet sprak. — Tetterik: hoofd.

ook. Iederen avond zei hij deftig, de malste dingen, zoo kromgedraaid als Reintje ze nog nooit gehoord had. Hij vond iedere vrouw een gure Aprilmop. Hij vond een vrouw, die haar man bedroog, eerst een deugdzzaam sujet... De deugd noemde hij het blanketsel van de leugen. Hij zei,... alle huwelijken moeten zonder liefde begonnen worden. Dan valt later ieder uur mee... En hij brabbelde in vreemde talen dingen, waar ze geen letter sjoege van had. Zat zij maar stiekem te michelen. Hij beweerde,..... je moest onbehoorlijke menschen, die van een hóóger leven spreken, geen uur langer het bestaan gunnen. Hij dronk ontzettend veel, flips en Fizzes, en zij dronk mee, al koeler en nuchterder van kop; hij, al wranger en opgewondener van woord.

Als Reintje Mr. Duprez ontmoette in „Willy's Bar", en hij nam haar laatavond mee naar de Warmoesstraatsche „Kleine Club", zonk alle wilsslapte uit haar weg. Dan brandde een felle, ontuchtige verzetdrang in Reintje; genoot zij van eigen groeiende listigheid, huichel-coquetterie en liegdrift tegen Duprez' aristocratische, stille opsnijderijen en zijn hatelijke opmerkingen over haar stem en uitspraak, in. Maar zij fantaseerde toch brutaal. Zij ontstelde er soms zelf van. In haar schrik doorzag ze den advocaat-kerel als fuifnummer onmiddellijk.

Hij noemde de leugen de edelste gave, die een mensch in zich ontwikkelen kon. De hoogste kathedraal ooit gebouwd, is de Leugen...

— Zing jij nou maar van de Glorie God's... Prosit... welbehagen!

Een mensch, die scherp, zuiver, hard kon liegen, kon méér; kon eigenlijk álles!

Duprez brak en vergruizelde bij ieder spotwoord het klein beetje fatsoen in haar, dat zij nog dacht te bezitten. Hij hoonde...

Michelen: lachen.

— Eert uw Deposito meer dan uw vader en uw moeder, opdat ge niet mislukke en uw dagen verlengd worden!

Toen hikte hij, zeer gereserveerd, haar opnieuw een prosit toe en ging met slanke Dien aanpappen.

Reintje keek een oogenblik wild-afgunstig en onheilspellend Rebecca aan, — alsof zij haar wilde kastijden. Nu bekende zij haar weer, dat zij zich niet tegen Duprez' charme en spotspel vermocht te verzetten.

Rebecca luisterde getroffen. Er was geen aanstellerij meer in Reintje. Ncen... zij wás heelemaal niet slecht. Zij was alleen zoo los, onverschillig, overweelderig in haar armoede. Want al wat zij kreeg verbraste zij weer onmiddellijk aan kleeren; onder- en bovenkleeren; aan drank, cigarettten, opsmuksels, zijden kousen. En zij gaf alles weg. Zij hielp met brandende deernis allerlei menschen. Had Rebecca zelf gezien en ondervonden.

Reintje praatte ook héél gewoon, al klonk er nu en dan een vreemde, ontroerde toorn, die haar schelle stem saamneep. Alle loom zelfbehagen ontzoonk haar. Rebecca ontstelde van Reintje's hoonende kracht, toen zij sprak over Mr. Duprez, dien vrouwengek. Zij braakte er allerlei argotwoorden uit, die Rebecca niet begreep, als het gebaar ze niet verduidelijkte. Het verdachte taaltje van gemeen volk, dat aasde op poengulle en bevriende klanten...

Reintje beweerde, hevig-opgewonden, dat zij juist dien rijken opschepper dol-verliefd op haar wilde maken. Zij flirtte, zij stelde zich kwaadwillig aan, zij hitste maar op, alles met volle bewustheid, maar zelf geen oogenblik meegesleept.

Zij gingen saam per auto naar bioscoop. Duprez vertoonde zich met haar in Carlton, Trianon en La Gaité, waar zij met gigolo's een vurig oogenspel begon.

Duprez dompelde haar in mondaine genietingen, die zij, arm Joodsch meisje, nog nooit had geproefd; die haar bedwelmde. Reintje dacht aan haar guur, hol, rommelig atelier, waar zij eenige jaren her nog hystorisch, als een echte bakvisch, een snotneus, zat te ploeteren op binnenkapjes en nieuwe modelletjes. Zij spiegelde zich nu verbluft aan eigen praal. Terwijl zij hém de allerluttelste intimiteit weigerde...

— Hé, zoo'n fatsoenlijk meisje?

— Nog fatsoenlijker dan je denkt!

— Ei... het belommerde priëeltje, met handlangers in de schaduw.

— Precies... en ik eet alleen magere saucijsjes of prima mager spek met zuchten!...

— En daarna een likeurtje... Parfait d'amour... Zij grinnikte. Hij mocht haar met geen pink roeren. Noppes!..... Zij kotste op zijn geldsmijterij, op zijn aristocratische allure, hoewel zij er heimelijk verzot op was. Zoo had zij zich dat nachtleven altijd vóórgefantaseerd: precies een film... met Bands... Haar trotsche weigering zou dien hooghartigen knul wel nekken. Zij maakte honderd afspraken, liet hem moedwillig wachten of kwam heelemaal niet. Of zij verscheen kirrend, knuffelend en gearmd met slinke boeven, van het avondlijk Rembrandtplein; roofloeders, die plots uit misdadig duister van zij-sloppen opdoken. Gele Bram met zijn verkrachters-bakkes; Sterke Primo, Schim, al jaren lang ruwe klanten van de politie, die zich telkens opnieuw in de gunst en recommandatie van de prinsemerij aanbevolen. Stemde ook overeen met Reintje's wanordelijken aard. Als meneer Duprez er zich door beleedigd toonde, voelde zij zich eerst lekker. Zij stelde zich maagdelijk en kuisch aan en likte katjesachtig een Voorburg op. Was zij dan geen slachtoffer van moeder's ziekte en vader's afzichtelijk zuipen? Was zij niet, al van haar jeugd, heelemaal aan

haarzelve overgelaten? Nooit eenig toezicht; nooit raad of menselijke hartelijkheid. Overal zag zij volop lust tot zondigen en vertrapping van arme menschen. Soms voelde zij zich als een bedelende blinde... Zij wou zich wreken op al die haar begeerden, als Mr. Duprez! Zij liet zich nooit door zijn woorden noch door zijn handelingen overbluffen. Zij kón sterk blijven, wijl zij precies zich gaf zooals zij was, zonder iets hoogers en voornamers te willen schijnen: een geboren sokkenstopster uit de Zanddwarsstraat, die zoetjes-aan haar zwartje slurpte.

Dat trof den advocaat. Zij was onbeschaafd als een waarzegster. Zij vertelde Duprez met kinderlijken ophef, om hem scherp te pesten, dat zij boekjes over de geheimen van den biechtstoel en de vrouwen, gewoonweg verslond... Hij mocht voor haar part, met de „geciviliseerde” meiden uit de Bars, stuiptrekkend zwetsen over allerlei hoogdravende dingen. Zij bleef lekker achterlijk, bij haar „Maria Monk de Zwarte Non, verhaal van lijden en ontmaskering”, en bij „Ondieren onder de menschen”. Zij wist en begreep niets. Maar zij reageerde op alles uit haar eigenwijze, domme, koortsige Ik en zonder handlangers. Zij deed het slim, door instinct gescherpt en slagvaardig. Zij voelde zich zijn gelijke, al wás hij verre haar meerdere. Maar zij voelde zich ook de gelijke van kellners; van beroovers in het Park, van dieven, pooiers en messenvechters. Zij ademde gelijk-op met het liederlijke linkgajes en hun zwoele meiden, zonder van hun gemeenst bedrijf iets af te weten...

— Kwatsj!... gierde Reintje, met een gil.

Dat oprechte sloeg hem juist neer. Eerlijk hoor!...

Deed hij doodelijk royaal, dan minachtte zij die snoeverij en plaatste er onbeperkte zelfzucht en zwabberende onverschilligheid tegenover. Zij stiet haar eigen ijdelheid niet weg. Zij verklaarde cynisch, dat zij

Zwartje: kleintje koffie. — Stuiptrekken: op de mouw spelden.

de gekste dingen zou doen voor mooie costuums uit een Wiener-modesalon. Zij zou knielen voor een chin-chilla-coat. Vond zij zalig! Zij wou schitteren als een dame, maar zij bleef toch dol-verzot op de onmogelijkste obscure kroegjes met gelen gloed, in en ver uit de buurt. Op Thorbeckeplein, in de groote Bars, nam zij alles aan van studenten, van oude mondaine snoepers, van officieren, van vliegeniers; van protserige provincialen, van kooplieden, van handelaren en reizigers, razend op het aalvlugge, levendige blondje, dat hen bespotte en rebellisch opjoeg. Want zij gaf geen gunstjes terug, al schreeuwden zij om haar hebzuchtig wangedrag. Zij vergooide zich voor niemendal, aan wien zij wou, maar hechtte zich aan geen sterveling.....

Duprez' perversie in woord en voorstelling, overtroefde zij met nog uitdagender, minachtelijker taal. Zij hield meer, hoonde zij, van een burgerlijk vrijpartijtje in een breed-groene jumper boven een smoezeligen boezelaar, dan van luxe-massage...

Meneer Duprez, hooghartig negeerder van vrouwen, kwam, telkens door Reintje valsch voor den gek gehouden, wéér haar gezelschap vragen, met zijn vrienden, oudere studenten, lui van de balie en stinkrijke zwabber-leegloopers. Kort vroeg hij:

— Mee?

Zij:

— Dancing?

Zij voelde voor niets anders.

Maar met hun tweetjes boeiden zij elkaar het meest. Reintje zwelgde heet in het nachtleven, in de krioeling van alsoorten mannen, jongens, vrouwen en meisjes. Vooral het lagere artistengescharrel van smokerige café-chantants lokte Reintje, al rilde zij van hoerig askenen, waar strijkjes zwoel klonken achter spiekels; waar de vrouwen zweetten, week en zwaar. Zij door-

Askenen: gappen, berooven in stilte. — Spiekels: groote glasruiten.

leefde er vluchtige bezwijmingen en gevoelens van ontaard genot, die ze niet onder woorden kon brengen. Zij dronk er groc en wijn zij rookte er dikke russen, gestolen havengoed uit kisten. Al de Maandagmiddagen borrelde Reintje in „Alfa”, onder lagere en hogere variété-artisten. Zij genoot van die stampvolle drukte in „Alfa”, op het Maandagsche, woelige Rembrandtplein, waar allerlei variété-artisten, contracten, verbintenissen en zaakjes beredderden. Je kon er niet staan, niet zitten en haast niet ademen. Het was weer heel iets anders dan het tierende of sluipende nachtvolk. Menschenmonden rieken er naar kruienbitter, jenever, Cats. Met den glas- en vuurvreter, Jan Demont, was Reintje zoo erg beste maatjes, dat hij haar slobberde in bijzijn van wildvreemden, onder de tingel-tangels en café-chantant-troep. Zij vond hem den geestigsten clown! Zij was dol op zijn komieken-kin en zijn helgroene lichteriks. Demont noemde zich amper variété-artist, kunstrijder, trapèze-werker, gedachtenlezer. Reintje bleek verzot op de kermisgrapjes van dezen bink; al walgde zij van sentimentaliteit. Toen Reintje laatst per ongeluk zijn Catsie omgooide, bette hij er gretig zijn hals mee en smeerde het brandende nat achter zijn ooren. Die variété-lui, die stiekemerds, schenen haar knal-bijgeloovig als wilden...

Een Belgische chanteuse uit „Alfa”, met een schalksch, valsch-blond bakkesje, was haar bijzonderlijk genegen. Zij leerde Reintje prachtige kringetjes blazen; blauwe nulletjes. Zij leerde haar parfums „bereiden”. Zij leerde haar ook allerlei gekke Fransche uitdrukkingen.....

— Moet ge met uw eigen mond praten,... raadde de danseuse... Kwatsj!

Reintje's stemmetje kabbelde een refreintje, dat zij zelve niet verstond... zoo een malle pier!

Lichteriks: ooggen. — Bink: kerel.

— Qui m'aime me suit!...
zong zij sar-lustig naar Duprez.

En het guitige chanteuse'tje, heelemaal door wulpsch-rood chiffon oversluierd, genoot dartel van Reintje's spontaan-goede uitspraak. Zelve zong zij toen week, verteederd, stokoude, klamme liedjes.....

Sont-ils perdus
Ces jours où l'on espère,
Où chacun rêve sa chimère,
Les yeux à l'horizon tendus?.....

In zulke sentimenteele, blauwzwarte nachten wierp zij zich in den arm van iederen man.

Reintje had haar al lang in de pieremehogel! Ze zwoer bij Jazz-syncopen en Ragtimes, maar zij leefde op bij broeische Tziganen-muziek. Zij snikte bij een weeke vedel... O, wat lag die meid te vleeuwen...

Reintje zag wel de verrottenis waarin Duprez en zijzelve ademden; maar zij amuseerde zich toch „reuze" met den fascineerenden kerel; een afzwaaitype van het zuiverste water, tusschen het geklater van valsche en echte weelde. Zij vermaakte zich vooral met Duprez' averechtsche praatjes. Zou hij ook voor de bijl poekele? Hij bekoorde haar door zijn brutaliteit, zijn gedistingeerden durf, zijn cynische gemeenheid, zijn sarcasme en zijn mooi gezicht. Zij vergat om hém de onmenschelijke smeerlapperij van haar dronken vader thuis; ellende van de twee kinderen en de cauchemar van het ziekenhuis, waar haar moeder zoo ellendig was gestorven. Zij vergat heel haar zorgeloosheid, haar woón, haar positie, alles. Zelfs Rebecca! Want hij was een verduiveld knappe kerel. Op dit creatuur „uit den hooger stand", wilde zij met al haar sluwe zenuwkracht een overwinning behalen. Voor dien bijter wou zij wel in den broei zitten. Alle

Pieremehogel: iemand „door" hebben. — Bijl poekele: Balie spreken.

vrouwen waren verzot op hem; op zijn fijne manieren, zelfs op zijn hoon en beleedigingen. Juultje loerde al lang op hem. O ja, zij betastte de fijne roode zij van de nieuwe lampekappen... En ook het behang... de kleine lampjes, ook nieuw... Ja... ja... dan keurde Juultje, om al dichter naar Duprez' stoel te schuifelen. Zij kon voor haar part de kouwe pis krijgen, dat valsche, inhalige loeder... Maar het prikkelde Reintje hevig. Hâár wellustige blankheid scheen blanker; hâár wulpsche messenglans-oogen vlamden nóg tintelender. Haar kalmte werd ijzige rust en onverschilligheid. Haar loszinnigste taal tegen Mr. Duprez, bleef alleen tong-overmoed. Als Reintje in den Trianon-Bar in de Halvemaansteeg op een krukje zat te schommelen, met een cocktail in de hand, door Krullen-Juultje getart, flapte zij er het liederlijkste van de lipjes. Soms flitste even haar zigeunerinnen-aard uit, wanner er erg schelzoet en zinnelijk vioolgesmeek opklonk, het vibreerzieke instrument van een roekzwarten Hongaar, die hâár tafeltje bijzonderlijk vereerde... Als er een prangende drift in zijn gestrijk gloeide, die oversloeg in hartstocht of verdriet en haar verborgen zwijmel bracht. Lang genoeg om Duprez te verschalken en op stang te jagen. Dan, achter haar slanken, naakten rug doken snollen van souteneurs op. Misdadig gif in de oogen, tegen Duprez. Hun adem ronkte... Reintje temde de bakkesen met één apachemeid-gebaar. Maar dan onthulde Duprez met spitsscherpe spotwoorden, zóó kervend-waar haar voorgewende losbandigheid en tierige domheid, dat zij er zelf een oogenblik geheel beduusd van raakte. Het toppunt! Zij duizelde even, alsof zij een pirouet had uitgedraaid. Opeens bleef zij wreedaardig zwijgen of raadselachtig-schichtig glimlachen naar een stiekemen kerel, een van de dofgajes, die belust op haar beenen loerde. Dat redde haar houding en bracht Duprez op een dwaalspoor. Hij had Reintje's koele

Dofgajes: rechercheur.

berekeningen en koude hartstochtelijkheid onmiddellijk heelemaal doorgrond. Zij gaf eigenlijk geen krâs om zoogenaamde „laagheid” en „schande”. Zij zat nooit in de rats en zij gromde als een doedelzak, wanneer zij weigerde te antwoorden.

Maar toen vergat hij toch iets dieper te gaan. Duprez verwachtte niet, dat zij op zijn waarheid-zeggen zóó ongeroerd zou reageeren. Integendeel, hij vreesde grof verzet, baldadige opwindung, valsche opschuiming, beleedigde woede en schijnheiligheid, tranen-geweldpleging of sentimenteel geflikflooi van het blanke, jonge ding. Nu glimlachte datzelfde jonge ding, koeler, venijniger terug. Zij stortte al wat Duprez haar pas aan zakgeld in het portemonnaie'tje had gestopt, in de hand van den reuszwaren Portier, wiens felschitterend goudgalon zij zottelijk streelde...

— Voor 'n drinkgelag!... gierde zij, en zij snuffelde als een wroetvarken.

Duprez kreeg een huiskleurtje van machteloosheid. Weer raakte die listige advocaat de kluts in haar blijgezin binnenste heelemaal kwijt. Hoe was ze nu eigenlijk? Zooals zij of zooals hij beweerde? Zij werd ondoorgrondelijk voor hem. Kwatsj! Dat alléén verlangde zij te hooren. Hij kreeg zijn geiluk. Het gaf haar heet plezier. Zij moest hem opzwiepen, misleiden, geraffineerd, schaamteloos bedriegen en toch doodgewoon blijven, kwetsend-onverschillig in alles.

Reintje merkte, dat zijn handen trilden. Hij kon zich nauw meer beheerschen. Hij moest haar verbijsterend-blank vel streelen, zacht, heel zacht. Geschaakt! Toen, argeloos-in-schijn, viel zij juist achterover in haar crapaud, de slanke beentjes in de fijne kousen, bloot-gesparteld.

Hij pruttelde iets van ki-pro-ko..... Kwatsj!..... Reintje riep den Ober en bestelde een lauwerkrans voor Mr. Duprez. Dan ging zij koud-nuchter flirten en

Geiluk: aandeel. — Geschaakt: gesnapt!

braakte ranzige taal uit; doodonverschillig, met grooten tegenzin zelfs. Zij blufte op haar kousen, op haar schoentjes en zij blufte op haar ontucht..... Zij stifte de lippen met een zware cacaopâte. Zij spiegelde en donste de wangen en trok met den fijngespitsten pinknagel haar brauwjes na. Zij flirtte met rauwe, ingemeene lefgoosens, met wulpsch slag volk; met een reusachtig motorrijder in costuum. Zij hitste Duprez' jaloezie aan. Zij hunkerde naar knok met glimmende gassies..... Het oude foefie! Al haar instincten verscherpten zich. Haar ondeugd, geslepenheid, truc, werden „vak". Haar bekrompen en nietig geestje beschikte over wondende steekwapens. Zij werd zoo verleidelijk-geraffineerd en verlokkelijk, dat de aristocratische minachter zich in zijn onbedwingbare begeerte bloot gaf. Reintje wou bewonderd, wou gefêteerd worden, juist door zulk een venijn-killen artistocraat. Dan spoog zij hem een dikken straal wijn in het mom..... Hij genoot van haar schaamteloos vertoon, haar koude, hoonende aanhaligheid, maar tegelijk beleedigde hij het blonde ding diep. Zij moest even haar likdoorns snijden op een komfoortje. Zij was toch niets meer dan een geil Jodinnenmosseltje, dat verlangde gekraakt te worden. Reintje werd al geslepener, in haar wraak op zijn verholen minachting en krenkingen. Want zij overtroefde zijn verachting met nog stiller gebaar van afschuw. Hij ontzette ervan. Reintje's eigenaardige mannenkennis schonk haar weer grillige gevatheid en een oud-wijs levensinzicht.

Wat Duprez het meest in Reintje bewonderde, was haar koenheid. Zij vreesde geen dreigers, geen vechters en aanranders. Onder gevaar werd zij driester dan een kerel. Alleen weerde zij alle schandaal en gezelschap in haar eigen buurt. Zij liet zich nooit opzoeken.

Eindelijk was Duprez met eischen op haar afge-

Glimmend gajes of gassies: politieagenten.

komen, waarover Reintje gierde. Hij zou haar tot zijn vleesch en bloed maken... Reintje gierde! De oogen staken... Zij moest mee naar Monte Carlo. Zij speelde heel aardig comedie. Kende zij den kreet-zang van zijn claxon? Precies de stem van een Kraaienknipt. Wou zij een klein blauw auto'tje hebben voor eigen gebruik? Of zijn slee? Niets fijners dan een tocht in het voorjaar, ver, ver, heel ver buiten... Landschap met grocjes..... Zij wist het, zij was een heel mooie meid. Maar Carmen was nog veel mooier en de dolk van Don José ligt te roesten ergens in Spanje... Een bloedreukje!

Reintje luisterde, heimelijk al verzotter op dien jongen rijkard. Zij vloekte en schimpte op zijn vrienden, op de snobs, op de aanstellers, de brute overweldigers. Zij doorwoelde en prikkelde al wreeder Duprez' jaloerschheid. Zij noemde zijn vrienden, gekke rookverdrijvers en schoorsteenvegers, die bij haar geen kans kregen. Zij spuwde op ze. Verwaand!...

Duprez lachte bleekjes...

— Geplakt!

Als zij wou, werd zij morgen Schoonheidskoningin...

— De jurie..... vette, bizarre heertjes of jonge sybarieten!

— Wat voor riëten?

Maar tegelijk voelde zij al dieper, dat zij op dien chiquen knul roekeloos-verliefd ging worden. Hij bedwelmde haar. Zij voelde al wilsslapper, dat zij niet langer tegen hem opgewassen bleef. De geur van zijn gezicht, van zijn handen en lichaam, bracht een wonderlijk-onderworpen, aanhankelijk gevoel in haar. Dan verging zij van schaamte en zelf-afschuw. Zij had nachten, dat zij zich ziek griende; dat zij ruilen wilde met het ellendigste kind van de Zandstraat; met het onbenulligste atelier-meisje. Zij rilde van haar eigen smeerlapperij, van al haar lage, vooze, liederlijke

streken, van haar gemeene taal, van al haar zinnelijke kwel-gedachten en voornemens. Zij kon zich best de slagader afsnijden... Zij schold zichzelf het vuilst-denkbare del; zij wou weer naar atelier terug, of als verkoopster beginnen... Rebecca moest en zou haar helpen. Zij wilde weer doodgewoon werken, fatsoenlijk den kost verdienen met eigen handen, voor haar en de broertjes; en haar doorzopen vader toegeeflijk behandelen. Zij had zóó een afgrijzen van zichzelf vaak, dat zij rilde van haar eigen aanrakingen. Dagenlang bleef zij thuis zenuwachtig kniezen, treuren, huilen. Zij verkronkelde zich in eigen smart en levenswanhoop. Zij zag zich als meisje van tien, dol-vroolijk en onbezonnen, zoo vrij als een jongen... en nooit één gemeene gedachte. Zij schaamde zich voor haar broertjes, voor de burens, voor de oude vrouwtjes Barzelaai en Groen aan d'overkant. Maar het diepst voor Rebecca. Zij zwoer, in scheurend, heet pijnberouw en melancholie, nooit meer een stap te zullen zetten in de verrotte avondcafé's. Zij zwoer nooit meer één van die zwoele zuipkerels, die bezeten amokmakers uit nachtkroegen of „bars" te willen ontmoeten. Maar een week later hunkerde zij alweer stil-hevig naar Duprez; naar zijn fijn smoel, zijn oogen, zijn lichaam. Hij noemde haar met een schril lachje, een beauté de province... Zij verdoofde in de macht van zijn wreeden spot, zijn sadistisch sarcasme, het scherp-bijtende en wrange van zijn hoon. Zij wilde zich nog steeds ijdel en grillig verzetten, maar zij besefte: heel gauw zou zij inzinken, gedwee en smeeklijk naar zijn overheersching en zijn macht verlangen. Duprez was zoo koninklijk-gul en voornaam-beleefd in al zijn schimp. Rebecca moest zich zoo iets eens voorstellen... beléefd tegen sletten... 't Toppunt! Hij nam altijd zijn hoed af, hij boog zelfs éven, voor de mooie en leelijkste en gemeenste..... O, er waren dagen en

avonden, dat zij Duprez en zijn fijn snoet verslond. Dat zij gek was op iedere beweging van zijn lichaam en op ieder knauwend en krenkend woord, dat hij sprak. Alleen als hij sarde:

— Mijn filmster, mijn klaproos, mijn punt dicht.... werd zij woedend. Nóg had zij zich niet prijs gegeven. Zij vocht, vocht met felle zenuw-overspanning tegen dien fijnen linkerd, die slak, die haar bekroop. Zij wilde zich niet verlagen, neen... zij voelde instinctief, dat hij haar tóch nog lang niet „door” had. Zij zette zich schrijlings op een stoel voor hem neer en keek... kéék... zoo folterend-vast en indringend, dat hij het benauwd kreeg. Neen, dat was niet alleen maar grootdoenerij! Zij wrong zich in zijn duivelig begeeren. Want hij verslond haar. Hij werd woest, nijdig. Zij lokte en pronkte. Zij bleef een pikante en tegelijk onbeschofte onbegrijpelijkheid voor hem, in heel haar gekke, wispelturige wezentje. Dán behandelde hij haar als rendez-vous-schepseltje, zoo uit de advertentie-aanbiedingen van „De Zwarte Kat” opgehengeld; dán als een beschaafde, cynische jongedame, die nieuwsgierig het nachtleven overschouwde. Zij bleef een raadsel voor hem, om haar macht, zich zóó lang te kunnen verzetten tegen zinnelijke bekoring van mannen, die zij toch begeerde. Wanneer zij bijtijden het heel-teedere, lispelende liefde-droomstertje speelde, dat kuischelijk rilde onder koestering van romantische woordjes en illusies, begon Duprez te schateren. Of zij al lang kruidkundige was, hoonde hij, die oude heeren met deernis bijsprong. Of zij Eros-pakketten tegen drie gulden de honderd wegsjacherde..... Zoo onthulde hij haar geparfumeerde nabootsing van het écht-romantische. Maar ook dán temde Reintje de gekrenkte, wraakzuchtige furie van binnen in haarzelve, en reageerde zij weer averechts en heel anders dan Duprez verwachtte, op zijn half-

duistere beschuldigingen en afkammerijen. Als een demi-mondaine sprak, als een doodfatsoenlijk meisje handelde zij. Opnieuw had Reintje hem op een dwaalpad gelokt. Haar heimelijke liefdedrift, haar liefde-instinct kon hij bijwijlen meten noch doorpeilen. Hoe hooghartig ook, de teleurstelling en woede hierover vermocht Mr. Duprez niet uit zijn trekken te weren. De gentleman van fijne manieren, waarachter een zweem van ironie, werd dan onrustig, bokkerig, grof, op het „kippetje”. Haar vrouwlistige, wreede scherpzinnigheid groeide beangstigend. Zij bleef onderdrukken al wat zij wilde doen; al wat zij, naar haar losbandigen en genotziek-grilligen aard, eigenlijk moest uitleven in fellen roes. En zij deed telkens het tegenovergestelde van wat hij verwachtte; ook als hij verwachtte, dat zij het tegenovergestelde doen zou. Wanneer Duprez bemerkte, dat hij zich moest instellen op dat tegenovergestelde, dan deed zij weer doodgewoon, gelijk den eersten keer en bleek zij hem, met haar lievige, hoerige domheid weer te slim af.

Dat veroveringsspel maakte Duprez wild. Want Reintje's beheersching in zulke gevallen, bezat hij niet. Hij wou Reintje's ware natuur en waren wellust er uitstampen. Hij wou haar desnoods afranselen en telkens bezeerde hij zichzelf de handen. Dan schold hij giftig. Haar rokjes fladderden aanhaliger om haar slanke beenen. Zij stak een cigaret aan, bleef uren achtereen zwijgen en glimlachte heel zuinig. Dan, na een droak port, verdween zij, in alle deugd en eere!...

— Fi-doncl... zei ze het chanteusetje na.

Rebecca bleef haar bestaren.

Toen biechtte zij Rebecca het naderend gevoel van bezwijken, waarvan Duprez het minst vermoedde. Volgende dagen, bekende Reintje, deed zij weer dolste dingen met hem; brassen, veel dansen, gieren in „La

Gaîté" en drinken in „Monico". Zelfs in „Moulin Rouge" op den Amstel, in „Lido"- en „Mimosa"-bar; schertsen, uitdagen. Maar zij begeerde hem niet. In „Café Oriental" smakte zij zich 's avonds neer, als Duprez opdook. Dan, akelig-vulgair, bestelde zij midden in zijn vlijmendst woordenspel, een rolmops en ging opgewonden zitten keuvelen met Molly, een ontstellend-magere brunette, die zij haatte om haar sobere, onhoerige kleedij, haar stille chic en hooghartige damesdeftigheid. Die gespikkelde klapbes, die al jaren op groot lef tippelde, nam rijlessen in de Hollandsche Manege. Stel je voor... zoo'n loensche, zoo'n linke temeijs! Bij „Winkels", op de thé dansant, werd ze weggегiєrd met haar mormel. In iedere lunchroom trouwens...

Molly knuffelde een idioot-klein hondje, wegge-moffeld in groote, roze strikken. Het beestje likte Molly's glaasje leeg. Dan gierde Reintje in haar lagen crapaud schuimend. Het gesmoord-roode licht schemerde over Molly's geraamtekop. De cello van het strijkje jammerde rauw, de piano dreunde dronken. De „Hongaar" wandelde al spelend door de zaal. Het roode behang verveelde Reintje. Zij zag er bloedvlammen in. Zij kreeg trieste visioenen..... Alles kriebelde tot haar op, als ramp en benauwing. Zij voelde haar ontreddeering en verlatenheid; om te grienen, altijd maar door te grienen en te vloeken. Zij walgde van het muf-stinkende geplet fluweel van de wijnroode gordijnen en uitgesleten draperieën. Zij zat liever te suffen op een zomermorgen, al heel vroeg, in het „Boertje" van het Vondelpark. In dat melkhuisje, verdronken in weigroen en tusschen zacht-ruischende boomen..... Ala, leugen, mooimakerij van haarzelf. Zij voelde geen bliksem voor loeikoeien en zoeten grasgeur!

Molly loerde naar het buffet, naar de knikjes, of

Loensche temeijs: valsche, uitgeslepen lichtekooi.

zij iets toegesmeten kreeg voor haar Pincetje. Groote strikken woelden op haar mageren schoot open, als een exotische plant. Het roode licht hing gesmoord te wasemen in de avondkroeg. De viool-Hongaar speelde schrill, valsch, fel, razend jazz, jazz, rumba's. De telefoon rinkelde uit een glazen hokje. De piano roffelde en resoneerde hol. Een juffrouw, in wit en zwart, met een meloenenkop, sprong bij. Over ál de kleine tafeltjes met roodvlammige kleedjes, warden stemmen: fur, est gegrom. Duprez bestelde drank voor Reintje en voor Molly. Reintje verveelde zich al erger, rekte zich uit en ontdekte den nieuwen, grijsgeschilderden paardenhoef boven het buffet. Dat was wat zij ook zocht..... geluk! Zij gilde iets dols plots van blijdschap naar Duprez en holde het Plein op...

Rebecca luisterde verstomd naar dat kat- en muis-spel van twee menschen, waarin om beurten de één kat, de andere muis werd. Toen ineens vroeg Rebecca haar:

— Maar waarom plaag je dien man dan zoo?

— Jen!... allemaal jen!

Reintje's gezicht dook weg in rookdamp. Zij kruiste de slanke, teeder-zinnelijke beenen bloot. Toen, met tergende kalmte, bekende zij Rebecca: omdat zij hem begeerde en tóch haatte. Omdat zij zijn verrotteid, zijn gemeenheid verachtte. Omdat zij, eenmaal overgegeven, zijn „vriendin”, zijn „lieve kind”, zijn buit, zijn prooi zou worden; zijn vieze slavin en scharre... Omdat hij haar dán eerst zou bespotten, vernederen, in de modder trappen. Omdat hij, eenmaal bevredigd, haar zou kwellen, bijten, sadistisch uitschimpen. Dat wist zij, dat voelde zij, met ontzettende zekerheid. Want die fijne meneer, deze geleerde meneer uit hoogsten stand, was tot alle smerigheid in staat, als al zijn vrienden en nachtbrakers. Nu zij hem

Jen: leugenspel. — Scharre: slet.

echter weerstond, had zij macht, sarrende, levende macht. Nou kon hij op zijn loepie de minuten tellen...

Rebecca staarde, duizelde. Zij begreep van al die perversie en narcose niets. Zoo een meid kon huilen, verbleeken en lachen, wanneer zij maar wou!... Hâár verlangen was zoo heel anders. Zij verlangde naar een eigen woninkje. Rebecca voelde alleen voor een huwelijksgeluk van twee menschen bij elkaar, als twee zuivere bloemen. Zij kon niet snappen, dat je een man liefhad en tegelijk aan een ander begeerend dacht. Brak heel het liefde-tooverwaas. Het werd ijl en heet en angstig in haar hoofdje...

Toch hoorde Rebecca nu dingen, die haar wakker schudden; die haar deden huiveren, maar óók besseffen, wat er te koop was in die verschrikkelijke wereld...

Reintje, met zachte, overwogen stem, sprak voort. Rebecca voelde, dat zij nog iets wou „biechten". Een smeeklijk trekje in haar blank gezichtje...

Reintje bekende, dat zij door Duprez in een zwijmel werd gebracht; dat hij verschrikkelijke, waanzinnig-begeerige dingen in haar opwekte. Hij was verzot op haar, al wilde hij het niet weten. Allemaal loen. Razend was hij op haar blonde pruik; al spotte hij met haar gouden jodinnen-kapsel. Razend op haar bloem-blank vel; razend op haar „dotjes" van voetjes en op haar vaas-slanke beenen. En zij zelve voelde zich alleen maar in gruwel verliefd, buïig; gelokt, verhit. Dat duurde een kort poosje. Dan walgde zij ervan; ontstond de vervreemding, smartelijke verdorring, en ging alles voorbij in een droom van vuur...

Rebecca kende Reintje's loszinnige wispelturigheid en onstandvastigheid. Zij wist, dat Reintje zich in alles veel slechter voordeed dan zij was. Maar haar dolle, nerveuze levendigheid, haar honger naar actie, naar gebabbel, naar pret, naar drank, dans en zwijmel

Loepie: horloge. — Loen: valsch gedoe.

en genot, bracht dat opschuimende in haar, een drift naar uitspatting, die haar schokte en in ziek heimwee verteerde. Rebecca zei Reintje alles. Reintje luisterde triest, verzonken in gedachten. Zij haakte naar den zomer; naar licht, warmte en rozen. Zij haatte rust, orde, gewoonheid. Zij begeerde rumoer, wilde ontspanning, in de war-sturing van ál het geregelde. Haar los-bewegelijke geest versprong iedere paar minuten van onderwerp. Nu, na de strenge woorden van Rebecca, ineen weer op Duprez. Ja, zij gaf eigenlijk geen bliksem om dien snertkerel, al was hij bollebof van het Gerechtshof. Het was eigenlijk een arglistige schelm! Zij had bovendien een ánder lief, die niet dat brandend-zinnelijke in haar opwekte, die haar geen roes bezorgde, maar bij wien zij zich wel een uurtje stil-gelukkig voelde, als zij hem zag en sprak. Geen bokser, renner, vliegenier of filmacteur, maar een doodgewone jongen...

— M'n broer Bram?

Reintje schrok. Hoe wist Rebecca dat nou weer?...

Rebecca glimlachte fijntjes...

— Al lang gezien.

Reintje barstte los, driftig, vol verdriet in de stem en bleek van ontroering..... dat zij nooit Bram de kleinste kans zou geven. Want zij was een vuile, luie tor, een zwijn, een smeerpoes, die alleen maar dronk, vrat en danste. Die alleen maar haar kapsel en haar lichaam verzorgde. Die geen snars voelde voor een álders zorgen. Die alleen maar joeg naar zwoel plezier en luxe. Zij was dol op parfums en op mooie kleeren. Zij voelde niets voor huwelijks-verbintenis met kale knullen; zij voelde niets voor huwelijkstrouw en voor al dien mallen rommel meer. Zij was door- en-door bedorven. Zij zou zich aan geen énkelen man willen hechten; het allermint wel aan goedhartig-onnoozelen Bram. Zij zou hem bezoedelen, zij, die in malle kuren

geloofde, dat zij nog eens heerlijk-angstig geroofd zou worden door een sheik met bronsgouden huid; zij, die snakte naar avonturen en vervolgingen,... dat zij nog eens verliefd zou worden op een leeuwentemmer, een krachtpatser met hypnotische oogen; gemeen-groene oogen als brokken fosfor, en een wreed-gesloten mond, om van te beven... Stel je voor, zij en... Bram. God, Rebecca wist niet hoe zij leed onder die plumpe zelf-verachting, dien viezen, goren afschuw van haar eigen persoontje, dat wangroeijsel, wanneer zij pas had gezwijnd. Al haar gebler erna, was maar lariafarie, kwatsj!...

Neen, maar dat kon zij Rebecca niet vertellen. Dat was een té brandende kweeling. Zij durfde haar eigen liederlijken vader niet eens onder den adem staan. O, zij was zoo alleen, zoo alleen; zoo ellendig verlaten en vergeten door alle fatsoenlijke menschen. Zij was zoo ongelukkig, zoo diep-diep rampzalig... Maar dat zou zij nooit een sterveling bekennen. Zij trapte ze liever dood! Alleen Rebecca mocht weten van haar jammerend verdriet. En Bram? Neen, dan eêr haar broer Jaap, dien zij nog pas ontmoet had tusschen een troep artisten in den „Schiller-Bar”. Maar van dien sport-duivel hiêld zij lang niet zooveel als van Bram. Hij schepte toen op, dat hij met Chevalier graag wilde knokken in den ring. Hij zou hem zijn glimlach wel uit zijn ponem slaan. En hij had haar verdoofd over zijn nieuwe sopranino. En dat hij tegenwoordig ook bes-klarinet blies..... Had zij hem gisteravond niet hooren gillen? Hij zat aan de rythme-side! Bij het slagwerk zat hij óók wel... Of hij haar mocht leeren... tenor-guitaar; maar vier snaartjes, zelfde stemming als tenor-banjo... Zij zou er lol van hebben!...

Rebecca keek heel bedroefd en verstilde, nu Reintje in het wild doorratelde.

Toén, ineem, heel opgewonden, viel Reintje uit:

— Maar nou, Bekkie... wát ik ontdekte!

Reintje's oogen gloeiden als diepe lichtgrotjes. Het fijne gezicht rilde abnormaal. Zij keek uitdagend en haar stem klonk schel, snerpnd.

Rebecca vatte het niet.

— Wat bedoel je?

Reintje genoot van Rebecca's naïeve nieuwsgierigheid. Zij had haar toch gezegd, iets te zullen vertellen, dat deze erg verbazen zou?...

In „Heck", op het Rembrandtplein, had zij in een stil hoekje, heel haar onthullingsplan voorbereid.

— Ja... nou?... Wat?...

— Duprez heet zóó maar... Kwatsj!

— Hè?

— Duprez is meneer... Leo Rozenheim!

Rebecca gilde; keek hevig ontsteld. Zij voelde zich plotseling vreemd bedreigd in haar geluk met Uriël.

Reintje bleef zitten en strekte speelsch-veerkrachtig haar prachtige kuit, bijna bloot onder de doorschijnende kousenzij. Zij wachtte ongekunsteld, tot Rebecca bedaarde...

Zij had al een paar dagen nadat Duprez aan haar tafeltje kwam zitten, bij het losbrullen van dronkemansrumoer tusschen het hoerengewemel, fijn uitgeplozen, wie die chique meneer toch eigenlijk wezen kon. En zij vernam allerlei bijzonderheden van een bijspringer, 's avonds, in het Rika-Hopper-theater. Reintje glimlachte met vlijmende scherppte. Zij liet Duprez heelemaal in den waan, dat zij alles geloofde wat hij poekelde. Zij vond dat bedrog fijn. Toppunt! Het gaf haar kracht, den kerel nog stroever te weerstaan. Zij vocht met al haar aandriften. Zij wou hem beliegen. Zij wilde niet, dat hij de vaalt zou ontdekken waarvan zij weggekropen was. Dán alleen kon zij hem spottend weigeren, zich te verzadigen, en eigen roes uitleven bij anderen...

Bijspringer: pooier. — Poekelde: babbelde.

Rebecca stáárde verstomd in Reintje's flikker-helle oogen. Zij schrok. Het blonde duivelinnetje snaterde door, schel, snijdend, ongenaakbaar...

Leo Rozenheim, vertelde zij, had Reintje reeds perfide, listig gepeild over haar avonturen en genegenheden voor anderen en getracht haar aan den babbel te krijgen, door belofte:..... een mooi nieuw avond-toiletje en een nieuwen vos, een goud speentje? Maar ook hierin had zij den „sluwerd" door. Niets liet de „lieve blondine" los van haar leven met anderen, van haar woon noch van haar buurschap met de Hereira's; haar genegenheid voor Bram... De kletszieke kon nú zwijgen en ieder gevoel verbergen en de bloedrood-geschminkte lipjes saampersen; een geste, waar sadistische Leo dol op was. Als hij een verhoor begon, om haar in onontwarbare strikvragen vast te haken, begon zij zwijgend haar blonde wimpers met een tangetje tartend-traag om te krullen of zichzelf en hem de kaart te leggen. Dan vloekte Duprez en zwiepte hij met de punt van zijn wandelstok haar heele aas-, heer-, boer- en vrouwen-waarzeggerij weg. Maar vragen, deed hij niet meer.

Rebecca luisterde en voelde angst voor heel deze levensverzieking. Hoe kon een jong meisje, al zóó doorkneed zijn in het gemeene, liederlijke! En waarom was zij zelf toch zoo beklemd en bang voor dien meneer Leo? Och, ze was en bleef toch ook een stuk Josua... Zij voorvoelde het booze, het wreede in dien man, over wien ook Uriël haar snijdend, met afkeer gesproken had. Zij voorvoelde in hem een verminker, een ontgoochelaar, een prooienteller..... Zij kon Reintje geen hard woord zeggen over haar zenuwachtige verliefdheid en gedrag. Rebecca kende eigen reinheid en deugdzaamheid, eigen diepe natuur niet.

Speentje: kniptaschje.

Zij voelde zich integendeel slecht, zondig, opstandig tegenover vader Josua; tegenover zijn gebod en zijn vroomheid. Zij voelde zich laf, egoïstisch, oneerlijk,... als Reintje... als alle mensen.

Zij verlangde hartstochtelijk naar Uriël, om dit angstig-zondige in haar te verklaren en heimelijk zich te sterken tegen dien broer Leo,... als zij hem ooit ontmoeten zou.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

I.

Uriël ving beneden, in de Heerenkamer, vlak bij den grooten salon, waar het rook naar gedroogd gras, een heel lief knipoogje van Mama op. Alleen spannend voor hém bestemd, terwijl zij Bertha, de haakneuzige keukenmeid, — plomper nog dan de dikke Deutsche Bertha, hoonde Leo, — in de vroegte orders gaf voor het avondmaal. Wanneer Bertha weg was, wilde Mama hem blijkbaar iets zeggen.

Haar gracieuze handjes perste zij tegen de slapen, onder het spreken. Uriël vergeleek weer onbewust het ranke en vlugge van Rebecca met Mama's woelige rijzigheid. Ook Mama's bruin golfkapsel glansde als van Rebecca... Wonderlijk! Verrukt keek Uriël naar het zuivere ovaal van moeder's fijn en spiritueel gezichtje, dat nu zooveel teere bezinning uitdrukte.

Uriël schrok één moment van haar bijna schrille, dringenden vreugdeblik, waarin weer dat roodachtige schijnsel gloeide van eertijds... Mama zag ontroerd-bleek en de aarzeling tusschen de woorden, in de zachte stem, trof Uriël als iets heel bekends en liefs. Nú geen schijngehalte van ouderlijke teederheid, maar alleen óngekrenkt zelfvertrouwen, uiting van koesterende gemoeds-innigheid. Mama verraste hem fél met haar nieuws... Zij had gisteren eindelijk Papa overrompeld; nauwelijks thuis van een vergadering over Banken-mobilisatie. Zij kreeg hem zoo ver, dat hij erin toestemde!..... Rebecca Hereira mocht hier, op het Museumplein, haar entréé maken. Het was allemaal erg geheimzinnig in het werk gegaan. Hoé... zou zij hem later wel eens vertellen. Maar Papa verzette zich niet meer tegen zijn nichtje's komst.

Esther's oogen sprankelden.

Eg, in bontmanteltje, stormde de Heerenkamer binnen; hevig opgewonden. Zij negeerde straal en hooghartig het onderhoud tusschen Mama en Ur. Haar goudkristal-oogen gloeiden koortsig. Verradende geest van haar geslacht,... spotte Leo altijd.

Eg had zoo juist in een ochtendblad iets zalig-geks gelezen over een zekere Edna Murray..... Zâlig gewoonweg! Het leek wel een lollige Aprilmop, maar het was geheid-waar... denderend! Knal!... Edna was een „beeldschoone”, jonge Amerikaansche vrouw uit de omgeving van Kansas-City; gevaarlijkste en meest-meedoogenlooze bandiete, die de héle streek bedreigde met kogel en dood, op het oogenblik dat zij buit, juweelen en geld opeischte. Dolletjes die spanning!... Edna Murray werd door alle misdadigers-benden als een heilige en heldin vereerd.

Eg, de oogen wild-schitterend, vond geen woorden genoeg om Edna Murray's beeltenis te prijzen. Door haar fijne lipjes schokte een zenuwachtig kramp-trekje... Mama moest kijken... Uriël moest kijken... Zij riep luid om Maggie, Bob en Caro... Die Edna was zóo ridderlijk, en zóo voornaam als rooveres, dat zij   l haar slachtoffers betooverde door haar charme. Oer!..... Geen romantische leugens, geen filmgepruts hoor!..... En niks geen poppenkast van Hollywood, hoor!.....

— Oer, knal...   cht knal, Moes,... iets voor mij, Ur!... Nou... w  t?... Die kweekt ook geen oranje-boompje in 'n potjel!...

Zij gierde door de Heerenkamer, om Caro te zoeken en haar alles te kunnen vertellen. Die Edna!... Die Edna!... Die vrouw-rooveres kuste haar slachtoffers zóo maar, wanneer zij ze eerst heelemaal had uitgeplunderd... Knal!... Maar eerst liet zij ze allemaal knijpen, met een klein mik-pistooltje. Zalig..... nee

zalog!..... Hoe durf je!..... Wat een pronk van een meid!.....

Eg's fijngelijnd snuitje trok strak van extase. Haar goudoogen trilden vochtig. Zij holde door de gangen en roffelde de trappen af en op. Zij kwam als een windvlaag, onweerstaanbaar, en zij ging als een windvlaag.

Esther schudde meewarig het hoofd. Wat een heftige opwinding toch, bij een opgeschroefd en valsch-romantisch sensatie-nieuwtje van een krant!...

II.

Uriël bleef, na het gesprek met Mama, in een droomerige ontroering bevangen... Zou fiere Rebecca willen? Zou zij het huis kunnen binnengaan van haar vader's doodsvijand, die heel haar jeugdgeluk ontvricht had? Zou zij zélve begeeren te gaan tot den man, die haar moeder zoo gemeen, zoo verschrikkelijk krenkte? Zou zij het doen, in haar schuchtere verlegenheid trotsch toch, nu oom Josua hém in eigen honk steeds weigerde te ontvangen? Den zoon van Rozenheim in uitdorrend-heeten zielehaat mét den vader, verwenschte?...

's Avonds ontmoette Uriël Rebecca op den stil-donkeren Zwanenburgwal. Een harsachtige houtgeur woei van schuiten in het duister aan.

Rebecca zag bleek, leek gejaagd en ontdaan. Uriël schrok. Was er weer wat?...

— Niets,... zei ze zacht... Maar met jou wél?...

Hij betastte argwanend haar stem.

Toen Uriël vertelde, dat Papa en Mama haar graag thuis wilden ontvangen, barstte Rebecca in huilen uit. Zij juichte van vreugde en stikte half van leed en wroegingsgevoel...

Uriël, ontsteld, suste haar.

Dat zou een dubbele belediging zijn voor vader Josua. Dat zou hem weer door het hart snijden. Zij, zijn kind, in dát huis, bij Rozenheim... broër van haar moeder.....

Rebecca rilde en zweeg. En toch, zij wilde dol, dólgraag naar het Museumplein. Zij wist zich heelemaal niet bang en heelemaal geen vreemde. Zij was immers een bloedeigen zusterskind, niet waar?...

Haar stem zong bijna van ontroering...

Maar... maar...

Uriël voelde al haar bezwaren mee en haar verbeten smoren van ontboezemingen. Hij ontbeerde overtuigingskracht, dat het móést... Hij keek haar verliefd in de plotseling glanzend-blijde oogen... Rebecca liep zoo gracieus, zoo licht, en zij deed zoo bekoorlijk-snel al haar gebaartjes weer... Hij meende dat, zoodra zij op het Museumplein geweest was, zij het bezoek voor oom Josua niet kón verheimelijken. Zij... het zeggen?

Neen..... dat durfde Rebecca niet. Er was iets opzettelijk-gewelddadigs in. Vader zou opnieuw uitbarsten of heelemaal duldend verzinken in zijn eenzaam-martelend, snikkend verdriet... Al wat zij deed tegen zijn zin scheurde zoo rauw door hem heen. Zij kon zijn uitmergelende smart niet langer meer aanzien. Zij voelde zijn klamme handen al beven..... zij, zijn troostster ééns, nú zijn kwade tegenmacht... Zij werd ook gek van het spektakel der broers...

Uriël, jongensachtig-schuw weer, beleed dat het toch ook zóó niet blijven mocht. Die zwartgallige tegenstand, die terging van het lot, die levensvrees voor nieuw gebeuren telkens...

Uriël schrok even van zichzelf. Hij hoorde één oogenblik, dat zijn stem precies zoo scherp klonk als de sarcastisch-snijdende van broer Leo...

Rebecca bleef angstig-laf aarzelen, met verweerd hart. Al die dwaalpaden, tusschen het onverzoenlijke

in... Hoe? Moést zij gaan? Het woelde en brandde in haar naar twee kanten: naar vader, naar Uriël!..... Gelukshunkering en wroeging..... Zij was nog zoo jong! Uriël had gelijk. Zóó kon het niet blijven.....

Ineen overviel haar weer de gedachte aan vader's vroegere stralende vroomheids-vreugde. Niets kon hem verontrusten, tegen den tijd van Paasch. In alles onderging hij de heiligheid, den goddelijken glans van het Hooge Feest... Nu, verduisterd, verschrompeld, zat hij zacht-mompelend in zijn rieten kraakstoel den toren te bestaren en de duimen te duikelen.

Het liep naar de Groote Feestdagen. Over eenige weken Paasch! Alleen reeds de klank van het verheven woord: Pésach, deed Rebecca sidderen. Zij moést er zijn, de twee Seder-avonden. Vader zou het besterven in de kamerduisternis, zónder haar. Al vroeg hij zelf niets. Zij zou geen minuut meer rustig ademen, wanneer zij dát verzuimde! God, god, Uriël, dat nooit... nooit! Het zou erger zijn dan een hamerslag op zijn arm hoofd!

Maar zij wilde óók onstuimig, niet te temperen, meegaan met Uriël; méé naar het Museumplein. Zij hongerde óók naar dat nieuwe, dat heerlijk-ongekende; naar Uriël's moeder en zusters. Wat had zij hier? Chagrijn van vader, geraas en getier van de broers, gekonkel van tante Truddie... Hemeltje, was zij al zóó los van haar afschuw voor oom Henri?... En haar moeder dan? En al wat die had geduld en gedragen om vader?... Maar al het geschondene kon toch niet gewroken op Uriël?... O, die krachteloze kracht van het verleden...

Zij zou wachten. Ná het groote Paaschfeest..... Misschien! Zij zou wachten, wachten... Misschien na Sjeboengoth!..... Misschien nog later..... veel later!

DE RTIENDE HOOFDSTUK.

I.

Josua Hereira beleefde het laatste jaar wonderlijk-tragische dingen in de verborgenis van zijn vertwijfeld binnenste. Er werd hem iets smeeklijks geopenbaard van zijn knauwende hardheid en onvermurwbaarheid tegenover Rebecca. In tallith en tefillin bad hij bevend het Opperwezen om uitkomst. Hij bad voor de ziel van Judith en tegelijk om uit eigen verwarring en beklemming te geraken. Hij vermoordde, met zijn wraakzieken afkeer van de Rozenheim's, de teedere meisjesziel van zijn kind. Hij zag Bekkie's bleek, lief gezichtje iederen dag een beetje uitmageren. Of was dat maar verbeelding? Salomon zei het toch óók. En Truddie en Sak beaamden... Zusje Truddie, onbedwongenheftig, noemde hem zelfs een vergiftiger van Rebecca's heele jonge leventje. Josua ontdekte, terwijl zij zich eenige tellen alleen waande, hoe hartstochtelijk-lang Rebecca het portretje van moeder Judith zoende, iederen avond vóór het naar bed gaan; al bezetener. Daarná keken de zachte smeekoogen zoo angstig-wanhopend rond, dat Josua verging van wee en meelij. Hij, stommerik, joeg zijn eigen kind, vroeger zijn vroomste steun, het woninkje uit. Sjimjismereine,... zijn witte en blauwe vlag eens: zijn Joodsche, heilige kleuren van hemel en lichte wolken!... Neen, Josua kón zich niet meer goed houden. Niets uitdagends of tartends deed zij. Alles versmoorde in zijn stil verdriet. Zij zette zich nooit schrap en nooit... nooit meer noemde zij die... die jongen zijn naam... O, hij zag en voelde alles van haar vermarteling, maar hij durfde zich nauw verroeren. De luidruchtige knapen zouden

Tallith en tefillin: Bidkleed en gebedsriemen. — Sjimjismereine: God, bescherm mij.

hem met hoon overbrullen, als hij zich nu zwaktierig toonde. Hij was voor altijd gebonden door zijn gelofte aan den Eeuwige. Had hij niet met een pas-gekreukt hart toendertijd, heet en opgejaagd, gezworen nooit en nimmer van een Rozenheim geld en gunsten te zullen aanvaarden? De Almachtige bleef zijn getuige. Hij had niets misdreven. De Eeuwige wist, dat er geen domme trots in hem wong. Droeg hij geen schrijnenden rouw om Judith, in het kraambed omgekomen; óók uit materieel gebrek? Door zijn armoë en door Henri's hulpweigering en bezoedeling van haar liefste aanhankelijkheid?

Bij het heilige, gedempt-zachte kaarsenlicht in Snooge, stond Josua tegenwoordig iederen Vrijdagavond weer en weer, droomrig te mijmeren; beklemd en suf na te peinzen. Bereshiet,..... bereshiet,..... herhaalde hij telkens in zichzelf. Hij herinnerde zich alles; iedere zwenking van het gebeuren, ieder driftgebaar van Rozenheim's handen en ieder schimpwoord van zijn wild-hatenden mond. Het was hem in het zwoele bloed geënt. Ook zijn eigen schrik, zijn ontzetting, toen Josua den rijkaard tartend had toegekreten.....

— Ik val liever morsdood voor je voeten, als dat ik ooit meer één cent van jou anneem!

Zoovele jaren her... En nóg hoorde, nóg zag hij het, alsof het gisteren was gebeurd.

Maar, maar, wonderlijk,..... aan dat, dát eene gezegde bezat hij geen ongeschonden heugenis meer. Heel, heel vreemd!... Misschien té ruw geknauwd? Later wél! Later bleef het gelofte-woord mét zijn afschuw en walg zoo saamgegroeid, zóó, dat het voor Josua, in klaarste herinnering één was geworden. Maar hij had ook nooit kúnnen veronderstellen, dat Rebecca met de familie van het Museumplein..... Akiay... de rechte soort!...

Bereshiet: (Eerste bijbelwoord) In den beginne..

Neen, neen, bij het heilige brood en den wijn van Sabbah,... het was té afgrijselijk. Josua mócht niet verder denken, in lengte van dagen en nachten niet. Het martelde hem dol... Hij rook in Snooge het harsgeurige hout van de Hechal en hij ontwaarde de tooverachtige en doorschijnende diepte van de goudscheemrige nissen. Iéts van zijn vroegere vervoering keerde een oogenblik terug. Rabbi Gazewedo's gezicht glimlachte; de bleeke, vroom-strakke lippen prevelden heilige, zoetklinkende Hebreeuwsche woorden. De Gazan zong van de Theba! Josua huiverde. Verdrijven, áfwerpen moest hij zijn menschelijke benauwenis!.....

Dien smader van zijn engel Judith, dien wrangen, hoogmoedigen krenker, die hem het leed, merg en gebeente had ingebrand... kénde hij niet meer.

Toch wou Josua een prangende vraag van het wroegende geweten opgelost zien. Ach,... dat Igmaniz ook nooit meer kwam! Igmaniz, die alles wist... alles van hemelen en van aarde! Het kwelde Josua hevig. Nog de laatste avonden van hun saamzijn, had Igmaniz hem wonderlijke dingen verteld over een boek, „Coezari”, van Jehoeda Halevie. Verzot was Josua op die leerredenen uit het heilige Joodsche leven. Hij liet er eten en drinken voor staan. Igmaniz had hem zelfs gezegd:

— U, meneer Hereira... u hoeft geen geleerd redetwisten... Uw wijsheid is uw geloof en een geestelijke macht...

Josua's hart jubelde. Mocht hij er trotsch op wezen, dat Jehoeda ook een Spaansche Jood geweest was? Hij trotsch? Waarop?... Jazeker, een éérste Talmudgeleerde van den kouden grond en een gróót kabbalist!... Och, och, waarom werd die jonge Galliciër versmaad door Rebecca? Hoe was het godsmogelijk,... zoo verblind, zijn kind!

Hechal: Thoraschrijn. — Theba: podium.

Al zijn zinnen huilden, dat Rebecca Igmaniz niet had verkozen. Nou ontbeerde hij Igmaniz' zegenend verstand, zijn verheven, weidsch inzicht en kennis van de Thora. Elke hernieuwde herinnering aan hun saamzijn, bracht bijtende pijn. Rebbe Herschel weg, Igmaniz weg... Asch, asch zijn leven...

Met Rabbie d'Azevedo kon Josua niet zoo familiaar, zoo huiselijk-rustig, gezellig, eenvoudig, en toch met een toover in de stem, over het goddelijke spreken. O, een heel hooge, edele man, sjemabenie..... daar niet van! Maar Rabbi d'Azevedo had iets over zich, iets... iets... dat Josua deed verstijven. De krop zwol zoo trots als van een zingenden haan. De Rabbi keek zoo streng en deed zoo plechtig-uit-de-hoogte! Rabbi d'Azevedo verachtte een beetje, onwetende, ongeletterde schepselen, en hij werd zoo gauw driftig tegenover menschen die iets wouën weten, iets wouën leeren, na zwaar-zorgvolle dagen. Vooral tegenover de armen in Snooge, barstte hij gauw los...

II.

Kort vóór Pésach, stapte Josua weer de Onkelboerensteeg, bij Sallie Blik binnen. Hij ontmoette er Nathan Bronkhors, een pijnlijk-nauwkeurigen, huichelend-vromen Jood, die nooit de Snooge verzuimde; niet 's morgens, niet 's middags, niet 's avonds... Josua Hereira oordeelde nimmer over een ander, maar Nathan kon zelfs hém hinderen met zijn opgeblazen en schimpend zelfbesef, als kenner van wet, gebruik en ceremonie. Splinters at hij, van vroomheid... Buiten de Sjoel, — wanneer zijn biddende lippen tijd overhielden ook binnen het Godshuis, — belasterde Bronkhors echter een ieder met femelende stem of met woedende verwenschingen. Nathan Bronkhors

kwijlde, haatte, schimpte, met dankzeggingen en lofspreuken nog borrelend op de schijnheilige, vaalroode lippen. Sallie Blik kon den fanatieken prevelaar en huichelaar niet luchten, al bracht hij hem een enkel keer voordeelige negotie aan. Hij vond Nathan Bronkhors, hulpbode van Menachem Aweilim-gewre, ... een beestig-gulzigen, een inhaligen, sluwen, bezeten, gierigen duivel, die een ander het licht niet in de oogen gunde... Vóór Nathan Bronkhors naar Sjoel ging, op Vrijdagmiddag, moest hij eerst nog een diep bord heete soep inzwelgen, inslurpen, waar geen kluijfe, geen balletje aan ontbreken mocht. Hij likte lepel, mes, bord, bordrand, vork en vingers af en pruttelde intusschen lofgebeden. De vette, dampende knurfkluijfjes kon hij niet genoeg uitzuigen... het werd te laat, te láát!... Dan vloekte hij en raasde hij, dat zijn nare lijmpot van een vrouw weer niet vroeg genoeg de soep had opgezet; dat hij vóór Sjoel nu geen tweede bord meer verorberen kon... Nou moest hij zich weer buiten adem hollen, om op tijd in Sjoel te zijn. En..... het twééde bord missen. Hij zoog zijn kiezen leeg, smakte zwaar en belikte zijn glimmende kin. Woedend keek hij naar de klok... nee, het ging niet meer. Hij verwenschte zijn vrouw, zijn dochter, en holde hijgend en zweetend naar Sjoel. Daar deed hij zijn gebeden, van letter tot letter, met onkreukbaren, dweepzielen ijver. Nathan zong het luidst en het hoogst en het meest fanatisch mee in de Gemeente, zonder een klankje, een toontje te missen. Niemand kende zoo vloeiend, zoo geheugenvast de gebeden, als Nathan Bronkhors. Zijn stem vloog wild boven alle andere stemmen uit. De Almachtige moest hém het éérst verhooren; hem het éérst vergiffenis schenken... In de Seliechous-dagen bad hij als een bezetene. Met zijn lippen gedacht hij de offerande van Izak... Op

Menachem Aweilim-gewre: Begrafenisgenootschap. — Seliechousdagen: Boetedagen vóór Nieuwjaar en Grooten Verzoendag.

Sabbath- en Jomtoftijden verheerlijkte hij het Opperwezen, dat door Zijn woord en Zijn adem het uitspansel schiep..... Maar het uitspansel had hij nooit gezien... wél zijn woning-zoldering... Op Zaterdagavond heiligde hij de nieuwe maan, die hij thuis direkt verloochende als ze in zijn kamer scheen..... Maar Nathan Bronkhors kende prompt alle ceremoniën. Hij boog, rolde vroom de oogen, hief extatisch de handen. Nathan vastte, tuchtigde zich precies naar voorschrift en bevel. Hij wou alle vromen en alle Joden somber bedreigen met vervloeking van het Opperwezen. Hij wou ze zien tuchtigen en ze pijnigen met vroomheid en geloofs-angsten. Hij bad en kreunde, maar niets ontging hem terzelfdertijd, van buurman's handelen en spreken. Vroom, dwepend-vroom was Nathan Bronkhors, in Sjoel, op straat, op markt en tusschen geloofsgenooten. Hij stikte haast van vroomheid..... Hij bevitte kleingeestig en uiterst pedant, luttele foutjes in dienst, in ceremoniën. Hij bad en zong met smetteloozen ijver en met grooter kennis dan de Opperrabbijn. Al zijn vroomheid was van buiten te zien, in bidoogen, aan bidhanden, aan drukke bidgebaren. Maar van binnen gebeurde er niets in Nathan Bronkhors; wachtte hij op de geboorte van het éérste, innerlijke ontroerinkje. Nathan Bronkhors voelde brandende afgunst op al zijn naasten. Hij eerde niets en niemand. Maar de gebeden en zegeningen bleven gloeien op zijn vaalroode lippen, zooals de soep vóór hij naar Sjoel ging, erop bleef kleven. En zoo uit Sjoel,... dadelijk weer eten, weer slikken, kauwen, smakken, en nagaan of al de kluijjes wel in zijn bord dropen van vet en merg. Dan schold hij zijn vrouw; jammerde zijn stem...

— Noh!..... nog niks heb ik gehad as..... as één bordje slappe soep!... Hier... daar... schaam je,... neem maar wég! Ik lus nie meer!...

Dat verklaarde Nathan giftig en schor, tot zijn vrouw en dochter, bij het derde leeggeslurpte bord soep, ná den Sjoeldienst op Vrijdagavond of op Groote Feestdagen. Zoodra het maal afgelopen was, zette Nathan ruchtig, blazerig en dreigend het bensjen in en zong hij galmend met krullen en halen als een tenor-knecht, op een drafje naar het slot. Aan het eind smakte, likte, zoog Nathan opnieuw en begon met zijn vroom-geaderde handen op het gebedenboek, haatdragend alderlei medemenschen te beroddelen en bekwetteren,... al zweeg zijn afgejakkerde eega over hemzelf. Want het vorige jaar had Nathan Bronkhors, op een regenachtigen Jomkipperdag, drie..... zegge drie prachtig-zijden paraplu's heimelijk gestolen van rijke bezoekers en mee naar huis gebracht, terwijl hij zijn vrouw dreigde, haar pardoes de hersens in te zullen slaan, wanneer zij er ooit een woord van kikte... Addesjim... om de deiges... alleen om de deiges deë hij het!

Josua ontweek dien femelaar, als het maar éven mogelijk was. Zulk een heerschzuchtige vroomheid-in-vertoon, met zóó tyrannische haatdrift geopenbaard, aanzag Hereira als kweiling en menschelijke verlaging. Ook hij had eerbied voor de heilige dingen, maar zoo? Zoo?

Nu vond Josua het een geluk, dat Nathan Bronkhors juist vertrok toen hij het schemerdonkerend winkeltje inkwam.

Na een kwartier verscheen er een heel fijn-gekleede meneer in Sallie's zaakje, die Josua nóg erger verschrikte dan Nathan Bronkhors..... Mijnheer Moro, jaja, mijnheer Moro,... zoo noemde hem Sallie Blik, als hij goéd had gehoord. De antiquair wist niet van voorstellen, maar mijnheer Moro had Josua overvriendelijk aangesproken en de hand gegeven, toen hij zijn naam hoorde. Mijnheer Moro's hel-flakkerende

Bensjen: dankzeggen. — Jomkipperdag: Groote Verzoendag.
— Deiges: broodzorg.

oogen brachten een oogenblik Josua heelemaal van streek. Ze prikten zingend iets door hem heen als een heete boor... Maar heel snel herstelde Hereira zich en kéeerde zijn zelfvertrouwen. Wat zou hij, Josua Hereira, in dit bestaan nog te vreezen hebben van kwaadwillende menschen, ná het rampgebeuren met Rebecca? Vreeselijker kon hem in zijn leven toch niets treffen! De verdede!...

Josua, met vervaald gezicht, zijn baardje bejeukend, klampte zich aan eigen ongeluk vast en duikelde sloom de duimen over elkaar... Hij smoorde zijn onrust.

Onder onverschillig, koel-kabbelend gekeuvel vernam Josua, dat mijnheer Moro juwelier was; onder meer een heel goede kennis,..... hij mocht wel naar waarheid getuigen,..... een heel goed vriend van..... mijnheer Rozenheim op het Museumplein.

Het laatste veinszinnetje femelde hij zoetelijk erbij.

Als geheimzinnige lichtjes fonkelden de oogen in het donkere winkeltje, die telkens naar verschrompelden Josua en zijn armetierig gestaltetje grépen.

Sallie Blik had wel eens Hereira van een zekeren mijnheer Moro gesproken, maar nooit bijzonderheden losgelaten.

Josua sidderde, kromp éven saâm, toen hij Moro hoorde reppen van Rozenheim. Hij zweeg plotseling en bleef onbeweeglijk, verstart op zijn krukje zitten. Iets bangs kronkelde in Josua op. Die man, met zijn vreeselijk-gejaagde loer-oogen en die purperen spatten erin, had hem al bij inkomen hevig doen verschrikken. Hereira voelde zich weer in eigen benauwenis verteren. Zijn beetje moed spoelde weg.

Sallie stootte Moro tegen den elleboog, met instinctieve aandrift, om den juwelier onmiddellijk te remmen. Maar Moro, venijnig, deed alsof hij niets merkte...

— Uw zwager... is 't niet?... Al jaren gebrouilleerd, is 't niet?

Moro's schel-lichte tijger-oogen flakkerden. De veinsstem reutelde de borst door en scheen door den haakneus uitgeknepen.

Josua, al zenuwachtiger, beefde; mompelde iets onverstaanbaars terug en wreef één hand onnoozel door zijn ringbaardje.

Moro genoot wrang van Josua's verwarring. Ja, natuurlijk, dat was heelemaal niets voor mijnheer Hereira,..... smeigelde de juwelier arglistig-gedempt, bijna teeder, met een „goedig" glimlachje om den gelitteekenden mond. Bij Rozenheim was nou letterlijk alles treife,... de menschen, het huisgezin, de zaken, alles in een woord. Niet één was er Jood; niet één voelde wat voor de Jodenheid. Het was er eigenlijk één verwilderde pan van geld-verspillers, een dolle troep, een goigomers-horde. Zijn ééne zoon, de advocaat, was zelf een paljakker... In alle bescheidenheid zei Moro het, en niet om kwaad te spreken..... Het idee... zijn beste vriend!... Iedereen moest voor zichzelf weten wat hij liet en deed... Hij had Henri nooit in zijn leven een minuut iets slechts toegewenscht... Het idee! Maar zóó een bende, zoo dwars tegen alle geloof, wet en gebod in, neen,... al was het zijn nááste vriend, dát mocht hij niet verzwijgen...

Moro's geknepen stem huichelde, teemde, klonk valsch-droef. En ónder den haakvormigen neus hoorde Blik zacht gegrinnik...

Sallie kreeg meelij met Josua's verkramp-bleek, verstorven gezicht. Hoorde hij niet een onderdrukten snik?... En klopte zijn zoontje niet heel zacht aan de glazen binnendeur?

Sallie boorde zijn pink een oor in, schudde driftig de hand en gromde onverstaanbaar:

— Leelijke jenner!

Plotseling bestreed Sallie juwelier Moro, den rust-

Treife: ritueel óngeoorloofd. — Goigomers: ongodsdienstigen.

roover,... Inoui... serpent... duivel... Hij stamelde protest...

Moro's oogen gilden van woede. Wat?..... Die zomersproetige zweetkerel, die verheimelijkte gannef en vervalscher, dien hij met zijn goede geld hielp, dag in dag uit,... die onbenullige, duistere zwendelaar, dien hij al half had omgekocht om te stoken tusschen Rozenheim en de Hereira's; die geradbraakte snert-vent zou hem nú in den rug aanvallen? Neen, dat werd hem te jouker!

Door de doodsche Onkelboerensteeg klonk dreunend torenklok-gelui...

Bits en uit de hoogte, stootte Moro er beleedigende taal tegen Sallie uit, op een treiterenden toon. De smalbleeke lippen spanden zich scherp en verwrongen akelig het bloedloos kin-litteken. Maar Sallie liet zich vandaag niet overbluffen... Inoui,... dat stuk duvel, die op ieder's hart trapte; die in stil gift, van ieder in zijn omgeving absolute gehoorzaamheid eischte; die lachjes en beminlijkheid als het ware verkocht, om te misleiden en te bedriegen!...

Hoewel blindgulzig en belust op ieder voordeeltje, ieder heet winstje, ging hem toch de smartelijke ont-daanheid van Josua aan het hart. Hij voelde, dat de valsche, wreed-ironische huichelkracht en het scherpe leugengif van Moro, Hereira heelemaal vernietigden; dat Moro, van wangunst afgevreten, het arme, vrome en verschrompelde mannetje, zenuw na zenuw zou ontscheuren. En waarom? Om eigen stormigen haat en wrok op dien meneer Rozenheim te koelen? C'est ça le chooze?...

Moro beroddelde en belaagde Rozenheim onder antiquairen, in juweliers- en makelaarskringen; in Antwerpen, in Parijs en tegenover schaarsche Amerikanen. Nóg gemeener hier, in Blik's schemerduister winkeltje. Wat kon Moro, met al die heete lasteringen over de

Jouker: duur.

familie Rozenheim, bereiken, die gooser-tippelaar? Alléén dat Josua al feller, gejaagder, opgewondener zich tegen zijn Rebecca zou keeren; tegen haar jongen en tegen Rozenheim zélf. Voilà!..... Dat smiechtig-inwringende en verpestende juist, begeerde Moro en dat alleen begreep Sallie Blik... Fouts-moi la paix!

De man trok nu een onnoozel aalmoezenierensnuit, maar de valsche glimoogen loerden gluiwend en oversluw naar de weeke, uitgemergelde wangetjes van kleinen Hereira, geelbleek als beenderen. Keek echter Josua éven schichtig naar den grond, dan werd Moro's blik dwalend, vaag, onbestemd, en veranderde zijn gansche huichelmom. Dit ergerde Sallie... Inoui!...

Blik had veel gehoord van Rozenheim's grenzenlooze offervaardigheid en philanthropie. Een iegelijk zei: die man is alléén ragmones. Die helpt altijd arme menschen. Bij alle rampen, bij alle armenzorg-instellingen, was zijn offer het hoogst, vertelde een ieder. Geregeld een tweede Tobie Boas. Wat hij al niet deed voor zieke en oude menschen! Een sprookje... Nou tegen Paasch weer... Het N. I. A. wist den weg naar zijn huis... Sallie was eigenlijk nooit in de gelegenheid geweest, mijnheer Rozenheim persoonlijk te spreken. Moro hield hem steeds tegen...

— Een beste, goeie vriend van me... Maar jammer, hij heeft te veel branie, te veel zwiér!... Hij kijkt over je heen, alsof hij van geslacht tot geslacht baron was!.....

Eéns wilde Sallie mijnheer Rozenheim over een paar fonkelklare saffiersteentjes raadplegen, uit het gevest van een ouden degen gevallen... Hij was toch ook eens diamantbewerker geweest... fi-doncl... Maar taaie Moro, dadelijk, in gespannen drift, kroop erheen. Met mijnheer Moro, met zijn sluwe, opene aanvallen en verborgen intriges... neen, daar kon hij toch niet mee opschieten. Dat was een lispelaar en een knager,

Ragmones: meêlij. — N. I. A.: Ned. Isr. Armbestuur,

erger dan een rat, kwaadwilliger dan een raaf..... Daarom bralde Sallie nu lof uit op Rozenheim, overdreven poeha, en meende hij er geen zier van..... Alleen maar om Moro te pesten, nu hij zoo gemeen Josua Hereira ondersteboven gesmakt had.

Sallie sperde de verwonderde vogeloogen en jeukte zich diep de harige ooren in. Vreemd,..... Hereira richtte zich uit zijn schamele, onderworpene zwijgzaamheid op, toen hij het antiquairtje de Rozenheim's hoorde verdedigen.

De geknepen neusstem van Moro werd van een scherpe, snijdende luidheid. Hij vergat zijn hart-neurose en jicht, de heele Onkelboerensteeg, en hij streeelde behaaglijk de gelittekende kin. Al zijn gejaagdheid verzonk...

Wat wist Blik, vunze scharrelaar, van die familie?

Moro grinnikte valsch-ironisch en zijn handtastelijke neusstem klonk weer heel hoog en rakelings langs zijn verbazing.

Rozenheim zelf was op,... had afgedaan! De man doorleefde één angstzweetbad!... Zijn heele bestaan en zijn heele affaire tegenwoordig, wankelden..... Rozenheim stond in brand, die ijdele pronker. En Rozenheims dochter, een verwaten, dol wicht, dat de heele wereld wou regeeren, precies als papa'tje,..... leefde met een goy, een Jodenhater-eersteklas... een hakenkreuzer! Rozenheim's andere kinderen eerden God noch gebod! Echte belhamels, baldadig als jesaumim! Populair wilden ze zijn... populair, net als pralend papa'tje! Meneer Leo, de advocaat, was een schandalige en boosaardige opschepper en geldverspiller, die alleen dronk en jool maakte met slechte, opgedirkte meiden, bij wie hij de duiten letterlijk wégsmee! Hij huisde meer op het Thorbeckeplein dan op het Museumplein. Dat wist de heele wereld!... De middelste dochter was verloofd met een Portugees, mis-

Jesaumim: weesjongens.

schien nog in de familie van meneer Hereira... Wie weet, door een ommekeer?... Maar in ieder geval, een aartsvijand van alle Joden. Die goigomer schimpte den heelen dag op het vlooienvolk, het neuzenvolk... Die liet het groote geschut op zijn bloed-geslacht los,... het katholicisme. Zijn jongste en oudste broer waren pas tofelemone gesjmad. Zijn zuster zou zelfs non worden. Had meneer Hereira hiervan terug, van zulke ras-verloocheningen en laagheden? Een Jiddisch meisje in een klooster, tusschen paters en kapelanen! Of waren die niet in een klooster?... Ook de Jiddische dochter van meneer Rozenheim, Caro, zijn verloofde, een fijn meisje, was hij nou bezig te bekeeren...

— 'n Jood..... 'n doodgevone Jood, meneer Hereira!... Dat spot gewoonweg met 't huwelijk, met alle heilige verbintenissen...

Moro's neusstem scheurde bijna van het wilde geschreeuw. De juwelier huichelde verontwaardiging. Een zwarte grijs om zijn kaalgeschoren, gelittekenenden mond... Want Moro zélf hoonde nog erger Wet en Profeten dan wie ook, in eigen grofboertende omgeving. Maar nou beefde zijn stem van ontroering en verontwaardiging, over zijn „besten” vriend Rozenheim en gezin.

Sallie verbleekte onder zulk een valsch spel. Zijn vogelooien sperden al wijder en de pink boorde driftiger het jeukoor in. Woede doorgloeide heel zijn wezen.

Moro grinnikte van binnen. Komt er op aan!..... Alles was handel in het kruimelende leven. Rozenheim moest vertrapt, anders geloofde hij, in zijn branie, nog ééns President van Nederland te worden...

Josua rilde van al wat hij had gehoord over de Rozenheims. Het zat hem als een hout in de keel. Hij kon wel zoo in grienen uitbarsten! En met dát volk, met die levensdronkene menschen moest zijn Bekkie

Tofelemone gesjmad: Katholiek geworden.

een verbintenis voor het leven aangaan?... Met dié hordel... Gottegottegot!...

Josua bad zacht en mompelde Hebreewsche woorden... Bij het hemelsche licht,... hij zat verstorven neer. Over Uriël werd geen woord gerept. Door Moro noch door Blik, bij toeval. En dát had Josua nu juist wél verwacht!

Moro's gezicht verwrong plots krampachtig..... Hartkloppingen. Sallie zag het... Die had Tissjebot van binnen... Maansjene... Hij kon voor hem in zijn graf struikelen!... Die man kreeg álle soores en weitik, alle vluchtende kwalen, van het kwaadspreken. Inoui!... Enfin, hij moest maar zwijgen. Wat had hij zelf op zijn kerfstok! God strafte tezijnertijd... Zijn eigen bloedspuwingen!... Wacht... stil... Hereira ging weg. Een mirliton zong nasaal aan een kindermond.

Josua stapte omzichtig, weer geholpen door Sallie, het leuninglooze roode trapje af, diep geschokt, troosteloos, bijna zonder groet.

'n Mensch wikt, de Goddelijke Wil beschikt...

III.

Op den veertienden Nisan, Gometsbatteldag, en al weken ervóór, klonk er roezemoezige drukte in Hereira's bovenwoninkje. Rebecca lag te bed met zware griep. Nu zou zij misschien tóch niet de inheiliging, het Inwijdingsgebed voor Pésach, naast vader en dischgenooten kunnen meevieren.

Tante Truddie verving haar allerijverigst in het streng-ritueele huishoudentje.

Rebecca, in het lichtloos slaaphokje, droomde koortsig en angstig-verward van Uriël, van Josua en Sem's Christenmeisje. Er zat een nikker op haar borst, maar wanneer zij hem grijpen wilde, smolt hij tot een trillende schaduw den muur in... Met een gil schokte

Tissjebot: Treurdag. — Gometsbatteldag: Dag vóór Paasch, als al het gezuurde uit de huizen wordt verwijderd.

zij òp en hoorde, door het donker-opene, gevang-achtige, hooge tuimelraampje, het eentonig molen-klepperend geluid, bij burens achter. Dan dommelde zij weer in.

Josua bleef, schuw-verlegen, uit haar omgeving. Hij rilde wanneer hij zijn dochter zoo bleek en nerveus, stil-aandachtig liggen zag. O, die rouwkloks-dreun in zijn zwakke hoofd...

Rebecca voelde zich alleen en heel neerslachtig. Neen, zij wou niet huilen, maar kwellend heimwee kroop snikkend in haar op. Zij voelde wat er in Uriël moest omgaan. Hij mocht niet bij haar. Hij mocht haar niet zien...

Rondom jakkerde en klepperde tante Truddie in haar vernietigingsijver bij de gamets-zoektochten door alle vertrekjes, afgunstig op buurtjes, die al „an kant” hadden. Voor tante Truddie zou gamets-vinden op Pésach iets vreeselikers zijn dan rauwste moord, ondanks het „kal ga miera”!

Ook Josua leefde vroeger, in de maand Nisan, als in een heldere vreugde, in paradijsseer. Het licht tegen avondval werd in de hemelen als goudschuim. Lente... Het feest van den Heiligen Uittocht, van de Verlossing door den hemelschen Vader!... Alles was hem blijheid en geluk geweest tegen Paasch en den matsa-tijd; het hooge Feest-der-ongezuurde-brooden; de verrukkelijk-innige stemming, in Snooge en thuis op de heilige Pésach-avonden; het zangerige wonder der Hagadah..... Ieder jaar, met sidderende geestdrift, herlas hij het verhaal over Israël's Uittocht uit Egypte. Altijd klonken lied en refrein hem weer nieuw. Dit zou het, dacht hij, tot zijn sterfuur... En geen oogenblik prangend gemijmer of zorgen-angst... Maar dat onverwoestbaar-hooge geluk ving eerst aan, wanneer

Gamets: gezuurd. — Kal-ga-miera: Gebed, waarbij verklaard wordt, dat het gamets, hetwelk zich tijdens het Paascheest in huis mocht bevinden, gelijk is aan stof, dus zonder waarde voor het gebruik.

ál het gezuurde, het gedeesemde in spijs en drank, uit de woning was weggeboend en weggebrand...

Tante Truddie gloeide, zweette van angst, dat het luttelste korreltje gezuurde, op het Paaschfeest nog ergens in een hoekje of holletje verscholen mocht blijven, al zou haar het slotgebed van Josua: het gedeesemde dat nog onontdekt is gebleven, zij beschouwd als vernietigd, gelijk het stof der aarde, — haar redden. Vóór, achter, in de keuken, in Rebecca's schemer-triest slaaphokje zelfs, ging zij rond met haar gulzige en blazerige reinigings-attributen, om te verdelgen, te vernietigen het gamets, het gezuurde, dat de goddelijke Pésach ontwijden kon. Tante Truddie ontweek streng haar eigen honk in de Moddermolensteeg en vertrouwde alles toe aan zuster, weduwe Esther Aboab de Fonseca, die alleen rondstaarde als een uitgehongerde vogel.

Vroeger deden al de jongens in jool mee. Zij kenden dat gametsbattelen van heipaal tot dakpan! In betere tijden werd in huis alles vernieuwd. De rechte soort!... Bij Truddie's eigen moeder-zaliger, God had haar ziel,... werd week na week geploeterd en geschrobd, dat je er den zwam in je knuisten van kreeg. Afijn,... nooit achterom kijken. Kwam ze nooit in Palestina...

Ook Hereira en Rebecca weerden zich ieder jaar dapper. Het gedeesemde wég, tot er geen sprankje meer overbleef. Nú zat Josua in zijn stoel en luisterde geduldig naar Truddie's onverdraagzaam-smeuïg gekwetter onder de woedende Paasch-schoonmaak. Nú hoorde hij zusters Dwergdrokkie, — onder zijn gebeden in het vroege morgenuur, — zuchten, krijten, kwaadspreken, en weer roddelend verloochenen alles wat zij een dag ervóór nog pas had gekoesterd en opgehemeld. Inmiddels had zij reeds, de vorige week, het vaatwerk in het keukentje onderste boven gehaald. Zij boende ieder gaatje van vergiettest en rooster, van

Gametsbattelen: wegruimen van het gezuurde.

pan en pot, dat zij licht spetten. Brandspiegels gelijk, moesten de voorwerpen worden... Zij dook met slangen en spuiten, als een bazig dwerg-Jan-van-der-Heydentje, tot het kleinste gootsteenholletje in. Zij waschte en beredderde, dat hooren en zien jeverging; en als ze werd gehinderd, schreeuwde ze moord en brand.

Rebecca klappertandde van koorts; zwierf in een rijk van wemelende schaduwen. Zij gloeide en rilde tegelijk. Maar dat roerde tante Truddie luttel. De jongens hun vlieringkrotjes werden opgeruimd, begoten, bedweild, en het losse tengel uitgescheurd. Niemand kon blijven zitten waar hij zat. Josua's achtervertrek kreeg een beurt. De zee spoelde het kamertje in...

Tante Truddie genoot. Zij zong weer oude Vrijdagavond-liederen, waarbij zij hilde en lachte tegelijk. Zij speelde over alles en ieder den baas. Over de jongens, over ooms en tantes, over Bekkie, over Josua..... Zij hield van reinigings-schoonmaak, doortastend en alles-onthullend.

Rebecca's griep verergerde. Zij hoestte, kreunde. Maar dat beteekende weinig, in vergelijking met de mogelijkheid, dat er een honderdste kruimel brood in het woninkje verborgen zou blijven. Alles moest van boven tot onder kasjer! De jongens werden woedend weggeschrobd, al trampelden zij van drift. Tante Truddie liet ze allen bezwijken onder haar kakelend kraakstemmetje en haar rad-scherpe, ophitsende kronkelzinnnetjes. Ieder die opliep moest helpen zoeken naar gamets en over watervalletjes, emmers en boenders heenstappen.

Werkelooze oom Salomon protesteerde:

— Versta wèl, Truddie...

— Niks versta wel, mauchverdraaiër!..... Zoék maar..... versjwarsternar!..... snauwde zij vinnig-driftig... We hebbe zelf nog zout en azijn in huis...

Kasjer: ritueel rein. — Mauchverdraaiër: betweter.

Zelfs Jan Splinter en Dirk Balk klotste zij weg.
En onverstoord vervolgde zij haar rondgang, haar gametsbattelen.

Dwergdrokkie, schimpten Jaap, Moos en Bram. Maar zij ringeloorde ze allen. Zij ringeloorde Sak, Monne en vooral hun „opsternate” vrouwen. Sem, in razenden gram, dreigde zelfs:

— As je zik je snajem nie hou, snij ik je 'n rood lintje in je bakkes, of ik prop je strot vol mit heete gernale!...

Oom Salomon suste de woestheid:

— Versta wèl... Truddie is 't groote lich van de familie... addeproi!... Ze is gebore... laat ik jullie zegge... op de Vierde Scheppingsdag... Versta wèl... mit inbegrip van de zon, de maan en de sterre!.....

Truddie grinnikte kwaadaardig. Haar spichtig-geel muizensnuitje zweette nu weer een konkelblosje vol roddelgenot uit en haar oogen waterden beekjes.

Reintje Plukker, dat gazzerte, mocht niet eens boven bij Rebecca. De gedachte alleen reeds doorschokte weer haar bloed. Zij brabbelde alleen hatelijkheden tegen „de slet”! Die was van haar zolen tot haar stinkende blonde pruik, gamets... de rechte soort! Ja, die liet zich méé kasjer maken, zoo een stuk terepha,... een dweil. Minder in tel dan het gebroken en gekleurde ruitje op haar kamer eenhoog-vóór, in de Moddermolensteeg.

Het maagdeke Truddie rilde van zoo een rendez-vous-vuilpoes, die alleen maar sjaanste op smerig straatvolk...

— Die leeft alléénig mit de man die d'r bevalt... 'n Kunsj!..... Toevallig bevalle dat gazzerte álle manne... Nou leefde ze mit allemaal!... Noh... die moste ze expresselijk uit Egypte verlosse!... Hadde ze haar voorouders maar late sjtrekke!...

Eigenlijk, gromde en snauwde tante Truddie,.....

Gazzerte: viespeuk, — Terepha: onrein.

waarom had haar broer geen behoorlijke Paasch-serviezen en Paasch-eetgerei? De ver Paidel!..... Zou zij niet zóó te sappelen hebben. Want als Bekkie niet kon, moest zij de Paaschweek tóch koken; ook voor Josua, voor broers, zusters en rasjangs!

— Je boent je geregeld mesjókke!... schimpte Sak.

— Ikke *boen* me mesjokke... jij *bint* mesjokke!

— Ik stik in die stof!

Vinnig kaatste Rotje terug:

— Omdat jij niet uitslikt wat je inslikt...

En weer stortte zij gloeiend-heet reinigings-water over borden, pannen, vorken, lepels. Drie, viermaal spoelde zij alles af en om. Nooit genoeg, nooit genoeg! Het donkere keukentje kraakte, kreunde, en er hing stoom en damp als van een voorbij-gillende locomotief. Naar Oom Salomon een floret-uitval, onder het zuiveren.

— Wat kijk jij leelijk!...

Oom Salomon beiderde:

— Hoe ken je mooi kijke, as je leelijk bin?...

— De rechte soort,... grinnikte Truddie... Je kijkt zoo stom as 'n schuit an de wall!

— Geregeld de sjoel-mesjokaas... versta wèl!... kermde oom Salomon nu broer Sak na.

Zijn disputeer-natuur begon heet op te borrelen.

Tante Truddie bette met een smoezelig doekje de traanklieren en zweeg minachtelijk. A nega,..... die hongerlijjers! Blinde Maupie... nóh!... Zéen mos ich!... Noh!... Haarlie kappetaal schreeve ze in, mit 'n griffie in 'n schriffie... noh!... De heele wereld was 'n Panopticum. Had d'r broer Salomon nóg 'n groote bek! Straks maakt God hem stom... kon ie z'n droosje inslikke, om ze honger te stille... Al twee jaar had ie niet te vrete, noh!... Leefde ie op de schobberdebonk. Van die een penning, van die een krats! Diamant-

Rasjangs: (de jongens) pestkoppen. — Droosje: preek.

slijper en negotie-venter-te-paard, met permissie!
Doodstervendarme nakkedikker... a nega!...

's Avonds laat, kregen Salomon en Sak het nog aan den stok over Henri Polak's benoeming tot Doctor honoris causa. Oom Salomon beierde naar zijn broer:

— Dat is... dat is de grootste, versta wèl... de gróóste kabot, die je an 'n mensch ken doen...

— Watte?... beet nuchter onwetende Sak terug.

— Wat ie nou geworre is, Henri,... staat gelijk mit 'n hoogste prijs... 'n bekroning geregeld!

— Watte? Bekroond?...

— Versta wèl... zooveel as... as de Uneferseteit, versta wèl... mit ho... mit horonis...

— Wát hó?

— Zooveel as..... versta wèl..... as..... as Eeregeleerde.

— In wát?...

Oom Salomon smeekte in zichzelf, dat hem het prachtige vreemde woord mocht te binnen vallen. Hij wist het wel, maar kón het niet uitspreken. Het was hem te machtig! Sak sarde en wist ook niet...

— In de ho-ro-nis... nou ja, in de geleerdheid van fielesefie...

— Wat is dat?...

— Dat is..... dat is..... hororis..... nou ja,..... máánsjene!...

Gametsbattelavond werd het tante Truddie al benauwder. De zuivere verdade! Met een electrisch zaklantaarntje doorzocht zij alle gaatjes en holletjes en peuterde zij, beverig van inspanning en gekruip, met een spitse veer, stof en krulrag uit donkere naden en reten van vloer en kasten. Haar „waaknacht". Nou werd zij heelemaal muizensnuitje en muizenscheptseltje; trilde en rimpelde alles aan en in haar opgewonden, spichtig gezichtje. Josua had al bij het begin een

Kabot; eerbetoon. — Maansjene: hetzelfde; komt er op aan.

Lofzegging over de vernietiging van gamits uitgesproken, om God en Zijn gebod, — het gezuurde weg te ruimen, — te heiligen.

De vrouwtjes Barzelaai en Groen, van den overkant in de Zanddwarsstraat, zochten mee en zongen met beverige stemmetjes het liedje, dat, bij uitgang van het Paaschfeest, de arme kinderen, langs de huizen bedelend, afdrensdën:

— Gomitstiege sterren... esse wir so gern... brot und keeze..... butter und keeze..... das esse wir so gern.....

De beefstemmetjes klonken door tot Rebecca's slaaphokje, die ontroerde en éven stil huilde.

Tante Truddie snoof wee het snijboonenluchtje van ouwmoertje Barzelaai. Nebbisj..... die moesten óók gekasjèrd!...

Den volgenden morgen om negen uur mocht er geen gezuurd meer worden gegeten. Een uur later moest alle gamits verbrand zijn.

Vlak vóór de „Neijje Sjoel”, op het Jonas Daniël Meyerplein, brandden felle flakkervuurtjes in den lichthellen, guren en flakkerigen Aprilmorgen, door zangerig-Joodsche rumoer-jongens ontstoken; schuin tegenover het aanzicht van de Mozes-en-Aäron-kerk. Op het rookgrauwe Markenpleintje knetterden fellere vlammen uit groote teilen, ijzeren bakken en zinken tobben, van brandhout, asch en kranten overworpen. Oude sinaasappelen-kisten werden geplunderd en stukgehakt. De gamits-verbranders riepen met beklemde stemmen, oostersch-eentonig, op één deun:

— Gómits... gómits!... Verbrand je gomits!...

Een Joodsch meisje, in een steenrood, gehavend flodderjurkje achter een voddenkar, zong zwak en zielsdroef:

— Wem hâst gomits... gomits?...

Een schimmelig Fordje reed tusschen gedrang van omstanders jakkerend voorbij, rakelings langs de schaduwen-opjagende offervuren. Het kraakte een kist tot zaagsel. Een zwartgekrulde Jodenjongen, geschrikt, schreeuwde wild:

— Pas op, of ik trap... ik maak van je Fordje 'n blikke keuke!...

Een andere knaap, onverstoorbaar, zong half-reiterig bij zijn knettervuurtje:

— Ma nischtano halaïloh hazeh, mikol haleïlous!... Gomits!... Gomits!...

Fêl-oranje vlammen laaiden, laaiden al hooger, op het Marken-pleintje, in den winderigen morgen; in en uit zon. Rook wolkte, van stinkend krantenpapier en oud, nat hout. Vlammen knetterden als mijten-in-hundhoos. Jongens en meisjes schreeuwden dooreen:

— Gomits, gomits... wie heb gomits!...

Telkens brachten verslobberd-kleurige Joden-vrouwtjes, kinderen en baardige mannen, korsten brood, suiker, zwarte mik, restjes koffie, thee, kaas, en wierpen het gezuurde in de hel-laaiende, oranje vuren; hel-flakkerend in den schrillen Aprilmorgenwind. Vuren vlamden en Jodenmenschjes zongen en sprongen tusschen de vlammen. Knapen verbrandden gamits en beurden telkens wat armzalige centen voor hun diensten; knapen droomden voor de dansende vuren. Het Markenpleintje, bekorst onder zijn muren-grauw, sluerde in rook-blauw tot bij den hoefsmid, naar Houttuinen en wallenkant. Kijkers hoopten saâm. Gehak, gehamer van kisten, gekraak van in-elkaar-getrapt, vuil hout, raasden een dol gerucht rond... De stoutmoedigste vuurstoker, op het Jonas Daniël Meyerplein, gromde naar een toeschouwer:

— Overal de pestklad in... Kijk... die pèspleekesjen daar... die doen 't voor niks. Broodroovers!...

Hij vertelde, vlak voor de grillige waaivlammen,

Ma nischtano etc.: Inleidende vraag op Sederavond.

dat hij al van 's morgens zes uur hier stond te gomits-battelen.

— Tha... mé heele handgif... dertien stuivers!

Hij toonde vertoornd het geld in zijn roetkluw.

Plots kwam van het Markenplein een stel havelooze Jodenkinderen aanzwerven, in bonte vodden...

— Brand op de Sluis!

— Adderoï!

— Brand?... Brand?... Wáár?...

Schrikstemmen overal en gegier achter de gouden waaivlammen. De gamitsvuren hadden ál te hel geklakkerd, ook op de Sluis, bij het Zwanenburgwallekje en den Houttuinhoek. Rook en roode schijnsels woeien uit.....

— Motte ze maar zellewers blussche of blaze!.....

De grommer gooide nieuwgehakt hout op de zinken tobben en in de walmende potkachel; riep weer in gedempten deun:

— Gomits... gomits...

Het vaalrood-gejurkte meisje achter de voddenkar, klaagde mee:

— Wem hâst gómits?... Gómits?...

Een besje, met zwartkanten bibber-mutsje op het mummiekopje, naderde angstig-dicht de vuren, met een groote tasch gomits...

— Geef mijn 't!... schreeuwde frenetiek een blond Christenjochie.

— Jij vreet je vreetsel en zuip je zuipsel thuis... Já, je heb daar an mijn noodig!...

— Val in de vlam,... vloekte het jog.

De gamitsverbrander duwde het besje achteruit en wierp den meegebrachten rommel een tobbe in. Het siste en knetterde overal. Sluierblauwe smoor bleef dwarrelen onder de boomen vóór de Neije sjoel. De tobben dampten. De Neijesjoel geelk een bidhuis, omgordeld door flakkerende vlammen...

— Gomits, gomits,... klonk deunerig door, tusschen gegil en rumoer van springende kinderen, die telkens iets anders in de vuren wierpen.

— Mie, zet je hangkast buite!... spotte een rekel met ham-roode wangen... Kê je je-eige lucht!...

— Gomits, gomits!... klonk het obsessief, uit den mond der Joodsche droomertjes.

Achter de twee gelig-witte doorkijk-torens van Mozes-en Aäron-kerk, dreven hoog over spitsen en blinkkruisen, onstuimige Aprilwolken. Boven frontispice, voorgevel-portiek met de Ionische zuilen, rees Zaligmaker's beeltenis met gestrekten arm; erbarmend gebaar, dat het Waterlooplein en heel het wemelende Joden-marktgewoel te zegenen scheen.

— Gomits, gomits,... zongen de battelers op het Jonas Daniël Meyerplein, met droeven stemmenaklank.

Kinderen, vóór de Neijesjoel, op de trottoir-klinkertjes, overwaaid van stof en asch, dansten en schreeuwden woest bij de Paaschvuren. Een oranje autokar van „Sneldienst", lang als een koppeltrein, stormde roekeloos en daverend langs de vlammen en scheen de straatkeien te vermorzelen onder zijn wielendonder. De mans-groote, blauwe lorgnet met rauw-gele randen, — opticiens-reclame aan de nok van een Jodenbreestraat-huis, — sloeg hard door de ijl-prille lucht.

Over de gepleisterde pui van het Rapenburgsche Laboratorium kabbelde een flauwe lente-zon.

— Gomits... gomits,... zangerig deunden de batte-laars.

In de Neijesjoel, achter het zwart-gramstorige hekwerk en uit den donkerbruinen gevel, blikkerden de kleine ruitjes-vierkanten van het vijfframige venster-vlak. Melancholiek, teederlijk en heimelijk verdonkerd, weerkaatsten zij vlammen, vuur en twijg-kale plein-

boomen. De overzij van het Jonas Daniël Meyerplein, waar in het ontzagwekkend-hoog bouwvierkant, de Portugeesche Synagoge oprees, bleef in droomrige, schuwe stilte verzonken. Het verkeersrumoer, geclaxonneer en straatgeroep, raasde langs de groote Hoogduitsche Sjoelen. Om de lage, stille, zinderende huisjes van de Portugeesche Synagoge, droomde een sfeer van eeuwenoud gebeuren. Bijeengebogen schenen de parochiewoninkjes; het stille seminarium, de gemeente-leesvertrekken, archief en administratie. Zware pleinboomen hielden naar de geheimzinnige, lage huisjes over, terwijl vele stammen met tak en twijg tot de hoogte der boogramen en koperen kandellaren van het plechtige Godshuis opklommen...

Aan den overkant van het Jonas Daniël Meyerplein daverden trams, vrachtauto's, tufs en marktkarren. Hier dommelde stadsstilte een droom van eeuwen. De dwergelijke huisjes schenen het donkerbruine, toonzware baksteen en de groen-doorschijnende, hoog-naakte ramen van het groote Godshuis te willen beschermen. De naïef-kleine huisjes, met de bleeke blikkering van ál hun kleine ruitjes en het gordijntjeswit, door één grijsleien pannendak aan elkaar geregen, joegen hun schaduwen op en saâm naar de bestoepte zijpoort, die onder gedempt licht van boomen wegschool, met haar mosgroene, duistere deur. Naar de Nieuwe Heerengracht toe brak moderne huizenrij droom der geheimzinnige huisjes en hun stille, oude parochie-glanzen. Tusschen pleinboomen glinsterden vensters van profane woningen...

Om tien uur doofden de gamits-vuren, op bevel van brandweer en politie.

Josua bad het gebed over de gamets-vernietiging, vastte en zweeg. Hij at zoo weinig, kermde het meelijstemmetje van Truddie. Inmiddels vastte zij mee. De

glimnatte oogen waterden... Wachtereis effetjes.....
 já, ze zou daar néé meevaste en op zuur mit kersousies
 „anbajte"!...

Rebecca lag in het gamitsbattel-rumoer vergeten, alléén. Nu kon zij Uriël heelemaal niet meer spreken en zelfs geen briefje schrijven...

Tante Truddie frunnikte zich. Zij zou hem in Bekkie's plaats, beneden, op het portaaltje wel te woord staan, plaagde zij. Kon hij zitten op 't stoep-bankie... Het muizensnuitje snoept gijn... Haar stemmetje kraakte en knarste weer van versmoorden wellust.

Rebecca, onder den tuitgevelachtig-schuinen muur van haar hokje, tastte telkens naar de vuurhouten tafel waarop een „kwast" te dampen stond. Over de trap-naaimachine had tante Truddie een oud kleedje geworpen, dat nog op „reiniging" wachtte. Rebecca verzocht schuchter, een beetje lavendelwater, als sprenkeling... Wat tante Truddie zuchtend „mesjoe-kaas" vond, maar toch deed, al zwamde zij er iets wreveligs tegenin.

Rebecca voelde zich ellendig. Vader was twee tellen schuw voor haar bed komen staan en keek zoo verdrietig, alsof zij al gestorven was. Niemand had tijd voor haar; alleen oom Salomon. Maar dié werkelooze diamantbewerker was uitgemergeld en dikwerf te lusteloos om te spreken... Eerst uitkeering. Toèn een beetje „frotte" steun. Maar als hij met de kar een kruimeltje negotie ventte, kreeg hij geen sou. Hij verdiende geen zwarte korst brood. Addeproi!... Alles probeerde Salomon; niets lukte. 'n Kunsj, op zĳn leeftĳd! Om je zóó in het majem te laten glijên..... Versta wêl... Já, den heelen dag kon hij daar gaan dammen in het Uitspanningslokaal voor hongerlijders! Ja, hij had daar kop om te dammen, alhoewel het een „grootsch" spel was, versta wêl! Uitgestorven was

het vak geregeld! Nooit-en-de-nimmer zou hij meer een steentje in den dop zien glinsteren... Waar moest hij heen, op zijn ouwen dag? Veenhuizen?... Versta wêl..... zijn vrouw wist geen raad meer. Nou, met Paasch, weer bij gezegenden broer Josua, maar hoê! Die engel van een Bekkie te bed en... en... versta wêl... zijn zuster Dwergdrokkie de báás! Vandaag stond oom Salomon weer voor Bekkie's bed. Hij keek geitachtig. Het was zoo donker en benauwd in het slaaphokje. Grapjes maakte hij...

— Neem 'n voorbeeld an mĳn, Bekkie, en an me mollig vrouwtje, me zwezerikkie!...

Zij knikte.

— Versta wêl... vroeger had ik niks, nou... heb ik nóg niks!

Wat raar vertrok zij toch haar doodsbleek snoetje! Oom Salomon schrok. Hij moest er een lolletje overheen gooien...

— Of ik wat doen, schrat?... Mit handel meen je?... Versta wêl... de eene keer gaat 't niet, de andere keer gaat 't óók niet...

Rebecca glimlachte. Oom Salomon leefde op.

— Weet jĳ nou Bekkie... versta wel,... weet jĳ wat... wat intresiek 'n goúdvisschie is?...

Rebecca glimlachte nog pijnlijker. Oom besepte niet, hoe ziek zij was.

— Nee... Née?... Versta wêl... heel doodgewoon 'n rĳk-geworre sardientje, kind!...

Rebecca kon niet antwoorden. Haar hoofd klopte te hevig. In haar ooren siste stoom. Zij zag geen licht, zij had geen lucht in het gekalkte slaaphokje. Den heelen dag een electrisch lampje op, geel-beverig schijnsel. En als de jongens 's avonds laat het vliering-trapje óprenden, dan dreunde haar kamertje; voelde zij zich geradbraakt in haar zieken kop. De Busdokter had Rebecca streng verboden op te staan.

's Nachts vooral had zij erge koorts; brandden haar oogen en polsen. God, waarom kwam Uriël toch niet? Zij was zoo verschrikkelijk alleen, zoo van alles af!... Haar opgepropt kussen werd vuur, haar hoofd hamerde. Zij wou huilen, maar zij kon niet. Alles warde in de koorts. Vader gooide Uriël naar beneden. Niet doen..... gilde zij! Ze hóórde hem tuimelen..... Waarom? Waarom toch?... Wist zij niet.

— Uriël... hier,... kom hier!... kreunde zij in het gele duister.

De dingen dansten voor haar oogen. Wanneer zij ze sloot, bleef alles doordansen, vurig, heet; en dor droogde de mond. Zij had zich nog nooit zoo verstikkend-droef, zoo ongelukkig en vereenzaamd gevoeld.

Weer verzocht zij, met een engellief glimlachje, tante Truddie of zij een beetje lavendelwater wou sprengelen over haar dekens en kussensloop...

Het familie-spionnetje, tante Truddie Hereira, kreeg plotseling booze oogflikkeringen. Zij had een strategischen inval. Als zij eens onverhoeds eischte van Josua, dat Uriël Rebecca mocht bezoeken! Zij had maling aan Josua's draaiende duimen. Zij zou hem het mes op de keel zetten! De rechte soort... Uriël erin of zij eruit!... Akiaay..... dan zat hij met zijn gebakken peren...

De koortsblos op Rebecca's gezichtje, brandde van binnen uit en overzengde de fijne oogkassen. Nóg beschermde zij haar vader...

— Bent u gék!...

Rebecca schreeuwde het uit van schrik.

Tante Truddie liet dadelijk haar verzet los en paste uit den omvergehaalden rommel, nog haastig een vuil, oud-astrakan hoedje op...

— Jammer... gamits!...

Het kon nog net mee-verbrand in de vuren.

IV.

De acht dagen Paasch waren stil voorbijgegaan. Het Feest van Bevrijding, het feest van hoogsten glans en natuurbloei!... Josua was te ontroerd en te ver-smoord van verdriet, om te kunnen spreken, Pésach, het feest van de rijpende gerst..... Tegenwoordig hoorde hij allereerst de kinderen Israëls, hun kwel-lingen, ellende en wanhoop behuilen, en kermen naar God.

Vroeger, nog geen twee jaren her, droomde Josua alleen van terugkeer naar het overoude land; naar de gouden Poort van de vroegere Miphkad..... Jeruschalaïm. Een droom, door den Eeuwige allen Joden geopenbaard. Pésach, de vijftiende Nisan, was Josua een der heiligste Vreugdetijden, aan den Oppermachtige toegewijd; voelde hij zichzelf als uit het Egypteland vertrokken; zag hij zichzelf voortgaan langs de watermuren der Roode Zee. Pésach maakte hem zwijgend-gelukkig. Want hij herkende erin: opstanding van heel zijn vernederd volk; opstanding over de heele aarde. Want allen waren wij aarde-zonen en aarde-dochteren, door den Eeuwige tot leven bezielde en verlost!

Ieder die honger heeft, kome en ete. Ieder nood-druftige kome en viere Pésach mee!...

Die Pésach-roep zong in Josua, den gelukzalige. Al wat hunkerde naar warmte, naar licht en gezelligheid, begeerde hij te koesteren en te huisvesten, om den Algoede te danken, die de uitstralende kracht van het vuur had geschapen. Nooit mochten zijn huisgenooten iemand van de deur wijzen. Al die verdriet hadden, wilde Josua troosten, en de hongerigen met spijs en drank bedienen. Al wat eenzaam droomde, moest de charouches proeven, de matsoth, de matsa-balletjes, de soep.....

Miphkad: Poort in de muren van Jeruzalem, Cf. I Ezechiël: 43—21. — Charouches: lekkernij, op Sederavond genuttigd.

De zoete Seder-avonden blonken voor Israël onder wonderlijken hemelglans, wyl God ze met Zijne Heiligheid geheiligd had.

Maar dit jaar was heel Pésach stil en ingekeerd voorbijgegaan. Ook de vier „Groote, de goede Sabbathdagen” vóór Pésach, waarvan de „Sabbath der Schekalim” en de „Sabbath van Amalek-herdenking”, — Amalek opgeschreven ter verdelging, — al vóór Puriem vielen.

Igmaniz had Josua het diepzinnige Feest der Zinnebeelden ontsluitend. De derde groote Sabbath van den reinen, rooden stier, het reinigings-symbool van alle besmet leven, onder Israël. Pésach: het Feest der hoogste reinheid. De asch van een roode koe met water gemengd, werd rondgesprenkeld, om ding en mensch te zuiveren. De vierde, de Groote Sabbath, aan de nieuwe maand gewijd, verzinnebeeldde het jonge Lentelicht tot een gouden, sidderende vlam... Het Pésach-lam blaatte in onschuld...

Het zong Josua eerst vroom de ooren in. Eén wonder, ál wonder. Pésach, Pésach, het heiligste Feest der Bevrijding!..... Uitgevoerd uit Egypte, uit het slavenhuis, niét door een seraaf, maar door den Eeuwige, met groote vreesverwekking...

Maar nog altijd was er slavernij voor vele Joden...

Igmaniz zag de verbazing uit Josua's bang denken opstijgen, toen de Galliciër verklaarde: de Jood is vrij en toch afhankelijk, toch knecht; ademt onder oppressie. Hij bezit geen land, geen taal, geen vólle staatsrechterlijke positie, geen tempeldienst, als in het Heilige Land. De Oost-Jood het allerminst; die leeft nú nog onder stormige, wreede bedreiging, plundering, mishandeling, uitroeijing. Nóg is zijn schotel: bitterkruid; nóg zijn drank, azijn of zoutwater...

Pésach blijft het Bevrijdingsfeest! Want nóg staan

Schekalim: Sabbath der Sikkelen; de halve sikkal, dien ieder boven de twintig moest storten, ter bestrijding van offerdienstkosten.

de Joden onder een volkeren-vloek; worden zij verachtelijk gehoond; hoon, erger soms dan marteling, uitroeiing, dood. Eéns waren zij in Egypte slaven van Pharao. Velen zijn het gebléven. Al leefden de Joden in Nederland vrij, voor heel Europa bleven zij de uitgespogenen, de omver-getrapten, gezien als een goor rassenaafval. Nóg zijn zij niet het slavenhuis uitgevoerd. Bloed, vuur en rookzuil gloeien, vlammen en walmen steeds. Nog ééns moest de gestalte opdoemen van een nieuwen Bar-Kochba, gelijk aan den heros uit de Romeinsche verdrukking, door Rabbi Akiba tot een verheerlijkten held uitgeroepen. Want de eerstgeborenen liet de Eeuwige niet meer van de aarde knakken, gelijk vroeger maaierszeisen, de halmen. En daarom is Pésach zinnebeeld, ook van Opstanding, Vernieuwing, Bevrijding onder het Priestervolk...

Wat gebeurde er toch in Josua, dat hij niet meer sidderde, kromp en opsprong van verrukking? Had hij niet meer de Sima sjel mitswa in zich, de vreugde van de heilige plichtvervulling? Hij, Josua, die door iedere vezel van zijn wezen met de Thora verstrengeld was en haar wetten met goddelijke vervoering in zich verwerkte,... ademde hij niet eeuwig in ontzag voor Schepper en Schepping?... Vroeger zijn ochtendwandelingen naar Snooge,... een en al blijheid en droom, in nieuwe zon en lentegeur...

Josua zag weleens paleispoorten van oude Joodsche koningen, onder zingend blauw van den Jeruzalemschen hemel, trillen van witte hitte. Hij hoorde weleens boomenloof vreemd ruischelen in bergvalleien... Hij zag weleens tempelkoepels glanzen en flikkeren als gouden trilzonnen,... zóó midden in de Rapenburgerstraat, vlak bij de Synagoge-klinkertjes van het Voorhof... Maar dan werd hij onverhoeds wakker door een

familiaren klopt op zijn schouder en gurgelde een week jodenstemmetje:

— Wā loop je doch te suffice, Jozewa?... Ikke staan al 'n kwartier veur je gevel en je ziet mijn als niet!...

Hij speurde ook in eigen huis verjonging in velerlei dingen. En al de ceremoniën, die hij volbracht met immer-nieuwe vreugde! Want hem juist bezielde de Simga sjel mitswa, omdat hij de heilige Geboden van binnen in vervoering doorleefde. Zou hij ooit vergeten Rebecca's gezichtje, op Seder-avond? Hij zag erin de hoogste menoega, onder het heffen van den eersten wijnbeker. En de zoele blijheid van zijn broers en zusters, vooral van Salomon, die er telkens geheugenloos en verbouwereerd, op den verkeerden arm leunde... En vroeger, nog veel, veel vroeger... zijn Judith-zaliger!...

Een snik verwrong Josua tusschen vreugdekreten... Paasch! Paasch!...

Toen Igmaniz het vorige jaar hem en Rebecca vertelde van het eerste Tannaitengeslacht; van Rabban Jochanan ben Zakkai, maar het veelvuldigst van den machtige Rabbi Akiba, durfde Josua amper ademen. Zoo, in een visioen verrees voor hem de groote, heilighvoorspellende Rabbi, aangeleund aan den Paaschdisch, met Rabbi Eliëzer, den onwrikkelijke, Rabbi Josua El'azar, zoon van Azarja en Rabbi Tarphon, te Bené Barak, den ganschen lichtenden nacht in gesprek verloren over den Uittocht, tot de leerlingen kwamen waarschuwen... de tijd van het ochtend-Shemang is aangebroken. Toën hoorde onwetende Josua voor het eerst iets van het Messiaansche rijk en een dageraadshymne!

En wat voor verrukking bracht Hereira niet de symbolische Sederschotel! Het gebraden ei, het gebraden beentje, het bitterkruid en charoches, matsoth en mierikwortel, stonden als wachtende wonderen

Menoega: innerlijke rust.

onder zijn glanzende oogen gerangschikt. Zinnebeeld op zinnebeeld!

Voor heel het Joodsche volk had Josua de vreugde, de Jom Tob, de levensblijheid opgeroepen. Het was wel een koesterend, heerlijk-gezellig feest, maar voor hem oneindig meer, een heilig feest; een symbolenfeest van Bevrijding, uit smart en vernedering. Ook voor Rebecca. Want bij den eersten inzet:

— Ha lagma nganja...

ging er al ontroering en siddering over haar vroom-aandachtig gezichtje. Al had Josua Hereira weinig geleerd, zinspreuken en zinnebeelden bloeiden in zijn eigen hart en ziel, diep open. Daarom bleef zijn „Kandelaar des Lichts” hem zoo geliefd. Symbolen doorvoelde, begreep Josua onmiddellijk, met zijn religieus-menschelijke intuïtie, zonder verklaring of toelichting. Zoo had hij van den eersten regel van de Hagadah tot den laatsten regel, de Opstandings-symbooliek van Pésach herkend als herleving van natuur en aarde; een verlossing uit duisternis; verlossing ook uit beknelling, vernedering en slavernij, voor heel Israël. Dezelfde liederen die hij nú zong op Pésach, hadden zijn vóór-voor-voor-voorouders al gezongen; hetzelfde tempelgezag: God herbouwe, God herbouwe den tempel spoedig,... altijd-door, uit de heilige Hagadah..... Bij die gedachte stroomde een gevoel door Josua heen van eindelooze dankbaarheid aan den Eeuwige, een dankbaarheid en geloofsteederheid, die ver boven ménschelijke ontroering uitzweefden! Josua in zijn droomen, alweer, zonder het zichzelf eigenlijk bewust te worden, zwierf in hoogsten ernst af van feestelijke smullerij en drinkerij. Telkens even, schuw, vereenigde Josua zich met de luidruchtig etenden en drinkenden, om telkens weer in vreemde vervoeringen en stille verrukkingen, die hij geheel verborg, te worden meegesleept, te worden ontruikt

Ha lagma nganja: Dit is het brood der ellende: aanvangswoorden van het Sederverhaal. — Hagadah: Sederverhaal.

aan het avondlijk huisgebeuren. Heilig in alles, bleef Josua de Seder. Vooral den Vijfden Beker schonk Josua in met een heilige siddering en een zegening. Niemand mocht hem roeren. Want die Beker behoorde den onzichtbaren Propheet Eljahoe, die in vuur en storm eens ten hemel was gevaren. Eljahoe zou eens verschijnen, op Paaschavond, in stralend-lichtende gestalte. Hij werd ieder jaar weer uit den duisteren nacht verwacht... Propheet Eljahoe droeg het geheim in zich van den Verlosser, den Messias, die eens zou dalen van zijn wonderschoonen draagstoel, uit Libanonsche cederen vervaardigd, waarvan de bodem blonk, goud als de zon, waarvan de pijlers schitterglans uitschoten over de aarde en de zetel in purperen weerschijnen gloeide. De heilige Eljahoe was Messias' vóórschaduw. Hij heiligde de Sederavonden, gelijk hij de besnijdenissen heiligde met zijn onzichtbare, geheimzinnige aanwezigheid.

In Josua brandde de hunkering naar de godsglanzende verschijning van den Propheet. Wanneer de Zuidertorenklok beierde, keerde Hereira weer naar de Zanddwardsstraat terug. Dan zonk hij uit zijn vermetelen droom; hoorde hij het gezellige gekeuvel; zag hij geëet en gedrink van al de Seder-vierders. Maar weer steeg hij op; dreef hij in het azuur der Hagadah, onder het meezingen der Paasch-gezangen verloren, bedwelmd van sprakeloos geluk, naar hoogere oorden. De heerlijke, zoete, zinnebeeldige Hagadah openbaarde zich aan Josua als schemer, licht, vuur,..... overschrijdings-offer, ongezuurd brood en bitterkruid! Hij aanschouwde Eljahoe en hoe hij den uittarter en uitdager Achab, goddeloos koning van Israël, Baäl-offeraar, verstommen deed met zijn vloek, en ook de Phoenicische vrouw Izebel, zijn gemalin. Al wat de engel, Eljahoe aan wonderen had verricht, leefde Josua nâ in zijn verholen verrukkingen. Igmaniz

noemde hem Sandolphon, wyl hij zelfs den doodsengel in zijn laatste uren overwon. En Igmaniz leerde hem al dieper schouwen in het karakter van den goeden Boodschapper..... Al het duister van leer en gebod, doorvlamde de Propheet met de klaarheid van zijn woord en daad. Hij verscheen telkens op aarde in onherkenbare gestalten, als redder van zijn volk. Hij was de heilige beschermer van alle wanhopigen en geslagenen. Hij was ook de beschermer van Rabbi Akiba's lijk...

Pésach was de Heilige Elia met zijn adem overal, in leerschool en bij stervenden... Igmaniz leerde hem ook de spreuk, die er leefde in de Mischna: „Die *wijs* wil worden ga naar het Zuiden,... die *rijk* wil worden trekke naar het Noorden”...

Zoo had Josua bewust, vijftig jaar lang Pésach gevierd en was hij opgegaan tot God's huis. Als kind, bij zijn ouders, en toch in zichzelf gekeerd en geheel verzonken,..... toen hij in een vreemden duizel en gevoel en verdichting las, dat de zee voor den Eeuwige bij den Uittocht vluchtte, de Jordaan snel week; dat bergen huppelden als rammen en heuvelen als lammeren. Toen hij las, dat de aarde beefde voor God. En nooit werden hem die beelden en gelijkenissen leeg klankspel van vrome woorden...

Later had hij Pésach gevierd met Judith en zijn eigen jonge huisgenooten! Nóg later, met Rebecca alleen en zijn arme broers en zusters. Een enkel keer, als boetprediker tegenover slingerenden Bram. En nu, dit jaar, in de verschrikking van het Rozenheim-gebeuren, eigenlijk zonder Rebecca, al was zij weer op de been... Hij verstond den menschegeest van tegenwoordig niet meer. Alles botste zoo wreed en wrang tegen elkaar op. Dan..... zijn goddelijke eerbied voor de ouders... Stil maar, hij mocht er niet aan denken...

In Rebecca's oogen ontdekte hij een inkennig licht.

Zij zag vaal-bleek, afgemat, vermagerd, met zwart-blauwe wallen onder de oogen. Het bibberende kaarsenvlammetje, dat goedertierene, engelzachte schijnsel, bespeurde hij er niet meer in...

Josua begreep Rebecca's gedrag al minder. Alles in haar bleef zoo gesloten, stug, gemelijk, al tastte hij telkens dieper en brandender met de vingertoppen, naar den oorsprong van haar kwijnverdriet. Maar toch wist Josua, als een zwichteloze zekerheid, — hij was niet heelemáál smaldoek, niet in álles Nar-van-de-Munt, — dat Rebecca zónder zijn volle toestemming zich toch niet zou verloven met... met... met dien barbaarschen Uriël; al bleek zij door niets, al evenmin door zijn folterend hartzeer, van dien Rozenheim te scheiden...

Maar nimmer zou hij, Josua, het Opperwezen en zichzelf ontrouw worden; zichzelf confiskeeren of iets van zijn eed terugdringen, om Rebecca te behouden. Het zou erger dan schandelijk zijn, zulk gedrag. Hij kon veinzen noch bemantelen, in dit geval. Neen, neen, nooit zou hij toestemming geven tot zulk een verbin-tenis van nicht en neef. Hij kreeg liever eenzame opsluiting of gooide zich onder de verwelvingen van de Markenbrug... Maar was het dan niet een bloedeigen broerskind van zijn Judith?... Zoo raasden en tierden Jaap en Bram, tante Truddie en oom Salomon tegen hem in.

Die broer Jozewa, met zijn trommelmarsch, joeg een ieder uit het gelid. Stel je voor..... een „bloedeigen neef"!... Was dat nou eeuwig vertrouwen op God, zooals er geschreven stond?

Josua bleef hardnekkig; rilde en beefde.

— Des te erger!... kreunde hij tusschen de tanden.

Josua besepte huiverend,..... hij stond heelemaal alleen. Hoe kon Bekkie zóó vader's vernietiging en ondergang onder de oogen zien en dulden!..... Zijn

Bekkie, die godsengel ééns!... Was het de wil van den Eeuwige?... Dan buigen, buigen voor God's besluit en eeuwig in gebed tot God weerkeeren... Maar toestemming hoefde hij nooit te geven. Zou hij rampzalig, eedbreukig en verachtelijk staan tegenover den Almachtige; tegenover zichzelf. Angst zou in hem wroeten, zou hem bijten en kleineeren...

Op een morgen kwam een doodgesjochten marktkoopman, Elie Perenbul, bij Josua oploopen. Zijn vrouw was pas gestorven en zijn dochter lag in het gekkenhuis.

Josua Hereira gaapte van verbazing. Zoo opgewekt als die Elie toch bleef! Hij praatte met Josua. De geheel klanklooze ventersstem raspte heesch:

— Ikke bin maar alléénig massematte... 'n martsauger. Maar... maar wat God doet is wel gedaan, alles is beschikking van God... dat zeg ikke...

Josua voelde, dat Elie Perenbul veel gedweeër van binnen was dan hijzelf. Hereira stotterde iets onverstaanbaars terug.

Elie Perenbul sprak door, in al heescher gefluister:

— Geef letting Jozewa... de vlagge kenne nie altoos wappere... Ikke bin maar 'n gesjochte marsjendeur van de keie... ikke heb geen duit in 't zakkie... As... as d'r 'n ongefrankeerde brief van de pos komp... ken ikke 'm nie besjolleme... Maar ik heb 'n rustig gewete en me gezond verstand!

— God zal 't je late!... zegende Josua ontroerd.

— Maar ik denk altoos zóó... Toe 't Opperweze mijn me vrouw heb afgenome en me kind heb in 't ongeluk geslage...

— Ja-ja,... hijde Josua.

— Toe heb ik an me-eige gezegd: 't leve is 'n vreemde geschiedenis Perebul!... God geef... God neemp!... Vecht maar alles uit in je eige. En ik heb

Massematte: handel. — Martsauger: marktkoopman. — Besjolleme: betalen.

meegezonge in de Sjoel... Enne de Eeuwige is in ze heilig verblijf. Zwijg van Hem, gij gansche aarde!...

Er blonk een traan in Elie's ooghoek, die glinsterde als een diamantje. Weer fluisterde hij schor:

— Van de luier na 't graf is álles geheim... Iedereen komt op de wereld en krijgt ze geilík...

— Goed, goed... beaamde Josua.

— En al bin je nog zoo'n gesjieber onder je kruindekkertje,... jii krijgt óók je geilík!... As-je-maar-heb 'n rustig gewete... maansjene,... wát 'r gebeurt!... Ik zal 't gelaás krijge... alles is dóch één pot nat!... En... en... ik hou nie van Bartelemeüsachte...

— Maar... maar... als... je eige bloed...

— Wát eige bloed?... Dat is allemaal omroersel in je eige ideeje..... Iedere frotterhaurik komp op de wereld, emmes... as ie niê wil... en wordt'r weer uitgegoid, as ie blijve wil!... Enne wat doene we allemaal?..... Wat voere we uit?..... Je sappelt van 'n smorreges tot an 's avons... Je heb gegete, gedronke, geslape en weer gesappeld... Je eet wêér, je drinkt wêér... Frottigheid!... Altoos éénder... Op ze best binne we nauwe kachelpijpe..... warmte geve we..... maar geen lúchverversching!... Ze schelde an mijn Perebul, omrede ikke heb 'n kop as 'n peer! Gelíjk hebbe ze. Maar toch heb ik ereis an Bruine Barend, je weet wel, gesproke...

— Barend van de Snoekiessteeg?..... Die op de voddemart staat mit ongeregeld goet?...

— Juis,... ze vader was knech op 't abbetoir... Nou dan..... die was gerégeld doodstervendarm, mit 'n blinde vrouw en drie meisies van 'm blind!... En ik heb 'm áls hoore lache, bij alles wat ie deê en liet... Daar kon ik toe mit me kieberes nie bij!... Nooit gong ie sjoele! Nooit sprak ie over Onze Lieve Heer en nooit over ze ramp... Allemaal blind om 'm heen, stel

Gelaas: ziekte. — Geilík: deel. — Gesjieberes: stuk goeds. — Frotterhaurik: beroerling. — Kieberes: hoofd.

je zik voor!... Maar toch had God 'm gebensjt, om as ie nooit wis wat mórre was... Toe heb ik begrepe, Jozewa... dié man, doodstervendstraatarm,... nog veels armer as jij en ikke... die man lééft van binne en van buite... Die heb vrede in ze-eige en vrede mit God en mit alles... En niet betááld en niet belóónd!...

— Gottegottegot,... kermde zacht-zuchtend Josua, met starend ontzag... Wat je zegt?...

— Nöhl!... Ik heb zoo me-eige ideeje, Jozèwa... Heb ik gedoch... dat is geen óets... die man lééft pas!... Die heb iets in ze-eige, dat nie te krijege en nie te koope is... Wat 'n doffie!... As ik nou teugeswoordig an 's morreges op de mart sta, in de winterkou, tot an 's avonds, as 't groote lich uitgaant, en ik draai me schaure, me lappies en kantjes om-en-om..... en ik slurrep me heete bakkie zweet mit verkleumde jatte,... nou, dan denk ik maar an Bruine Barend..... doodstervendstraatarm en viér... zegge viér blinde in huis, en nóg lache, en nóg vroolijk!...

Josua staarde...

— Soms stong ie geregeld nog te zinge onder 't vente... ikke koop me oud roes in Perijs, Perijs, Perijs, die groote stad... sekaug!... Van Bruine Barend heb ik afgekeke!..... Me vrouw dood..... me kind in 't mesjokaam... Eers heb ik gerild en gebeef... Maar toe heb ik Onze Lieve Heer ze gezich gezien... om te sterreve!... Godallemachtig wat heb ik 't toe benauwd gekregel!... God's wil is God's weg!... En ik docht an Bruine Barend...

Josua bleef turen naar de Zuidertorenspts, toen Elie Perenbul al lang, lang weg was...

V.

Zóó doodsch als in dit jaar, was het heerlijke Paaschfeest nooit langs hem en Rebecca heengegaan.

Gebensjt: gezegend. — Doffie: bof, geluk. — Mesjokaam: gekkenhuis. — Schaure: handelswaar.

Jaap, zoo van zijn Jazzband, spotte:
 — Adderoi... die beginne 't concert mit de pauze!...
 Sem, nu en dan boven, spotte met duivelsch behagen... De tien plagen, dát was een kolfje naar zijn hand. Itsek van de Sluis,... Dam... Ze vrouw... Tsefardeang... Sallie Blik,... Kinim!... Wacht, zuinig. Nou had ie nog zeven vloeken over... Sem schonk, met nadruk: de pest en de sterfte in de eerstgeborenen... aan al zijn vijanden!

Josua rilde en zweeg. Beklemmend-stil bleef het. Ach ja,... Bekkie deed haar plicht. Zag hij wel... Maar zij bleef zoo stotterend-tweeslachtig, zoo slof in haar doen. Soms zelfs scheen zij ongevoelig voor Josua's lichaamsspijn en erg onstandvastig in besluiten. Was hij dan zóó een haspelende botterik voor haar geworden?

De twee Sederavonden had Rebecca de oude liederen meegezongen. En ook háár had ontzetting gegrepen, bij de krankzinnige hoon-uitbarstingen van Sem's meisje toén! Jazeker,... Rebecca had meegedaan en zij dwarsboomde, in ritueele plichten, Josua nooit. Maar, maar... zij zocht niet meer het licht van zijn oogen en hij durfde háár amper aankijken...

Josua bemerkte van zichzelf, dat hij vaak heelemaal niet eens meer op het klokkenspel van den toren lette.

Salomon, Sak, Truddie, de vrouwen, mannen en kinderen, — Paasch-schorremorrie, tjomp ze in de Rooje Zee,... schold wreede Sem, — ach, zij hadden ook hun best gedaan! Maar wat eenmaal dood was kón niet meer opleven.

Josua dacht aan Rebbe Herschel en Igmaniz. Hij kreeg geen antwoord van eigen hart. Zijn naïef geloof kreeg schok op schok. Ontzettend kwelde hem Sem dag aan dag, met zijn christen „vrouw”, die de jongen ná de Hagadah, nog heel laat, had gewaagd mee te

Dam: bloed. — Tsefardeang: kikvorschen. — Kinim: ongedierte.

brengen op tweeden Paasch-avond. Wrang schertste Sem:

— Nou heb ik ereis teminste óók 'n vrouw; ze is betoeg... ze heb huize... nog wel...

— Mit huize?... vroeg oom Salomon gebluft, de bakkebaardjes vast.

— Zekers,... maar 't binne maar wérkhuize!...

Bullebak jammerde, vloekte den heelen tijd over de crisis en nog eens de crisis, en dat hij een inkoop-pakhuis voor lommen en metalen begon..... Zóó als nou, stierf je staande van honger met een hoedje op...

— Of doen jij 'n bod, vader... op Israël's Hoeder?... Hij heb jou verlos... verlos jij nou hém!... Addesjim, 'n parade!... Ik slaaf, jij slaaf, hij slaaf, wuilie allemaal slave uit Egypte!...

Zijn geliefde brulde.

Josua durfde geen nijpenden mond meer opendoen. Een vreemde beanstigdheid zoog hem het gehemelte droog. Hij rilde in koud zweet. De terugstootende sijkse van Sem, met trillend-schelle stem kreet, gierde, spotte, stampte en lachte om al het dik-malle Joden-gedoe en spoo de suikerzoete Paaschkranstjes uit!

— Niet te vrete, dat goed... bah!

Sem hekelde met al schreeuweriger pret, om haar liederlijk gedoe...

— Attesim... bootste zij Jiddisch na.

— Spreek de Eeuwige ze naam nie ijdel uit!

Zij sloeg zich op de vette drildijen.

— Verzuip je in de Ouwe Schrans, hei-je de ruimte! Wacht, ik zal je nachtlajene leere!...

Jaap vond die razernij gemeen van Sem en van de „dame", die haar woorden als stinkend kabeltouw ineensstrengelde...

— Ik lach me darne méé... ik ga van je af, vóór we trouwe!... had zij hem toegegierd.

Wrang spotte Sem door:

Betoeg: rijk. — Sijkse: Christin. — Nachtlajene: het nacht-gebed zeggen.

— Je zal me nie echtbreke... gá dan maar lievers mit 't achste gebod onder zeil...

Eerst nú voelde Jaap, dat zoo-iets voor vader onduldbaar werd.

Moos grinnikte om haar gijn, terwijl zijn zwarte oogen wreed-hol loenschten, als lichtende gaten. Zijn „verstand stond stil” bij zoo een gotspe. Dat was Joden- en Christen-streek door malkander.

— Fideel!

Alleen Bram, de opinielooze, had zich plots met wilde kracht en toch in kille kalmte, verzet tegen Sem Bullebak's gedrag. Ineen ontvlamde hij giftig:

— As je 't hart heb, jij mestvlieg, om weer mit je toegetakelde, smerige sloerie... om vader hier in ze eige woning te brutaleseere en... en te late beleedige, hoor je..... dan steek ik je ijskoud 'n mes door je ribbe!...

Bram, de toegeeflijke, de eeuwig-meegesleepte, de zwakkeling, met een ader van Josua's zachtzinnigheid, had zóó hooghartig en dreigend den volgenden morgen gesproken tot vunzigen ijzervreter Sem, dat Josua van smartelijke vreugde jubelde, om de verdediging van zijn jongsten zoon tegen het zinnelooze gegrinnik van Moos en het vloekhoonen van Sem in. Dat was weer een gróóte trek in dien jongen...

Bullebak, ontsteld, week in schrik achteruit, bij zijn broer's vreeselijken toorn. Zoo gesmoord-wild had hij dien sloomen knul nog nooit gezien.

Gitzwart-gekuifde Bram, in zenuwdrift, met vreemd-wreed lach, zag nu de grenzen van zijn eigen bezetene koenheid niet meer. Zijn regenboog-glanzige oogen schenen kleur-schietende sterretjes van overspanning. Marmerig-blauw trok zijn fijn gezicht weg. Pijn brandde in hem. Zijn oneigenlijke, sterke stem klonk nu als een gedempte paardenhoefslag: krachtgeluid, dat verzonk in mulle stilte...

Gotspe: brutaliteit.

Reintje van éénhoog had van Bram's uitdaging gehoord. Zij was dol-uitgelaten om zijn kouden durf en zij liet advocaat Leo gesjochten in den steek. Den heelen avond bleef zij met Bram knus saam zitten keuvelen, stoeien of hem aanhalen, zonder Josua ermee te ergeren. Zij vond Bram met zijn mooi-Joodsch snuit een dapperen goosen, die den leelijken aap Sem, met zijn zaagselachtigen kop, eindelijk een peuk had gegeven waar hij van plofte.

Tante Truddie wilde eerst, in volle breedte en branie, Reintje weigeren. Maar Rebecca en Bram verdrongen haar gezag. Vooral Bram liet zich gelden, met dezelfde schijn-bedwongen, ijzingwekkende, koudgiftige opgewondenheid, waarmee hij ook Sem te lijf was gegaan.

Tante Truddie beende snel weg, als een geschrikt muisje... Weerloos verkromp ze onder die kracht.

— Verschrikkelijk... die jonge, zóó gezond, zoo inééne mesjokke!...

Den volgenden dag was er weer herrie tusschen de broers. Bram bleef in koppige onverzettelijkheid, op denzelfden ijzigen dreigtoon. Sem uitschimpden. Josua werd er kil van. Wat was er toch met dien zwakkeling gebeurd? Het warrelde in zijn arm, mijmerend hoofd. Dat was nu de toegeeflijke en bloohartige jongste..... Hereira sidderde voor de afgrijselijkheid van broersgevechten. De rechte soort!... Hij smeekte Bram te zwijgen. Sjemabenie... gloeiend prikkeldraad! Hij zou het besterven. Maar ook Rebecca bracht Sem aan het „verstand", dat hij zijn meisje vooreerst niet meer moest bóven brengen. Het was té tartend, te walgelijk en te opwindend voor vader. Van zulk een plomp, oneerbiedig, scheldend en schreeuwend ordinair stuk vrouwmensch, die er alles zoo meedoogenloos uitbraakte, had niemand hier terug. Vader vluchtte

dadelijk weg en zwierf op straat als een zinsverbijsterd bedelaar, tot de „doerak” vertrokken was.

De heele familie keerde zich tegen den woestaard Sem en zijn rauwbekkgig liefje; bestookte hem, opgezweept door Bram's woorden. Maar Sem klotste en schuimde over alle gezanik en koffieklets heen; vloekte en tierde terug... Al was zij niet van de jidde-gilde, ze zou blijven!

— Je mintiëndree!...

Wêrkelijk bevreesd bleef hij alleen voor Bram, in wiens oogen, met hun fijne wemeling van grijsgouden en blauwgroene tinten, een moorddadig licht bleef flakkeren, dat hem verstijfde en dat hij duchtte...

Zoodra Bram er niet was, krenkte hij „bezienenswaardigheid” om haar eigen sluwe „hoerenstreken” en haar sluikschen omgang met „neeft” Uriël.

— Nôjanônee... die wil mijn leere hoe-as ik me te gedrage heb... as... as ze zelvvers uitgezwalkt is met d'r vrijer... noh!... Die neemp de kans waar as... as de hond slaapt!...

Baldadig en dol sloeg hij de vuisten op tafel. Dan vrat schrik en ontzetting Josua uit. Zijn Bekkie... zijn kindje, wât voor „streken”?... Wat zei die rauwe Esau daar voor ijselijke dingen? Van het braafste kind van de wereld!... Wat?... Wât?...

Josua gilde gesmoord, beet zich in de vuist. Maar hoe kon hij haar... hââr nou verdedigen?

— Schande, schânde!... kreunde hij.

Rebecca smakte in afgrijzen het keukendeurtje dicht en liet, zonder één letter antwoord, gelen Sem Bullebak beleedigend uitrazen.

Kwam Bram óp, dan koos ijzerbreker Sem ontsteld-snel het hazenpad.

Maar het was een hel in huis geworden; door haar, door Uriël, door Bullebak... door vader zélf!

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

I.

Op een vlierinkje, boven juffrouw Barzelaai, was sedert het Chanoeka-feest een wonderlijk menschje komen wonen: de vijfenzestigjarige, kleine Saartje Kroon, kromgewrongen van reumatiek en doorzichtig mager. Haar huid rimpelde geelachtig over gezicht, hals en meisjes-fijne handjes. Haar oude mond, half-tandenloos, verstijfde soms met een tetanusboogje... Maar de geweldige, groote oogen carbonkelden onder het smalle, heel lage, zwaar-ingeplooide voorhoofd.

Rebecca sprak wel met haar en zij werd door Saartje's zachte en diepe goedheid altijd opnieuw betooverd. Alle buurtjes mompelden of kreten, dat Saartje Kroon een malle oude heks en stapelgek was, al bracht zij bij zieken weleens, door wonderkuren, genezingen tot stand. Maar Rebecca hoorde ónder deernisvolle, fantastische woorden van het groot-oogige, uitgemergelde vrouwtje, een ontroerenden, tragischen levensklank.

Zij had Sallie Blik genezen van maagkramp en bloedingen. Zij had zijn zoontje, het wonderviolistje, zoo lang en vreemd aangekeken, dat hij het zenuw-trillen van zijn oogharen heelemaal voelde verstillen. Zij had Lewie Spreeuw van sproeten verlost. En zelfs den godloochenaar-spotter Nagel uit de Snoekjessteeg afgeholpen van een vreeselijken hik. Ook Rebecca, in haar griepkoorts, kon zij door aanraking en be-streeling, wat verlichting brengen.

Om een beetje kost bijeen te scharrelen, deed Sara van alles. Zij paste op bij jelodim. Zij kreeg van een ieder de sleutels om te dweilen, te schrobben. Zij

Jelodim: kinderen.

hielp als hulpnaaister. Zij gaf adviezen bij ziekte, maar hiervoor wou zij nooit één rooien duit. Zij weigerde met hardnekkige kracht, al wat men haar in de hand wilde stoppen.

Rebecca zag in Sara's blik, — het kromgetrokken schepseltje was alléén oog, — een teederen glans van overgave en geloof. De schitterklare, groote oogappels zwommen als een pit op olie. Alles wat ze zei was zoet, half in-zichzelf-gekeerd gesmonsel of hoog-Kanaänisch. Maar kaartlegster-abracadabra of banale waarzegsters-taal gebruikte zij niet... Het kwam ál uit haar ondoorgrondelijk-zelve. Rebecca verstond Sara's dooreenwarrend, geëxtasieerd of stil gepraat. Met dit mensch kon zij heel vertrouwelijk, urenlang saâmzijn. Er lei een vreemde hoogheidsglans over haar geel, mager en vuil gezicht. En nu en dan smukte zij het schrale, grauwe hoofdhaar op met bloemetjes. Soms scheen het ook Rebecca, alsof het niet heelemaal pluis was in dat teedere, oude kopje met de beangstigend-glanzende en groote oogen erin. Maar dan beschaamd, bemerkte Rebecca hoe in-goed Sara was en dat zij alles offeren kon voor een ander; vriend of vijand...

Zij sprak nooit kwaad, werd nooit driftig. Haar vuil gezichtje glinsterde, wanneer zij een zieke door haar wakend „droomen" kon bijstaan met raad. Zij maakte gezond. Zij kuchte als een borstlijderes en zei dan zacht, wel tienmaal achtereen:

— Jeruzalem bloeit op reine aarde...

Zoo argeloos prees zij de geneesmiddelen, dat de patiënten zelfs haar uitlechten, al genazen zij. Altijd echter bleef Sara halsstarrig, geringste belooning en geld weigeren. Dat onbaatzuchtige, zonder aanstellerij, bracht diep ontzag. Haar bevende, lieve stem zong schier, ook wanneer zij hypomanisch herhaalde: — Onze Koningin... God laat haar gezond,... blijft voor eeuwig!

Zelfs Truddie vergat te roddelen, in haar bijzijn. Omdat tante Truddie, bijgeloovig en bang-als-de-dood was voor Sara's voorspellingen, voor haar angstig-schuw gemompel; en het bangst wel, voor de groote, stralende oogen die bronnendiep, al haar droomen uitbrachten. Omdat zij huiverde voor de zachtzinnige malloot, zoodra Saartje zinspelend begon te vertellen, dat zij net als Ezechiël haar „lokkies" had afgeschoren en in het vuur gegooïd. En dat zij veel op kerkhoven slenterde, als de avond viel. Daar was Sara dol op!... Truddie huiverde en staarde.

Rebecca bezocht Sara, zonder er Uriël een woord van te reppen. Want die hield niet van die soort dwaze „somnambulerij".

Rebecca had Saartje Kroon, in rustige uren, alles verteld. Van haar vader, van Igmaniz, van de Rozenheims, van Uriël. Van Saar wou Rebecca weten, of zij gaan moest naar de ouders van Uriël en wat met vader Josua zou gebeuren zoo zij ging. Zij kon het thuis niet meer harden... Uriël werd al zenuwachtiger, opgejaagder, wijl zij steeds het bezoek aan het Museumplein uitstelde. Nu weer tot het eind van den zomer. Den dag waarop zij wilde besluiten, hoorde Rebecca juist dat Lindbergh's zoontje als halfvergaan lijkje was teruggevonden... Zij dacht door den grond te zinken. Zij smoorde een gil, sidderde en zweeg; zweeg heel lang. Over dát ontzettende kon zij geen woord uitbrengen... Eenige weken lang durfde Uriël niet meer van het Museumplein te reppen. Maar ééns moest zij toch beslissen...

Saartje, op haar afgrijselijk-vaal vliering-woninkje tusschen verbijsterenden, viezen rommel: beschimmelde schoenen, ranzige stukken mat, versleten, uitgerafelde japonnen en blouses, op grond en in bedsteê, schonk Rebecca raad met haar wonderzachte stem, zonder een klankje van valsche zalving of ziekelijke

óverdeernis. Alleen sprak zij alles van haar eigen leven egocentrisch uit en mengde zij vreemdsoortige relazen van haar vroegere door haar huidige onzienlijke droomen heen. Dan staarde Rebecca als tegen een zwaar donker; begreep zij er plots niets van. En toch besepte zij, dat er op eenigerlei wijze inhoud en saamhang bestond in Sara's uitingen. Sara begon te vertellen, dat als zij stierf, haar ziel zou uitgaan. Zij sprak soms wonderlijk-hoogdravend, met bevend pathos, en toch trilde een zuiver-menschelijke stem in haar bewogene woorden. Dien hoogdravenden trant had Sara Kroon zoo uit haar verward binnenste veroverd; kon zij zich niet meer van scheiden. Het was diepste natuur in haar geworden. Geen hoogmoed, maar een zonderling spel van zelfgevonden verhevenheid, goedheid, uit zachtaardige paranoïa geboren. Zij wist niets van haar eigen helderziendheid. Zij legde maar zelden handen op. Een enkel keer verrichtte Sara magnetische streken over het lichaam van patiënten. Sara sprak soms alsof zij insliep, dan plots ontwaakte en dan weer droomrig voortdoezelde. Zij gaf raad, zonder zich rechtstreeks van een genees-instinct bewust te zijn. Sara zag het leven als een blind-schitterenden caleidoscoop, als een chaotisch landschap van vlam-mende toevallen en gebeurtenissen, grillig romantisch van vorm en kleur, wonderlijk uiteenvallend en even wonderlijk weer saamstortend.

— Als ikke sterf, juffrouw Bekkie... zal me ziel uit-en ingaan...

Rebecca luisterde altijd gedwee, ook naar wat zij heelemaal niet verstond uit den mond van dit onbewust-heilig en onzelfzuchtig menschje.

— Vergeet u áls niet, juffrouw Bekkie,... er binne zéstig nummers van sterfbedde..... begrijp u?..... Hoor u?...

Een heerlijke glans ontstraalde Saartje's groote,

goudbruine oogen. Zij sprak, alsof zij heel zacht declameerde en tegelijk luisterde naar het, heel uit de verte, tikken van een horloge... In het leven was voor haar veel tooneel. Zij vergeleek alles met tooneel, bedrijven en tafreelen. Voor haar kinderlijk-reine, maar verkommerde en smoezelige fantasie, was het tooneel werkelijker dan ál het bestaande in het dagelijksch gebeuren. Deze vliering-Donna-Quichotta ademde in een toover van romantisch droomleven, door niets te storen of te verbreken, wijl niets buiten eigen voorstellingen en „bedrijven” haar raakte of roerde. Zij was maagd gebleven en zalig-gelukkig met haar meisjes-reinheid. Doch gansch anders dan de zelfgenoegzame, ijdele maagd Truddie Hereira; verteed van roddelwoede; met de heesche hartstochten van een hystérica.

— Zeg u mijn maar, juffrouw Bekkie,... smeekte haar lieve, zachte stem,... gerus, wat ikke voor u doen ken..... al ken 'n mensch geen pijp en geen sigaar tegelijk rooke...

Rebecca staarde.

— Och, u bint zoo mooi... Uw oogen binne zoo rein... U heb nog uwes dauw óm u!... Voor u dóen ik alles... Al benne ze nog zoo klein, me hande... als ik wil, binne ze van ijzer(en staal!

— Maar u hebt 't zelf zoo...

Bekkie brak geschrikt af.

— Zeg u 't maar!

Sara's oogen straalden weer.

— Zeg u 't maar... zoo árm... Ja, ik leef van niks, ik leef van de luch... Ik heb geen honger, ik heb geen dors!... God laaft mijn!... Zoolang ik leef, lééf ik!

Rebecca voelde zich in Sara's groote, onnatuurlijk-glanzende oogen als opgezogen, en angstig-verdwaasd leken de gele bloemen, die Sara zichzelf in de haren,

op het bijna kaal-geruide hoofd stak, onder het zacht-waanzinnige spreken.

— Dat is nou mijn bruidsversiering, juffrouw Bekkie...

Zij zuchtte en kromde zich voorover van rheumatische pijn. Haar oude mond ontspande zich weer uit de tetanus-verstijving.

— Eens, ziet u... had ik me hare as... as... Azze-poes... Nou doen ik blomme op me bijna kale hoof... maar niet uit opschrik!... Ik denk an me mooie hare as... as meisie... toe Moos van de Baangrach...

Plots begonnen in haar geweldige oogen, groote tranen te blinken. Zij staarde, staarde en zweeg. Een poosje later glimlachte zij weer aanbiddelijk-zacht en vergevingsgezind.

— Kom... kom... al is 'n straat nog zoo lang... d'r is toch altijd 'n einde an!..... Zal je zien, juffrouw Bekkie, hoe ze zich voor me neerkniele... Onnoembaar! Dat zal eens gebeure... Maar dan is 't niet voor mijn persoontje, begrijp u goed? Hoor u?..... Want ikke ken me zelvrs nie eens geneze van me eige kromme rimmetiek...

Teedere, vrome waanzin gloeide haar oogen uit.

Rebecca staarde onthutst en stamelde, een beetje angstig.

— Juffrouw Bekkie, denk niet asdat ik gekrenk bin in me harses... Eens zalle alle mensche me vergiffenis vrage... Want och, och, ze hebbe mijn zoo beleedigd en zoo mishandeld!...

Onthutster bekeek Rebecca het oud-verrimpelde en uitgemergelde gezichtje van Saartje Kroon. Smartelijker verwrong haar mond onder een jichtscheut.

— Ja, weet u... niet om mijn, maar om 't Opperwezen, verstaat u dat?... Een mensch is niks... Ik spreek de zuivere waarheid!..... 'n Mensch is niks,

juffrouw Bekkie... niks, niks!... Ziet u an die vuur-rooje das op mijn blousie?...

Rebecca knikte schuw.

— Dat is de wil van Onze Lieve Heer, tegoejem!...

Door áls hierop te ture, zie ik alles wat er gebeure gaant mit de mensche... mit alle mensche hoor u?... O, verschrik u niet... ik bin geen heks en geen waarzegster, begriip u... Al mot ik wel ereis voor 'n paar kwartjes fantesteere..... Ik heb toch zellevers de mensche an bankbiljette geholpe...

Haar oogen spalkten wijd nu. Een morsig vingertje lei ze op de bloedarmoedige lippen en haar stem fluisterde, in ontzagwekkend gesis, iets van haar gedachtenmacht uit. Want zij biechtte een groot geheim. Ineen leefde haar stem weer op:

— Bij de hééle, hééle rijke zelve..... Ik heb mensche, schratrijke mensche, die in juweele doen... an handel geholpe, hoor u?... Die vroeger mit pakkies lint hebbe gezworve langs de straat! Ik heb ze an tortuine gehollepe... Ze hebbe me 'n trap op me hart gegeve as dank, ziet u?..... Maar van zieke,..... wil ik nooit 'n cent... al bidde en smeekte ze me om be-looning an te neme..... Onnoembaar is dat!.....

Saartje staarde.

— Nee, ik vergeet an u niet, juffrouw Bekkie... Onnoembaar!... Ik denk áls an uw zituwasie, wat u an mijn heb toevertrouwd... Ik wil zien... stil u effe... ik wil geweldloos zien wie uw Uriël is... Of ie óók an de Rechtbank komt, as ze broer...

Rebecca verschrikt:

— Hoe weet u?...

— Stil kind, dat hebbe de bure me verteld.

— Reintje?...

— Ja, maar die is wild... die verbrandt nog ereis in Sarezani... die heb geen wervels... Ik fantestéér niks!... God leit voor mijn ooge de verborgene dinge

Tegoejem: ten goede.

bloot... de gevaarlijke klippe... Zoo ú de Munttore ziet, zoo zien ikke nou dát... begriip u?... Ik zeg alleen wat ik zie... dat rood, ziet u?... Ik spreek en speel de zuivere waarheid... Onnoembaar!... Zoo denk ik in me gedachte, voor mijn is geld núl..... Alles is woekerzonde...

Saartje sloot weer stil-plechtig de oogen...

— Wat doet u toch, juffrouw Sara?

— Stil kind, stil effetjes... ik wil zien... wat dáár... dáár gebeurt..... Had ik maar 'n paar hare van ze hoof hier...

Rebecca beefde. Zij had Sara Kroon toch niet willen raadplegen als waarzegster! Zij wou alleen maar weten wat zij doen zou...

Saartje gebaarde plechtig met de kind-kleine rechterhand, waarvan zij drie vingers uitstrekke en ongewild-geheimzinnig, pink tegen duim sloot...

— Stil, juffrouw Bekkie..... Wij soort mensche hebbe geen maag voor groene erwte mit spek..... Paasch is al lang om... Nou moet ikke deur nevele heendringe... Alles legt zoo zwaar op me, as ik asem haal!... As ik zéllevers zie, ken ik eers an u raaje!... Soms wor ik wel gedwonge de verslete kant van de wereld te bekijke... as... as ik al an 'n 's morreges vroeg 'n voddebaas „vodde... vódde” hoor roepe... Alles is stof en alles gaat na stof toe... begriip u?...

Saartje, in half-waanzinnige oogenglans-straling, lichtte waarschuwend den enkelen wijsvinger op en sprak op zacht-verbijsterden sprookjestoon:

— Ik bin altijd zellevers erbij... Ik voel de hand van God bove me hoof...

II.

Juffrouw Kroon sloot strak de branddiepe oogen. Langzaam opende zij deze weer. Er wrong een zweem van kaakkramp om den ouden mond. Toen omhulde zij Rebecca met haar teedersten blik, zoo goedaardig, zoo zacht en ontroerd, dat die zelve tranen moest wegwerken. Sara's zielsinnig kijken bracht Rebecca innerlijke rust, al sprak ze orakeltaal... Traag ontspanden de lippen zich...

— We zitte allemaal in de comédie, juffrouw Bekkie, allemaal!... Zoo we zitte en zoo we staan!... 't Heb wel honderdduizend bedrijve, kindje... onnoembaar!... Iedere dag is 'n nieuw bedrijf, dat denk ikke maar in gedachte... 'n Mensch mot niet in de wildernis scherme mit ze woorde... Dat is as 'n ziekte... Onze Lieve Heer legt ze op je tong... Ze hebbe me eens gezegd, dat ik genezing breng mit me enkele asem... D'r geschiedt kwaad, om 't goeie d'r óp te late komme... 't Speeksel van 'n mensch is gif of rein... Onnoembaar is dat allemaal!... Wie ken achter 'n spiegel zien?... Pas u op... als ik geen zwaarte in 't hoof voel, ken ik 't... Dan zien ik alles zoo helder als in en achter 'n spiegel... Dan hoor ik als maar wieke... wieke... geklapper en nog ereis geklapper... Dan zien ik an één zwarte vogel... twee zwarte vogels, drie, vier... als wiekgeklap, ziet u?... Maar dan sluit ik me ooge...

Sara deed het. Zij zat roereloos, het gele, doorschijnend-magere gelaat stram, de bloemen in de dunne haarslierten..... Eindelijk ontspande zich de afgrijselijke strakheid weer in een zalig-zacht en beminlijk glimlachje...

— Weet u, ik bin 'n ouwe vrouw... We binne toch van ééne gestalte, juffrouw Bekkie!... U zoo mooi en ikke zoo leelijk... 'n Vrouw mot trekke naar 'n vrouw

als u... U bint zoo edel in uw oog. U heb nog uwes waas... Begrijp u?... Ik zeg 't niet dáárom, ziet u?... Om te vleie!... Noch voor spijs en voor drank!... God brandt me tong af, als ik niet de zuivere waarheid speel... Onnoembaar, juffrouw Bekkie!

Rebecca bleef geboeid door de wonderlijke stem en de aangrijpend-vreemde dingen die ze zei, tusschen den zachten waanzin van haar droef-toespelende, ontroerende en omgekantelde woorden door. Juist ongetletterde Rebecca voelde ze intuïtief, als reactie op gemeene behandeling, als een brok levenssmart, dat niet aanklagen wilde, en alle verdriet en angst in eigen hart stil verbrijzelde. Rebecca wist hoe oneindig-deemoedig en goed Saartje Kroon was en hoe rein zij leefde. Toch voelde Rebecca zich nu wel erg teleurgesteld. Want Saartje ging maar steeds niet op haar smeeklijk verzoek in... wat zij doen zou met de Rozenheims.

Weer begon Saartje onverstoorbaar, met morsig, oud wijsvingertje waarschuwend naar de hoogte gestoken:

— Verleje week komt nog 'n dame, 'n heele hooge, verhevene dame na me toe...

— Een hóóge dame?...

— Jazeker!... Ze wist wel, alsdat ik geschreve heb an de Koningin... Ze denke allegaar... Saartje Kroon is geplunderd... is maar 'n doodgewone waarzegster, 'n halve bedelaarster... Maar alles verschrijnt mijn in me slaap... Niemand kan an Saartje Kroon verschalke... bestáát niet!... Ik hoor en ik zie alles in me droom. De goeie God heb me alles ingeschrapt... Enne..... enne vergeet u niet, juffrouw Bekkie..... 't gróóste is an me vastgekletterd gewees!...

De oogen glansden nu als kláár goud. Sara hief zich trots in de lendenen op, maar schrompelde snel saâm door scheuten schouderjicht. Haar gerimpeld-geel

gezichtje bleef echter waanzinnig-opgewekt lachen, zacht, innemend, vol lieven deemoed en nederigheid.

— Ik heb alles bijgewoond, juffrouw Bekkie... me grauwe hare ook... As dié konde spreke!... Comedie-spelen en bals van wel honderd gulde per avond... Maar 't hart blijft gewóón... Geef u an mijn maar 't zwaarste te doen... Moet ik kindere reinige van haarlie luize?... Mot ik dag en nacht wake bij een zieke?..... Ik heb nog de krach van de jeugd, as 't moet!... O, juffrouw Bekkie... ik zal sluipe, op me teene sluipe, als uw vader gehollepe mot worre..... 'n Hart van goud heb ie!... Wees u maar stil, God laat 'm gezond!... Mot 'r bloed van mijn getapt voor 'n zieke, voor 'n stervende?... Ik geef alles... alles wat ik heb... hoor u... Uit liefde voor God... Onnoembaar!... Want ik leef van de luch... van niks!... 't Menschehart blijft stokkedoof... al schrijft mijn de Koningin en ik an Haar!... Weet u, ik heb 'n zwagerin-'t-Letijns, die alle tale spreek... Die heb ikke ze schreeve mond terech gebracht... já...àà... heelegaar terech!... Hij heb 'r net uit gezien as 'n vleermuis... heelemaal gekneus... Toe heb ik wel honderd zwarte vogels eers motte telle... ja-ja!... En mijn wou-ie 'n gouwe ketting kadoo geve, van een pond zwaarte... Maar ik neem niks uit de hand an van pesjiënte... geen goud, geen zilver!...

Rebecca voelde nu, dat de goede engel in teederste zinsverbijstering alles dooreenhaspelde. Maar dat zij met offerende daden gereed stond. Sara eischte geen cent, geen eten, geen drinken. Zij leefde van de lucht, de natuur!..... Zoo wilde zij Rebecca ook van dienst zijn.

— Nou heb ik me hart 'n beetje opegebroke voor u, juffrouw Bekkie, weet u?... De stem van Onze-Lieve-Heer breekt wel cedere..... staat d'r doch geschreve? Ziet u... Je mot de menschen haarlie name

en voorname óók studeere... Ja-ja-ja... ik zien 't... u môt gaan... u mot voorál gaan, naar die familie van uw beminde...

Rebecca kreet iets wilds.

— Ja, ik denk in me gedachte, as ik zoo mit u spreek,... al hou ik geen visite hier op 't huis... Ik heb over me rooje das gekeke... Och, de mensche wete niet waar 't hart van 'n mensch zit... Schrijve op 'n briefie doe ik niks,... niks,... juffrouw Bekkie... Mit zwart op wit kenne ze je zoo in 't rooje dorp storte, zóó an de galg brenge... Onnoembaar!... 't Leve is water en wind... Pas-u-op, we motte niet verdrinke en niet wegwaaie, juffrouw Bekkie... Pas-u-op!... Hou u maar an mijn zwakte vast... hoor u?...

Haar zacht-waanzinnige waarzegsters-oogen straalden weer als blinde lichten. Zij keek nergens naar, maar zij ontwaarde!

— Ik dank an God, asdat ik mit verstand geboren bin, al schelle ze mijn uit voor stapelmesjokkene..... Die roovers van me broers, mit geregelde messe, allemaal hebbe ze gevochte om één Friesch meisie mit geld..... dochter van zooveel as 'n Staashoof..... de grootste van Friesland..... De hangende hare zoo d'rbij..... 'n gesjiewes!..... Ze hebbe stoele in tweeë gesneje om dat meisie... Binne ze op één en 't zelfde meisie verliefd geworre... Stinge ze op 'n goeie morge tege mekaar, zóó... mit geregelde messe, allemaal!.....

Een angstlicht schoot de groote oogen uit en Sara's kinderhandjes beefden...

— Maar geloof u maar an geen-één mensch, juffrouw Bekkie... Geloof u maar alleen an 't Opperweze en... en... an de luch en an de netuur... en an de beeste... de beeste... heelegaar... die liege nie... die binne rechvaardig!... Vroeger had ik 'n wonderkat.. Och, dat beesie heb zooveel om mijn geleje!... Ze is gevluh, mit mijn gevluh... Ze hebbe om één uur in

de nach, drie honde op 'r afgehist... Die hebbe d'r doodgebete... Ikke in galop op straat... Maar toe hebbe ze mijn wille verscheure!...

Weer sidderden de handjes en gilde angst in de groote oogen...

— Ze hebbe mijn beschuldigd van alles, juffrouw Bekkie... Maar ik hou me van alles constantes...

Plots met hooge stem, sprak zij...

— De ouwers van uw verloofde, kan ik!...

Rebecca ontstelde.

— U moet na ze toegaan, kindje...

— Ken u die?...

— Ja, nou ken ik an ze!..... De man is goed, al zucht ie erg ophede... En... en de vrouw is ook goed... 'n galante dame..... Ze doen hun hart wel voor u ope... Dat heb me mijn niet te zegge, dat voel ik wel in me gevoel... Eén is d'r 'n vreeselijke verkwister... Ik zie in slech... wach... nee,... ik zie ze gezich niet... Me vader had 'n eige sjoele... Hebbe ze Snees gescholle... God heb ze ziell... Hij had allegaar verrajers en valschaars om ze eige heen... Daarom zwerf ikke nou als 'n schurftige hond bij de straat... Maar God slaap mit ze hoof op mijn onbezoedelde peluw, om als ik in 't leve wist wat ik wou... Onnoembaar!...

Rebecca hunkerde naar nieuws van het Museumplein, maar Sara blééf in haar trance.

— De mensche, juffrouw, spele mit u en mit mijn duizend verrajerlijke streke... Geef u acht!... Maar als ze mijn wille verstrooie mit geld, blijf ik nog bedaard..... U mot 't zoontje Jochem van Sallie Blik zien... Die ziet mijn al vóór ikke kom... Wat 'n stille engel... Die spreek mit God... alléénig...

Ineen zonken haar oogen heel diep weg...

— Mensche binne maar stof... mensche binne voor mijn maar poppetjes, geloof u?... Ze binne allemaal kwartjesvinders, afpersers... Ikke bin voor niks bang

meer in 't leve... As ze 'n doodsgil geve, staan ik pas op!... Pas-u-op... Hoor u an Reintje Plukker niet huile 's nachts?..... Ze zwerft in allegaar nachthuize... Ze besteelt haar arme broertjes luch en ete... Toe ik jong was, wist ik nie eens wat 'n tingeltangel was... Maar nou hebbe ze, vijfentwintig jaar geleje, 'n kissie voor me afgegeve... 't Tiende bedrijf... Zoo kwam ikke in huis, ope ik de deksel..... was er 'n levend wichie in!... 't Is nie eens gestikt!...

Sara richtte zich nu, zonder stramheid en pijn, hoog-op en rukte de gele bloemen van haar bijna kaal hoofd, de dunne, grauwe haren uit. Nu klonk haar stem scherp, helder en ijl.

— Zóó maak ik de deksel ope, begint 't tege mijn te lache..... 'n wichie, lévend en well..... Ik heb 't twintig jaar verzorgd, méér as me eige bloed... Nou is 't groot en nou draag ze gouwe oorringe en gouwe halskettinge... Nou trap 't op me hart in... Toch bin ik nog 't hoogste in 't spel voor haar..... Juffrouw Bekkie... as je jong bin, maak je foute... Maar op mijn leeftijd mag dat nie meer gebeure... Dan trekt God 'n streep onder je rekening... de som is uit!...

Zij zuchtte en bewreef haar rimpels...

— As... as je maar nooit verrajer onder de mensche speelt... Want de hoogere hand bestaat... Wacht u maar,... Reintje!... 't Kén toch niet erreger!... denk ze!... Och juffrouw... ikke speel me eige teneel!... Ikke heb geen raad en daad meer noodig, al trekke ze valsche gezichte tegen mijn, in 't geheim... Ik bin 'n ouwe marskramer... ik heb me eige spiegeltje, me eige kassie, me eige tafeltje en ééne stoel mit nog 'n stoel... Ik heb genog... 't Laatste bedrijf mot komme, bij ja en bij neel...

Zij zweeg tien tellen...

— Uwes beminde...

Rebecca schrok.

— Uwes beminde is 'n edele inbors... Hij praat niet uit en in!... Speelt geen valsche pertij... Ze komme later allemaal op 't doodsbed, van aangezicht tot aangezicht voor ons verschrijne... al bin je 'n zoon van 'n predekant of van 'n zwarte neger..... Bij mijn is 't, hand op, hand neer..... We worre allegaar geplunderd... Onnoembaar... Ik bin nog op dezelfde punt vanwaar ik gewees was... mit al me rimmetiek en gekneus... Ik heb alle ongelukke gehad en bin doch staande gebleve..... Ieder mensch leg op 'n ander mensch vlekkes!... Geld rolt en geld klinkt... maar 't geluk gooie ze d'r mee dood!... Dat kind in 't kisse... ophede schratrijk... Onnoembaar!... Dat kind dadde ze me zoo-maar gebroch hebbe... waar ikke me bloed an gegeve heb... loop ophede in 't rood setijn,... mit muiltjes mit levende diamante, zoo groot as hazelnooten... Ze heb mijn geslage... Haar hart is zoo koel as 'n kruik...

Plots richtte Saartje Kroon zich weer woest over-eind...

— Maar wie durf hier nou an mijn an te rake?... 't Opperweze heb Sara Kroon nooit verlate... Ik denk an duizend teneele!... Alle wazze tege mijn, maar de Groote God heb op mijn peluw geslape... Toe is mijn 'n verblinding ten deel gevalle...

Even zonk er stilte over het vlierinkje. Rebecca voelde zich begoocheld door Sara's suggestieve, argeloos-verheven woorden, half smeekelijk-verscheurd geuit, en waar een zieke waanzin doorheen speelde. In Sara bleef alles zuivere ziel.

— Ziet u, juffrouw Bekkie..... Ik speel iedere mensch,... van alles wat ik droom en vóór mijn zie...

Zij staarde strak, hallucinant...

— Ik zien an uw geliefde... De hemel zal bove hem uitgroeie, als blauwer en als wijjer... Ik zien an uw aanstaande moeder en vader en ik zien an al hun

kindere..... Ik bedrieg an u niet..... Uw aanstaande mama heb toebehoord an 't Hof, an 't gevolg van de Koningin... Wacht,... ze brenge u allegaar werkzaamhede na huis... Ze is uw eveknie!... Ze spreke van de opvatting van uw hart... Pas-u-op!... U wordt zoo wit as uw bruidssluier... nie bang weze, kindje... Onnoembaar!... Ik heb 'n broer gehad, hij was haas prezident van Amerika... Toe kreeg ie 'n beroerte... Hebbe ze vrinde valsch gelache en valsche kaarte tege 'm uitgespeeld... Pas-u-op... Onnoembaar, wat ik zie... begriip u?...

Zij slurpte Rebecca met de wolfgroote oogen op. Haar adem stokte...

— Ik heb... ik heb 'n zwager, die is de hoogste van 't gasfebriek gewees!... Nou is ie armer as ik... Ja, vroeger, juffrouw Bekkie, was ik beeldschroon... zoo schroon as u... Ware alle manne an mijn geregeld vastgekleet... Maar ik heb nooit me bed bezoedeld... ik bin reine maagd gebleve... Ik had zoo kenne rijje in ope kelesse mit ope livrei van vore en van achtere... Maar toe zee God mijn... als... als... als je dat laatste teneel speelt, verdrink je zich... Ik heb cemedie's gezien van manne mit wilde pakke, die me hebbe wille verstikke... die namme zoo-maar de kuil van 'n ander op... Maar vrees niets, zee God, en ik beefde en rilde, maar was niet bang!... Ik had hóogste kenne weze van alles...

Weer zonk er een extatische stilte om het onbewuste somnambule-schepsel, mediumiek en droomerig als haar zachte stem, haar doorzichtige magerte; levend in verduistering en licht van den nobelen geest...

— Juffrouw Bekkie... ik bin 'n wondermensch... al sloeg God me mit zijn straffende hand... Ik heb gezichte genome over de heele wereld... van Adam en Ewa óf..... Verre gezichtel..... God heb mijn 't ver-

borgene getoond. Maar allemaal hebbe ze 'n slechte pertij gespeeld!... God heb mijn beschermd; me bed was rein. God heb me 'n kroon bove me hoof late zakke... âls starre op starre... 'n zege!... Daar gong de hemel ope en engele stinge bove me hoof... Maar die angenome dochter van mijn, dat meisie, dat ze mijn gebroch hebbe in 't kisse, vijfentwintig jaar geleje, ziet u... die was slech voor mijn, al was ze 'n engel... Haar man is nou prezedent van 't Gerechshof... Me ouwe dwaze hart verlangt nog na d'r..... Onnoembaar!... God heb mijn gezeg: de dood, Saartje, overwint dóch alles!...

Rebecca wilde gaan. Zij was ontzet en beangst. Vervolgingswaanin bedreigde Saartje vandaag sterk. Ook haar zoet-verbeeldende en nooit-kwetsende hoogheidswaan warrelde door alle woorden heen, als een vleermuis, opgesloten in een enge kooi. De geweldige, goudbruine staarogen van Saartje vlamden. In een öpflikkering van inzicht sprak zij allerplechtigst, met drie vingertjes van de kleine hand opgeheven, onder een klapwiekend gebaar:

— Nee... ze zelle tege u nooit valsche pertij spele kindje... nooit... Ga maar gerus naar 't huis uwes verloofdes... Sara Kroon waakt over u!...

E I N D E.

